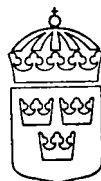

Regeringens proposition 1989/90:89

om ny konsumentköplag

Prop.
1989/90:89

Regeringen föreslår riksdagen att anta de förslag som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 1 februari 1990.

På regeringens vägnar

Ingvar Carlsson

Laila Freivalds

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen läggs fram förslag till en ny konsumentköplag som skall ersätta den nuvarande konsumentköplagen från år 1973. Propositionen ingår som ett led i det reformarbete på köprättens område som tidigare resulterat i lagen (1987:822) om internationella köp samt prop. 1988/89:76 om ny köplag.

Det nu framlagda förslaget innebär att alla lagregler om konsumentköp samlas i en särskild konsumentköplag. Den allmänna köplagen skall alltså inte i något avseende gälla för konsumentköp.

Den föreslagna nya konsumentköplagen innehåller i huvudsak följande sakliga nyheter.

På samma sätt som i den föreslagna nya allmänna köplagen införs vägledande bestämmelser för bedömningen av om en vara skall anses felaktig. Om en vara är felaktig, skall konsumenten i regel ha rätt att kräva att säljaren utan kostnad för konsumenten avhjälper felet eller, i vissa fall, företar omleverans. Säljaren skall å sin sida i regel ha rätt att på egen bekostnad avhjälpa ett fel eller företa omleverans för att därigenom undgå de mera ingripande påföljderna prisavdrag och hävning.

Förslagets regler om skadestånd vid säljarens dröjsmål och fel i varan är helt nya och anknyter till motsvarande regler i den föreslagna nya allmänna köplagen. Säljaren skall svara för det som ligger inom hans

kontrollsfär (kontrollansvar). Ersättningen skall dock kunna jämkas, om ersättningsskyldigheten skulle vara oskäligt betungande för säljaren.

En annan nyhet i förslaget är att konsumenten skall ha möjlighet att avbeställa en vara innan leverans har skett. Säljaren skall alltså inte kunna påfordra att få fullfölja leveransen, om konsumenten förklarar att han inte längre vill stå fast vid sitt köp. Däremot skall säljaren i princip ha rätt till viss ersättning av konsumenten, om denne avbeställer varan.

Om ett bestämt pris för en vara inte har avtalats, skall konsumenten enligt förslaget inte behöva betala mer än ett skäligt pris.

Den nya konsumentköplagen innehåller vidare vissa regler om s.k. produktansvar. Dessa regler skall gälla vid sidan av allmänna regler om produktansvar. Enligt reglerna i den nya konsumentköplagen skall en konsument ha rätt till ersättning av säljaren för produktskador som drabbar egendom som tillhör konsumenten eller medlem av dennes hushåll.

En viktig nyhet i den föreslagna nya konsumentköplagen är regler om s.k. direkttalan. Dessa regler innebär att konsumenten i vissa fall skall kunna vända sig med sina krav med anledning av fel i varan till tillverkaren eller någon annan i tidigare distributionsled än säljaren.

Om ett köp mellan privatpersoner förmedlas av en näringsidkare, skall denne enligt den nya konsumentköplagen vara ansvarig jämte säljaren för de förpliktelser som på grund av köpet åvilar säljaren.

De föreslagna nya konsumentköpreglerna medför behov av följdändringar i annan lagstiftning. Bl.a. föreslås att reglerna i konsumenttjänstlagen om skadestånd vid näringsidkarens dröjsmål och fel skall bygga på samma ansvar (kontrollansvar) som motsvarande regler i den föreslagna nya konsumentköplagen.

Den nya lagstiftningen föreslås träda i kraft den 1 januari 1991.

Lagförslagen i denna proposition har granskats av lagrådet. Propositionen innehåller därför tre huvuddelar: lagrådsremissen (s. 21), lagrådets yttrande (s. 176) och föredragande statsrådets ställningstagande till lagrådets synpunkter (s. 186).

Den som vill ta del av samtliga skäl för lagförslagen måste därför läsa alla tre delarna.

1 Förslag till

Konsumentköplag

Härigenom föreskrivs följande

Inledande bestämmelser

Tillämpningsområde

1 § Denna lag gäller köp av lösa saker som en näringsidkare i sin yrkesmässiga verksamhet säljer till en konsument huvudsakligen för enskilt ändamål.

Lagen gäller även i fall då säljaren inte är en näringsidkare som avses i första stycket, om köpet förmedlas för säljaren av en näringsidkare i dennes yrkesmässiga verksamhet. I sådana fall svarar både näringsidkaren och säljaren för säljarens skyldigheter enligt lagen.

Lagen gäller i tillämpliga delar även byte av lösa saker.

2 § Lagen gäller beställning av en vara som skall tillverkas utom när beställaren skall tillhandahålla en väsentlig del av materialet.

Lagen gäller inte avtal som innebär att den som skall leverera en vara även skall utföra arbete eller någon annan tjänst, om tjänsten utgör den övervägande delen av hans förpliktelse.

Avtalsvillkor som avviker från lagen

3 § Avtalsvillkor som i jämförelse med bestämmelserna i denna lag är till nackdel för köparen är utan verkan mot denne, om inte annat anges i lagen.

Första stycket gäller inte vid köp av byggnadsdelar, om köparen tillförsäkras ett sådant garanti-, försäkrings- och avtalsskydd som ställs som villkor för statlig bostadsfinansiering.

Varans avlämnande

Platsen för avlämnandet

4 § Om inte annat följer av avtalet, skall varan hållas tillgänglig för avhämtning där säljaren vid köpet hade sitt affärsställe.

Tiden för avlämnandet

5 § Om det inte följer av avtalet att varan skall avlämnas vid en bestämd tidpunkt, efter anfordran eller utan uppskov, skall den avlämnas inom skälig tid från köpet.

Har köparen inte fått kredit, är säljaren inte skyldig att lämna ut varan förrän den betalas.

Avlämnandet

6 § Varan är avlämnad när den har kommit i köparens besittning.

Kostnaderna för varan

7 § Om inte annat följer av avtalet, skall säljaren svara för transportkostnader och andra kostnader för varan som uppkommer före avlämnandet och som inte beror på att avlämnandet har försenats till följd av något förhållande på köparens sida.

Risken för varan

8 § Om köparen bär risken för varan är han skyldig att betala varan även om den har förstörts, kommit bort, försämrats eller minskat genom en händelse som inte beror på säljaren.

Risken för varan går över på köparen när varan avlämnas.

Om öppet köp har avtalats och varan avlämnats, bär köparen risken för varan till dess den lämnas tillbaka.

Säljarens dröjsmål

Vad som avses med dröjsmål

9 § Dröjsmål på säljarens sida föreligger om varan inte avlämnas eller avlämnas för sent och detta inte beror på köparen eller något förhållande på hans sida.

Påföljder vid dröjsmål

10 § Vid dröjsmål på säljarens sida får köparen hålla inne betalningen enligt 11 §. Han får välja mellan att kräva att säljaren fullgör köpet enligt 12 § och att häva köpet enligt 13 §. Dessutom får köparen kräva skadestånd av säljaren enligt 14 §.

Rätt att hålla inne betalningen

11 § Köparen får hålla inne så mycket av betalningen som fordras för att ge honom säkerhet för hans krav på grund av dröjsmålet.

Rätt att kräva att säljaren fullgör köpet

12 § Köparen får hålla fast vid köpet och kräva att säljaren fullgör köpet.

Säljaren är dock inte skyldig att fullgöra köpet, om det föreligger ett hinder som han inte kan övervinna eller om fullgörelsen skulle förutsätta uppoffringar som inte är rimliga med hänsyn till köparens intresse av att säljaren fullgör köpet. Om ett förhållande som nyss nämnts upphör inom rimlig tid, får köparen dock kräva att säljaren fullgör köpet.

Köparen förlorar rätten att kräva att säljaren fullgör köpet, om han väntar orimligt länge med att framställa kravet.

Rätt att häva köpet

13 § Köparen får häva köpet, om säljarens dröjsmål är av väsentlig betydelse för honom.

Har köparen förelagt säljaren en bestämd tilläggstid för varans avlämnande och är den inte oskäligt kort, får köparen även häva köpet om varan inte avlämnas inom tilläggstiden. Medan tilläggstiden löper får köparen häva köpet endast om säljaren meddelar att han inte kommer att fullgöra köpet inom denna tid.

Har köparen utan att förelägga säljaren någon tilläggstid krävt fullgörelse av köpet, får köparen häva köpet om varan inte avlämnas inom en skälig tid efter det att kravet framställdes.

Avser köpet en vara som skall tillverkas eller skaffas särskilt för köparen efter dennes anvisningar eller önskemål och kan säljaren inte utan väsentlig förlust tillgodogöra sig varan på annat sätt, får köparen häva köpet endast om syftet med köpet är väsentligen förfelat genom dröjsmålet och säljaren insåg eller borde ha insett detta..

Rätt till skadestånd

14 § Köparen har rätt till ersättning för den skada han lider genom säljarens dröjsmål, om inte säljaren visar att dröjsmålet beror på ett hinder utanför hans kontroll som han inte skäligen kunde förväntas ha räknat med vid köpet och vars följder han inte heller skäligen kunde ha undvikit eller övervunnit.

Beror dröjsmålet på någon som säljaren har anlitat för att helt eller delvis fullgöra köpet, är säljaren fri från skadeståndsskyldighet endast om också den som han har anlitat skulle vara fri enligt första stycket. Detsamma gäller om dröjsmålet beror på en leverantör som säljaren har anlitat eller någon annan i tidigare säljled.

Meddelande om hävning och skadestånd

15 § Har varan avlämnats för sent, får köparen inte häva köpet eller kräva skadestånd på grund av dröjsmålet, om han inte inom skälig tid efter det att han fick kännedom om avlämnandet meddelar säljaren att han häver köpet eller vill kräva skadestånd. Om köparen häver köpet,

behöver han dock inte lämna särskilt meddelande om att han dessutom vill kräva skadestånd. Prop. 1989/90: 89

Meddelande om hävning eller skadestånd kan, i fall som avses i 1 § andra stycket, i stället lämnas till näringsidkaren.

Fel på varan

Vad som avses med fel

16 § Varan skall i fråga om art, mängd, kvalitet, andra egenskaper och förpackning stämma överens med vad som följer av avtalet. Den skall vara åtföljd av de anvisningar som behövs för dess montering, användning, förvaring och skötsel.

Om inte annat följer av avtalet, skall varan

1. vara ägnad för det ändamål för vilket varor av samma slag i allmänhet används,
2. vara ägnad för det särskilda ändamål för vilket köparen avsåg att varan skulle användas, om säljaren vid köpet måste ha insett detta särskilda ändamål och köparen har haft rimlig anledning att förlita sig på säljarens sakkunskap och bedömning,
3. ha egenskaper som säljaren har hänvisat till genom att lägga fram prov eller modell, och
4. vara förpackad på vanligt eller annars försvarligt sätt, om förpackning behövs för att bevara eller skydda varan.

Varan skall anses felaktig,

1. om den avviker från vad som föreskrivs i första eller andra stycket
2. om säljaren före köpet har underlåtit att upplysa köparen om ett sådant förhållande rörande varans egenskaper eller användning som han kände till eller borde ha känt till och som köparen med fog kunde räkna med att bli upplyst om, under förutsättning att underlåtenheten kan antas ha inverkat på köpet eller,
3. om varan i något annat avseende avviker från vad köparen med fog kunnat förutsätta.

17 § Även om en vara har sålts i "befintligt skick" eller med ett liknande allmänt förbehåll, skall den anses felaktig, om den är i sämre skick än köparen med hänsyn till varans pris och övriga omständigheter med fog har kunnat förutsätta.

När en begagnad vara har sålts på auktion anses den såld i "befintligt skick". Vid tillämpning av första stycket skall hänsyn i så fall tas till utropspriset.

18 § Varan är felaktig, om den

1. säljs i strid mot ett förbud enligt 4 § marknadsföringslagen (1975:1418) eller 6 § produktsäkerhetslagen (1988:1604) eller mot ett

annat försäljningsförbud som har meddelats i författning eller av en myndighet väsentligen i syfte att förebygga att den som använder varan drabbas av ohälsa eller olycksfall eller för att annars hindra användning av en vara som inte är tillförlitlig från säkerhetssynpunkt, eller

2. är så bristfällig att dess användning medför påtaglig fara för liv eller hälsa.

19 § Fel föreligger även om varan inte överensstämmer med sådana uppgifter om varans egenskaper eller användning som säljaren har lämnat vid marknadsföringen av varan eller annars före köpet och som kan antas ha inverkat på köpet.

Varan skall vidare anses felaktig, om den inte överensstämmer med sådana uppgifter om dess egenskaper eller användning som någon annan än säljaren, i tidigare säljled eller för säljarens räkning, har lämnat vid marknadsföringen av varan före köpet och som kan antas ha inverkat på köpet. Varan skall dock inte anses felaktig, om säljaren varken kände till eller borde ha känt till uppgifterna.

Första och andra styckena gäller inte, om uppgifterna har rättats i tid på ett tydligt sätt.

Varan är felaktig också om säljaren har underlåtit att lämna sådan information om varans egenskaper eller användning som han enligt marknadsföringslagen (1975:1418) har ålagts att lämna eller underlåtit att efter åläggande enligt produktsäkerhetslagen (1988:1604) lämna säkerhetsinformation om varan. Detsamma gäller om åläggandet har meddelats varans tillverkare eller någon annan som i tidigare säljled tagit befattning med varan och säljaren har känt till eller borde ha känt till underlåtenheten att fullgöra åläggandet. En förutsättning för att varan skall anses felaktig enligt detta stycke är dock att underlåtenheten kan antas ha inverkat på köpet.

20 § Frågan om varan är felaktig skall bedömas med hänsyn till dess beskaffenhet när den avlämnas. Säljaren svarar för fel som har funnits vid denna tidpunkt, även om felet visar sig först senare.

Om köparen underlåter att i rätt tid hämta eller ta emot en vara som hålls tillgänglig för hans räkning, svarar säljaren dock inte för försämring som inträder därefter och som beror enbart på varans egen beskaffenhet.

Uppkommer en försämring av varan efter avlämnandet, skall varan anses felaktig om försämringen är en följd av säljarens avtalsbrott.

21 § Har säljaren eller någon annan för hans räkning genom en garanti eller liknande utfästelse åtagit sig att under en viss tid svara för varan eller en del därav eller för en egenskap hos varan, skall fel anses föreligga, om varan under den angivna tiden försämras i det avseende som utfästelsen omfattar.

Första stycket gäller inte, om det görs sannolikt att försämringen beror på en olyckshändelse eller därmed jämförlig händelse eller på vanvård, onormalt brukande eller något liknande förhållande på köparens sida.

Påföljder vid fel på varan

22 § Är varan felaktig, får köparen enligt 23-29 §§ kräva avhjälpande, omleverans, prisavdrag eller ersättning för att avhjälpa felet eller häva köpet. Dessutom får han kräva skadestånd enligt 30 - 32 §§. Han får även hålla inne betalningen enligt 25 §.

Reklamation

23 § Köparen får inte åberopa att varan är felaktig, om han inte lämnar säljaren meddelande om felet inom skälig tid efter det att han märkt eller borde ha märkt felet (reklamation). Meddelande om felet kan dock, i fall som avses i 1 § andra stycket, i stället lämnas till näringsidkaren.

Har någon annan än säljaren åtagit sig att för dennes räkning avhjälpa fel i en vara, kan reklamationen i stället göras hos honom.

Reklamerar köparen inte inom två år från det att han har tagit emot varan, förlorar han rätten att åberopa felet, om inte annat följer av en garanti eller liknande utfästelse.

24 § Utan hinder av 23 § får köparen åberopa att varan är felaktig, om säljaren har handlat grovt vårdslöst eller i strid mot tro och heder eller om felet är sådant som avses i 18 §.

Rätt att hålla inne betalningen

25 § Köparen får hålla inne så mycket av betalningen som fordras för att ge honom säkerhet för hans krav på grund av att varan är felaktig.

Avhjälpande och omleverans

26 § Köparen har rätt att kräva att säljaren avhjälper felet eller företar omleverans, om detta kan ske utan oskälig kostnad eller olägenhet för säljaren.

Avhjälpande eller omleverans skall ske inom skälig tid efter det att köparen framställde sitt krav och utan kostnad eller väsentlig olägenhet för denne.

27 § Även om köparen inte kräver det, har säljaren rätt att på egen bekostnad avhjälpa felet eller företa omleverans, om han när köparen reklamerar utan uppskov erbjuder sig att göra detta samt åtgärden kan ske inom skälig tid efter reklamationen och utan kostnad eller väsentlig olägenhet för köparen.

Säljaren får ej åberopa att han inte har beretts tillfälle att avhjälpa felet eller företa omleverans, om köparen har avhjälpt felet och det med hänsyn

Rätt till prisavdrag eller hävning

28 § Om avhjälpande eller omleverans inte kommer i fråga eller inte sker inom skäligen tid efter reklamationen, får köparen kräva prisavdrag som svarar mot felet eller häva köpet enligt 29 §.

Köparen har vidare rätt till ersättning för vad det kostar att avhjälpa felet, till den del denna kostnad inte är oskäligt hög eller täcks genom att köparen erhåller ett prisavdrag.

Köparen har dock inte rätt till prisavdrag vid köp av begagnade varor på auktion.

29 § Köparen får häva köpet, om felet är av väsentlig betydelse för honom.

Skadestånd

30 § Köparen har rätt till ersättning för den skada han lider genom att varan är felaktig, om inte säljaren visar att underlåtenheten att avlämna en felfri vara beror på ett hinder utanför hans kontroll som han inte skäligen kunde förväntas ha räknat med vid köpet och vars följder han inte heller skäligen kunde ha undvikit eller övervunnit.

Beror underlåtenheten att avlämna en felfri vara på någon som säljaren har anlitat för att helt eller delvis fullgöra köpet, är säljaren fri från skadeståndsskyldighet endast om också den som han har anlitat skulle vara fri enligt första stycket. Detsamma gäller om felet beror på en leverantör som säljaren har anlitat eller någon annan i tidigare säljled.

Köparen har alltid rätt till ersättning om varan vid köpet avvek från vad säljaren särskilt utfäst.

31 § Säljarens skadeståndsskyldighet enligt 30 § omfattar även skada som på grund av fel på den sålda varan uppkommer på annan egendom som tillhör köparen eller någon medlem i hans hushåll och är avsedd huvudsakligen för enskilt ändamål.

Skadeståndets omfattning vid säljarens dröjsmål och vid fel på varan

32 § Skadestånd på grund av säljarens dröjsmål eller fel på varan omfattar ersättning för utgifter, inkomstförlust, sådan prisskillnad som avses i 33 § samt annan förlust på grund av dröjsmålet eller felet.

Skadestånd enligt denna lag omfattar inte i andra fall än som avses i 31 § ersättning för förlust som köparen tillfogas genom skada på annat än den sålda varan.

33 § Har köpet hävts och köparen gjort ett täckningsköp till högre pris, omfattar skadeståndet ersättning för prisskillnaden mellan de båda köpen, om täckningsköpet gjorts med tillräcklig omsorg och inom skälig tid efter det att köpet hävdes. I annat fall omfattar, om gängse pris för en sådan vara som köpet avser vid tiden för hävningen överstiger priset enligt köpet, skadeståndet denna prisskillnad.

Jämkning av skadestånd

34 § Om skyldigheten att utge skadestånd på grund av säljarens dröjsmål eller fel på varan skulle vara oskäligt betungande med hänsyn till den skadeståndsskyldiges ekonomiska förhållanden, kan skadeståndet jämkas efter vad som är skäligt. Härvid skall även beaktas föreliggande försäkringar och försäkringsmöjligheter på köparens sida, den skadeståndsskyldiges möjligheter att förutse och hindra skadan samt andra särskilda omständigheter.

Priset m.m.**Vilket pris köparen skall betala**

35 § Om ett bestämt pris inte följer av avtalet, skall köparen betala vad som är skäligt med hänsyn till varans art och beskaffenhet, gängse pris vid tiden för köpet samt omständigheterna i övrigt.

Tidpunkten för betalningen

36 § Om tidpunkten för betalningen inte följer av avtalet skall köparen betala när säljaren kräver det, dock inte förrän varan hålls köparen till handa.

Avbeställning

37 § Om köparen avbeställer varan innan den har avlämnats, har säljaren inte rätt att hålla fast vid köpet och kräva betalning. I stället har han rätt till ersättning enligt 41 §.

Köparens dröjsmål**Vad som avses med dröjsmål**

38 § Dröjsmål på köparens sida föreligger om priset inte betalas i rätt tid och detta inte beror på säljaren eller något förhållande på dennes sida.

39 § Vid dröjsmål på köparens sida får säljaren hålla inne varan enligt 5 §. Han får välja mellan att kräva att köparen betalar priset eller, enligt 40 §, häva köpet. Om säljaren häver köpet får han dessutom kräva skadestånd av köparen enligt 41 §.

Hävning

40 § Säljaren får häva köpet om köparens dröjsmål med betalningen utgör ett väsentligt avtalsbrott.

Har säljaren förelagt köparen en bestämd tilläggstid för betalningen och är den inte oskäligt kort, får köpet även hävas om köparen inte betalar inom tilläggstiden. Medan tilläggstiden löper får säljaren häva köpet endast om köparen meddelar att han inte kommer att betala inom denna tid.

Har varan kommit i köparens besittning, får säljaren häva köpet endast om han har förbehållit sig rätt till detta eller om köparen avvisar varan. Sedan priset i sin helhet har betalats, får säljaren inte häva köpet.

Skadestånd

41 § Häver säljaren köpet eller avbeställer köparen varan enligt 37 § har säljaren rätt till ersättning för

1. särskilda kostnader som han har haft för att ingå och fullgöra avtalet till den del han inte kan tillgodogöra sig dessa på annat sätt,
2. särskilda kostnader till följd av hävningen eller avbeställningen, samt
3. förlust i övrigt med ett belopp som är skäligt med hänsyn till priset för varan, tidpunkten för hävningen eller avbeställningen, omfattningen av nedlagt arbete och omständigheterna i övrigt.

Säljaren får förbehålla sig en på förhand bestämd ersättning vid hävning eller avbeställning, om den är skälig med hänsyn till vad som normalt kan antas tillkomma en säljare som ersättning enligt första stycket.

Säljaren har inte rätt till ersättning enligt första eller andra stycket om köparen avbeställer en vara innan säljaren har accepterat ett anbud som köparen har lämnat till säljaren. Säljaren har inte heller rätt till ersättning om köparen visar att dröjsmålet eller avbeställningen beror på lag, avbrott i den allmänna samfärdseln eller betalningsförmedlingen eller annat liknande hinder som köparen inte skäligen kunde förväntas ha räknat med vid köpet och vars följder han inte heller skäligen kunde ha undvikit eller övervunnit.

Begränsning av skadan

42 § Den skadelidande parten skall vidta skäligen åtgärder för att begränsa sin skada. Försummar han det, får han själv bära en motsvarande del av förlusten.

Verkningar av hävning och omleverans

43 § Hävs köpet, bortfaller säljarens skyldighet att överlämna varan och köparens skyldighet att betala köpesumman.

I den mån köpet har fullgjorts får vardera parten kräva att motparten lämnar tillbaka vad han har tagit emot. Var och en får därvid hålla inne vad han har tagit emot till dess att den andre ger ut vad han skall lämna tillbaka samt betalar eller ställer godtagbar säkerhet för skadestånd och ränta som han kan vara skyldig att erlägga.

Om säljaren skall företa omleverans, får köparen hålla inne vad han har tagit emot till dess att omleverans sker.

44 § Hävs köpet, skall köparen ge ut den avkastning av varan som han har fått samt betala skälig ersättning, om han har haft annan nytta av varan.

Om säljaren skall lämna tillbaka betalningen, skall han betala ränta från den dag han tog emot betalningen.

Bortfall av rätt till hävning och omleverans

45 § Köparen får häva köpet eller kräva omleverans endast om han kan lämna tillbaka varan väsentligen oförändrad och oförminskad.

Rätten att häva köpet eller kräva omleverans går dock inte förlorad, om

1. varan har förstörts, kommit bort, försämrats eller minskat genom sin egen beskaffenhet eller något annat förhållande som inte beror på köparen,

2. varan har förstörts, försämrats eller minskat till följd av en åtgärd som har varit behövlig för att undersöka om varan är felfri,

3. varan har använts av köparen för förutsatt bruk innan han insåg eller borde ha insett att det förelåg ett fel som ger honom rätt att häva köpet eller kräva omleverans.

Rätten att häva köpet eller kräva omleverans går inte heller förlorad, om köparen ersätter säljaren den minskning i varans värde som är en följd av att varan har försämrats eller minskat.

46 § Om säljaren är på obestånd, har upphört med sin näringsverksamhet eller inte kan anträffas, har köparen rätt att rikta anspråk på grund av fel på varan mot en näringsidkare i tidigare säljled som har överlåtit varan för vidareförsäljning.

Första stycket gäller endast i den utsträckning motsvarande anspråk på grund av felet hade kunnat göras gällande mot näringsidkaren i tidigare säljled av den som förvärvat varan från honom. Avtal som inskränker rätten att göra anspråk gällande får dock åberopas mot köparen endast om en sådan inskränkning med bindande verkan hade kunnat avtalas mellan denne och säljaren. Bristande reklamation i tidigare led är utan betydelse för köparens rätt.

Om köparen vill rikta anspråk enligt denna paragraf mot en näringsidkare i tidigare säljled, kan reklamation enligt 23 § göras hos denne eller hos säljaren. Har reklamation inte gjorts hos näringsidkaren i tidigare säljled, förlorar köparen sin rätt mot denne, om han inte underrättar näringsidkaren om sitt anspråk inom skälig tid efter det att han insett eller borde ha insett att han hade anledning att framställa anspråket.

Vissa meddelanden

47 § Har ett meddelande som köparen skall lämna säljaren eller någon annan enligt 15, 23, 26 eller 46 § avsänts på ett ändamålsenligt sätt, får meddelandet åberopas även om det försenas, förvanskas eller inte kommer fram. Detsamma gäller ett sådant meddelande med föreläggande av tilläggstid som säljaren kan lämna köparen enligt 40 §.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1991.

Genom lagen upphävs konsumentköplagen (1973:877).

I fråga om avtal som har ingåtts före ikraftträdandet gäller äldre föreskrifter.

Lag om ändring i konsumenttjänstlagen (1985:716)

Härigenom föreskrivs att 17, 21, 29 och 31 §§ konsumenttjänstlagen (1985:716) skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

17 §

Vill konsumenten åberopa att tjänsten är felaktig, skall han underrätta näringsidkaren om detta inom skälig tid efter det att han märkt eller bortmärka felet (reklamation). Reklamation får dock inte ske senare än två år eller, i fråga om arbete på mark eller på byggnader eller andra anläggningar på mark eller i vatten eller på andra fasta saker, tio år efter det att uppdraget avslutades, såvida inte annat följer av en garanti eller liknande utfästelse.

Har näringsidkaren handlat i strid mot tro och heder, får reklamation alltid ske inom tio år efter det att uppdraget avslutades.

Har näringsidkaren handlat *grovt vårdslöst eller* i strid mot tro och heder, får reklamation alltid ske inom tio år efter det att uppdraget avslutades.

Har meddelande om reklamation lämnats in för befordran med post eller avsänts på annat ändamålsenligt sätt, anses reklamation ha skett när detta gjordes.

21 §¹

Avhjälps inte felet enligt vad som sägs i 20 §, får konsumenten göra avdrag på priset.

Om syftet med tjänsten i huvudsak är förfelat, får konsumenten i stället häva avtalet. Detsamma gäller, om tjänsten har utförts i strid mot förbud enligt 4 § marknadsföringslagen (1975:1418) eller 6 § produktsäkerhetslagen (1988:1604).

Har tjänsten utförts till en del och finns det starka skäl att anta att den inte kommer att fullföljas utan fel

Om syftet med tjänsten i huvudsak är förfelat *och näringsidkaren insett eller bort inse detta*, får konsumenten i stället häva avtalet. Detsamma gäller, om tjänsten har utförts i strid mot förbud enligt 4 § marknadsföringslagen (1975:1418) eller 6 § produktsäkerhetslagen (1988:1604).

Har tjänsten utförts till en del och finns det starka skäl att anta att den inte kommer att fullföljas utan fel

¹Senaste lydelse 1988:1608

av väsentlig betydelse för konsumenten får denne häva avtalet beträffande återstående del. Är felet sådant att syftet med tjänsten i huvudsak är förfelat eller utförs tjänsten i strid mot förbud enligt 4 § marknadsföringslagen eller 6 § produktsäkerhetslagen, får konsumenten i stället häva avtalet i dess helhet.

av väsentlig betydelse för konsumenten får denne häva avtalet beträffande återstående del. Är felet sådant att syftet med tjänsten i huvudsak är förfelat *och näringsidkaren insett eller bort inse detta* eller utförs tjänsten i strid mot förbud enligt 4 § marknadsföringslagen eller 6 § produktsäkerhetslagen, får konsumenten i stället häva avtalet i dess helhet.

Om det redan innan tjänsten har påbörjats finns starka skäl att anta att den inte kommer att utföras utan fel av väsentlig betydelse för konsumenten, får denne häva avtalet.

29 §

Är dröjsmålet av väsentlig betydelse för konsumenten, får han häva avtalet. Har mer än en obetydlig del av tjänsten utförts, får konsumenten dock häva avtalet endast beträffande den del som återstår. Även i ett sådant fall får avtalet hävas i sin helhet, om syftet med tjänsten i huvudsak är förfelat på grund av dröjsmålet.

Är dröjsmålet av väsentlig betydelse för konsumenten, får han häva avtalet. Har mer än en obetydlig del av tjänsten utförts, får konsumenten dock häva avtalet endast beträffande den del som återstår. Även i ett sådant fall får avtalet hävas i sin helhet, om syftet med tjänsten i huvudsak är förfelat på grund av dröjsmålet *och näringsidkaren insett eller bort inse detta*.

Om det finns starka skäl att anta att det kommer att inträffa dröjsmål av väsentlig betydelse för konsumenten, får han häva avtalet i enlighet med vad som sägs i första stycket.

31 §

Näringsidkaren är skyldig att ersätta konsumenten skada som denne tillfogas på grund av *fel eller* dröjsmål, om inte näringsidkaren visar att *skadan ej beror på försummelse av honom eller någon som på hans sida har anlitats för att utföra tjänsten*.

Näringsidkaren är skyldig att ersätta konsumenten skada som denne tillfogas på grund av dröjsmål, om inte näringsidkaren visar att *dröjsmålet beror på ett hinder utanför hans kontroll som han inte skäligen kunde förväntas ha räknat med vid avtalets ingående och vars följder han inte heller skäligen kunde ha undvikit eller övervunnit*.

Beror dröjsmålet på någon som näringsidkaren har anlitat för att helt eller delvis utföra tjänsten, är näringsidkaren fri från skadeståndsskyldighet endast om också den som han har anlitat skulle vara fri enligt första stycket. Detsamma gäller om dröjsmålet beror på en leverantör som näringsidkaren har anlitat eller någon annan i tidigare led.

Näringsidkaren är skyldig att ersätta konsumenten skada som denne tillfogas på grund av fel, om inte näringsidkaren visar att det har förelegat ett sådant hinder som avses i första eller andra stycket för en felfri tjänst. Näringsidkaren är alltid skyldig att ersätta skadan, om resultatet av tjänsten avviker från vad han särskilt har utfäst.

Näringsidkarens skadeståndsskyldighet på grund av fel eller dröjsmål omfattar även ersättning för skada på föremålet för tjänsten eller annan egendom som tillhör konsumenten eller någon medlem av hans hushåll.

Näringsidkaren och konsumenten kan träffa avtal om att ersättning enligt första eller andra stycket ej skall omfatta förlust i näringsverksamhet.

Näringsidkarens skadeståndsskyldighet på grund av fel eller dröjsmål omfattar även ersättning för skada på föremålet för tjänsten eller annan egendom som tillhör konsumenten eller någon medlem av hans hushåll.

Näringsidkaren och konsumenten kan träffa avtal om att ersättning enligt första, andra *eller tredje* stycket ej skall omfatta förlust i näringsverksamhet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1991.

I fråga om avtal som har ingåtts före ikraftträdandet gäller äldre föreskrifter.

Lag om ändring i lagen (1914:45) om kommission, handelsagentur och handelsresande

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1914:45) om kommission, handelsagentur och handelsresande

dels att 56 § skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas in en ny paragraf, 56 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

56 §

Genom avtal, som kommissionären, för kommittentens räkning men i eget namn, ingår med tredje man, förvärvar denne fordringsrätt *allenast* mot kommissionären och *icke* mot kommittenten.

Genom avtal, som kommissionären, för kommittentens räkning men i eget namn, ingår med tredje man, förvärvar denne fordringsrätt mot kommissionären och *inte, i vidare mån än som följer av 56 a §,* mot kommittenten.

Tredje man kan icke mot kommissionären eller hans borgenärer grunda någon rätt därå, att kommissionären av kommittenten har att fordra eller bekommit gods eller penningar till fullgörande av avtalet.

56 a §

Har en konsument förvärvat en vara av en näringsidkare som har överlåtit varan i kommission för en annan näringsidkares räkning och är förhållandena sådana att konsumenten enligt 46 § första stycket konsumentköplagen (1990:00) har rätt att rikta anspråk mot en näringsidkare i tidigare säljled, har konsumenten rätt att mot kommittenten rikta samma anspråk på grund av fel på varan som han kan göra gällande mot säljaren. Vad som föreskrivs i 46 § andra stycket konsumentköplagen skall ej gälla i sådana fall.

En konsument som med stöd av 46 § konsumentköplagen har rätt att rikta anspråk mot en kommissionär i dennes egenskap av näringsidkare i tidigare säljled har rätt att göra samma anspråk gällande mot dennes kommit-

tent, om kommittenten är näringsidkare.

Bestämmelserna i 46 § tredje stycket konsumentköplagen om reklamation med anledning av anspråk mot näringsidkare i tidigare säljled tillämpas också när konsumenten vill rikta anspråk mot någon som är kommittent.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1991.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 26 oktober 1989.

Närvarande: statsministern Carlsson, ordförande, och statsråden S. Andersson, Göransson, Gradin, Hellström, Johansson, Hultström, G. Andersson, Lönnqvist, Thalén, Nordberg, Engström, Freivalds, Wallström, Lööw och Persson

Föredragande: statsrådet Freivalds

Lagrådsremiss om ny konsumentköplag

1 Inledning

Konsumentköplagen (1973:877) trädde i kraft den 1 januari 1974. Dess syfte är att stärka konsumenternas ställning vid köp. Lagen behandlar ett antal frågor som är av central betydelse från konsumentskyddssynpunkt men innehåller inte någon fullständig reglering rörande konsumentköp. Vid sidan av konsumentköplagen är också 1905 års allmänna köplag tillämplig på konsumentköp.

I juni 1977 tillkallades justitierådet Anders Knutsson att som särskild utredare se över lagstiftningen om konsumentköp. Utredaren, som arbetade under namnet konsumentköpsutredningen, avlämnade i april 1984 betänkandet (SOU 1984:25) Ny Konsumentköplag. Betänkandet har remissbehandlats.

Till protokollet i detta ärende bör fogas dels en sammanfattning av betänkandet som *bilaga 1*, dels det lagförslag som läggs fram i betänkandet som *bilaga 2*, dels en förteckning över remissinstanserna och en remissammanställning som *bilaga 3*.

Under lagstiftningsärendets gång har överläggningar hållits med företrädare för justitiedepartementen i Danmark, Finland och Norge.

De lösningar som har diskuterats vid de nordiska departementsöverläggningarna har vidare behandlats vid överläggningar den 27 april 1989 med företrädare för allmänna reklamationsnämnden, konsumentverket, marknadsdomstolen, riksskatteverket, Stockholms universitet, Uppsala universitet, Sveriges advokatsamfund, Sveriges Industriförbund, Sveriges Köpmannaförbund, Småföretagens Riksorganisation, Kooperativa Förbundet KF, Svenska Handelskammarförbundet, Grossistförbundet Svensk Handel, Bilindustriföreningen, Motorbranschens Riksförbund,

Motormännens Riksförbund, Svenska Bankföreningen, Svenska Försäkringsbolags Riksförbund, Folksam, Konsumentvägledarnas Förening, Finansbolagens förening, Kronofogdeföreningen, Svenska Kommunförbundet, Svenska Trähusfabrikanters Riksförbund, AB Bostadsgaranti, Sveriges Fastighetsmäklarsamfund, Småhusskadenämnden, Sveriges Möbelhandlare samt Svenska Byggtreprentörföreningen.

Prop. 1989/90: 89

**Allmänna
utgångspunkter**

2 Allmän motivering

2.1 Allmänna utgångspunkter

2.1.1 Förhållandet till allmänna köprättsliga regler

Som jag har nämnt i det föregående innehåller den gällande konsumentköplagen inte någon fullständig reglering av konsumentköpen. Den tar bara upp vissa frågor som är särskilt viktiga från konsumentskyddssynpunkt. Lagens regler är tvingande till konsumentens förmån. Vid sidan av konsumentköplagen är också reglerna i 1905 års allmänna köplag tillämpliga på konsumentköp. Detta gäller inte bara frågor som är oreglerade i konsumentköplagen utan också frågor som behandlas i båda lagarna.

En proposition om en ny allmän köplag har avlämnats till riksdagen under våren 1989 (se prop. 1988/89:76). Förslaget bygger på Förenta Nationernas konvention den 11 april 1980 angående avtal om internationella köp av varor och innebär en betydande modernisering av köprätten. Denna reformering av den allmänna köprätten gör det nödvändigt att också se över konsumentköplagen.

Redan under arbetet med den nya allmänna köplagen aktualiserades vissa frågor av grundläggande betydelse för den framtida regleringen av konsumentköp. En sådan fråga är om regleringen av konsumentköp även fortsättningsvis bör ske i en särskild konsumentköplag eller om regleringen av sådana köp bör integreras i den allmänna köplagen. Jag har i propositionen om ny allmän köplag utförligt redogjort för skälen till varför jag anser att konsumentköpen bör regleras i en fristående konsumentköplag (se prop. 1988/89:76 s. 25 f).

En annan fråga är om en ny konsumentköplag - i likhet med den gällande - bara bör ta upp vissa frågor som är särskilt viktiga från konsumentsynpunkt eller om den bör innehålla en i princip uttömmande reglering av konsumentköpen.

Det nuvarande systemet, där såväl konsumentköplagen som den allmänna köplagen är tillämpliga på förhållandet mellan säljare och köpare vid konsumentköp, innebär i princip följande. I första hand är parternas avtal bestämmande för deras inbördes rättigheter och skyldigheter. Om avtalet innehåller någon föreskrift som är oförmånligare för köparen än

konsumentköplagens regler gäller emellertid inte den föreskriften. Då tar nämligen konsumentköplagens tvingande regler över. I frågor där parterna inte har kommit överens om någon särskild reglering blir i första hand 1905 års allmänna köplag tillämplig. Men om konsumentköplagen innehåller en bestämmelse i ämnet som är förmånligare för köparen tillämpas i stället den bestämmelsen.

Detta system, med två delvis parallella lagar på konsumentköpsområdet, har kritiserats som svårt att förstå och överblicka. Enligt min mening finns det anledning att ta fasta på den kritiken. Ett regelsystem som riktar sig till konsumenter bör naturligen vara utformat så att det är så lättillgängligt som möjligt.

En ny konsumentköplag bör därför innehålla en i princip uttömmande reglering av konsumentköpen. Den föreslagna nya allmänna köplagen har också utformats med utgångspunkt i att den över huvud taget inte skall vara tillämplig på konsumentköp.

2.1.2 Riktlinjer för en ny konsumentköplagstiftning

Att konsumentköpen regleras i en fristående och i princip uttömmande konsumentköplag betyder inte att en sådan lag måste ta upp alla frågor som berörs i den allmänna köplagen. Det framstår tvärtom som angeläget att konsumentköplagen inte görs onödigt omfattande. Den bör reglera alla i praktiken vanligen förekommande problem på konsumentköpsområdet men inte ta upp sådana företeelser som mera sällan kan antas bli aktuella. När frågor av detta slag någon gång ändå kommer upp bör de kunna lösas genom en analog tillämpning av allmänna köprättsliga regler. Härvid måste dock beaktas att särskilda hänsyn gör sig gällande när säljaren är en näringsidkare och köparen en konsument. Man bör sålunda vara försiktig med att kräva att en konsument på samma sätt som en näringsidkare skall iaktta ett visst handlingsmönster i olika situationer med risk för att annars förlora sin rätt.

Det gäller alltså att göra en avvägning mellan å ena sidan sådana frågor som är av betydelse för konsumenter och som bör regleras i konsumentköplagen och å andra sidan frågor som mera sällan blir aktuella vid konsumentköp och som därför bör lämnas utanför för att lagen inte skall bli alltför detaljerad och omfångsrik.

Enligt min mening har utredningen i allt väsentligt träffat rätt i den avvägningen. De remissinstanser som har uttalat sig i frågan har också genomgående ställt sig på samma linje.

En ny konsumentköplag bör till en början klargöra när en vara skall avlämnas från säljaren till köparen, hur det skall ske, vilken betydelse avlämnandet har och i vilket skick varan då skall befinna sig. Lagen bör också reglera vad som skall gälla om säljaren inte avlämnar varan i rätt tid eller om varan är behäftad med fel. I samband med detta bör regleras under vilka förutsättningar varan skall anses behäftad med fel. Av särskild betydelse är naturligtvis regler om vilka påföljder som skall bli aktuella i

fall av säljarens avtalsbrott. Lagen bör vidare innehålla regler om vad som skall gälla beträffande betalning och beträffande fall då köparen är i dröjsmål med betalningen.

Det är naturligt att huvudintresset vid utformningen av en ny konsumentköplag knyts till de situationer då avtalsrelationerna inte har utvecklats på det sätt som parterna haft anledning att förvänta sig. För de väl fungerande situationerna behövs ingen eller i vart fall ringa lagstiftning. Den nya lagen bör alltså till större delen koncentreras på frågorna om när avtalsbrott kan anses föreligga och vilka påföljder som då kan bli aktuella.

Det ligger nära till hands att ta den allmänna köplagens bestämmelser som utgångspunkt vid utformningen av de enskilda bestämmelserna i konsumentköplagen. Den förra lagen tar visserligen i första hand sikte på köp mellan näringsidkare, men den är inte begränsad till sådana köp. Även om konsumentköpen har undantagits, skall lagen gälla exempelvis fall där säljaren är en privatperson som säljer till en näringsidkare, fall där bägge parter är privatpersoner och fall där köparen är en juridisk person som inte driver näring, t.ex. en ideell förening. Den allmänna köplagen har utformats med tanke också på sådana fall. Reglerna i den allmänna köplagen torde därför i väsentliga delar kunna anses godtagbara även för konsumentköp.

Det finns också andra argument som talar för att lagreglerna om konsumentköp och andra köp i möjligaste mån bör stämma överens. För säljare som avtalar ibland med konsumenter och ibland med näringsidkare är det givetvis en fördel att ha enhetliga regler att rätta sig efter. Vidare har köplagen sedan gammalt legat till grund för analogier på andra, icke detaljreglerade avtalsområden. Sådana analogier kompliceras om det finns flera alternativa rättsordningar vid köp. Självfallet är det också över huvud taget värdefullt om man inte komplicerar den rättsliga regleringen utan försöker få till stånd ett någorlunda enhetligt system.

På vissa punkter kan det emellertid vara motiverat att låta konsumentköpreglerna följa de regler som gäller om konsumenttjänster enligt konsumenttjänstlagen (1985:716) i stället för reglerna i den allmänna köplagen. Likheterna mellan köp och tjänst är i en del fall betydande, och det kan ibland vara tveksamt om ett avtal är att hänföra till den ena eller andra kategorin. För sådana fall finns det anledning att sträva efter en nära likhet mellan konsumentköp- och konsumenttjänstregler. Även i övrigt kan det finnas lösningar i konsumenttjänstlagen som framstår som mer ändamålsenliga för konsumentköp än motsvarande bestämmelser i den allmänna köplagen.

Självfallet kan det också finnas anledning att överväga lösningar som inte har någon motsvarighet vare sig i den nya allmänna köplagen eller i konsumenttjänstlagen. Det yttersta motivet för en revision av konsumentköprätten är intresset av att stödja konsumenternas ställning på marknaden. Enligt min mening är det också befogat att i skilda avseenden förstärka det civilrättsliga skyddet för konsumenterna. Jag kommer därför

i det följande att i en del fall diskutera lösningar som är mera förmånliga för konsumenten än vad konsumenttjänstlagen erbjuder för motsvarande situationer.

Jag har tidigare sagt att den allmänna köplagen i mycket kan bilda utgångspunkt för konsumentköplagen. När det gäller den språkliga utformningen av paragraferna, rubriksättningen m.m. är det dock inte givet att den allmänna köplagen bör bilda mönster för konsumentköplagen. Även om den allmänna köplagen kan få tillämpning på köp av privatpersoner, tar den i första hand sikte på mera kommersiella köp. Detta har också, i det nordiska samarbetet, färgat den närmare utformningen av de skilda paragraferna. Man kan litet tillspetsat säga att den allmänna köplagen är skriven för personer som ofta har en viss insikt i köprättsliga frågor.

När det däremot gäller konsumentköplagen är läget ett annat. Enskilda konsumenter är av naturliga skäl sällan insatta i köprättsliga frågeställningar och köprättslig terminologi. Det finns ett starkt intresse av att lagtexten utformas så att den blir så lättläst som möjligt för den enskilde konsumenten. Att konsumentköplagen därigenom delvis kommer att kläs i en annan dräkt än den allmänna köplagen kan kanske utgöra en viss olägenhet för näringsidkare som kommer i kontakt såväl med den allmänna köplagen som med konsumentköplagen. Denna olägenhet torde dock vara begränsad och får godtas med hänsyn till intresset av att konsumentköplagen blir lättillgänglig för konsumenter.

2.1.3 Tvingande eller dispositiva regler?

Enligt utredningen kräver konsumentskyddet att en lag om konsumentköp i betydande utsträckning görs tvingande till konsumenternas förmån. Utredningen har därvid anfört att ett väsentligt syfte med särskilda konsumentköpregler är att motverka de olägenheter som kan uppstå för enskilda konsumenter genom att säljare i kontraktsformulär använder villkor som inskränker köparens rättigheter enligt allmänna regler eller på annat sätt missgynnar köparen. För att detta syfte skall kunna tillgodoses bör lagens regler enligt utredningen i stor utsträckning vara tvingande till köparens förmån.

Utredningens bedömning i denna del godtas av de flesta remissinstanserna. För egen del vill jag framhålla att den särskilda civilrättsliga lagstiftning till skydd för konsumenterna, däribland konsumentköplagen, som gäller för närvarande i princip är tvingande till konsumentens förmån. Det kan enligt min mening inte komma i fråga att frångå denna princip när det gäller regler i en ny konsumentköplag.

Huvudprincipen bör alltså vara att den nya konsumentköplagens regler skall vara tvingande till konsumentens förmån. Detta innebär att villkor som är sämre för konsumenterna än lagens regler blir ogiltiga. Däremot är det naturligtvis inget som hindrar att parterna kommer överens om villkor som är mera förmånliga för konsumenterna. I vissa avseenden kan

det dock finnas anledning att ge parterna frihet att avtala om även sämre villkor än lagens bestämmelser anvisar. Sådana avsteg från huvudprincipen bör komma till direkt uttryck i lagtexten.

Spörsmålet om lagens tvingande natur leder över till en annan fråga rörande lagens struktur. Sålunda anser några remissinstanser att utredningens lagförslag i för stor utsträckning innehåller regler som ger ett vidsträckt utrymme för skönsmässiga bedömningar och försvårar förutsebarheten.

Enligt min mening är det givetvis önskvärt att lagreglerna lämnar så klara besked som möjligt. Samtidigt är det emellertid angeläget att reglerna görs så nyanserade att man i rättstillämpningen kan ta hänsyn till de särskilda omständigheter som föreligger i varje enskilt fall. En alltför stelbent reglering kan motverka detta intresse och även hindra att rättsbildningen anpassas till fortgående förändringar. För att reglerna skall bli tillräckligt flexibla är det därför ofrånkomligt att de ibland formuleras i så allmänna ordalag att deras närmare innebörd måste fyllas ut och konkretiseras genom vägledande avgöranden i rättspraxis.

2.1.4 Särskilda regler om sakrättsligt skydd vid konsumentköp?

Vid försäljning av lösa saker gäller som huvudregel att köparen uppnår skydd mot säljarens borgenärer först om varan har kommit i hans besittning. Om köparen har låtit den köpta varan kvarbli hos säljaren, kan den genom utmätning och konkurs tas i anspråk för betalning av de skulder som säljaren har. Köparens rätt inskränker sig då till att han i konkurrens med övriga borgenärer kan göra gällande en fordran på säljaren.

Den nu angivna principen kallas för traditionsprincipen. Den bygger på att varan skall ha överlämnats ("traderats") till köparen - dvs. besittningen skall ha övergått till köparen - för att denne skall vara sakrättsligt skyddad. Enligt en i vissa andra länder tillämpad princip får köparen däremot skydd mot säljarens borgenärer redan genom avtalet. Den principen kallas för avtalsprincipen.

Frågan om traditionsprincipen kontra avtalsprincipen har nyligen behandlats av riksdagen med anledning av en motion där det begärdes att frågan om traditionskravet skulle underkastas en allsidig utredning. Riksdagen ansåg inte att en så genomgripande översyn var motiverad men uteslöt inte att det kunde finnas anledning att närmare överväga om de problem som kravet på en besittningsövergång medför kan lösas på annat sätt än genom en uppluckring av nuvarande regler. Riksdagen utgick från att spörsmålet skulle komma att uppmärksammas under det pågående köprättsliga arbetet (se LU 1987/88:1).

Frågan har behandlats vid de överläggningar som justitiedepartementet höll den 27 april 1989 med företrädare för näringsliv m.fl. (se avsnitt 1). Därvid diskuterades bl.a. huruvida en övergång till avtalsprincipen vore önskvärd. Från flera håll uttrycktes tveksamhet inför tanken att släppa

avtalsprincipen fri i kommersiella sammanhang. Det sades att risken för svåröverskådliga transaktioner och i förlängningen även formlösa säkerhetsöverlåtelse var alltför stor. Andra menade att dessa farhågor var överdrivna och anförde att avtalsprincipen fungerar utmärkt i många länder. Vid överläggningarna uttalades också skilda uppfattningar i frågan huruvida det kunde vara befogat att särreglera konsumentköpen och -eventuellt med vissa förbehåll - låta dessa följa avtalsprincipen.

Givetvis kan det för många konsument synas egendomligt att inte så att säga få full äganderätt till en vara som har betalats, om varan kvarblir hos säljaren en tid. Traditionsprincipen är dock fast förankrad i det svenska rättssystemet och har goda skäl för sig. En sakrättslig särreglering för konsumentförhållanden skulle innebära en principiell nyhet i svensk rätt. För vissa praktiskt viktiga fall finns särregler som innebär att sakrättsligt skydd uppnås genom registrering (se lagen 1975:605 om registrering av båtbyggnadsförskott). Att införa ett sådant registreringsförfarande för mera vardagliga konsumentköp skulle enligt min mening medföra alltför stora praktiska olägenheter. Jag är inte beredd att för närvarande förorda att traditionsprincipen överges på konsumentområdet.

Den mera grundläggande frågeställningen om det är befogat att generellt införa avtalsprincipen i svensk rätt förutsätter ytterligare överväganden och analyser som inte låter sig göras inom ramen för det nu förestående projektet. Jag kommer att noga följa utvecklingen på området och vid behov ta upp saken på nytt i lämpligt sammanhang.

2.1.5 Dispositionen av den följande framställningen

Jag har i det föregående redogjort för de allmänna utgångspunkter som enligt min mening bör gälla för en ny lagstiftning om konsumentköp. I det följande avser jag att närmare behandla frågan om

lagens tillämpningsområde i avsnitt 2.2,
 avhjälpande och omleverans i avsnitt 2.3,
 hävning i avsnitt 2.4,
 skadestånd i avsnitt 2.5,
 avbeställning i avsnitt 2.6,
 anspråk mot näringsidkare i tidigare led i avsnitt 2.7,
 följdändringar i annan lagstiftning i avsnitt 2.8,
 ikraftträdande och övergångsbestämmelser i avsnitt 2.9 och
 kostnader och resursbehov i avsnitt 2.10.

Mina kommentarer till de enskilda lagbestämmelserna återfinns i specialmotiveringen (avsnitt 4).

2.2.1 Köpeobjektet

Mitt förslag: Lagen skall gälla köp och i tillämpliga delar byte av lösa saker.

Utredningens förslag: Lagen skall gälla köp av lös egendom, dock inte tomrätt. Lagen skall i tillämpliga delar gälla även byte av lös egendom (se betänkandet s. 95 f).

Remissinstanserna: Några remissinstanser tillstyrker utredningens förslag, men de flesta menar att konsumentköpsreglerna även fortsättningsvis bör vara begränsade till köp av lösöre. Flera remissinstanser anser att lagen i vart fall inte bör gälla köp av fondpapper.

Skälen för mitt förslag: Den gällande konsumentköplagen är tillämplig på köp av varor. Med "varor" åsyftas därvid vad som i juridiskt språkbruk brukar betecknas som lösöre, dvs. rörliga fysiska föremål. Tillämpningsområdet för den allmänna köplagen, såväl den gällande som den föreslagna, är däremot mera vidsträckt och omfattar köp av all lös egendom. Under den lagen faller således exempelvis förvärv av byggnad på annans mark, bostadsrätter, panträtter, fordringar, aktier och andra värdepapper. Den allmänna köplagen gäller i tillämpliga delar också byte av lös egendom.

Konsumentköplagens mera begränsade tillämpningsområde motiverades i förarbetena med att behovet av särskilda köprättsliga regler till skydd för konsumenter gör sig gällande främst beträffande köp av dagligvaror, varaktiga konsumtionsvaror, t.ex. möbler, samt kläder, skor etc.

Enligt utredningens mening bör konsumentköplagen ha samma tillämpningsområde som den allmänna köplagen. Utredningen anför att en utvidgning av konsumentköpsreglerna från att gälla köp av lösöre till att gälla köp av lös egendom i och för sig torde få endast begränsad praktisk betydelse men att det är svårt att finna något egentligt skäl mot en sådan reform. Det finns enligt utredningen knappast anledning att om man inför en fristående konsumentköplag likväl låta vissa konsumentköp av lös egendom regleras av den allmänna köplagen och inte av konsumentköplagen. Likaså, menar utredningen, bör konsumentköplagen i tillämpliga delar gälla byte av lös egendom.

Utredningens förslag att konsumentköplagen skall gälla inte bara köp utan även, i tillämpliga delar, byte har i huvudsak fått ett positivt gensvar bland remissinstanserna. När det däremot gäller förslaget att tillämpningsområdet för konsumentköplagen skall utvidgas till att avse all lös egendom är många remissinstanser kritiska.

För egen del är jag närmast benägen att instämma i remisskritiken. Köp förekommer av de mest skiftande slag och under de mest skiftande former. Behovet av och önskemålet om en viss lösning är inte detsamma i alla fall. När det gäller den allmänna köplagen har reglerna kunnat

utformas så att de möjliggör, och i vissa fall också inbjuder till, erforderliga avvikelser i avtalet. Något sådant är emellertid inte möjligt i konsumentköplagen vilken ju i princip skall vara tvingande.

Om man sålunda vill låta konsumentköplagen omfatta all lös egendom och utformar reglerna så att de framstår som en rimlig normallösning vid köp inte bara av lösöre utan även av hus på annans mark, bostadsrätter, fordringar, värdepapper m.m. går det med hänsyn till vad som bör gälla beträffande köp av de senare objekten knappast att sätta skyddsnivån beträffande köp av lösöre så högt som önskvärt. Det torde exempelvis inte vara möjligt att ha samma avbeställningsregler i fråga om köp av bostadsrätter eller aktier som i fråga om köp av möbler och annat lösöre. Och regler om avhjälpande passar inte alltid så bra vid exempelvis köp av fondpapper.

I och för sig skulle man naturligtvis kunna tänka sig att ha en särreglering för vissa objekt, t.ex. fondpapper och bostadsrätter. Det torde emellertid vara förenat med en del svårigheter såväl att välja ut vilka objekt som i detta avseende bör komma i fråga som att bestämma lämpliga särregler. En särreglering av nu avsett slag skulle också komplicera lagen och göra den mer svårtillgänglig allmänt sett.

För egen del anser jag i likhet med vad som uttalades i förarbetena till den gällande konsumentköplagen att behovet av särskilda köprättsliga regler till skydd för konsumenter gör sig gällande främst beträffande köp av lösöre. Skyddsbehovet är inte lika starkt i fråga om köp av exempelvis fondpapper, bostadsrätter m.m. När det gäller köp av hus på annans mark innebär det förslag till ändring av förslaget till ny köplag som jag tidigare idag har redogjort för, att konsumenten tillförsäkras ett skydd i form av tvingande regler i fråga om fel i byggnaden. Skyddet motsvarar vad som har föreslagits i fråga om köp av fastighet.

Vid övervägande av det nu anförda har jag kommit till uppfattningen att tillämpningsområdet för konsumentköplagen, åtminstone för närvarande, inte bör utvidgas till att omfatta all lös egendom utan liksom hittills vara begränsat till lösöre.

I den gällande konsumentköplagen anges det som köpet skall avse med ordet "vara". Nu förekommer ordet "vara" även i den föreslagna nya köplagen men där som en allmän och obestämd beteckning på föremålet för köpet. I denna senare obestämd betydelse kan ordet "vara" användas även i en ny konsumentköplag. Men som definition på den egendom som lagen är tillämplig på passar det inte.

Det vore enligt min mening att föredra om man i en modern konsumentlagstiftning kunde använda något annat ord än lösöre i lagtexten. Synonymt med lösöre används ibland uttrycket lösa saker. Så är fallet exempelvis i konsumenttjänstlagen. Detta senare uttryck är lättare att förstå och genom att använda samma ord i konsumentköplagen undviker man omotiverade språkliga skillnader mellan de bägge regelsystemen. Jag förordar därför att konsumentköplagen anges vara tillämplig på köp - och i tillämpliga delar även byte - av lösa saker. Det innebär bl.a. att lagen

blir tillämplig på köp av husbyggsatser (jfr. det tidigare redovisade förslaget om konsumentskydd vid förvärv av småhus m.m.).

Prop. 1989/90: 89
Lagens
tillämpningsområde

2.2.2 Förmedlarens ansvar

Mitt förslag: Om en näringsidkare förmedlar ett köp mellan privatpersoner skall förmedlaren svara solidariskt med säljaren för dennes förpliktelser enligt lagen.

Utredningens förslag: Överensstämmer med mitt (se betänkandet s. 99 f).

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna har inte uttalat sig i frågan. Endast från ett håll framförs negativa synpunkter på utredningens förslag.

Skälen för mitt förslag: Den gällande konsumentköplagen är enligt 1 § andra stycket tillämplig inte bara när en konsument köper en vara från en näringsidkare utan också när en konsument köper en vara från någon som inte är näringsidkare men köpet förmedlas av en näringsidkare som ombud för säljaren. Bestämmelsen har till syfte främst att hindra att lagen kringgås vid försäljning av begagnade varor. Det förekommer inte sällan att sådana varor säljs av privatpersoner genom förmedling av en näringsidkare. Om alla köp av detta slag föll utanför lagen skulle denna lätt kunna kringgås. Den som säljer de begagnade varorna skulle, i stället för att köpa in varorna och sälja dem i eget namn, kunna uppträda som ombud för den enskilde säljaren. I fall då en näringsidkare aktivt handhar försäljningen av en vara torde köparen sällan uppmärksamma att näringsidkaren inte uppträder i eget namn utan bara som ombud för en privatperson. Genom den gällande regeln motverkas också risken att en näringsidkare kringgår konsumentköplagen genom att anlita en privatperson som bulvan och framställa sig själv som ombud för denne.

Som utredningen har framhållit kan det vid en reformering av konsumentköpreglerna knappast komma i fråga att inskränka reglernas tillämpningsområde i förmedlingsfallen. Vad som däremot finns anledning att överväga är om inte konsumentens ställning bör stärkas i de situationer där säljaren är en privatperson men köpet förmedlas av en näringsidkare.

Utredningen har föreslagit att en näringsidkare som har förmedlat ett köp mellan privatpersoner får svara solidariskt med säljaren för dennes förpliktelser mot köparen. Förslaget innebär att, om det vid ett sådant köp föreligger ett dröjsmål med varans avlämnande eller fel i varan, köparen kan välja om han vill vända sig mot den private säljaren eller näringsidkaren/förmedlaren med sina krav på grund av avtalsbrottet.

För säljaren - som är en privatperson - blir ansvaret detsamma som i dag. Anlitar han en näringsidkare för att genomföra försäljningen får han finna sig i att svara enligt konsumentköplagen. Från hans sida sett blir nyheten att näringsidkaren blir ansvarig jämte honom. Skulle köparen

göra gällande krav mot den förmedlande näringsidkaren, får säljaren räkna med att denne i sin tur regressvis kommer att rikta krav mot honom.

Prop. 1989/90: 89
Avhjälpan-
de och omleverans

Det kan från skilda utgångspunkter anföras både för- och nackdelar med utredningens förslag. För förmedlaren kan naturligtvis det skärpta ansvaret medföra en ökad risk, trots att han som regel har regressrätt gentemot säljaren. Särskilt om det förflyter en tid innan påföljder görs gällande mot förmedlaren, kan det visa sig att ett regresskrav inte kan tillgodoses därför att säljaren saknar pengar eller har försvunnit. En sådan ökad risk kan göra det svårare att få näringsidkare att åta sig att förmedla försäljning av begagnade varor för privatpersoners räkning.

Men förslaget innebär klara fördelar för köparen. Denne är ofta omedveten om att den näringsidkare som han har kontakt med inte är säljare. Och även om han är medveten om det, inser han ofta inte att den omständigheten att säljaren är en privatperson försämrar hans rättsliga ställning i förhållande till vad som skulle vara fallet om det var den förmedlande näringsidkaren som var säljare. En skärpning av den förmedlande näringsidkarens ansvar kan vidare föranleda denne att visa större försiktighet vid granskning av varan och återgivande av uppgifter som säljaren har lämnat om den, något som är ägnat att minska risken för att konsumenten skall bli vilseledd.

Vad särskilt gäller rätten att få ett fel avhjälpt, något som jag kommer att behandla i det följande, torde i de flesta fall näringsidkaren ha betydligt bättre möjligheter att avhjälpa ett fel än den privatperson som är säljare. Och skulle det visa sig föranleda oskäligen kostnad eller olägenhet att avhjälpa ett fel, skall någon skyldighet därtill inte föreligga.

Vid ett samlat övervägande av för- och nackdelarna med förslaget har jag, i likhet med utredningen, kommit till uppfattningen att den ökade trygghet som förslaget skulle innebära för konsumenten överväger de nackdelar som skulle kunna uppstå genom att möjligheterna att anlita näringsidkare som förmedlare vid försäljning av begagnade varor minskar. Jag förordar därför att den nya konsumentköplagen skall innehålla en regel av nu behandlat slag.

2.3 Avhjälpan- de och omleverans

Mitt förslag: Köparen skall ha rätt att kräva att säljaren utan kostnad för köparen avhjälper ett fel i varan eller företar omleverans, om detta kan ske utan oskäligen kostnad eller olägenhet för säljaren. Säljaren skall i sin tur som regel ha rätt att - oavsett vilken påföljd köparen kräver - på egen bekostnad avhjälpa ett fel eller företa omleverans, om åtgärden kan ske utan kostnad eller väsentlig olägenhet för köparen.

Utredningens förslag: Överensstämmer med mitt förslag förutom att köparens rätt att kräva omleverans enligt utredningsförslaget förutsätter att felet är av väsentlig betydelse för köparen (se betänkandet s. 154 ff).

Remissinstanserna: Utredningens förslag godtas i huvudsak. Från näringslivshåll kritiserar dock att förslaget hindrar avtal om att köparen skall betala en viss del av kostnaden för att avhjälpa felet.

Skälen för mitt förslag: I förslaget till ny allmän köplag intar påföljderna avhjälpande och omleverans, dvs. rättelse av fel, en central roll i påföljdssystemet. De är avsedda att utgöra de påföljder som i första hand skall komma i fråga vid fel i en vara. Beträffande de närmare skälen för mitt förslag i den delen se prop. 1988/89:76 s. 36 ff.

De skäl som jag har redovisat för att den nya allmänna köplagen bör innehålla regler om rättelse av fel gör sig i minst lika stor utsträckning gällande när köparen är en konsument. För konsumenten kan en laglig rätt att få ett fel i en vara avhjälpt genom säljarens försorg i många fall vara av stort värde. Konsumentköp avser ofta tekniskt komplicerade produkter, och vid fel av måttlig omfattning är konsumenten - om han i övrigt är nöjd med varan - oftast i första hand intresserad av att felet avhjälpas. Det kan dessutom vara så att det är just säljaren som har de bästa förutsättningarna att åtgärda felet. Och för köparen är det i allmänhet förenat med mindre besvär att vända sig till säljaren för att få ett fel avhjälpt än att begära prisavdrag och själv ombesörja avhjälpandet eller att häva köpet och göra ett ersättningsköp på annat håll. Rätten att kräva att ett fel i varan avhjälpas ter sig särskilt angelägen för konsumenten när det gäller varor som har installerats hos honom eller som har bearbetats eller på annat sätt utrustats eller anpassats för köparens speciella ändamål. Jag anser således i likhet med utredningen att den nya konsumentköplagen - på samma sätt som den föreslagna nya allmänna köplagen - bör ge köparen en rätt att kräva att säljaren avhjälpas fel i varan.

Enligt förslaget till ny allmän köplag skall säljaren vara skyldig att efterkomma köparens krav på avhjälpande, om avhjälpandet kan ske utan oskälig kostnad eller olägenhet för säljaren. Detta bör gälla även för konsumentköp.

I förslaget till ny allmän köplag har säljaren getts en rätt att på eget initiativ avhjälpa ett fel. Härigenom har säljaren fått en möjlighet att undgå de mera ingripande påföljder som köparen kan aktualisera. Vissa begränsningar har dock ställts upp. Köparen behöver inte acceptera en rättelse som innebär en avsevärd olägenhet för honom eller som gör att han riskerar att inte få sina egna kostnader ersatta av säljaren. Frågan är nu om säljaren bör ges samma rätt att på eget initiativ avhjälpa felet vid konsumentköp.

Som jag nyss har varit inne på är det i allmänhet till fördel för en köpare att få ett fel avhjälpt av säljaren. Och även om konsumenten i det enskilda fallet skulle föredra en annan lösning än att få felet avhjälpt,

finns det skäl som talar för att säljaren bör ha rätt att på eget initiativ avhjälpa felet.

Avhjälpande av fel innebär i förhållande till utbyte av varan eller hävning av köpet att onödig värdeförstöring kan undvikas. Om varan återtas kan säljaren i regel inte efter reparation åter sälja den som ny. I stället måste han ofta avyttra den till ett förhållandevis lågt pris. Dessa kostnader liksom säljarens hanteringskostnader drabbar naturligtvis till slut hela konsumentkollektivet. Ekonomiska hänsyn talar därför för att avhjälpande av ett fel skall komma i fråga i första hand.

Det är numera vanligt att tekniskt mera komplicerade varor säljs på villkor som ger säljaren rätt att avhjälpa eventuella fel. När det gäller vissa kategorier av varor, såsom bilar, finns en väl utvecklad organisation för omhändertagande av reklamationer och reparationer av fel. Köparen har i regel möjlighet att få en reparation utförd på annan ort än den där han har köpt varan och utan att ens i förväg behöva vända sig till säljaren. Det är osäkert om denna ordning, som onekligen ger köparen stora fördelar, skulle upprätthållas i nuvarande form, om köparen gavs en generell rätt att vägra att godta avhjälpande av ett fel.

En annan fördel med en ordning som ger säljaren rätt att avhjälpa fel är att hela reklamationshanteringen förenklas i de fall när säljaren väljer att utnyttja sin rätt. Då undviks de tvister som ofta är förenade med andra påföljder, t. ex. tvist i frågan huruvida hävningsföresättningar föreligger.

Med hänsyn till vad jag nu har anfört kan jag ansluta mig till utredningens uppfattning att säljaren även vid konsumentköp bör ha en rätt att på eget initiativ avhjälpa fel i varan. I likhet med utredningen anser jag att den rätten inte bör begränsas till någon viss kategori av varor eller på annat sätt.

Jag förordar således att man även vid konsumentköp bör acceptera att köparens valrätt i fråga om den påföljd han vill göra gällande vid ett fel i varan förses med det undantaget att säljaren kan undvika andra påföljder än skadestånd genom att avhjälpa felet. En ovillkorlig föresättning härför bör dock vara att avhjälpanDET sker snabbt och utan några beaktansvärda olägenheter för köparen.

En särskild fråga som har berörts vid remissbehandlingen är om konsumentköplagen bör innehålla en möjlighet för parterna att avtala att köparen skall betala en viss del av kostnaden för att få ett fel i varan avhjälpt. Rätten att få felet avhjälpt skulle t. ex. kunna kombineras med att köparen står en viss självrisk för kostnaderna för avhjälpanDET. Att säljaren tar ut en självrisk eller på annat sätt belastar köparen med en kostnad i samband med avhjälpanDET innebär naturligtvis, såsom framhållits från näringslivshåll, att reklamationshanteringen förenklas genom att säljaren slipper ta itu med fel av mindre omfattning. När den sålda varan är behäftad med ett fel beror detta emellertid på att säljaren har misslyckats med att överlämna den avtalade prestationen till köparen. Säljaren har alltså gjort sig skyldig till ett brott mot köpeavtalet. Det

avtalade priset för varan avser en vara i felfritt skick. Om köparen skulle behöva betala kostnader för att få varan reparerad skulle det i praktiken innebära att köparen tvingades betala ett högre pris för varan än som avtalats. Det är inte rimligt. Det kan dessutom inte uteslutas att ett sådant system skulle leda till sämre kvalitetskontroll vid tillverkning och försäljning av varor. Därtill kommer att köparen vid fel i varan ofta drabbas av allehanda besvär och olägenheter. Redan detta kan sägas utgöra en typ av självrisk. Det är inte rimligt att köparen skall behöva tåla ytterligare belastningar för att få varan återställd till det skick som han hade rätt att förvänta sig redan vid leveransen. Jag förordar därför att avhjälpande alltid skall ske utan kostnad för köparen.

När det gäller omleverans, dvs. ett utbyte av den felaktiga varan mot en annan felfri, är det utan tvekan fråga om en mera ingripande påföljd än ett avhjälpande av felet. Som jag redan har framhållit bör säljaren under vissa förutsättningar ha rätt att på eget initiativ undgå mera ingripande påföljder genom att avhjälpa det fel som köparen åberopar. Eftersom säljaren således skall kunna avhjälpa ett fel även när köparen kräver omleverans, saknas det enligt min mening anledning att, som utredningen föreslagit, begränsa rätten till omleverans till sådana fall då felet är väsentligt.

De skäl som jag har angivit för säljarens rätt att på eget initiativ avhjälpa ett fel till undvikande av mera ingripande påföljder har giltighet även i fråga om omleverans. Jag förordar därför att säljaren även skall ges en rätt att på egen bekostnad företa en omleverans, om det kan ske utan kostnad eller väsentlig olägenhet för köparen.

2.4 Hävning

2.4.1 Huvudregeln

Mitt förslag: Vid säljarens dröjsmål och fel i varan får köparen häva köpet, om avtalsbrottet är av väsentlig betydelse för honom. Vid köparens dröjsmål med betalningen får säljaren häva köpet, om dröjsmålet är väsentligt.

Utredningens förslag: Överensstämmer med mitt (se betänkandet s. 141 f, 165 f och 219).

Remissinstanserna: Remissinstanserna ställer sig genomgående positiva till att ett väsentlighetskrav ställs upp som huvudregel för hävning vid säljarens dröjsmål och fel i varan samt att regeln utformas så att den tar sikte på avtalsbrottets betydelse för köparen. Flera remissinstanser menar dock att regeln bör kompletteras med ett krav på att säljaren skall ha insett eller bort inse avtalsbrottets betydelse för köparen. Den föreslagna

hävningsregeln vid köparens dröjsmål med betalningen godtas genomgående.

Prop. 1989/90: 89
Hävning

Skälen för mitt förslag: Hävning av ett avtal kan något förenklat sägas innebära att en part på grund av den andra partens avtalsbrott ställer in såväl sin egen som motpartens prestation. Det är således fråga om en mycket ingripande åtgärd. Som en allmän obligationsrättslig princip gäller att hävning får ske endast om avtalsbrottet är av större betydelse.

Enligt gällande konsumentköplag får hävning av köp i princip ske vid säljarens dröjsmål, om säljaren inte efter uppmaning av köparen avlämnar varan inom skälig tid. Rätt till hävning föreligger dock ej om dröjsmålet är av ringa betydelse för köparen (se 3 §). Vid fel i varan får köparen häva köpet, om säljaren inte inom skälig tid efter det att köparen begärt det avhjälper felet eller lämnar ny felfri vara i den felaktigas ställe. Rätt till hävning förutsätter dock att felet är av ej ringa betydelse för köparen (4 §).

Den gällande konsumentköplagen uppställer således som villkor för rätt till hävning att dröjsmålet eller felet inte är av ringa betydelse för köparen. Konsumentköpsutredningen har föreslagit att den nya konsumentköplagen skall som villkor för rätt till hävning ställa upp kravet att avtalsbrottet är av väsentlig betydelse för köparen. Detta har allmänt accepterats av remissinstanserna. Även jag anser att rätt till hävning skall förutsätta att avtalsbrottet är av väsentlig betydelse och att bestämmelsen bör formuleras så att väsentlighetsfrågan skall bedömas från köparens synpunkt. Det skall alltså beaktas vilka olägenheter m.m. som dröjsmålet har medfört för den enskilde konsumenten med hänsyn till dennes förhållanden. Motsvarande krav gäller enligt den föreslagna nya allmänna köplagen (se prop. 1988/89:76 s. 39 ff).

En särskild fråga som flera remissinstanser har tagit upp är om det bör krävas att säljaren också har insett eller bort inse att avtalsbrottet var av väsentlig betydelse för konsumenten. Ett sådant krav gäller enligt den föreslagna nya allmänna köplagen. De remissinstanser som har berört frågan har genomgående menat att ett sådant krav bör ställas upp även i konsumentköplagen.

För egen del kan jag inte biträda den ståndpunkten. Med hänsyn till den informella avtalssituation som ofta föreligger när det gäller konsumentköp skulle ett sådant krav i alltför hög grad kunna beskära konsumentens möjlighet att häva. I likhet med utredningen anser jag därför att en konsument skall få häva ett köp, om säljarens dröjsmål eller ett fel i varan av särskild anledning är väsentligt just för honom eller henne, oberoende av om säljaren insett eller bort insett detta. I händelse av tvist mellan parterna torde emellertid bevisbördan för avtalsbrottets väsentlighet få anses ligga på konsumenten. Detta innebär att konsumenten vid exempelvis ett kortvarigt dröjsmål måste visa på någon särskild omständighet som gör att dröjsmålet trots sin kortvarighet var av väsentlig betydelse för honom.

Den nuvarande konsumentköplagen innehåller inte några bestämmelser om påföljderna av köparens avtalsbrott. 1905 års allmänna köplag innehåller däremot sådana bestämmelser som gäller även för konsumentköp. Enligt 28 § köplagen får säljaren häva köpet vid köparens dröjsmål med betalningen. Hävningsrätt föreligger dock inte - såvitt gäller bl.a. konsumentköp - om dröjsmålet är av ringa betydelse.

Den nya konsumentköplagen bör enligt vad jag tidigare förordat (se avsnitt 2.1.1) i princip innehålla alla lagregler som skall gälla för konsumentköp. Den bör därför innehålla en regel om hävning vid köparens dröjsmål med betalningen. I likhet med utredningen och remissinstanserna anser jag att som en parallell till motsvarande krav vid säljarens avtalsbrott det bör som en förutsättning för hävning vid köparens dröjsmål med betalningen ställas upp ett väsentlighetskrav. Vid väsentlighetsbedömningen bör emellertid, till skillnad från vad som gäller vid de förut behandlade situationerna, inte krävas att dröjsmålet är av väsentlig betydelse för just säljaren. I stället bör prövningen ta sikte på avtalsbrottet mera allmänt. Detta överensstämmer med vad som gäller enligt den föreslagna nya allmänna köplagen (se prop. 1988/89:76 s. 40f).

2.4.2 Tilläggstid och leveransuppmaning

Mitt förslag: Vid säljarens dröjsmål med avlämnandet får köparen häva köpet, om varan inte avlämnas inom en av köparen utsatt tilläggstid som inte är oskäligt kort eller, om någon sådan tid inte har satts ut, inom skälig tid efter det att kravet framställdes. Vid köparens dröjsmål med betalningen får säljaren häva köpet, om köparen inte betalar inom en av säljaren utsatt skälig tilläggstid som inte är oskäligt kort. I dessa fall får hävning ske utan någon väsentlighetsprövning.

Utredningens förslag: Överensstämmer med mitt (se betänkandet s. 141 f och 220).

Remissinstanserna: Förslaget lämnas genomgående utan erinran.

Skälen för mitt förslag: På många håll i utlandet finns ett förfarande med s.k. tilläggstid. Innebörden av det kan beskrivas så att en part får göra även ett icke väsentligt avtalsbrott till hävningsanledning genom att sätta ut en tilläggstid för fullgörande. Sker fullgörande inte inom tilläggstiden, blir parten berättigad att häva köpet. Förfarandet med tilläggstid verkar alltså till förmån för den part som vill åberopa ett avtalsbrott genom att han inte behöver styrka att väsentlighetskravet är uppfyllt i det enskilda fallet. Regler om tilläggstid har föreslagits i den nya allmänna köplagen (se prop. 1988/89:76 s. 41f). Frågan är nu om man bör införa sådana regler också i konsumentköplagen.

Utsättandet av en tilläggstid kan vara ett sätt att undgå bevisvärigheter om det framstår som tveksamt ifall väsentlighetskravet är uppfyllt eller om parten har svårt att styrka detta. Parten kan då sätta ut en frist vars längd är anpassad till omständigheterna i det enskilda fallet. I det

praktiska livet är det för övrigt vanligt att en avtalspart som blir utsatt för ett avtalsbrott inte häver avtalet förrän han har uppmanat motparten att fullgöra sin prestation. Även den part som har begått avtalsbrottet kan vara betjänt av att hans motpart sätter ut en tilläggstid. Han vet då att han, om han presterar inom den utsatta tiden, undgår hävning.

Med hänvisning till det nu anförda biträder jag utredningens uppfattning att ett förfarande med tilläggstid bör införas i konsumentköplagen såvitt avser säljarens dröjsmål med avlämnandet av varan samt köparens dröjsmål med betalningen. För den förra situationen bör dock regeln, som utredningen också har föreslagit, ges en något vidare utformning. Om säljaren är i dröjsmål med avlämnandet, framstår det ofta som naturligt för köparen att erinra säljaren om dennes skyldighet att leverera varan. Däremot ligger det inte lika nära till hands för en köpare som är konsument att också sätta ut en bestämd tid inom vilken leverans skall ske. I den mån en sådan tid sätts ut, och den inte är oskäligt kort, bör givetvis köparen kunna häva köpet om leverans inte sker inom tilläggstiden. För att köparen skall kunna häva köpet bör det emellertid vara tillräckligt att denne, sedan ett dröjsmål inträtt, har begärt att varan skall avlämnas utan att det har skett inom skälig tid därefter.

2.5 Skadestånd

2.5.1 Allmänt om skadeståndsansvaret

Mitt förslag: Vid säljarens dröjsmål och fel i varan är säljaren skadeståndsansvarig för sådant som ligger inom hans kontrollsfär (kontrollansvar).

Utredningens förslag: Överensstämmer med mitt (se betänkandet s. 179 ff).

Remissinstanserna: Utredningens förslag har fått ett blandat mottagande. Vissa remissinstanser tillstyrker förslaget medan andra, särskilt från näringslivet, ställer sig negativa. Flera av de instanser som är kritiska mot förslaget anser att skadeståndsansvaret bör bygga på vållande med omvänd bevisbörda, ett s.k. presumtionsansvar.

Skälen för mitt förslag: Vid den gällande konsumentköplagens tillkomst intogs en restriktiv hållning till att genom tvingande lagregler tillförsäkra konsumenten rätt till skadestånd av säljaren vid fel och dröjsmål. Lagen ansågs främst böra garantera konsumenten möjlighet att framtvinga en riktig prestation från säljarens sida eller att genom hävning frigöra sig från avtalet så att konsumenten kunde skaffa motsvarande vara från annat håll. Det ansågs däremot mindre lämpligt att införa tvingande regler om ett vidsträckt skadeståndsansvar för säljaren, bl.a. på grund av att sådana regler skulle kunna ge upphov till svårbedömda tvister. Vidare framhölls att skadorna för konsumenten i enskilda fall kunde bli

betydande och medföra stora kostnader för säljaren, som var svåra att bedöma på förhand men som denne måste se till att ha täckning för. Ytterligare ett skäl för en återhållsam attityd ansågs vara att köplagsutredningen, som hade till uppgift att undersöka frågor rörande skadeståndets roll inom den allmänna köprätten, då ännu inte hade slutfört sitt uppdrag (se prop. 1973:138 s. 138 f).

Mot den angivna bakgrunden inskränktes den tvingande regleringen av säljarens skadeståndsskyldighet vid konsumentköp till att ge konsumenten en rätt till skäligen ersättning för utgifter som han ådrar sig till följd av fel eller dröjsmål. Ersättningsrätt föreligger såvida inte säljaren kan visa att försummelse inte ligger honom till last (6 §). Det är med andra ord fråga om ett s.k. presumtionsansvar. Bestämmelsen medger att säljaren genom förbehåll i köpeavtalet kraftigt inskränker sitt skadeståndsansvar i förhållande till vad som följer av den allmänna köplagens dispositiva skadeståndsregler.

Konsumenten kan visserligen också kräva skälig ersättning för avhjälpande av fel i en vara. Detta gäller emellertid endast under förutsättning att det är fråga om ett fel som säljaren eller någon för hans räkning har åtagit sig att avhjälpa och att sådant avhjälpande eller motsvarande inte sker inom skälig tid (4 §). I annat fall har konsumenten inte någon tvingande rätt att få ersättning för avhjälpande av fel, inte heller med stöd av den nyss nämnda bestämmelsen i 6 §.

Enligt min mening bör konsumenten vid konsumentköp tillförsäkras en betydligt bättre rätt att erhålla ersättning för eventuella ekonomiska skador på grund av fel eller dröjsmål än som gäller enligt den nuvarande konsumentköplagen. Konsumenten skulle annars få en alltför svag position när det gäller att tvinga fram en avtalsenlig prestation från näringsidkarens sida. Av betydelse härvidlag är att redan de rättsliga möjligheterna för konsumenten att häva avtalet är begränsade genom att - som huvudregel - ett väsentlighetskrav ställs upp som förutsättning för hävning. Denna ordning har förestavats av hänsyn till näringsidkaren. Till detta kommer att hävning många gånger är en även för konsumenten ofördelaktig och inte minst opraktisk påföljd. Med hänsyn till bl.a. dessa förhållanden bör rätten till skadestånd vid fel och dröjsmål ges en mer framskjuten plats i en ny konsumentköplag än den har i den gällande.

I och för sig kan det naturligtvis finnas en risk för att en mera vidsträckt tvingande rätt för konsumenten att erhålla skadestånd på grund av fel och dröjsmål kan leda till ett större antal tvister. Enligt min mening är risken dock inte så stor. Och de ekonomiska skador som en konsument kan åsamkas vid fel och dröjsmål torde oftast vara begränsade och inte alltför svåra att fastställa. Jag vill i sammanhanget även erinra om att det i konsumenttjänstlagen har införts tvingande regler om skadestånd vid fel och dröjsmål (se bl.a. 31 § konsumenttjänstlagen).

Som jag ser det bör konsumenten i princip tillförsäkras en tvingande rätt till ersättning vid fel och dröjsmål.

Fråga uppkommer då vilka förutsättningar som bör gälla för denna ersättningsrätt. I avtalsförhållanden bygger skadeståndsskyldigheten ofta på vållande. Så är i stor utsträckning fallet i 1905 års köplag, även om ett strikt ansvar med undantag för s.k. objektiv omöjlighet gäller i vissa fall. Också enligt konsumenttjänstlagen inträder skadeståndsansvar på grund av fel eller dröjsmål endast vid vållande på säljarens sida. I den senare lagen är dock skadeståndsregeln utformad som ett presumtionsansvar.

Som jag närmare har utvecklat i propositionen om allmän köplag finns det anledning att i flera avseenden sätta i fråga det nuvarande köprättsliga regelsystemet när det gäller skadeståndsskyldighet (se prop. 1988/89:76 s. 43ff). Jag har där pekat på att den tekniska utveckling som skett, och som kommer att ske, gör att det många gånger framstår som mindre ändamålsenligt att låta prövningen utgå från om det föreligger vållande på den avtalsbrytande partens sida. Att det exempelvis uppstår fel och tekniska störningar i säljarens tillverkningsapparat behöver inte bero på någon försummelse av säljaren eller någon som han svarar för. Men det kan ändå ligga närmare till hands att säljaren skall bära konsekvenserna av detta än att köparen skall göra det.

I propositionen om ny allmän köplag har skadeståndsansvaret utformats efter mönster från reglerna i 1980 års FN-konvention. Dessa regler bygger på ett s.k. kontrollansvar. Tekniskt är kontrollansvaret utformat så att det ställer upp fyra förutsättningar som alla skall vara uppfyllda för att säljaren skall bli befriad från skadeståndsansvar. Säljaren har bevisbördan för att alla förutsättningarna är uppfyllda.

För att säljaren skall gå fri från ansvar krävs för det första att det föreligger ett hinder för fullgörelse. Hindrets art är i och för sig utan betydelse, men det skall röra sig om ett faktiskt hinder.

För det andra skall hindret ligga utanför säljarens kontroll. Det spelar ingen roll om säljaren har varit vållande eller inte. Poängen med föreskriften är att förhållanden som ligger innanför det som säljaren i princip kan påverka, t.ex. interna förhållanden i säljarens verksamhet eller hans ekonomiska förhållanden, inte skall kunna åberopas som befrielsegrunder.

Ett tredje villkor för ansvarsbefrielse är att säljaren inte skäligen kunde förväntas ha räknat med hindret vid köpet. Säljaren svarar med andra ord för det som var förutsebart vid köpet.

Slutligen är det ett villkor att säljaren inte skäligen kunde ha undvikit eller övervunnit hindret. Säljaren måste alltså tillgripa alternativa fullgörelsemöjligheter när sådana finns.

Kontrollansvaret innebär också ett visst ansvar för handlande av tredje man. Om avtalsbrottet kan hänföras till någon som säljaren har anlitat för att helt eller delvis fullgöra köpet, blir säljaren fri från skadeståndsskyldighet endast om de nyss beskrivna förutsättningarna för ansvarsbefrielse är uppfyllda såväl för säljarens egen del som för den som har anlitats för fullgörelsen. Säljarens skadeståndsskyldighet kan med andra ord inte bli lindrigare genom att han har anlitat någon utomstående för att fullgöra

köpet. Detsamma gäller om dröjsmålet beror på en leverantör som säljaren har anlitat eller på någon annan i tidigare säljled.

Jag har i propositionen om ny allmän köplag uttalat som min uppfattning att en reglering med ett kontrollansvar medför en rimlig avvägning mellan parternas intressen och en lämplig anpassning till dagens samhälle. Lagrådet har i sitt yttrande över köplagsförslaget förklarat sig dela denna uppfattning. De skäl som motiverar ett kontrollansvar i den allmänna köplagen gör sig enligt min mening gällande med samma styrka i fråga om konsumentköp. Den omständigheten att regleringen i detta senare avseende kommer att bli tvingande kan inte föranleda annat bedömande.

Några remissinstanser har anfört att det förhållandet att konsumenttjänstlagens skadeståndsansvar bygger på vållande utgör ett skäl i sig för att införa ett motsvarande ansvar i en ny konsumentköplag. Jag håller med om att skadeståndsansvaret inte gärna bör vara utformat på skilda sätt vid konsumentköp respektive konsumenttjänster. Men detta bör enligt min mening lösas så att också konsumenttjänstlagens skadeståndsregler i fortsättningen skall bygga på ett kontrollansvar. Till detta återkommer jag i avsnitt 2.8.1

Med hänvisning till det anförda förordar jag - i likhet med utredningen - att reglerna om skadestånd vid säljarens dröjsmål och fel i varan skall bygga på ett kontrollansvar.

2.5.2 Skadeståndsskyldighetens omfattning

Mitt förslag: Den skadeståndsskyldighet vid dröjsmål och vid fel i varan som följer av kontrollansvaret skall i princip omfatta köparens alla förluster till följd av säljarens avtalsbrott. Säljaren skall inte kunna friskriva sig från detta skadeståndsansvar. Skulle skadeståndsskyldigheten vara oskäligt betungande med hänsyn till säljarens ekonomiska förhållanden, skall dock skadeståndet kunna jämkas efter vad som är skäligt.

Utredningens förslag: Skadestånd på grund av säljarens dröjsmål eller fel i varan skall omfatta ersättning för utgifter, inkomstförlust och prisskillnad samt - såvida inte annat har avtalats - även annan förlust på grund av dröjsmålet eller felet (se betänkandet s. 172 ff).

Remissinstanserna: Utredningens förslag har kritiserats från skilda utgångspunkter. Från näringslivshåll har invänts mot köparens rätt till ersättning för inkomstbortfall. Andra remissinstanser har riktat kritik mot möjligheten att avtala bort konsumentens rätt till ersättning för olika följdförluster.

Skälen för mitt förslag: I den nuvarande konsumentköplagen är, som jag har berört i föregående avsnitt, den till konsumenternas förmån tvingande rätten till ersättning för skada på grund av säljarens kontraktsbrott mycket begränsad. Den omfattar endast köparens utgifter (se 6 §).

Köparens rätt till skadestånd vid säljarens kontraktsbrott vid konsumentköp regleras i övrigt av reglerna i den allmänna köplagen. Dessa regler får anses ge köparen en gynnsam ställning när det gäller rätten till skadestånd. Den allmänna köplagens regler sätts emellertid i stor utsträckning ur spel genom friskrivningsklausuler i köpeavtalen. Sådana klausuler ingår regelmässigt i standardavtal som förekommer på konsumentköpsområdet. Dessa klausuler får oftast till följd att konsumenten står utan rätt till ersättning för andra förluster än de utgifter som han har rätt till ersättning för enligt det minimiskydd som följer av 6 § konsumentköplagen. De förluster som konsumenten härigenom inte får ersättning för kan i enskilda fall uppgå till kännbara belopp.

Enligt min mening bör man nu förstärka konsumenternas ställning i skadeståndshänseende. En sådan förstärkning förutsätter att lagreglerna utformas så att möjligheterna för säljaren att friskriva sig från skadeståndsansvaret begränsas eller tas bort. I konsumenttjänstlagen (se 31 §; jfr 3 §) har möjligheterna för näringsidkaren att friskriva sig från skadeståndsansvaret också i princip tagits bort.

Det köprättsliga skadeståndsansvaret omfattar liksom det allmänna skadeståndsansvaret i princip alla skador som faller inom adekvansens ram, dvs. skador vilka till sin art och omfattning är typiska följder av avtalsbrottet. Bland sådana skador märks, vid sidan av sådana utgifter som avses i 6 § gällande konsumentköplag, framför allt kostnad för täckningsköp och förlorad arbetsförtjänst. Med kostnad för täckningsköp avses den särskilda kostnad som drabbar köparen, om han efter hävning av ett köp måste köpa motsvarande vara från annat håll till ett högre pris än det som avtalats vid det ursprungliga köpet. Konsumenten har ett starkt intresse av att kunna få ersättning för denna kostnad. Annars kan han bli tvungen att göra en ytterligare ekonomisk insats för att få tillgång till en sådan vara som han ursprungligen köpt. Det skulle minska värdet av den hävningsrätt som tillkommer konsumenten vid dröjsmål och fel i varan. Resultatet skulle t. o. m. kunna bli att köparen ser sig nödsakad att avstå från hävning av köpet och sålunda hålla till godo med en felaktig vara. Förlust av den typ som det här är fråga om har köparen normalt ingen möjlighet att undvika. Säljaren har i regel möjlighet att förutse och kalkylera med förluster av detta slag. Liksom utredningen anser jag därför att konsumenten alltid bör ha rätt till ersättning för denna typ av förlust. Det bör alltså inte finnas någon möjlighet för säljaren att friskriva sig från skyldigheten att ersätta kostnad för täckningsköp.

Förlorad arbetsförtjänst som köparen drabbas av på grund av säljarens dröjsmål eller fel i varan är en förlust som för den drabbade köparen är lika kännbar som kostnad för täckningsköp och sådana utgifter som avses i 6 § gällande konsumentköplag. Att kostnad för förlorad arbetsförtjänst kan uppkomma för köparen är något som säljare i allmänhet har anledning att räkna med. Enligt min mening bör säljaren därför inte heller ha möjlighet att friskriva sig från ansvaret för sådan förlust.

Vid kommersiella köp kan ett dröjsmål eller fel i varan ofta orsaka köparen betydande följdförluster. Det sammanhänger med att köparen i regel har avsett att sälja varan vidare eller att använda den i sin näringsverksamhet. Även vid konsumentköp kan emellertid köparen i vissa fall drabbas av följdförluster som har samband med hans utnyttjande eller tilltänkta utnyttjande av varan. Det kan vara fråga om att en förhandsbeställd resa med bilfärja inte kan utnyttjas därför att den nyinköpta bilen är felaktig och måste repareras eller att en beställd diskmaskin inte levereras i tid och därför inte kan installeras i samband med en pågående ombyggnad av köparens kök utan måste inmonteras senare till en högre kostnad. Andra exempel är att ett frysskåp är felaktigt och inte kan användas till förvaring av beställda livsmedel, vilka måste kasseras, eller att en utebliven leverans av möbler medför att köparen går miste om ett tillfälle att på fördelaktiga villkor avyttra det gamla möblemanget.

Det är endast i relativt speciella situationer som detta slag av följdförluster uppkommer vid konsumentköp. Som utredningen har pekat på är det däremot sannolikt vanligare vid konsumentköp att ett kontraktsbrott förorsakar köparen olika slag av besvär och olägenheter som inte direkt kan mätas i pengar. Som exempel kan nämnas att köparen måste sätta till fritid för att besöka säljaren och lämna tillbaka en felaktig vara eller hämta en vara som inte var färdig vid ett tidigare besök, att han får ägna längre tid åt arbetsresor medan hans nyköpta bil repareras, att hushålls- eller trädgårdsarbete blir betungande därför att en köpt köksmaskin eller motorgräsklippare inte kan användas eller att konsumenten inte får avsett utbyte av sin semester därför att en beställd segelbåt inte levereras i tid eller ett inköpt tält inte skyddar mot väta. Frågan är i vad mån konsumenten skall ha rätt till ersättning för denna typ av olägenheter och obehag. Köp i konsumentförhållanden har i allt större utsträckning kommit att avse varor som tillgodoser fritidsintressen eller som är avsedda att underlätta arbete av olika slag. Intrång i sådana intressen har därför i ökad grad kommit att uppfattas så att de har en direkt ekonomisk betydelse (jfr prop. 1984/85:110 s. 274). Det finns därför enligt min mening inte skäl att behandla dessa fall annorlunda än andra följdförluster. Jag anser därför i likhet med utredningen att sådana fall bör omfattas av rätten till ersättning för följdförluster. Ersättningen får i hithörande fall i regel bestämmas på grundval av en skönsmässig uppskattning. En förutsättning för rätten till ersättning får sådana skador är att de inte består av enbart ej alltför betydande olägenheter som man alltid måste räkna med när någon försummar sig i ett avtalsförhållande. Skador av rent ideell natur som obehag, olust och irritation över det besvär som ett kontraktsbrott kan vålla bör sålunda inte ge rätt till ersättning. Den närmare gränsdragningen mellan fall som kan anses ha ekonomisk betydelse och andra fall får emellertid överlämnas åt rättstillämpningen.

Frågan är då om även rätten till ersättning för följdförluster skall vara tvingande till konsumentens förmån eller om det finns skäl att i det

hänscendet medge en lättnad i säljarens skadeståndsansvar genom att, såsom utredningen har föreslagit, medge friskrivning från säljarens ansvar för sådana förluster. För säljaren är det svårare att förutse och kalkylera med sådana förluster för köparen, eftersom följdförluster oftast är betingade av köparens individuella förhållanden. Detta skulle kunna tala för att säljaren borde ha en möjlighet att friskriva sig från ansvaret att ersätta sådana förluster.

Även om den typ av följdförluster som uppkommer genom att köparen drabbas av besvär eller olägenheter på grund av säljarens avtalsbrott har blivit vanligare under senare tid, är det knappast troligt att följdförluster i konsumentförhållanden skulle vara av sådan omfattning att de totalt sett skulle vara betungande för säljarsidan att bära eller att de på ett märkbart sätt skulle drabba konsumentkollektivet i form av högre priser. För den konsument som drabbas av en följdförlust kan det emellertid i det enskilda fallet vara fråga om en ekonomiskt kännbar förlust. Om säljaren fick rätt att friskriva sig från ansvaret för följdskadorna, skulle det sannolikt komma att utnyttjas framför allt vid försäljning av kapitalvaror, dvs. vid den typ av köp där följdskadorna företrädesvis kan förväntas uppkomma i sådana fall då säljaren inte fullföljer sitt åtagande enligt köpeavtalet. Visserligen kan jag hålla med om att ett skadeståndskrav som innefattar ersättning för följdskadorna kan vara mer svårbedömt, kräva en mer omfattande utredning och kanske även förorsaka större kostnader än reklimationsärenden i allmänhet. Jag kan emellertid inte dela utredningens uppfattning att det i och för sig beaktansvärda intresset av att förenkla reklimationshanteringen kan tillåtas väga tyngre än köparens intresse av att vara tillförsäkrad rätt till ersättning för hela den förlust som uppkommer på grund av att säljaren inte levererar den köpta varan i enlighet med åtagandet enligt köpeavtalet.

Med hänsyn till vad jag nu har anfört förordar jag att även rätten till ersättning för följdförluster skall vara tvingande till konsumentens förmån.

Vad jag nu har anfört innebär således att jag förordar att de regler som den nya konsumentköplagen skall innehålla om säljarens skyldighet att ersätta köparen för skador till följd av avtalsbrott skall vara helt och hållet tvingande till förmån för köparen. I undantagsfall skulle en sådan reglering kunna bli alltför betungande för en enskild säljare. Det kan t. ex. gälla en mindre näringsidkare som har sålt en relativt billig vardagsvara och där det på grund av köparens speciella förhållanden har uppstått ovanligt stora följdförluster för köparen. För att undvika oskäliga resultat av den tvingande regleringen behövs det en undantagsregel för sådana fall. Den kan lämpligen utformas som en jämkningsregel av samma slag som den som i dag finns i konsumenttjänstlagen (se 34 §). Till den närmare utformningen av regeln återkommer jag i specialmotiveringen.

Mitt förslag: Säljarens köprättsliga ansvar för skador på grund av fel i varan skall omfatta även skador som på grund av fel i den sålda varan uppkommer på annan egendom som tillhör köparen eller någon medlem i dennes hushåll och är avsedd huvudsakligen för enskilt ändamål.

Utredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med mitt förslag (se betänkandet s. 191 - 198).

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna tillstyrker utredningens förslag.

Skälen för mitt förslag: En särskild fråga som rör säljarens skadeståndsskyldighet är ansvaret för produktskador. Med produktskada avses en skada som en skadebringande egenskap hos en såld vara orsakar på person eller på annan egendom än den sålda varan. Den gällande konsumentköplagen är enligt en uttrycklig bestämmelse inte tillämplig på ersättning för förlust som köparen lider genom personskada eller skada på annan egendom än den sålda varan (se 19 §). I förslaget till ny allmän köplag har jag förordat att säljarens köprättsliga skadeståndsansvar enligt den lagen inte skall omfatta produktskador (se prop. 1988/89:76 s. 50 ff). Jag framhöll i det sammanhanget att de särskilda konsumentskyddsaspekter som kan motivera ett ansvar för produktskador i konsumentförhållanden inte gör sig gällande i fråga om den allmänna köplagen.

Särskilda lagregler om produktansvar saknas för närvarande. I stället får allmänna skadeståndsrättsliga principer tillämpas (se närmare härom prop. 1988/89:76 s 51). I justitiedepartementet förbereds emellertid för närvarande lagstiftning om produktansvar. En departementspromemoria med förslag till en produktskadelag kommer att läggas fram inom kort. De nya produktansvarsreglerna kan antas komma att innebära att i första hand tillverkare och importörer får ett strikt ansvar för personskada samt för skada som drabbar sådan egendom som används huvudsakligen för enskilt ändamål.

Genom det pågående lagstiftningsarbetet med en produktskadelag kommer konsumenternas möjligheter till ersättning för produktskador att förbättras på ett avgörande sätt. För en konsument kan det emellertid många gånger vara förenat med både kostnader och besvär att behöva vända sig till en tillverkare eller importör med skadeståndskrav som grundar sig på en produktskada. Det framstår oftare som naturligare för konsumenten att vända sig mot säljaren med sådana krav. Detta gäller särskilt i fall då konsumenten samtidigt har anspråk på ersättning för fel i den sålda varan och för skador som detta fel har orsakat på annat än den sålda varan. Exempel på sådana situationer kan vara att en tvättmaskin på grund av fel skadar det behandlade tvättgodset eller att ett plagg i samband med tvätt färgas av sig och förstör andra plagg. I sådana

fall är det enligt min mening oftast mest praktiskt för konsumenten att kunna få sina anspråk behandlade i ett sammanhang. Jag delar därför utredningens uppfattning att säljaren bör ha ett skadeståndsansvar gentemot konsumenten även för skador på annan egendom än den sålda produkten. Med hänsyn till detta ansvars nära sammanhang med det köprättsliga felansvaret synes det mest praktiskt att säljarens skadeståndsansvar för sådana produktskador inordnas i det köprättsliga ansvaret. Denna lösning stämmer överens med vad som för närvarande gäller beträffande konsumenttjänster (se 31 § konsumenttjänstlagen).

Liksom när det gäller regleringen i konsumenttjänstlagen bör säljarens ansvar för produktskador enligt konsumentköplagen begränsas till att avse skador på egendom som tillhör konsumenten eller någon medlem av dennes hushåll. När det gäller skador på egendom som tillhör någon annan saknas det nära sammanhang med fel i den sålda varan som motiverat att krav på ersättning skall kunna bedömas i ett sammanhang. Krav på ersättning för skador på egendom som tillhör en sådan tredje man bör i stället bedömas enligt utomobligatoriska regler om produktansvar.

Vid personskador till följd av skadebringande egenskaper hos en produkt blir det ofta fråga om ganska komplicerade förhållanden. I sådana fall är det lämpligt att frågan om ersättning bedöms enligt de utomobligatoriska regelsystemen. Liksom utredningen anser jag därför att personskadefallen bör - såsom skett i konsumenttjänstlagen - lämnas utanför regleringen i konsumentköplagen.

Vad jag nu har anfört innebär att jag förordar att det i konsumentköplagen skall föras in en bestämmelse om att säljaren skall ha ett skadeståndsansvar gentemot konsumenten för skador som ett fel i den sålda varan orsakar på annan egendom som tillhör konsumenten eller någon medlem av dennes hushåll. Liksom när det gäller ansvaret enligt konsumenttjänstlagen bör ansvaret enligt konsumentköplagen dock bara avse egendom som är avsedd huvudsakligen för enskilt ändamål.

En reglering i konsumentköplagen av det slag som jag nu har förordat innebär att en konsument som drabbas av en produktskada av det slag som omfattas av konsumentköplagen har möjlighet att rikta sitt skadeståndsanspråk mot säljaren med stöd av den lagen. Konsumenten kan emellertid också med stöd av utomobligatoriska regler rikta skadeståndsanspråk mot andra som är ansvariga enligt dessa regler. När en produktskadelag har trätt i kraft kan således konsumenten med stöd av den lagen rikta anspråket mot tillverkaren eller importören.

De flesta produktskador torde orsakas av fel som föreligger redan när varan lämnar tillverkaren. Det är därför angeläget att det ekonomiska ansvaret för produktskadorna drabbar tillverkaren eller, när det gäller en importerad vara, importören även i de fall när konsumenten väljer att rikta sitt anspråk på ersättning mot säljaren. Säljarens möjligheter att i sin tur till ett bakre led föra tillbaka ansvaret för de kostnader som han har haft för att ersätta en produktskada som har drabbat en konsument är

berodande av innehållet i hans avtal med sin leverantör. Avtal mellan näringsidkare innehåller ofta klausuler som friskriver säljaren från ansvaret för följdskador eller indirekta skador. Sådana friskrivningsklausuler kan ofta anses medföra oskäligen resultat. Det torde därför inte sällan finnas förutsättningar att med stöd av bestämmelserna i 36 § avtalslagen i enskilda fall bortse från eller modifiera sådana klausuler (jfr prop. 1988/89:76 s. 66). Enligt min mening bör man emellertid på ett bättre sätt säkerställa att säljaren kan föra tillbaka kostnaderna på tillverkaren i dessa fall. Den frågan kan lämpligen lösas inom ramen för lagstiftningsärendet rörande produktskadelagen.

2.6 Avbeställning

2.6.1 Möjligheten att avbeställa

Mitt förslag: Konsumenten skall ha en i princip ovillkorlig möjlighet att avbeställa en vara innan den har avlämnats.

Utredningens förslag: Överensstämmer i sak med mitt utom så tillvida att avbeställning inte skall få ske när varan hålls tillgänglig för köparen (se betänkandet s. 205 f).

Remissinstanserna: Utredningens förslag har fått ett blandat mottagande. Flera remissinstanser avstyrker eller ställer sig tveksamma till en avbeställningsmöjlighet för konsumenten. Andra remissinstanser tillstyrker däremot förslaget.

Skälen för mitt förslag: Begreppet avbeställning brukar användas för den situationen att någon som har ingått ett avtal om köp ångrar köpet och vill komma ifrån affären på så rimliga villkor som möjligt. Varken 1905 års allmänna köplag eller den gällande konsumentköplagen innehåller några bestämmelser om avbeställning.

I 1905 års allmänna köplag finns dock bestämmelser som kan sägas tangera ämnet. De handlar om öppet köp. De innebär att, om öppet köp är avtalat, en köpare som har fått en vara från säljaren kan lämna tillbaka varan inom viss tid och därmed i praktiken ställa in köpet. I princip förutsätter öppet köp en överenskommelse mellan parterna. Inom detaljhandeln är det emellertid vanligt med ett system som innebär att i stort sett alla köp är öppna köp. En lämplig reglering av möjligheterna till öppet köp bör enligt min mening i första hand komma till stånd genom förhandlingslösningar mellan konsumentverket och berörda näringslivsorganisationer med hänsyn bl.a. till förhållandena i skilda branscher.

Vad frågan nu gäller är om man bör införa en generell möjlighet för konsumenten att avbeställa en vara innan den har avlämnats.

Att en konsument som har ingått ett köpeavtal sedermera önskar dra sig tillbaka från köpet kan ha olika orsaker. Köpet kan från början ha varit mindre välbetänkt. Konsumenten kanske vid närmare eftertanke

blir på det klara med att han inte har något större behov av varan eller att köpet innebär en alltför stor påfrestning för hans ekonomi. Det kan också vara så att varan kan anskaffas från ett annat håll till ett förmånligare pris. Som utredningen har framhållit är det självfallet önskvärt att förhastade köp undviks, och det är en viktig uppgift för de konsumentupplysande organen att informera om detta. Säljarna har naturligtvis också ett ansvar för att marknadsföringen bedrivs på ett sätt som inte motverkar detta intresse.

En önskan att avbeställa ett köp behöver emellertid inte böttna i att köpet var mindre välbetänkt. Det kan bero på att förhållandena har ändrats på ett sätt som inte kunde förutses när konsumenten ingick avtalet. Ändrade familje- eller arbetsförhållanden, sjukdom, arbetslöshet eller plötsliga oväntade utgifter kan radikalt förändra situationen för konsumenten. Från hans synpunkt är det givetvis en fördel att kunna dra sig tillbaka från ett köp som av olika anledningar inte längre är förenligt med hans intressen. Så länge någon avbeställningsmöjlighet inte föreligger har säljaren rätt att kräva att köparen tar emot varan och betalar priset. Om köpeavtalet går ut på tillverkning av en vara kan säljaren - åtminstone formellt enligt bestämmelserna i 1905 års lag - fortsätta att lägga ned arbete och kostnader på tillverkningen även om köparen förklarar att han inte längre vill ha varan. Jag har i förslaget till ny allmän köplag utförligt diskuterat skilda aspekter som gör sig gällande i fråga om avbeställningar och därvid bl.a. pekat på att det från allmän ekonomisk synpunkt måste betraktas som olämpligt om en tillverkning som inte är önskad av den som har beställt den likväl kommer till stånd.

Med hänvisning särskilt till detta förhållande har i förslaget till ny allmän köplag tagits in en bestämmelse som ger köparen möjlighet att under vissa förutsättningar avbeställa en vara som skall tillverkas eller skaffas särskilt för honom.

Vid bedömningen av frågan om konsumenten skall ha möjlighet att avbeställa ett konsumentköp är det givet att en sådan möjlighet inte bör vara snävare än den som följer av den föreslagna nya allmänna köplagen. I blickpunkten kommer i stället spørgsmålet om konsumenten bör medges en mera vidsträckt avbeställningsmöjlighet.

När det gäller konsumenttjänster har konsumenten enligt konsumenttjänstlagen en i princip ovillkorlig möjlighet att genom avbeställning begära att näringsidkaren skall ställa in fortsatt utförande av tjänsten. Det är därvid likgiltigt vilken orsaken är till att konsumenten inte längre önskar få det beställda arbetet utfört av näringsidkaren. Som uttalades i förarbetena till nämnda lag (prop. 1984/85:110 s. 101) saknas det nämligen normalt anledning att - särskilt i fråga om egendom som tillhör konsumenten eller står under dennes rådighet - en näringsidkare skall kunna kräva att få fullfölja en tjänst som konsumenten inte längre önskar få utförd.

Det torde i och för sig förhålla sig på det sättet att skälen för en avbeställningsmöjlighet är särskilt framträdande i fråga om tillverknings-

avtal och avtal om utförande av en tjänst. Men en sådan möjlighet är naturligtvis till stor fördel för konsumenten också i andra fall. För en ordning med en längre gående avbeställningsmöjlighet talar även det förhållandet att det många gånger kan vara svårt att avgöra om ett avtal skall betraktas som ett köp eller som ett avtal om tjänst. Problem kan uppkomma med bl.a. sådana mellanformer som innebär att en standard-vara, t.ex. en fritidsbåt av en viss typ, i samband med att den levereras skall försees med speciell inredning och tilläggsutrustning. Att i sådana fall olika regler skulle gälla beroende på om avtalet bedöms som ett köp eller som en tjänst torde för den enskilde konsumenten framstå som främmande och omotiverat.

I sammanhanget bör också erinras om att tendensen i butikshandeln allt mer går mot att generellt medge öppet köp. Eftersom köparen i dessa fall tillåts att ångra köpet efter det att varan har avlämnats kan det framstå som inkonsekvent att inte också medge honom en rätt att frånträda köpet före avlämnandet.

Säljarens intresse av ett konsumentköp är nästan alltid av uteslutande ekonomisk natur och kan tillgodoses genom regler om en ekonomisk uppgörelse mellan parterna.

Vid ett samlat övervägande av dessa och övriga omständigheter har jag kommit till uppfattningen att en konsument vid ett konsumentköp bör ha möjlighet att avbeställa köpet oavsett vilken typ av köp det gäller.

Man kan ställa frågan om en sådan avbeställningsmöjlighet bör begränsas till fall då vissa oförutsedda förhållanden inträder som påverkar köparens behov av varan eller möjlighet att betala den. Sådana förhållanden kan t.ex. vara dödsfall inom familjen, skilsmässa, arbetslöshet eller sjukdom. Som utredningen har anfört är det emellertid knappast möjligt att hitta kriterier som på ett lämpligt och entydigt sätt fångar in just sådana fall men utesluter andra. Valet skulle i stället få stå mellan att inskränka avbeställningsmöjligheten till vissa lätt avgränsbara fall, vilket skulle ge ett stelbent och kanske delvis slumpartat utfall, eller att ge reglerna en så allmän utformning att det knappast blir fråga om någon reell inskränkning. En begränsning av nu antytt slag bör därför inte komma i fråga.

Som jag har nämnt i det föregående tar frågan om avbeställning sikte på tiden före avlämnandet. Utredningen har för sin del velat göra den begränsningen att avbeställning inte skall få ske om varan visserligen inte har avlämnats men hålls tillgänglig för konsumenten. Enligt min mening finns det emellertid knappast anledning att begränsa regeln på det sättet. Vad frågan om avbeställning ytterst handlar om är vilken ersättning som köparen bör betala till säljaren. Om köparen avbeställer en vara i det sena skede att den redan hålls tillgänglig för honom, bör detta beaktas vid ersättningsens bestämmande, vartill jag återkommer i nästa avsnitt. Att direkt utesluta avbeställning i nu avsedda fall finns det däremot knappast skäl för. Så länge varan inte har avlämnats bör konsumenten således alltid kunna avbeställa den.

Mitt förslag: Om konsumenten avbeställer en vara eller om säljaren häver köpet på grund av konsumentens betalningsdröjsmål, skall säljaren ha rätt till ersättning för de särskilda kostnader som kan hänföras till avtalet och avbeställningen eller hävningen samt med ett skäligt belopp för förlust i övrigt. Ersättningen skall dock inte utgå vid vissa kvalificerade betalningshinder. Ersättning skall inte heller utgå om konsumenten avbeställer en vara innan säljaren har accepterat ett anbud som konsumenten har lämnat.

Utredningens förslag: Överensstämmer i stort med mitt såvitt gäller avbeställning. Någon särskild regel för det fallet att köparen avbeställer en vara innan säljaren har accepterat ett anbud som konsumenten har lämnat föreslås dock inte. De föreslagna reglerna för hävning tar sikte enbart på vissa kvalificerade betalningshinder (se betänkandet s. 210 f, 220 f).

Remissinstanserna: Remissutfallet är blandat. Flera företrädare för näringslivet anser att säljaren i princip bör ha samma ersättning (vid avbeställning) som om avtalet hade fullföljts, med avdrag endast för de besparingar som säljaren gör genom att inte behöva fullfölja avtalet. Konsumentverket anser att säljaren vid avbeställning bör ersättas endast för särskilda kostnader i samband med försäljningen.

Skälen för mitt förslag: Om en avbeställningsmöjlighet skall vara av värde för konsumenten måste denne kunna frigöra sig från avtalet på rimliga ekonomiska villkor. Samtidigt måste givetvis skälig hänsyn tas till säljarens befogade intresse av att inte drabbas av förluster till följd av en avbeställning. Sådana förluster skulle dessutom i sista hand drabba konsumentkollektivet.

En avbeställningsmöjlighet utan principiell skyldighet för konsumenten att utge ersättning till säljaren skulle kunna uppmuntra till oöverlagda köp och inverka störande på omsättningen. Om en säljare inte kunde räkna med en rätt till ersättning i händelse av avbeställning, skulle han givetvis bli obenägen att för en kunds räkning ta hem varor som inte ingår i det normala sortimentet. Följden kunde då bli en försämrad servicenivå med nackdelar för inte minst glesbygdsbefolkningen. Det gäller alltså att söka nå en godtagbar avvägning mellan de olika intressen som gör sig gällande.

Liksom vid konsumenttjänster bör vid konsumentköp ersättningen beräknas enligt den s.k. additionsmetoden. Denna innebär i princip att konsumenten får betala säljarens särskilda kostnader samt en skälig andel av säljarens vinst. I fråga om den närmare utformningen av ersättningsreglerna har utredningen utförligt redovisat varför enligt utredningens mening reglerna om avbeställning inte kan göras helt parallella med de i konsumenttjänstlagen (betänkandet s. 213). Jag kan i huvudsak biträda vad utredningen därvid anfört.

Vid avbeställning av en köpt vara bör säljaren till en början ha rätt till ersättning för kostnader som han har haft för att ingå avtalet. Dessa kostnader kan avse t.ex. utarbetande av ritningar eller offert eller inhämtande av kreditupplysning på köparen. Vidare bör ersättning utgå för säljarens särskilda kostnader för att fullgöra avtalet. Vid tillverkningsavtal kan dessa bestå av utgifter för material, arbetslöner m.m. Vid andra köp kan det vara fråga om det pris som säljaren har fått betala för varan plus frakt. Eftersom säljaren vid avbeställning får behålla varan bör han dock inte få ersättning för de kostnader som han kan tillgodogöra sig exempelvis genom att sälja varan eller utnyttja materialet för annan tillverkning. Föranleder avbeställningen i sig särskilda kostnader för säljaren bör han få ersättning också för dessa. Det kan t.ex. vara fråga om kostnad för frakt av varan tillbaka till säljarens leverantör.

Säljarens rätt till ersättning bör emellertid inte begränsas till sådana särskilda kostnader som nu har berörts. Ersättningen bör i princip bestämmas så att den också ger ett bidrag till verksamhetens allmänna kostnader och en viss kompensation för utebliven vinst på affären. Ersättningen bör emellertid normalt inte motsvara hela det överskott som skulle ha uppstått för säljaren om köpet hade fullgjorts. I annat fall skulle köparens avbeställningsmöjlighet knappast innebära någon ekonomisk fördel för denne. Avbeställningen innebär för övrigt alltid den fördelen för säljaren att han undgår eventuella kostnader som kan uppkomma i samband med eller efter leveransen.

När det gäller att bestämma säljarens rätt till ersättning utöver de särskilda kostnaderna ställer sig situationen olika vid tillverkningsavtal och vid andra köp. Vid ett tillverkningsavtal bör utgångspunkten vara att överskottet intjänas successivt. Vid sådana köp är det därför skäligt att sätta ersättningen i relation till den tid som har förflutit mellan avtalet och avbeställningen och den tid som återstår innan leverans skulle ha ägt rum samt omfattningen av nedlagt arbete. En sådan regel har också den fördelen att den gynnar en köpare som gör sin avbeställning i ett tidigt skede och därmed hindrar säljaren från att lägga ned onödigt arbete på att fullgöra avtalet.

Vid andra köp än tillverkningsavtal kan man inte på samma sätt säga att överskottet intjänas successivt under den tid som förflyter mellan avtalsslutet och leveranstidpunkten. Även för sådana köp skall dock tidsfaktorn kunna tillmätas en viss betydelse. Genomsnittligt sett borde sålunda säljarens olägenheter av en avbeställning vara mindre ju tidigare avbeställningen sker. Genom en tidig avbeställning kan han exempelvis besparas besvär med att hantera och förvara varan för köparens räkning.

Av väsentlig betydelse vid bestämmandet av säljarens ersättning vid avbeställning blir givetvis relationen mellan det avtalade priset och säljarens anskaffningskostnad, eller med andra ord det påslag som säljarens priskalkyl bygger på. Storleken av detta påslag varierar i hög grad mellan olika varugrupper och olika företag. I enlighet med vad som tidigare har anförts bör säljarens vinst inte anses till fullo intjänad förrän

han har fullgjort sin leveransskyldighet och de förpliktelser som i övrigt åligger honom enligt avtalet.

Säljaren bör därför vid avbeställning av såväl tillverkningsköp som köp av annat slag ges rätt att - förutom ersättning för särskilda kostnader - uppbära ersättning med ett skäligt belopp för sin förlust i övrigt till följd av avbeställningen. Vid bedömningen av vad som är ett skäligt belopp bör hänsyn tas till priset för varan, tidpunkten för avbeställningen, omfattningen av nedlagt arbete samt omständigheterna i övrigt. Genom hänvisningen till omständigheterna i övrigt blir det möjligt att beakta exempelvis sådant som att säljaren på grund av ett tillverkningsavtal som sedermera avbeställs har nödgats avböja andra uppdrag och nu inte kan utnyttja sina resurser till fullo eller att det avbeställda köpet avser en vara av säsongskaraktär som när avbeställningen sker inte längre är möjlig att avsetta.

Det är givet att det i många fall kan medföra både besvär och kostnader att bestämma storleken av den ersättning som konsumenten enligt de föreslagna reglerna skall betala till säljaren. Det framstår därför som önskvärt att parterna redan då köpeavtalet ingås kan avtala om en standardiserad ersättning som konsumenten skall betala vid en avbeställning. För konsumenten kan det ofta vara en fördel att i förväg veta vad en avbeställning kostar honom. Och för näringsidkaren kan ett avtal om en på förhand bestämd avbeställningsersättning spara in administrativt arbete och kostnader. Ur samhällelig synpunkt är det naturligtvis en fördel om parterna kan reglera sina mellanhavanden så att tvister undviks.

Med hänvisning till det nu anförda anser jag i likhet med utredningen att det bör öppnas en viss möjlighet för parterna att på förhand avtala om den ersättning som konsumenten skall betala i händelse av avbeställning. Det kan emellertid inte komma ifråga att medge total avtalsfrihet. Fördelarna för konsumenten att mot en rimlig ersättning kunna avbeställa varan skulle då kunna omintetgöras. För att ett avtal om konsumentens ersättningsskyldighet vid avbeställning skall kunna göras gällande mot denne bör avtalet i princip framstå som en standardiserad tillämpning av de ovan förordade reglerna.

Avbeställningsreglerna innebär att köparen skall ha en i princip ovillkorlig möjlighet att mot en rimlig ersättning avbeställa varan innan den har avlämnats, oberoende av de skäl som ligger bakom avbeställningen. Det betyder bl.a. att köparen kan avbeställa varan, om han inser att han inte kommer att kunna betala i rätt tid. Det finns inte något som hindrar att konsumenten avbeställer sedan han har råkat i dröjsmål. Tvärtom kan en avbeställning aktualiseras av en påminnelse från säljaren om dröjsmålet.

Om konsumenten i en situation som nu avses avbeställer varan skall ersättningen bestämmas på det sätt som jag förut har redogjort för. Men anta att konsumenten inte avbeställer varan utan förhåller sig passiv

och detta leder till att i stället säljaren häver köpet på grund av betalningsdröjsmål.

Som jag ser det kan det avgörande för ersättningens omfattning inte vara vem av parterna som hinner först med sin åtgärd, säljaren med hävning eller konsumenten med en avbeställning. Detta motiverar att konsumentens ersättningsskyldighet gentemot säljaren vid en hävning från dennes sida på grund av dröjsmål med betalningen regleras på samma sätt som konsumentens ersättningsskyldighet vid avbeställning. Också i övrigt talar goda skäl för en sådan överensstämmelse.

Både i 1905 års allmänna köplag och i den föreslagna nya allmänna köplagen finns regler om att en köpare som inte fullgör sina förpliktelser i vissa fall kan bli befriad från ersättningsskyldighet, nämligen om det föreligger ett betalningshinder av kvalificerat slag. Det kan exempelvis vara fråga om ett avbrott i den allmänna samfärdseln eller betalningsförmedlingen. Ett motsvarande undantag bör gälla vid konsumentköp.

I anslutning till avbeställningsreglerna vill jag slutligen ta upp ett spörsmål som har aktualitet endast inom vissa branscher men som där det förekommer har vållat en del debatt. Jag tänker på s.k. haltande bundenhet. Inom bl.a. handeln med bilar är det vanligt att säljaren förbehåller sig en viss acceptfrist med anledning av ett anbud som den presumtive köparen har lämnat. I praktiken brukar det gå till så att konsumenten undertecknar en beställningshandling medan säljaren förbehåller sig rätt att vänta ett visst antal dagar, vanligen fyra, med att bekräfta beställningen, dvs. acceptera anbudet.

Från säljarhåll har det ofta framhållits att det är nödvändigt att en säljare har möjlighet att göra vissa undersökningar och kontroller avseende exempelvis en lämnad bytesbil innan han binder sig. Under acceptfristen är konsumenten bunden av sitt anbud medan säljaren har möjlighet att välja om han vill ingå ett avtal eller inte; man brukar tala om haltande bundenhet. Denna haltande bundenhet har på många håll upplevts som orättvis, och det har sagts att det inte är rimligt att konsumenten är bunden i vidare mån än hans motpart är det.

De regler om avbeställning som jag har beskrivit i det föregående innebär att konsumenten kan avbeställa en vara under acceptfristen. Om detta sker torde en tillämpning av reglerna ofta leda till att endast en begränsad ersättning skulle behöva utges. Enligt min mening finns det emellertid skäl att i konsumentförhållanden generellt föreskriva att en köpare som avbeställer en vara innan säljaren har accepterat ett anbud som köparen har lämnat inte skall vara skyldig att utge någon ersättning alls.

Prop. 1989/90: 89

**Anspråk mot
näringsidkare
i tidigare led**

2.7 Anspråk mot näringsidkare i tidigare led

Mitt förslag: Om säljaren är på obestånd, har upphört med sin näringsverksamhet eller inte kan anträffas, skall köparen kunna rikta anspråk på grund av fel i varan mot en näringsidkare i tidigare säljled som har överlåtit varan för vidareförsäljning.

Utredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med mitt förslag (se betänkandet s. 240 ff).

Remissinstanserna: Ett fåtal har berört utredningens förslag. Konsumentverket har lämnat det utan crinran medan övriga har ställt sig tveksamma till förslaget.

Skälen för mitt förslag: Enligt gällande rätt är köparen hänvisad att hålla sig till sin avtalspart, säljaren, när det gäller anspråk med anledning av brott mot köpeavtalet. För att köparen skall ha rätt att i stället vända sig mot någon annan fordras att det föreligger någon form av åtagande av denne, exempelvis genom en garanti eller på grund av ett reparationsåtagande.

Som utredningen har visat förekommer situationer där köparens befogenheter att framställa krav på grund av fel i den köpta varan är utan något värde för honom därför att hans avtalspart, säljaren, inte kan nås eller är försatt i en sådan ekonomisk situation att han inte kan tillgodose köparens rättmätiga krav. Jag delar utredningens bedömning att det för sådana fall är motiverat med särskilda regler som i möjligaste mån ger köparen del av det skydd som lagen föreskriver. Detta kan åstadkommas genom att köparen ges en tvingande rätt att vända sig med sitt anspråk direkt mot någon i ett tidigare säljled.

Det är alltså inte fråga om att öppna en generell möjlighet för en konsument att vända sig mot någon i ett bakre led. Möjligheten att vända sig mot någon i ett bakre led bör i stället vara förbehållen rena undantagssituationer. Det är angeläget att reglerna utformas så att inte säljarens ansvar för sin prestation urholkas. Jag anser att den avgränsning som utredningen har föreslagit, nämligen att köparens direkttalan skall förutsätta att säljaren antingen är på obestånd, har upphört med sin näringsverksamhet eller inte kan anträffas, är väl avvägd. För egen del anser jag att det dessutom är befogat med den begränsningen att en näringsidkare mot vilken ett direktkrav skall få riktas har överlåtitt varan för vidareförsäljning. Därigenom förhindras att en näringsidkare, som saknar anledning att räkna med att den sålda varan skall kunna bli föremål för ett konsumentköp, överraskas av ett krav från en konsument.

Rätten till direktkrav bör omfatta alla tidigare led i säljkedjan, från tillverkaren till och med säljarens leverantör. En begränsning härvidlag till exempelvis närmast föregående näringsidkare, säljarens leverantör, skulle i en del fall kunna leda till att värdet av rätten till direkttalan blev begränsat, eftersom det kan vara svårare för en konsument att spåra denne än att få kännedom om varans tillverkare eller generalagent.

En rimlig förutsättning för att ansvar skall kunna göras gällande mot ett tidigare led är att det fel som åberopas förelåg redan när varan

Prop. 1989/90: 89
Anspråk mot
näringsidkare
i tidigare led

lämnade det ledet. Ett solidariskt ansvar för fel som har uppkommit i ett senare led bör enligt min mening inte komma i fråga.

Om köparen vid direktkrav skulle kunna vända sig mot något av de bakre leden med vilket som helst av de krav som han på grund av felet är berättigad att rikta mot säljaren, skulle detta i allmänhet komma att innebära att näringsidkaren i det bakre ledet drabbas av ett strängare ansvar gentemot konsumenten än han har i förhållande till den som han har sålt varan till. Detta skulle vara ett oacceptabelt resultat och en rimlig avvägning med hänsyn till näringsidkarens intresse är enligt min mening att konsumentens rätt i förhållande till det bakre ledet begränsas så att konsumenten vid en direkttalan inte kan göra gällande längre gående förmåner mot näringsidkaren i ett bakre led än vad den som har förvärvat varan från denne skulle ha haft rätt till. För att inte värdet av möjligheten till direkttalan skall urvattnas, krävs det emellertid att den principen kompletteras med en föreskrift av innebörd att de villkor som gällde vid vidareförsäljningen från det bakre ledet får åberopas gentemot konsumenten endast i den mån de villkoren med bindande verkan hade kunnat avtalas mellan konsumenten och dennes säljare. De rättigheter som konsumenten har gentemot sin säljare till följd av tvingande lagregler skall han således alltid vid direkttalan kunna göra gällande mot en näringsidkare i ett bakre led.

På de punkter där de tvingande reglerna vid konsumentköp inte leder till annat, blir konsumentens rätt mot någon i ett tidigare säljled således beroende inte bara av avtalet mellan konsumenten och säljaren utan också av avtalet mellan näringsidkaren i det bakre ledet och den som förvärvade varan från honom. Detta leder bland annat till att konsumenten, om han häver köpet, inte kan få tillbaka ett högre belopp av sin köpesumma än vad som motsvarar det pris för vilket varan har sålts av säljaren i det bakre ledet.

Den inskränkning av det bakre ledets ansvar som följer av det nyss sagda begränsar i viss mån värdet av rätten att vända sig mot bakre led med direktkrav. Enligt min mening motiveras dock en sådan begränsning av rimliga hänsyn mot den som drabbas av ett direktkrav. Betydelsen för konsumenten härav är också relativt begränsad. Om hans krav gäller att få ett fel avhjälpt eller att få den felaktiga varan utbytt kommer han inte i någon sämre ställning och det är just de påföljderna som är avsedda att i första hand komma i fråga vid fel i den köpta varan.

En särskild fråga i samband med rätten till direkttalan är vad som skall gälla i fråga om reklamation. För att en talerätt av det slag som jag har beskrivit skall vara av ett reellt värde för en konsument, måste reklamationensfristen även i dessa fall räknas från konsumentens förvärv av varan från säljaren. Detta leder till att det för ett bakre led blir osäkert när ett ansvar för sålda varor slutligt upphör, eftersom den saken blir beroende av hur lång tid varan befinner sig hos olika näringsidkare i senare led innan den slutligen förvärvas av en konsument. En näringsidkare i ett bakre led kan därför inte förlita sig enbart på de reklameringsregler som

gäller för den egna vidareförsäljningen. För att en regel om direktkrav skall fylla sin uppgift att ge konsumenterna ett kompletterande skydd bör man enligt min mening acceptera att den utformas på ett sådant, från det bakre ledets synpunkt mindre tillfredsställande sätt. Olägenheterna av en sådan regel för näringsidkare i bakre led begränsas vidare i viss mån av att rätten till direkttalan mot bakre led föreslås bli enbart subsidiär till rätten att föra talan mot konsumentens säljare.

Prop. 1989/90: 89
Följdändringar
i annan lag-
stiftning

2.8 Följdändringar i annan lagstiftning

2.8.1 Konsumenttjänstlagen (1985:716)

Mitt förslag: Näringsidkarens skadeståndsskyldighet på grund av fel eller dröjsmål skall bygga på ett s.k. kontrollansvar.

Utredningens förslag: Finns ingen motsvarighet.

Skälen för mitt förslag: Som jag har uttalat i det föregående är det angeläget att reglerna om köp och tjänst stämmer överens så långt som möjligt. Ett område där denna aspekt gör sig gällande med styrka är ersättningsfrågan vid fel eller dröjsmål på näringsidkarens sida.

De gällande reglerna i konsumenttjänstlagen bygger på ett s.k. presumtionsansvar. Näringsidkaren är skadeståndsskyldig, om han inte kan visa att skadan inte beror på fel eller försummelse av honom eller någon som på hans sida har anlitats för att utföra tjänsten. Jag har i det föregående förordat ett annat ansvar för konsumentköp, nämligen ett kontrollansvar. Jag har där också aviserat att jag anser att reglerna i konsumenttjänstlagen bör ändras så att även de kommer att bygga på ett kontrollansvar.

En övergång från ett presumtionsansvar till ett kontrollansvar i konsumenttjänstlagen torde i och för sig få en endast begränsad praktisk betydelse. Mot bakgrund av det i 4 § konsumenttjänstlagen uppställda kravet på fackmässighet vid utförandet av en tjänst torde näringsidkaren i allmänhet inte kunna exculpera sig om tjänsten är felaktigt utförd. Ett presumtionsansvar får därför i dessa fall samma verkan som ett kontrollansvar. Däremot kan en övergång till ett kontrollansvar få viss betydelse vid dolda fel i det material som har använts. Vid en bedömning utifrån en kontrollansvarsregel medför dolda fel i materialet nästan alltid skadeståndsansvar för näringsidkaren. En exculpationsregel kan ge ett något större utrymme för näringsidkaren att bli befriad från skadeståndsskyldighet.

Enligt min mening framstår den skärpning som ett kontrollansvar därvid kan föra med sig som lämplig. Detta gäller inte minst mot bakgrund av att den som säljer en vara föreslås få bära ett sådant ansvar. Eftersom hantverkare och andra som utför tjänster typiskt sett har större kunskaper

om förekommande material inom sitt yrkesområde än detaljister, framstår det knappast som rimligt att de skall ha större möjligheter att bli befriade från ersättningsskyldighet vid dolda materialfel än en säljare av samma vara har.

Jag förordar därför att konsumenttjänstlagens regler om näringsidkarens skadeståndsskyldighet på grund av fel eller dröjsmål ändras så att de i fortsättningen bygger på ett kontrollansvar.

Utöver den ändring i konsumenttjänstlagen som jag nu har berört behövs också vissa andra ändringar i den lagen, bl.a. för att anpassa den till den nya köplagstiftningen. Jag har tagit upp frågan om ändringar i det lagstiftningsärende rörande konsumentskyddet vid förvärv av småhus som jag tidigare i dag har anmält.

2.8.2 Lagen (1914:45) om kommission, handelsagentur och handelsresande

Mitt förslag: Har säljaren eller en näringsidkare i ett tidigare säljled överlåtit varan för annan näringsidkares räkning men i eget namn (kommission), skall konsumenten, om säljaren är på obestånd, har upphört med sin näringsverksamhet eller inte kan anträffas, mot huvudmannen kunna rikta samma anspråk på grund av fel i varan som han kan göra gällande mot kommissionären.

Utredningens förslag: Utredningen har inte behandlat frågan.

Remissinstanserna: Juridiska fakultetsstyrelsen vid Uppsala universitet har uppmärksammat sambandet mellan den föreslagna möjligheten för en konsument att i vissa fall vända sig med ett anspråk på grund av fel i varan direkt mot en näringsidkare i ett tidigare säljled och den bestämmelse i kommissionslagen som innebär att kommissionärens avtal med tredje man inte ger tredje man någon fordringsrätt mot kommissionärens huvudman.

Skälen för mitt förslag: Jag har tidigare föreslagit att en köpare i vissa fall skall kunna vända sig direkt mot en näringsidkare i ett tidigare säljled med anspråk på grund av fel i den sålda varan. Enligt förslaget skall köparen ha en sådan rätt att direkt rikta krav mot ett bakre led när säljaren är på obestånd, har upphört med sin näringsverksamhet eller inte kan anträffas. En ytterligare förutsättning är att näringsidkaren i det bakre ledet har överlåtit varan för vidareförsäljning (se avsnitt 2.11).

Det förekommer såväl i detaljistledet som i tidigare säljled att varor säljs i kommission, vilket innebär att säljaren (kommissionären) bjuder ut varor i eget namn men för annans räkning. Det köpeavtal som kommissionären sluter med tredje man (i detta fall köparen) medför att endast kommissionären och inte dennes huvudman blir ansvarig för avtalets fullgörande gentemot tredje man. Från tredje mans synpunkt blir alltså kommissionären dennes avtalspart trots att köpeavtalet avser en vara som tillhör huvudmannen. Detta är den principiella skillnaden i

förhållande till vad som gäller vid fullmakt. Ett ombud blir inte avtalspart. Ett ombud binder sin huvudman genom sitt handlande, och huvudmannen blir då part i avtalet.

Regler om kommission finns i lagen (1914:45) om kommission, handelsagentur och handelsresande (kommissionslagen), som bl. a. innehåller ett uttryckligt stadgande om att tredje man inte förvärvrar någon fordringsrätt mot huvudmannen genom det avtal som kommissionären sluter för huvudmannens räkning (se 56 §).

Den nuvarande utformningen av reglerna vid kommission innebär alltså att en konsument inte har rätt att med stöd av den föreslagna regeln om direktkrav mot ett tidigare säljled vända sig mot exempelvis en tillverkare, om konsumenten har förvärvat varan av någon som har sålt den i kommission för tillverkarens räkning. I det fallet är det inte heller i egentlig mening fråga om ett tidigare säljled, eftersom huvudmannen aldrig har överlåtit varan till kommissionären. Kommissionären har sålt varan på kommittentens uppdrag för dennes räkning. På motsvarande sätt innebär kommissionslagens nuvarande reglering ett hinder för konsumenten att med stöd av den föreslagna direktkravsregeln vända sig mot den näringsidkare i tidigare led som har lämnat varan till annan för vidareförsäljning i kommission till annan näringsidkare. Om exempelvis en grossist säljer varor till detaljistledet i kommission för tillverkarens räkning, kan konsumenten, när hans avtalspart, säljaren, är på obestånd, har upphört med sin näringsverksamhet eller är oanträffbar, rikta sitt krav mot grossisten men inte mot tillverkaren.

I vart fall när det är fråga om märkesvaror kan en konsument i regel identifiera tillverkaren av en vara, medan han däremot torde möta svårigheter när det gäller att utröna vilka mellanled i distributionskedjan mellan tillverkare och detaljist som har tagit befattning med varan. En annan omständighet som förtjänar uppmärksamhet i sammanhanget är att en konsument sällan har anledning att känna till att en vara i något led har varit föremål för kommissionsförsäljning. Detta gäller även när det är hans egen avtalspart, säljaren, som säljer varan i kommission för annans räkning. Utifrån sett kan det nämligen ofta uppfattas som att säljaren träffar avtal med kunderna för egen räkning, när det i själva verket är fråga om försäljning i kommission.

Frågan är om en konsument skall ha möjlighet att - under de förutsättningar som jag har föreslagit skall gälla för rätten att rikta anspråk mot en näringsidkare i tidigare säljled - även vända sig mot huvudmannen i ett kommissionsförhållande med anspråk på grund av fel i en vara. Utan en sådan möjlighet skulle värdet av den föreslagna direktkravsregeln enligt min mening urholkas. För att regeln skall fylla sin uppgift att ge konsumenterna det kompletterande skydd som är avsett, bör krav i motsvarande situationer kunna riktas även mot en näringsidkare som genom ett kommissionsavtal har givit annan i uppdrag att sälja varan vidare. Jag förordar därför att kommissionslagens regler ändras i enlighet

härmed. Till den närmare utformningen av förslaget i denna del återkommer jag i specialmotiveringen.

Prop. 1989/90: 89
**Ikraftträdande
och övergångs-
bestämmelser**

2.9 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Den nya konsumentköplagen bör träda i kraft samtidigt med den nya allmänna köplagen, vilken har föreslagits träda i kraft den 1 juli 1990 (se prop. 1988/89:76 s. 2, 18 och 19).

I enlighet med allmänna grundsatser bör reglerna i den nya konsumentköplagen i princip tillämpas endast på avtal som har ingåtts efter ikraftträdandet (jfr prop. 1988/89:76 s. 18).

2.10 Kostnader och resursbehov

Den nya konsumentköplagen kan antas medföra en del initialkostnader för näringslivet, t.ex. i samband med att standardavtal behöver ändras. Man kan också räkna med att branschorganisationer kan behöva sprida information om de nya reglerna och om dessas praktiska betydelse för näringsidkaren. Dessa kostnader måste dock bli ganska marginella.

Den nya konsumentköplagen innebär att säljarna får ett strängare ansvar för olika slag av kontraktsbrott, t.ex. genom att konsumenterna får en utvidgad rätt till ersättning för ekonomiska skador till följd av kontraktsbrott. Här är det till stor del fråga om att ekonomiska risker flyttas över från konsumenterna till säljarna. Det är möjligt men inte säkert att detta kommer att leda till någon prishöjning på konsumentvaror. Prisbildningen styrs inte bara av kostnadsfaktorer utan även av andra förhållanden, såsom vinstmarginaler, marknads- och konkurrensförhållanden samt varans karaktär. För konsumenterna innebär kostnadsöverflyttningen att kostnaderna pulvrisceras. Kostnaderna slås ut på hela konsumentkollektivet i stället för att drabba enbart de konsumenter som råkat ut för kontraktsbrott från säljare.

Konsumentverket har en betydelsefull roll när den nya konsumentköplagen införs. Verkets medverkan krävs bl.a. när det gäller information om de nya reglerna och säkerligen också vid förhandlingar om avtalsvillkor m.m. Här är det emellertid inte fråga om några principiellt nya uppgifter för verket. Möjligen kan det dock under en övergångsperiod krävas att verket koncentrerar resurserna på dessa uppgifter.

Det finns inte anledning att räkna med att den nya lagstiftningen i övrigt kommer att medföra kostnader och resursbehov för det allmänna som bör beaktas i förevarande sammanhang.

I enlighet med vad jag har anfört har inom justitiedepartementet upprättats förslag till

1. konsumentköplag,
2. lag om ändring i konsumenttjänstlagen (1985:716)
3. lag om ändring i lagen (1914:45) om kommission, handelsagentur och handelsresande.

Förslagen bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 4*.

4 Specialmotivering

4.1 Förslaget till konsumentköplag

Inledande bestämmelser

Tillämpningsområde

1 §

Denna lag gäller köp av lösa saker som en näringsidkare i sin yrkesmässiga verksamhet säljer till en konsument huvudsakligen för enskilt ändamål.

Lagen gäller även i fall då säljaren inte är en näringsidkare som avses i första stycket, om köpet förmedlas för säljaren av en näringsidkare i dennes yrkesmässiga verksamhet. I sådana fall svarar både näringsidkaren och säljaren för säljarens skyldigheter enligt lagen.

Lagen gäller i tillämpliga delar även byte av lösa saker.

(Jfr 1 § i utredningens förslag)

Första stycket

I första stycket anges till en början att lagen gäller köp av lösa saker.

Uttrycket "lös sak" används här i dess vedertagna betydelse. Därmed avses varje slag av rörligt fysiskt föremål, t.ex. livsmedel, kläder, möbler, bilar, båtar och kemisk-tekniska produkter. Som lös sak räknas också exempelvis gaser och vätskor men inte elektrisk kraft. Genom definitionen i detta stycke undantas från lagens tillämpningsområde köp av fast egendom samt köp av annan lös egendom än lösa saker såsom arrende- och hyresrätter, andra nyttjanderätter, panträtter, fordringar, aktier och andra värdepapper, fasta saker t.ex. byggnad på annans mark m.m.

Föremålet för köpet betecknas i lagen med uttrycket "varan".

För att konsumentköplagen skall bli tillämplig krävs att köparen är en konsument. Med uttrycket konsument åsyftas en enskild fysisk person (se vidare redogörelsen i prop. 1979/80:9 s. 186 ff). Lagen är alltså inte tillämplig om köparen är ett bolag eller en förening c.d. Lagen är inte heller tillämplig om köparen är ett dödsbo.

Lagen är inte tillämplig på all försäljning till konsument. Det som har förvärvats skall vara avsett huvudsakligen för enskilt ändamål. Det förhållandet att varan har inköpts för någon annan än förvärvaren själv, t.ex. en familjemedlem, hindrar självfallet inte att varan skall anses vara avsedd för enskilt ändamål. Detsamma gäller om köparen förvärvar varan för att ge den som present åt en annan person. Om däremot köparen redan från början avser att sälja varan vidare i syfte att göra en vinstgivande affär, kan lagen inte anses tillämplig även om den slutlige förvärvaren kommer att använda varan för enskilt ändamål. Skall varan användas både för enskilt ändamål och i näringsverksamhet blir det avgörande vilken användning som är den huvudsakliga. Om exempelvis en droskägare beställer en droskbil för att användas i hans rörelse men i mindre omfattning också som privatbil, är lagen inte tillämplig. Lagen bör däremot anses tillämplig om en företagare köper en bil för familjens bruk även om den tillfälligtvis kan komma att användas också i rörelsen.

I regel torde det framgå av varans beskaffenhet hur den är avsedd att användas. I händelse av tvist är utgångspunkten att den enskilde köparens avsikt med förvärvet är avgörande. Man måste dock ta hänsyn till säljarens möjligheter att bedöma denna avsikt. Bedömningen får därför ta sikte på de omständigheter som har varit uppfattbara för säljaren vid köpet. Om exempelvis varan beställs under angivande av en firma, bör säljaren sålunda som regel kunna utgå från att det inte är fråga om ett sådant köp som faller under konsumentköplagen.

För att lagen skall vara tillämplig förutsätts också att det är fråga om en vara som säljs av en näringsidkare. Termen näringsidkare skall, i överensstämmelse med vad som är fallet enligt annan konsumentlagstiftning, fattas i vidsträckt mening. Den omfattar varje fysisk eller juridisk person som driver verksamhet av ekonomisk natur och av sådan karaktär att den kan betecknas som yrkesmässig. Det krävs inte att verksamheten drivs i vinstsyfte. Detta innebär bl.a. att bestämmelsen är tillämplig på statliga och kommunala organ som driver verksamhet av ekonomisk natur (jfr prop. 1984/85:110 s. 141). Verksamheten behöver alltså inte drivas i privaträttslig form.

Ett ytterligare villkor för lagens tillämplighet är att försäljningen ligger inom ramen för näringsidkarens yrkesmässiga verksamhet. Detta krav syftar huvudsakligen till att undanta fall då en person, som i och för sig är att betrakta som näringsidkare, säljer en vara under sådana förhållanden att han därvid måste anses handla i sin egenskap av privatperson. Det kan t.ex. röra sig om att en företagare säljer sina privata möbler. Enbart det förhållandet att försäljningen normalt inte ingår i en näringsidkares rörelse - en livsmedelshandlare säljer exempelvis ut sin kontorsutrustning eller sin varubil - medför däremot inte att konsumentköplagen saknar tillämpning.

Konsumentköplagen kan bli tillämplig även om säljaren själv inte är en näringsidkare, nämligen om köpet har förmedlats för säljaren av en näringsidkare i dennes yrkesmässiga verksamhet. Även här är det en förutsättning att köparen är en privatperson som gör förvärvet huvudsakligen för enskilt bruk.

Kravet på att köpet skall ha förmedlats av näringsidkaren innebär inte att denne måste ha fungerat som fullmäktig för säljaren. Regeln omfattar också fall då en näringsidkare på annat sätt har medverkat på säljarens vägnar vid tillkomsten av ett köp (utan att underteckna kontraktet). Det kan t.ex. röra sig om att näringsidkaren ställer sitt kontraktsformulär till förfogande. Om däremot näringsidkaren endast har satt köpare och säljare i förbindelse med varandra utan att ha direkt deltagit i förhandlingarna om köpet, blir andra stycket inte tillämpligt.

Liksom enligt första stycket krävs att näringsidkaren har handlat inom ramen för sin yrkesmässiga verksamhet. Denna kan bestå exempelvis i förmedling av varor i allmänhet. Den kan också bestå i försäljning av sådana varor som den förmedlande affären avser. I vissa situationer torde även förmedling av köp av sådana varor som näringsidkaren inte själv normalt saluför få anses ligga inom ramen för dennes yrkesmässiga verksamhet. Så kan t.ex. vara fallet om en bensinstationsinnehavare förmedlar köp av en begagnad motorcykel. Konsumentköplagen är däremot inte tillämplig om en näringsidkare i egenskap av privatperson i ett enskilt fall ombesörjer försäljning av en vara som tillhör en annan privatperson.

Att konsumentköplagen blir tillämplig i fall då köpet förmedlas av en näringsidkare innebär till en början att köparen kan rikta krav enligt konsumentköplagen mot säljaren. En konsument som anlitar en näringsidkare för att försälja egendom som tillhör konsumenten kan alltså få svara för de skyldigheter som lagen lägger på en säljare.

Regleringen i andra stycket innebär vidare att näringsidkaren blir ansvarig jämte säljaren. Detta betyder att köparen kan välja om han vill rikta sina krav på grund av fel eller dröjsmål mot säljaren eller mot förmedlaren. Förmedlaren har därvid samma befogenhet som säljaren att undgå andra påföljder genom att avhjälpa felet enligt 27 §. I köparens valrätt ligger att han, om ett krav mot den ene av de båda ansvariga inte kan tillgodoses, har möjlighet att i stället vända sig mot den andre.

Den slutliga fördelningen av ansvaret mellan säljaren och förmedlaren behandlas inte i lagen. Av allmänna regler torde följa att förmedlaren normalt har regressrätt mot säljaren för vad han har gett ut till konsumenten.

Reglerna i andra stycket förutsätter att säljaren inte är en näringsidkare (av det slag som avses i första stycket). Om en näringsidkare förmedlar försäljning av varor till en konsument för en annan näringsidkares räkning, drabbas alltså förmedlaren inte av det särskilda ansvar-

et. Däremot är i ett sådant fall säljaren givetvis ansvarig på grund av den allmänna regeln i första stycket.

Prop. 1989/90: 89
2 §

Tredje stycket

Om båda parter överlåter annat än pengar avser avtalet byte, inte köp. Många förteelser som i dagligt tal kallas för byte är inte byte utan en kombination av två köp, såsom när en person vid köp av en ny bil lämnar sin gamla bil som dellikvid. Gränsen mellan köp och byte har dock mindre betydelse. Enligt tredje stycket gäller nämligen konsumentköplagen i tillämpliga delar även för byte av lösa saker. Vid byte får man tillämpa regler om säljarens prestation på båda parternas prestationer.

2 §¹

Lagen gäller beställning av en vara som skall tillverkas utom när beställaren skall tillhandahålla en väsentlig del av materialet.

Lagen gäller inte avtal som innebär att den som skall leverera en vara även skall utföra arbete eller någon annan tjänst, om tjänsten utgör den övervägande delen av hans åtagande.

(Jfr 2 § i utredningens förslag)

I paragrafen regleras avgränsningen av konsumentköplagens tillämpningsområde mot avtal om tjänster o.d. Första stycket behandlar prestationer som tar sikte på tillverkning av själva varan. Andra stycket avser prestationer som typiskt sett sker i samband med eller efter leveransen av varan och som går ut på något annat än tillverkning av själva varan. Förekommer båda dessa slag av prestationer måste man beakta såväl första som andra stycket.

Första stycket

Det kan många gånger vara tveksamt om ett avtal om varor som skall tillverkas först efter avtalsslutet bör uppfattas som ett köp eller som ett avtal om tjänster (arbetsbeting). Riktat man uppmärksamheten på förpliktelsen att avlämna den färdiga produkten, framstår avtalet som ett köp. Fäster man sig i stället vid det arbete som erfordras för att åstadkomma produkten, ligger det närmare till hands att betrakta avtalet som ett arbetsbeting. Även om i många avseenden samma rättsgrundsatser gäller i fråga om dessa båda slags avtal, kan det bli nödvändigt att avgöra huruvida det i ett enskilt fall föreligger ett köp eller ett avtal om tjänst.

I föreliggande stycke görs den avgränsningen att konsumentköplagen skall tillämpas utom när beställaren skall tillhandahålla en väsentlig del

av materialet. Regeln ansluter till 2 § 1 konsumenttjänstlagen. Enligt sistnämnda bestämmelse gäller konsumenttjänstlagen inte tillverkning av lösa saker, utom då konsumenten skall tillhandahålla en väsentlig del av materialet. Frågan om ett avtal om tillverkning av en vara faller under köpreglerna eller tjänstereglerna blir således i princip beroende på vad avtalet mellan parterna innebär i fråga om tillhandahållande av det material som behövs för att tillverka varan. Skall beställaren inte tillhandahålla en väsentlig del av materialet, blir avtalet att bedöma som ett köp. Om däremot den som beställer varan själv tillhandahåller en väsentlig del av materialet, består tillverkarens prestation huvudsakligen av arbete eller annan tjänst. Avtalet skall då inte bedömas enligt konsumentköplagens regler utan enligt konsumenttjänstlagens.

Om sålunda en person måttbeställer en kavaj av en skräddare som tillhandahåller tyget till kavajen, förlorar avtalet inte karaktär av köp därför att beställaren tillhandahåller ett emblem som skall sys på kavajen. Skulle emellertid beställaren tillhandahålla också tyget blir inte köpreglerna tillämpliga.

Bedömningen av vad som är en väsentlig del av materialet varierar naturligen beroende på de föreliggande omständigheterna. En faktor av betydelse är värdet. Om emellertid tillverkaren tillhandahåller en ur funktionell synpunkt väsentlig del av materialet, kan den omständigheten att beställaren kanske anskaffar vissa värdemässigt dyra tillbehör i regel inte tillmätas avgörande betydelse. Om beställaren i det förutnämnda exemplet tillhandahåller ett emblem i guld som är dyrbarare än tyget, föranleder denna omständighet i sig inte att avtalet förlorar sin karaktär av köp.

Ordet "tillverka", som används i lagtexten, tar i första hand sikte på sådana beställningsköp som avser t.ex. hantverksmässigt förfärdigande av föremål eller industriell masstillverkning av varor. Det är emellertid avsett att omfatta även avtal om varor som framställs t.ex. med hjälp av kemiska eller naturliga processer, exempelvis odling av växter o.d.

Det är fråga om tillverkning av en lös sak även om föremålet efter tillverkningen skall förenas med mark eller med en byggnad e.d. på ett sådant sätt att det blir att anse som fast egendom enligt bestämmelserna i 2 kap. jordabalken eller kommer att utgöra en fast sak, t.ex. byggnad eller anläggning på annans mark. Beställer någon tillverkning av dörrar eller fönster eller av ett monteringsfärdigt hus, är det alltså fråga om ett tillverkningsavtal som enligt första stycket faller under konsumentköplagen, om inte beställaren skall tillhandahålla en väsentlig del av materialet. I sådana fall torde emellertid ofta också montering ingå. Då måste man även beakta andra stycket. Det är däremot inte fråga om ett s.k.

Andra stycket

I första stycket behandlas prestationer som tar sikte på tillverkning av själva varan. Andra stycket avser däremot fall då säljaren inte bara skall leverera en vara utan också utföra arbete eller annan tjänst som inte består i tillverkning av själva saken. Sådana kombinerade avtal är mycket vanliga i praktiken. Någon gång kan avtalet bestå av två så självständiga delar, den ena avseende köp och den andra avseende en tjänst, att det är naturligt att betrakta dem var för sig. Många gånger är det emellertid svårt eller ogörligt att hålla avtalets olika delar isär. Avtalet måste klassificeras antingen som köp eller som tjänst. Den frågeställningen tas upp i andra stycket.

I bestämmelsen anges att konsumentköplagen inte gäller avtal som innebär att den som skall leverera en vara även skall utföra arbete eller någon annan tjänst, om tjänsten utgör den övervägande delen av hans åtagande. Regeln har en motsvarighet i 2 § 2 konsumenttjänstlagen där det anges att den lagen inte gäller installation, montering eller annat arbete som en näringsidkare utför för att fullgöra ett avtal om köp av en lös sak. I 2 § 3 konsumenttjänstlagen anges vidare att den lagen inte blir tillämplig på ett arbete som en näringsidkare utför för att sätta såld egendom i avtalsenligt skick (avhjälpan av fel).

Med ledning av regeln i andra stycket i förevarande paragraf får man bedöma exempelvis om ett avtal som innefattar leverans av maskiner och annan utrustning samt installation, montering eller andra tjänster i anslutning till leveransen skall betraktas som ett köp eller inte. Så länge leveransen av varan - och inte tjänsten - framstår som den övervägande delen av leverantörens prestation betraktas avtalet som ett köp.

Vid bedömningen av vad som skall anses utgöra den övervägande delen av partens åtagande är värdet en faktor av betydelse. Men även andra omständigheter måste beaktas. Arbetet kan på grund av erforderlig fackkunskap, skicklighet eller särskild utrustning utgöra det viktigaste inslaget i den ena partens prestationsskyldighet. Ett avtal som går ut på leverans och montering av reservdelar till komplicerad teknisk utrustning är t.ex. i regel att bedöma som en tjänst även om reservdelarna är av större värde än arbetet. Arbetsåtagandet framstår i sådana fall som den övervägande delen av den ena partens prestation och avtalet bör då normalt betraktas som ett avtal om tjänst och inte som ett köp.

I andra fall framstår inslaget av köp som så dominerande att det är naturligt att se arbetsåtagandet som en biförpliktelse till köpeavtalet. Går arbetet ut på leverans av tillbehör som särskilt har ansetts vid beställningen eller av lätt utbytbara reservdelar samt installation av dessa, t.ex. nya hjul på en bil, kan man ofta anse att det är fråga om ett köp. På samma sätt bör avtal om leverans och installation av tvätt- och diskmaskiner, spisar, kylskåp, TV-apparater o.d. i sin helhet betraktas som

köp. Om man återvänder till de förut nämnda exemplen där någon på beställning tillverkat dörrar och fönster, torde också vanligen avtalet i sin helhet böra bedömas som ett köp även om det innefattar inmontering av dörrarna och fönstren. Detsamma kan i vissa fall gälla, om leverans av en färdig byggnad även innefattar uppsättning av byggnaden. Gränsdragningen kan dock knappast anges entydigt.

Bestämmelsen utgår från att förpliktelsen är att betrakta som odelbar. Den besvarar inte frågan huruvida olika delar i ett avtal som lämpligen kan delas upp bör - i stället för att betraktas som en helhet - bedömas enligt skilda regelsystem. Bestämmelsen utgör således inte hinder mot att man i situationer där den avtalade prestationen består av två tillräckligt självständiga delar, den ena avseende köp och den andra avseende en tjänst, tillämpar de köprättsliga reglerna på den ena delen och tjänsteregler på den andra. Det kan exempelvis vara naturligt att se ett avtal om leverans av teknisk utrustning och om årlig service på utrustningen som dels ett köpeavtal, dels ett tjänsteavtal. Detsamma gäller om en näringsidkare har åtagit sig att helrenovera konsumentens kök och i samband därmed leverera och installera spis och kylskåp. Det kan då vara befogat att betrakta åtagandet som bestående av ett avtal om tjänst kombinerat med ett eller flera köp.

Med arbete eller tjänst avses i andra stycket prestationer som typiskt sett sker i samband med eller efter leveransen av varan och som går ut på något annat än tillverkning av själva varan. I första stycket berörs däremot prestationer som går ut på tillverkning av själva varan. Första och andra styckena är således självständiga bestämmelser som tar sikte på olika situationer. Om ett avtal enbart går ut på tillverkning av en vara enligt köparens beställning skall det bedömas bara enligt första stycket. Om emellertid tillverkaren också skall montera varan åt beställaren måste man även beakta andra stycket. Beroende på monteringsarbetets omfattning och karaktär kan i ett sådant fall ett avtal som enligt första stycket skulle betraktas som ett köp falla utanför konsumentköplagen till följd av regleringen i andra stycket.

I frågan om hur man skall se på fall av försummelser när det gäller tjänstebetonade sidoförpliktelser som inryms i ett avtal som är att rubricera som ett köpeavtal kan hänvisas till prop. 1988/89:76 s. 224 f och 235 f.

Avtalsvillkor som avviker från lagen

3 §

Avtalsvillkor som i jämförelse med bestämmelserna i denna lag är till nackdel för köparen är utan verkan mot denne, om inte annat anges i lagen.

Första stycket gäller inte vid köp av byggnadsdelar, om köparen tillförsäkras ett sådant garanti-, försäkrings- och avtalsskydd som ställs som villkor för statlig bostadsfinansiering.

Första stycket

Stadgandet fastslår att bestämmelserna i konsumentköplagen i princip är tvingande till köparens förmån på det sättet att denne inte är bunden av avtalsvillkor som i jämförelse med lagens bestämmelser är till nackdel för honom. Den jämförelse som nämns i paragrafen skall i princip göras mellan det enskilda avtalsvillkor och den enskilda lagbestämmelse som reglerar en viss fråga. Det är alltså inte fråga om att göra en helhetsbedömning av ett avtal som i vissa avseenden ger köparen en sämre men i andra avseenden en förmånligare ställning än som följer av lagen. En motsvarande bestämmelse finns i 3 § konsumenttjänstlagen.

Bestämmelsen innebär att de olika förmåner och befogenheter som lagen tillerkänner köparen inte kan inskränkas genom villkor i avtal. Inte heller är köparen bunden av avtalsvillkor som t.ex. ålägger honom ett strängare ansvar för kontraktsbrott än som följer av lagens regler. Köparen får däremot alltid åberopa ett avtalsvillkor som för honom är förmånligare än som följer av lagens regler. Lagen ger således köparen ett minimiskydd i förhållande till säljaren, såvida det inte av den enskilda bestämmelsen framgår att den gäller endast om inte annat har avtalats mellan parterna.

Det bör påpekas att paragrafen avser avtalsvillkor varigenom köparen på förhand godtar inskränkningar i sina rättigheter eller utvidgningar av sina skyldigheter enligt lagen. Däremot hindrar paragrafen inte att köparen, när en befogenhet eller förmån eller skyldighet enligt lagen väl har aktualiserats, i det konkreta fallet avstår från befogenheten eller förmånen med giltig verkan eller binder sig vid en längre gående skyldighet (jfr. prop. 1984/85:110 s. 156). Frågan huruvida ett sådant avstående eller åtagande från köparen sida kan anses ha skett och i vad mån det är bindande för konsumenten får bedömas enligt allmänna avtalsrättsliga regler, varvid köparen skyddas bl.a. av den allmänna förmögenhetsrättsliga generalklausulen i 36 § avtalslagen.

Även om lagen i princip är tvingande till förmån för köparen ger den utrymme för avtalsfrihet i vissa avseenden. Detta kommenteras närmare i anslutning till de bestämmelser som på detta sätt är dispositiva.

Andra stycket

Bestämmelsen i detta stycke har motsvarigheter i den tidigare idag behandlade lagrådsremissen om konsumentskyddet vid förvärv av småhus m.m. (se den lagrådsremissens lagförslag 4 kap. 19 d § andra stycket jordabalken och 3 § andra stycket konsumenttjänstlagen). Bestämmelsen är en konsekvens av att konsumentskyddet inom ramen för bostadsfinansieringen omfattar även konsumenters köp av byggnadsdelar, vanligen s.k. husbyggsatser, från en näringsidkare.

Platsen för avlämnandet

4 §

Om inte annat följer av avtalet, skall varan hållas tillgänglig för avhämtning där säljaren vid köpet hade sitt affärsställe.

(Jfr 5 § i utredningens förslag)

Ett köp ger upphov till förpliktelser för båda parter. Säljarens främsta skyldighet är att avlämna varan, köparens att betala priset.

Begreppet "avlämnande" är en juridisk fackterm som har betydelse inom köprätten i flera olika avseenden. Om varan inte avlämnas i tid innebär det som regel att säljaren är i dröjsmål. Vid avlämnandet övergår i regel risken för varan från säljaren till köparen. Denne får alltså i fortsättningen bära risken för att varan förstörs av en olyckshändelse e.d. Vidare är det varans beskaffenhet vid avlämnandet som är avgörande för om det föreligger fel i varan. Avlämnandet kan också få betydelse för transportkostnader m.m.

Enligt paragrafen skall varan hållas tillgänglig för avhämtning hos säljaren, om inte annat följer av avtalet. Utgångspunkten är alltså att säljaren inte är skyldig att sända varan till köparen. Detta gäller både om köparen och säljaren är bosatta på samma ort och om de bor på skilda orter. Säljaren skall hålla varan tillgänglig där han vid köpslutet hade sitt affärsställe. Skulle säljaren ha mer än ett affärsställe torde det ställe böra beaktas till vilket avtalet och dess fullgörande har sin närmaste anknytning.

Någon definition av affärsställe görs inte i lagtexten. Med affärsställe bör i regel förstås ett ställe där någon stadigvarande driver affärsverksamhet. Ett utrymme som tillfälligtvis hyrs i t.ex. ett hotell för att användas som förhandlingslokal kan således normalt inte anses som ett affärsställe. I allmänhet kan inte heller en plats där säljaren endast har en produktionsinriktning utan någon försäljningsverksamhet betraktas som ett affärsställe enligt konsumentköplagen.

Den beskrivna regeln är dispositiv och hinder möter därför inte mot att säljaren och köparen kommer överens om att varan skall hämtas t.ex. hos tillverkaren eller på någon annan plats där varan befinner sig. Parterna kan givetvis också komma överens om att säljaren skall leverera varan till köparens bostad eller på annat sätt ordna en transport av varan.

Vad som skall gälla i de fall då platsen för avlämnandet inte följer av avtalet och säljaren inte har något affärsställe har lämnats öppet. I den allmänna köplagen finns för detta fall en hjälpregel av innehåll att avlämnande skall ske vid säljarens hemvist (jfr 6 § i den föreslagna nya köplagen, se prop. 1988/89:76 s. 68). Denna regel passar emellertid inte så väl in på konsumentköp, som ju definitionsmässigt har samband med säljarens rörelse. Också om den någon gång i och för sig skulle kunna tillämpas är den materiellt ofta inte så lämplig.

Det har överlämnats till rättstillämpningen att avgöra vad som skall gälla i nu avsedda fall. I praktiken torde frågeställningen dock endast mera sällan aktualiseras. Skulle säljaren exempelvis sakna affärsställe därför att han driver en ambulerande verksamhet och har sökt upp köparen, torde det i allmänhet få anses följa av avtalet att varan skall avlämnas hos köparen.

5 §

Tiden för avlämnandet

5 §

Om det inte följer av avtalet att varan skall avlämnas vid en bestämd tidpunkt, efter anfordran eller utan uppskov, skall den avlämnas inom skälig tid från köpet.

Har köparen inte fått kredit, är säljaren inte skyldig att lämna ut varan förrän den betalas.

(Jfr 6 § i utredningens förslag)

Första stycket

Vid de allra flesta konsumentköp sker avlämnandet i direkt samband med själva köpet. Skall varan inte avlämnas i direkt samband med själva köpet torde tiden för avlämnandet ofta följa av avtalet. Den kan framgå i form av en exakt tidpunkt eller vara angiven på ett mera obestämt sätt. Av avtalet kan följa att avlämnande skall ske efter anfordran eller utan uppskov. Ett avtal kan också gå ut på att avlämnande skall ske när det passar säljaren.

Förevarande paragraf utgår från att parterna i princip har frihet att själva bestämma när varan skall avlämnas. Den tar därför i första hand sikte på sådana fall där tidpunkten för varans avlämnande har lämnats öppen i avtalet. Paragrafen ger emellertid köparen ett skydd mot att säljaren betingar sig full frihet att avgöra när varan skall avlämnas. Det gäller i fall då avlämnandet inte skall ske vid en bestämd tidpunkt, efter anfordran eller utan uppskov.

För att en bestämd tidpunkt skall anses följa av avtalet, fordras att det vid avtalstillfället står klart vilken dag avlämnandet skall ske. Tidpunkten är alltså inte att anse som bestämd i bestämmelsens mening, om den inte på förhand kan beräknas noggrant, t.ex. när det anges att leverans skall ske till sommaren. En bestämd tidpunkt kan inte heller anses följa av avtalet, om den beror på någon framtida händelse och därför inte kan fastställas vid avtalets ingående, t.ex. då det anges att leverans skall ske när säljaren får varan från sin leverantör eller då säljaren förbehåller sig rätt att, om vissa omständigheter inträffar, frångå en i avtalet angiven preliminär tidsangivelse.

Om avlämnandet skall ske efter anfordran, har det lagts i köparens hand att bestämma tidpunkten.

Avlämnandet skall äga rum utan uppskov om det enligt avtalet skall ske "genast", "strax", "per omgående", "snarast möjligt" etc. Om avtalet

innebär att varan skall sändas till köparen torde det ofta stå klart att avlämnandet skall ske utan uppskov, om parterna inte har enats om en bestämd dag för avlämnandet.

6 §

Om avlämnandet inte skall ske vid en bestämd tidpunkt, efter anfordran eller utan uppskov gäller enligt förevarande paragraf att det skall ske inom skälig tid från köpet (jfr 24 § konsumenttjänstlagen). Vad som utgör skälig tid får bedömas med hänsyn till varans art och beskaffenhet, orsaken till tidsutdräkten i förhållande till vad som är normalt, de olägenheter som en tidsåtgång utöver det normala innebär för konsumenten m.m. En skälig tid kan var en relativt kort tidsperiod.

Eftersom bestämmelsen i denna del är tvingande till konsumentens förmån får denne möjlighet att göra gällande påföljder för dröjsmål, även om säljaren skulle ha förbehållit sig en mycket långtgående rätt att själv bestämma tidpunkten för leveransen. Om sålunda köpet avser en videoapparat med speciella tekniska funktioner som skall anskaffas från ett land i en annan världsdel och parterna har kommit överens om att leverans skall ske när säljaren har fått apparaten från sin leverantör, kan alltså köparen ha rätt att oavsett överenskommelsen häva köpet om leveransen dröjer längre tid än som är skäligt och det sålunda inträffade dröjsmålet är av väsentlig betydelse för köparen (jfr 13 §).

Andra stycket

Bestämmelsen gäller säljarens rätt att hålla inne varan tills köparen betalar priset. Denna rätt utgör den ena sidan av principen att parternas prestationer skall utväxlas samtidigt. Principen innebär att varje part får en viss säkerhet för att även den andra parten fullgör sin del av avtalet innan han fullgör avtalet för sin del.

Utgångspunkten är att köpet förutsätter kontantbetalning. Det är emellertid vanligt att säljaren lämnar köparen anstånd med någon del av betalningen eller att betalningen skall erläggas med belopp som köparen får låna av säljaren eller av annan kreditgivare på grund av en överenskommelse mellan denne och säljaren (jfr 3 § konsumentkreditlagen, 1977:981). I sådana fall har säljaren avstått från att göra varans avlämnande avhängigt av prisets betalning.

Avlämnandet

6 §

Varan är avlämnad när den har kommit i köparens besittning.

(Jfr 5 § i utredningens förslag)

Om köparen skall hämta varan hos säljaren - vilket han skall göra enligt 4 § om inte annat följer av avtalet - är varan enligt förvarande bestämmelse avlämnad när den har tagits om hand av köparen. Frågan när en vara kan anses ha blivit omhändertagen av köparen får avgöras med

hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet. Den som i en glasaffär köper en vas och tar den från disken efter det att den har blivit inpackad får anses ha omhändertagit vasen. Om köpet avser ett större föremål, t.ex. en TV-apparat, och säljaren hjälper köparen att lasta in apparaten i dennes bil, kan varan inte anses omhändertagen av köparen förrän den har lastats in i bilen.

Har säljaren åtagit sig att transportera varan till köparen, är varan avlämnad när den har tagits om hand av köparen eller på annat sätt har överlämnats till denne. I dessa fall är det alltså inte nödvändigt att varan faktiskt har tagits om hand av köparen. Sålunda får en sak som har lagts i köparens brevlåda normalt anses ha kommit i köparens besittning även om han inte är hemma vid tillfället. Ett föremål som enligt överenskomelse med köparen har ställts på dennes villatomt får i regel också anses ha kommit i hans besittning. Däremot kan ett föremål som har placerats utanför dörren till en lägenhet i ett hyreshus knappast anses ha kommit i lägenhetsinnehavarens besittning förrän denne faktiskt har tagit hand om varan.

Föreskriften att varan skall ha kommit i köparens besittning är givetvis uppfylld också om varan har tagits om hand av eller överlämnats till någon som handlar på köparens vägnar, en representant. Frågan om vem som äger handla på köparens vägnar får avgöras enligt allmänna regler om handlande genom representant.

Kostnaderna för varan

7 §

Om inte annat följer av avtalet, skall säljaren svara för transportkostnader och andra kostnader för varan som uppkommer före avlämnandet och som inte beror på att avlämnandet har försenats till följd av något förhållande på köparens sida.

(Jfr § 7 i utredningens förslag)

Paragrafen reglerar hur de kostnader för varan som har uppkommit före avlämnandet skall fördelas mellan parterna, i fall då fördelningen inte följer av avtalet. Paragrafen avser den slutliga kostnadsfördelningen mellan parterna, inte frågan om vem som i första hand skall betala de kostnader som är förenade med varans avlämnande.

Enligt paragrafen svarar säljaren som huvudregel för sådana kostnader för varan som har uppkommit före avlämnandet. Det kan röra sig om kostnader för varans transport och lagring samt anskaffande av olika tillstånd. Transportkostnaderna har nämnts särskilt eftersom de är de praktiskt mest betydelsefulla. En säljare som har åtagit sig att transportera varan till köparen och som vill debitera transportkostnaden måste alltså avtala med köparen om detta. I annat fall blir säljaren skyldig att svara för transportkostnaden. Detta innebär dock inte att säljaren blir skyldig att bekosta någon annan transport än den som han har åtagit sig.

Skulle en säljare i Stockholm ha åtagit sig att transportera varan till köparens bostad i Södertälje men flyttar köparen till Örebro innan leverans skall ske, kan köparen inte kräva att få transporten bekostad till den nya adressen.

Från huvudregeln att säljaren svarar för kostnaderna för varan tills den är avlämnad, görs undantag för kostnader som beror på att avlämnandet har försenats till följd av något förhållande på köparens sida. Undantaget avser alltså bara sådana tilläggskostnader som förseningen har medfört.

Det centrala med bestämmelsen är att slå fast den grundläggande regeln om säljarens kostnadsansvar. Syftet med undantaget för kostnader som beror på något förhållande på köparens sida är däremot inte att avgöra vem som skall svara för dessa kostnader. Även om det i allmänhet ter sig rimligt att köparen svarar för sådana kostnader kan det inte uteslutas att det kan uppkomma situationer där kostnaderna bör fördelas på ett annat sätt. Det får ankomma på rättstillämpningen att närmare ta ställning till dessa situationer.

Skall köparen hämta varan hos säljaren är varan enligt 4 § avlämnad då den hämtas. Köparen får då själv svara för eventuell transportkostnad.

Risken för varan

8 §¹

Om köparen bär risken för varan, är han skyldig att betala varan även om den har förstörts, kommit bort, försämrats eller minskat genom en händelse som inte beror på säljaren.

Risken för varan går över på köparen när varan avlämnas. Om köparen underlåter att i rätt tid hämta eller ta emot en vara som hålls tillgänglig för hans räkning, bär köparen dock risken för försämring som inträder därefter och som beror på varans egen beskaffenhet.

Om öppet köp har avtalats och varan avlämnats, bär köparen risken för varan till dess att den lämnas tillbaka.

(Jfr 8 § i utredningens förslag)

Ett köp syftar typiskt sett till att en vara skall övergå från en säljare till en köpare. Ofta sker övergången i direkt samband med själva köpet. Ibland dröjer det emellertid en tid från köpeavtalets ingående till dess att köparen får varan i sin besittning. Om varan under den tiden drabbas av en olyckshändelse eller av en annan händelse som inte beror på någon av parterna, uppkommer fråga vem av dem som skall bära följderna av det inträffade. I förevarande paragraf ges regler för bedömningen av den frågan. En bestämmelse med liknande innehåll finns i 39 § konsumenttjänstlagen.

¹Ändrad lydelse i propositionsförslaget

Första stycket innebär att om varan skulle försämrats eller minskas genom en händelse för vilken köparen bär risken denne är skyldig att betala priset fullt ut trots att den vara som han erhåller inte är kontraktssenlig. Skulle varan ha förstörts eller kommit bort måste köparen betala priset trots att han inte får något utbyte alls för sina pengar.

Paragrafen får betydelse framför allt i fråga om olyckshändelser, t.ex. eldsvådor och åsknedslag, men även handlingar av utomstående personer som varken säljaren eller köparen svarar för faller under paragrafen. Det kan exempelvis röra sig om skadegörelse av tredje man eller om att varan har blivit stulen och man inte vet var den är.

Om den händelse varigenom varan t.ex. har försämrats beror på säljaren, kan denne däremot inte kräva betalning av köparen med hänvisning till att köparen bär risken för varan. Även om köparen bär risken för varan är han således inte betalningsskyldig om varan exempelvis har skadats genom att säljaren har förpackat den felaktigt.

Skulle varan ha förstörts, kommit bort, försämrats eller minskat genom en händelse som beror på köparen, påverkas givetvis inte betalningsskyldigheten.

Innebörden av att säljaren - i stället för köparen - bär risken för varan framgår inte av förevarande paragraf utan av de bestämmelser som gäller säljarens avtalsbrott och påföljderna av dcm. Om varan t.ex. blir helt förstörd av en olyckshändelse innan risken har gått över på köparen, medför detta ofta att varan inte kan avlämnas och att säljaren således kommer i dröjsmål. Ifall varan kommer fram till köparen i skadat skick på grund av en olyckshändelse som inträffat medan säljaren bär risken för varan, blir åter bestämmelserna om fel tillämpliga. Skulle säljaren lyckas ersätta den försenade eller skadade varan i tid med en som är avtalsenlig, undgår han påföljderna av avtalsbrott. Men han kan inte kräva betalning för den försenade eller skadade varan.

Avlämnandet kan ibland hindras av andra omständigheter än att varan har förstörts, kommit bort, försämrats eller minskat. Exempelvis kan det inträffa att varan inte kan avlämnas på grund av export- eller importförbud. Sådana fall omfattas inte av 8 §. Ofta, såsom beträffande det nyssnämnda exemplet, får man i stället lösa uppkommande tvister med hjälp av reglerna om säljarens dröjsmål.

Andra stycket

Risken för varan går som huvudregel över på köparen vid avlämnandet (det faktiska avlämnandet, inte den tidpunkt då varan skulle ha avlämnats). Även om köparen är i dröjsmål bär alltså säljaren risken för varan.

Om varan försämrats efter det att köparen har kommit i dröjsmål och försämringen beror på varans egen beskaffenhet, bär dock köparen risken för försämringen. Köparen är då skyldig att betala priset fullt ut för varan trots att den har försämrats. Undantagsregeln förutsätter, som nämnts, att det är fråga om en försämring som beror på varans egen beskaffenhet.

Tredje stycket

Bestämmelsen innehåller en specialregel om risken för varan vid öppet köp. Vid ett sådant köp har köparen en viss tid på sig att överväga om han vill stå fast vid köpet eller inte.

Vid öppet köp övergår risken för varan på köparen i enlighet med bestämmelsen i andra stycket. Om en köpare bestämmer sig för att inte behålla en vara som har avlämnats till honom, går risken för varan över på säljaren först när varan lämnas tillbaka till denne. Köparen bär således risken för varan medan han har den i sin besittning och medan varan är på väg tillbaka till säljaren.

Isammanhanget bör erinras om 8 § hemförsäljningslagen (1983:1361). Enligt det lagrummet har konsumenten rätt att utöva sin ångerrätt och frånträda avtalet trots att varan har förstörts eller förändrats efter avlämnandet, såvida detta beror på någon omständighet som inte kan hänföras till konsumenten. Vid sådana köp som faller under hemförsäljningslagen bär alltså säljaren till skillnad från vad som gäller enligt förevarande stycke risken för varan, trots att den finns hos köparen.

Säljarens dröjsmål

Vad som avses med dröjsmål

9 §¹

Dröjsmål på säljarens sida föreligger om varan inte avlämnas eller avlämnas för sent och detta inte beror på något förhållande på köparens sida.

(Jfr 15 § i utredningens förslag)

Av paragrafen framgår när dröjsmål med varans avlämnande anses föreligga. I konsumenttjänstlagen finns motsvarande bestämmelse i 24 §. Som har anförts i specialmotiveringen till 4 § hänger begreppet säljarens dröjsmål samman med begreppet avlämnande. För att ett dröjsmål på säljarens sida skall föreligga krävs först och främst att varan inte avlämnas eller avlämnas för sent. Dröjsmål kan således föreligga både då varan avlämnas en timme senare än överenskommet och då den aldrig någonsin levereras. Om avlämnande däremot sker i tid är det definitionsmässigt uteslutet att tala om dröjsmål.

¹Ändrad lydelse i propositionsförslaget

För att ett dröjsmål på säljarens sida skall föreligga krävs vidare att det uteblivna eller försenade avlämnandet inte beror på köparen eller på något förhållande på dennes sida.

10 §

Exempel på att förseningen med varans avlämnande beror på köparen är att denne underlåter att hämta varan när avtalet förutsätter att han gör det eller att köparen underlåter att lämna säljaren de uppgifter som denne behöver för att kunna sända varan till köparen. Som exempel kan även nämnas att köparen enligt avtalet skall skaffa transportlägenhet men att han misslyckas med detta vilket leder till att avlämnande inte kan ske i tid.

Hänvisningen till ett förhållande på köparens sida avser situationer där varans avlämnande försenas eller uteblir på grund av en omständighet som visserligen inte direkt beror på köparens förfarande men som ändå bör hänföras till hans risksfär. En sådan situation kan uppkomma exempelvis när det enligt avtalet åligger köparen att skaffa transportlägenhet men säljaren sköter de praktiska arrangemangen på köparens vägnar och misslyckas utan att detta beror på säljarens fel eller försummelse. Ett annat exempel är att varans avlämnande försenas på grund av att köparen till följd av en olyckshändelse eller annat hinder som drabbat honom inte kan ta emot varan i rätt tid.

Påföljder vid dröjsmål

10 §

Vid dröjsmål på säljarens sida får köparen hålla inne betalningen enligt 11 §. Han får välja mellan att kräva att säljaren fullgör köpet enligt 12 § och att häva köpet enligt 13 §. Dessutom får köparen kräva skadestånd av säljaren enligt 14 §.

(Jfr 15 § i utredningens förslag)

I paragrafen anges de påföljder som köparen kan göra gällande på grund av dröjsmål med varans avlämnande. I konsumenttjänstlagen finns en motsvarande bestämmelse i 25 §. Av förevarande paragraf framgår att köparen får hålla inne betalningen. Han får även kräva köpets fullgörelse eller häva köpet samt dessutom kräva skadestånd. Syftet med denna uppräknings är informativt. I de följande paragraferna finns en närmare reglering av de olika påföljderna.

Rätt att hålla inne betalningen

11 §

Köparen får hålla inne så mycket av betalningen som fordras för att ge honom säkerhet för hans krav på grund av dröjsmålet.

(Jfr 29 § i utredningens förslag)

Paragrafen reglerar köparens rätt att hålla inne betalningen för varan för att säkerställa sitt krav mot säljaren på grund av dennes dröjsmål. I konsumenttjänstlagen finns en motsvarande bestämmelse i 27 §.

Om köparen har krav på grund av säljarens dröjsmål, får köparen hålla inne så mycket av betalningen som fordras för att ge honom säkerhet för kravet. Detta innebär att säljaren inte får göra gällande dröjsmålspåföljder mot köparen för att denne med stöd av bestämmelsen låter bli att erlagga betalning vid den tidpunkt då betalningsskyldigheten annars skulle inträda. Eftersom något dröjsmål med betalningen inte uppkommer i den mån han har rätt att hålla inne betalningen, är inte bara de påföljder som regleras i konsumentköplagen uteslutna utan även rätten att kräva dröjsmålsränta på det belopp som har hållits inne.

Paragrafen avser främst den situationen att säljaren efter att ha gjort sig skyldig till ett dröjsmål har fullgjort den prestation som medför att han inte längre befinner sig i dröjsmål. Köparen har då, intill dess att en definitiv uppgörelse har skett, rätt att hålla inne så mycket av betalningen som fordras för att ge honom säkerhet för hans krav på grund av dröjsmålet.

I allmänhet torde det bli fråga om att köparen håller inne en del av betalningen till säkerhet för ett anspråk på skadestånd. Om dröjsmålet är av den beskaffenheten att det ger köparen rätt att häva köpet, bör köparen kunna hålla inne hela betalningen.

Principen är att köparen får hålla inne ett belopp som kan beräknas motsvara hans olika befogade anspråk. På det stadium då köparens rätt att hålla inne betalningen aktualiseras kan det emellertid vara svårt att med någon exakthet bestämma storleken av dessa. Köparen måste därför ges en marginal som medför att det framstår som säkert att det belopp som han håller inne kommer att täcka hans krav. Detta ligger i uttrycket "säkerhet".

Har köparen med stöd av paragrafen innehållit ett belopp, får han fortsättningsvis hålla inne detta endast i den mån han har anspråk mot säljaren på grund av dröjsmålet.

Om betalning skall erläggas vid olika tidpunkter och köparen har rätt att hålla inne en viss del av priset, får han utnyttja denna rätt genom att hålla inne de poster som närmast förfaller till betalning. Han behöver alltså inte fortsätta att erlagga förfallande poster tills skulden motsvarar det belopp han har rätt att hålla inne.

Rätt att kräva att säljaren fullgör köpet

12 §

Köparen får hålla fast vid köpet och kräva att säljaren fullgör köpet.

Säljaren är dock inte skyldig att fullgöra köpet, om det föreligger ett hinder som han inte kan övervinna eller om fullgörelsen skulle förutsätta uppförfingar som inte är rimliga med hänsyn till köparens intresse av att säljaren fullgör köpet. Om ett förhållande som nyss nämnts upphör inom rimlig tid, får köparen dock kräva att säljaren fullgör köpet.

Köparen förlorar rätten att kräva att säljaren fullgör köpet, om han väntar orimligt länge med att framställa kravet.

Prop. 1989/90: 89
12 §

(Jfr 16 § i utredningens förslag)

Första stycket

Om dröjsmål inträffar får köparen hålla fast vid köpet och kräva att säljaren fullgör köpet. Är förutsättningarna för hävning också uppfyllda, har köparen rätt att välja mellan krav på fullgörelse och hävning. Av tredje stycket framgår dock att köparen förlorar rätten att kräva fullgörelse om han väntar orimligt länge med att framställa kravet. Då blir han hänvisad till hävningsrätten. I konsumenttjänstlagen finns en bestämmelse om konsumentens rätt att få tjänsten utförd i 28 §.

Om köparen utnyttjar sin rätt att kräva köpets fullgörande men säljaren trots detta inte fullgör köpet, inverkar detta så till vida på köparens rätt till skadestånd att den tidpunkt vars prisläge läggs till grund för skadeståndsberäkningen förskjuts framåt. Beräkningen av skadestånd för prisskillnad behandlas närmare i 33 §.

Andra stycket

I andra stycket regleras de förhållanden under vilka säljaren undantagsvis inte är skyldig att fullgöra köpet. Även om en sådan befrielsegrund är för handen, föreligger det enligt 9 § ett avtalsbrott. Befrielsegrunderna har således betydelse endast i fråga om säljarens förpliktelse att fullgöra köpet genom att avlämna varan. Däremot inverkar dessa befrielsegrunder inte på köparens rätt att göra gällande andra påföljder på grund av dröjsmålet, dvs. att hålla inne betalningen, häva köpet eller kräva skadestånd. Dessa påföljder regleras självständigt i 11, 13 och 14 §§. Rätten till hävning är helt oberoende av orsaken till avtalsbrottet. Förutsättningarna för befrielse från skadeståndsskyldighet är strängare än de förutsättningar som ställs upp i förevarande paragraf för befrielse från skyldigheten att fullgöra köpet "in natura".

Till en början är säljaren inte skyldig att fullgöra köpet om det föreligger ett hinder för fullgörelsen som han inte kan övervinna. Bestämmelsen är tillämplig oavsett om varan finns vid köpslutet eller om den skall tillverkas först därefter. Vad gäller frågan om vilka omständigheter som kan utgöra hinder för fullgörelsen, kan alla omständigheter som rent faktiskt hindrar köpets fullgörande vara av betydelse. Orsaken till hindret har således i och för sig inte någon betydelse. Ett typiskt exempel på ett hinder som avses i detta sammanhang är att köpet avser ett unikt föremål som har blivit förstört efter köpslutet eller att det varuparti från vilket varan enligt avtalet eller annars skulle tas har förstörts. Då bortfaller säljarens skyldighet att avlämna varan oberoende av vad som är orsaken till att varan har förstörts; avlämnandet har ju blivit omöjligt. Som exempel på andra omständigheter vilka kan utgöra hinder för varans avlämnande kan nämnas export- och importförbud och förbud att saluhålla varor av ifrågavarande slag.

Alla motgångar utgör inte hinder för avtalets uppfyllelse. Inträffar det någonting som inverkar eller kan inverka på säljarens möjligheter att i tid fullgöra köpet, ingår det i säljarens normala förpliktelser på grund av avtalet att försöka eliminera dessa omständigheter eller deras konsekvenser för avtalets uppfyllelse. Om det efter köpslutet visar sig att avtalet inte kan fullgöras på det sätt som säljaren tänkt sig, måste säljaren försöka utnyttja alternativa möjligheter att fullgöra avtalet. Så länge prestationssvårigheterna kan övervinnas genom att tillgripa andra alternativ som står till buds för att uppfylla avtalet, föreligger det inte något hinder för fullgörelsen.

Om sålunda den leverantör som säljaren tänkt anlita för att anskaffa en vara drabbas av ett hinder som medför att han inte kan leverera varan till säljaren, utgör detta inte något prestationshinder för säljarens del ifall samma vara kan erhållas hos andra leverantörer på marknaden. Lika litet föreligger det något hinder för fullgörelse, om det vid tiden för avlämnandet visar sig omöjligt att få varan transporterad till köparen på det sätt som säljaren förutsatt, så länge det finns andra möjligheter att genomföra transporten, t.ex. genom att använda andra transportmedel eller utnyttja en annan rutt. Den senare delen av förevarande bestämmelse kan dock ibland leda till att säljaren inte är skyldig att fullgöra köpet genom att utnyttja alternativ som i princip skulle vara tänkbara. Detta är fallet om förhållandet mellan de uppoftningar som fullgörelsen skulle innebära och det intresse som köparen har av att säljaren fullgör köpet inte framstår som rimligt. Denna fråga behandlas närmare i det följande.

Att köpets fullgörande kan bli mera kostsamt för säljaren än vad han beräknat saknar i regel betydelse. Den allmänna utgångspunkten är att säljaren är skyldig att fullgöra avtalet trots att besväret eller kostnaderna för detta blir större än han har räknat med. Även i detta fall kan dock den senare delen av bestämmelsen leda till att kostnaderna för fullgörelse i vissa fall kan ha betydelse vid bedömningen av säljarens prestations-skyldighet.

Vad som utgör ett hinder för fullgörande måste bedömas i relation till säljarens förpliktelse, dvs. med hänsyn till avtalets innehåll. Om det sätt på vilket köpet skall fullgöras har specificerats i avtalet i syfte att begränsa säljarens åtagande, kan omständigheter till följd av vilka fullgörelse inte kan ske på detta sätt utgöra ett relevant hinder. Det kan t.ex. vara avtalat att säljaren skall leverera ett bestämt slags vara från en bestämd källa, exempelvis en viss skörd av säd från säljarens eget jordbruk. Om då skörden från detta jordbruk förstörs, föreligger ett hinder för att fullgöra köpet. Däremot skulle motsvarande omständighet inte utgöra ett hinder om säljarens åtagande vore mera ospecificerat.

Även om det i och för sig kan anses ligga i själva begreppet hinder att det är fråga om omständigheter som inte kan övervinnas, har denna förutsättning uttryckligen angetts i lagtexten. Också när det har inträffat omständigheter som hindrar att köpet fullgörs på det sätt som avtalet

förutsätter är säljaren skyldig att försöka övervinna hindret. Vilka åtgärder som kan bli aktuella i detta syfte beror bl.a. på avtalets innehåll och omständigheterna i det konkreta fallet.

Prop. 1989/90: 89
12 §

Att säljaren är skyldig att försöka övervinna ett prestationshinder innebär inte att han utan stöd i avtalet eller särskild överenskommelse med köparen skulle ha rätt att prestera någonting annat än det som har avtalats eller följer av handelsbruk etc. Omständigheter som hindrar säljaren att fullgöra köpet på det sätt som avtalet förutsätter inverkar med andra ord inte på köparens rätt att göra gällande påföljder på grund av att säljaren har ändrat sin prestation på ett sätt som medför att denna inte är avtalsenlig. I förevarande paragraf tas inte ställning till frågan huruvida säljaren kan vara skyldig att i stället för den avtalsenliga prestationen utföra en ändrad prestation, exempelvis genom att använda ett annat material för varans tillverkning när det har uppstått ett hinder mot att få fram ett sådant material som angetts i avtalet. Bedömningen av detta måste bli beroende bl.a. på tolkningen av säljarens åtagande, dvs. på avtalets innehåll.

Den nu behandlade regeln kompletteras av en annan bestämmelse som ytterligare begränsar säljarens skyldighet att fullgöra köpet. Säljaren är inte skyldig att fullgöra köpet, om fullgörelsen skulle förutsätta uppföringar som inte är rimliga med hänsyn till det intresse köparen har av att säljaren fullgör köpet. Denna bestämmelse har en nära anknytning till principen om säljarens skyldighet att försöka övervinna prestationshinder. Skyldigheten att fullgöra köpet är inte absolut och ger inte köparen rätt att förutsätta vilka uppföringar som helst av säljaren.

De uppföringar som avses i bestämmelsen kan vara av fysisk eller ekonomisk art. Bedömningen av huruvida säljarens skyldighet att fullgöra köpet består, trots de svårigheter som har uppkommit, skall bygga på en intresseavvägning där man jämför de insatser som köpets fullgörande skulle kräva av säljaren med det intresse som köparen har av att säljaren fullgör köpet. Bestämmelsen tar sikte på fall där avtalsbalansen har rubbats efter köpet till följd av ändrade förhållanden. Även 36 § avtalslagen är tillämplig på köpeavtal och medger en justering av avtalets innehåll både på grund av förhållanden som förelåg vid avtalsslutet och på grund av efterföljande omständigheter. I den situation som det här är fråga om utgör emellertid konsumentköplagens bestämmelse en precisering av ramen för bedömningen och något utrymme för att vid sidan härav tillämpa 36 § avtalslagen finns därför knappast i detta fall.

Orsaken till att uppfyllelsen har blivit mer betungande för säljaren är i princip utan betydelse för intresseavvägningen. Det avgörande är vilken disproportion som föreligger mellan säljarens prestation och köparens intresse av fullgörelse. Avvägningen måste bli beroende av omständigheterna i det enskilda fallet, bl.a. vilket slags vara avtalet gäller. Vid köp av konjunkturkänsliga varor eller där säljaren medvetet har tagit en risk beträffande förhållandenas utveckling bör t.ex. en tillämpning av bestämmelsen komma i fråga endast i extrema fall.

En allmän förändring i prisnivån skapar i regel inte en sådan disproportion som förutsätts i bestämmelsen. Köparens intresse av köpet förändras då normalt i samma utsträckning som förändring sker i den insats som säljaren måste göra för att kunna fullgöra köpet. En inhemsk devalvering berör t.ex. hela importsektorn och medför således att det intresse som en köpare av importvaror har av att köpet fullgörs vid avtal som har ingåtts till ett fast pris före devalveringen i allmänhet förstärks i motsvarande mån som devalveringen ökar bördan för säljaren/importören, som blir tvungen att själv betala för varan enligt de nya valutakurserna. En disproportion mellan säljarens prestation och köparens intresse kan däremot ibland uppstå när köpet gäller en vara som säljaren skall importera och det sker en oväntad och mycket drastisk ändring i växelkursen för säljarens kontraksvaluta, medan köparens behov av varan utan större olägenhet kan tillgodoses med en vara vars anskaffande inte berörs av kursändringen.

Vid bedömningen av köparens intresse av fullgörelse skall man ta hänsyn bl.a. till köparens möjligheter att få motsvarande prestation på annat håll; det är köparens intresse av att säljaren presterar som är av betydelse. Ifall det är jämförelsevis lätt för köparen att skaffa motsvarande vara på annat sätt till ett pris på samma nivå som det avtalade priset, finns det i allmänhet inte lika stor anledning att tvinga säljaren att stå fast vid köpet som när det är viktigt för köparen att just säljaren fullgör köpet. Exempel på det sistnämnda är att köparen på grund av säljarens ställning på marknaden eller på grund av att säljarens varor har någon unik egenskap inte alls eller endast med betydande svårigheter kan skaffa en motsvarande produkt på annat håll. Bedömningen kan därför bli varierande bl.a. beroende på huruvida köpet avser ett individualiserat föremål eller standardvaror som är allmänt tillgängliga på marknaden.

Som redan har berörts i det föregående innebär det förhållandet att säljaren blir befriad från skyldighet att fullgöra köpet på grund av att fullgörelsen skulle förutsätta uppoffringar som inte är rimliga med hänsyn till köparens intresse av att säljaren fullgör köpet inte nödvändigtvis att säljaren också blir befriad från skadeståndsskyldighet (se specialmotiveringen till 14 §).

Enligt andra meningen i förevarande stycke gäller i allmänhet befrielse från skyldighet att fullgöra köpet bara så länge hindret eller den bristande balans som avses i första meningen varar. När befrielsegrunden upphör får köparen kräva att säljaren fullgör köpet. En förutsättning härför är emellertid att befrielsegrunden upphör inom en rimlig tid. Har det gått en längre tid, är säljaren inte skyldig att fullgöra köpet.

Vilken tid som i detta sammanhang kan vara rimlig beror bl.a. på den ifrågavarande prestationen. Vid bedömningen bör också i detta avseende beaktas hur starkt intresse köparen har av att säljaren fullgör avtalet. Ju starkare intresset är, desto längre tid bör anses rimlig. Det bör framhållas att den rimliga tid som avses i stadgandet kan vara betydligt längre än t.ex. den skäligen tid som avses i bestämmelserna om reklamation.

Om köparen efter det att dröjsmål har inträffat på säljarens sida förhåller sig passiv under en efter omständigheterna orimligt lång tid, går han miste om rätten att kräva fullgörelse och blir i stället hänvisad till hävningspåföljden och möjligtvis skadeståndskrav.

Den tid som avses i bestämmelsen kan variera betydligt beroende på omständigheterna i det konkreta fallet, bl.a. på vad slags vara köpet gäller samt på säljarens beteende efter det att dröjsmålet har inträffat. Om säljaren har låtit köparen förstå att han fortfarande avser att fullgöra köpet, kan detta ge köparen befogad anledning att först vänta på säljarens åtgärder utan att framställa någon uppmaning till fullgörelse. Däremot måste man förutsätta en snabbare reaktion från köparens sida, ifall omständigheterna tyder på att säljaren inte kommer att fullgöra köpet utan påminnelse eller uppmaning. Typiskt sett avses i föreliggande stadgande en längre tid än i 15 §, som gäller den tid inom vilken köparen måste lämna meddelande om hävning i det fallet att varan har avlämnats men detta har skett för sent.

Rätt att häva köpet

13 §

Köparen får häva köpet, om säljarens dröjsmål är av väsentlig betydelse för honom.

Har köparen förelagt säljaren en bestämd tilläggstid för varans avlämnande och är den inte oskäligt kort, får köparen även häva köpet om varan inte avlämnas inom tilläggstiden. Medan tilläggstiden löper får köparen häva köpet endast om säljaren meddelar att han inte kommer att fullgöra köpet inom denna tid.

Har köparen utan att förelägga säljaren någon tilläggstid krävt fullgörelse av köpet, får köparen häva köpet om varan inte avlämnas inom en skälig tid efter det att kravet framställdes.

Avser köpet en vara som skall tillverkas eller skaffas särskilt för köparen efter dennes anvisningar eller önskemål och kan säljaren inte utan väsentlig förlust tillgodogöra sig varan på annat sätt, får köparen häva köpet endast om syftet med köpet är väsentligen förfelat genom dröjsmålet och säljaren insåg eller borde ha insett detta.

(Jfr 17 § i utredningens förslag)

I konsumenttjänstlagen finns bestämmelser om hävning på grund av dröjsmål i 29 §.

Första stycket

Enligt första stycket får köparen häva köpet om dröjsmålet är av väsentlig betydelse för honom. Som framgår av bestämmelsens formulering skall bedömningen av om dröjsmålet är väsentligt göras ur köparens synvinkel. Det skall alltså beaktas vilka olägenheter m.m. som dröjsmålet har medfört för den enskilde köparen med hänsyn till dennes förhållanden.

Något krav på att säljaren skall ha insett eller bort inse att dröjsmålet var av väsentlig betydelse för köparen ställs inte upp. I händelse av tvist mellan parterna får emellertid bevisbördan för dröjsmålets väsentlighet anses ligga på köparen. Detta innebär att denne åtminstone vid ett kortvarigt dröjsmål måste visa på någon särskild omständighet som gör att dröjsmålet trots sin kortvarighet var av väsentlig betydelse för honom. Situationen kan självfallet ibland vara sådan att även ett mycket kortvarigt dröjsmål är väsentligt. Om köpet exempelvis avser färdiglagad mat som skall levereras till en måltid, kan redan någon timmes försening vara ytterst besvärande för köparen.

Det bör tilläggas att säljaren i allmänhet har möjlighet att genom frågor till köparen klarlägga vilken vikt denne fäster vid att ett dröjsmål inte inträffar. En vanlig situation torde vidare vara att köparen när ett dröjsmål har inträffat kräver att varan skall avlämnas. Detta regleras i andra och tredje styckena.

Andra stycket

Köparen får häva köpet när han har förelagt säljaren en bestämd tilläggstid för varans avlämnande som inte är oskäligt kort men avlämnande inte sker inom tilläggstiden.

Denna regel innebär att hävningsförfarandet delas upp i två etapper. I den första utsätter köparen en frist, i den andra häver han på grund av att fristen har gått ut utan att avlämnande har skett. När en tilläggstid har förelagts krävs det inte någon ytterligare utredning om dröjsmålets väsentlighet. Å andra sidan får köparen normalt inte häva köpet under åberopande av väsentligt dröjsmål så länge tilläggstiden löper.

I lagtexten används uttrycket "bestämd tilläggstid". Det betyder att det skall stå klart vilken dag som fristen utgår. Om köparen uppmanar säljaren att fullgöra köpet "snart" eller "nästa vecka", är tidsangivelsen alltför vag för att kunna betraktas som en bestämd tilläggstid. Detta betyder dock inte att ett sådant meddelande skulle sakna betydelse. Det kan få den verkan som följer av tredje stycket.

Tilläggstiden får inte vara oskäligt kort. Vad detta närmare innebär måste avgöras med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet. Omständigheter av betydelse för den bedömningen är bl.a. vilket slags vara det är fråga om samt köparens behov av varan. Om varan t.ex. är utsatt för snabba prisförändringar, kan tilläggstiden vara mycket kort. Vid andra varor kan tiden böra vara längre. Bedömningen av om tiden är oskäligt kort kan däremot inte utgå från att säljaren skall ha rådrum efter det att han mottagit köparens krav för att vidta åtgärder för leverans och genomföra denna inom tilläggstiden. Liksom vid bedömningen enligt första stycket skall man nämligen utgå från köparens situation, inte från säljarens.

Som har nämnts i det föregående krävs det inte någon ytterligare utredning om dröjsmålets väsentlighet när en tilläggstid har förelagts. Det kan dock bli nödvändigt att bedöma om den tilläggstid som köparen har

satt ut är oskäligt kort ifall säljaren gör gällande detta. Utgångspunkten är att köparen har rätt att häva köpet efter tilläggstiden om varan inte dessförinnan har avlämnats. Om säljaren anser att den tilläggstid som köparen har förelagt är oskäligt kort, ankommer det på säljaren att meddela köparen detta. Gör han inte det äger köparen i princip häva köpet om varan inte avlämnas inom tilläggstiden. Om köparen efter ett meddelande av säljaren att denne anser att den förelagda tiden är för kort inte vill förlänga tiden, och varan inte avlämnats inom den förelagda tiden, blir köparens hävningsrätt beroende av om han kan motivera att tilläggstiden inte varit oskäligt kort eller att hävningsförutsättningar föreligger enligt första stycket.

Att köparen har förelagt säljaren en tilläggstid innebär inte att han är tvungen att häva köpet om varan inte avlämnas under tilläggstiden. Köparen kan t.ex. kräva fullgörelse i stället om han är berättigad till det.

Som ovan har anförts är utgångspunkten att köparen inte får häva köpet med hänvisning till ett sådant väsentligt dröjsmål som avses i första stycket så länge tilläggstiden löper. Om emellertid säljaren under tilläggstiden meddelar köparen att han inte kommer att fullgöra köpet, finns det inte anledning att tvinga köparen att vänta med hävning tills tilläggstiden har löpt ut. Motsvarande gäller om säljarens meddelande är föranlett av att han anser att tilläggstiden är oskäligt kort. Köparen får då häva köpet innan tilläggstiden har löpt ut, förutsatt givetvis att han kan visa att hävningsförutsättningar föreligger enligt första stycket.

Tredje stycket

Har köparen krävt att säljaren skall fullgöra köpet utan att sätta ut någon bestämd tid inom vilken leverans skall ske, har han enligt förevarande bestämmelse rätt att häva köpet om varan inte avlämnas inom en skälig tid efter det att kravet framställdes. I likhet med vad som gäller vid tilläggstidsförfarandet enligt andra stycket krävs det inte någon ytterligare utredning om dröjsmålets väsentlighet.

Vad som utgör en skälig tid får bedömas med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet. Till frågan om vilka omständigheter som kan vara av betydelse för den bedömningen kan hänvisas till vad som har anförts i anslutning till bestämmelsen i andra stycket. Typiskt sett är tidsfristen enligt tredje stycket längre än den enligt andra stycket.

Bestämmelsen i tredje stycket innehåller inte någon motsvarighet till bestämmelsen i andra stycket andra meningen om att köparen normalt inte får häva köpet medan tilläggstiden löper. Enbart det förhållandet att köparen har krävt att säljaren skall fullgöra sin prestation enligt avtalet innebär således inte att köparen under tid som avses i tredje stycket skulle vara förhindrad att utöva sin hävningsrätt enligt första stycket.

Fjärde stycket

Fjärde stycket innehåller regler som begränsar köparens möjligheter att häva köpet på grund av säljarens dröjsmål, när köpet avser en vara som

skall tillverkas eller skaffas särskilt för köparen efter dennes anvisningar eller önskemål. Om säljaren inte utan väsentlig förlust kan tillgodogöra sig varan på annat sätt, får köparen häva köpet på grund av säljarens dröjsmål endast om hans syfte med köpet är väsentligen förfelat genom dröjsmålet.

När varan skall tillverkas särskilt enligt köparens specifikationer eller skaffas särskilt på köparens begäran för att tillgodose hans särskilda behov, innebär detta ofta att säljaren inte har möjlighet att på rimliga villkor sälja varan till någon annan än just denne konsument. Å andra sidan har köparen i sådana fall inte lika stort behov av att kunna häva köpet på grund av säljarens dröjsmål eftersom han i regel inte snabbt kan få tag på någon motsvarande vara på annat håll. Med hänsyn till säljarens intressen är det därför rimligt att ställa högre krav på dröjsmålets betydelse för köparen än vad de allmänna hävningsföresättningarna i första stycket innebär.

Med uttrycket "vara som skall tillverkas eller skaffas särskilt för köparen efter dennes anvisningar eller önskemål" avses exempelvis en båt som skall tillverkas speciellt för köparens räkning eller en växt av ovanligt slag som skall importeras från utlandet. Att en vara skall särskilt tillverkas förutsätter att den är "unik" i den meningen att den i ett eller flera avseenden avviker från standardvaror av motsvarande kategori (om sådana finns), liksom att varans speciella beskaffenhet rör dess konstruktion eller väsentliga egenskaper i övrigt. Enbart den omständigheten att köparen har beställt en vara i ett visst utförande som ingår i säljarens sortiment men som inte tillhandahålls annat än på särskild beställning, bör således i regel inte föranleda att föreliggande bestämmelse blir tillämplig. Inte heller den omständigheten att en standardvara skall färdigställas efter köparens beställning bör tillmätas sådan betydelse. Sålunda bör inte exempelvis köp av en heltäckande matta som skall tillskras efter köparens önskemål omfattas av de strängare hävningsföresättningar som förevarande bestämmelse ställer upp.

Bestämmelsen förutsätter att säljaren inte utan väsentlig förlust skall kunna tillgodogöra sig varan på annat sätt. Föresättningen kan inte anses uppfylld om säljaren varken har lagt ned arbete eller kostnader som blir onyttiga vid en hävning. Situationen kan vara den att säljaren ännu inte har påbörjat tillverkningen av varan eller, om varan skall skaffas särskilt för köparen, ännu inte har ingått ett bindande avtal om leverans med tredje man. Föresättningen är inte heller uppfylld enbart därför att säljaren nödgas avbryta ett pågående arbete med påföljd att nedlagda kostnader blir onyttiga eller därför att han saknar möjlighet att avyttra en färdigtillverkad vara för det avtalade priset. Endast om säljaren skulle komma att lida en väsentlig förlust, exempelvis genom att han måste sälja varan till "skrotpris", äger han göra gällande den inskränkning i hävningsrätten som föreliggande bestämmelse innehåller.

Begränsningen i hävningsrätten innebär att köparen får häva köpet på grund av säljarens dröjsmål endast om hans syfte med köpet är väsent-

ligen förfelat genom dröjsmålet. Om köparen har beställt en vara för att användas vid ett speciellt tillfälle, exempelvis vid ett bröllop, och den uteblivna leveransen medför att varan blir utan nytta för honom äger köparen således häva köpet.

Frågan huruvida syftet med köpet är väsentligen förfelat genom dröjsmålet skall bedömas utifrån köparens synpunkt. Hänsyn skall dock inte tas till ett mera speciellt syfte med köpet, som inte varit synbart för säljaren. Köparen har alltså inte rätt att häva köpet, om säljaren varken insett eller bort inse ett speciellt syfte med köpet.

Rätt till skadestånd

14 §

Köparen har rätt till ersättning för den skada han lider genom säljarens dröjsmål, om inte säljaren visar att dröjsmålet beror på ett hinder utanför hans kontroll som han inte skäligen kunde förväntas ha räknat med vid köpet och vars följder han inte heller skäligen kunde ha undvikit eller övervunnit.

Beror dröjsmålet på någon som säljaren har anlitat för att helt eller delvis fullgöra köpet, är säljaren fri från skadeståndsskyldighet endast om också den som han har anlitat skulle vara fri enligt första stycket. Detsamma gäller om dröjsmålet beror på en leverantör som säljaren har anlitat eller någon annan i tidigare säljled.

(Jfr 26 § i utredningens förslag)

Paragrafen gäller säljarens skadeståndsskyldighet på grund av dröjsmål. Den reglerar förutsättningarna för skyldigheten att betala skadestånd. Paragrafen bygger på att säljaren har ålagts ett s.k. kontrollansvar (se den allmänna motiveringen, avsnitt 2.5.1). Regler om skadeståndets omfattning finns i 32 §. Till skillnad från vad som gäller enligt förslaget till ny allmän köplag (se prop. 1988/89:76 s. 46 ff och 116) omfattar kontrollansvaret alla slags skador, alltså inte bara - som enligt köplagsförslaget - direkta skador. I konsumenttjänstlagen finns regler om skadestånd på grund av dröjsmål i 31 §.

Första stycket

Huvudregeln är att köparen har rätt till ersättning för den skada han lider genom säljarens dröjsmål. För att säljaren skall undgå skadeståndsskyldighet krävs enligt första stycket att fyra förutsättningar föreligger. För det första skall det föreligga ett hinder för avtalsenlig uppfyllelse. För det andra skall hindret ligga utanför säljarens kontroll. För det tredje skall hindret vara sådant att säljaren inte skäligen kunde förväntas ha räknat med det vid köpet. Och för det fjärde skall säljaren inte skäligen ha kunnat undvika eller övervinna hindret.

För att säljaren skall undgå skadeståndsskyldighet måste samtliga fyra förutsättningar vara uppfyllda. Säljaren har bevisbördan för att så är fallet.

Den *första* förutsättningen innebär alltså att dröjsmålet beror på omständigheter som utgör hinder för fullgörande i rätt tid. Det är inte tillräckligt att fullgörandet försvåras eller blir mer kostsam än säljaren räknat med. Däremot krävs det inte att det föreligger en s.k. objektiv omöjlighet, dvs. att fullgörande i rätt tid är utesluten inte bara för säljaren utan också för varje annan person. Inte heller är det en helt nödvändig förutsättning att fullgörandet är absolut omöjligt för säljaren. Det kan föreligga sådana extraordinärt betungande omständigheter att de enligt en objektiv bedömning rent faktiskt måste anses utgöra hinder. De övriga förutsättningarna för skadeståndsskyldighet vilka behandlas nedan innebär å andra sidan att endast vissa typer av hinder med framgång kan åberopas för att undgå skadeståndsskyldighet.

Ett hinder för fullgörande kan ha olika orsaker. En naturkatastrof kan t.ex. medföra hinder för transporter eller förorsaka elavbrott som leder till produktionsstopp. En olyckshändelse, såsom en eldsvåda eller explosion, eller en strejk kan likaså hindra säljarens verksamhet. Även en åtgärd av en myndighet kan utgöra hinder för fullgörandet, t.ex. om det är fråga om export- eller importförbud som gäller ifrågavarande varor eller en råvara som behövs för att tillverka den beställda varan. Händelser av nu nämnt slag utgör dock inte i och för sig befrielsegrunder. De kan befria säljaren från skadeståndsskyldighet endast under förutsättning att de faktiskt hindrar säljaren att fullgöra köpet. En strejk eller en eldsvåda kan t.ex. beröra endast en del av säljarens tillverkningsprocess eller övriga verksamhet och drabba fullgörandet av olika köp på olika sätt beroende på hur stort lager av färdiga produkter som finns hos säljaren osv. På motsvarande sätt utgör t.ex. ett importförbud hinder för avtalets fullgörande endast ifall en vara av ifrågavarande slag inte kan erhållas på den inhemska marknaden.

Säljaren kan i regel inte med framgång åberopa omständigheter av ekonomisk natur. Den allmänna utgångspunkten är att säljaren är skyldig att fullgöra avtalet trots att kostnaderna för detta blir större än han har räknat med. Inte ens det förhållandet att säljaren enligt 12 § antas bli fri från skyldigheten att fullgöra köpet på grund av att fullgörandet skulle förutsätta uppostringar som är orimliga med hänsyn till det intresse köparen har av fullgörandet innebär nödvändigtvis att säljaren också blir befriad från skadeståndsskyldigheten. Å andra sidan är prestationshinder i grunden ofta av ekonomisk art. I många fall är det inte fråga om att avtalets fullgörande skulle ha blivit helt omöjligt utan om att kostnaderna för att övervinna den inträffade händelsen eller dess inverkan klart skulle överstiga gränsen för vad som objektivt sett kan anses vara en tänkbar insats vid ett köp av ifrågavarande slag.

Det avgörande är därför inte så mycket själva orsaken till att säljaren inte kan fullgöra avtalet i tid - förutsatt att orsaken är sådan att den uppfyller de övriga kriterier vilka anges i bestämmelsen - som de inträffade omständigheternas inverkan på säljarens rent faktiska möjligheter att fullgöra köpet.

När det är fråga om dröjsmål får tidsfaktorn stor betydelse även för frågan om vad som kan utgöra hinder för rätttidig fullgörelse av avtalet. Tidsaspekten innebär att inverkan av händelser som drabbar säljarens förberedelser för fullgörelsen i många fall beror på i vilket skede händelsen inträffar. Om köpet avser en standardvara och det exemplar eller parti som säljaren avsånt till köparen förstörs genom en olyckshändelse som inträffar under varans transport till platsen för avlämnandet, kan detta innebära att säljaren inte har möjlighet att i tid få fram en ny vara för att ersätta det förstörda exemplaret eller partiet. Olycksfallet utgör då ett hinder för fullgörelsen under den tid som är nödvändig för att få fram en ny leverans. En olyckshändelse som inträffar i ett tidigare skede och förstör det exemplar som säljaren tänkt avlämna till köparen utgör däremot inte något hinder för rätttidig fullgörelse, om säljaren har flera exemplar av samma vara i lager eller i övrigt har möjlighet att i tid skaffa fram en ny vara för leverans till köparen. Men om säljaren inte har tillgång till ytterligare exemplar av varan föreligger det ett hinder.

Vad som kan utgöra prestationshinder beror även på avtalets innehåll. Om köpet avser en vara som skall levereras från ett visst parti och hela partiet förstörs genom en olyckshändelse, föreligger det ett hinder för att fullgöra köpet. Det kan exempelvis röra sig om köp av en viss mängd potatis från säljarens egen skörd. Om köpet däremot avser en viss mängd varor av bestämd art, t.ex. förstklassig potatis, utan att säljarens åtagande enligt avtalet begränsats till en viss leveranskälla, utgör förstörelsen av det parti från vilket säljaren tänkt fullgöra köpet inte något hinder för fullgörelsen, så länge en avtalsenlig vara kan erhållas från annat håll. På motsvarande sätt föreligger det ett hinder för varans avlämnande, om köpet avser ett individuellt föremål med unika egenskaper och detta förstörs före avlämnandet. Däremot föreligger det inte något hinder ifall köpet avser en massproducerad standardvara som säljaren har tillgång till i flera exemplar och det exemplar som säljaren har tänkt avlämna till köparen förstörs innan avlämnandet skett.

Ju mera begränsat och specificerat säljarens åtagande är, desto större är risken för att någon oberäknelig händelse får den effekten att fullgörelsen inte kan ske, eftersom de kvarstående möjligheterna till fullgörelsen då är mera begränsade. Ju mera öppet och vidsträckt säljarens leveransåtagande är, desto flera alternativa möjligheter till fullgörelse finns det och desto mera omfattande händelser måste inträffa, innan ett hinder för fullgörelsen kan anses föreligga.

Den *andra* förutsättningen för befrielse från skadeståndsskyldighet är att dröjsmålet beror på ett hinder som ligger utanför säljarens kontroll. Detta innebär att omständigheter som kan hänföras till säljarens egen kontrollsfär alltid medför skadeståndsansvar för honom, även om sådana omständigheter kan utgöra ett hinder mot att avtalet fullgörs i rätt tid.

Den bedömning som krävs för att avgöra huruvida ett prestationshinder ligger utanför säljarens kontroll skiljer sig från en culpabedömning bl.a. genom att skadeståndsskyldighet alltid inträder när orsaken till hindret

kan hänföras till säljarens kontrollsfär. Det är tillräckligt att hindret beror på omständigheter som i princip är kontrollerbara för säljaren. Däremot är det utan betydelse huruvida säljarens handlande i något avseende är att betrakta som klandervärt.

Innanför säljarens kontrollsfär ligger typiskt sett omständigheter som kan hänföras till säljarens anställda. Situationer där det föreligger en arbetskonflikt kan dock utgöra ett undantag. Om en konflikt i anslutning till allmänna kollektivavtalsförhandlingar leder till en strejk och detta medför ett prestationshinder för säljaren, är det fråga om arbetstagarnas självständiga handlande som i allmänhet inte kan anses ligga inom ramen för säljarens kontroll. Bedömningen kan däremot bli en annan ifall det är fråga om en strejk som utlösts t.ex. på grund av att säljaren klart brutit mot bestämmelser i gällande lag eller kollektivavtal. I detta senare fall får det anses röra sig om ett förhållande som säljaren i princip har kontroll över.

Säljaren svarar också för utomstående medhjälpare i den mån deras handlande och konsekvenserna av detta kan anses vara i princip kontrollerbart för säljaren (se även andra stycket).

Förhållanden som direkt eller indirekt kan hänföras till säljarens egna åtgärder eller hans eget handlande ligger inom hans kontrollsfär. I denna ingår alltså omständigheter som kan kontrolleras eller påverkas genom planeringen, organisationen, styrningen eller övervakningen av den egna verksamheten. Säljaren är därför alltid ansvarig när orsakerna till avtalsbrottet har samband med det sätt på vilket hans verksamhet drivs. Ansvaret omfattar således avtalsbrott som är att hänföra till företagets interna förhållanden, oberoende av vad avtalsbrottet konkret beror på. Orsaken kan t.ex. ligga i bristande omsorg eller planering i fråga om fullgörelsen av det enskilda avtalet eller mera allmänt i företagets organisation, administration, resurser eller effektivitet. Att säljaren är ansvarig för det sätt på vilket verksamheten drivs innebär också att han är ansvarig för det sätt på vilket han väljer att göra de dispositioner med utomstående som behövs för att driva verksamheten.

Som en befrielsegrund kan säljaren inte åberopa ett prestationshinder som beror på att hans beräkningar av produktionskapaciteten slår fel eller att det förekommer tekniska störningar i tillverkningsmaskineriet som gör att produktionen minskar. Också rena olyckshändelser, t.ex. en brand, omfattas av ansvaret om inte orsakerna ligger utanför det som säljaren kan kontrollera. Beror en brand på kortslutning i det elektriska systemet ligger det i princip innanför säljarens kontrollsfär. Situationen kan däremot bli en annan om en pyroman har varit framme.

Att det uppstår råvarubrist och produktionen därför inte kan hållas på en tillräckligt hög nivå kan inte åberopas som en befrielsegrund, om bristen på råvaror beror t.ex. på att säljaren har gjort sig för beroende av en bestämd råvaruleverantör. Säljaren kan inte heller bli befriad från skadeståndsansvar, om det visar sig att de leveranser som han har beställt från tidigare distributionsled inte räcker till för att fullgöra alla de avtal

som han har ingått eller om den som skall utföra service och reparationer på säljarens produktionsanläggning bryter sitt åtagande med följd att anläggningen inte fungerar. Produktionsstörningar som beror på utifrån kommande orsaker, t.ex. en översvämning som stoppar transporterna av råvaror eller ett allmänt importförbud för ett visst ämne som gör att köpet inte kan genomföras, kan däremot utgöra en befrielsegrund eftersom det då är fråga om ett förhållande som ligger utanför säljarens kontrollsfär.

Inom säljarens kontrollsfär hör hans egna ekonomiska förhållanden. Om säljaren råkar i dröjsmål därför att han inte kan finansiera de leveranser från tredje man vilka behövs för att han skall kunna fullgöra köpet, kan säljaren inte undgå skadeståndsansvar. Om säljarens förberedelser för fullgörelse däremot hindras till följd av en strejk bland bankpersonal som medför avbrott i betalnings- och finansieringsrörelsen, kan detta utgöra en befrielsegrund, eftersom orsaken till hindret ligger utanför säljarens kontroll.

Den tredje förutsättningen för befrielse från skadeståndsskyldighet är att hindret är sådant att säljaren inte skäligen kunde förväntas ha räknat med det vid köpslutet. Om en export- eller importbegränsning eller en strejk som kan drabba fullgörelsen av köpet kunde förutses redan då avtalet ingicks, kan en sådan händelse inte åberopas som grund för befrielse från skadeståndsskyldighet. Förutsebara prestationssvårigheter bör, också om de ligger utanför säljarens kontroll, beaktas vid avtalets utformning, exempelvis genom att säljaren förbehåller sig en längre leveranstid som ger möjlighet att undgå konsekvenserna av ett temporärt hinder som väntas inträffa före tiden för avlämnandet.

Vilka händelser som bör tas i beräkning redan vid köpslutet är givetvis i hög grad beroende av de föreliggande omständigheterna. Det kan finnas risker som är ofta förekommande och typiska för den aktuella verksamheten så att säljaren regelmässigt bör räkna med dem, medan mera ovanliga och avlägsna händelser bör beaktas endast om det kan anses föreligga en aktuell risk för att en sådan händelse kommer att inträffa och medföra prestationshinder. Som exempel på en typisk risk vilken säljaren bör beakta kan nämnas den situationen att möjligheterna att fullgöra ett avtal av ett visst slag är beroende av väderleksförhållandena. Säljaren bör då räkna med förekomsten av olämpligt väder och beakta detta vid avtalets utformning, t.ex. genom att förbehålla sig en tillräckligt lång leveranstid som lämnar skäligt utrymme även för väderlekshinder. Exceptionellt dåliga väderleksförhållanden kan däremot tänkas utgöra ett hinder som säljaren inte skäligen kan förväntas räkna med och som således kan medföra befrielse från skadeståndsansvar.

I lagtexten hänvisas till ett hinder som säljaren inte skäligen kunde förväntas ha räknat med vid köpslutet. Det kan emellertid hända att ett prestationshinder - som inte kunde förutses vid den tidpunkt då avtalet ingicks - kunde förutses senare men före tidpunkten för avlämnandet. Också då måste säljaren inrätta sig efter vad som kan antas hända. Detta

krav ingår i den fjärde förutsättningen för befrielse från skadeståndsskyldighet.

Prop. 1989/90: 89
14 §

Denna *fjärde* förutsättning är att säljaren inte skäligen kunde ha undvikit eller övervunnit hindrets följder. Ett prestationshinder kan undgås genom att säljaren på förhand vidtar åtgärder för att avvärja den händelse som kan utgöra ett hinder eller för att undvika dess följder eller genom att säljaren efter det att en sådan händelse redan har inträffat försöker undanröja händelsens följder. I lagtexten omnämns endast hindrets följder, men säljaren blir självfallet inte befriad från skadeståndsskyldighet om han kunde ha undanröjt själva den omständighet som utgör orsaken till avtalsbrottet. Detta följer redan av att det skall föreligga ett hinder utanför säljarens kontroll.

Säljarens möjligheter att undvika följderna av ett hinder kan ligga i att han bygger upp ett lager som är tillräckligt stort för att möta tillfälliga leveransproblem. Efter det att ett hinder har uppkommit kan följderna av det övervinnas genom att säljaren utnyttjar sådana alternativa möjligheter som kan finnas för att uppfylla åtagandet enligt avtalet. Om varan t.ex. inte kan transporteras till den ort där avlämnandet skall ske på det sätt som säljaren tänkt sig, måste han om möjligt utnyttja andra transportmedel eller transportvägar.

Som tidigare har framhållits är det i regel utan betydelse att fullgörelsen till följd av omständigheter som inträffat efter köpslutet blir mera kostsam för säljaren än beräknat. Detsamma gäller i fråga om skyldigheten att försöka undvika eller övervinna följderna av ett hinder. En sådan skyldighet åligger säljaren trots att den ofta medför ökade kostnader. Som också påpekats tidigare kan ett hinder emellertid ibland anses föreligga även om avtalets fullgörelse inte har blivit direkt omöjlig men dock så extraordinärt betungande att det objektivt sett är orimligt att kräva en sådan insats som skulle vara nödvändig för att fullgöra köpet. Lika litet förutsätts det att det måste vara direkt omöjligt att undvika eller övervinna hindrets inverkan på avtalets fullgörelse. Vad som krävs är att säljaren inte *skäligen* kan undvika eller övervinna hindrets följder.

Ett prestationshinder som har inträffat först efter det att säljaren av någon annan orsak redan har råkat i dröjsmål medför inte befrielse från skadeståndsskyldighet, såvida hindret inte hade inverkat på avtalets fullgörelse ifall fullgörelse från början skett i rätt tid.

Sådana omständigheter som hindrar avtalets fullgörelse har ofta endast en temporär inverkan på säljarens möjligheter att fullgöra köpet. Säljaren befrias från skadeståndsskyldighet endast under den tid som hindret består. Om situationen utvecklas så att förutsättningarna för ansvarsbefrielse inte längre är för handen, är säljaren befriad från skadeståndsskyldighet endast i fråga om en sådan förlust som har uppkommit för köparen under den tid då förutsättningar för befrielse förelåg.

Av framställningen ovan framgår att de fyra förutsättningar som ställs upp i första stycket inte är fristående från varandra. Tvärtom finns det ett nära samband mellan dem. I större eller mindre utsträckning griper de in

i och täcker varandra. Detta gäller inte minst bedömningen av om det föreligger ett hinder och om följderna av detta hade kunnat undvikas eller övervinnas. Men det är inte bara mellan förutsättningarna i första stycket som det finns ett samband. Även gränsdragningen mellan första och andra styckena är i viss mån flytande. Detta har antytts i det föregående och kommer att ytterligare beröras nedan.

Andra stycket

Andra stycket gäller säljarens ansvar för dröjsmål som beror på tredje man. Bestämmelsen tar sikte dels på en tredje man som säljaren har anlitat för att helt eller delvis fullgöra köpet, dels på en leverantör som säljaren har anlitat eller någon annan i tidigare säljled. Beror dröjsmålet på en sådan tredje man undgår säljaren skadeståndsskyldighet endast om både han och tredje mannen skulle vara fria från skadeståndsskyldighet enligt principerna i första stycket. Detta förutsätter med andra ord att det för tredje mannens del föreligger ett hinder som avses i första stycket och att detta i sin tur enligt första stycket utgör ett ansvarbefriande hinder för säljaren.

Bestämmelsen i andra stycket innebär en skärpning av det skadeståndsansvar som följer av första stycket. Bestämmelsen blir, som nämnts, tillämplig för det första när avtalsbrottet beror på en tredje man som säljaren har anlitat för att helt eller delvis fullgöra köpet. Detta avser fall där tredje mannens insats hänför sig till fullgörelsen av det enskilda köpeavtalet, t.ex. genom att tredje mannen har fått i uppdrag av säljaren att tillverka en viss komponent till en maskin som köparen har beställt eller genom att han har anlitats för att installera varan hos köparen eller för att transportera den till den plats där avlämnandet enligt avtalet skall ske.

Syftet med regleringen i andra stycket är att säkerställa att säljaren inte kan undgå skadeståndsansvar enbart genom att helt eller delvis överföra avtalets fullgörande på en tredje man. I många fall leder redan första stycket till ett sådant resultat. Organiseringen och övervakningen av avtalets fullgörelse ligger inom säljarens kontroll. Säljaren svarar också för att de utomstående medhjälpare som han har anlitat för att fullgöra avtalet har valts med omsorg och att deras prestationer vederbörligen övervakas.

I vissa fall leder emellertid reglerna i första stycket inte till det resultatet. Det är i sådana fall som reglerna i andra stycket får betydelse. Antag att säljaren på ett försvarligt sätt har anlitat ett specialistföretag för framställning av en viss komponent till en maskin som han har åtagit sig att tillverka för köparen och det visar sig att den komponent som tredje man har levererat på grund av dennes misstag har gjorts enligt en oriktig specifikation. Antag vidare att detta upptäcks så sent att en riktig komponent inte längre kan erhållas i tid varför varans avlämnande försenas. Det är då tänkbart att en tillämpning av första stycket skulle leda till att det för säljaren förelåg ett ansvarsbefriande hinder i fråga om

den tid som det tar att göra en ny komponent och därefter slutföra tillverkningen av maskinen. Om säljaren däremot själv hade tillverkat komponenten leder ett dröjsmål med leveransen till följd av motsvarande misstag inte till befrielse från skadeståndsskyldighet.

Regleringen i andra stycket innebär att säljaren kan undgå skadeståndsskyldighet endast om ett hinder som avses i första stycket föreligger såväl för tredje man som för säljaren. I det nyss beskrivna fallet blir säljaren således inte befriad från skadeståndsskyldighet gentemot köparen, eftersom tredje mannens avtalsbrott inte beror på ett hinder som uppfyller förutsättningarna enligt första stycket. Även om det skulle föreligga ett sådant hinder för tredje man blir säljaren å andra sidan inte befriad från skadeståndsskyldighet gentemot köparen ifall tredje mannens avtalsbrott inte utgör ett sådant hinder för säljaren som förutsätts i första stycket. Detta kan t.ex. vara fallet om tredje mannens avtalsbrott har inträffat i ett så tidigt skede att säljaren skäligen kan eliminera dess inverkan på möjligheterna att fullgöra köpet i tid. Om motsvarande prestation kan utföras av någon annan eller av säljaren själv, kan säljaren bli befriad från skadeståndsskyldighet endast beträffande den försening som eventuellt inte kan undvikas ens vid utnyttjandet av sådana alternativa fullgörelsemöjligheter.

Det talas i lagtexten om någon som *säljaren* har anlitat. Om säljaren i avtalet har anvisats att vända sig till en bestämd tredje man för att fullgöra avtalet, får frågan om den utomstående kan anses ha anlitats av säljaren avgöras med hänsyn till avtalets innehåll och omständigheterna i övrigt. Om det är fråga om en tredje man som säljaren regelmässigt anlitar eller som har utsetts med hänsyn till säljarens intressen, torde i regel andra stycket få anses tillämpligt. Om i stället en bestämd tredje man har anvisats av köparen i hans intresse, bör detta i allmänhet medföra att andra stycket inte tillämpas i fråga om avtalsbrott av en sådan tredje man. Då kan det nämligen inte anses vara fråga om en tredje man som säljaren har anlitat. Den omständigheten att säljaren rent faktiskt, t.ex. på grund av den rådande marknadsstrukturen, saknar möjlighet att välja mellan flera tredje män, medför däremot inte att andra stycket inte skall tillämpas.

Bestämmelsen i andra stycket gäller även det fallet att dröjsmålet beror på säljarens leverantör eller någon annan i tidigare säljled. Med leverantör avses den från vilken säljaren anskaffar varan eller, om säljaren själv tillverkar eller framställer varan, den från vilken han anskaffar råvaror, halvfabrikat eller komponenter för sin produktion. Den som levererar t.ex. elektricitet till säljarens anläggningar betraktas däremot inte som leverantör i föreliggande sammanhang. Begreppet leverantör syftar på säljarens avtalspart, dvs. det första bakomliggande ledet, medan uttrycket "någon annan i tidigare säljled" avser t.ex. varans tillverkare eller importör, när säljaren är en detaljist som anskaffar varan från grossist eller ett annat bakomliggande led.

På motsvarande sätt som i fråga om en tredje man som säljaren har anlitat för att fullgöra avtalet kan det följa redan av första stycket att säljaren inte kan undgå skadeståndsansvar på grund av ett avtalsbrott som beror på hans leverantör. Eftersom valet av leverantör, på samma sätt som organiseringen av avtalets fullgörelse i övrigt, ligger inom säljarens kontroll svarar säljaren enligt första stycket om han redan från början borde ha räknat med att den valda leverantörens resurser är otillräckliga för att fullgöra ett åtagande av den storleksordning som det är fråga om eller om konsekvenserna av ett avtalsbrott från leverantörens sida kan övervinnas genom att säljaren vänder sig till en annan leverantör.

Regleringen i andra stycket innebär att säljaren även utanför området för första stycket kan ådra sig ett skadeståndsansvar för dröjsmål som beror på hans leverantör eller på någon annan i tidigare säljled. Säljaren undgår ansvar endast om de förutsättningar som anges i första stycket är uppfyllda både för säljarens egen och för tredje mannens del. Om en leverantör bryter sitt avtal med säljaren på grund av att affären har blivit olönsam för honom och detta sker i ett så sent skede samt i övrigt under sådana omständigheter att leverantörens avtalsbrott utgör ett sådant hinder för säljaren som avses i första stycket, blir alltså säljaren ändå skadeståndsskyldig mot köparen eftersom orsaken till leverantörens avtalsbrott inte är ett sådant hinder som avses i första stycket. Säljaren får då täcka sin förlust genom att själv rikta ett skadeståndskrav mot leverantören. Om leverantörens avtalsbrott däremot beror på en branschomfattande strejk som har stoppat produktionen hos leverantören och detta utgör ett hinder som säljaren saknar möjlighet att övervinna inom den tid som återstår, blir säljaren befriad från skadeståndsskyldighet för den tid som krävs för att få fram en ny vara.

Om orsaken till säljarens dröjsmål är att hänföra till någon annan i tidigare säljled, t.ex. om säljarens dröjsmål beror på importörens dröjsmål, vilket i sin tur beror på tillverkarens dröjsmål, och omständigheterna är sådana att detta utgör ett sådant hinder som avses i första stycket såväl för säljaren som för importören, blir säljaren fri från skadeståndsskyldighet endast om även tillverkarens avtalsbrott berodde på ett motsvarande hinder. I annat fall får säljaren kompensera sin ersättningsskyldighet gentemot köparen genom skadeståndskrav mot importören som i sin tur får rikta skadeståndskrav mot tillverkaren.

Å andra sidan innebär den föreliggande bestämmelsen att säljaren under de förutsättningar som anges i andra stycket får åberopa ett hinder som beror på hinder i tidigare led, även om säljaren i och för sig har haft möjlighet att välja mellan flera leverantörer. Hans ansvar för valet av leverantör är således inte absolut. Om köpet avser en vara som kan erhållas från flera olika håll på marknaden och säljaren på ett försvarligt sätt har placerat sin beställning hos en av de tänkbara leverantörerna, kan ett hinder som drabbar denne leverantör ibland medföra ett temporärt hinder även för säljaren. Detta kan vara fallet om leverantörens hinder inträffar i ett så sent skede att säljaren inte i tid hinner kompensera den

uteblivna leveransen genom att vända sig till någon av de övriga leverantörerna. Som exempel kan nämnas att säljarens leverantör skall avlämna ett parti färskvaror hos säljaren dagen innan köparen enligt avtalet skall avhämta sin andel av varan hos säljaren och hela partiet förstörs i en olycka som drabbar leverantörens lastbil under transporten till säljaren. Om säljaren inte i tid kan få fram en ny motsvarande leverans, kan han beträffande den försening som då är oundviklig åberopa befrielsegrunderna enligt andra stycket, trots att han i utgångsläget i och för sig hade möjlighet att välja sin leverantör.

Meddelande om hävning och skadestånd

15 §

Har varan avlämnats för sent, får köparen inte häva köpet eller kräva skadestånd på grund av dröjsmålet, om han inte inom skälig tid efter det att han fick kännedom om avlämnandet meddelar säljaren att han häver köpet eller vill kräva skadestånd. Om köparen häver köpet, behöver han dock inte lämna särskilt meddelande om att han dessutom vill kräva skadestånd.

Meddelande om hävning eller skadestånd kan, i fall som avses i 1 § andra stycket, i stället lämnas till näringsidkaren.

(Jfr 18 § i utredningens förslag)

I konsumenttjänstlagen finns en liknande bestämmelse i 26 §.

Bestämmelserna i förevarande paragraf är tillämpliga i de fall då varan har avlämnats för sent. Så länge varan inte har avlämnats kan köparen således förhålla sig passiv utan att förlora rätten till hävning eller skadestånd. En s.k. neutral reklamation krävs således inte i samband med dröjsmål såsom fallet är vid fel (jfr 23 §).

Reklamationsfristen löper inte från själva avlämnandet utan från den tidpunkt då köparen fick kännedom om avlämnandet. Hur köparen har fått veta detta är utan betydelse.

När det gäller frågan om reklamation har skett inom "skälig tid" kan i huvudsak hänvisas till vad som sägs i specialmotiveringen till 23 §.

Om köparen vill både häva köpet och begära skadestånd behöver han inte lämna ett särskilt meddelande om kravet på skadestånd. Om köparen har hävt köpet kan han således senare återkomma med ett skadeståndskrav även om han inte har nämnt något om ett sådant krav i samband med hävningsförklaringen. Det framstår i dessa fall som onödigt att fordra ett särskilt meddelande om skadeståndskrav, eftersom säljaren efter det att han har fått meddelande om hävning i allmänhet har anledning att även räkna med krav på skadestånd.

Köparen kan reklamera även hos en näringsidkare som har förmedlat ett köp från en privatperson. Om köparen har reklamerat hos antingen säljaren eller förmedlaren har han bevarat sin rätt mot dem båda.

Vad som avses med fel

16 §¹

Varan skall i fråga om art, mängd, kvalitet, andra egenskaper och förpackning stämma överens med vad som följer av avtalet. Den skall vara åtföljd av de anvisningar som behövs för dess montering, användning, förvaring och skötsel.

Om inte annat följer av avtalet, skall varan

1. vara ägnad för det ändamål för vilket varor av samma slag i allmänhet används,

2. vara ägnad för det särskilda ändamål för vilket köparen avsåg att varan skulle användas, om säljaren vid köpet måste ha insett detta särskilda ändamål och köparen har haft rimlig anledning att förlita sig på säljarens sakkunskap och bedömning,

3. ha egenskaper som säljaren har hänvisat till genom att lägga fram prov eller modell, och

4. vara förpackad på vanligt eller annars försvarligt sätt, om förpackning behövs för att bevara eller skydda varan.

Om varan avviker från vad som föreskrivs i första eller andra stycket eller i något annat avseende avviker från vad köparen med fog kunnat förutsätta, är varan att anse som felaktig.

(Jfr 9 § i utredningens förslag)

Paragrafen innehåller de grundläggande reglerna om varans egenskaper och den utgör därför utgångspunkten för bedömningen av om en vara skall anses vara felaktig. Påföljderna vid fel på varan behandlas i 22 - 31 §§.

Första stycket

Utgångspunkten för felbedömningen är i första hand vad parterna i köpeavtalet har kommit överens om beträffande en varas egenskaper och skick. En vara skall således anses felaktig när den avviker från vad parterna har avtalat, även om den objektivt sett i alla avseenden är av god kvalitet. Har varan t. ex. en färg som inte stämmer överens med vad köparen har beställt, är den omständigheten tillräcklig för att fel skall anses föreligga.

Att varan skall överensstämja med vad som följer av avtalet innebär inte bara att den skall motsvara vad parterna uttryckligen har kommit överens om. Uttryckssättet är avsett att klargöra att hänsyn också skall tas till vad som får anses underförstått mellan parterna. Även om de inte uttryckligen har specificerat hur varan skall vara beskaffad, kan det nämligen ofta framgå av omständigheterna vid köpet vad som bör anses vara avtalat om varans egenskaper. Såvida inte annat framgår kan det ofta följa redan av avtalet bl. a. att varan skall ha sådana egenskaper att den kan användas för sitt normala ändamål och att den skall ha en normal hållbarhet. Även om det inte närmare har berörts vid köpet, skall

¹Ändrad lydelse i propositionsförslaget.

det därför utan vidare kunna förutsättas att ett regnplagg står emot vatten, att en klocka visar rätt tid och att en resväska kan hanteras fullpackad utan att handtaget lossnar. Hur stora krav som skall kunna ställas på en varas egenskaper, exempelvis när det gäller hållbarheten, får i viss mån vara beroende av andra faktorer. Priset är i allmänhet vägledande vid bedömningen av vilken kvalitet som är förutsatt, men även andra omständigheter - t. ex. den beteckning under vilken varan har bjudits ut - kan belysa detta. Vidare får det vid köp av en ny vara som regel anses förutsatt att varan skall vara fri från yttre skador, oavsett om dessa har någon betydelse för varans användbarhet eller ej. Om inga uttryckliga förbehåll har gjorts i sådana fall får därför exempelvis en möbel inte vara repad och kläder inte vara fläckade.

Parterna har avtalsfrihet när det gäller varans beskaffenhet. Förevarande bestämmelse innebär att den som vill köpa en vara av låg kvalitet till ett billigt pris inte därefter kan hävda att varan är felaktig därför att varan hade denna låga kvalitet. Avtalsfriheten i sådant hänseende begränsas endast på det sättet att säljaren - oavsett vad som har avtalats - ansvarar för fel i varan när den har sålts i strid mot vissa försäljningsförbud, i huvudsak sådana som avser varor som medför en risk för skada på person eller egendom. Regler härom finns i 18 §.

I andra meningen föreskrivs att varan skall vara åtföljd av de anvisningar som behövs för dess montering, användning, förvaring och skötsel. Med montering avses i detta sammanhang endast sådan hopsättning av själva varan som konsumenten själv skall svara för när varan har sålts i omonterat skick. Skrymmande varor, såsom möbler, säljs ofta omonterade under den förutsättningen att konsumenten själv skall svara för den slutliga sammansättningen innan varan kan användas för sitt ändamål. När det däremot gäller installation eller inmontering av den köpta varan, exempelvis montering av en reservdel i en bil, är det inte fråga om montering i den mening som avses med denna bestämmelse. Upplysningar om hur en reservdel skall monteras skall i detta sammanhang ses som anvisningar för varans (reservdelens) användning.

Skyldigheten att lämna anvisningar om en varas användning och skötsel tar sikte på bruksanvisning och skötselråd för den aktuella varan men omfattar inte andra mera allmänna anvisningar om hur man använder varor av det aktuella slaget. Den som exempelvis säljer en hobbysvarv skall lämna en till den speciella svarven anpassad bruksanvisning, men han behöver naturligtvis inte i övrigt lämna några allmänna upplysningar om hur man svarvar.

De anvisningar som bestämmelsen gäller tar sikte på varans normala användning inom det eller de områden för vilka den är avsedd. Anvisningarna behöver inte ge besked om hur varan skall hanteras under säregna och ovanliga förhållanden. Upplysningar om gränserna för en varas användningsområde omfattas inte av säljarens skyldighet att lämna anvisningar enligt denna bestämmelse. Den typen av uppgifter, såsom att ett klädesplagg inte tål fuktig väderlek eller att en tv-apparat inte är

utrustad för stereoåtergivning, kan säljaren dock bli tvungen att lämna för att undgå felansvar enligt reglerna i tredje stycket av förevarande paragraf.

Prop. 1989/90: 89
16 §

Bestämmelsen i andra meningen av förevarande stycke torde i de flesta fall komma att avse relativt enkla upplysningar om montering, användning och skötsel av en vara, såsom anvisningar om hur en möbel skall monteras, hur ett klädesplagg skall tvättas och liknande. När det gäller produkter av mera komplicerad natur, såsom hushållsmaskiner, kan det dock vara erforderligt att lämna mer omfattande anvisningar rörande maskinens installation, funktion och skötsel.

Säljarens skyldighet att lämna anvisningar skall naturligtvis inte tolkas så vidsträckt att den omfattar även självklara förhållanden. Att varan skall åtföljas av de anvisningar som *behövs* för dess montering, användning, och skötsel innebär i princip att det är den enskilde köparens behov av anvisningarna som skall vara avgörande. När det gäller standardvaror kan en säljare dock i många fall ha rätt att utan efterforskning av den enskilde köparens individuella förutsättningar utgå från att köparen har för konsumenterna i allmänhet normala kunskaper.

När det är fråga om försäljning i former som riktar sig direkt till konsumenterna kan säljaren inte vid bedömningen av hur omfattande anvisningar som en vara skall föras med förutsätta att köparen har några speciella fackkunskaper eller i övrigt har större kännedom om en vara än vad som gäller för konsumenterna i allmänhet. Annorlunda ställer det sig dock om en konsument väljer att handla i butiker som i vart fall i första hand vänder sig till fackfolk. När en konsument vänder sig till exempelvis en bilfirmas reservdelslager för att köpa en reservdel som fordrar särskilda kunskaper för att montera in, bör säljaren, om det inte av omständigheterna framgår annat, kunna förutsätta att köparen antingen själv har de kunskaper som behövs eller att han på annat sätt har ordnat för monteringen av reservdelen, exempelvis genom att engagera någon annan person med de erforderliga kunskaperna. När liknande reservdelar saluhålls i former som direkt riktar sig mot konsumenterna, t.ex. på bensinstationer, blir bedömningen en annan. Kravet på de anvisningar som skall åtfölja varan får anpassas till den kategori av konsumenterna som den typen av försäljning vänder sig till, dvs. allmänt händiga bilägare som klarar av att utföra enklare reparationer själva. Det skall dock inte heller i ett fall som detta krävas av säljaren att han utformar anvisningarna så elementärt att de skall passa även för den tekniskt helt obehövade konsumenten.

När det gäller förvaring torde det i första hand vara i fråga om färskvaror som särskilda anvisningar behövs. Men även när det gäller många andra produkter såsom kemikalier, färger och liknande kan anvisningar, såsom "förvaras frostfritt" e. d., vara avgörande för att en konsument skall undvika förvaring på ett sätt som kan äventyra en varus kvaliteten eller användbarheten.

Om en vara saknar de anvisningar som enligt det sagda behövs för att en köpare rätt skall kunna använda den och sköta den, skall varan enligt tredje stycket anses som felaktig. Detta gäller inte bara när anvisningar helt saknas utan även när sådana lämnats men de är felaktiga eller ofullständiga.

Normalt skall det krävas att anvisningen är avfattad på svenska eller att den utgörs av allmänt kända eller begripliga symboler. När det gäller försäljning av varor, avsedda för en begränsad kundkrets med speciella kunskaper, t.ex. avancerade elektroniska eller tekniska apparater, bör dock en bruksanvisning på engelska godtas. Anvisningen, som kan bestå av skriftlig och/eller bildmässig information, kan lämnas på förpackningen, på varan, i medföljande instruktionsskrift eller på annat lämpligt sätt.

Det är inte nödvändigt att uteblivna anvisningar eller felaktiga sådana leder till att varan skadas för att ett fel skall anses föreligga. Blotta frånvaron av behövliga anvisningar innebär att varan skall anses felaktig.

När en vara anses felaktig på grund av uteblivna eller bristfälliga anvisningar, har den felorsaken betydelse för vilka felpåföljder som köparen kan göra gällande. Om köparen redan före användningen av en vara anmärker mot att han saknar anvisningar om hur varan skall hanteras, kan säljaren enkelt avhjälpa felet genom att överlämna en bruksanvisning. Om säljaren på detta sätt avhjälper felet och i övrigt följer reglerna för avhjälpan - se 26 och 27 §§ - kan köparen normalt inte göra gällande någon annan påföljd. Bedömningen kan dock av andra skäl bli annorlunda, exempelvis om de erhållna anvisningarna utvisar att användandet av varan är mer komplicerat eller kostsamt än vad köparen vid köpet hade anledning att räkna med på grundval av den information som han då hade tillgång till. I så fall kan köparen med stöd av bl. a. bestämmelserna i andra och tredje styckena eller bestämmelserna i 19 § göra gällande andra felpåföljder.

Om bristen på anvisningar eller bristfälliga sådana leder till att varan skadas, kan säljaren inte längre avhjälpa felet endast genom att överlämna en bruksanvisning. Beroende på omständigheterna kan köparen i det fallet kräva att säljaren avhjälper den uppkomna skadan eller levererar en ny vara. Han kan vidare välja att kräva prisavdrag eller att häva köpet.

Andra stycket

Andra stycket innehåller vissa allmänna regler om varans beskaffenhet, vilka kommer till användning om köpeavtalet inte ger besked om hur varan skall vara beskaffad. Stadgandet är inte avsett att vara en uttömmande beskrivning av felsituationer utan har närmast en klargörande funktion genom att ange vissa centrala principer som bör ligga till grund för felbedömningen. Som framgår av tredje stycket skall även andra omständigheter än de som avses i andra stycket kunna vara relevanta i det enskilda fallet.

Punkt 1. Varan skall ha sådana egenskaper att den är lämpad för sådan användning som är normal för varor av samma slag. Den bedömning som

skall ske i detta sammanhang tar således sikte i första hand på varans användbarhet eller ändamålsenlighet och inte på dess kvalitet. Kvalitetskillnader förekommer inom vida ramar mellan varor av samma slag. Det innebär inte att en vara endast på grund av dess sämre kvalitet skall anses felaktig. Andra omständigheter, såsom varans pris, får vara vägledande när det gäller att fastställa vilken kvalitet en köpare har rätt att kräva.

Regeln i punkt 1 tar sikte på alla de egenskaper som är relevanta med hänsyn till det eller de ändamål som varor av samma slag i allmänhet används för. Om köpet avser en vara som i allmänhet används för flera olika ändamål, skall den anses felaktig om den inte är lämpad för samtliga dessa ändamål.

Även om konsumenten vid köpet har haft behov av att använda varan för ett särskilt ändamål och varan är användbar för det ändamålet, kan bestämmelsen i förevarande punkt ändå leda till att varan skall anses felaktig. Detta blir fallet - under förutsättning att inget annat har avtalats - om varan inte är lämplig för sådana andra ändamål för vilka varor av samma slag i allmänhet används. En köpare av en TV-apparat, utrustad eller förberedd för ljudåtergivning i stereo, skall - även om han inte har något behov av den extra utrustningen, t. ex. därför att stereomottagning inte är möjlig på köparens ort - inte behöva nöja sig med att den extra utrustningen är anpassad till ett annat system för stereofonisk ljudmottagning än det som numera har valts i Sverige. Den som säljer varor som inte har samma brukbarhet som motsvarande varor i allmänhet har, bör alltså, för att undvika felansvar, se till att det förhållandet blir känt för köparen.

Punkt 2. Denna punkt avser det fallet att säljaren måste ha insett att köparen avser att använda varan för ett särskilt ändamål som i något hänseende skiljer sig från vad liknande varor vanligtvis används till. Att säljaren "måste ha insett" vilket särskilt ändamål köparen avsåg att använda varan för innebär att situationen skall ha varit sådan att det inte kan finnas någon rimlig anledning att anta att säljaren har kunnat undgå att inse köparens avsikt med varan. Det är således inte tillräckligt att säljaren "borde" ha känt till köparens avsikt. Regeln får betydelse i situationer där konsumenten har förlitat sig på säljarens sakkunskap och, efter att ha beskrivit för vilket ändamål varan skall användas, har överlåtit åt säljaren att välja ut den lämpligaste produkten. Sådana fall torde inte vara ovanliga. I synnerhet när det gäller fackbutiker av olika slag har säljpersonalen oftast den särskilda kunskap som behövs för att välja den vara som bäst passar för den avsedda användningen.

Om säljaren har känt till eller på grund av omständigheterna måste ha insett att köparen har avsett att använda varan för ett bestämt ändamål, svarar säljaren för att varan är ägnad för detta ändamål. Det är vad säljaren kände till vid köpeavtalet som är avgörande. Om säljaren när avtalet skall ingås inte kan erbjuda någon vara som motsvarar köparens behov, måste han upplysa köparen om det för att undgå felansvar.

Säljaren svarar emellertid inte för att varan är ägnad för köparens speciella ändamål i alla de situationer där han känner till dessa ändamål. Om det av omständigheterna framgår att köparen inte förlitade sig på eller inte hade rimlig anledning att förlita sig på säljarens sakkunskap och bedömning, bär köparen själv risken för varans bristande ändamålsenlighet. Vid köp i varuhus och på stormarknader kan konsumenten av naturliga skäl inte förvänta sig samma fackkunskap hos personalen som i en specialbutik, utan han får i de fallen räkna med att själv ta ett större ansvar för att varan har de egenskaper som fordras för att motsvara hans särskilda behov.

Punkt 3. En vara skall ha sådana egenskaper som säljaren har hänvisat till genom att visa upp ett prov eller en modell. Säljaren får nämligen då anses ha utfäst sig att varan helt, eller i de delar som provet har varit avsett att tjäna som ledning för, skall överensstämma med provet. Som framgår av ordalagen tar bestämmelsen sikte blott på de egenskaper som säljaren kan anses ha hänvisat till genom att visa upp ett prov, eftersom ett prov kan vara avsett att illustrera varans egenskaper endast i vissa avseenden. Ifall det kan förekomma avvikelser i varan i förhållande till de egenskaper som framgår av provet och dessa avvikelser är sådana att köparen inte hade anledning att räkna med dem, bör säljaren upplysa om det förhållandet. Särskilt beträffande prov i mindre format, t. ex. när det gäller varor i trämaterial, bör köparen i allmänhet få räkna med de variationer som förekommer i naturmaterial.

Punkt 3 gäller som framgår av ordalydelsen endast säljarens prov. Ett prov som köparen har förevisat kan inte i alla situationer tillmätas samma betydelse vid felbedömningen som ett prov som säljaren har visat. När det gäller avvikelser i den sålda varan i förhållande till ett prov som köparen har visat upp vid sin beställning, är det avtalet som blir utgångspunkten för felbedömningen.

Punkt 4. Varan skall vara förpackad på vanligt eller annars försvarligt sätt, om förpackningen behövs för att skydda eller bevara varan. Skall exempelvis en köpare själv frakta hem en inköpt TV-apparat, bör säljaren tillhandahålla den transportförpackning i vilken apparaten levererats från tillverkaren. Skall säljaren däremot leverera apparaten i köparens hem, behöver självklart ingen förpackning levereras på grund av förevarande regel. I de fall en vara skall förpackas, skall det ske på ett sätt som är vanligt för varor av det aktuella slaget. I många fall kan det förekomma flera förpackningssätt som är brukliga och därför acceptabla.

Tillägget för det fallet att något vanligt förpackningssätt inte finns tar sikte i första hand på nya typer av produkter för vilka något bruk i fråga om förpackning ännu inte har utvecklats. I ett sådant fall skall varan, om det behövs för att bevara eller skydda den, förpackas på ett för ändamålet försvarligt sätt.

Genom att en vara skall anses felaktig, om den avviker från vad som föreskrivs i första och andra styckena, knyts feldefinitionen direkt till de krav med avseende på varans beskaffenhet som dessa bestämmelser innehåller. En vara skall således anses felaktig när den avviker från vad som anges i de båda första styckena. Som redan har framhållits är bestämmelserna i andra stycket inte någon uttömmande beskrivning av vad som - bortsett från vad som följer av avtalet - krävs för att en vara skall vara felfri. En vara kan alltså vara felaktig även i andra fall än då den avviker från vad som anges i första eller andra styckena. Enligt tredje stycket är den att anse som felaktig också när den i något annat avseende avviker från vad köparen med fog ha kunnat förutsätta, t. ex. i fråga om varans utseende och yttre skick.

Att en vara skall anses felaktig om den i något avseende avviker från vad köparen med fog har kunnat förutsätta är ett uttryck för att felbegreppet är avsett att tillämpas i ett antal situationer av skilda slag där en varas egenskaper och användbarhet på ett påtagligt sätt avviker från vad konsumenten har skäl att räkna med på grund av de förutsättningar som han vid köpet har haft för sin bedömning.

Att en vara skall anses felaktig om den avviker från uppgifter som lämnats om den av bl. a. säljaren följer av 19 §. Många gånger kan emellertid en situation också vara sådan att köparen har grundad anledning att räkna med att - om vissa förhållanden beträffande en vara skulle föreligga som säljaren i så fall borde känna till - denne skall upplysa honom om dem utan någon särskild uppmaning från köparens sida. Om säljaren i en sådan situation underlåter att informera köparen om dessa förhållanden och detta inverkar på köpet, bör varan, på samma sätt som när det är fråga om oriktiga uppgifter som har lämnats om en vara, anses felaktig. Det är utan betydelse för felbedömningen huruvida säljaren känt till förhållandena och haft möjlighet att informera om dem.

Vilka uppgifter som en köpare rimligen kan räkna med att bli upplyst om får avgöras efter omständigheterna. När det gäller att avgöra vad en säljare bort upplysa köparen om bör hänsyn tas till bl. a. varuslaget, försäljningsformerna och i vilken omfattning varans egenskaper eller användning har varit på tal vid köpet.

Av särskild betydelse för köparen är att bli upplyst om eventuella begränsningar i varans användbarhet, i synnerhet i förhållande till vad som kan anses normalt för liknande varor. I regel är det också av stor betydelse för en köpare att bli upplyst om eventuella hinder eller restriktioner för varans användning som kan bero på föreskrifter av olika slag. Viktigt för köparen är givetvis också att bli upplyst om särskilda risker som kan vara förenade med en varas användning.

En förutsättning för att en vara skall kunna anses vara felaktig bara på grund av utebliven information från säljaren är att den uteblivna informationen kan antas ha inverkat på köpet. Det bör alltså kunna antas att konsumenten, om han hade fått del av den uteblivna informationen,

inte skulle ha köpt varan eller i vart fall inte skulle ha köpt den på de villkor som skett.

Prop. 1989/90: 89
17 §

17 §

Även om en vara har sålts i "befintligt skick" eller med ett liknande allmänt förbehåll skall den anses felaktig, om den är i sämre skick än köparen med hänsyn till varans pris och övriga omständigheter med fog har kunnat förutsätta.

När en begagnad vara har sålts på auktion anses den såld i "befintligt skick". Vid tillämpning av första stycket skall hänsyn i så fall tas till utropspriset.

(Jfr 12 § i utredningens förslag)

Första stycket

Bestämmelsen innehåller ingen uttömmande reglering av säljarens ansvar vid försäljning i befintligt skick. Eftersom reglerna i 18 och 19 §§ utan undantag är tvingande till konsumentens förmån, påverkar ett allmänt utformat förbehåll beträffande varans skick från säljarens sida inte dennes ansvar enligt de nämnda bestämmelserna. Säljarens ansvar för farliga produkter och oriktiga uppgifter givna av honom själv eller av någon i bakre led kvarstår även när han har gjort ett sådant förbehåll beträffande varans skick som avses i föreliggande bestämmelse. Vidare följer av 16 § tredje stycket att en vara skall anses felaktig om den i något annat avseende än som föreskrivs i första eller andra stycket avviker från vad köparen med fog kunnat förutsätta. Även denna regel är tvingande till konsumentens förmån och åsidosätts inte av ett förbehåll av nu avsett slag.

Bestämmelsen i förevarande paragraf innebär att säljaren, även när han sålt varan i "befintligt skick" eller under ett liknande allmänt utformat förbehåll, alltid svarar för att varan inte är i ett sämre skick än vad köparen med hänsyn till varans pris och övriga omständigheter har med fog kunnat förutsätta. Bestämmelsen är inte avsedd att hindra en säljare som av någon anledning inte anser sig kunna svara för varans skick från att göra förbehåll härom. Ett sådant förbehåll måste emellertid för att beaktas vara konkret till sitt innehåll och tydligt ange i vilket hänseende säljaren reserverar sig för varans skick.

Andra stycket

Enligt andra stycket skall en begagnad vara som har sålts på auktion anses såld i befintligt skick. Detta innebär att i huvudsak samma regler som de som enligt första stycket skall tillämpas när en vara har sålts med ett allmänt förbehåll om dess skick skall gälla vid försäljning av begagnade varor på auktion. En vara som har sålts på auktion skall således anses felaktig, om den är i sämre skick än köparen med hänsyn till omständigheterna har med fog kunnat förutsätta.

Enligt första stycket skall bedömningen av om en i "befintligt skick" såld vara är felaktig ske bl. a. mot bakgrund av varans pris. I auktionsfallen, där priset bestäms av köparen, kan dock varans pris inte läggas till grund

för den bedömningen. Har ett utropspris angetts, kan i stället det användas. Ett i förväg angivet utropspris måste nämligen kunna tas som intäkt för att säljaren har gjort eller har låtit göra en sakkunnig värdering av varan som bygger på en närmare undersökning.

Bestämmelserna i andra stycket gäller endast begagnade varor. Nya varor skall därför, även om de säljs på auktion, bedömas enligt de allmänna felreglerna, förutsatt att de inte har bjudits ut under uttryckligt förbehåll om befintligt skick eller liknande.

18 §

Varan är felaktig, om den

1. säljs i strid mot ett förbud enligt 4 § marknadsföringslagen (1975:1418) eller 6 § produktsäkerhetslagen (1988:1604) eller mot ett annat försäljningsförbud som har meddelats i författning eller av en myndighet väsentligen i syfte att förebygga att den som använder varan drabbas av ohälsa eller olycksfall eller för att annars hindra användning av en vara som inte är tillförlitlig från säkerhetssynpunkt, eller

2. är så bristfällig att dess användning medför påtaglig fara för liv eller hälsa.

(Jfr 10 § i utredningens förslag)

Paragrafen motsvarar 8 § i gällande konsumentköplag (jfr även 9 § konsumenttjänstlagen).

Punkt 1

Bestämmelsen i punkt 1 tar sikte på bl. a. försäljning som sker i strid mot förbud som har meddelats enligt 4 § marknadsföringslagen (1975:1418). Enligt den bestämmelsen kan marknadsdomstolen förbjuda en näringsidkare att till konsumenter för enskilt bruk sälja en vara som är uppenbart otjänlig för sitt huvudsakliga ändamål. Marknadsdomstolen kan vidare enligt 6 § produktsäkerhetslagen (1988:1604) utfärda ett motsvarande försäljningsförbud för en näringsidkare som tillhandahåller en vara eller en tjänst som medför särskild risk för skada på person eller egendom. Förbudet kan i det fallet avse även annan liknande vara eller tjänst med liknande skaderisk. Enligt 14 § marknadsföringslagen respektive 22 § produktsäkerhetslagen jämföras med ett försäljningsförbud som har meddelats av marknadsdomstolen ett förbud som har meddelats av konsumentombudsmannen (KO) genom ett förbudsföreläggande som har godkänts i vederbörlig ordning.

När en vara har sålts i strid mot ett försäljningsförbud av det slag som avses skall varan anses felaktig, och köparen kan göra gällande påföljder på grund av felet. Vid den speciella feltyp som det här är fråga om har säljaren endast undantagsvis någon reell möjlighet att rätta felet. Köparen torde därför i föreliggande fall som regel ha rätt att häva köpet.

Bestämmelsen tar vidare sikte på vissa försäljningsförbud som har meddelats i författning eller av en myndighet. Det skall då vara fråga om förbud som väsentligen syftar till att förebygga att användaren drabbas av

ohälsa eller olycksfall eller för att annars hindra användning av en vara som inte är tillförlitlig från säkerhetssynpunkt. Som exempel på författningar med försäljningsförbud kan nämnas förordningen (1985:840) om vissa hälso- och miljöfarliga produkter m. m. samt förordningen (1985:838) om motorbensin.

Ett försäljningsförbud kan vidare gälla för exempelvis kemiska produkter som omfattas av villkor enligt 11 § lagen (1985:426) om kemiska produkter. Bekämpningsmedel får t. ex. inte överlåtas utan att vara godkänt av kemikalieinspektionen (se 3 § förordningen (1985:836) om bekämpningsmedel). Ett försäljningsförbud i nu avsedd mening föreligger dock i ett sådant fall först sedan kemikalieinspektionen efter prövning har beslutat att inte godkänna en viss vara för försäljning. Bestämmelser av motsvarande innebörd kan också meddelas enligt strålskyddslagen (1988:220) och lagen (1902:71 s. 1), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar. Således får statens energiverk föreskriva att viss elektrisk materiel skall vara godkänd av riksprövplats bl. a. för att få överlåtas (9 § förordningen (1989:420) om elektrisk materiel).

Punkt 2

Regeln stämmer överens med andra meningen i 8 § i gällande konsumentköplag, bortsett från att "uppenbar fara" ersatts med "påtaglig fara". Denna justering innebär enligt ordalagen en viss skärpning av säljarens ansvar i förhållande till den nuvarande lydelsen. Det föreslagna uttryckssättet stämmer bättre än den hittillsvarande lydelsen överens med vissa uttalanden om regelns tillämplighet som görs i förarbetena till den gällande bestämmelsen (se prop. 1973:138 s. 229 ff). Där framhålls bl. a. att det skall vara fråga om risker som kan uppstå inom ramen för ett normalt begagnande av varan men att detta uttryck får ges en ganska vidsträckt innebörd. Som exempel anges att det får anses ingå i ett normalt begagnande av en leksak att barnet plockar sönder leksaken. Ett annat exempel som nämns då regeln bör kunna tillämpas är att en bil är i så bristfälligt skick att den inte skulle godkännas vid en obligatorisk kontrollbesiktning.

19 §¹

Fel föreligger även om varan inte överensstämmer med sådana uppgifter om varans egenskaper eller användning som säljaren har lämnat vid marknadsföringen av varan eller annars före köpet och som kan antas ha inverkat på köpet.

Varan skall vidare anses felaktig, om den inte överensstämmer med sådana uppgifter om dess egenskaper eller användning som någon annan än säljaren, i tidigare säljled eller för säljarens räkning, har lämnat vid marknadsföringen av varan och som kan antas ha inverkat på köpet. Varan skall dock inte anses felaktig, om säljaren varken kände till eller borde ha känt till uppgifterna.

¹Ändrad lydelse i propositionsförslaget

Första och andra styckena gäller inte, om uppgifterna har rättats i tid på ett tydligt sätt.

Varan är felaktig också om säljaren har underlåtit att lämna sådan information om varans egenskaper eller användning som han enligt marknadsföringslagen (1975:1418) har ålagts att lämna eller underlåtit att efter åläggande enligt produktsäkerhetslagen (1988:1604) lämna säkerhetsinformation om varan. Detsamma gäller om åläggandet har meddelats varans tillverkare eller någon annan som i tidigare säljled tagit befattning med varan och säljaren har känt till eller borde ha känt till underlåtenheten att fullgöra åläggandet. En förutsättning för att varan skall anses felaktig enligt detta stycke är dock att underlåtenheten kan antas ha inverkat på köpet.

(Jfr 11 § i utredningens förslag)

Bestämmelserna i denna paragraf kompletterar reglerna i 16 § genom att ange att reglerna om fel blir tillämpliga även när köparen har förlitat sig på felaktiga uppgifter. Första stycket avser säljarens ansvar för uppgifter om varan som har lämnats av honom själv före köpet, medan andra stycket tar sikte på säljarens ansvar för uppgifter som har lämnats av någon annan i tidigare säljled eller för säljarens räkning. Det felansvar som följer av de båda första styckena kan i viss utsträckning härledas ur principen att varan skall överensstämja med vad som har avtalats.

Enligt fjärde stycket skall en vara anses felaktig om det vid marknadsföringen av varan inte har lämnats sådan information om varan som bort lämnas på grund av åläggande enligt marknadsföringslagen eller produktsäkerhetslagen.

Paragrafen har sin motsvarighet i 10 och 11 §§ konsumenttjänstlagen.

Första stycket

Enligt första stycket skall varan anses felaktig, om den inte överensstämmer med uppgifter om dess egenskaper eller användning som säljaren har lämnat vid marknadsföringen av varan eller annars före köpet och det kan antas att uppgifterna har inverkat på köpet. Med uppgifter som säljaren har lämnat avses även uppgifter som har lämnats av någon som i detta hänseende är behörig att agera på säljarens vägnar. Vanligen är det då fråga om personer med s. k. ställningsfullmakt enligt 10 § andra stycket avtalslagen, t. ex. försäljare i en butik. En person som är anställd hos säljaren kan vara behörig att lämna uppgifter om varan även om han inte är behörig att sluta avtal på säljarens vägnar. Det kan vara fallet t. ex. om säljaren har en särskild informationsfunktion.

Felansvar på grund av att varan inte överensstämmer med uppgifter som har lämnats om den kan inträda oavsett om uppgifterna har lämnats i skriftlig form eller muntligen. Bestämmelsen avser såväl att det enskilda exemplaret av produkten avviker från de uppgifter som har lämnats som att produkten som sådan inte motsvarar uppgifterna.

För att det skall vara fråga om en uppgift av betydelse i detta sammanhang, fordras att uppgiften är tillräckligt konkret och inte innebär endast ett allmänt lovprisande. Ju mer allmänt hållen en uppgift om varan är, desto svårare är det för köparen att grunda något anspråk på uppgiften.

Mycket allmänt hållna uppgifter av säljfrämjande natur kan således inte grunda något felansvar för säljaren. Inte heller andra s. k. kringuppgifter, dvs. uppgifter som visserligen rör en varas egenskaper men som i likhet med uppgifter av den nyss berörda typen mer allmänt har till syfte att främja avsättningen, kan i allmänhet grunda ett felansvar.

Ansvar enligt bestämmelsen förutsätter inte vållande hos säljaren. Varan kan anses felaktig, även om säljaren inte visste eller ens borde ha känt till att en uppgift som han har lämnat var oriktig. Inte heller spelar det någon roll om hans avsikt var att vilseleda köparen eller ej.

En förutsättning för felansvar enligt bestämmelsen är att den uppgift som har lämnats kan antas ha inverkat på köpet. Köparen kan således inte åberopa en uppgift som uppenbarligen har varit irrelevant för honom vid köptillfället. Inte heller kan han åberopa en uppgift som han då inte kände till. Kravet på kausalitet är utformat så att det får ankomma på köparen att göra antagligt att en uppgift av ifrågavarande slag har haft en inverkan på köpet.

Att säljaren har ett ansvar för att de uppgifter som har lämnats om varans egenskaper är riktiga innebär att en säljare som är osäker på någon omständighet rörande varan bör avhålla sig från att lämna några uppgifter om den omständigheten innan han har försäkrat sig om att uppgifterna är riktiga, eftersom han annars kan drabbas av ett felansvar i det hänseendet. Eftersom säljaren själv avgör innehållet i de uppgifter som han lämnar om varan kan han också se till att osäkra uppgifter inte presenteras som säkra utan förses med tillräckliga reservationer.

Andra stycket

I andra stycket föreskrivs att varan skall anses felaktig om den inte överensstämmer med uppgifter om dess egenskaper eller användning som någon annan än säljaren, i tidigare säljled eller för säljarens räkning, före köpet har lämnat vid marknadsföringen av varan. Ytterligare förutsättningar för att varan skall anses felaktig är dock att säljaren har känt till eller borde ha känt till uppgifterna och att, liksom förutsätts i första stycket, uppgifterna kan antas ha inverkat på köpet. Typiska exempel är uppgifter som har lämnats i broschyrer, i annonser eller på varans förpackning. Bestämmelsen omfattar dock alla marknadsföringsuppgifter om varans egenskaper eller användning, oavsett på vilket sätt uppgifterna har lämnats och oberoende av vilket medium som använts vid marknadsföringen.

Bestämmelsen innebär således att säljaren i vissa fall har att bära felansvaret även för marknadsföringsuppgifter som har lämnats av någon annan i tidigare säljled. Med tidigare säljled avses den som har levererat varan till detaljisten (t. ex. en importör eller en grossist), hans leverantör osv. bakåt till tillverkaren. Hänvisningen till tidigare säljled innebär t. ex. att en detaljist inte behöver svara för uppgifter som konkurrerande detaljister har lämnat till kunden.

Vidare görs säljaren ansvarig för uppgifter som har lämnats av någon annan för säljarens räkning. Det är inte ett handlande på grund av ett fullmaktsförhållande som avses. I en sådan situation gäller i stället, som tidigare har framhållits, vad som anges i första stycket. I de fall som nu avses är det alltså tillräckligt att vederbörande får anses ha handlat för säljarens räkning. Det avgörande får i tveksamma fall vara hur en konsument objektivt sett har anledning att uppfatta situationen. Vad som avses är exempelvis när en reklambyrå hjälper säljaren med dennes marknadsföring och när en branschorganisation eller en företagskedjas gemensamma organisation bedriver marknadsföring för sina medlemmars räkning.

En betydelsefull avgränsning av säljarens felansvar innebär undantaget för sådana uppgifter som säljaren varken känt till eller borde ha känt till. Denna avgränsning avser att från uppgifter som omfattas av säljarens felansvar avskilja sådana fall där det inte är rimligt att anta att säljaren har fått kännedom om uppgifterna. Utan att känna till uppgifterna saknar han ju möjlighet att undgå felansvaret genom att rätta uppgifterna. Som exempel på situationer där det inte är rimligt att förlita sig på att säljaren känner till uppgifter som har lämnats om varan kan nämnas att en säljare på köparens begäran skaffar fram en vara som normalt inte ingår i hans sortiment. Det kan också, i fråga om importerade produkter, vara fråga om marknadsföringsuppgifter som har lämnats utomlands.

Att säljarens ansvar för uppgifter som har lämnats av annan på angivet sätt begränsas, betyder inte att risken för vissa marknadsföringsuppgifter på ett otillbörligt sätt drabbar köparen. De former under vilka uppgifter av här avsett slag har lämnats och övriga omständigheter torde vara sådana att köparen, om uppgifterna som sådana eller i något särskilt hänseende är särskilt betydelsefulla för honom, finner anledning att kontrollera dem hos säljaren. Om säljaren därvid vitsordar uppgifterna, påtar han sig ett sådant ansvar för uppgifternas riktighet som följer av första stycket.

Tredje stycket

Enligt tredje stycket skall sådana uppgifter som avses i första och andra styckena inte påverka felbedömningen om de har rättats i tid på ett tydligt sätt. En oriktig uppgift som har rättats på ett sätt som är ägnat att eliminera uppgiftens inverkan på det enskilda köpet förlorar sin betydelse för felbedömningen. Vad som bör krävas för att rättelsen skall anses ha skett på ett tillräckligt tydligt och effektivt sätt får bedömas med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet och beroende på hur uppgiften har lämnats, uppgiftens innebörd och betydelse etc. Som ett allmänt krav bör uppställas att uppgiften måste rättas på ett sätt som är minst lika tydligt som det sätt på vilket uppgiften ursprungligen har lämnats. I detta ligger också att rättelsen skall vara ägnad att nå samma krets av presumtiva kunder som har nåtts av den ursprungliga marknadsföringen. Då det i praktiken torde vara omöjligt att med en rättelse nå samtliga

presumtiva köpare som har fått del av felaktiga uppgifter, vore det orimligt betungande för en säljare att bära ansvaret för varje fall där rättelsen faktiskt har förbigått den enskilde köparen. Det avgörande får här i stället vara om rättelsen har skett med sådan omsorg att den typiskt sett har varit ägnad att nå de presumtiva köpare som har fått del av den ursprungliga uppgiften. Det får överlämnas åt den praktiska rättstillämpningen att med hänsyn till omständigheterna i enskilda fall närmare precisera de krav som bör ställas på rättelsemeddelandets spridning.

Om rättelsemeddelandet, trots att det uppfyller kraven enligt tredje stycket, har förbigått en konsument men säljaren har insett eller på grund av omständigheterna bort inse att köparen förlitade sig på den ursprungliga uppgiften och att denna hade betydelse för köparens handlande, torde det följa av allmänna avtalsrättsliga regler att säljaren blir bunden av uppgiften om han inte rättar den i det enskilda fallet. I den nu berörda situationen är emellertid förevarande bestämmelse inte tillämplig.

Det bör framhållas att rättelsen av en uppgift inte behöver vara gjord av den som har lämnat uppgiften, men det skall tydligt framgå av meddelandet att det är fråga om rättelse av en viss tidigare uppgift. Säljaren kan sålunda alltid rätta en uppgift som har lämnats av någon annan, t. ex. en tillverkare eller en branschorganisation. Ett annat sätt att undgå ansvar för en uppgift i ett sådant fall är att säljaren klargör att han inte kan stå för riktigheten av uppgiften. För att en sådan förklaring skall få samma effekt som en rättelse av en tidigare lämnad uppgift måste det krävas att förklaringen tar direkt sikte på den tidigare uppgiften.

Fjärde stycket

Fjärde stycket innehåller regler om säljarens ansvar vid underlåtenhet att fullgöra ett åläggande enligt marknadsföringslagen eller produktsäkerhetslagen att lämna viss information om en vara.

Enligt 3 § marknadsföringslagen kan marknadsdomstolen, om en näringsidkare vid marknadsföringen av bl. a. varor underlåter att lämna information som har särskild betydelse från konsumentsynpunkt, ålägga honom att lämna sådan information. Om säljaren har försummat att efterkomma ett sådant åläggande och det avser information om varans egenskaper och användning, skall varan enligt förevarande bestämmelse anses behäftad med fel, förutsatt att den uteblivna informationen kan antas ha inverkat på köpet.

Produktsäkerhetslagen innehåller i 5 § en regel om säkerhetsinformation, som motsvarar den i 3 § marknadsföringslagen såvitt avser säkerhetsfrågor. Bestämmelsen tar sikte på sådana uppgifter som har särskild betydelse för att förebygga att varan orsakar skador på person eller egendom och den ersätter i det hänseendet regeln i marknadsföringslagen. Under samma förutsättningar som vid försummelse att efterkomma ett åläggande enligt marknadsföringslagen skall en försummelse med avseende

på ett åläggande som har meddelats enligt produktsäkerhetslagen innebära att varan skall anses behäftad med fel.

Enligt 15 § marknadsföringslagen respektive 22 § produktsäkerhetslagen har ett av konsumentombudsmannen meddelat informationsföreläggande som godkänts av den som föreläggandet riktar sig mot samma rättsverkan som ett åläggande av marknadsdomstolen.

Förutom att varan skall anses felaktig till följd av egna försummelser när det gäller att efterkomma ålägganden av berört slag har säljaren ett motsvarande ansvar när ett informationsåläggande har riktats mot varans tillverkare eller någon annan som i tidigare säljled har tagit befattning med varan i fall då denne inte har rättat sig efter åläggandet. Varan skall nämligen enligt förevarande bestämmelse anses behäftad med fel även i det fallet, förutsatt att säljaren har känt till eller borde ha känt till underlåtenheten att följa åläggandet och underlåtenheten kan antas ha inverkat på köpet.

20 §¹

Frågan om varan är felaktig skall bedömas med hänsyn till dess beskaffenhet när den avlämnas. Säljaren svarar för fel som har funnits vid denna tidpunkt, även om felet visar sig först senare.

Uppkommer en försämring av varan efter avlämnandet, skall varan anses felaktig, om försämringen är en följd av säljarens avtalsbrott.

(Jfr 13 § i utredningens förslag)

Paragrafen innehåller regler om vilken tidpunkt som skall läggas till grund för felbedömningen. En liknande reglering finns i 12 och 13 §§ konsumenttjänstlagen.

Första stycket

Enligt första meningen skall frågan om en vara är felaktig bedömas med hänsyn till dess beskaffenhet när den avlämnas. Regeln anknyter till tidpunkten för riskens övergång genom att det i 8 § andra stycket anges att risken för varan går över på köparen när varan avlämnas. Det är det faktiska avlämnandet som avses, oavsett om avlämnandet skulle ha skett vid en annan tidpunkt. Även när köparen är i dröjsmål med att hämta varan eller ta emot varan bär säljaren risken för varan intill dess att den slutligen avlämnas. Detta gäller dock inte utan undantag. Enligt 8 § andra stycket bär köparen - om han underlåter att i rätt tid hämta eller ta emot en vara som hålls tillgänglig för honom - risken för att varan försämrats av sin egen beskaffenhet.

Huvudregeln enligt första stycket innebär bl.a. att säljaren när varan skall avlämnas hos köparen svarar för transportskador och annan

¹Ändrad lydelse i propositionsförslaget.

försämring av varan som uppkommer under transporten. Detta gäller oberoende av vem som skall stå för transportkostnaden.

Prop. 1989/90: 89
21 §

Regeln är tillämplig oavsett orsaken till att varan är felaktig. Den gäller alltså även om det är köparen som själv har förorsakat felet, exempelvis vid provning före köpet. Köparen kan då göra gällande att varan är behäftad med fel och eventuellt vägra att ta emot den. En annan sak är att köparen i ett sådant fall kan bli skadeståndsskyldig gentemot säljaren.

För tydlighets skull anges uttryckligen i lagtexten att säljaren ansvarar för fel som har funnits när varan avlämnades även om felet visar sig först senare. Det avgörande är nämligen om felet har sin grund i en omständighet som förelåg vid den tidpunkt som enligt bestämmelsen skall läggas till grund för felbedömningen. När en vara visar sig felaktig redan en kort tid efter det att den har tagits i bruk, beror det ofta på att den redan från början var behäftad med fel, vilket således ger köparen rätt att göra gällande felpåföljder. När det gäller tekniska produkter, såsom bilar och hushållsmaskiner torde det inte vara ovanligt att ett tillverkningsfel visar sig först sedan produkten har varit i bruk en tid.

Andra stycket

Andra stycket anger att varan skall anses felaktig också när en försämring av varan uppkommer först efter det att varan har avlämnats. Detta gäller när försämringen är en följd av säljarens avtalsbrott.

Säljaren kan enligt avtalet ha skyldigheter även i tiden efter det att varan har tagits emot av köparen. Det kan t. ex. vara fråga om att installera eller montera den sålda produkten hos köparen. En försämring av varan som uppkommer till följd av säljarens vållande eller annat avtalsbrott i samband med uppfyllelsen av ett sådant åtagande medför enligt andra stycket ett felansvar för säljaren trots att försämringen har uppkommit först efter det att risken har gått över på köparen.

Regeln i andra stycket blir tillämplig även vid en försämring som beror på att köparen har skadat varan genom felaktig hantering till följd av felaktiga eller bristfälliga instruktioner från säljaren. Säljaren har då åsidosatt sin skyldighet enligt 16 § att lämna anvisningar för varans användning eller skötsel. Ett annat exempel är att varan skadas under en transport som köparen själv ombesörjer och skadan beror på att säljaren inte har förpackat varan på ett tillfredsställande sätt.

21 §

Har säljaren eller någon annan för hans räkning genom en garanti eller liknande utfästelse åtagit sig att under en viss tid svara för varan eller en del därav eller för en egenskap hos varan, skall fel anses föreligga, om varan under den angivna tiden försämras i det avseende som utfästelsen omfattar.

Första stycket gäller inte, om det görs sannolikt att försämringen beror på en olyckshändelse eller därmed jämförlig händelse eller på vanvård, onormalt brukande eller något liknande förhållande på köparens sida.

(Jfr 14 § i utredningens förslag)

Paragrafen reglerar verkningarna av att en säljare eller någon annan för hans räkning har lämnat en *tidsbestämd garanti* avseende varan eller en egenskap hos varan. En liknande bestämmelse finns i 14 § konsumenttjänstlagen.

Prop. 1989/90: 89
21 §

Första stycket

Bestämmelsen avser garantier, som innebär att säljaren för viss tidsrymd har åtagit sig att svara för varan eller för någon egenskap hos varan. Garantitiden behöver inte vara angiven i tidsmätt utan den kan bestämmas genom att garantin för t. ex. fordon förklaras gälla för en viss körsträcka e. d. Genom tillägget *liknande utfästelse* markeras att utfästelsen inte nödvändigtvis behöver innehålla uttrycket "garanti". Det är tillräckligt att utfästelsen i praktiken har samma innebörd som en vanlig tidsbestämd garanti.

Paragrafen är utformad så att en tidsbestämd garanti eller liknande utfästelse får verkan av en garanti för varans funktion under hela garantitiden, förutsatt att varan inte drabbas av olyckshändelser eller utsätts för vanvård eller dylikt från köparens sida. Har säljaren åtagit sig att under viss tid svara för varan i dess helhet eller i fråga om viss eller vissa egenskaper hos varan skall varan i princip anses vara felaktig, om det under garantitiden uppkommer en försämring i något avseende som garantin omfattar. Enligt bestämmelsen i första stycket är det således tillräckligt att varan eller en del av den som omfattas av utfästelsen försämras någon gång under garantitiden. Det saknar då i princip betydelse att varan var helt avtalsenlig när den avlämnades. För att säljaren skall undgå ansvar måste det göras sannolikt att försämringen beror på någon sådan händelse eller något sådant förhållande som avses i andra stycket. Detta torde ligga i linje med hur en konsument vanligen uppfattar en tidsbestämd garanti.

Om säljaren inte är beredd att garantera funktionsdugligheten hos alla detaljer i varan, har han möjlighet att begränsa garantiutfästelsen. I annat fall får garantin anses gälla för varan i dess helhet. En begränsning kan anges positivt, så att garantin förklaras omfatta endast en viss del, eller negativt, så att det förklaras att garantin inte omfattar en viss del eller vissa delar. Om garantin begränsas på det senare sättet, så att den inte omfattar exempelvis detaljer av förbrukningskaraktär, bör det inte vara nödvändigt med en helt uttömmande uppräkningslista av sådana detaljer. Det bör räcka med en exemplifiering som tillräckligt tydligt anger vad som åsyftas.

För att paragrafen skall bli tillämplig fordras att varan under garantitiden *försämras* i något avseende som omfattas av garantin. Om inte annat följer av garantin, avses självfallet inte sådan förslitning eller förändring av varan som är en följd av normal användning utan det skall vara fråga om en "bristfällighet" i någon form. En sådan försämring torde vanligen ta sig uttryck i en funktionssvikt under garantitiden, t. ex. att bromsarna

på en bil inte har tillfredsställande verkan eller att textilier, vars färgbeständighet har garanterats, bleknar under garantitiden.

Prop. 1989/90: 89
21 §

Inträffar en sådan försämring som nu har nämnts skall fel anses föreligga, såvida inte säljaren kan göra sannolikt att försämringen har orsakats av något sådant förhållande som avses i andra stycket. Detta innebär att köparen kan göra gällande samtliga de påföljder som enligt lagen står köparen till buds vid fel i varan. Det är alltså inte möjligt att i en garanti begränsa köparens befogenheter till att omfatta endast vissa sådana påföljder eller att ålägga konsumenten självrisiker eller andra inskränkningar i de förmåner eller rättigheter som denne har enligt lagens regler om påföljder av fel. Säljaren kan därför inte heller i en garanti t. ex. förbehålla sig en mera vidsträckt rätt att avhjälpa ett fel än som följer av 27 §.

Paragrafen blir tillämplig även om det är någon annan, t. ex. tillverkare eller generalagent, som har utställt garantin för säljarens räkning. Köparen kan således även i en sådan situation göra gällande påföljder av fel i varan mot säljaren när en försämring uppkommer under garantitiden. Uttrycket "för säljarens räkning" skall ses i en vidsträckt bemärkelse. Något krav på ett direkt fullmakts- eller uppdragsförhållande mellan säljaren och garantigivaren avses inte. Förhållandet dem emellan måste emellertid vara sådant att de för köparen framstår som en enhet. Det typiska fallet är att köparen i samband med köpet mottar en särskild garantiutfästelse från tillverkaren eller någon annan tredje man.

Paragrafen reglerar inte garantigivarens förpliktelser mot köparen i fall då det är någon annan än säljaren som har lämnat garantin. En begränsning av garantigivarens åtagande till att gälla endast avhjälpan av fel är därför i ett sådant fall i och för sig giltig. Om garantigivaren inte uppfyller ett åtagande kan köparen inte på denna bestämmelse grunda någon befogenhet mot garantigivaren. Däremot kan han göra gällande felpåföljder mot säljaren.

Andra stycket

Genom andra stycket slås fast att det är säljaren som har bevisbördan rörande orsaken till försämringen. För att undgå felansvaret på grund av garantin måste han visa antingen att försämringen beror på en olyckshändelse som har inträffat efter den tidpunkt då risken för varan gick över på köparen (se 8 §) eller att försämringen beror på vanvård, onormalt brukande eller liknande förhållande på köparens sida. Det är dock inte nödvändigt att säljaren förebringar full bevisning om att orsaken till försämringen är av det slag som nu har berörts. Det räcker med att detta görs sannolikt.

Med uttrycket "liknande förhållande" på köparens sida avses bl. a. sådant som att köparen har underlåtit att följa väsentliga skötsel- eller serviceföreskrifter utan att detta kan rubriceras som vanvård. Det bör nämligen vara möjligt att som ett direkt villkor för en garantis giltighet föreskriva att varan skall underkastas en viss regelbunden översyn eller att

den inte får utsättas för viss typ av brukande. En förutsättning härför måste dock vara att villkoret inte framstår som oskäligt, t.ex. genom att det innebär en sådan inskränkning i köparens möjligheter att använda varan att garantin närmast blir vilseledande eller genom att kostnaden för föreskriven översyn framstår som orimlig. Ett villkor som innebär att varan måste underkastas en regelbunden översyn kan utan att för den skull bli oskäligt förenas med att översynen måste göras hos någon som kan utföra översynsarbetet på ett fackmannamässigt sätt. Däremot får det i regel anses oskäligt att i sammanhanget föreskriva att översynen måste göras hos säljaren eller, såsom i fråga om bilar, vid en märkesverkstad, om inte översynsarbetet görs utan kostnad för köparen.

22 §

Påföljder vid fel på varan

22 §

Är varan felaktig, får köparen enligt 23 - 29 §§ kräva avhjälpande, omleverans, prisavdrag eller ersättning för att avhjälpa felet eller häva köpet. Dessutom får han kräva skadestånd enligt 30 - 32 §§. Han får även hålla inne betalningen enligt 25 §.

(Jfr 19 § i utredningens förslag)

I paragrafen anges de påföljder som köparen kan göra gällande när en vara är behäftad med fel. Bedömningen av frågan huruvida ett fel föreligger görs med utgångspunkt i avtalet och reglerna i 16 - 21 §§.

Motsvarande bestämmelse i förslaget till ny allmän köplag (30 §) uppställer som förutsättning för köparens rätt att göra gällande påföljder på grund av fel att felet inte beror på köparen eller något förhållande på dennes sida. Något sådant undantag från rätten att åberopa fel på varan gäller inte vid konsumentköp. Varan skall, som framhållits i specialmotiveringen till 20 §, anses felaktig oavsett om felet beror på köparen eller något förhållande på hans sida. En annan sak är dock att köparen i det fallet kan bli skadeståndsskyldig mot säljaren på grund av felet.

De påföljder som köparen enligt denna paragraf får göra gällande när varan är behäftad med fel är avhjälpande eller omleverans (26 §), prisavdrag eller ersättning för att avhjälpa felet (28 §) eller hävning (29 §). Han har också rätt att hålla inne så mycket av betalningen att hans krav på grund av felet säkerställs (25 §). Vidare kan köparen ha rätt till skadestånd på grund av felet (30 - 32 §§).

Reklamation

23 §

Köparen får inte åberopa att varan är felaktig, om han inte lämnar säljaren meddelande om felet inom skälig tid efter det att han märkt eller borde ha märkt felet (reklamation). Meddelande om felet kan dock, i fall som avses i 1 § andra stycket, i stället lämnas till näringsidkaren.

Har någon annan än säljaren åtagit sig att för dennes räkning avhjälpa fel i en vara, kan reklamationen i stället göras hos honom.

Reklamerar köparen inte inom två år från det att han har tagit emot varan, förlorar han rätten att åberopa felet, om inte annat följer av en garanti eller liknande utfästelse.

Prop. 1989/90: 89
23 §

(Jfr 20 § i utredningens förslag)

Paragrafen innehåller regler om skyldighet för köparen att meddela säljaren att en vara är behäftad med ett fel (reklamera). Delvis liknande bestämmelser finns i 17 § konsumenttjänstlagen.

Påföljden av att köparen underlåter att reklamera är att han förlorar rätten att åberopa att varan är felaktig. Reklamation måste enligt förevarande paragrafen ske inom viss tid. I första stycket anges att köparen måste reklamera inom skälig tid efter det att han märkt eller borde ha märkt felet. Detta kompletteras i tredje stycket av en regel om en tvåårig reklamationsfrist som räknas från det att köparen har tagit emot varan. Reklamation skall i regel ske hos säljaren, men enligt andra stycket har köparen rätt att i stället reklamera hos den som har åtagit sig att för säljarens räkning avhjälpa fel i varan.

Den reklamationsskyldighet som köparen enligt paragrafen skall iakttä avser endast en s.k. neutral reklamation, varmed avses ett enkelt meddelande om att varan enligt köparens mening är behäftad med något visst fel som denne vill åberopa gentemot säljaren. Köparen behöver med andra ord inte redan i samband med reklamationen ge till känna vilken påföljd han avser att kräva.

Att köparens skyldighet är begränsad till att avge en neutral reklamation betyder emellertid inte att det för uppfyllandet av reklamationsplikten är tillräckligt att konsumenten endast i rent allmänna ordalag ger tillkänna att han är missnöjd med den köpta varan. Reklamationen skall enligt lagtexten innefatta ett meddelande om felet. Detta innebär att köparen på något sätt måste ange vari felet enligt hans mening huvudsakligen består. Naturligtvis krävs ingen teknisk redogörelse för felet utan det är tillräckligt att köparen talar om hur felet yttrar sig, exempelvis att en TV-apparat ger en otydlig bild eller att en bilmotor går ojämnt.

Att reglerna är tvingande till köparens förmån innebär att köparen inte är bunden av sådana villkor som säljaren ställer upp, i den mån de, jämförda med reglerna i förevarande paragraf, är strängare mot köparen. Även om köpeavtalet föreskriver exempelvis att reklamation skall ske skriftligen, inom en viss kortare tid eller med angivande av den påföljd som fordras, berövar detta inte köparen dennes rättigheter, om köparen fullgör sin i lagen föreskrivna reklamationskyldighet. Lagen lägger emellertid inte hinder i vägen för att säljaren rekommenderar ett visst förfaringssätt från köparens sida vid reklamation. Detta kan tvärtom ofta vara till fördel för bägge parter genom att det underlättar reklamationshanteringen. Om köparen exempelvis företer kvitto eller garantibevis undviks att säljaren ifrågasätter att varan har sålts av honom. En klausul

som föreskriver exempelvis att köparen skall förete kvitto eller garantibevis för att kunna reklamera en vara är emellertid ogiltig vid konsumentköp.

Prop. 1989/90: 89
23 §

Av 47 § framgår att en reklamation som har avsänts på ett ändamålsenligt sätt, befordras på adressatens risk. Detta betyder att köparen, under de i 47 § närmare angivna förutsättningarna, inte går miste om sin rätt att göra gällande påföljder på grund av fel trots att hans meddelande om reklamationen försenas eller inte alls når säljaren.

Första stycket

Enligt första stycket skall köparen, om han vill åberopa att varan är felaktig, reklamera inom skälig tid efter det att han har märkt eller borde ha märkt felet. Bestämmelsen stämmer överens med motsvarande regel i förslaget till ny köplag, men vid tillämpningen av dessa bestämmelser i de båda lagarna måste innebörden av uttrycket "skälig tid" vara olika. Den tid som en konsument har på sig för att reklamera en vara skall vara längre än vad som kan krävas vid köp mellan näringsidkare. Frågan om när köparen borde ha märkt felet kan vara beroende på hans kunskaper om varor av det slag som köpet avser. Skyldigheten att reklamera inträder nämligen inte nödvändigtvis redan då t. ex. de funktionsstörningar som felet orsakar först kunde konstateras, utan det bör dessutom förutsättas att köparen borde ha insett att störningarna kan bero på fel i varan och inte något annat, såsom felaktig användning e. d.

Vid bedömningen av vad som skall anses vara skälig tid för reklamation vid ett konsumentköp är det särskilt två synpunkter som gör sig gällande. För det första har konsumenten inte någon sådan uttrycklig undersökningsplikt efter det att varan har avlämnats som gäller för köp i allmänhet och som i de fallen är utgångspunkten för beräkningen av tidsfristen. Detta innebär dock inte att konsumenten helt kan underlåta att vidta åtgärder för att konstatera om varan är i avtalat skick. Han bör normalt ganska omgående göra en i vart fall ytlig granskning av varan, men det bör inte krävas att han omedelbart efter mottagandet skall göra en mer noggrann genomgång eller prövning av varans kvalitet eller funktion.

För det andra bör en konsument kunna åberopa även tillfälliga hinder, såsom sjukdom och liknande, som giltig ursäkt för att han inte har märkt ett fel i varan och påtalat det hos säljaren. För en konsument kan det dessutom ibland framstå som tveksamt om ett fel är av sådant slag att han kan åberopa det mot säljaren. Han skall då ha möjlighet att överväga situationen och även kunna rådgöra med en konsumentvägledare eller någon annan som kan ge de upplysningar som han behöver för att kunna avgöra om han har anledning att påtala felet hos säljaren. Det får vid en skälighetsbedömning, grundad på de faktiska omständigheterna i det enskilda fallet, avgöras inte blott om felet är sådant att det har bort märkas tidigare än konsumenten enligt egen uppgift har uppmärksammat det, utan även i vad mån konsumentens personliga förhållanden bör inverka på bedömningen av om en reklamation av varan skall anses ha

skett inom den tid som skäligen bör stå honom till buds. Omständigheter av det senare slaget bör tillmätas förhållandevis stor betydelse vid konsumentköp. I praktiken bör säljaren få godta att en relativt lång tid har förflutit innan köparen reklamerar mot ett köp, förutsatt att felet inte är sådant att det märks redan vid en ytlig granskning av varan.

När köpet har förmedlats av en sådan näringsidkare som avses i 1 §, kan köparen vända sig med sin reklamation även till näringsidkaren. Om han har reklamerat antingen hos säljaren eller förmedlaren, har han bevarat sin rätt mot dem båda. Det är därför betydelsefullt att den av dem som har tagit emot en sådan reklamation underrättar den andre.

Andra stycket

Enligt huvudregeln skall köparen såsom framgår av första stycket rikta sin reklamation till säljaren. Enligt andra stycket har köparen därutöver rätt att reklamera hos den som för säljarens räkning har åtagit sig att avhjälpa fel i varan.

För att denna möjlighet skall stå till buds, krävs att åtagandet att avhjälpa fel i varan har gjorts *för säljarens räkning*. Därmed avses inte blott rena fullmakts- eller uppdragsförhållanden mellan säljaren och någon annan, utan åtagandet kan ha lämnats såväl av tillverkaren eller generalagenten som av ett till någon av dem eller säljaren knutet serviceföretag. Förhållandet mellan säljaren och den som har påtagit sig att avhjälpa felet måste vara sådant att de för köparen framstår som en enhet. Åtagandet skall avse avhjälpan av fel i varan, antingen ursprungliga fel eller fel som beror på att varan inte svarar mot en utställd garanti. Regeln blir inte tillämplig om köparen i samband med köpet har ingått ett särskilt avtal med någon annan än säljaren om service på den sålda varan. Om exempelvis den som har köpt brandskyddsutrustning samtidigt har tecknat avtal med ett fristående företag om regelbunden översyn av utrustningen och det senare visar sig att utrustningen var felaktig, skall reklamationen göras hos säljaren och inte hos serviceföretaget.

En reklamation som görs hos den som för säljarens räkning har åtagit sig att avhjälpa fel i varan blir gällande mot säljaren även om den påföljd som kommer att utkrävas blir en annan än avhjälpan. Köparen har därför, om felet inte blir avhjälpt, efter en sådan reklamation möjlighet att senare vända sig till säljaren med krav på hävning av köpet.

Tredje stycket

Enligt tredje stycket förlorar köparen rätten att åberopa fel i varan, om han inte reklamerar inom två år efter det att han tog emot den. För fel som visar sig eller reklameras först efter utgången av denna tvåårsperiod svarar säljaren således inte, såvida inte annat följer av 24 § på grund av att säljaren har handlat grovt vårdslöst eller i strid mot tro och heder. Köparen förlorar dock inte rätten att åberopa fel i varan, om säljaren - eller någon annan för hans räkning - genom en garanti eller

annan utfästelse har åtagit sig att under längre tid än två år svara för varan och felet omfattas av garantin eller utfästelsen.

Prop. 1989/90:89
24 §

När säljaren har lämnat en utfästelse att under viss tid svara för en varas funktion eller någon egenskaps bestånd, kan köparen i vissa fall ha rätt att reklamera även efter denna tids utgång. En bedömning av reklamationsfristen enligt reglerna i första stycket kan leda till sådant resultat, om ett fel som omfattas av utfästelsen har upptäckts först i slutskedet av den utfästa tiden. En sådan möjlighet får anses följa av utfästelsen, såvida det inte uttryckligen har angetts att utfästelsen bara gäller fel som reklameras inom den utsatta tiden.

24 §

Utan hinder av 23 § får köparen åberopa att varan är felaktig, om säljaren har handlat grovt vårdslöst eller i strid mot tro och heder eller om felet är sådant som avses i 18 §.

(Jfr 21 § i utredningens förslag)

Paragrafen innehåller vissa undantag från reglerna om köparens reklamationskyldighet i 23 §. De reglerna tillgodoser säljarens intresse att inom rimlig tid få vetskap om huruvida köparen anser att avtalet har fullgjorts på ett riktigt sätt eller om köparen vill göra gällande någon påföljd på grund av fel i varan. Det saknas emellertid anledning att låta en illojalt handlande säljare åberopa reglerna om reklamation för att freda sig mot köparens anspråk på grund av fel. Därför föreskrivs i förevarande paragraf att, om säljaren har handlat grovt vårdslöst eller i strid mot tro och heder, köparen får åberopa ett fel i varan utan hinder av att reklamation inte har skett inom de tidsfrister som gäller enligt 23 § första stycket. Vidare anges att detsamma skall gälla när varan är behäftad med sådant fel som avses i 18 §. När varan har sålts i strid mot vissa försäljningsförbud eller om den är så bristfällig att dess användning medför påtaglig fara för liv eller hälsa kan således köparen göra gällande påföljder av felet även om han inte har reklamerat enligt 23 §.

Att reklamationskyldigheten inte gäller i de angivna fallen betyder dock inte att köparen kan dröja under obegränsad tid med att lämna meddelande om felet efter det att han har märkt det. En alltför lång passivitet från köparens sida kan nämligen enligt allmänna principer medföra förlust av rätten att åberopa felet.

När den tvååriga preskriptionsfristen i 23 § har åsidosatts genom förevarande bestämmelse, kommer köparens krav att vara underkastat allmänna regler om preskription. Dessa innebär att kravet preskriberas 26 först efter tio år (jfr 17 § andra stycket konsumenttjänstlagen).

Köparen får hålla inne så mycket av betalningen som fordras för att ge honom säkerhet för hans krav på grund av en felaktig vara.

(Jfr 29 § i utredningens förslag)

Paragrafen behandlar köparens rätt att hålla inne betalningen för varan till säkerhet för hans krav på grund av fel i varan. Denna rätt är av betydelse för köparen som ett påtryckningsmedel för att förmå säljaren att avhjälpa fel och som ett medel för att göra rätten till prisavdrag eller hävning effektiv för den händelse felet inte avhjälps. En liknande bestämmelse finns i 19 § konsumenttjänstlagen.

Om köparen har krav mot säljaren på grund av fel i varan, får han hålla inne så mycket av betalningen som fordras för att ge honom säkerhet för kravet. Köparen kommer inte i dröjsmål när han utnyttjar sin rätt enligt bestämmelsen, vilket innebär att säljaren inte kan göra gällande några påföljder mot köparen på grund av den uteblivna betalningen. Inte heller kan det uppkomma någon rätt för säljaren till dröjsmålsränta på det innehållna beloppet.

Rätten att hålla inne betalningen förutsätter att köparen har rätt att göra gällande krav på grund av fel i varan. Köparen måste själv bedöma om förutsättningar föreligger att med tillämpning av förevarande bestämmelse hålla inne betalningen. Han får själv stå risken för sin bedömning. Skulle det i efterhand konstateras att han har hållit inne betalning utan fog, kan säljaren göra gällande påföljder på grund av att köparen inte har betalat i tid.

Köparen får hålla inne så mycket av betalningen som svarar mot hans krav på grund av felet i varan. Med krav avses därvid inte köparens yrkande som sådant utan det som han har rätt att göra gällande mot säljaren på grund av felet. Köparen får uppskatta storleken av sina befogade krav och bestämma det belopp han håller inne med hänsyn till detta. Skulle han hålla inne ett för stort belopp, riskerar han att själv drabbas av dröjsmålspåföljder.

Vilka belopp som det blir fråga om att hålla inne blir beroende av omständigheterna i det enskilda fallet. Är felet av sådan beskaffenhet att hävning kan komma i fråga, får köparen hålla inne hela betalningen. I andra fall kan det bli fråga om att hålla inne belopp motsvarande prisavdrag eller skadestånd. Går kravet ut på avhjälpande eller omleverans, får beloppet bestämmas med utgångspunkt i de påföljder som kan komma i fråga i andra hand, t. ex. just prisavdrag. Köparen måste alltså göra en uppskattning av vilka belopp som motsvarar hans krav. En sådan uppskattning måste av naturliga skäl många gånger bygga på en del osäkra faktorer och för att den innehållna betalningen skall ge köparen

¹Ändrad lydelse i propositionsförslaget.

den avsedda säkerheten, måste hans rätt enligt bestämmelsen innefatta en viss säkerhetsmarginal.

Prop. 1989/90: 89
26 §

Har köparen med stöd av paragrafen hållit inne ett belopp, får han fortsättningsvis hålla inne detta endast till den del som han alltjämt har ett utestående anspråk mot säljaren på grund av felet. Om säljaren helt eller delvis avhjälper ett fel, får köparen alltså därefter hålla inne endast ett belopp som kan beräknas svara mot hans eventuella kvarstående och nytillkomna krav till dess att parterna når en slutreglering.

Om betalning skall erläggas vid olika tidpunkter och köparen har rätt att hålla inne en viss del av priset, får han utnyttja denna rätt genom att hålla inne de poster som närmast förfaller till betalning. Han behöver alltså inte fortsätta att erlagga förfallande poster tills restskulden motsvarar det belopp han har rätt att hålla inne.

Avhjälpande och omleverans

26 §¹

Köparen har rätt att kräva avhjälpande av felet eller omleverans, om detta kan ske utan oskälig kostnad eller olägenhet för säljaren.

Avhjälpande eller omleverans skall ske inom skälig tid efter det att köparen framställde sitt krav och utan kostnad eller väsentlig olägenhet för denne.

(Jfr 22 § i utredningens förslag)

Paragrafen reglerar köparens rätt att vid fel i varan kräva avhjälpande av felet eller omleverans. Liknande bestämmelser finns i 20 § första, tredje och fjärde styckena konsumenttjänstlagen.

Första stycket

Om varan är felaktig, får köparen enligt första stycket kräva att säljaren avhjälper felet eller levererar en ny vara, förutsatt att detta kan ske utan oskälig kostnad eller olägenhet för säljaren. Kan ett avhjälpande eller en omleverans inte ske utan oskälig kostnad eller olägenhet för säljaren, får han avvisa köparens krav. Denne är då hänvisad till de andra påföljder som står till buds vid det fel i varan som det är fråga om.

Säljarens resurser att själv utföra en reparation har ingen avgörande betydelse för hans skyldighet att avhjälpa ett fel. En säljare inrättar ofta sin verksamhet så att han låter avhjälpa fel genom tillverkaren eller någon annan. Det förekommer också ofta att tillverkare antingen själv eller genom ett serviceföretag reparerar fel på de produkter som saluförs genom försäljningsbolag eller någon annan fristående försäljningsorganisation. En säljare kan också ha möjlighet att för avhjälpande av fel i levererade varor anlita en hantverkare eller en verkstad som han vanligen

¹Ändrad lydelse i propositionsförslaget.

anlitar i den egna verksamheten. Även om en säljare inte själv i egen regi kan avhjälpa ett fel, är det således ofta möjligt för honom att trots det åstadkomma avhjälpandet.

Köparens rätt att kräva att felet avhjälpas är inte beroende av att felet är väsentligt. Felets art kan emellertid, bland andra omständigheter, inverka på bedömningen av om avhjälpandet kan ske "utan oskäligen kostnad eller olägenhet för säljaren". Skyldighet att avhjälpa felet kan vara oskäligt betungande för säljaren exempelvis om han saknar tekniska eller organisatoriska resurser för ändamålet eller om anskaffandet av erforderliga reservdelar skulle vara mycket kostsamt.

Vid bedömningen av om kostnaden och olägenheten är skälig bör i viss mån beaktas betydelsen för köparen av att ett avhjälpande kommer till stånd. Det blir därvid fråga om en avvägning mellan parternas intressen, varvid felets betydelse för konsumenten skall ställas mot de olägenheter och kostnader som ett avhjälpande i det enskilda fallet skulle medföra för säljaren. Det innebär naturligtvis alltid ett visst mått av både besvär och kostnader för säljaren att behöva avhjälpa ett fel. För att säljaren på grund härav skall vara befriad från skyldigheten att avhjälpa ett fel fordras emellertid att det föreligger ett markant missförhållande mellan den uppoffring som säljaren måste göra för att avhjälpa ett fel och felets betydelse för köparen. Ju mer väsentligt felet är för köparen, desto större olägenheter och kostnader måste säljaren tåla. Skulle ett avhjälpande genom säljarens försorg vara förenat med betydande kostnader, medan köparen själv utan större svårigheter kan ombesörja att felet avhjälpas, bör säljaren inte vara skyldig att avhjälpa felet.

I stället för att kräva att ett fel avhjälpas kan köparen kräva omleverans, vilket innebär att varan ersätts med en annan vara i avtalsenligt skick. Köparens rätt att kräva omleverans förutsätter - på samma sätt som vid krav på avhjälpande - att åtgärden kan ske utan oskäligen kostnad eller olägenhet för säljaren. Bedömningen av huruvida denna förutsättning föreligger får ske efter samma principer som har angivits i fråga om krav på avhjälpande.

Köparen kan fritt välja om han vill kräva avhjälpande eller omleverans. Säljaren är dock inte bunden av köparens val. Enligt 27 § har nämligen säljaren - oberoende av vilken påföljd som köparen kräver - rätt att avhjälpa felet eller företa omleverans, om han när köparen reklamerar utan uppskov erbjuder sig att göra detta samt åtgärden kan ske inom skälig tid efter reklamationen och utan kostnad eller väsentlig olägenhet för köparen. Bestämmelserna i 27 § leder därför till att det i praktiken ofta blir säljaren som kan avgöra om en felaktig vara skall repareras eller inte.

Andra stycket

Om köparen har framställt krav på avhjälpande eller omleverans har säljaren enligt andra stycket en skälig tid på sig för att företa den begärda rättelsen. Om rättelsen sker inom skälig tid kan köparen inte - bortsett

från krav på skadestånd - göra gällande andra påföljder på grund av felet. Detta följer av 28 §. Den angivna tidsfristen skall räknas från den tidpunkt när köparen har preciserat sina anspråk på grund av felet och kan alltså vara en senare tidpunkt än den då köparen reklamerat enligt 23 §. Om det är fråga om ett avhjälpande krävs givetvis också att köparen ställer varan till säljarens förfogande. I regel bör säljaren i samband med att köparen framställer sitt anspråk kunna lämna ett besked om hur lång tid han räknar med att behöva för att avhjälpa felet. Köparen kan då bedöma om han skall utnyttja sin rätt till avhjälpande eller om han skall kräva någon annan påföljd. Godtar köparen den tid som säljaren uppger, får han inte före den tidens utgång göra gällande några andra påföljder. Skulle han å andra sidan avstå från att begära avhjälpande, kan säljaren å sin sida med stöd av 27 § kräva att få avhjälpa felet.

Bedömningen av vad som är skälig tid för att avhjälpa ett fel bör i första hand ske med hänsyn till köparens intresse, bl. a. hans behov av varan i felfritt skick. Även säljarens möjligheter att avhjälpa felet måste beaktas. I princip bör emellertid säljaren vara skyldig att ta sig an avhjälpandet omgående sedan köparen gett honom tillfälle till det. Endast om felet är av sådant slag att det inte nämnvärt påverkar varans användbarhet och köparen kan disponera varan, bör denne behöva finna sig i att säljaren på grund av ursäktlig tidsbrist e.d. dröjer något med sina åtgärder. Även om köparen inte kan använda varan under väntetiden, bör en längre tid än annars kunna godtas, om säljaren lämnar en ersättningsvara till köparens förfogande. Säljaren bör också kunna medges en större tidsmarginal, om konsumenten ändå inte skulle använda varan, exempelvis därför att användningen är säsongsbunden. I övrigt får det avgörande för bedömningen av vad som utgör en skälig tid för ett avhjälpande i huvudsak vara den tid som normalt måste beräknas gå åt för de nödvändiga åtgärderna.

Förevarande bestämmelse är tvingande till köparens förmån. Säljaren kan därför inte på förhand förbehålla sig en längre tid för avhjälpande än vad som följer av bestämmelsen. Däremot kan köparen, sedan frågan om avhjälpande av ett fel väl har uppkommit, med bindande verkan medge säljaren en längre tid för avhjälpandet.

Avhjälpande eller omleverans skall ske utan kostnad för köparen. Däremot kan köparen få finna sig i ett visst besvär i samband med att felet avhjälpas eller varan byts ut så länge det inte är fråga om väsentliga olägenheter. Om köparen har haft några nödvändiga kostnader i sammanhanget, t. ex. för transport av varan till säljaren, skall säljaren ersätta honom för dessa kostnader.

Om säljarens kostnader i samband med ett avhjälpande skulle visa sig bli oskäligt höga, bortfaller hans skyldighet att avhjälpa felet. Det ansvar för samtliga kostnader för avhjälpandet som åvilar säljaren hindrar inte att köparen i ett sådant fall - i samband med att han gör anspråk på rättelse av felet - tar på sig en viss kostnad, exempelvis kostnader för

transport av varan, och därigenom undanröjer det hinder för säljarens avhjälpandeskyldighet som kostnaderna utgör.

Prop. 1989/90: 89
27 §

Principen att avhjälpandet skall ske på säljarens bekostnad hindrar inte heller att säljaren kan debitera köparen kostnaden för undersökning av varan, om undersökningen skulle ge vid handen att varan inte är felaktig utan att den exempelvis har skadats genom vårdslös hantering. Om säljaren vill förbehålla sig rätten att ta ut en sådan kostnad, bör han dock klargöra detta för köparen redan innan undersökningen påbörjas.

27 §

Även om köparen inte kräver det, har säljaren rätt att på egen bekostnad avhjälpa felet eller företa omleverans, om han när köparen reklamerar utan uppskov erbjuder sig att göra detta samt åtgärden kan ske inom skälig tid efter reklamationen och utan kostnad eller väsentlig olägenhet för köparen.

Säljaren får ej åberopa att han inte har beretts tillfälle att avhjälpa felet eller företa omleverans, om köparen har avhjälpt felet och det med hänsyn till omständigheterna inte skäligen kunde krävas att köparen skulle avvakta avhjälpande eller omleverans från säljarens sida.

(Jfr 23 § i utredningens förslag)

Första stycket innehåller en bestämmelse som under vissa förutsättningar ger säljaren rätt att avhjälpa fel i varan eller företa omleverans för att därigenom undvika andra påföljder på grund av felet. I andra stycket anges förutsättningarna för att köparen skall ha rätt att avhjälpa ett fel på säljarens bekostnad utan att först avvakta avhjälpande eller omleverans från säljarens sida. Bestämmelser i samma fråga finns för konsumenttjänsternas del i 20 § andra - fjärde styckena konsumenttjänstlagen.

Första stycket

Bestämmelsen ger säljaren en rätt att undvika andra påföljder - bortsett från skadestånd - genom att avhjälpa felet eller leverera en avtalsenlig vara. Paragrafen är tvingande till konsumentens förmån och anger därför också gränserna för säljarens möjligheter att genom avtalsvillkor vid köpet förbehålla sig rätten att avhjälpa fel eller omleverera för att undvika andra påföljder.

Säljarens rätt enligt bestämmelsen innebär en viktig inskränkning i principen att köparen kan välja vilken påföljd han vill göra gällande. Även om felet är väsentligt och köparen i och för sig är berättigad att häva köpet, kan säljaren undvika hävningen genom att avhjälpa felet eller leverera en ny, felfri vara. Det krävs då att detta kan ske inom skälig tid efter reklamationen och utan kostnad eller väsentlig olägenhet för köparen.

Även om köparen skulle begära att få felet avhjälpt, kan säljaren välja att i stället företa omleverans, om inte detta medför väsentlig olägenhet

för köparen. Sådan olägenhet kan tänkas uppkomma exempelvis om varan har monterats eller installerats hos köparen.

Prop. 1989/90: 89
27 §

Om säljaren önskar utnyttja sin rätt att avhjälpa felet eller företa omleverans skall han utan uppskov erbjuda sig att göra detta när köparen reklamerar. Det fordras inte att säljaren alltid måste bestämma sig i omedelbar anslutning till reklamationen. Ibland kan han behöva någon tid för att undersöka varan för att fastställa om något fel föreligger och i så fall vilket. I ett sådant fall bör han kunna dröja med sitt besked en kortare tid i avvaktan på undersökningen. Han kan naturligtvis också erbjuda sig att avhjälpa felet om undersökningen skulle leda till att ett sådant visar sig föreligga.

Säljaren behöver inte själv utföra ett avhjälpande. Han kan i stället hänvisa köparen till en serviceverkstad. Köparen får då finna sig i att vända sig dit med varan om inte detta medför en väsentlig olägenhet för honom. Det får godtas att köparen måste underkasta sig ett visst besvär i samband med säljarens rättelse men, eftersom det inte är fråga om annat än att köparen skall få den köpta varan i det skick som följer redan av köpeavtalet, måste det kunna krävas att säljaren vidtar de åtgärder som skäligen kan krävas för att köparen utan onödigt besvär skall få den köpta varan reparerad eller ersatt av en ny.

Den erbjudna rättelsen skall ske inom skälig tid. I annat fall kan köparen enligt 28 § kräva prisavdrag eller häva köpet. Tiden skall räknas från reklamationen och säljaren skall i princip vara beredd att omgående ta hand om varan och skyndsamt reparera den, om han vill utnyttja sin rätt att avhjälpa felet. Vissa fel är dock sådana att felsökning kan ta viss tid i anspråk och det kan krävas en tids provdrift för att fastställa t. ex. ett periodiskt återkommande fel i en tv-apparat. En annan anledning till att ett avhjälpande kan ta längre tid i anspråk är att varan måste sändas tillbaka till fabriken eller till en serviceverkstad på annan ort. Om det inte är fråga om några särskilda förhållanden av det angivna slaget eller liknande, bör en köpare normalt kunna räkna med att avhjälpandet skall klaras av på ett par dagar från det säljaren fick hand om varan. Om köparen måste vara utan varan i mer än en vecka, bör det i regel kunna krävas att säljaren ställer en ersättningsvara till köparens förfogande under reparationstiden. Detta gäller givetvis inte när det är fråga om en vara som köparen ändå inte skulle ha använt under reparationstiden, t. ex. när användningen är säsongsbunden. I ett sådant fall bör säljaren också medges en större tidsmarginal för reparationen.

En köpare skall inte behöva tåla att säljaren gör upprepade försök att avhjälpa samma fel. Om ett fel återkommer efter två avhjälpningsförsök, bör köparen i regel kunna vägra att gå med på fler försök. Är det fråga om olika fel, kan det dock vara rimligt att köparen får godta något fler reparationer. Även i den situationen lär man emellertid i regel ganska snart nå en gräns där ytterligare reparationer får anses medföra sådana olägenheter för köparen att denne har rätt att avböja säljarens erbjudande om reparation.

En särskild fråga i sammanhanget gäller köparens skyldighet att underrätta säljaren, om han vill åberopa att ett fel helt eller delvis kvarstår efter ett avhjälpningsförsök. Det bör åligga köparen att anmäla detta till säljaren inom skäligen tid. Gör han inte det, får han anses ha godtagit avhjälpandet. En sådan anmälan utgör ingen reklamation i lagens mening, och den kan därför göras även efter utgången av den i 23 § tredje stycket angivna preskriptionstiden. Detsamma bör gälla om rättelse har skett i den formen att den felaktiga varan har bytts ut mot en ny. Tvåårsregeln bör emellertid ges en analog tillämpning såtillvida att anmärkningar måste göras inom två år från avhjälpandet eller omleveransen. Om å andra sidan, sedan ett fel har avhjälpats, varan visar sig vara behäftad med ett annat fel som inte har samband med den utförda reparationen, måste en ny reklamation göras och då är preskriptionsregeln tillämplig.

Paragrafen innebär att säljaren har rätt att avhjälpa ett fel för att därigenom undgå andra påföljder. Härav följer att köparen är skyldig att ställa varan till säljarens förfogande och att han, om han utan godtagbar anledning underlåter att göra detta, inte har någon rätt att göra gällande andra påföljder på grund av felet.

Ett avhjälpande eller en omleverans skall ske utan kostnad för köparen. Eftersom bestämmelsen är tvingande är det inte möjligt för säljaren att med verkan mot köparen i försäljningsvillkoren eller i ett garantiåtagande föreskriva att köparen skall svara för vissa kostnader i samband med ett avhjälpande. I detta ligger naturligtvis också att säljaren inte har någon rätt att ta ut en självrisk av köparen.

Säljaren är skyldig att ersätta köparen för dennes utlägg i sammanhanget, t.ex. för resor och transporter. Enligt 42 § är köparen dock skyldig att vidta skäligen åtgärder för att begränsa de kostnader som säljaren skall stå för. Köparen kan t.ex. i allmänhet inte begära att på säljarens bekostnad få företa en särskild resa för att lämna varan för reparation om han kan lämna varan vid ett senare tillfälle när han ändå skall göra resan. Medför det en väsentlig olägenhet för köparen att inte kunna använda varan eller att tvingas använda den felaktiga varan under denna tid blir situationen dock en annan. Den situationen kan å andra sidan föranleda säljaren att avstå från att begära att få avhjälpa felet på grund av ansvaret för köparens reskostnad.

De utlägg som köparen enligt denna bestämmelse kan få ersatta av säljaren är endast sådana kostnader som krävs för att få felet avhjälpats. Felet kan dock förorsaka andra kostnader för köparen, såsom utgifter för tvätt under tiden en tvättmaskin repareras eller extra utgifter för inkvartering, transport m.m. därför att fel på en nyinköpt bil tvingat köparen att avbryta en resa. En köpare kan också gå miste om arbetsförtjänst om han måste ta ledigt från sitt arbete för att köra bilen till verkstad eller ta emot en reparatör i hemmet. Köparens rätt till ersättning för kostnader av sådant slag får bedömas enligt reglerna om skadestånd i 30 - 32 §§.

Om säljaren i samband med en reklamation erbjuder köparen att byta den felaktiga varan mot en annan dyrare vara mot betalning av mellanskillnaden är det inte fråga om omleverans i lagens mening utan om en hävning i förening med ett nytt köp. Det står givetvis köparen fritt att avgöra om han skall acceptera ett sådant erbjudande eller inte.

Andra stycket

Andra stycket reglerar det fallet att köparen själv har låtit avhjälpa ett fel utan att dessförinnan ha berett säljaren tillfälle att vidta rättelse enligt första stycket. Huvudregeln är att köparen, när han har upptäckt ett fel, skall reklamera felet för att därigenom bereda säljaren tillfälle att vidta rättelse genom att avhjälpa felet eller företa omleverans enligt första stycket. Det är emellertid inte i alla situationer rimligt eller ens möjligt för köparen att förfara på det sättet. Under vissa omständigheter skall därför en köpare, trots att han inte i förväg har kontaktat säljaren, kunna ombesörja avhjälpandet utan risk för att han inte får kostnaden ersatt, t.ex. när det av omständigheterna står klart att säljaren inte själv eller genom någon annan skulle kunna ombesörja ett avhjälpande inom skälig tid och utan väsentlig olägenhet för köparen. Detta kan vara fallet när köparen befinner sig med varan på en avlägsen ort och avhjälpandet inte kan anstå tills han kan bereda säljaren tillfälle att ombesörja en reparation. Befinner sig t. ex. köparen på resa utomlands när ett fel visar sig på en ny bil, bör han på platsen kunna ordna med reparation av felet, om det är nödvändigt för att sätta bilen i kördugligt skick. Är det däremot fråga om ett mindre fel som inte har någon direkt betydelse för bilens säkerhet eller användbarhet, bör bedömningen i de flesta fall leda till att köparen får finna sig i de besvär som kan vara förenade med att säljaren skall beredas tillfälle att utöva sin rätt till rättelse enligt första stycket. I de fall när köparen låter avhjälpa ett fel utan föregående kontakt med säljaren är det angeläget att han skaffar bevis om felet och kostnaderna för att avhjälpa det. Om säljaren ifrågasätter köparens rätt till sådant avhjälpande eller kostnaderna härför, måste nämligen köparen styrka sin rätt till ersättning.

Den inskränkning av säljarens rätt att själv företa rättelse som regeln i andra stycket innebär följer i och för sig av vad som redan framgår av första stycket. I de fall som avses här måste det nämligen också vara fråga om en situation där kravet att säljaren skall kunna avhjälpa felet utan väsentlig olägenhet för köparen inte har uppfyllts. I klarläggande syfte har dock en uttrycklig bestämmelse om köparens rätt att i vissa fall själv låta avhjälpa fel på säljarens bekostnad tagits in i andra stycket.

Om avhjälpande eller omleverans inte kommer i fråga eller inte sker inom skälig tid efter reklamationen, får köparen kräva prisavdrag som svarar mot felet eller häva köpet enligt 29 §.

Köparen har vidare rätt till ersättning för vad det kostar att avhjälpa felet, till den del denna kostnad inte är oskäligt hög eller täcks genom att köparen erhåller ett prisavdrag.

Köparen har dock inte rätt till prisavdrag vid köp av begagnade varor på auktion.

(Jfr 24 § i utredningens förslag)

Paragrafen anger under vilka förutsättningar som prisavdrag och hävning kommer i fråga som påföljder på grund av fel i den köpta varan. När det gäller hävning finns dock en ytterligare förutsättning i 29 §. Andra stycket anger förutsättningarna för att köparen som alternativ till prisavdrag skall ha rätt att kräva ersättning för vad det kostar att avhjälpa felet. Enligt tredje stycket undantas prisavdrag som påföljd vid försäljning av begagnade varor på auktion.

I konsumenttjänstlagen finns bestämmelser om förutsättningarna för prisavdrag och hävning i 21 §.

Första stycket

Av bestämmelsen framgår det inbördes förhållandet mellan å ena sidan påföljderna avhjälpande och omleverans och å andra sidan prisavdrag och hävning. De senare påföljderna är avsedda att som regel komma i fråga först i andra hand. Om köparen har krävt avhjälpande eller omleverans eller om säljaren har erbjudit sig att vidtaga sådan rättelse och köparen enligt 27 § är skyldig att acceptera erbjudandet, kommer prisavdrag eller hävning i fråga först om rättelse inte sker inom skälig tid. Att rättelse inte har skett kan då bero antingen på att säljaren har underlåtit att vidta rättelsen eller att han har försökt att avhjälpa felet utan att lyckas med det på ett godtagbart sätt.

Krav på prisavdrag och hävning kan emellertid göras gällande även om rättelse av felet inte alls har varit på tal. Om köparen inte har framställt eller inte har haft rätt att framställa krav på rättelse och säljaren inte heller har erbjudit sig att företa rättelse eller om köparen har haft rätt att vägra godta rättelse från säljarens sida, kan både prisavdrag och hävning komma i fråga som primära påföljder på grund av felet.

Om köparen utan godtagbara skäl har vägrat att acceptera säljarens erbjudande om rättelse, kan han därefter inte göra gällande någon rätt till prisavdrag eller hävning.

Rätten till prisavdrag är avsedd att vara ett alternativ till hävning och kan göras gällande när köparen väljer att behålla den felaktiga varan. Prisavdraget är avsett framför allt att kompensera köparen för mindre fel, och påföljden har därför i de fall den kommer till användning den effekten att den begränsar behovet av den mera ingripande påföljd som

hävning av köpet utgör. Syftet med prisavdrag är att återställa balansen mellan säljarens felaktiga prestation och det vederlag som köparen skall betala. Orsaken till felet är utan betydelse för köparens rätt till prisavdrag. Den rätten är inte heller beroende av om felet är väsentligt eller inte.

Avdraget skall beräknas på objektiva grunder. Det skall motsvara skillnaden i värde vid tiden för avlämnandet mellan en vara i avtalsenligt skick och den felaktiga. Det ligger i sakens natur att en sådan beräkning ofta måste ske på ett ganska schablonmässigt sätt.

Termen prisavdrag utgår - enligt ordets betydelse - från att köparen inte har betalat varan när han gör gällande sin rätt till prisavdrag. Emellertid spelar det ingen roll för rätten till prisavdrag om varan är betald eller ej. I det fallet varan är betald får köparen i stället kräva tillbaka så stor del av betalningen som han annars skulle ha rätt att tillgodogöra sig som avdrag.

Rätten till prisavdrag utesluter inte att köparen dessutom kan ha rätt till skadestånd på grund av felet. Skadeståndet får emellertid i det fallet inte omfatta vad som kompenseras genom prisavdraget.

Andra stycket

Enligt andra stycket kan köparen som alternativ till prisavdrag i stället kräva ersättning för kostnaden för att avhjälpa ett fel. Såsom framhållits i specialmotiveringen till första stycket är de påföljder som anges i paragrafen i princip subsidiära till avhjälpande och omleverans enligt 26 och 27 §§. Köparens rätt till ersättning för egna kostnader för att avhjälpa ett fel kommer därför i fråga framför allt när något godtagbart avhjälpande inte kommer till stånd sedan köparen har begärt att få felet avhjälpt eller sedan säljaren själv har erbjudit sig att avhjälpa det. Rätten till ersättning kan dock också följa av köparens rätt enligt 27 § andra stycket att i vissa fall låta avhjälpa ett fel på säljarens bekostnad utan att denne först har beretts tillfälle att rätta felet.

Rätten till ersättning för kostnaden att avhjälpa felet föreligger i den mån denna kostnad inte är oskäligt hög. Om köparen har låtit utföra en onödigt kostsam reparation, kan han få ersättning för kostnaderna endast till den del som medges enligt förevarande stycke. Bedömningen av kostnaden bör ske med hänsyn till i första hand varans värde och felets betydelse för köparen. Även om säljaren inte är skyldig enligt 27 § att avhjälpa ett fel därför att detta skulle medföra oskälig kostnad eller olägenhet för honom, kan köparen ha rätt till ersättning för avhjälpandekostnaden, om en annan näringsidkare kan avhjälpa felet till betydligt lägre kostnad än säljaren, exempelvis därför att transportkostnaderna blir avsevärt lägre.

När säljaren inte är skyldig att enligt 26 § avhjälpa ett fel därför att kostnaden för det är för hög i förhållande till felets betydelse, kan

köparen inte tvinga fram ett avhjälpande till samma kostnad genom att åberopa förevarande bestämmelse. En kostnad som enligt 26 § är "oskäligen" får nämligen också bedömas som "oskäligt hög" enligt förevarande bestämmelse.

29 §

Köparens rätt till ersättning för kostnader enligt andra stycket avser endast de direkta utläggerna för felets avhjälpande, däribland transportkostnader och liknande utgifter som varit nödvändiga. Köparens anspråk till följd av utgifter och kostnader i övrigt som felet har förorsakat får bedömas enligt reglerna om skadestånd (30 och 32 §§).

Tredje stycket

Vid köp av begagnade varor på auktion har köparen inte rätt till prisavdrag. Det vore inte rimligt att köparen i sådana fall skulle ha rätt att kräva prisavdrag, eftersom det rör sig om en speciell form av försäljning av varor i befintligt skick där köparen bestämmer priset.

Undantaget för prisavdrag vid auktionsköp avser endast försäljning av begagnade varor. I de fall nya varor säljs genom auktionsförfarande i stället för på sedvanligt sätt innebär således inte formen för försäljningen någon skillnad i köparens rätt att göra gällande påföljder på grund av fel.

29 §

Köparen får häva köpet, om felet är av väsentlig betydelse för honom.

(Jfr 25 § i utredningens förslag)

För att köparen skall ha rätt att häva köpet på grund av ett fel i en vara krävs - utöver vad som följer av 28 § - att felet är av väsentlig betydelse för honom. Enligt 28 § gäller att köparen får häva köpet enligt förevarande paragraf endast under förutsättning att avhjälpande eller omleverans inte har kommit i fråga eller inte har skett inom skälig tid efter reklamationen. Den närmare innebörden av den förutsättningen har behandlats i specialmotiveringen till 27 §.

Frågan om felets väsentlighet skall bedömas från köparens synpunkt. Det är således inte en abstrakt bedömning som skall göras utan en bedömning av vad som med hänsyn till den enskilde köparens förutsättningar framstår som ett väsentligt avtalsbrott. Är varan behäftad med ett fel som typiskt sett kan anses vara väsentligt för konsumenter i allmänhet, kan man utgå från att detta gäller även för den aktuelle köparen. Om felet däremot är sådant att det för en köpare i allmänhet får anses vara av ringa betydelse, får det ankomma på köparen att visa att felet av någon anledning är väsentligt för honom. Kan han visa detta, har han rätt att häva köpet även om säljaren inte har haft anledning att inse felets betydelse för köparen. Ett fel som för den ene köparen har liten betydelse kan spela en stor roll för en annan köpare. Även ett i och för sig

obetydligt fel, såsom en smärre färgavvikelse, kan vara väsentligt, t. ex. om det är fråga om ett kompletteringsköp som förutsätter överensstämmelse med tidigare köpta varor.

Prop. 1989/90: 89
30 §

Väsentlighetsbedömningen tar naturligen i första hand sikte på avvikelens storlek i förhållande till en felfri vara men kan påverkas också av tidsfaktorn. En betydande avvikelse behöver därför inte nödvändigtvis anses som ett väsentligt fel, om avvikelsen rättas inom skäligen tid.

Förutsättningarna för rätten till hävning skall prövas vid en helhetsbedömning av felets betydelse för köparen med beaktande av möjligheterna att rätta felet eller kompensera köparen för det genom övriga påföljder. Kan felet åtgärdas genom avhjälpande eller omleverans enligt 26 - 27 §§, kan det vara en omständighet som talar för att väsentlighetsrekvisitet inte är uppfyllt. Att köparens krav på avhjälpande eller omleverans inte har efterkommit inom skäligen tid, eller att en sådan påföljd inte kommer i fråga, är däremot omständigheter som talar för det motsatta förhållandet. Om en vara som är behäftad med fel dessutom har avlämnats för sent, finns det anledning att vid bedömningen av hävningsförutsättningarna ta hänsyn till den sammanlagda betydelsen av avtalsbrotten.

När det gäller en vara som har tillverkats eller skaffats särskilt för köparen, finns det ofta skäl att med avseende på köparens hävningsrätt särskilt beakta möjligheten att avhjälpa felet eller att kompensera det på annat sätt. I dessa fall medför en hävning större olägenhet för säljaren än när köpet avser en massstillverkad vara. Tyngst väger dock självfallet köparens intresse att till slut få en felfri vara. Emellertid finns i allmänhet skäl att ställa något högre krav på de omständigheter som skall föranleda att ett avtalsbrott bedöms som väsentligt vid köp av denna typ. Denna något strängare väsentlighetsbedömning följer nämligen i regel av den bedömning som enligt bestämmelsen skall ske med avseende på avtalsbrottets betydelse för köparen. Denne torde nämligen vara beredd att finna sig i olägenheter av större omfattning, exempelvis i samband med felets avhjälpande, när det gäller en vara som är anpassad efter köparens speciella önskemål och vilken han inte utan vidare kan ersätta genom köp från annat håll.

Skadestånd

30 §¹

Köparen har rätt till ersättning för den skada han lider genom att varan är felaktig, om inte säljaren visar att underlåtenheten att avlämna en felfri vara beror på ett hinder utanför hans kontroll som han inte skäligen kunde förväntas ha räknat med vid köpet och vars följd han inte heller skäligen kunde ha undvikit eller övervunnit.

Beror underlåtenheten att avlämna en felfri vara på någon som säljaren har anlitat för att helt eller delvis fullgöra köpet, är säljaren fri från skadeståndsskyldighet endast om också den som han har anlitat skulle

¹Ändrad lydelse i propositionsförslaget.

vara fri enligt första stycket. Detsamma gäller om felet beror på en leverantör som säljaren har anlitat eller någon annan i tidigare säljled.

Prop. 1989/90:89
30 §

(Jfr 26 § i utredningens förslag)

Paragrafen handlar om säljarens skadeståndsskyldighet på grund av fel i varan. Liksom när det gäller skadestånd vid dröjsmål (se 14 §) har säljaren ett s. k. kontrollansvar för skada som köparen åsamkas på grund av fel i varan. Regler om skadeståndets omfattning finns i 32 §.

Till skillnad från vad som gäller enligt förslaget till ny allmän köplag (se prop. 1988/89:76 s. 46 ff och 138) omfattar kontrollansvaret alla slags skador, alltså inte bara - som enligt köplagsförslaget - direkta skador.

Första stycket

Huvudregeln är att säljaren är skyldig att ersätta köparen för den skada som denne lider på grund av fel i varan. För att säljaren skall undgå skadeståndsskyldighet krävs enligt första stycket att fyra olika förutsättningar föreligger. För det första skall det föreligga ett hinder att leverera en felfri vara. För det andra skall hindret ligga utanför säljarens kontroll. För det tredje skall hindret vara sådant att säljaren inte skäligen kunde förväntas ha räknat med det vid köpet och slutligen skall han inte heller skäligen ha kunnat undvika eller övervinna följderna av hindret. För att säljaren skall undgå skadeståndsskyldigheten skall samtliga dessa förutsättningar vara uppfyllda och det är säljaren som har att visa att så är fallet. Reglerna om säljarens skadeståndsskyldighet vid fel är desamma som vid dröjsmål och beträffande den närmare innebörden av de nämnda förutsättningarna för att säljaren skall undgå skadeståndsansvaret hänvisas till vad som angivits i specialmotiveringen till 14 §. Tillämpade på felsituationen innebär dessa förutsättningar att utrymmet för befrielse från skadeståndsansvaret i praktiken torde vara mycket begränsat.

Bestämmelsen avser den situationen att en vara som har avlämnats visar sig vara behäftad med ett fel. Om avlämnandet försenas därför att säljaren i ett sent skede upptäcker att den vara som han avser att leverera är felaktig och därför inte i tid hinner ersätta den med en felfri vara, skall den situationen bedömas enligt bestämmelserna i 14 § om skadestånd på grund av dröjsmål.

Felet som sådant kan naturligtvis inte åberopas som ett ansvarsbefriande hinder. Om varan visar sig ha ett dolt fel, kan säljaren inte undgå skadeståndsskyldighet genom att hänvisa till att han inte har kunnat upptäcka felet före avlämnandet eller att han inte har haft anledning att misstänka att varan skulle vara felaktig.

Det är inte heller tillräckligt att orsaken till felet ligger utanför säljarens kontroll, utan orsaken skall dessutom ha inneburit ett faktiskt hinder mot att leverera en felfri vara. Även om säljaren kan visa att felet i den avlämnade varan har uppkommit till följd av en omständighet utanför hans kontroll, blir han därför inte fri från skadeståndsskyldighet i sådana fall när det bara är fråga om ett fel i det enskilda exemplar eller parti av

varan som säljaren råkat välja eller som råkat vara tillgängligt för leverans till köparen. I ett sådant fall har det inte förelegat något hinder av det slag som avses i bestämmelsen, eftersom säljaren hade kunnat välja att fullgöra köpet med en annan, felfri vara. Den omständigheten att felet inte har kunnat upptäckas av säljaren före avlämnandet skall inte tillmätas någon betydelse i sammanhanget.

Om en vara exempelvis visar sig ha ett dolt fel som härstammar från tillverkningsprocessen och orsaken till felet ligger utanför säljarens kontroll, kan säljaren bli fri från skadeståndsskyldighet endast ifall det vid tiden för avlämnandet inte fanns någon felfri vara att tillgå med vilken köpet skulle ha kunnat fullgöras. Ett hinder mot att avlämna en felfri vara kan ha förelegat, om hela det parti ur vilket varan skulle tas var behäftat med ett dolt fel, vars orsak ligger utanför säljarens kontroll, eller om alla de varor av ifrågavarande beskaffenhet som vid tiden för avlämnandet fanns tillgängliga i säljarens lager eller på marknaden var behäftade med sådant fel. Som exempel kan nämnas att köpet avser en vara som säljaren själv tillverkar och att en olyckshändelse - vars orsak ligger utanför säljarens kontrollsfär - har skadat hela hans lager utan att detta har kunnat upptäckas av säljaren innan varan avlämnades.

Ett hinder med ansvarsbefriande verkan kan ibland uppkomma även i samband med säljarens åtgärder för att avlämna varan. Varan kan exempelvis skadas genom en olyckshändelse utanför säljarens kontroll under transport från säljaren till orten för avlämnandet, dvs. före riskens övergång. Det kan också inträffa att varans avlämnande försenas till följd av en sådan händelse och att detta leder till att varan vid den tidpunkt som är avgörande för felbedömningen försämras på grund av sin egen beskaffenhet.

Andra stycket

Andra stycket gäller säljarens ansvar för fel som beror på någon tredje man som säljaren har anlitat. En motsvarande bestämmelse för säljarens dröjsmål finns i 14 § andra stycket.

Bestämmelsen i förevarande stycke tar sikte dels på en tredje man som säljaren har anlitat för att helt eller delvis fullgöra köpet, dels på en leverantör som säljaren har anlitat eller någon i tidigare säljled. Beror felet på en sådan tredje man, undgår säljaren skadeståndsskyldighet endast om både han och tredje mannen skulle vara fria från skadeståndsskyldighet enligt principerna i första stycket. Säljaren befrias således inte från skadeståndsskyldighet på den grunden att felet är hänförligt till dolda fel i komponenter som tillverkas av en tredje man för att ingå i säljarens produkt. På motsvarande sätt kan inte heller en säljare i detaljistledet som befrielsegrund åberopa att det är fråga om ett fel som finns på alla produkter av ifrågavarande slag och att det därför förelegat hinder för honom att leverera en felfri vara. Beträffande den närmare innebörden av säljarens ansvar för en tredje man som han har anlitat kan hänvisas till vad som angivits i specialmotiveringen till 14 § andra stycket.

Förslaget till ny allmän köplag innehåller i 40 § en särskild föreskrift om skyldighet för en säljare som hindras att avlämna en felfri vara att underrätta köparen om hindret. Om köparen inte får en sådan underrättelse inom skälig tid, har han rätt till ersättning för den skada som kunde ha undvikits om han hade fått underrättelsen i tid. Motsvarande gäller enligt 28 § vid dröjsmål. En sådan bestämmelse har sannolikt inte samma praktiska betydelse för konsumentköp som för köp mellan näringsidkare. Att någon bestämmelse av det slaget inte har tagits med bland reglerna om konsumentköp innebär emellertid inte att säljaren skulle vara befriad från en sådan underrättelseskyldighet gentemot en köpare som är konsument. I förekommande fall får köplagens regler i detta hänseende ges analog tillämpning vid konsumentköp.

31 §

Säljarens skadeståndsskyldighet enligt 30 § omfattar även skada som på grund av fel på den sålda varan uppkommer på annan egendom som tillhör köparen eller någon medlem i hans hushåll och är avsedd huvudsakligen för enskilt ändamål.

(Jfr 27 § i utredningens förslag)

I paragrafen behandlas säljarens köprättsliga skadeståndsansvar med avseende på produktskador, dvs. skador på annat än den sålda varan som har orsakats av skadebringande egenskaper hos den sålda varan. En liknande bestämmelse finns i 31 § andra stycket konsumenttjänstlagen.

Bestämmelsen i förevarande paragraf gäller bara det köprättsliga ansvaret för produktskador. Med det köprättsliga ansvaret avses det ansvar som en säljare har gentemot köparen. Det är således fråga om ett kontraktsrättsligt ansvar.

Vid sidan härav kan en köpare också få ersättning för produktskador med stöd av allmänna skadeståndsrättsliga regler. För närvarande är det framför allt skadeståndslagens culparegel (se 2 kap. 1 § skadeståndslagen) och i rättspraxis utbildade regler om strikt ansvar för produktskador som kan bli aktuella. På detta område pågår emellertid ett lagstiftningsarbete avseende en produktskadelag som ålägger bl. a. tillverkare och importörer ett strikt ansvar för vissa fall av produktskador. Dessa frågor har berörts närmare i den allmänna motiveringen (se avsnitt 2.5.3).

Bestämmelserna i förevarande paragraf avser bara sakskador. Personskador omfattas inte av det köprättsliga skadeståndsansvaret (jfr 32 § andra stycket). Ersättning för sådana skador får i stället krävas ut med stöd av allmänna skadeståndsrättsliga regler.

Förutsättningarna för det köprättsliga skadeståndsansvaret för produktskador enligt förevarande bestämmelse är desamma som gäller för den köprättsliga skadeståndsskyldigheten i övrigt vid fel. Detta betyder för det första att skadan skall bero på att det föreligger ett fel i den sålda varan i något av de hänseenden som följer av felreglerna i 16 - 21 §§. I de

flesta fall när en sakskada inträffar på grund av en defekt i en vara, torde denna vara behäftad med ett fel i konsumentköplagens mening, men så behöver inte alltid vara fallet. Den sålda varan kan vara helt avtalsenlig men ändå ha skadebringande egenskaper som orsakar skador på annat än den sålda varan. En annan förutsättning för att på köprättslig grund göra gällande ett skadeståndsansvar för produktskada är att köparen har iakttagit reglerna om reklamation enligt 23 § - förutsatt att inte ett sådant förhållande som avses i 24 § föreligger. Slutligen skall säljarens skadeståndsansvar rymmas inom ramen för det s. k. kontrollansvaret som åvilar honom enligt 30 §.

För att vara ersättningsgill enligt bestämmelsen skall produktskadan, som redan har berörts, vara en sakskada. När sådana skador uppstår i konsumentförhållanden torde de oftast vara av relativt begränsad omfattning, varför det framstår som naturligt för konsumenten att kräva ersättning för skadan samtidigt med att övriga anspråk med anledning av felet i varan framställs mot säljaren. Exempel på den typen av skador är matvaror som förstörs därför att en frysbox inte håller kylan, tvättgods som skadas vid tvättning i en felaktig tvättmaskin eller därför att något plagg som tvättas samtidigt färgar av sig, skador på ett plagg som stryks med ett strykjärn som utvecklar för stark värme och växter som skadas av blomjord som innehåller giftiga ämnen. Ibland kan det naturligtvis även i konsumentförhållanden förekomma att ett fel i en vara kan vara orsak till skador på annan egendom i betydande omfattning. Det är då oftast fråga om fel som uppkommit redan innan varan lämnade tillverkaren, exempelvis när en diskmaskin springer läck och förorsakar vattenskador eller när ett elektriskt fel uppstår i någon hushållsapparat och förorsakar eldsvåda. Vid skador av sådan omfattning ligger det oftast närmast till hands att rikta skadeståndsanspråken mot tillverkaren.

Med hänsyn till vad som nu har anförts har det gjorts vissa begränsningar i det köprättsliga skadeståndsansvarets omfattning vid produktskada. För det första omfattar ansvaret enligt förevarande paragraf endast skada som inträffar på egendom som är avsedd huvudsakligen för enskilt ändamål. Innebörden av detta begrepp har behandlats i specialmotiveringen till 1 §. För det köprättsliga produktansvaret gäller således att både den vara som orsakar skadan och den egendom som skadas skall vara avsedda huvudsakligen för enskilt ändamål. Den skadade egendomen kan i övrigt vara såväl lös som fast.

Vidare inskränks säljarens ansvar till att avse skada på egendom som tillhör köparen eller någon medlem av dennes hushåll. Till den kretsen räknas familjemedlemmar och andra som lever i en hushållsgemenskap av viss varaktighet med köparen, medan tillfälliga besökande och gäster inte omfattas. Däremot blir bestämmelsen tillämplig även när skadan uppkommer utanför den gemensamma bostaden, exempelvis i samband att egendomen medförs på en resa som någon av hushållsmedlemmarna företar eller vid en tillfällig vistelse på annan ort.

Produktskador som drabbar någon annan person utanför denna snäva krets omfattas inte av bestämmelsen. Således omfattas inte en sakskada som orsakats av en vara som en person har köpt och sedan lämnat som gåva till en person utanför det egna hushållet, och inte heller skada på annans egendom, som köparen innehar som lån eller hyr.

Om en skada drabbar en annan hushållsmedlem än köparen, är det den skadelidande och inte köparen som enligt bestämmelsen har rätt att göra gällande ett skadeståndsanspråk mot säljaren. En annan sak är att det ofta kan vara en praktisk ordning att köparen företräder den skadelidande, i synnerhet om han har egna anspråk på grund av felet i varan.

Skadeståndets omfattning vid säljarens dröjsmål och vid fel på varan

32 §

Skadestånd på grund av säljarens dröjsmål eller fel på varan omfattar ersättning för utgifter, inkomstförlust, sådan prisskillnad som avses i 33 § samt annan förlust på grund av dröjsmålet eller felet.

Skadestånd enligt denna lag omfattar inte i andra fall än som avses i 31 § ersättning för förlust som köparen tillfogas genom skada på annat än den sålda varan.

(Jfr 28 § i utredningens förslag)

Paragrafen innehåller de grundläggande reglerna om omfattningen av det skadestånd som kan utgå på grund av säljarens dröjsmål eller vid fel på varan. Förutsättningarna för skadeståndsskyldigheten framgår av 14 § (dröjsmål) och av 30 § (fel).

Första stycket

Bestämmelsen skall ses mot bakgrund av att andra bestämmelser i viss utsträckning ger konsumenten kompensation för olika kostnader på grund av ett fel. Vid avhjälpande av fel är säljaren enligt 26 och 27 §§ skyldig att åstadkomma avhjälpandet utan kostnad för köparen, varför säljaren redan till följd av dessa bestämmelser har att ersätta köparen för de eventuella kostnader som är förenade med avhjälpandet, t. ex. utgifter för resor och transporter som är nödvändiga för att avhjälpandet skall kunna ske. Vidare kan köparen på grund av fel på varan ha rätt till prisavdrag som svarar mot skillnaden i varans värde i felaktigt respektive avtalsenligt skick (se 28 § första stycket). I stället för prisavdrag har köparen enligt 28 § andra stycket en rätt att kräva ersättning för vad det kostar att avhjälpa felet. Vid fel i varan behöver en tillämpning av förevarande paragraf alltså aktualiseras endast om konsumenten tillfogas andra eller större ekonomiska skador på grund av felet än vad som täcks av de nu berörda reglerna.

Den allmänna utgångspunkten för regleringen av skadeståndets omfattning är principen om fullt skadestånd, vilken i samband med avtalsbrott i regel anses innebära att den skadelidande parten ekonomiskt skall sättas i samma läge som om motparten skulle ha fullgjort avtalet på rätt sätt (det positiva kontraktsintresset).

Principen om full ersättning gäller emellertid inte alltid fullt ut utan begränsas av såväl generella principer som uttryckliga bestämmelser.

För det första gäller vid bestämmandet av skadeståndets omfattning enligt allmänna skadeståndsrättsliga principer den s. k. adekvansregeln. Enligt denna omfattar ersättningsskyldigheten inte förluster som saknar ett adekvat orsakssammanhang med avtalsbrottet. Det innebär att mycket avlägsna, onormala och opåräknliga följder av avtalsbrottet faller utanför skadeståndsskyldigheten. Det är inte möjligt att ange några generella riktlinjer för hur gränsen mellan adekvata och icke adekvata förluster på grund av ett avtalsbrott skall dras. Det får i stället liksom hittills överlämnas åt rättstillämpningen att avgöra denna fråga med hänsyn till de enskilda omständigheterna i varje särskilt fall.

Principen om full ersättning modifieras vidare av regeln i 42 § som anger att den skadelidande parten skall vidta skäliga åtgärder för att begränsa sin skada och att en försummelse härvidlag kan inverka på hans rätt till ersättning.

I enlighet med vad som gäller enligt allmänna principer om ersättning i kontraktsförhållanden har den skadelidande parten rätt till ersättning bara för sin faktiska nettoförlust. Detta betyder att om den skadelidande parten med anledning av avtalsbrottet har befriats från kostnader som han skulle ha haft om köpet hade fullgjorts på ett riktig sätt, skall detta beaktas vid beräkningen av skadeståndet genom att ersättningen minskas med motsvarande belopp.

Ett undantag från principen om att ersättning utgår enbart för faktiska förluster följer emellertid av bestämmelsen i 33 §, enligt vilken skadestånd vid hävning i vissa fall utgår med det belopp som motsvarar skillnaden mellan gängse pris och det avtalade priset, utan att köparen behöver visa att prisskillnaden motsvarar hans faktiska förlust.

I paragrafen anges särskilt några av de förlustposter som kan omfattas av ett skadestånd. Ett fel eller ett dröjsmål leder ofta till att konsumenten åsamkas *utgifter* av olika slag. Det kan vara fråga om utgifter som föranleds av olika åtgärder för att få till stånd en rättelse, t. ex. utgifter för telefonsamtal, porto eller resor m.m. i samband med reklamation eller utgifter för transporter e. d. som inte blir ersatta redan enligt reglerna om avhjälpande av fel eller prisavdrag. En annan typ av utgifter är de som föranleds av den situation i vilken konsumenten har försatts genom felet eller dröjsmålet. Har exempelvis en bil under en resa blivit oanvändbar på grund av ett fel, kan det uppstå kostnader för bärgning av bilen, för taxiresor, för övernattnings på hotell m. m. Ytterligare en typ av utgifter är sådana som uppkommer därför att konsumenten inte har tillgång till den köpta varan t. ex. under ett dröjsmål eller under den tid som åtgår

för att avhjälpa ett fel. Exempel på den typen av utgifter är hyreskostnader för en bil eller taxi- eller biljettkostnader när den köpta bilen inte kan användas och kostnader för att anlita tjänster, exempelvis en tvättinrättning när en tvättmaskin är obrukbar.

Konsumentens rätt till ersättning för utgifter är givetvis begränsad till vad som med hänsyn till omständigheterna framstår som skäligt. Detta följer också av konsumentens skyldighet enligt 42 § att vidta skäliga åtgärder för att begränsa sin skada. Han får exempelvis inte välja ett onödigt kostsamt transportsätt såsom taxi eller flyg, om han med hänsyn till omständigheterna lika gärna hade kunnat åka buss eller tåg.

Vid bedömningen av köparens ersättningskrav får hänsyn tas till såväl varans värde som avtalsbrottets betydelse för köparen. Om det är fråga om en vara som köparen har dagligt behov av, t. ex. en barnvagn, bör köparens krav kunna bedömas mera generöst än om det är fråga om en vara som används mera sällan, t. ex. en kamera. Skulle köparen emellertid av en särskild anledning, exempelvis en resa, ha behov av en sådan vara utan dröjsmål, skall detta givetvis beaktas. Gäller köpet en billig vara, såsom något livsmedel, bör köparen inte på säljarens bekostnad få lägga ned särskilda kostnader på att få varan utbytt, ifall han lika väl skulle kunna skaffa sig en likvärdig vara på annat håll utan särskild kostnad.

I samband med säljarens avhjälpande av ett fel får köparen ofta finna sig i ett visst besvär till följd av de krav han gjort gällande på grund av ett fel. Praktiska hänsyn talar för att köparen också får svara för t. ex. återlämnande av varan eller återtransport till säljaren vid hävning eller omleverans när det är fråga om en mindre vara. Skulle köparens transport därvid medföra särskilda utgifter har han rätt till ersättning för dem. När det gäller tyngre eller med skrymmande varor bör däremot i allmänhet säljaren vara skyldig att hämta varan hos köparen. Har däremot köparen transporterat varan till en ort dit säljaren inte har några egna transporter kan det dock vara rimligt att köparen ombesörjer återtransporten mot ersättning för utgifterna av säljaren.

I paragrafen nämns också *ersättning för inkomstförlust*. Ett bortfall av arbetsförtjänst kan uppstå exempelvis om köparen kommer för sent till sitt arbete på grund av ett fel på bilen eller om han med anledning av ett fel måste stanna borta från arbetet för att omedelbart vidta åtgärder för att begränsa följderna av ett fel på varan. Konsumenten kan också få vidkännas ett löneavdrag när han på grund av ett fel eller ett dröjsmål måste stanna hemma från arbetet för att ta emot eller besöka säljaren eller någon representant för denne. I övrigt omfattas köparens förlust av arbetsförtjänst på grund av fel eller dröjsmål av säljarens ersättnings-skyldighet enligt förevarande bestämmelse. Detta gäller oavsett om det är fråga om inkomst av anställning eller av annat förvärvsarbete. Även i detta hänseende gäller givetvis att konsumenten är skyldig att begränsa sin förlust. Han skall därför inte ha någon rätt till ersättning för inkomstförlust om det - såsom ofta torde vara fallet - skäligen hade kunnat fordras att han utnyttjat sin fritid för exempelvis ett nödvändigt

besök hos säljaren. Vid tvist är det köparen som har att styrka sin förlust, exempelvis genom ett intyg från arbetsgivaren.

Den tvingande rätt till ersättning för utgifter och inkomstförlust som köparen enligt bestämmelsen har, innebär att det inte är möjligt för säljaren att som avtalsvillkor föreskriva att köparen själv skall stå för vissa förluster, t. ex. för transport av varan i samband med hävning av köpet eller förlorad arbetsförtjänst i samband med en sådan transport. Inte heller är det möjligt att i avtalet maximera köparens rätt till ersättning till ett visst belopp. Däremot är det givetvis inget som hindrar att man i köpeavtalet överenskommer om ett visst schablonbelopp som köparen blir berättigad att erhålla, om han inte visar att hans förlust är större.

Konsumenten har enligt vad som uttryckligen anges i paragrafen också rätt till *ersättning för prisskillnad*. Genom den får konsumenten vid hävning av köpet kompensation för att han blivit tvungen att betala ett högre pris än det avtalade priset för att skaffa varan från annat håll.

Prisskillnad beräknas enligt bestämmelserna i 33 §.

Konsumenten har rätt till ersättning även för andra förluster på grund av ett fel eller ett dröjsmål än sådana som nämnts särskilt i paragrafen. Det är då oftast fråga om kostnader som närmast har karaktären av följdförluster. En sådan typ av skada som skall ersättas enligt förevarande bestämmelse är kostnader som blivit onyttiga på grund av fel eller dröjsmål. Som exempel kan nämnas att en förhandsbetald resa med bilfärja inte kan utnyttjas därför att den nyinköpta bilen är felaktig och måste repareras. Ett annat exempel är att ett frysskåp är felaktigt och därför inte kan användas för förvaring av beställda matvaror, vilka måste kasseras. Vidare kan en utebliven leverans av beställda möbler medföra att köparen går miste om en möjlighet att på förmånliga villkor avyttra det gamla möblemanget. Som exemplen visar är det vid konsumentköp bara i ganska speciella situationer som sådana skador som har karaktären av följdförlust uppkommer. När det gäller sådana skador som hänger samman med konsumentens planer för användningen av den köpta varan torde kravet på orsakssammanhang mellan avtalsbrottet och skadan väsentligt begränsa säljarens ansvar.

Ett vanligare fall är att konsumenten kan ha rätt till s. k. stillestånds-ersättning för t. ex. en bil som på grund av ett fel inte kan utnyttjas av köparen under en tid. I sådana fall torde en eventuell ersättning ofta få bestämmas på grundval av en uppskattning av skadans storlek.

Ett fel eller ett dröjsmål kan också orsaka konsumenten besvär och olägenheter som inte direkt kan mätas i pengar. Frågan i vad mån konsumenten kan få ersättning för det har berörts i den allmänna motiveringen (se avsnitt 2.5.2).

Andra stycket

Enligt 31 § har köparen vid konsumentköp rätt till ersättning av säljaren för ett visst slag av produktskador, nämligen sådana som uppkommer på

egendom som tillhör köparen eller någon medlem i dennes hushåll och än avsedd huvudsakligen för enskilt ändamål. Av andra stycket i förevarande paragraf framgår att köparen vid sidan härav inte har rätt att med stöd av förevarande lag få ersättning av säljaren för produktskador. Det innebär att sådana skador inte skall ersättas enligt de köprättsliga reglerna utan enligt de regler som gäller för produktskador. Denna fråga har behandlats i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.5.3) och i specialmotiveringen till 31 §.

Prisskillnad

33 §¹

Har köpet hävts och köparen gjort ett täckningsköp till högre pris, omfattar skadeståndet ersättning för prisskillnaden mellan de båda köpen. Har något täckningsköp inte gjorts och överstiger vid tiden för hävningen gängse pris för en sådan vara som köpet avser priset enligt köpet, omfattar skadeståndet denna prisskillnad.

(Jfr 28 § andra stycket i utredningens förslag)

Enligt 32 § omfattar skadestånd på grund av säljarens avtalsbrott bl. a. ersättning för prisskillnad. Med prisskillnad avses den fördyring som en köpare kan drabbas av om det efter hävning av köpet visar sig att han måste betala ett högre pris än det ursprungliga för att köpa en motsvarande vara på annat håll. För rätten till ersättning för prisskillnad krävs inte att köparen har gjort ett ersättningsköp (täckningsköp). I förevarande paragraf anges hur beräkningen av ersättning för prisskillnad skall göras dels för det fall att ett täckningsköp har gjorts, dels om något sådant köp inte har kommit till stånd.

Ett täckningsköp innebär att köparen förvärvar en annan vara av samma slag som det hävda köpet avsåg. Ett köp skall emellertid kunna godtas som ett täckningsköp även om det inte avser en exakt likadan vara som det ursprungliga köpet utan en liknande vara, t. ex. av annat fabrikat. Det måste dock krävas att varorna är i allt väsentligt likvärdiga. Om köparen visserligen har gjort ett täckningsköp men varorna skiljer sig åt på ett mera väsentligt sätt, kan inte priset vid ersättningsköpet beaktas vid beräkningen av prisskillnaden, utan prisskillnaden får i stället beräknas enligt den abstrakta metod som anges i paragrafens andra mening och som skall användas för att fastställa prisskillnaden när något täckningsköp inte har gjorts. Ett alternativ härtill är att det nya köpet visserligen tas till utgångspunkt för bedömningen men att ersättningen korrigeras med hänsyn till skillnaden mellan de båda varorna. En sådan korrigering kan också behöva ske om försäljningsvillkoren är olika vid de båda köpen,

¹Ändrad lydelse i propositionsförslaget.

exempelvis om det ena köpet är ett kontantköp och det andra ett kreditköp.

Prop. 1989/90: 89
33 §

Reglerna om prisskillnad blir inte tillämpliga om köpet avser ett unikt eller starkt särpräglat föremål. Något täckningsköp av en vara som till sina egenskaper och i fråga om prissättning skulle vara tillräckligt jämförbar med den vara som ursprungligen köptes är i sådana fall inte möjligt. Detta gäller exempelvis vissa begagnade varor, varor som har framställts i endast enstaka exemplar och varor som har tillverkats särskilt efter köparens anvisningar.

Det måste krävas att täckningsköpet har skett med en viss omsorg och inom skälig tid efter hävningen. En köpare kan exempelvis inte kräva ersättning för prisskillnad på grundval av ett täckningsköp till ett onödigt högt pris. Å andra sidan skall det inte krävas att köparen alltid skall välja det utifrån enbart ekonomiska synpunkter fördelaktigaste alternativet. Även andra faktorer än rent ekonomiska måste beaktas, t. ex. kvalitet och tillgänglighet. Vad som kan krävas av en köpare är att han inte väljer det dyrare av två eller flera alternativ som vid en samlad bedömning av samtliga omständigheter framstår som likvärdiga. Frågan huruvida ett täckningsköp har skett med den omsorg som kan krävas får alltid avgöras efter en samlad bedömning av framför allt pris, kvalitet, tänkbara inköpsställen, kostnaderna vid köpet och inte minst den tid som står köparen till buds. Tidsaspekten kan i vissa fall leda till att köparen för att undvika ytterligare skada måste vända sig till den leverantör som kan leverera snabbt, även om det innebär ett högre pris och sämre villkor i övrigt än vad andra leverantörer kan erbjuda. En sådan situation innebär emellertid att alternativen inte är likvärdiga, varför kravet på omsorg får anses vara uppfyllt även vid ett täckningsköp till det högre priset.

Om täckningsköpet inte har gjorts med tillräcklig omsorg, får prisskillnaden beräknas enligt bestämmelsen i paragrafens andra mening.

Osäkerhet kan uppkomma om hur beräkningen av prisskillnad skall göras när det gäller en vara som har köpts på realisation eller under liknande former till ett starkt reducerat pris. Om prisnedsättningen är avsedd att utgöra en kompensation för att varan säljs som sekunda, t. ex. på grund av någon defekt, kan köparen naturligtvis inte göra gällande ett anspråk på ersättning för prisskillnad som tar sikte på en vara av fullgod kvalitet till ordinarie pris. Annorlunda ställer sig saken emellertid när det gäller den gängse typen av realisationsutförsäljning, där säljaren vill minska ett för stort lager av exempelvis säsongsbundna men i och för sig fullgoda varor. Köparen har i det fallet rätt att beräkna ersättningen för prisskillnaden på grundval av mellanskillnaden mellan det gängse ordinarie priset för motsvarande vara och det avtalade realisationspriset. Givetvis måste han dock, om möjlighet finns att skaffa även ersättningsvaran till ett nedsatt pris, välja det alternativet.

I paragrafens andra mening anges hur ersättning för prisskillnad skall beräknas då något täckningsköp inte har gjorts. För att ersättning för prisskillnad skall kunna beräknas i det fallet krävs att det är fråga om

en vara som omsätts i en sådan omfattning att det på marknaden finns ett pris för den som kan betecknas som varans gängse pris.

Att det är gängse pris vid tiden för hävningen som det avtalade priset skall jämföras med innebär att köparen vid dröjsmål på säljarens sida som första alternativ kan kräva fullgörelse av köpet enligt 12 § utan att han i skadeståndshänseende blir lidande ifall prisnivån för jämförbara varor stiger medan han i avvaktan på säljarens fullgörelse väntar med att häva köpet.

För många varor förekommer en och samma prisnivå över ett större område eller över hela landet. Prisnivån kan emellertid i vissa fall uppvisa regionala eller rent av lokala variationer. I sådana fall bör priset på orten för avlämnandet läggas till grund för beräkningen av prisskillnaden (jfr 4 §).

Jämkning av skadestånd

34 §

Om skyldigheten att utge skadestånd på grund av dröjsmål eller fel på varan skulle vara oskäligt betungande med hänsyn till den skadeståndsskyldiges ekonomiska förhållanden, kan skadeståndet jämkas efter vad som är skäligt. Härvid skall även beaktas föreliggande försäkringar och försäkringsmöjligheter på köparens sida, den skadeståndsskyldiges möjligheter att förutse och hindra skadan samt andra särskilda omständigheter.

(Paragrafen saknar motsvarighet i utredningens förslag)

Paragrafen ger möjlighet att jämka ett skadestånd som skall utges av säljaren eller, i fall som avses i 46 §, någon annan i ett tidigare säljled. Förutsättningar för jämkning är att skyldigheten att utge fullt skadestånd skulle vara oskäligt betungande för den skadeståndsskyldige. En motsvarande reglering finns i 34 § konsumenttjänstlagen. Bestämmelserna i paragrafen är i första hand tillämpliga på skadestånd som bestäms med tillämpning av bestämmelserna i 30 och 31 §§. Men i förhållande till säljaren är paragrafen i och för sig tillämplig också om skadeståndsskyldigheten grundas på avtal, t. ex. om säljaren i köpeavtalet har åtagit sig en skadeståndsskyldighet på grund av fel eller dröjsmål som går längre än det s. k. kontrollansvar som enligt lagen reglerar omfattningen av säljarens skadeståndsskyldighet.

Jämkningsregeln i 6 kap. 2 § skadeståndslagen är i och för sig tillämplig även i avtalsförhållanden. Med hänsyn till de särskilda rättsregler som gäller inom avtalsrätten är emellertid utrymmet för jämkning av skadestånd i avtalsförhållanden med stöd av den bestämmelsen mycket begränsat (se prop. 1984/85:110 s. 293; jfr prop. 1975:12 s. 178, SOU

1971:83 s. 52 - 54 samt Bertil Bengtsson, Om jämkning av skadestånd, 1982 s. 285 - 289). Förevarande paragraf, som är utformad så att jämningsmöjligheten begränsas till undantagsfall motsvarande dem som regleras i 6 kap. 2 § skadeståndslagen, avser att förhindra oskäligen ekonomiska verkningar för i första hand mindre företagare.

Prop. 1989/90: 89
34 §

Bland de näringsidkare som tillhandahåller varor till konsumenter finns många småföretagare med begränsade ekonomiska resurser. Det är framför allt bland dessa som det kan inträffa att skadeståndsskyldigheten på grund av fel eller dröjsmål - som i princip innebär skyldighet att ersätta konsumenten fullt ut för hela dennes ekonomiska skada - leder till en belastning på den skadeståndsskyldige som blir oskäligt stor. I det sammanhanget måste också beaktas att konsumentens rätt till skadestånd enligt lagen är tvingande till konsumentens förmån och alltså inte kan inskränkas genom avtal.

Enligt 1 § andra stycket gäller lagen även i vissa fall i förhållande till säljare som inte är näringsidkare. Detta är fallet när köpet har förmedlats av en näringsidkare i dennes yrkesmässiga verksamhet. Eftersom lagens tvingande regler - däribland det köprättsliga ansvaret för produktskador - gäller även i dessa situationer, blir möjligheterna till jämkning av betungande skadestånd av särskild betydelse för denna kategori av säljare.

Bestämmelsens undantagskaraktär markeras av att en förutsättning för jämkning är att skyldigheten att utge skadestånd skulle vara oskäligt betungande med hänsyn till den skadeståndsskyldiges ekonomiska förhållanden. Detta betyder i praktiken att skadeståndet, för att jämkning över huvud taget skall komma i fråga, i allmänhet måste uppgå till ett i och för sig ganska betydande belopp. För att ett skadestånd i förevarande sammanhang skall kunna anses som "oskäligt betungande" torde vidare fordras att skadeståndet är avsevärt större än vad som kan anses motsvara en normal skaderisk i den skadeståndsskyldiges verksamhet. Det bör nämligen vara en utgångspunkt vid tillämpningen av bestämmelsen att normala skaderisker är inkalkylerade vid prissättningen eller på annat sätt beaktade i verksamheten. Konsumenten skall i princip inte behöva finna sig i jämkning av ett skadestånd av den anledningen att han har råkat ut för en näringsidkare med en dåligt planerad rörelseekonomi. Detta innebär att jämkning torde bli aktuell huvudsakligen när det är fråga om särskilt stora följdskador av exempelvis ett fel i varan eller särskilt betydande saksador av det slag som avses i 31 §.

Ett skadestånd skall inte anses oskäligt betungande om skadeståndet täcks av en försäkring på den skadeståndsskyldiges sida. Jämkning bör i princip inte heller komma i fråga när den skadeståndsskyldige har underlåtit att teckna en försäkring som hade kunnat täcka skadeståndet och som han i sin egenskap av näringsidkare objektivt sett borde ha tecknat.

För att jämkning skall kunna ske enligt bestämmelsen är det inte tillräckligt att skadeståndet i och för sig är betydande, beloppsmässigt

faller utanför ramen för det normala med hänsyn till verksamhetens art och inte täcks av en försäkring. Skadeståndet skall trots detta inte jämkas, om det likväl kan bäras av den skadeståndsskyldige utan sådana uppostringar som kan betecknas som oskäligen med hänsyn till hans ekonomiska förhållanden i övrigt. Detta betyder att jämkning som regel kommer i fråga endast när den skadeståndsskyldige är en fysisk person som driver sin verksamhet under enskild firma och därför drabbas av ett personligt och i princip obegränsat ansvar. I ett sådant fall bör frågan om vad som är att anse som oskäligt betungande med hänsyn till den skadeståndsskyldiges ekonomiska förhållanden kunna bedömas på huvudsakligen samma sätt som enligt 6 kap. 2 § skadeståndslagen (se prop. 1975:12 s. 176 f). Härvid bör dock beaktas vad som tidigare har sagts om att den skadeståndsskyldige i förevarande sammanhang i allmänhet måste svara för vad som inte avsevärt överstiger en normal skaderisk i hans verksamhet.

Det skall inte vara uteslutet att jämka ett skadestånd med stöd av bestämmelserna i förevarande paragraf även när den skadeståndsskyldige är en juridisk person. Är det fråga om ett handelsbolag med begränsade ekonomiska resurser, bör hänsyn kunna tas till att en enskild bolagsman slutligt kan drabbas av en personlig ansvarsbörda motsvarande den som åvilar en näringsidkare som driver sin verksamhet som enskild firma. Också när den skadeståndsskyldige är ett aktiebolag e.d. bör jämkning undantagsvis kunna ske, såsom då skyldigheten att utge fullt skadestånd skulle få förödande konsekvenser för ett mindre familjeföretag som drivs i aktiebolagsform och andra skäl inte talar mot jämkning.

Vid bedömningen av om skyldigheten att utge fullt skadestånd skulle vara oskäligt betungande skall enligt bestämmelsen också beaktas olika särskilda omständigheter i det enskilda fallet. Det är inte fråga om några självständiga grunder för jämkning, utan om omständigheter som, när skadeståndsskyldigheten är av sådan omfattning att frågan om jämkning aktualiseras, kan inverka på oskälighetsbedömningen enligt bestämmelsen.

Bland sådana särskilda omständigheter som i det enskilda fallet kan beaktas kan till en början nämnas försäkringar och försäkringsmöjligheter på köparens sida. Om konsumenten har en försäkring som täcker den ifrågavarande skadan bör jämkning kunna ske trots att skyldigheten att utge fullt skadestånd inte utgör en lika stor belastning på den skadeståndsskyldiges ekonomi som annars måste fordras.

Har konsumenten medvetet underlåtit att hålla en sådan försäkring som är klart vanlig i hans situation, bör hänsynen till konsumentens ekonomiska intresse i vart fall inte hindra en jämkning som framstår som befogad med hänsyn till den skadeståndsskyldiges ekonomiska förhållanden. Detta bör i regel kunna gälla vid medveten underlåtenhet att hålla byggnader brandförsäkrade. Även i andra fall kan en medveten underlåtenhet att hålla ett rimligt försäkringsskydd framstå som så oförsvärlig att den kan få samma inverkan vid bedömningen av jämk-

ningsfrågan, t. ex. vid underlåtenhet att försäkra särskilt dyrbara konstföremål.

Prop. 1989/90: 89
34 §

Vidare nämns den skadeståndsskyldiges möjligheter att förutse och hindra skadan. Har näringsidkaren varit medveten om att ett fel eller dröjsmål skulle kunna medföra en särskilt stor skada, exempelvis om konsumenten har gjort näringsidkaren uppmärksam på en speciell skaderisk, och har näringsidkaren haft goda möjligheter att förebygga skadan men underlåtit detta, är det omständigheter som talar mot jämkning. I det motsatta fallet bör emellertid näringsidkarens situation kunna bedömas mildare än annars, exempelvis om det varit svårt för honom att förutse en betydande följdskada av ett fel eller ett dröjsmål.

Vid bedömningen av om jämkning av ett betungande skadestånd bör ske kan hänsyn tas även till andra särskilda omständigheter som gör att situationen avviker från det normala och som därför kan tala för eller emot jämkning. Hit hör sådana omständigheter som den skadeståndsskyldiges möjligheter att i sin tur vända sig mot någon annan, exempelvis en leverantör i ett tidigare säljled, för att få hela eller en del av skadeståndet till konsumenten täckt. Är detta fallet kan den omständigheten utesluta jämkning. Även priset för varan bör i tveksamma fall kunna få betydelse, i vart fall på det sättet att ett särskilt högt pris får anses tala mot jämkning.

Om skadeståndsskyldigheten grundas på fel i varan och säljaren har avhjälpt felet, bör vid bedömningen enligt förevarande bestämmelse hänsyn kunna tas till att avhjälpan det eventuellt har förorsakat honom betydande kostnader som han inte kan få ersättning för från annat håll.

Om förutsättningarna för jämkning enligt bestämmelsen föreligger, får jämkning ske efter vad som är skäligt. Härvid får givetvis beaktas bl. a. sådana olika omständigheter som tidigare har berörts. Jämkning skall endast ske i den utsträckning som behövs för att skadeståndet inte längre skall framstå som en oskälig belastning på den skadeståndsskyldige med hänsyn till hans ekonomiska förhållanden.

En särskild grund för jämkning av skadestånd som inte regleras i förevarande bestämmelse är medvållande på den skadelidandes sida. Bestämmelser om jämkning på grund av sådant medvållande till sakskada eller ren förmögenhetsskada finns i 6 kap. 1 § andra och tredje styckena skadeståndslagen. Dessa bestämmelser är i och för sig tillämpliga även i kontraktsförhållanden, och det saknas skäl att göra undantag för dem vid konsumentköp. Det bör framhållas att utrymmet för jämkning på grund av medvållande i kontraktsförhållanden inte är lika begränsat som utrymmet för jämkning i sådana förhållanden med stöd av den allmänna jämkningsregeln i 6 kap. 2 § skadeståndslagen (se prop. 1984/85:110 s. 297 f; jfr Bertil Bengtsson, Om jämkning av skadestånd, 1982, s. 217 f).

Vilket pris köparen skall betala**35 §**

Om ett bestämt pris inte följer av avtalet, skall köparen betala vad som är skäligt med hänsyn till varans art och beskaffenhet, gängse pris vid tiden för köpet samt omständigheterna i övrigt.

(Jfr 30 § i utredningens förslag)

Bestämmelsen anger vilket pris som skall betalas om ett bestämt pris inte följer av avtalet. En liknande bestämmelse finns i 36 § första stycket konsumenttjänstlagen.

Även om parterna inte uttryckligen har kommit överens om priset, kan detta "följa av avtalet" enligt allmänna principer för tolkning av avtal. Om exempelvis säljaren tillämpar en fast prislista och köparen känner till detta, torde avtalet i regel få anses innebära att köparen skall betala enligt den prislista som gäller vid avtalstillfället. Ett annat exempel är att säljaren har marknadsfört varan genom annonsering e.d och därvid har angett vad varan kostar samt att köparen i anslutning härtill har beställt varan. I så fall måste avtalet ofta innebära att det pris som har angetts i marknadsföringen skall gälla, om inte parterna särskilt har kommit överens om ett annat pris eller köparen annars har fått klart för sig att det angivna priset inte skall gälla.

För att ett bestämt pris skall anses föreligga fordras att det är möjligt att vid köpetillfället slå fast vilket belopp köparen har att betala för varan. Så är fallet exempelvis om parterna har kommit överens om en angiven köpesumma eller om ett visst belopp per kg eller liknande så att det exakta priset blir beroende av kvantiteten. Likaså är priset att anse som bestämt om det anges till ett visst belopp med tillägg för transportkostnad enligt gällande taxa.

Ett bestämt pris kan däremot inte anses avtalat om prissättningen har gjorts beroende av framtida förhållanden och priset därför inte kan fastställas vid tiden för avtalet. Det är således inte fråga om ett bestämt pris, om det vid köp av en vara som skall levereras en viss senare dag anges att leveransdagens pris skall gälla eller om säljaren förbehåller sig att, om vissa omständigheter inträffar, frångå ett i avtalet angivet preliminärt pris. Detsamma gäller om säljaren vid ett tillverkningsköp skall debitera köparen för materialkostnad samt för arbete med visst belopp per timme. Totalpriset kan då inte anses bestämt.

Ett bestämt pris kan följa av avtalet beträffande en del av varan men inte hela varan. I så fall tillämpas förevarande paragraf när det gäller den eller de delar beträffande vilka ett bestämt pris inte följer av avtalet.

Om ett bestämt pris inte följer av avtalet gäller att konsumenten skall betala ett med hänsyn till omständigheterna skäligt pris.

Vid bedömningen av vad som är ett skäligt pris skall hänsyn för det första tas till varans art och beskaffenhet. Utgångspunkten är alltså vad

slags vara som köpet avser. Kvaliteten har betydelse för bedömningen av vad som är ett skäligt pris vid köp av både nya och begagnade varor. Den omständigheten att varan till äventyrs är felaktig påverkar däremot i princip inte beräkningen av prisets skälighet. En annan sak är att köparen då kan vara berättigad till prisavdrag.

Vid skälighetsbedömningen skall för det andra hänsyn tas till gängse pris. Med gängse pris avses det pris som säljare i allmänhet tillämpar för samma slags vara under motsvarande omständigheter. Alla säljare kan dock inte alltid jämföras med varandra i detta avseende. Gängse pris kan sålunda variera mellan olika typer av distributionskanaler beroende på t.ex. betalningsvillkor, servicenivå och försäljningsställets mer eller mindre centrala läge. Dessutom finns det ofta lokala variationer i den gängse prisnivån.

Varierar det gängse priset mellan olika orter och är det inte givet vilket pris som bör vara utslagsgivande, ter det sig ofta naturligt att beakta priset på säljarens ort, om köparen har beställt varan där. Har säljaren å andra sidan marknadsfört varan på köparens ort, ligger det närmare till hands att beakta priset på köparens ort vid bedömningen av vad som skall anses vara gängse pris med tanke på det aktuella köpet. Hänsyn bör också tas till var varan skall avlämnas och vem som svarar för transportkostnaderna.

Den tidpunkt som bedömningsgrunden gängse pris hänför sig till är avtalstillfället. Undantagsvis kan dock även någon annan tidpunkt tänkas få betydelse. En ytterligare bedömningsgrund vid prövningen av prisets skälighet är nämligen omständigheterna i övrigt. Om det efter avtalstillfället har inträffat en oförutsedd och påtaglig prisutveckling - uppåt eller nedåt - fram till tidpunkten för varans avlämnande, kan det ibland finnas anledning att ta hänsyn också till en sådan omständighet. Detta förutsätter dock att köpet inte har karaktär av spekulation.

Hänvisningen till omständigheterna i övrigt innebär att man också kan beakta t.ex. särskilda kostnader eller besvär som köpets fullgörande medför för säljaren och som köparen vid köpet har varit medveten om eller, på motsvarande sätt, en eventuell minskning av näringsidkarens normala kostnader t.ex. på grund av att köparen på egen bekostnad hämtar varan på tillverkningsorten.

Om det inte finns något gängse pris, vilket särskilt får antas vara fallet med unika eller ovanliga varor och med specialtillverkade varor, får priset bestämmas mer fritt genom en skälighetsbedömning. Ofta torde säljarens kostnader kunna bilda en utgångspunkt för bedömningen. Hänsyn bör dock inte tas till exceptionella kostnader som har uppkommit i det särskilda fallet, exempelvis genom att säljaren har råkat förstöra det första exemplar som han skulle tillverka och därför måste tillverka ett nytt.

Den förevarande paragrafen innebär att om parternas avtal inte innefattar något bestämt pris skall priset, oavsett vad parterna kan ha enats om, bestämmas efter en skälighetsbedömning. Detta utesluter dock inte att parternas avtal kan tillåtas inverka på prövningen. Om parterna

exempelvis har kommit överens om ett visst pris med tillägg för ett påslag vars storlek inte är känt vid avtalstillfället torde ofta skälighetsbedömningen kunna begränsas till påslaget. Har parterna avtalat att leveransdagens pris skall gälla, bör säljaren i regel kunna debitera ett pris som motsvarar gängse pris för varan vid leveranstillfället. Har parterna vid avtal om köp av en vara som skall importeras av säljaren kommit överens om att köparen skall erlagga vad säljaren får betala jämte ett i och för sig skäligt vinstpåslag, bör det sålunda framräknade priset också normalt kunna godtas. I samtliga fall är det dock en förutsättning att det framräknade priset kan betraktas som skäligt.

Skulle parterna ha kommit överens om ett bestämt pris ger den förevarande paragrafen inte utrymme för någon skälighetsbedömning. Om ett avtalat bestämt pris är oskäligt kan dock jämkning komma i fråga enligt 36 § avtalslagen.

Paragrafen aktualiserar flera frågor om bevisbördan, av vilka åtminstone två har större praktisk betydelse. Den ena av dessa frågor gäller vem som har bevisbördan i fall då säljaren, under påstående att ett pris inte har avtalats, begär ett pris som han anser vara skäligt medan köparen påstår att ett bestämt lägre pris har avtalats. I ett sådant fall torde det normalt få anses åligga säljaren att visa att något bestämt pris inte har avtalats (jfr angående tidigare praxis rättsfallen NJA 1951 s.1 och 1975 s. 280). Den andra frågan av större praktisk betydelse gäller vem som har bevisbördan i fråga om prisets skälighet. Också i detta avseende torde förevarande bestämmelse få anses innebära att säljaren har bevisbördan. Han skall med andra ord visa att det av honom begärda priset är skäligt med hänsyn till olika relevanta omständigheter (jfr prop. 1984/85:110 s. 303).

Tidpunkten för betalningen

36 §

Om tidpunkten för betalningen inte följer av avtalet skall köparen betala när säljaren kräver det, dock inte förrän varan hålls köparen till handa.

(Jfr 30 § i utredningens förslag)

I de flesta fall då ett köpeavtal inte genast fullgörs från någondera sidan brukar parterna komma överens om när varan skall avlämnas och priset betalas eller åtminstone när en av prestationerna skall fullgöras. Även i de fall då den ena parten direkt fullgör vad som åligger honom enligt köpeavtalet, brukar avtalet innehålla bestämmelser om när den andra parten skall prestera. Den legala regeln i förevarande paragraf blir tillämplig i fall då betalningstidpunkten inte är bestämd. En liknande regel finns i 41 § konsumenttjänstlagen.

Utgångspunkten är att köparen är skyldig att betala när säljaren kräver det. Detta sker ofta genom att köparen i samband med varans avlämnande eller därefter får en räkning på grund av vilken betalning skall

erläggas. I princip är köparen då skyldig att betala omgående, om han inte enligt räkningen får en betalningsfrist.

Prop. 1989/90: 89
37 §

Om annat inte följer av avtalet, är köparen dock inte skyldig att betala priset förrän varan hålls honom till handa. Denna rätt utgör den ena sidan av principen att parternas prestationer skall utväxlas samtidigt (jfr 5 § andra stycket angående näringsidkarens rätt att hålla inne varan tills konsumenten betalar priset). Principen innebär att båda parterna får en viss säkerhet för att även den andra parten fullgör sin del av avtalet innan de fullgör avtalet för egen del.

Den rätt att hålla inne betalningen som här föreskrivs tar sikte på fall där tiden för betalningen inte följer av avtalet och betalning sålunda skall ske när näringsidkaren kräver det. Bestämmelser om rätt att hålla inne betalningen vid näringsidkarens dröjsmål respektive fel i varan finns i 11 och 25 §§.

Avbeställning

37 §

Om köparen avbeställer varan innan den har avlämnats, har säljaren inte rätt att hålla fast vid köpet och kräva betalning. I stället har han rätt till ersättning enligt 41 §.

(Jfr 31 § i utredningens förslag)

Köparen har möjlighet att avbeställa en vara innan den har avlämnats. Avbeställningen görs genom att köparen meddelar säljaren att han inte vill ha varan. Säljaren kan därvid självfallet företräddas av en representant enligt allmänna regler därom. Om köpet har förmedlats av en näringsidkare för säljarens räkning (jfr 1 § andra stycket) kan avbeställningen göras hos denne. Underrättelsen kan vara muntlig eller skriftlig. I händelse av tvist är det köparen som har att visa att han har lämnat säljaren (eller dennes företrädare) underrättelse om avbeställningen. Avbeställningsmöjligheten gäller intill dess varan avlämnas. Den kan aktualiseras redan innan ett bindande köpeavtal har kommit till stånd, exempelvis om säljaren har förbehållit sig en acceptfrist i anledning av ett anbud som köparen har lämnat.

Om köparen avbeställer varan får säljaren behålla den och köparen behöver inte betala priset. Däremot är köparen skyldig att utge ersättning till säljaren enligt vad som anges i 41 §. Har köparen betalat i förskott kan avbeställningen ge honom rätt att få tillbaka (en viss del av) vad han erlagt. Om säljaren har godtagit att köparen frånträder köpeavtalet utan att betala någon ersättning, exempelvis genom att medge öppet köp, skall detta givetvis gälla. Här kan också erinras om att vid hemförsäljning, köparen enligt hemförsäljningslagen (1981:1361) alltid har rätt att frånträda köpet inom en vecka utan att bli ersättningsskyldig mot säljaren. Efter utgången av den tiden kan köparen avbeställa varan enligt förevarande paragraf om varan ännu inte har avlämnats.

Att varan vid ett tillverkningsavtal är färdigställd hindrar i och för sig inte köparen från att avbeställa varan om den inte har avlämnats. En annan sak är att den sena avbeställningen kan leda till att han får utge en större ersättning än om avbeställningen hade ägt rum i ett tidigare skede (se vidare specialmotiveringen till 41 §).

Köparens dröjsmål

Vad som avses med dröjsmål

38 §¹

Dröjsmål på köparens sida föreligger om priset inte betalas i rätt tid och detta inte beror på något förhållande på säljarens sida.

(Jfr 34 § i utredningens förslag)

I paragrafen ges en allmän beskrivning av vad som skall förstås med sådant dröjsmål som bestämmelsen avser. Dröjsmål med betalningen föreligger om köparen inte betalar i rätt tid och detta inte beror på säljaren eller något förhållande på dennes sida.

För att avgöra om betalning har skett i rätt tid får man i första hand gå till avtalets bestämmelser. Skulle avtalet inte innehålla något härom gäller enligt 36 § att betalning skall ske när säljaren kräver det.

Dröjsmål med betalningen föreligger inte om förseningen beror på säljaren eller något förhållande på dennes sida. Exempel på det förre är att köparen underlåter att betala därför att säljaren inte har avsänt varan i tid där detta åligger honom eller har levererat en felaktig vara.

Hänvisningen till ett förhållande på säljarens sida avser situationer där förseningen har sin grund i en omständighet som visserligen inte direkt beror på säljarens förfarande men som ändå bör hänföras till hans risksfär. Detta kan vara fallet exempelvis om varan förstörs medan säljaren bär risken för den. Som ytterligare exempel kan nämnas vissa förseningar vid betalningstransaktioner. Om betalning t.ex. skall ske genom bankgiro från köparens bank till ett av säljaren anvisat konto i säljarens bank, torde av allmänna regler följa att betalning har skett i rätt tid om beloppet kommer in på säljarens konto senast på förfallodagen. Det är således utan betydelse att säljaren kanske först flera dagar senare nås av ett meddelande om att betalningen har skett (jfr rättsfallet NJA 1988 s. 312). Om beloppet kommer in på säljarens konto först efter förfallodagen och orsaken till detta ligger hos säljarens bank, är det fråga om ett förhållande på säljarens sida. Köparen är då inte i dröjsmål. Är det istället så att förseningen beror på den bank som köparen har anlitat eller på att köparen har angett fel kontonummer, är det inte fråga om ett

¹ Ändrad lydelse i propositionsförslaget

förhållande på säljarens sida utan på köparens. Denne kan då drabbas av dröjsmålspåföljder.

Prop. 1989/90: 89
39 §

Påföljder vid dröjsmål

39 §

Vid dröjsmål på köparens sida får säljaren hålla inne varan enligt 5 §. Han får välja mellan att kräva att köparen betalar priset eller, enligt 40 §, häva köpet. Om säljaren häver köpet får han dessutom kräva skadestånd av köparen enligt 41 §.

(Jfr 34 § i utredningens förslag)

Om köparen har kommit i dröjsmål med betalningen, får säljaren kräva betalning eller, enligt 40 §, häva köpet. Häver säljaren köpet får han också kräva skadestånd på grund av dröjsmålet. Denna rätt regleras i 41 §. Säljarens rätt att hålla inne varan regleras i 5 §. Att säljaren kan ha rätt till dröjsmålsränta på betalning som har erlagts för sent följer av räntelagen (1975:635).

Rätten att kräva betalning gäller inte ifall köparen avbeställer köpet innan varan har avlämnats. I övrigt finns inga inskränkningar i den rätten. I fråga om säljarens rätt att kräva fullgörelse av köparens betalningsförpliktelse, gäller således inte någon begränsning av den typ som följer av 12 § angående köparens rätt att kräva att säljaren fullgör köpet. Detta hänger samman med olikheten i förpliktelseernas natur.

Hävning

40 §¹

Säljaren får häva köpet om köparens dröjsmål med betalningen utgör ett väsentligt avtalsbrott.

Har säljaren förelagt köparen en bestämd tilläggstid för betalningen och är den inte oskäligt kort, får köpet även hävas om köparen inte betalar inom tilläggstiden. Medan tilläggstiden löper får säljaren häva köpet endast om köparen meddelar att han inte kommer att betala inom förelagd tid.

Har varan kommit i köparens besittning, får säljaren häva köpet endast om han har förbehållit sig rätt till detta eller om köparen avvisar varan. Sedan priset i sin helhet har betalats, får säljaren inte häva köpet.

(Jfr 35 § i utredningens förslag)

Paragrafen gäller säljarens rätt att häva köpet på grund av köparens dröjsmål med betalningen.

¹Ändrad lydelse i propositionsförslaget

Bestämmelsen innehåller att säljaren får häva köpet om köparens dröjsmål utgör ett väsentligt avtalsbrott. Formuleringen skiljer sig från motsvarande bestämmelser i 13 och 29 §§ genom att en hänvisning till avtalsbrottets betydelse för motparten saknas (jfr även 46 § konsumenttjänstlagen). Det krävs alltså vid tillämpningen av förevarande stadgande inte att dröjsmålet är av väsentlig betydelse för säljaren. Detta hänger samman med att säljarens tillgångar eller finansiella läge inte bör tillmätas någon avgörande betydelse för bedömningen av om han skall ha rätt att häva köpet på grund av köparens dröjsmål med betalningen.

Vid prövningen av om betalningsdröjsmålet utgör ett väsentligt avtalsbrott, bör hänsyn tas bl.a. till köpets karaktär och betydelsen vid ifrågavarande förhållanden av att betalningen försenas. Bedömningen kan således variera mellan olika typer av köp. Vid vissa transaktioner kan ett mycket kort dröjsmål vara väsentligt, medan man i andra fall bör kräva mer innan hävning kan ske. Väsentlighetsbedömningen kan dock inte göras enbart utifrån dröjsmålets längd. Man måste också beakta t.ex. huruvida dröjsmålet gäller hela betalningen eller endast en mindre del av betalningen. Däremot saknar orsaken till köparens dröjsmål med betalningen betydelse för säljarens rätt att häva köpet.

Bestämmelsen förutsätter inte att köparen skall ha insett eller bort inse att avtalsbrottet var väsentligt. Även om köparen har anledning att anta att dröjsmålet inte spelar någon större roll för säljaren, har denne rätt att häva köpet när avtalsbrottet är väsentligt enligt den mera allmänna bedömning som har nämnts.

Andra stycket

Enligt andra stycket får köpet hävas om säljaren har förelagt köparen en bestämd tilläggstid för betalningen som inte är oskäligt kort men betalning inte sker inom tilläggsfristen. Denna regel innebär att hävningsförfarandet delas upp i två etapper. I den första sätter säljaren ut en frist, i den andra häver han på grund av att fristen har gått ut utan att betalning har skett. När en tilläggstid har förelagts krävs inte någon ytterligare utredning om dröjsmålets väsentlighet. Å andra sidan får säljaren normalt inte häva köpet under återopande av väsentligt dröjsmål så länge tilläggsfristen löper.

I lagtexten används uttrycket "bestämd tilläggstid". Det skall alltså stå klart för köparen vilken dag han senast måste betala. Om säljaren t.ex. uppmanar köparen att betala "nästa vecka", "snart" e.d. är tidsangivelsen alltför vag för att kunna betraktas som en tilläggstid i här avsedd betydelse. Detta innebär dock inte att ett sådant meddelande skulle sakna all betydelse. Även uppmaningar där någon bestämd tid inte anges kan vara relevanta vid bedömningen av dröjsmålets väsentlighet.

Tilläggstiden får inte vara oskäligt kort. Vad detta innebär får avgöras med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet. Köparen måste få en reell möjlighet att erlagga betalningen inom tilläggstiden. Däremot

behöver säljaren inte ta hänsyn till köparens individuella möjligheter att få fram de medel som krävs för betalningen.

Prop. 1989/90: 89
40 §

Som har nämnts i det föregående krävs det inte någon ytterligare utredning om dröjsmålets väsentlighet när en tilläggstid har förelagts. Det kan dock bli nödvändigt att bedöma om den tilläggstid som säljaren har satt ut är oskäligt kort ifall köparen gör gällande detta. Utgångspunkten är att säljaren har rätt att häva köpet efter tilläggstiden om betalning inte dessförinnan har skett. Om köparen anser att den tilläggstid som säljaren har förelagt är oskäligt kort, ankommer det på köparen att meddela säljaren detta. Gör han inte det äger säljaren i princip häva köpet om betalning inte sker inom tilläggstiden. Om säljaren efter ett meddelande av köparen att denne anser att den förelagda tiden är för kort inte vill förlänga tiden, och betalning inte skett inom den förelagda tiden, blir säljarens hävningsrätt beroende av om han kan motivera att tilläggstiden inte varit oskäligt kort eller att hävningsförutsättningar föreligger enligt första stycket.

Som ovan har anförts är utgångspunkten att säljaren inte får häva köpet med hänvisning till ett sådant väsentligt dröjsmål som avses i första stycket så länge tilläggstiden löper. Om emellertid köparen under tilläggstiden meddelar säljaren att han inte kommer att betala inom tilläggstiden, finns det inte anledning att tvinga säljaren att vänta med hävning tills tilläggstiden har löpt ut. Motsvarande gäller om köparens meddelande är föranlett av att han anser att tilläggstiden är oskäligt kort. Säljaren får då häva köpet innan tilläggstiden har löpt ut, förutsatt givetvis att han kan visa att hävningsförutsättningar föreligger enligt första stycket.

Tredje stycket

Bestämmelserna i tredje stycket innehåller vissa inskränkningar i säljarens hävningsrätt.

Enligt första meningen saknar säljaren i regel hävningsrätt då han har låtit köparen komma i besittning av varan. Inskränkningen i hävningsrätten gäller dock inte i sådana fall då säljaren har förbehållit sig rätt att häva köpet trots att varan har kommit i köparens besittning. Det vanligaste fallet är att varan har sålts med ett giltigt återtagandeförbehåll. Närmare regler om detta finns i konsumentkreditlagen (1977:981). Ett ytterligare undantagsfall enligt första meningen då säljaren är berättigad att häva köpet trots att varan har kommit i köparens besittning är då köparen har avvisat varan. Detta undantagsfall tar sikte på de situationer då avvisandet har skett utan fog. Har köparen haft rätt att avvisa varan är det för honom och inte för säljaren som hävningsrätt föreligger. Om däremot köparen utan giltig anledning avvisar varan och säljaren har hävningsrätt enligt första stycket, skulle - om varan kommit i köparens besittning och förevarande undantag inte fanns - säljaren inte kunna häva köpet.

Enligt andra meningen får säljaren inte heller häva köpet om priset i sin helhet är betalt. Har priset bara delvis betalats, är bestämmelsen inte tillämplig.

Prop. 1989/90: 89
41 §

Skadestånd

41 §

Häver säljaren köpet eller avbeställer köparen varan enligt 37 § har säljaren rätt till ersättning för

1. särskilda kostnader som han har haft för att ingå och fullgöra avtalet till den del han inte kan tillgodogöra sig dessa på annat sätt,
2. särskilda kostnader till följd av hävningen eller avbeställningen, samt
3. förlust i övrigt med ett belopp som är skäligt med hänsyn till priset för varan, tidpunkten för hävningen eller avbeställningen, omfattningen av nedlagt arbete och omständigheterna i övrigt.

Säljaren får förbehålla sig en på förhand bestämd ersättning vid hävning eller avbeställning, om den är skälig med hänsyn till vad som normalt kan antas tillkomma en säljare som ersättning enligt första stycket.

Säljaren har inte rätt till ersättning enligt första eller andra stycket om köparen avbeställer en vara innan säljaren har accepterat ett anbud som köparen har lämnat till säljaren. Säljaren har inte heller rätt till ersättning om köparen visar att dröjsmålet eller avbeställningen beror på lag, avbrott i den allmänna samfärdseln eller betalningsförmedlingen eller annat liknande hinder som köparen inte skäligen kunde förväntas ha räknat med vid köpet och vars följderna han inte heller skäligen kunde ha undvikit eller övervunnit.

(Jfr 32, 33 och 36 §§ i utredningens förslag)

Paragrafen reglerar säljarens rätt till ersättning vid hävning och avbeställning. Paragrafen är tvingande till köparens förmån. Säljaren får alltså i princip inte kräva högre ersättning än vad som följer av paragrafen.

Bestämmelser av liknande slag finns i 42, 43 och 48 §§ konsumenttjänstlagen.

Första stycket

Reglerna bygger på den s.k. additionsprincipen. Säljaren har rätt till ersättning för särskilda kostnader som hänförs till köpet och hävningen respektive avbeställningen samt dessutom till en skälig ersättning för sina kostnader i övrigt och för utebliven vinst.

Punkt 1 Säljaren har rätt till ersättning för de kostnader som han har haft för att ingå och fullgöra avtalet, i den mån han inte kan tillgodogöra sig dessa på något annat sätt. Ersättningsrätten avser endast särskilda kostnader, dvs. kostnader som kan direkt hänföras till den aktuella varan. Rätten till kompensation för uteblivet bidrag till säljarens allmänna kostnader regleras i punkt 3.

Kostnader för att ingå avtalet kan vara exempelvis kostnader för förhandlingar, utarbetande av offerter, provisioner till försäljare eller förmedlare och undersökning av köparens kreditvärdighet.

Kostnader för att fullgöra avtalet varierar naturligen beroende på bl.a. vad slags avtal det är fråga om, på vilket stadium en avbeställning sker o.d. Om köparen avbeställer köpet redan innan säljaren har hunnit vidta några åtgärder för att fullgöra avtalet, föreligger normalt inte några särskilda kostnader härför som köparen blir skyldig att ersätta. Motsvarande gäller i allmänhet om köpet avser varor som säljaren har i lager vid avtalstillfället eller som han då redan har beställt från sin leverantör. Ibland kan dock säljaren ha haft särskilda kostnader för vård eller förvaring av varan. För dessa är han berättigad till ersättning.

Vid tillverkningsavtal kan säljaren ha kostnader för införskaffande av material och halvfabrikat samt för arbetslöner och socialavgifter. Om säljaren har skaffat varan särskilt för den aktuella köparen kan det bli fråga om kostnader för inköp och frakt.

Säljaren har inte rätt till ersättning för de särskilda kostnader som han har haft för att ingå och fullgöra avtalet, om han kan tillgodogöra sig dessa på annat håll. Vid tillverkningsavtal kan säljaren ha möjlighet att använda inköpt material till annan tillverkning eller att modifiera en pågående tillverkning så att varan kan avyttras till en annan köpare. Rör det sig om en vara som säljaren har skaffat särskilt för köparen, kan säljaren kanske tillgodogöra sig en del av kostnaderna genom att skicka tillbaka varan till sin leverantör. Säljaren är härvid skyldig att begränsa sin förlust (jfr 42 §).

Kan säljaren inte genom att förfoga över varan få täckning för alla sina kostnader, t.ex. därför att han måste sälja varan till ett lägre pris eller därför att hans leverantör betingar sig en ersättning för att ta tillbaka varan, är köparen skyldig att ersätta mellanskillnaden. Har säljaren kontrakterat en utomstående företagare för att utföra ett visst arbete som blir onödigt genom avbeställningen, har han rätt till ersättning för vad han vid ett återtagande av det lämnade uppdraget måste utge till den andre.

Punkt 2 Säljaren har rätt till ersättning för särskilda kostnader till följd av hävningen eller avbeställningen. Vid tillverkningsavtal kan det vara fråga om kostnader som uppstår genom att säljaren avvecklar en tillverkning som redan är igång. Vid andra köp kan kostnaden avse t.ex. frakt för transport av varan tillbaka till säljarens leverantör eller bortmontering av extra utrustning som säljaren har beställt eller återställande av varan i dess ursprungliga skick. Om köpet exempelvis gäller en kappasom har ändrats för att passa köparen, har säljaren alltså rätt till ersättning dels för vad ändringen har kostat och dels för vad det kostar att återställa kappan i ursprungligt skick om detta är möjligt.

Punkt 3 Säljaren har rätt till viss ersättning för sin förlust i övrigt på grund av hävningen eller avbeställningen. Härmed åsyftas det belopp som säljaren har gått miste om genom att affären inte har kommit till stånd. Det högsta belopp som kan komma i fråga är i princip skillnaden mellan det avtalade priset och säljarens särskilda kostnader för att anskaffa varan. Skälighetsbedömningen skall göras med hänsyn till ekonomiska

faktorer. Köparens motiv för en avbeställning är alltså i princip utan betydelse.

Prop. 1989/90: 89
41 §

Vid skälighetsbedömningen skall hänsyn tas till ett antal olika omständigheter. I första hand nämns priset för varan. Vad som härvid är av särskild betydelse är hur stor del av priset som utgörs av säljarens påslag utöver hans egen anskaffningskostnad. Även prisnivån är emellertid av intresse. Det är rimligt att ersättningen i kronor räknat är högre för en dyr vara än för en billig. En ersättning med samma andel av priset eller av säljarens påslag oavsett prisnivån kan emellertid leda till oskäligen resultat. Allmänt sett bör det kunna godtas att ersättningen bestäms till en större andel av priset när köpet avser en jämförelsevis billig vara än när det är fråga om en dyr vara.

Vid bestämmandet av ersättningen skall hänsyn vidare tas till tidpunkten för hävningen eller avbeställningen och omfattningen av nedlagt arbete. Grundtanken är att säljaren tjänar in sin vinst och bidrag till sina allmänna kostnader successivt. Detta har särskild betydelse vid tillverkningsavtal, men också vid andra köp bör tidsfaktorn kunna inverka på bedömningen. Genom en tidig avbeställning kan exempelvis vissa hanteringsåtgärder, såsom att hämta varan i ett lager eller att förvara varan för köparens räkning, undgås.

Säljaren bör i princip ha rätt till en viss ersättning för att affären går om intet även om en avbeställning eller en hävning sker i ett mycket tidigt skede, innan säljaren har hunnit vidta några nämnvärda åtgärder för att fullgöra avtalet. Ju närmare man har kommit leveransdagen och ju större del av prestationen som har utförts, desto större del av säljarens förlust bör ersättas. Även om säljaren har vidtagit alla de åtgärder som ankommer på honom för att avtalet skall kunna fullgöras bör säljaren dock normalt inte vara berättigad till full ersättning.

När det gäller att bestämma vad som är skäligen ersättning för säljarens förlust skall hänsyn tas också till omständigheterna i övrigt. Omständigheter som kan verka i höjande riktning är att säljaren på grund av ett tillverkningsavtal har avböjt andra uppdrag och därför inte kan utnyttja sina resurser till fullo vid en avbeställning eller att det avbeställda köpet avser en vara av säsongskaraktär som när avbeställningen eller hävningen sker inte längre kan avsättas. I sänkande riktning kan verka att en avbeställning eller hävning medför att resurser frigörs som säljaren kan utnyttja på ett ekonomiskt mer fördelaktigt sätt än om han hade varit skyldig att fullfölja köpet.

Normalt är säljaren inte berättigad att uppbära full ersättning för sin förlust. Detta ligger i att ersättning skall utgå med ett skäligt belopp. Det kan dock finnas situationer där det med hänsyn till samtliga omständigheter framstår som skäligt att säljaren blir berättigad till full ersättning. Det kan vara fallet om avbeställning av ett tillverkningsköp sker först sedan varan har färdigtillverkats och säljaren inte har några möjligheter att finna en ny köpare till den tillverkade varan.

Säljaren har i princip bevisbördan för att han har haft de förluster som han begär ersättning för enligt förevarande paragraf. Beviskravet får bli beroende av omständigheterna i det enskilda fallet, bl.a. säljarens möjligheter att förebringa bevisning om ett visst förhållande. Sålunda bör exempelvis inte alltför höga krav ställas på säljaren i bevishänseende om han gör gällande att han genom en avbeställning inte kan utnyttja sina resurser till fullo.

Andra stycket

Bestämmelsen reglerar säljarens möjligheter att förbehålla sig en på förhand bestämd ersättning vid hävning eller avbeställning. Eftersom regleringen i första stycket är tvingande skulle, utan den nu aktuella bestämmelsen, villkor om särskild överenskommelse om vilken ersättning som köparen skall erlägga vid hävning eller avbeställning inte kunna göras gällande mot denne, om en beräkning enligt första stycket i det aktuella fallet skulle leda till en lägre ersättning.

Bestämmelsen syftar framför allt till att möjliggöra villkor om avgift vid hävning eller avbeställning i standardavtal. Det är dock inget som hindrar att ett individuellt avtal reglerar frågan om ersättning vid hävning eller avbeställning. Det ligger i båda parter intresse att redan från början veta vad köparen skall betala i händelse av en hävning eller avbeställning. Vidare minskar man risken för tvister om hur ersättningen skall beräknas.

För att ett avtalsvillkor som anger en avgift av här avsett slag skall vara giltigt krävs att ersättningen är skälig med hänsyn till vad som normalt kan antas tillkomma en säljare vid en beräkning enligt första stycket.

Avgiften kan konstrueras på olika sätt. Den behöver inte nödvändigtvis utgöra ett fast belopp som skall betalas vid exempelvis alla avbeställningar. Ersättningens storlek kan variera beroende på vid vilken tidpunkt avbeställningen sker. Ersättningen kan också bestämmas till en viss procent av priset för varan. Beroende på omständigheterna kan beloppet avse såväl ersättning för kostnader som hänför sig till köpet och hävningen eller avbeställningen som ersättning för förlust i övrigt.

Tredje stycket

Som har nämnts i specialmotiveringen till 37 § kan en köpare avbeställa en vara i det skedet att säljaren ännu inte har accepterat ett anbud som köparen har lämnat. Om köparen gör detta, har säljaren enligt första meningen i tredje stycket inte rätt till någon ersättning av köparen i anledning av avbeställningen. En säljare som förbehåller sig rätt att vänta en viss tid med att acceptera ett lämnat anbud, får alltså finna sig i att den presumtive köparen ges en möjlighet att under denna tid frånträda sitt anbud utan att bli ersättningsskyldig.

I andra meningen finns ett ytterligare undantag från köparens skadeståndsskyldighet. Det gäller såväl vid hävning som vid avbeställning. Utgångspunkten är att om köparen avbeställer varan eller om säljaren häver köpet på grund av köparens betalningsdröjsmål är köparen skyldig

att ersätta säljaren för skada. Under vissa förutsättningar kan dock köparen vara befriad från ersättningsskyldighet.

Befrielse från ersättningsskyldighet förutsätter att dröjsmålet eller avbeställningen beror på ett betalningshinder av kvalificerat slag, som köparen inte skäligen kunde förväntas ha räknat med vid köpslutet och vars följder han inte heller skäligen kunde ha undvikit eller övervunnit. I lagtexten nämns några exempel på sådana hinder som kan utgöra befrielsegrund. Det talas om att dröjsmålet beror på lag, avbrott i den allmänna samfärdseln eller betalningsförmedlingen eller annat liknande hinder.

Exemplen är huvudsakligen desamma som i 7 § andra stycket skuldebrevslagen. Där sägs att ersättning för kursförlust inte utgår om dröjsmålet beror på lagbud, avbrott i den allmänna samfärdseln eller liknande oöverstigitligt hinder, som inte bort av gäldenären tas i beräkning vid skuldebrevets utfärdande. Skuldebrevslagens krav på att hindret skall vara "oöverstigitligt" motsvaras i förevarande paragraf av kravet att köparen inte skäligen kunde ha undvikit eller övervunnit följderna av hindret.

I förevarande bestämmelse talas om "annat liknande hinder". Däremot nämns inte - såsom i 14 § - att hindret skall ligga utanför köparens kontroll. Ett sådant krav gäller emellertid även i förevarande sammanhang. Kravet får anses framgå så tydligt av de exempel som nämns samt av ordet "liknande" att någon ytterligare hänvisning i lagtexten inte kan anses erforderlig. Formuleringen i förevarande bestämmelse är emellertid mer tänkt att betona parallelliteten med den förutnämnda bestämmelsen i skuldebrevslagen än med reglerna i 14 § om skadestånd vid säljarens dröjsmål. De exempel som ingår i bestämmelsen utvisar att möjligheterna till befrielse från skadeståndsskyldighet på grund av köparens betalningsdröjsmål är mera begränsade än motsvarande befrielsegrunder vid säljarens dröjsmål.

Föreligger ett hinder av nu avsett slag kan det likväl inte åberopas som befrielsegrund om köparen skäligen kunde förväntas ha räknat med det vid köpet. Förutsebara hinder bör beaktas vid avtalets utformning, t.ex. genom att köparen förbehåller sig alternativa betalningssätt eller betalningsvägar (jfr vad som anförts under 14 §).

Om svårigheten inte kunde förutses vid den tidpunkt då avtalet ingicks men före betalningstidpunkten, måste köparen inrätta sig efter vad som kan antas hända. Ett hinder kan således inte heller åberopas som befrielsegrund om köparen skäligen kunde ha undvikit eller övervunnit dess följder. Om t.ex. ett avbrott i betalningsförmedlingen har blivit förutsebart efter köpslutet men före förfallodagen och dess följder kunde ha undvikits genom att betalningen hade erlagts någon dag tidigare, kan detta innebära att köparen inte får åberopa hindret till befrielse från skadeståndsskyldighet.

Om avtalet förutsätter att betalning sker mot eller efter att varan avlämnas, kan man dock inte kräva att köparen för att undvika betalningshindret skall erlagga betalningen redan innan han har fått varan.

Däremot kan det även då vara möjligt för köparen att erlægga betalningen på ett annat sätt än genom bank eller post - exempelvis kontant - och på det sättet undvika det hinder som förutses inträffa. Huruvida man skäligen kan begära kontantbetalning i en sådan situation får bli beroende på bl.a. var säljaren bor och hur stort belopp det är fråga om. Bristande betalningsförmåga kan inte utgöra en sådan befrielsegrund som avses i föreliggande bestämmelse.

Vid kreditköp med förbehåll om återtaganderätt finns i konsumentkreditlagen (1977:981) uttömmande bestämmelser om parternas uppgörelse då köparen försummat sin betalningsskyldighet.

Prop. 1989/90: 89
42 §

Gemensamma bestämmelser

Begränsning av skadan

42 §

Den skadelidande parten skall vidta skäliga åtgärder för att begränsa sin skada. Försummar han det, får han själv bära en motsvarande del av förlusten.

(Utredningen har inte föreslagit någon motsvarande regel)

Paragrafen ger uttryck åt den generellt giltiga principen att en skadelidande part är skyldig att vara aktivt verksam för att begränsa sin förlust. Bestämmelsen är tillämplig såväl när det är köparen som är berättigad till skadestånd från säljaren, som när säljaren har rätt till skadestånd av köparen. Den part som försummar att vidta de skadebegränsande åtgärder som avses har inte rätt till ersättning av motparten för den skada som på grund därav uppkommer.

Vilka skadebegränsande åtgärder som kan krävas av den skadelidande parten får bero av omständigheterna i det konkreta fallet. När det gäller säljaren kan en täckningstransaktion, dvs. hävning av köpet och försäljning av varan till annan köpare, i många fall vara den åtgärd som han kan förutsättas vidta för att begränsa sin förlust. Detta gäller i synnerhet om köpet avser en vara som det finns en fungerande marknad för. När det däremot gäller köparens förutsättningar att begränsa sin förlust genom en täckningstransaktion, dvs. ett köp av en motsvarande vara från annan säljare, måste även beaktas konsumentens individuella förutsättningar att genomföra ett sådant köp. Det kan t.ex. gälla köparens möjligheter att finansiera köpet.

Konsumentens skyldighet att begränsa en uppkommen skada torde oftast komma in fråga när det gäller den fortsatta användningen av en felaktig vara. Om den fortsatta användningen av varan innebär att skadan förvärras, bör det ofta kunna krävas av köparen att denne om möjligt avstår från vidare användning av varan eller vidtar åtgärder för att undvika att skadan förvärras, förutsatt att köparen inte genom sådana åtgärder åsamkas skada av annat slag som till storleken är likvärdig eller

överstiger den skada som kunde begränsas. Den som upptäcker att oljan i motorn till den köpta bilen läcker ut kan t.ex. efter fortsatt användning av bilen i regel inte räkna med att kunna göra säljaren ansvarig för ett totalt motorhaveri, om han hade anledning att räkna med en sådan följskada.

Vid bedömningen av vilka skadebegränsande åtgärder som den skadelidande parten bör vidta skall utgångspunkten vara vad som skäligen kunde förväntas av honom vid tiden för avtalsbrottet. Man har således att utgå från den situation som han befann sig i när avtalsbrottet inträffade. Avgörande är med andra ord vilka möjligheter att begränsa förlusten som den skadelidande hade och i vilken utsträckning den skadelidande kände till dessa möjligheter.

Den skadelidande parten bör ha ett efter förhållandena och med hänsyn till varuslag skäligt rådrum för att bedöma läget och överväga konsekvenserna av olika tänkbara handlingsalternativ. Det torde ofta kunna förutsättas att den skadelidande parten tar kontakt med motparten för att samråda om möjligheterna att begränsa skadan.

Verkningar av hävning och omleverans

43 §¹

Hävs köpet, bortfaller säljarens skyldighet att överlämna varan och köparens skyldighet att betala priset.

I den mån köpet har fullgjorts får vardera parten kräva att motparten lämnar tillbaka vad han har tagit emot. Var och en får därvid hålla inne vad han har tagit emot till dess att den andre ger ut vad han skall lämna tillbaka samt betalar eller ställer godtagbar säkerhet för skadestånd och ränta som han kan vara skyldig att erlagga.

Om säljaren skall företa omleverans, får köparen hålla inne vad han har tagit emot till dess att omleverans sker.

(Jfr 38 § i utredningens förslag)

Första stycket

Första stycket innehåller den grundläggande regeln om vad en hävning av ett köp innebär. Regeln tar i första hand sikte på sådana fall då någon prestation ännu inte har fullgjorts. Enligt regeln innebär hävningen att säljarens skyldighet att överlämna varan liksom köparens skyldighet att betala för den upphör. Vilken verkan hävningen får för andra förpliktelser som kan åvila en part på grund av köpeavtalet får bedömas med hänsyn till omständigheterna i det särskilda fallet. I sakens natur ligger att skadeståndsskyldighet som eventuellt belastar endera parten inte faller bort om avtalet hävs.

¹Ändrad lydelse i propositionsförslaget.

En hävning kan i vissa fall medföra att det uppstår nya skyldigheter för en part. Exempelvis är köparen skyldig att för säljarens räkning vårda en vara som han har tagit emot till dess att säljaren själv kan ta hand om den.

Prop. 1989/90: 89
43 §

Andra stycket

I andra stycket regleras genomförandet av en hävning när köpet helt eller delvis har fullgjorts. Vardera parten får då kräva att motparten lämnar tillbaka vad denne har tagit emot. Som framgår av 45 § är det inte i alla situationer nödvändigt att köparen kan återställa varan i ursprungligt skick för att han skall ha rätt att häva köpet. Om köparen enligt 45 § har rätt att häva köpet trots att han inte kan återlämna varan i oförändrat skick eller inte alls kan återlämna den, får säljaren givetvis inte heller kräva det. Kan köparen i andra fall än de som avses i 45 § inte lämna tillbaka varan, skall han i stället utge ersättning för den. Kan han lämna tillbaka varan endast i förändrat skick, skall ha ge ut ersättning för värdeminskningen.

Av andra stycket framgår vidare att vardera parten har rätt att hålla inne vad han själv skall ge ut till dess att den andra parten utger vad han skall återbära. Denna rätt får utövas även med avseende på skadestånd och ränta som motparten kan vara skyldig att erlagga. En köpare som har hävt ett köp kan således vägra att lämna tillbaka varan, om inte säljaren dels betalar tillbaka köpesumman, dels ersätter den förlust som köparen kan ha lidit på grund av säljarens avtalsbrott. Om säljaren inte godtar köparens skadeståndsanspråk kan han ändå få tillbaka varan genom att ställa godtagbar säkerhet för anspråket. Det blir i sådant fall köparens sak att styrka att han är berättigad till det begärda skadeståndet som motparten kan vara skyldig att erlagga. Möjligheten att möta motpartens krav med att ställa säkerhet gäller bara i fråga om krav på skadestånd och ränta. Säljaren kan således inte kräva att få tillbaka varan mot att han ställer godtagbar säkerhet för återbetalningen av köpesumman.

Om en köpare som efter hävning skall lämna tillbaka en vara har haft kostnader för förvaring eller vård av varan, bör han i allmänhet ha rätt att hålla inne varan till säkerhet för även en sådan kostnad. Visserligen innehåller konsumentköplagen inte någon uttrycklig regel om detta, men i de fall som kan bli aktuella bör köplagens regler om ersättning för vårdkostnader kunna tillämpas analogt (se 75 § köplagsförslaget). Köplagens regler ger säljaren en möjlighet att även i den situationen kräva tillbaka varan mot att han ställer godtagbar säkerhet för köparens vårdkostnader.

När det gäller avräkningen mellan parterna sedan en vara har återtagits enligt ett förbehåll om återtaganderätt vid kreditköp finns särskilda bestämmelser i 17 § konsumentkreditlagen (1977:981).

Tredje stycket innehåller en bestämmelse som ger köparen rätt att hålla inne den levererade varan i avvaktan på att omleverans skall ske. Denna rätt gäller oberoende av om det är fråga om en omleverans som köparen har krävt enligt 26 § eller om det är säljaren som med stöd av 27 § själv har valt att leverera en ny vara. Bestämmelsen i förevarande stycke gäller oavsett om varan är betald eller inte. Att köparens rätt enligt tredje stycket gäller till dess att omleverans sker innebär att säljaren har rätt att vid omleverans få tillbaka den felaktiga varan. Köparen kan därför inte efter omleverans hålla inne den felaktiga varan till säkerhet för skadeståndskrav.

44 §

Hävs köpet, skall köparen ge ut den avkastning av varan som han har fått samt betala skälig ersättning, om han har haft annan nytta av varan.

Om säljaren skall lämna tillbaka betalningen, skall han betala ränta från den dag han tog emot betalningen.

(Jfr 39 § i utredningens förslag)

Paragrafens första stycke innehåller en regel om köparens skyldighet att efter hävning av köpet ge ut avkastning av varan och betala ersättning för annan nytta som han har haft av den. Andra stycket gäller säljarens skyldighet att utge s.k. avkastningsränta på det belopp som han skall betala tillbaka till köparen.

Första stycket

Bestämmelsen skall ses mot bakgrund av regeln i 43 § andra stycket, enligt vilken köparen vid hävning har rätt att återfå hela det belopp som han har betalat, oavsett om han före hävningen har tillgodogjort sig avkastning av varan eller har haft annan nytta av den.

Med avkastning avses i detta sammanhang endast sådan avkastning som är direkt knuten till varan och som inte förutsätter några särskilda åtgärder eller arbetsinsatser från köparens sida. Om köparen däremot har använt varan på ett sådant sätt att den har gett inkomster, är det inte fråga om avkastning i den mening som avses med bestämmelsen. Vid konsumentköp torde det därför endast undantagsvis förekomma att varan har lämnat någon avkastning.

När köparen har haft annan nytta av varan skall han betala skälig ersättning till säljaren för det. Denna regel skall ses mot bakgrund av att en hävning kan ske relativt lång tid efter det att köparen har mottagit varan (jfr bestämmelsen i 23 § om två års reklamationsfrist vid fel). Det skulle i en del fall framstå som oskäligt om köparen inte skulle behöva lämna något vederlag för den nytta som han har haft av varan. Ersättning bör emellertid utgå endast i de fall då köparen annars skulle få en fördel av varan på säljarens bekostnad. När det gäller att bedöma om och i

vilken utsträckning sådan ersättning skall utgå bör hänsyn också tas till de besvär och kostnader som säljarens kontraktsbrott har medfört för köparen. I många fall torde därför prövningen leda till att det inte finns något utrymme för att tillgodoräkna säljaren någon ersättning för nytta. För att det skall framstå som skäligt att köparen alls utger ersättning för nyttan bör det krävas att denna har varit ganska betydande, såsom när köparen har använt en köpt bil eller båt i rätt stor omfattning. Om varan har använts under en längre tid, exempelvis när det är fråga om en päls som köparen har använt under ett par säsonger innan den visar sig vara behäftad med ett väsentligt fel, kan det också ofta vara skäligt att köparen får utge en viss ersättning för nyttan.

Bestämmelsen innehåller ingen uttrycklig regel om köparens eventuella skyldighet att utge ersättning för att han har förbrukat varan utan att för den skull ha gått miste om rätten att häva köpet. Enligt 45 § andra stycket får köparen i vissa fall häva köpet trots att varan inte kan lämnas tillbaka oförändrad eller oförminskad. I sådana fall får den nytta som köparen kan ha haft av varan ersättas enligt förevarande bestämmelse.

Om en köpare som efter hävning skall lämna tillbaka en vara har haft särskilda kostnader för förvaring eller vård av varan, bör han i allmänhet ha rätt till ersättning för det. Konsumentköplagen innehåller visserligen ingen uttrycklig bestämmelse om detta, men i de fall som kan bli aktuella bör köplagens regler om ersättning för vårdkostnader kunna tillämpas analogt (jfr 75 § förslaget till köplag). Om sådana kostnader varit av någon betydelse bör de efter omständigheterna kunna gå i avräkning mot ersättning som köparen har att betala för den nytta som han har haft av varan.

Andra stycket

Säljarens skyldighet enligt andra stycket att utge ränta, s. k. avkastningsränta, från den dag han mottog betalningen föreligger oberoende av om det hävningsgrundande avtalsbrottet har inträffat på köparens eller på säljarens sida. Räntan omfattar tiden från det betalningen mottogs och är inte beroende av leveranstidpunkten. Ränta skall således utgå även på förskottsbetalningar som skall återlämnas.

Avkastningsräntan skall löpa till och med den dag då återbetalning sker eller, om återbetalning inte sker i rätt tid, till och med den dag från vilken dröjsmålsränta skall utgå.

I räntelagen (1975:635) finns bestämmelser om avkastningsränta i 2 § andra stycket. I anslutning till förslaget om ny allmän köplag har föreslagits en justering av räntelagens regler om avkastningsränta som innebär att sådan ränta skall utgå även när återbetalningen är en följd av den betalandes kontraktsbrott eller liknande (se prop. 1988/89:76 s. 218 f).

Köparen får häva köpet eller kräva omleverans endast om han kan lämna tillbaka varan väsentligen oförändrad och oförminskad.

Rätten att häva köpet eller kräva omleverans går dock inte förlorad, om

1. varan har förstörts, kommit bort, försämrats eller minskat genom sin egen beskaffenhet eller något annat förhållande som inte beror på köparen,

2. varan har förstörts, försämrats eller minskat till följd av en åtgärd som har varit behövlig för att undersöka om varan är felfri, eller

3. varan har använts av köparen för förutsatt bruk innan han märkte eller borde ha märkt det fel på grund av vilket han vill häva köpet eller kräva omleverans.

Rätten att häva köpet eller kräva omleverans går inte heller förlorad, om köparen ersätter säljaren den minskning i varans värde som är en följd av att varan har försämrats eller minskat.

(Jfr 40 § i utredningens förslag)

Bestämmelser om köparens rätt att häva ett köp finns i 13 § när det gäller säljarens dröjsmål och i 28 och 29 §§ när det gäller fel på varan. Köparens rätt till omleverans framgår av 26 §. I förevarande paragraf anges ytterligare begränsningar av köparens rätt att häva köpet och att kräva omleverans.

Första stycket

Första stycket innehåller huvudregeln att köparen får häva köpet eller kräva omleverans endast om han kan lämna tillbaka varan väsentligen oförändrad eller oförminskad. Vissa undantag från huvudregeln finns i andra stycket. Som ett generellt undantag gäller dock enligt tredje stycket att köparens rätt att häva eller kräva omleverans inte går förlorad, om köparen ersätter säljaren för den minskning i varans värde som är en följd av att varan försämrats eller minskat.

Andra stycket

Andra stycket innehåller i förhållande till huvudregeln i första stycket viktiga undantag som ger köparen rätt att häva ett köp trots att han inte kan återställa varan i det skick som förutsätts enligt huvudregeln i första stycket. Reglerna i andra stycket innebär också en modifiering av bestämmelsen i 7 § om risken för varan genom att säljaren, i den omfattning som närmare anges, när hävningsgrund föreligger står risken för varan trots att den har avlämnats.

Punkt 1. Om varan har förstörts, kommit bort, försämrats eller minskat genom sin egen beskaffenhet eller något annat förhållande som inte beror på köparen, är köparen inte på grund härav förhindrad att häva köpet eller att kräva omleverans. Detta gäller oavsett om hävning sker

¹Ändrad lydelse i propositionsförslaget.

respektive omleverans krävs före eller efter det att återställandet av varan i ursprungligt skick blivit omöjligt.

Som exempel på varor som förstörs eller försämras genom sin egen beskaffenhet kan nämnas färskvaror. Ofta kan det föreligga ett samband mellan hävningsgrunden och varans försämring, t. ex. när ett klädesplagg missfärgas vid tvätt enligt givna instruktioner eller när upphängningsanordningen i en lampa är för klen med påföljd att lampan faller ned och skadas. Köparen har i de fallen självklart rätt att häva köpet eller att kräva omleverans trots att varan är skadad eller förstörd.

Om köparen däremot visar oaksamhet genom att fortsätta att använda en vara sedan den visat sig vara felaktig och därigenom skadar den eller förvärrar en redan uppkommen skada, har inte försämringen skett enbart på grund av varans egen beskaffenhet. Vilka krav som i sådana fall skall ställas på köparen kan variera starkt och får bli beroende av bl. a. varutyp.

Rätten till hävning eller omleverans är vidare bevarad om varan förändrats till följd av ett förhållande som inte beror på köparen. Skadas varan i anslutning till säljarens befattning med den, exempelvis när säljaren avhjälpes ett fel eller i samband med monteringsarbeten efter leveransen, har köparen alltså rätt att häva eller kräva omleverans. Detta är också fallet när säljaren har gett felaktiga eller bristfälliga instruktioner om varans användning med påföljd att den skadas.

Uttrycket "förhållanden som inte beror på köparen" innebär att även vådahändelser omfattas av säljarens ansvar, om det föreligger allmänna förutsättningar för hävning eller omleverans. Om exempelvis varan brinner upp eller blir stulen, utan att vare sig säljaren eller köparen kan lastas för det, utgör det inget hinder för att köparens rätt att häva köpet eller kräva omleverans.

Punkt 2. Den omständigheten att varan har förstörts, försämrats eller minskat till följd av en åtgärd som varit behövlig för att undersöka om varan är felfri utgör inget hinder för köparens rätt att häva köpet eller att kräva omleverans. Det måste dock krävas att köparens åtgärder vid undersökningen varit nödvändiga eller i vart fall försvarliga med hänsyn till undersökningens syfte. Om köparen vill åberopa säljarens dröjsmål med att leverera en vara, har han i regel ingen anledning att undersöka den. I det fallet kan han därför inte åberopa föreliggande bestämmelse som grund för att lämna tillbaka varan i försämrat skick.

Punkt 3. Köparen förlorar inte rätten att häva köpet eller att kräva omleverans, om varan har försämrats, minskat eller skadats medan den använts av köparen för avsett bruk innan köparen märkte eller borde ha märkt det fel som åberopas till stöd för hävningen eller kravet på omleverans. Med avsett bruk avses i första hand vad som kan anses vara en normal användning av en vara av det ifrågavarande slaget, men uttrycket avses även omfatta sådan speciell användning som var känd för säljaren. Om köpet avser exempelvis en tvättmaskin eller en gräsklippare, kan säljaren således inte motsätta sig hävning eller krav på omleverans

endast genom att hänvisa till att maskinen blivit sliten och inte längre är likvärdig med en ny, när slitaget endast är en följd av att köparen använt maskinen på avsett sätt innan den visat sig vara felaktig. Motsvarande gäller även om köparen har konsumerat eller förbrukat en vara. Detta kan vara fallet om köparen har använt en felaktig råvara vid matlagning eller förbrukat målarfärg som inte motsvarat de kvalitetskrav som gällde enligt köpet.

Som förutsättning för rätten att häva köpet eller kräva omleverans trots att varan har använts gäller i princip att användningen skall ha skett innan köparen märkt eller borde ha märkt det fel som han åberopar som grund för hävning eller krav på omleverans. Köparen har således i regel inte rätt att med stöd av förevarande bestämmelse göra de nämnda påföljderna gällande när hans användning efter det att han upptäckt ett fel medför att han inte kan återlämna varan väsentligen oförändrad eller oförminskad. I vissa situationer kan köparen dock ha en sådan rätt. Detta är fallet om köparen visserligen har märkt felet men han varken har insett eller bort inse att detta var av så väsentlig betydelse att det gav honom rätt att häva köpet eller kräva omleverans. Köparen förlorar inte heller sin rätt till de påföljderna, om han efter att ha upptäckt ett fel som han begärt att säljaren skall avhjälpa eller som säljaren själv erbjudit sig att avhjälpa fortsätter att använda varan i förlitan på att säljaren skall låta avhjälpa felet men något sådant avhjälpande inte kommer till stånd.

Tredje stycket

Enligt tredje stycket förlorar köparen inte rätten att häva köpet eller kräva omleverans, om han ersätter säljaren den minskning i varans värde som är en följd av att varan har försämrats eller minskat. I förhållande till andra stycket innebär detta en utvidgning, eftersom köparen även vid annat hinder än som avses i andra stycket har rätt till hävning eller omleverans, förutsatt att han ersätter säljaren för minskningen i varans värde. Bestämmelsen blir tillämplig när en vara visserligen kan återlämnas men inte i det skick som förutsatts i första stycket och ingen av förutsättningarna i andra stycket föreligger. Har en vara som är behäftad med fel skadats genom köparens vållande, får han enligt regeln häva eller kräva omleverans om han återlämnar varan och ersätter säljaren för den värdeminskning som skadan har medfört.

Ett annat fall då tredje stycket blir tillämpligt är när förutsättningarna enligt andra stycket i och för sig föreligger men köparen av någon anledning ser sig nödsakad att använda varan även en viss tid efter det att felet har uppdagats. I ett sådant fall går köparen inte miste om rätten till hävning eller omleverans på grund av att varan genom den fortsatta användningen förlorar i värde, förutsatt att han ersätter säljaren för värdeminskningen.

Regeln i tredje stycket gäller oberoende av vad som är orsaken till värdeminskningen. Men den förutsätter naturligtvis att de grundläggande

förutsättningarna för hävning respektive omleverans föreligger. Regeln ger således inte något utrymme för att "köpa" sig till hävningsrätt i varje fall där ett fel föreligger.

Prop. 1989/90: 89
46 §

Av bestämmelsens ordalydelse framgår att den inte är avsedd för de fall då varan är helt förbrukad så att ingenting kan återlämnas. De fallen regleras i andra stycket.

Anspråk mot näringsidkare i tidigare säljled

46 §

Om säljaren är på obestånd, har upphört med sin näringsverksamhet eller inte kan anträffas, har köparen rätt att rikta anspråk på grund av fel på varan mot en näringsidkare i tidigare säljled som har överlåtit varan för vidareförsäljning.

Första stycket gäller endast i den utsträckning motsvarande anspråk på grund av felet hade kunnat göras gällande mot näringsidkaren i tidigare säljled av den som har förvärvat varan från honom. Avtal som inskränker rätten att göra anspråk gällande får dock åberopas mot köparen endast om en sådan inskränkning med bindande verkan hade kunnat avtalas mellan denne och säljaren. Bristande reklamation i tidigare led är utan betydelse för köparens rätt.

Om köparen vill rikta anspråk enligt denna paragraf mot en näringsidkare i tidigare säljled, kan reklamation enligt 23 § göras hos denne eller hos säljaren. Har reklamation inte gjorts hos näringsidkaren i tidigare säljled, förlorar köparen sin rätt mot denne, om han inte underrättar näringsidkaren om sitt anspråk inom skälig tid efter det att han insett eller borde ha insett att han hade anledning att framställa anspråket.

(Jfr 41 § i utredningens förslag)

I paragrafen anges förutsättningarna för att en konsument skall få vända sig direkt till en näringsidkare i ett tidigare säljled med krav på grund av fel i en vara. Bestämmelsen saknar tidigare motsvarighet.

Första stycket

Rätten till direktkrav mot tidigare led är inte generell. Det krävs enligt första stycket att det föreligger vissa särskilda omständigheter som gör att konsumenten i praktiken saknar möjlighet att få sitt anspråk tillgodosett av säljaren. En sådan omständighet är att säljaren är på obestånd. Detta är fallet om han har gått i konkurs, är föremål för ett ackordsförfarande eller har förklarat att han har inställt sina betalningar.

Rätten till direkttalan mot ett bakre led föreligger vidare om säljaren har upphört med sin näringsverksamhet. Det kan vara fråga om att en enskild näringsidkare har slagit igen sin butik eller överlåtit sin rörelse eller att en juridisk person har lagt ned sin verksamhet, vare sig detta har skett i samband med likvidation eller inte. Det är inte tillräckligt att säljaren har slutat att handla med sådana varor som köpet avsåg eller att han har slagit igen just den butik där konsumenten gjorde sitt inköp. Det

krävs att han helt har upphört med näringsverksamhet av det aktuella slaget. Detta är inte fallet om han fortsätter sin verksamhet på en annan ort eller om en näringsidkare som drivit både detaljhandel och grossist-rörelse fortsätter med enbart grossiströrelsen. Om näringsidkaren har övergått till att driva rörelse inom en helt annan bransch får han dock anses ha upphört med näringsverksamhet i paragrafens mening. Om en radiohandlare övergått till att driva en livsmedelsaffär eller om en livsmedelshandlare har övergått till att driva taxirörelse, skall konsumenten med stöd av förevarande bestämmelse kunna rikta sina anspråk på grund av fel i varan mot en näringsidkare i tidigare led.

Bestämmelsen blir vidare tillämplig om säljaren inte kan anträffas. Den situationen kan uppstå exempelvis när köpet har skett på en marknad eller annan tillfällighetsförsäljning och det inte är möjligt att spåra säljaren. Ett annat exempel är att säljaren har lämnat landet. Vid köp på postorder är det inte ovanligt att säljaren döljer sig bakom en box-adress och att det i praktiken är omöjligt för köparen att få kontakt med säljaren. Även i det fallet får det anses att säljaren inte kan anträffas.

Om säljarens rörelse har övertagits av någon annan, som har inträtt i den förre ägarens förpliktelser, föreligger inte rätt till talan mot tidigare led. Om exempelvis en enskild näringsidkares rörelse drivs vidare av hans arvingar, har ju ägarskiftet i och för sig inte inneburit något hinder för konsumenten att få sitt anspråk mot säljaren tillgodosett.

Om någon av de i första stycket angivna förutsättningarna föreligger, har konsumenten rätt att rikta sitt krav på grund av ett fel i varan direkt mot en näringsidkare i bakre led som har överlåtit varan för vidareförsäljning. Konsumenten kan vända sig inte bara mot säljarens närmaste avtalspart, t. ex. en grossist, utan han kan efter eget val vända sig mot någon längre tillbaka i säljkedjan, t. ex. till importören eller tillverkaren. Ibland kan det också vara möjligt för konsumenten att vända sig direkt mot den som har levererat en felaktig komponent i den köpta varan. Förutsättningen härför är att felet direkt kan hänföras till leveransen från en sådan underleverantör. Den förutsättningen torde dock endast sällan vara uppfylld.

En uttrycklig förutsättning för att rikta talan mot en säljare i tidigare led är att den säljaren har överlåtit varan för vidareförsäljning. Detta innebär att exempelvis en tillverkare som uteslutande säljer sina produkter för installation hos den slutlige användaren inte skall behöva räkna med en reklamation från en konsument som har förvärvat varan på något ovanligt sätt, t. ex. vid en konkursutförsäljning hos den förste köparen.

Bestämmelsen gäller bara konsumentens krav på grund av fel i varan och kravet kan endast riktas mot en säljare i bakre led som är näringsidkare. Den som av en bilhandlare har köpt en bil, som denne i sin tur har förvärvat av en privatperson, kan alltså inte vända sig mot privatpersonen med sina krav, om bilhandlaren t. ex. skulle ha gått i konkurs. Vidare skall den mot vilken kravet riktas utgöra ett led i den distributionskedja som leder fram till den slutlige köparen, konsumenten. Detta

krav är inte uppfyllt om ett mellanliggande led har innehaft varan för eget bruk. Vid fel i begagnade varor kan därför något direktkrav inte göras gällande mot tillverkaren, även om det är fråga om ett fabriktionsfel.

Prop. 1989/90: 89
46 §

Andra stycket

Enligt andra stycket begränsas konsumentens rätt till direkttalan mot ett tidigare säljled genom att det krävs att ett motsvarande anspråk på grund av felet i princip skulle ha kunna göras gällande mot näringsidkaren i det bakre ledet av den som förvärvat varan från denne. En grundläggande förutsättning för att någon i ett tidigare led skall kunna göras ansvarig för ett fel i varan blir därmed att de fel som konsumenten åberopar för sitt anspråk förelåg redan när näringsidkaren i det bakre ledet sålde varan vidare. Enligt allmänna bevisbörderegler är det den som riktar ett krav med stöd av ett påstående om fel i varan som har att styrka att varan är felaktig. Vid en talan mot ett bakre led måste konsumenten även styrka att varan var felaktig redan vid den tidpunkt då näringsidkaren i det bakre ledet avlämnade varan till sin köpare. En konsument som vill vända sig med ett krav mot tillverkaren måste alltså visa att varan var felaktig inte bara när han mottog den från detaljisten utan redan när den lämnade tillverkaren. I många fall torde det vara möjligt, sedan ett fel väl har konstaterats, att utan svårigheter slå fast att felet måste ha uppkommit redan vid tillverkningen. I vissa situationer kan emellertid konsumenten komma att ställas inför bevissvårigheter, t. ex. när det är fråga om en typ av skador som uppkommer under transport eller vid förvaring.

När det gäller kravet på att ett fel skall ha förelegat redan när varan lämnade näringsidkaren i det tidigare säljledet är det att märka att frågan om en vara är felaktig inte kan bedömas på samma sätt när det gäller alla säljled. Vid bedömningen måste nämligen tas hänsyn till de ofta skiftande förutsättningarna i de olika avtalsförhållandena. Detta innebär att felbedömningen kan bli en annan när man hänför sig till detaljistens förvärv från sin leverantör än när man ser till konsumentens köp, även om varan är oförändrad vid det senare köpet. Är exempelvis varan objektivt sett utan fel, kan den trots det vara felaktig enligt avtalet mellan detaljisten och konsumenten. Det kan t. ex. bero på att varan saknar en egenskap som säljaren i sin marknadsföring har uppgett att varan hade. Ett annat exempel kan vara att varan är felaktig därför att säljaren inte har lämnat sådan information som han är skyldig att lämna. Säljaren kan också t. ex. ha försummat att lämna sådana anvisningar som krävs när varan säljs till en konsument men som inte krävs vid annan försäljning. I den typen av fall som exemplen avser att illustrera har konsumenten inte någon möjlighet att vända sig med sitt krav mot ett bakre led, eftersom varan inte kan betraktas som felaktig enligt det avtal som gäller för försäljningen i det bakre ledet.

Situationen kan vidare vara den att det fel i varan som konsumenten grundar sitt anspråk på inte utgjorde ett fel i köprättslig mening vid överlåtelsen från det tidigare ledet. Om exempelvis detaljisten vid sitt

förvärv var medveten om att varan var i något hänseende felaktig kan konsumenten inte göra något krav gällande mot detaljistens leverantör. När denne överlät varan avvek den nämligen inte från vad som hade avtalats mellan honom och säljaren. På samma sätt förhåller det sig om detaljisten på sätt som anges i 20 § förslaget till ny köplag före köpet har undersökt varan eller ett prov utan att märka felet trots att han hade bort göra det, eller om han utan godtagbar anledning har underlåtit att trots anmaning undersöka den. Eftersom säljaren i den angivna situationen inte har rätt att göra sin leverantör ansvarig för felet, har inte heller konsumenten i det fallet någon rätt att göra ett krav gällande mot denne.

En annan konsekvens av att anspråket skall kunna göras gällande av det bakre ledets köpare är att konsumenten inte kan göra något direktkrav gällande mot sin säljares leverantör, om den som sålt varan till konsumenten själv har reklamerat hos sin leverantör på grund av felet och fått kompensation för felet genom prisavdrag.

Att den mot vilken direktkravet riktas gör gällande att han har en motfordran mot den som sålt varan till konsumenten saknar däremot betydelse i detta sammanhang. Bestämmelsen i andra stycket första meningen anger nämligen bara som förutsättning för direkttalan mot näringsidkare i bakre led att "motsvarande anspråk" skall kunna göras gällande av det bakre ledets köpare. Frågan om hur detta anspråk skulle ha tillgodosetts (t. ex. genom kvittning) saknar alltså betydelse. Annorlunda blir dock resultatet, om näringsidkaren i det bakre ledet och dennes köpare har gjort en uppgörelse som innebär att näringsidkarens motfordringar kvittas mot denne köpares anspråk avseende fel på varan. Under förutsättning att näringsidkaren var i god tro, dvs. inte kände till eller borde ha känt till att hans köpare sålt den med fel behäftade varan vidare och därvid gjort sig skyldig till kontraktsbrott mot sin köpare, torde konsumenten inte ha någon rätt till direkttalan mot näringsidkaren i det bakre ledet.

I andra stycket föreskrivs vidare att ett avtal som inskränker rätten att göra anspråk på grund av fel i varan gällande får av någon i ett tidigare säljled åberopas mot konsumenten endast om en sådan inskränkning med bindande verkan hade kunnat avtalas mellan konsumenten och dennes säljare. Har konsumentens säljare i förhållandet till sin leverantör exempelvis avstått från rätt att göra gällande anspråk på grund av smärre fel som han själv kan avhjälpa, är detta inte bindande för konsumenten. Detsamma gäller varje form av friskrivning från skadeståndsansvar.

Att rätten till direktkrav i övrigt begränsas till att avse anspråk som hade kunnat göras gällande av den som förvärvat varan från det tidigare ledet innebär bl. a. att konsumenten i allmänhet inte kan räkna med att få lika stor ekonomisk ersättning då han vänder sig mot en näringsidkare i ett bakre led som han skulle ha fått om han hade kunnat få ersättningen av säljaren. Den praktiska betydelsen härav begränsas dock om konsumenten väljer att kräva en ny vara eller att få felet avhjälpt.

Om konsumenten av en näringsidkare i ett bakre led kräver att få felet avhjälpt, blir dennes skyldighet att efterkomma kravet beroende av om avhjälpandet kan ske utan oskäligen kostnad eller olägenhet för honom (34 § förslaget till ny köplag). Möjligheten att avhjälpa ett fel även om konsumenten inte begärt det kan naturligtvis utnyttjas även av en näringsidkare i ett bakre led som blir utsatt för ett direktkrav.

Rätten till hävning i samband med direkttalan förutsätter i praktiken att felet objektivt sett är väsentligt. Det är inte tillräckligt att konsumentens säljare har insett att felet är väsentligt för den enskilde köparen (jfr 39 § förslaget till köplag). Säljarens insikt kan nämligen inte åberopas mot det bakre ledet.

Kravet på att motsvarande anspråk skulle ha kunnat göras gällande mot näringsidkaren i det tidigare säljledet av den som har förvärvat varan från honom betyder att konsumenten inte kan göra gällande ett direktkrav som inte har stöd vare sig i den allmänna köplagen eller i avtalet som reglerar överlåtelsen från det tidigare säljledet. Denna inskränkning är av särskild betydelse när det gäller anspråk på grund av en produktskada. Enligt 67 § förslaget till ny köplag omfattar nämligen skadestånd enligt den lagen inte ersättning för förlust som köparen tillfogas genom skada på annat än den sålda varan. När det gäller produktskador kan vid ett direktkrav mot ett tidigare säljled alltså köprättsliga regler inte åberopas. I sådana fall får kravet i stället grundas på allmänna skadeståndsrättsliga regler om produktansvar.

Andra stycket innehåller ett betydelsefullt undantag från kravet att anspråket skall ha kunnat göras gällande mot näringsidkaren i det bakre ledet av den som förvärvat varan från denne. Om den befogenheten är utesluten på grund av att det bakre ledets medkontrahent inte har reklamerat i tid påverkar detta inte konsumentens rätt att framställa ett direktkrav.

Tredje stycket

I tredje stycket behandlas frågan om reklamation som förutsättning för rätt till direkttalan mot en näringsidkare i ett tidigare säljled. I princip är det därvid tillräckligt att köparen har reklamerat hos säljaren enligt reglerna i 23 §. Ett direktkrav mot någon i ett bakre led kan emellertid också framställas även om någon reklamation inte har skett hos säljaren. Det krävs då i stället att köparen har reklamerat hos den näringsidkare i det bakre ledet som kravet riktas mot. Även i det fallet gäller att reklamationen måste göras inom skälig tid från det att konsumenten märkt eller borde ha märkt felet och - om inte en garanti för längre tid har lämnats av det bakre ledet - inom två år från det att konsumenten mottog varan.

Genom att reklamera hos säljaren bevarar konsumenten således sin rätt mot denne och mot samtliga näringsidkare i bakre led. Genom att reklamera hos en näringsidkare i bakre led bevarar han sin rätt mot denne men inte mot säljaren och inte heller mot andra näringsidkare i

bakre led. Regeln i 24 §, som befriar konsumenten från reklamationsplik-
ten bl. a. om felet är sådant som avses i 18 §, kan åberopas också mot
en näringsidkare i ett bakre led.

Prop. 1989/90: 89
47 §

Om konsumenten har reklamerat endast hos säljaren, är han skyldig att
tillkännage sitt anspråk hos näringsidkaren i det bakre ledet inom skäligen
tid efter det att han har insett eller borde ha insett att han hade
anledning att framställa anspråket mot denne. En konsument som vill
bevara möjligheten att rikta krav mot flera i bakre led måste därför
lämna underrättelse till dem alla. När det gäller att bedöma vad som skall
anses vara en skälig tid bör inte alltför stränga krav ställas på en
konsument.

Av 47 § framgår att en underrättelse enligt tredje stycket till en
näringsidkare i ett bakre led befordras på mottagarens risk.

Om en konsument vid direktkrav inte får sina anspråk täckta fullt ut,
har han naturligtvis kvar sin rätt att av säljaren kräva vad som kvarstår,
under förutsättning att han reklamerat enligt 23 § med verkan mot denne
eller att han enligt 24 § är befriad från reklamationskyldighet. Med
hänsyn till de begränsningar som enligt första stycket gäller för rätten att
framställa ett direktkrav, torde det dock endast i undantagsfall bli möjligt
att utnyttja denna möjlighet.

Vissa meddelanden

47 §¹

Har ett meddelande som köparen skall lämna säljaren eller någon annan
enligt 12, 15, 23, 26 eller 46 § avsänts på ett ändamålsenligt sätt, får
meddelandet åberopas även om det försenas, förvanskas eller inte
kommer fram. Detsamma gäller ett sådant meddelande om krav på
betalning som säljaren skall lämna köparen enligt 39 eller 40 §.

(Jfr 4 § i utredningens förslag)

Den generella utgångspunkten inom avtalsrätten är att avsändaren står
risken för att hans meddelande inte kommer fram i tid eller på rätt sätt.
Denna paragraf föreskriver undantag från huvudregeln, så att vissa
meddelanden - under förutsättning att de har avsänts på ett ändamålsen-
ligt sätt - går på mottagarens risk. De meddelanden som det är fråga om
är sådana där lagen ålägger en part att reklamera eller på annat sätt ge
tillkänna när han anser att motparten har brustit i sina åtaganden eller
skyldigheter enligt köpeavtalet.

Bestämmelserna innebär att avsändaren får åberopa meddelandet även
om det på grund av ett missöde vid befordran har försenats, förvanskats
till sitt innehåll eller inte alls har kommit fram.

¹Ändrad lydelse i propositionsförslaget.

Kravet på att meddelandet skall avsändas på ett ändamålsenligt sätt innebär att det skall sändas på ett sätt som är försvarligt med hänsyn till den föreliggande situationen. Ett meddelande kan oftast sändas per post eller med andra i och för sig likvärdiga befordringssätt, vilka visserligen inte torde vara vanliga vid konsumentköp, såsom telegram, telex och telefax. I många fall torde man dock i konsumentförhållanden kunna godta muntliga underrättelser.

De meddelanden som befordras på mottagarens risk anges i lagrummet. Meddelanden från köparen till säljaren som går på säljarens risk är köparens krav på fullgörelse (12 §), köparens hävningsförklaring eller krav på skadestånd vid säljarens dröjsmål (15 §), köparens reklamation vid fel i varan (23 §) och köparens krav på avhjälpande eller omleverans (26 §) samt köparens anspråk med anledning av fel mot en näringsidkare i tidigare säljled (46 §).

De meddelanden från säljaren till köparen som går på köparens risk är säljarens krav på betalning enligt 39 och 40 §§.

Uppräkningen i paragrafen är uttömmande, vilket innebär att övriga meddelanden enligt lagen befordras på avsändarens risk.

Prop. 1989/90: 89
21 §
konsumenttjänst-
lagen

4.2 Förslaget till ändring i konsumenttjänstlagen (1985:716)

21 §

Avhjälpas inte felet enligt vad som sägs i 20 §, får konsumenten göra avdrag på priset.

Om syftet med tjänsten i huvudsak är förfelat och näringsidkaren insett eller bort inse detta, får konsumenten i stället häva avtalet. Detsamma gäller, om tjänsten har utförts i strid mot förbud enligt 4 § marknadsföringslagen (1975:1418) eller 6 § produktsäkerhetslagen (1988:1604).

Har tjänsten utförts till en del och finns det starka skäl att anta att den inte kommer att fullföljas utan fel av väsentlig betydelse för konsumenten får denne häva avtalet beträffande återstående del. Är felet sådant att syftet med tjänsten i huvudsak är förfelat och näringsidkaren insett eller bort inse detta eller utförs tjänsten i strid mot förbud enligt 4 § marknadsföringslagen eller 6 § produktsäkerhetslagen, får konsumenten i stället häva avtalet i dess helhet.

Om det redan innan tjänsten har påbörjats finns starka skäl att anta att den inte kommer att utföras utan fel av väsentlig betydelse för konsumenten, får denne häva avtalet.

(Utredningen har inget motsvarande förslag)

I lagtexten har lagts till ett krav på synbarhet i frågan huruvida syftet med tjänsten är i huvudsak förfelat. Tillägget innebär inte någon ändring i sak (jfr prop. 1984/85:110 s. 237 och 357 f) utan tillägget har gjorts i förtydligande syfte och för att uppnå överensstämmelse med motsvarande bestämmelse i den föreslagna nya konsumentköplagen.

Är dröjsmålet av väsentlig betydelse för konsumenten, får han häva avtalet. Har mer än en obetydlig del av tjänsten utförts, får konsumenten dock häva avtalet endast beträffande den del som återstår. Även i ett sådant fall får avtalet hävas i sin helhet, om syftet med tjänsten i huvudsak är förfelat på grund av dröjsmålet och näringsidkaren insett eller bort inse detta.

Om det finns starka skäl att anta att det kommer att inträffa dröjsmål av väsentlig betydelse för konsumenten, får han häva avtalet i enlighet med vad som sägs i första stycket.

(Utredningen har inget motsvarande förslag)

I lagtexten har lagts till ett krav på synbarhet i frågan huruvida syftet med tjänsten är i huvudsak förfelat. Tillägget innebär inte någon ändring i sak (jfr prop. 1984/85:110 s. 263) utan tillägget har gjorts i förtydligande syfte och för att uppnå överensstämmelse med motsvarande bestämmelse i den föreslagna nya konsumentköplagen.

31 §

Näringsidkaren är skyldig att ersätta konsumenten skada som denne tillfogas på grund av dröjsmål, om inte näringsidkaren visar att dröjsmålet beror på ett hinder utanför hans kontroll som han inte skäligen kunde förväntas ha räknat med vid avtalets ingående och vars följderna han inte heller skäligen kunde ha undvikit eller övervunnit.

Beror dröjsmålet på någon som näringsidkaren har anlitat för att helt eller delvis utföra tjänsten, är näringsidkaren fri från skadeståndsskyldighet endast om också den som han har anlitat skulle vara fri enligt första stycket. Detsamma gäller om dröjsmålet beror på en leverantör som näringsidkaren har anlitat eller någon annan i tidigare led.

Näringsidkaren är skyldig att ersätta konsumenten skada som denne tillfogas på grund av fel, om inte näringsidkaren visar att det har förelegat ett sådant hinder som avses i första eller andra stycket för en felfri tjänst.

Näringsidkarens skadeståndsskyldighet på grund av fel eller dröjsmål omfattar även ersättning för skada på föremålet för tjänsten eller annan egendom som tillhör konsumenten eller någon medlem av hans hushåll.

Näringsidkaren och konsumenten kan träffa avtal om att ersättning enligt första, andra eller tredje stycket ej skall omfatta förlust i näringsverksamhet.

(Utredningen har inget motsvarande förslag)

Paragrafen reglerar näringsidkarens skyldighet att ersätta konsumenten för skador som denne tillfogas på grund av fel hos tjänsten eller dröjsmål på näringsidkarens sida. Förslaget innebär att de grundläggande förutsättningarna för näringsidkarens skadeståndsskyldighet bestäms på samma sätt för konsumenttjänster som för konsumentköp. Näringsidkaren får ett s.k. kontrollansvar. Rörande den närmare innebörden av detta kan i

tillämpliga delar hänvisas till vad som har anförts i specialmotiveringen till 14 respektive 30 § i förslaget till ny konsumentköplag.

Som har anförts i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.8.1) torde en övergång från ett presumtionsansvar, som för närvarande gäller i här avsedda fall, till ett kontrollansvar få praktisk betydelse närmast i fråga om näringsidkarens ansvar för fel i det material som han har använt för att utföra tjänsten, exempelvis färg vid ommålning av ett hus eller elektriska komponenter vid reparation av en TV. Om konsumenten tillfogas skada på grund av att det material som näringsidkaren har använt är felaktigt, leder kontrollansvaret praktiskt taget alltid till skadeståndsskyldighet för näringsidkaren. Detta gäller oavsett om det rör sig om ett fel enbart i det enskilda exemplar av varan som näringsidkaren har använt eller om det är fråga om ett fel som finns på alla produkter av ifrågavarande slag.

Prop. 1989/90: 89

56 § kommissions- lagen

4.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (1914:45) om kommission, handelsagentur och handelsresande

Förslaget till ny konsumentköplag innehåller i 46 § en bestämmelse som i vissa fall ger konsumenten rätt att vid fel i en köpt vara rikta anspråk mot en näringsidkare i ett tidigare säljled som har överlåtit varan för vidareförsäljning. Rätten till sådan direkttalan mot ett bakre led är subsidiär i förhållande till rätten att rikta krav mot konsumentens avtalspart, säljaren. Den skall enligt förslaget kunna utnyttjas endast i sådana fall då säljaren är på obestånd, har upphört med sin näringsverksamhet eller inte kan anträffas.

I kommissionslagen har gjorts en ändring i 56 § samt införts en ny paragraf, 56 a §, i syfte att anpassa den lagens bestämmelser till bestämmelsen i 46 § konsumentköplagen. De nya bestämmelserna i kommissionslagen innebär att konsumenten skall kunna rikta samma krav med anledning av fel i en vara mot en kommittent som är näringsidkare som han kan göra gällande mot kommissionären med stöd av 46 § konsumentköplagen. Frågan har behandlats i den allmänna motiveringen (se avsnitt 2.12.2).

56 §

Genom avtal, som kommissionären, för kommittentens räkning men i eget namn, ingår med tredje man, förvärvar denne fordringsrätt mot kommissionären och inte, i vidare mån än som följer av 56 a §, mot kommittenten.

Tredje man kan icke mot kommissionären eller hans borgenärer grunda någon rätt därå, att kommissionären av kommittenten har att fordra eller bekommit gods eller penningar till fullgörande av avtalet.

Liksom hittills gäller som huvudregel enligt 56 § att tredje man som ingår avtal med kommissionären inte därigenom förvärvar någon fordringsrätt

mot kommittenten. Av den nya lydelsen av första stycket framgår dock att den huvudregeln nu har ett undantag. Det undantaget framgår av bestämmelsen i 56 a §.

Prop. 1989/90: 89
56 a §
kommissions-
lagen

56 a §

Har en konsument förvärvat en vara av en näringsidkare som har överlåtit varan i kommission för en annan näringsidkares räkning och är förhållandena sådana att konsumenten enligt 46 § första stycket konsumentköplagen (1990:00) har rätt att rikta anspråk mot en näringsidkare i tidigare säljled, har konsumenten rätt att mot kommittenten rikta samma anspråk på grund av fel i varan som han kan göra gällande mot säljaren. Vad som föreskrivs i 46 § andra stycket konsumentköplagen skall ej gälla i sådana fall.

En konsument som med stöd av 46 § konsumentköplagen har rätt att rikta anspråk mot en kommissionär i dennes egenskap av näringsidkare i tidigare säljled har rätt att göra samma anspråk gällande mot dennes kommittent, om kommittenten är näringsidkare.

Bestämmelserna i 46 § tredje stycket konsumentköplagen om reklamation med anledning av anspråk mot näringsidkare i tidigare säljled tillämpas också när konsumenten vill rikta anspråk mot någon som är kommittent.

Första stycket

Bestämmelsen i första stycket behandlar den situationen att säljaren i kommission för en annan näringsidkares räkning har överlåtit en vara till en konsument. Om konsumenten med stöd av 46 § konsumentköplagen har rätt att rikta anspråk mot en näringsidkare i ett tidigare säljled, skall han enligt bestämmelsen i förevarande stycke kunna rikta samma anspråk på grund av fel i varan mot kommittenten (huvudmannen i kommissionsavtalet) som han kan göra gällande mot säljaren. Bestämmelserna innebär att rätten till direkttalan mot kommittenten är subsidiär i förhållande till rätten att rikta krav mot köparens avtalspart, säljaren. Den kan utnyttjas endast när säljaren är på obestånd, har upphört med sin näringsverksamhet eller inte kan anträffas. Beträffande den närmare innebörden av dessa förutsättningar hänvisas till vad som sagts i specialmotiveringen till 46 § konsumentköplagen.

Konsumentens krav enligt bestämmelsen kan bara riktas mot en kommittent som är näringsidkare. Den som av en bilhandlare har köpt en bil som denne har överlåtit i kommission för en privatpersons räkning kan således inte vända sig mot privatpersonen med krav på grund av ett fel på bilen om bilhandlaren exempelvis går i konkurs.

Enligt bestämmelserna i konsumentköplagen har konsumenten rätt till direkttalan mot en näringsidkare i ett bakre led bara om motsvarande anspråk mot denne näringsidkare på grund av felet i princip skulle ha kunnat göras gällande av den som förvärvat varan från den näringsidkaren. Härigenom fastslås att ett anspråk kan göras gällande mot en

näringsidkare i ett tidigare säljled endast om det fel som konsumenten åberopar förelåg redan när varan lämnade det ledet.

När det gäller varor som säljs i kommission är situationen annorlunda. Kommissionären säljer kommittentens varor för dennes räkning, varför det inte är fråga om olika säljled i konsumentköplagens mening. Konsumenten skall därför enligt bestämmelserna i förevarande stycke kunna rikta samma krav mot kommittenten på grund av ett fel som han kan göra gällande mot kommissionären (säljaren). Visserligen kan det tänkas förekomma situationer då det inte framstår som lika självklart att en kommittent skall ha ett ansvar för fel. Detta kan vara fallet när felbedömningen grundas på omständigheter som egentligen är att hänföra till säljaren. Det kan vara fråga om att säljaren har försett varan med någon extrautrustning eller i övrigt har anpassat den för att motsvara en viss köparens speciella krav, och felet hänför sig till sådana åtgärder som säljaren själv har vidtagit med varan. Det kan också vara fråga om att varan inte överensstämmer med sådana uppgifter om dess egenskaper eller användning som säljaren har lämnat före köpet. Konsumentens behov av en rätt motsvarande den som gäller vid talan mot ett bakre led även när en vara har sålts vidare i kommission motiverar emellertid att kommittenten - i de fall denne enligt bestämmelsen skall ansvara gentemot en konsument för fel i en vara - får bära samma felansvar som kommissionären.

Andra stycket

I andra stycket behandlas den situationen att konsumenten har köpt den felaktiga varan av en näringsidkare som har sålt den för egen räkning men varan i ett tidigare led har varit föremål för försäljning i kommission. Stadgandet innebär en utvidgad tillämpning av konsumentköplagens regel om direktkrav mot ett tidigare säljled genom att en konsument enligt stadgandet kan rikta sitt anspråk på grund av fel i en vara även mot den näringsidkare som uppdragit åt annan att i eget namn sälja en vara vidare i kommission för hans räkning. En förutsättning är dock att konsumenten enligt 46 § konsumentköplagen har rätt att göra sitt anspråk gällande mot kommissionären. För att en konsument skall ha rätt att rikta anspråk med stöd av andra stycket mot en kommittent i ett tidigare led krävs således att samtliga förutsättningar för direkttalan mot kommissionären enligt 46 § konsumentköplagen skall vara uppfyllda. Enligt förevarande stycke krävs dessutom att kommittenten är en näringsidkare. Är dessa förutsättningar för handen kan konsumenten rikta samma anspråk mot kommittenten som han kan göra gällande mot kommissionären.

Tredje stycket

Enligt 46 § konsumentköplagen kan köparen, om han vill utnyttja sig av rätten till direkttalan mot en näringsidkare i ett tidigare säljled, göra reklamation hos denne eller hos säljaren. Har reklamationen inte gjorts hos näringsidkaren i tidigare säljled, förlorar köparen sin rätt mot denne, om han inte underrättar näringsidkaren om sitt anspråk inom skälig tid

efter det att han insett eller borde ha insett att han hade anledning att framställa anspråket. Enligt tredje stycket i förevarande paragraf skall dessa bestämmelser tillämpas också när konsumenten vill rikta anspråk mot någon som är kommittent. Detta betyder att en konsument som vill rikta anspråk mot en kommittent enligt denna paragraf skall inom skälig tid efter det att han märkt eller borde ha märkt felet reklamera antingen hos säljaren eller hos kommittenten. Om reklamation har skett hos säljaren, förlorar konsumenten emellertid sin rätt mot kommittenten om han inte underrättar denne om sitt anspråk inom skälig tid efter det att han insett eller borde ha insett att han hade anledning att framställa kravet mot denne. Den absoluta reklamationsfristen om två år som gäller enligt 23 § konsumentköplagen skall, även när konsumentens anspråk enligt första eller andra stycket riktas mot annan än säljaren, räknas från det att konsumenten tog emot varan från säljaren.

5 Hemställan

Jag hemställer att lagrådets yttrande inhämtas över förslagen till

1. konsumentköplag,
2. lag om ändring i konsumenttjänstlagen (1985:716),
3. lag om ändring i lagen (1914:45) om kommission, handelsagentur och handelsresande.

6 Beslut

Regeringen beslutar i enlighet med föredragandens hemställan.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 1989-12-21

Närvarande: justitierådet Staffan Vängby, regeringsrådet Sigvard Berglöf, justitierådet Lars K Beckman.

Enligt protokoll vid regeringssammanträde den 26 oktober 1989 har regeringen på hemställan av statsrådet Laila Freivalds beslutat inhämta lagrådets yttrande över förslag till

1. konsumentköplag
2. lag om ändring i konsumenttjänstlagen (1985:716)
3. lag om ändring i lagen (1914:45) om kommission, handelsagentur och handelsresande.

Förslagen har inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorerna Lars Jansson och Göran Karlstedt.

Förslagen föranleder följande yttrande av *lagrådet*:

Förslaget till konsumentköplag

Inledningsvis kan uttalas att det föreliggande förslaget till konsumentköplag är väl utformat samt försett med fylliga motiv. Lagrådet finner emellertid anledning att ta upp några anmärkningar av mer allmän natur.

Det remitterade förslaget bygger på det förslag till en ny allmän köplag som förelagts riksdagen genom prop. 1988/89:76. Överensstämmelsen är när det gäller vissa paragrafer fullständig och även i övrigt kan köplagsförslaget sägas ha utgjort en mycket viktig utgångspunkt för den rättsliga regleringen av konsumentköpen. Nu angivna förhållandena behandlas i den allmänna motiveringen (avsnitt 2.1.2) men vad där sägs följs knappast alls upp vid behandlingen av de olika paragraferna trots att även specialmotiveringen i väsentlig mån har samma utformning som i prop. 1988/89:76.

Bristen på hänvisningar till köplagsförslaget och avsaknaden av kommentarer i fråga om förhållandet mellan de två lagförslagen vållar givetvis rättstillämpningen problem främst då avvikelser görs från köplagsförslaget och det är svårt att förstå vilken saklig innebörd avvikelserna har eller i vart fall vad som motiverar dessa.

Ett belysande exempel är 21 § i det remitterade förslaget, som reglerar verkningarna av att en säljare eller någon annan för hans räkning har lämnat en tidsbestämd garanti avseende varan eller en egenskap hos varan. Som anges i remissprotokollet finns det en liknande bestämmelse i 14 § konsumenttjänstlagen. Däremot kommenteras inte alls de betydande avvikelser i fråga om utformningen som föreligger i förhållande till 21 § andra stycket andra meningen köplagsförslaget.

I remissprotokollet (avsnitt 2.1.2) uttalas att vissa frågor som inte regleras i konsumentköplagen bör kunna lösas genom en *analogtillämpning* av allmänna köprättsliga regler. Lagrådet har inte något att erinra mot detta uttalande eller vad som anförs i anslutning till det. Det torde emellertid bli mycket svårt för parterna att i förväg bedöma i vilka fall domstolarna kommer att anse det motiverat med en sådan analogisk tillämpning. I specialmotiveringen berörs frågan endast på tre ställen, nämligen vid behandlingen av 30 § andra stycket (en analogisk tillämpning av 28 § och 40 § första stycket andra meningen köplagsförslaget förordas) samt vid 43 § andra stycket och 44 § första stycket (en analog tillämpning av 75 § köplagsförslaget förordas). Det skulle enligt lagrådets mening ha varit önskvärt med ytterligare uttalanden i fråga om lämpligheten att analogiskt tillämpa de bestämmelser i köplagsförslaget som inte har fått någon motsvarighet i konsumentköplagen.

Det remitterade förslaget innehåller vidare en bestämmelse (31 §) angående *produktansvar*, nämligen när det gäller sakskada. Förslaget innebär att säljarens köprättsliga ansvar för skador på grund av fel i varan skall omfatta även skador som på grund av fel i den sålda varan uppkommer på annan egendom som tillhör köparen eller någon medlem i dennes hushåll och är avsedd huvudsakligen för enskilt ändamål. Den långt viktigare frågan om produktskadeansvar för personskador är fortfarande föremål för beredning i regeringskansliet. I proposition om ny köplag sägs att en produktskadelag bör kunna träda i kraft samtidigt med den nya köplagen (se prop. 1988/89:76 s. 52). Enligt lagrådets mening vore det önskvärt att så kunde ske, men detta synes inte längre vara realistiskt.

1 §

Avfattningen av första stycket i det remitterade förslaget är språkligt mindre tilltalande. Lagrådet förordar att första stycket ges följande lydelse:

"Denna lag gäller när en konsument huvudsakligen för enskilt ändamål köper lösa saker av en näringsidkare i dennes yrkesmässiga verksamhet."

9 §

Enligt det remitterade förslaget föreligger dröjsmål på säljarens sida om varan inte avlämnas eller avlämnas för sent och detta inte beror "på något förhållande på köparens sida" (jfr 24 § konsumenttjänstlagen). I 22 § köplagsförslaget används däremot uttrycket "på köparen eller något förhållande på hans sida." Sistnämnda formulering är enligt lagrådets mening mer klargörande och bör därför användas även här.

16 och 17 §§

I 16 § andra stycket 2 föreskrivs, efter mönster i köplagsförslaget, att varan om inte annat följer av avtalet skall vara ägnad för det särskilda

ändamål för vilket köparen avsåg att varan skulle användas, om säljaren vid köpet måste ha insett detta särskilda ändamål och köparen har haft rimlig anledning att förlita sig på säljarens sakkunskap och bedömning. Typiskt sett torde emellertid vid konsumentköp en konsument ha anledning att förlita sig på säljaren i angivna hänseenden. I de exempel som anförs i motiveringen, nämligen köp i varuhus och på stormarknader, lär väl säljaren i allmänhet inte få kännedom om det ändamål som köparen avser att varan skall användas för. Om så emellertid sker - och därvid torde vetskap även hos underordnad personal kunna tillräknas säljaren - synes det rimligt att säljaren åtminstone gör förbehåll för att han inte kan svara för att varan är lämplig för ändamålet. I några fall, t.ex. när köparen beställer en vara genom en liten detaljist, kan rekvisitet att köparen skall ha haft rimlig anledning att förlita sig på säljarens sakkunskap och bedömning framstå som motiverat. Fallen torde emellertid bli så sällsynta att det bör vara tillräckligt att säljaren har möjlighet att göra förbehåll av nyss angiven art. Det synes därför inte vara befogat att begränsa konsumentskyddet på angivet sätt. Lagrådet förordar att orden "och köparen har haft rimlig anledning att förlita sig på säljarens sakkunskap och bedömning" får utgå.

Lagen innehåller inte någon allmän regel om verkan av att säljaren underlåter att lämna upplysningar om varan. Så gör inte heller köplagsförslaget. Där regleras emellertid den frågan när det gäller att precisera räckvidden av klausulen "befintligt skick" och liknande förbehåll, på samma sätt som sker i fråga om uppgifter som faktiskt lämnats och om vad köparen med fog kunnat förutsätta (19 § första stycket 2 respektive 1 och 3). I förevarande förslag behandlas i 17 § första stycket i fråga om verkan av klausulen "befintligt skick" endast det förhållandet att varan avviker från vad köparen med fog kunnat förutsätta. Frågan om verkan av faktiskt lämnade uppgifter behandlas i anslutning till marknadsföringsansvaret i 19 §. Säljarens underlåtenhet att lämna upplysningar om varan behandlas däremot endast i motivuttalanden i anslutning till bestämmelsen i 16 § tredje stycket att varan skall anses felaktig om den avviker från vad köparen med fog kunnat förutsätta.

Frågan om säljarens upplysningsplikt framstår som så viktig att det är tveksamt om man bör nöja sig med ett motivuttalande. Här kan erinras om att förevarande fråga regleras i konsumenttjänstlagen (11 §). En bestämmelse i ämnet kunde efter mönster i konsumenttjänstlagen tas in i 16 §.

I vart fall kan tolkningsproblem uppkomma genom att köplagsförslaget i bestämmelsen om klausulen "befintligt skick" behandlar både frågan om säljarens upplysningsplikt och frågan om vad köparen kunnat förutsätta, medan förslaget till konsumentköplag i motsvarande bestämmelse behandlar endast vad köparen kunnat förutsätta. Denna motsättning mellan köplagen och konsumentköplagen kan leda till osäkerhet vid tillämpningen. Införs inte någon bestämmelse om säljarens upp-

lysningsplikt i 16 §, förordar lagrådet att frågan i vart fall behandlas i anslutning till bestämmelsen om klausulen "befintligt skick".

Prop. 1989/90: 89

Lagrådet

Första stycket i 17 § kan därvid förslagsvis ges följande lydelse:

20 §

"Även om en vara har sålts i "befintligt skick" eller med ett liknande allmänt förbehåll, skall den anses felaktig,

1. om säljaren före köpet har underlåtit att upplysa köparen om ett sådant förhållande rörande varans egenskaper eller användning som säljaren kände till eller borde ha känt till och som han insåg eller borde ha insett vara av betydelse för köparen, under förutsättning att underlåtenheten kan antas ha inverkat på köpet, eller

2. om varan annars är i sämre skick än köparen med hänsyn till varans pris och övriga omständigheter med fog har kunnat förutsätta."

20 §

Paragrafen innehåller regler om vilken tidpunkt som skall läggas till grund för en felbedömning. Frågan om en vara är felaktig skall enligt första stycket bedömas med hänsyn till dess beskaffenhet när den avlämnas. Säljaren skall enligt det föreslagna lagrummets lydelse svara för fel som finns vid den tidpunkten. Med avlämnande avses härvid det faktiska avlämnandet.

Av 8 § andra stycket i förslaget framgår att risken för en vara går över på köparen när varan avlämnas. Detta innebär alltså att säljaren bär risken för varan fram till avlämnandet även om köparen är i dröjsmål. Det anges emellertid i nämnda stycke ett undantag från denna huvudprincip. Enligt detta undantag skall köparen bära risken för en försämring som inträffar efter det att köparen kommit i dröjsmål om försämringen beror på varans egen beskaffenhet.

Det finns inte någon anledning att bedöma frågan om varan är behäftad med fel med utgångspunkt i förhållandena vid annan tidpunkt än då risken för varan går över på köparen.

Med hänsyn till att köparen enligt det angivna undantaget i 8 § andra stycket kan komma att bära risken för en vara redan före det faktiska avlämnandet anser lagrådet att bedömningen av om varan är felaktig uttryckligen skall knytas an till tidpunkten för riskens övergång. Härigenom uppnås också en bättre överensstämmelse med reglerna i 21 § i den föreslagna nya köplagen.

Enligt lagrådets mening bör därför orden "när den avlämnas" i första stycket av paragrafen bytas ut mot "när risken för varan går över på köparen". Likaså bör i andra stycket orden "efter avlämnandet" ersättas med "efter det att risken har gått över på köparen".

22 §

Förslaget innehåller i 22 § en uppräkningslista av de olika påföljder som kan komma i fråga vid fel i varan. Bestämmelsen ger ingen närmare information om förhållandet mellan olika påföljder.

I första stycket av 28 § föreskrivs att om avhjälpande eller omleverans inte kommer i fråga eller inte kommer till stånd inom skälig tid efter reklamationen, köparen får kräva prisavdrag som svarar mot felet eller häva köpet enligt 29 §. I fråga om hävningspåföljden innebär stycket en upprepning av informationen i 22 §, samtidigt som det innehåller den materiella regeln om prisavdrag.

I andra stycket av 28 § sägs att köparen vidare har rätt till ersättning för vad det kostar att avhjälpa felet, till den del denna kostnad inte är oskäligt hög eller täcks genom att köparen erhåller ett prisavdrag. Lydelsen ger närmast intrycket att kostnaden för att avhjälpa felet är vad köparen maximalt kan få ersatt. I specialmotiveringen till bestämmelsen sägs tvärtom att om ersättning för avhjälpandekostnaden inte ger full kompensation för en felaktig vara, sådan kan utgå genom prisavdrag enligt första stycket.

Bestämmelserna skulle kunna vinna i klarhet, om 22 och 28 §§ omformuleras på förslagsvis följande sätt:

"22 § Är varan felaktig, får köparen hålla inne betalningen enligt 25 §. Han får vidare kräva att säljaren avhjälper felet eller företar omleverans enligt 26 och 27 §§. Om varken felet avhjälps eller omleverans sker, får köparen kräva prisavdrag eller ersättning för att avhjälpa felet enligt 28 § eller häva köpet enligt 29 §. Köparen får dessutom kräva skadestånd enligt 30-32 §§".

"28 § Om säljaren varken avhjälper felet eller företar omleverans inom skälig tid efter reklamationen, får köparen kräva prisavdrag som svarar mot felet.

I stället för prisavdrag får köparen kräva ersättning för vad det kostar att avhjälpa felet, i den mån denna kostnad inte är oskäligt hög.

Köparen har dock inte rätt till prisavdrag vid köp av begagnade varor på auktion."

Genomförs vad lagrådet förordar, bör rubriken före 28 § ändras till "Rätt till prisavdrag eller ersättning för att avhjälpa fel" och före 29 § sättas in en ny rubrik "Rätt att häva köpet". Härigenom nås också en bättre parallellitet med bestämmelserna om dröjsmål.

25 §

Enligt denna paragraf får köparen hålla inne så mycket av betalningen som fordras för att ge honom "säkerhet för hans krav". Utformningen av paragrafen övrensstämmer med 11 § i det remitterade förslaget och med 19 och 27 §§ konsumenttjänstlagen. I 42 § köplagsförslaget används däremot formuleringen att köparen får hålla inne så mycket av betalningen som "motsvarar kravet".

Vid tillkomsten av konsumenttjänstlagen uttalades att det i begreppet "säkerhet" ligger att konsumenten måste ges en marginal som medför att det framstår som säkert att det belopp som han håller inne kommer att täcka hans krav (se prop. 1984/85:110 s. 225 och 258). I remissprotokollet återkommer detta uttalande vid behandlingen av 11 § medan vad som

anförs vid förevarande paragraf är något mångtydigt. Det nyss återgivna uttalandet bör givetvis vara vägledande även här.

Prop. 1989/90: 89

Lagrådet

28 §

28 §

Lagrådet erinrar om den ändring av paragrafens lydelse som lagrådet förordat under 22 §.

30 §

Efter mönster av 40 § köplagsförslaget föreslås i förevarande paragraf att köparen vid fel på varan skall ha rätt till skadestånd enligt principen om s.k. kontrollansvar, dvs. säljaren skall ersätta skadan om han inte visar att det förelegat ett hinder utanför hans kontroll för att avlämna felfri vara.

Kontrollansvaret enligt 40 § köplagsförslaget gäller enligt andra stycket i paragrafen inte s.k. indirekta förluster enligt 67 § i förslaget. Enligt tredje stycket i 40 § har köparen alltid rätt till ersättning, om felet eller förlusten beror på försummelse på säljarens sida eller om varan vid köpet avvek från vad säljaren särskilt utfäst.

Någon uppdelning i direkta och indirekta skador förekommer inte i konsumentköplagen. Medan det inte torde finnas något utrymme för skadeståndsskyldighet på grund av försummelser på säljarens sida vid sidan av kontrollansvaret, kan otvivelaktigt ett ansvar för särskild utfästelse komma i fråga även när kontrollansvaret är tillämpligt. Enligt 40 § köplagsförslaget gäller skadeståndsansvaret på grund av särskild utfästelse också direkta förluster, då annars kontrollansvaret är tillämpligt. Även om det torde bli ovanligt vid konsumentköp att hinder för att avlämna felfri vara ligger utanför säljarens kontroll, bör skadeståndsansvaret inte vara mer begränsat vid konsumentköp än enligt allmänna köplagen. Lagrådet förordar därför att i paragrafen införs ett nytt tredje stycke av följande lydelse:

"Köparen har alltid rätt till ersättning om varan vid köpet avvek från vad säljaren särskilt utfäst."

33 §

Paragrafen behandlar köparens rätt till skadestånd i form av ersättning för prisskillnad, när köpet hävs på grund av dröjsmål eller fel på varan. Om köparen gjort ett täckningsköp till högre pris, omfattar enligt första meningen skadeståndet ersättning för prisskillnaden mellan de båda köpen. Enligt motsvarande bestämmelse i 68 § köplagsförslaget krävs att täckningsköpet gjorts med omsorg och inom skälig tid efter det att köpet hävdes. Enligt specialmotiveringen till förevarande paragraf skall också krävas att täckningsköpet skett med "viss" omsorg och inom skälig tid efter hävningen. Om täckningsköpet inte har gjorts med "tillräcklig" omsorg, får prisskillnaden enligt motiveringen beräknas enligt bestämmelsen i paragrafens andra mening, som innebär att om något täckningsköp inte har gjorts och gängse pris för en sådan vara som köpet avser vid tiden för hävningen överstiger priset enligt köpet, skadeståndet omfattar

denna prisskillnad. Att i den angivna situationen det faktiska täckningsköpet inte skall läggas till grund för beräkningen av prisskillnaden framgår inte av lagtexten. Visserligen kan det sägas att det dock framgår av 42 § som föreskriver att den skadelidande parten skall vidta skäliga åtgärder för att begränsa sin skada. Motsättningen mellan 33 § och 68 § i köplagsförslaget kan emellertid föranleda missförstånd. Lagrådet förordar därför att paragrafen ges följande lydelse.

"Har köpet hävts och köparen gjort ett täckningsköp till högre pris, omfattar skadeståndet ersättning för prisskillnaden mellan de båda köpen, om täckningsköpet gjorts med omsorg och inom skälig tid efter det att köpet hävdes. I annat fall omfattar, om gängse pris för en sådan vara som köpet avser vid tiden för hävningen överstiger priset enligt köpet, skadeståndet denna prisskillnad."

Vid tillämpningen av bestämmelsen får beaktas att kravet på omsorg kan ställas lägre på en konsument än vad som gäller i fråga om andra köpare vid tillämpningen av allmänna köplagen. Vill man markera detta kan framför ordet "omsorg" tilläggas bestämningen "tillräcklig".

38 §

Med hänvisning till vad som anförts vid 9 § förordar lagrådet att uttrycket "på något förhållande på säljarens sida" ändras till "på säljaren eller något förhållande på dennes sida" (se 51 § köplagsförslaget).

43 §

Uttrycket "betala priset" är från språkliga synpunkter mindre tilltalande. Lagrådet förordar att man hellre använder orden "betala köpesumman" (jfr prop. 1988/89:76 s. 233).

45 §

Enligt första stycket i förevarande paragraf får köparen häva köpet eller kräva omleverans "endast" om han kan lämna tillbaka varan väsentligen oförändrad och oförminskad. Härifrån görs dock vissa undantag i andra stycket som anger att rätten att häva köpet eller kräva omleverans dock inte går förlorad i vissa uppräknade fall, bl.a. enligt punkten 3 om varan har använts av köparen för förutsatt bruk innan han märkte eller borde ha märkt det fel på grund av vilket han vill häva köpet eller kräva omleverans.

Enligt specialmotiveringen till paragrafen bör köparen i vissa fall kunna ha rätt att häva köpet eller kräva omleverans, trots att han använt varan efter det att han upptäckt ett fel och detta lett till att han inte kan återlämna varan väsentligen oförändrad och oförminskad. Så bör kunna ske dels om han visserligen har märkt felet men varken insett eller bort inse att detta var av så väsentlig betydelse att han kunde häva köpet eller kräva omleverans, dels om han efter att ha upptäckt ett fel som han begärt att säljaren skall avhjälpa eller som säljaren själv erbjudit sig att

avhjälpa fortsätter att använda varan i förlitan på att säljaren skall låta avhjälpa felet men något sådant avhjäljande inte kommer till stånd.

Dessa båda undantag från kravet på att köparen skall kunna lämna tillbaka varan i väsentligen oförändrat och oförminskat skick framstår som högst rimliga men antyds inte ens i lagtexten. Genom sin utformning synes denna snarare utesluta en sådan tillämpning, eftersom uppräknningen av undantag från huvudregeln framstår som uttömmande. De båda exemplen härrör från utredningsförslaget som emellertid hade en något annorlunda utformad lagtext. Lagrådet förordar att med återgång i huvudsak till utredningsförslaget andra stycket i paragrafen ges följande lydelse:

"Rätten att häva köpet eller kräva omleverans går dock inte förlorad, om

3. varan har använts av köparen för förutsatt bruk innan han insåg eller borde ha insett att det förelåg ett fel som ger honom rätt att häva köpet eller kräva omleverans."

Detta medför att bestämmelsens lydelse kommer att avvika från lydelsen av motsvarande bestämmelse i allmänna köplagen. På denna punkt synes dock en skillnad vara motiverad från konsumentskyddssynpunkt. De återgivna exemplen finns inte heller med i motiveringen till köplagsförslaget.

47 §

Enligt förevarande paragraf får vissa meddelanden åberopas även om de försenas, förvanskas eller inte kommer fram, under förutsättning att de avsänts på ett ändamålsenligt sätt. Detta gäller enligt andra meningen i paragrafen bl. a. ett sådant meddelande om krav på betalning som säljaren skall lämna köparen enligt 39 eller 40 §. När det angår säljarens krav på betalning torde emellertid en föreskrift om att ett meddelande går på mottagarens risk vara av betydelse för betalning som säljaren kan meddela köparen enligt 40 §. Lagrådet förordar därför att andra meningen i förevarande paragraf ges följande lydelse:

"Detsamma gäller ett sådant meddelande med föreläggande av tilläggstid som säljaren kan lämna köparen enligt 40 §."

Förslaget till lag om ändring i konsumenttjänstlagen (1985:716)

Det remitterade förslaget innebär att skadeståndsbestämmelserna i 31 § ändras så att näringsidkare även vid konsumenttjänster får ett s. k. kontrollansvar samt att 21 och 29 §§ ändras i förtydligande syfte och för att uppnå överensstämmelse med motsvarande bestämmelser i den nya konsumentköplagen. Vissa ändringar i konsumenttjänstlagen har även föreslagits i lagrådsremissen den 26 oktober 1989 om konsumentskyddet vid förvärv av småhus m.m.

Konsumenttjänstlagen kommer emellertid trots de nu angivna ändringsförslaget att i vissa hänseenden avvika från den nya konsumentköplagen på ett sätt som framstår som omotiverat.

Enligt 17 § andra stycket konsumenttjänstlagen får reklamation alltid ske inom tio år efter det att uppdraget avslutades, om näringsidkaren "handlat i strid mot tro och heder". I 24 § förslaget till konsumentköplag anges för motsvarande fall att säljaren "handlat grovt vårdslöst eller i strid mot tro och heder" (se även 33 § köplagsförslaget). Med hänvisning härtill förordar lagrådet att 17 § andra stycket ges följande lydelse:

"Har näringsidkaren handlat grovt vårdslöst eller i strid mot tro och heder, får reklamation alltid ske inom tio år efter det att uppdraget avslutades".

Här kan vidare nämnas följande avvikelser som bör uppmärksammas i lämpligt sammanhang. I 20 § konsumenttjänstlagen används uttrycket "genast" i fråga om näringsidkarens rätt att avhjälpa ett fel men 27 § förslaget till konsumentköplag har uttrycket "utan uppskov". Även i övrigt avviker 20 § konsumenttjänstlagen från 27 § förslaget till konsumentköplag. Enligt 28 § konsumenttjänstlagen får konsumenten kräva att näringsidkaren utför tjänsten, om det inte medför olägenheter eller kostnader för näringsidkaren som är oskäligt stora i förhållande till konsumentens intresse av att avtalet fullföljs medan 12 § förslaget till konsumentköplag har en något utförligare reglering i fråga om köparens rätt att kräva att säljaren fullgör köpet (se även 23 § köplagsförslaget). Skadeståndsbestämmelserna i 31 § konsumenttjänstlagen (som föreslås ändrade i remissen) är dispositiva när det gäller förlust i näringsverksamhet medan så inte är fallet i förslaget till konsumentköplag. Det köprättsliga skadeståndsansvaret begränsas dock i viss mån genom kravet i 31 § förslaget till konsumentköplag på att den skadade egendomen skall vara avsedd huvudsakligen för enskilt ändamål. Bestämmelserna i 33 § konsumenttjänstlagen om skadeståndsskyldighet för tredje man i vissa fall har inte någon motsvarighet till de begränsningar i skadeståndsskyldigheten som anges i 46 § förslaget till konsumentköplag.

Konsumenttjänstlagen avviker även i ett annat avseende från förslaget till konsumentköplag. Enligt 42 § nämnda förslag skall den skadelidande vidta skäligen åtgärder för att begränsa sin skada. Om han försummar det, får han själv bära en motsvarande del av förlusten (se även 70 § första stycket köplagsförslaget). Någon motsvarighet finns inte i konsumenttjänstlagen. Även om 42 § förslaget till konsumentköplag ger uttryck åt en generellt giltig princip framstår det som otillfredsställande att en bestämmelse saknas i konsumenttjänstlagen.

31 §

Förslaget till ändring av förevarande paragraf innebär att även vid konsumenttjänster säljarens skadeståndsansvar vid dröjsmål och fel på varan utformas enligt principen om s.k. kontrollansvar. Lagrådet har i anslutning till skadeståndsbestämmelserna i 30 § förslaget till konsument-

köplag ansett att det behövs en bestämmelse om skadeståndsansvar på grund av garanti. Motsvarande synpunkter gör sig gällande även beträffande konsumenttjänster. Lagrådet förordar därför att till det föreslagna nya tredje stycket fogas en ny andra mening av följande lydelse:

Prop. 1989/90: 89
Lagrådet
Kommissionslagen

"Näringsidkaren är alltid skyldig att ersätta skadan, om resultatet av tjänsten avviker från vad han särskilt har utfäst."

Förslaget till lag om ändring i lagen (1914:45) om kommission, handelsagentur och handelsresande

Förslaget lämnas utan erinran.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 1 februari 1990

Närvarande: statsministern Carlsson, ordförande, och statsråden Feldt, S. Andersson, Göransson, Gradin, Dahl, R. Carlsson, Hellström, Johansson, Lindqvist, Thalén, Engström, Freivalds, Wallström, Persson, Molin, Sahlin

Föredragande: statsrådet Freivalds

Proposition om ny konsumentköplag

1 Anmälan av lagrådsyttrande

Föredraganden anmäler lagrådets yttrande (beslut om lagrådsremiss fattat vid regeringssammanträde den 26 oktober 1989) över förslag till

1. konsumentköplag,
2. lag om ändring i konsumenttjänstlagen (1985:716),
3. lag om ändring i lagen (1914:45) om kommission, handelsagentur och handelsresande.

Föredraganden redogör för lagrådets yttrande och anför.

Lagrådet har i allt väsentligt godtagit den föreslagna lagstiftningen. På några punkter har lagrådet dock fört fram synpunkter och förslag till ändringar av lagtexten. Jag kan med några få undantag godta vad lagrådet har framfört. I det följande uppehåller jag mig endast vid de delar av lagrådets yttrande där jag har en annan uppfattning än lagrådet eller där lagrådets uttalanden föranleder särskilda kommentarer från min sida.

Lagrådet har i sitt yttrande gjort vissa allmänna uttalanden om förhållandet mellan det nu remitterade förslaget till ny konsumentköplag och det förslag till ny allmän köplag som har förelagts riksdagen genom prop. 1988/89:76. Som jag har redogjort för i avsnitt 2.1.2 i det remitterade förslaget är det naturligt att ta den allmänna köplagens bestämmelser som utgångspunkt vid utformningen av en ny konsumentköplag. Men det är viktigt att slå fast att de båda förslagen innefattar två i princip helt fristående regelkomplex som tjänar skilda syften. Partsförhållandet konsument - näringsidkare präglas av att konsumenten i flera avseenden har en underlägsen position vilket ställer särskilda krav

på utformningen av lagen. Därför är det enligt min mening nödvändigt att man vid en revision av konsumentköprätten överväger lösningar som inte har någon motsvarighet i den föreslagna nya allmänna köplagen men som kan stödja konsumenternas ställning i köpsituationer.

Även om sålunda köplagen bildar utgångspunkt för konsumentköplagen måste den närmare utformningen av de enskilda bestämmelserna i konsumentköplagen ytterst ske med beaktande av de särskilda ändamål som den lagen avser att tillgodose. Det är därför följdenligt att konsumentköplagsförslaget i skilda avseenden avviker från köplagsförslaget. Givetvis är det av värde att kunna göra jämförelser mellan de båda regelsystemen. För att underlätta en sådan jämförelse - liksom en jämförelse med reglerna i konsumenttjänstlagen - har inom justitiedepartementet upprättats en uppställning. Uppställningen, som varit tillgänglig vid lagrådsföredragningen, bör fogas som bilaga till protokollet i detta ärende.

Lagrådet tar i sitt yttrande också upp frågan om en analog tillämpning av allmänna köprättsliga regler på konsumentköp. Den föreslagna nya konsumentköplagen reglerar alla vanligen förekommande situationer på konsumentköpsområdet. Däremot tar den inte upp frågor som mera sällan kan tänkas bli aktuella vid konsumentköp. Genom denna begränsning har lagen blivit lättare att överblicka och förstå. Även konsumentköpsutredningen och remissinstanserna ansåg att lagen borde utformas på det sättet. Också konsumenttjänstlagen har byggts upp utifrån ett liknande synsätt (jfr prop. 1984/85:110 s. 25). Med denna teknik kan det naturligtvis någon gång i samband med konsumentköp tänkas uppstå en situation som är reglerad i den allmänna köplagen men inte i konsumentköplagen. Jag har för några sådana situationer där det fallit sig naturligt tagit upp frågan om man i så fall kan tänka sig en analog tillämpning av allmänna köprättsliga principer. Däremot kan det enligt min mening inte gärna komma i fråga att i förevarande sammanhang mera systematiskt analysera vilka allmänna köprättsliga principer som kan bli aktuella för en analog tillämpning och vilka nyanseringar av dessa principer som med hänsyn till konsumentköpens speciella karaktär kan vara erforderliga. Det måste i stället överlämnas åt rättstillämpningen att avgöra i vilken utsträckning som en analog tillämpning av allmänna köprättsliga principer kan komma i fråga.

När det gäller lagrådets förslag till ändringar i lagtexten vill jag först ta upp 1 §. Lagrådet har inte haft någon invändning mot det sakliga innehållet i paragrafen men har förordat en språklig justering. Den valda lydelsen i det remitterade förslaget knyter emellertid nära an till motsvarande bestämmelse i konsumenttjänstlagen. Jag är därför inte beredd att förorda den ändring som lagrådet har föreslagit.

Beträffande 16 § andra stycket 2 har lagrådet invänt mot förutsättningen att köparen skall ha haft rimlig anledning att förlita sig på säljarens sakkunskap och bedömning för att säljaren skall bli ansvarig för att en vara är ägnad för ett sådant särskilt ändamål, för vilket köparen

avsåg att varan skulle användas. Lagrådet, som har ansett att rekvisitet innebär en obefogad begränsning av konsumentskyddet, har föreslagit att rekvisitet utgår.

Prop. 1989/90: 89
Slutprotokoll

Typiskt sett bör naturligtvis en konsument som har uppdragit åt en säljare att bland olika alternativ välja ut en vara som är lämpad för ett speciellt ändamål kunna lita på den säljarens sakkunskap och bedömning, såvida det inte till följd av ett uttryckligt förbehåll eller av någon liknande omständighet framgår att säljaren inte är beredd att påta sig ett sådant ansvar. Förhållandena kan dock variera starkt, beroende på vilken försäljningsform det är fråga om. Den som har behov av en viss vara kan ofta välja antingen att köpa den i en fackbutik med god sortering inom sitt specialområde och med en oftast sakkunnig personal eller att vända sig till en stormarknad eller annat inköpsställe med en liknande försäljningsform med låg servicenivå. Mellan dessa ytterligheter finns ofta andra alternativ med varierande servicenivå att tillgå. Jag har därför i specialmotiveringen till 16 § andra stycket i det remitterade förslaget pekat på att konsumenten när det gäller bl. a. stormarknader inte har anledning att förvänta sig samma fackkunskap hos personalen som i en specialbutik och att han därför av det skälet själv får ta ett större ansvar för att varan har de egenskaper som krävs för att den skall motsvara hans särskilda behov. Detta torde också i regel stå klart för den konsument som vänder sig till exempelvis en stormarknad. Som lagrådet har varit inne på kan det också finnas fall då en liten detaljist skulle kunna skyddas mot alltför långtgående krav genom att det nu omdiskuterade rekvisitet behålls. Med hänsyn till vad jag nu har anfört anser jag, till skillnad från lagrådet, att det ifrågavarande rekvisitet skall behållas i lagtexten. Enligt min mening åstadkommer man härigenom en rimlig avvägning mellan konsumentskyddsintresset och intresset av att näringsidkare inte drabbas av orimliga krav.

Lagrådet har beträffande 20 § förordat att frågan om det föreligger fel i den sålda varan skall bedömas med utgångspunkt i förhållandena vid den tidpunkt då risken för varan går över på köparen. Enligt det remitterade förslaget skall den frågan i stället avgöras med hänsyn till varans beskaffenhet när den avlämnas.

Lagrådets förslag är enligt min mening behäftat med den bristen att det bygger på att det finns en enhetlig tidpunkt för riskens övergång. Så är emellertid inte fallet enligt det remitterade (och i den delen av lagrådet godtagna) förslaget. När köparen vid hämtningsköp har kommit i dröjsmål med att avhämta varan finns det inte någon enhetlig tidpunkt för riskens övergång. (Motsvarande gäller då köparen har underlåtit att i tid ta emot varan.) I vissa avseenden övergår då risken för varan på köparen redan vid dröjsmålets början men i andra avseenden först när varan faktiskt avlämnas till köparen (jfr 8 § andra stycket). Jag har dock förståelse för lagrådets synpunkt att man vid felbedömningen bör särbehandla varor som försämras på grund av sin egen beskaffenhet när köparen är i dröjsmål med att avhämta eller ta emot varan. Det kan ske genom ett

tillägg i 20 § första stycket som klargör att säljarens felansvar inte omfattar en sådan försämrings. Den lösningen medför också att 8 § andra stycket andra meningen bör utgå. Härigenom uppnås den ytterligare fördelen att man får en enhetlig tidpunkt för riskens övergång.

Lagrådet har - i syfte att åstadkomma en ökad klarhet - föreslagit omformuleringar i 22 och 28 §§. Enligt min mening har emellertid omformuleringarna skapat en viss tveksamhet om innebörden av bestämmelserna. Lagrådets formuleringar ger t. ex. intryck av att säljaren alltid skall ha möjlighet att avhjälpa felet eller företa omleverans. Så är emellertid inte fallet. I vissa fall kommer avhjälpan och omleverans över huvud taget inte i fråga (jfr 27 §).

Vidare har lagrådet utformat regeln i 28 § andra stycket om rätten till ersättning för kostnaden att avhjälpa fel på ett sådant sätt att rätten att erhålla även prisavdrag på grund av samma fel faller bort. Som framgår av den remitterade lydelsen av 28 § (närmast ordet "vidare" i inledningen till andra stycket) har detta inte varit avsikten med det remitterade förslaget. Jag är därför inte beredd att godta lagrådets förslag till omformulering av 22 och 28 §§.

Med anledning av vad lagrådet har anfört om en mera allmän översyn av reglerna i konsumenttjänstlagen vill jag nämna att jag även av andra skäl avser att ta initiativ till en utvärdering av den lagen.

Utöver vad jag nu har tagit upp bör några redaktionella jämkningar göras i förslaget till konsumentköplag (se 2, 19, 25, 26, 31, 34 och 40 §§).

2 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att anta de av lagrådet granskade förslagen till

1. konsumentköplag
2. lag om ändring i konsumenttjänstlagen (1985:716)
3. lag om ändring i lagen (1914:45) om kommission, handelsagentur och handelsresande, med vidtagna ändringar.

3 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta de förslag som föredraganden har lagt fram.

Förteckning över paragrafer i förslaget till konsumentköplag, förslaget till köplag och konsumenttjänstlagen som behandlar liknande frågor.

Förslaget till konsumentköplagköplag	Förslaget till	Konsument- tjänstlagen
1 §	1 §	1 §
2 §	2 §	2 §
3 §	3 §	3 §
4 §	6 §	-
5 §	9 §	24 §
6 §	6 §	(12 §)
7 §	11 §	-
8 §	12-15 §	39 §
9 §	22 §	24 §
10 §	22 §	25 §
11 §	10 §	27 §
12 §	23 §	28 §
13 §	25 §	29 §
14 §	27 §	31 §
15 §	29 §	26 §
16 §	17 §	9 §
17 §	19 §	-
18 §	-	9 §
19 §	18 §	10 §
20 §	21 §	12 §, 13 §
21 §	21 §	14 §
22 §	30 §	16 §
23 §	32 §	17 §
24 §	33 §	17 §
25 §	42 §	19 §
26 §	34 §	20 §
27 §	36 §	20 §
28 §	37 §	21 §
29 §	39 §	21 §
30 §	40 §	31 §
31 §	-	31 §
32 §	67 §	31 §
33 §	68, 69 §§	-
34 §	70 §	34 §
35 §	45 §	36 §
36 §	49 §	41 §

37 §	52 §	42 §
38 §	51 §	45 §
39 §	51 §	-
40 §	54 §	46 §
41 §	57 §	42 §, 43 §, 48 §
42 §	70 §	-
43 §	64 §	23 §, 30 §
44 §	65 §	-
45 §	66 §	-
46 §	-	-
47 §	82 §	17 §, 26 §, 46 §

Propositionens huvudsakliga innehåll	3
Propositionens lagförslag	5
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 26 oktober 1989	21
1 Inledning	21
2 Allmän motivering	22
2.1 Allmänna utgångspunkter	22
2.1.1 Förhållandet till allmänna köprättsliga regler	22
2.1.2 Riktlinjer för en ny konsumentköplagstiftning	23
2.1.3 Tvingande eller dispositiva regler?	25
2.1.4 Särskilda regler om sakrättsligt skydd vid konsument- köp?	26
2.1.5 Dispositionen av den följande framställningen	27
2.2 Lagens tillämpningsområde	28
2.2.1 Köpeobjektet	28
2.2.2 Förmedlarens ansvar	30
2.3 Avhjälpan och omleverans	31
2.4 Hävning	34
2.4.1 Huvudregeln	34
2.4.2 Tilläggstid och leveransuppmaning	36
2.5 Skadestånd	37
2.5.1 Allmänt om skadeståndsansvaret	37
2.5.2 Skadeståndsskyldighetens omfattning	40
2.5.3 Produktansvar	44
2.6 Avbeställning	46
2.6.1 Möjligheten att avbeställa	46
2.6.2 Ersättning vid avbeställning och hävning på grund av betalningsdröjsmål	49
2.7 Anspråk mot näringsidkare i tidigare led	52
2.8 Följdändringar i annan lagstiftning	55
2.8.1 Konsumenttjänstlagen (1985: 716)	55
2.8.2 Lagen (1914: 45) om kommission, handelsagentur och handelsresande	56
2.9 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	58
2.10 Kostnader och resursbehov	58
3 Upprättade lagförslag	59
4 Specialmotivering	59
4.1 Förslaget till konsumentköplag	59
4.2 Förslaget till ändring i konsumenttjänstlagen (1985: 716) ..	170
4.3 Förslaget till ändring i lagen (1914: 45) om kommission, handelsagentur och handelsresande	172
5 Hemställan	175
6 Beslut	175
Utdrag ur lagrådets protokoll den 21 december 1989	176
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 1 februari 1990	186

Bilagor, se separat bilagedel

Regeringens proposition 1989/90:89

om ny konsument- köplag

Bilagedel

Särskilda lagregler om förhållandet mellan näringsidkare och konsumenter vid köp av varor finns f. n. i konsumentköplagen (1973:877), vilken trädde i kraft den 1 januari 1974. I detta betänkande läggs fram förslag till en ny konsumentköplag. Förslaget ansluter i stora delar till det förslag till ny allmän köplag som f. n. utarbetas inom en nordisk arbetsgrupp på grundval av bl. a. köplagsutredningens betänkande (SOU 1976:66) Köplag. Hänsyn har också tagits till innehållet i det förslag till konsumenttjänstlag som remitterades till lagrådet den 29 mars 1984. En redogörelse för utredningsarbetets uppläggning lämnas i avsnitt 1.2.

Den gällande konsumentköplagen behandlar ett antal frågor som är av central betydelse från konsumentskyddssynpunkt men innehåller inte någon fullständig reglering rörande konsumentköp. Vid sidan av konsumentköplagen är också den allmänna köplagen tillämplig på konsumentköp. Bestämmelserna i denna lag är dispositiva, dvs. de tillämpas bara om inte parterna har kommit överens om något annat. Reglerna i konsumentköplagen däremot är tvingande till konsumenternas förmån. Detta innebär att avtalsvillkor som begränsar de befogenheter lagen ger konsumenten är ogiltiga. Lagen garanterar härigenom konsumenterna ett minimiskydd.

Nuvarande system med två delvis parallella lagar som gäller förhållandet mellan säljare och köpare vid konsumentköp har kritiserats som svårt att förstå och överblicka. Vi föreslår att lagreglerna om konsumentköp samlas i en *fristående konsumentköplag* och att den allmänna köplagen inte skall gälla sådana köp. För att inte konsumentköplagen skall bli alltför omfattande och svåröverskådlig har vi emellertid avstått från att där behandla vissa särskilda frågor som mera sällan får aktualitet vid konsumentköp. I den mån sådana frågor uppkommer bör de kunna lösas genom att reglerna för allmänna köp tillämpas analogt.

Även om konsumentköpen skall regleras i en särskild lag är det värdefullt om regleringen så nära som möjligt anknyter till vad som gäller om köp i allmänhet. Vi har därför som nämnt utformat vårt förslag i nära anslutning till det förslag till ny allmän köplag som f. n. är under utarbetande. Eftersom detta arbete ännu inte är slutfört har vi fått bygga på ett inom den nordiska arbetsgruppen upprättat preliminärt utkast till köplag. Vi räknar emellertid inte med att arbetsgruppens slutliga förslag skall i någon mera betydande mån avvika från detta utkast. Vi utgår också från att den samordning med köplagsförslaget som vi av tidsskäl inte har kunnat fullfölja skall kunna komma till stånd vid den fortsatta beredningen av vårt lagförslag.

Ett väsentligt syfte med en särskild konsumentköplag är att skydda konsumenterna mot att säljarna genom kontraktsformulär och på annat sätt betingar sig förmåner som oskäligt missgynnar köparen. För att detta syfte skall tillgodoses föreslår vi att reglerna i konsumentköplagen i princip skall vara *tvingande* till konsumentens förmån. På några punkter lämnas dock utrymme för avtal som avviker från lagen, även om

I det följande lämnas en översiktlig redogörelse för den föreslagna lagens huvudsakliga innehåll.

Lagen skall gälla köp mellan en säljare som är näringsidkare och en köpare som är konsument. Köpeobjektet skall vara lös egendom - enligt gängse köprättsliga terminologi betecknat gods. Detta innebär att lagen får ett något vidare *tillämpningsområde* än gällande konsumentköplag, som är begränsad till köp av varor. Bl. a. kommer lagen att omfatta vissa husköp, t. ex. köp av hus på arrenderad mark och köp av monteringsfärdiga hus. Frågan om särskild lagreglering för sådana köp övervägs emellertid f. n. av 1983 års småhusköpsutredning.

I likhet med den gällande konsumentköplagen föreslås den nya lagen bli tillämplig även på köp med en privatperson som säljare, såvida köpet *förmedlas* för säljaren av en näringsidkare. Till skillnad från vad som nu gäller föreslås att den förmedlande näringsidkaren i så fall skall vara ansvarig jämte säljaren för de förpliktelser som på grund av köpet åvilar denne. Konsumenten skall alltså alltid kunna vända sig till förmedlaren med sina krav i anledning av köpet.

Huvuddelen av lagens innehåll utgörs av regler om de skyldigheter som åvilar säljaren och de befogenheter som tillkommer köparen ifall säljaren åsidosätter sina förpliktelser.

Vid de flesta konsumentköp överlämnas godset till köparen i samband med att köpeavtalet träffas. För de fall då leverans skall ske senare innehåller lagförslaget vissa regler om tid och plats för *avlämnandet*.

Om inte annat får anses avtalat gäller att köparen skall hämta godset hos säljaren. Till dess godset hämtas är det säljaren som står *faran*, dvs. ha bär risken för att det kommer bort eller förstörs. Detta gäller även om köparen underlåter att hämta godset enligt vad som har överenskommits. I så fall är dock säljaren inte ansvarig för en försämring av godset som beror enbart på dettas egen beskaffenhet.

Om parterna har kommit överens om att säljaren skall ordna med en *transport* av godset, anses detta enligt förslaget avlämnat först när det kommer fram. Denna regel, vilken avviker från vad som gäller om köp i allmänhet, medför bl. a. att säljaren får bära risken för eventuella skador och förluster under transporten. Det är också säljaren som har att svara för transportkostnaderna. Denna regel är dock inte tvingande. Parterna kan alltså komma överens om att köparen skall betala dessa kostnader.

Beträffande *tidpunkten* för leveransen gäller i första hand vad parterna har kommit överens om. Har någon bestämd tidpunkt inte avtalats - säljaren har t. ex. åtagit sig att leverera så snart godset är färdigt eller så snart han har fått leverans från fabriken - gäller att godset skall avlämnas inom skälig tid. Köparen är alltså inte skyldig att finna sig i att leveransen dröjer längre än vad som är skäligt.

Om säljaren inte avlämnar godset i rätt tid och detta inte beror på köparen, exempelvis på att denne inte har betalat vad han är skyldig,

föreligger ett *dröjsmål med avlämnandet*. Köparen kan i detta läge hålla fast vid sitt krav på leverans, och säljaren är alltså leveransskyldig. Detta gäller dock inte om det skulle vara omöjligt att leverera godset, exempelvis därför att det har gått förlorat, eller leveransen skulle kräva orimliga uppoffringar från säljarens sida. I avvaktan på att säljaren avlämnar godset får köparen hålla inne betalning som skulle erläggas vid eller efter tidpunkten för avlämnandet. Om säljarens dröjsmål är av väsentlig betydelse för köparen eller om säljaren inte levererar inom skälig tid efter det att köparen har krävt leverans har köparen rätt att häva köpet. Beträffande gods som skall tillverkas eller anskaffas särskilt för köparens räkning gäller vissa inskränkningar i hävningsrätten. Vare sig leveransen försenas eller helt uteblir kan köparen vidare ha rätt till skadestånd av säljaren. Skadestandsreglerna redovisas närmare längre fram.

En fråga av central betydelse är vilka *krav* köparen har rätt att ställa på *det sålda godset* eller, med andra ord, hur detta skall vara beskaffat för att inte vara att anse som felaktigt. Avgörande är härvid i första hand vad som får anses avtalat mellan parterna. Vi har övervägt om man i lagen bör ange vissa allmänna normer för bedömningen i fall då avtalet inte ger särskild ledning men stannat för att inte föreslå några bestämmelser av detta slag. Däremot föreslår vi vissa specialregler, vilka delvis har motsvarigheter i gällande konsumentköplag och köplagsförslaget.

En sådan regel gäller gods som inte är tillförlitligt från *säkerhetssynpunkt*. Den omfattar dels gods som säljs i strid mot ett försäljningsförbud enligt 4 § marknadsföringslagen eller mot ett annat försäljningsförbud som motiveras av säkerhetshänsyn dels annat gods som är så bristfälligt att dess användning medför allvarliga risker för liv och hälsa. Sådant gods skall alltid anses felaktigt, även om köparen haft godsets beskaffenhet klar för sig. En sådan regel är ägnad att utmönstra farliga varor från konsumentmarknaden. Regeln motsvarar i huvudsak vad som redan nu gäller enligt konsumentköplagen.

En annan regel föreskriver att godset skall vara åtföljt av erforderliga *monteringsföreskrifter, bruksanvisningar och skötselråd*. Ett sådant krav torde få anses gälla redan nu, men någon uttrycklig bestämmelse härom finns inte i gällande lag.

Förslaget innehåller vidare, liksom den gällande konsumentköplagen, bestämmelser om säljarens *ansvar för uppgifter* som har lämnats om godset i samband med köpet eller marknadsföringen, t. ex. i annonser eller annan reklam. Ansvar sträcker sig i vissa avseenden längre än enligt gällande lag. Det omfattar endast uppgifter som rör godsets egenskaper eller användning, inte exempelvis uppgifter om prisets förmånlighet. Om godset inte överensstämmer med lämnade uppgifter skall det anses felaktigt, såvida uppgiften kan antas ha inverkat på köpet. Detta gäller även om uppgiften har lämnats av någon annan än säljaren, under förutsättning att detta har skett som led i marknadsföringen av godset. Säljaren blir

sålunda ansvarig exempelvis för felaktigheter i tillverkarens reklam, om han inte gör konsumenten uppmärksam på felaktigheten.

Även underlåtenhet från säljarens sida att lämna information om godset kan medföra att detta blir att anse som felaktigt. Säljaren åläggs med andra ord en viss *upplysningsplikt* mot köparen. Har säljaren underlåtit att upplysa köparen om något förhållande rörande godsets egenskaper eller användning som han själv kände till eller borde ha känt till och som köparen rimligen kunde räkna med att bli upplyst om, skall godset sålunda anses felaktigt, såvida säljarens underlåtenhet kan antas ha inverkat på köpet.

Liksom gällande konsumentköplag innehåller lagförslaget en särskild bestämmelse som inskränker säljarens möjligheter att friskriva sig från ansvar för godsets beskaffenhet genom en allmän klausul om att godset säljs *i befinligt skick* eller liknande. Även om en sådan klausul har använts skall godset anses felaktigt, om det är i väsentligt sämre skick än köparen med hänsyn till priset och övriga omständigheter har haft anledning att förutsätta.

Vid köp av framför allt kapitalvaror av olika slag är det vanligt att säljaren lämnar en *garanti* för viss tid. Innebörden och räckvidden av sådana garantier är inte alltid klar. Konsumenterna uppfattar nog i regel garantin som en utfästelse att godset skall vara fullt funktionsdugligt under hela garantitiden. I lagen föreslås nu en regel som slår fast att en tidsbegränsad garanti som har lämnats av säljaren eller av någon annan, t. ex. tillverkaren, för säljarens räkning skall anses ha denna innebörd. Om säljaren inte är beredd att ta ett sådant ansvar för alla detaljer eller alla egenskaper hos godset, får han se till att garantin begränsas i enlighet härmed. Den föreslagna bestämmelsen innebär vidare att en avvikelse från vad som har garanterats skall betraktas som ett fel i godset och alltså ge köparen alla de befogenheter som lagen ger honom i ett sådant fall. Garantin kan sålunda inte begränsas exempelvis till en rätt att få eventuella fel reparerade. Säljaren är dock inte ansvarig för en försämring av godset under garantitiden, om det görs sannolikt att försämringen beror på en olyckshändelse, felaktig behandling från köparen sida eller liknande.

Om godset är felaktigt står enligt lagförslaget olika möjligheter köparen till buds. En nyhet i förhållande till gällande lag är att köparen ges en rätt att kräva att säljaren *avhjälper felet*. En motsvarande regel finns i köplagsförslaget. Säljaren är skyldig att tillmötesgå en sådan begäran, om inte detta skulle medföra oskäligen kostnader eller olägenheter för honom.

I praktiken är det redan nu mycket vanligt att säljaren eller någon annan, exempelvis tillverkaren, åtar sig att avhjälpa eventuella fel i sålt gods. De konsumentgarantier som förekommer tillförsäkrar regelmässigt garantigivaren en sådan befogenhet. Vi har funnit att detta system har fördelar av bl. a. ekonomisk art. Vi föreslår därför att säljaren ges befogenhet att avhjälpa fel och därigenom undgå andra påföljder på

grund av felet, även om konsumenten inte själv begär att få felet avhjälpt utan kräver exempelvis att få häva köpet eller att få annat gods.

Vare sig det är köparen eller säljaren som tar initiativ till ett avhjälpande krävs att felet avhjälps inom skälig tid och utan kostnad eller väsentlig olägenhet för köparen. Denne skall inte behöva finna sig i att säljaren upprepade gånger tar tillbaka godset för att reparera samma fel. Han kan få ta på sig visst besvär i sammanhanget, exempelvis för att lämna in godset för reparation, men han skall ha rätt till ersättning för eventuella utlägg och inte vara skyldig att betala något för reparationen.

Om felet är av väsentlig betydelse för köparen kan han, i stället för att begära att få felet avhjälpt, kräva att få godset utbytt, s. k. *omleverans*. Säljaren har också rätt att företa omleverans i stället för att avhjälpa felet. Även här gäller att rättelsen skall ske inom skälig tid och utan kostnad eller väsentlig olägenhet för köparen.

Om varken felet avhjälps eller omleverans sker har köparen rätt att kräva en *prisnedsättning* som svarar mot felet eller ersättning för vad det kostar att avhjälpa detta i den mån denna kostnad inte är oskäligt hög. Är felet av väsentlig betydelse för honom kan han *häva köpet*, med vissa begränsningar för fall då godset har tillverkats eller anskaffats särskilt för hans räkning. Liksom vid säljarens dröjsmål kan köparen hålla inne betalningen till säkerhet för sitt krav, och vidare kan han ha rätt till skadestånd.

En förutsättning för att köparen skall få göra ett fel gällande är att han har *reklamerat*. Reklamation skall ske inom skälig tid från det köparen märkt eller borde ha märkt felet. Alltför stränga krav i detta hänseende bör dock inte ställas på en köpare som är konsument. Det bör sålunda inte krävas att han omgående efter köpet gör en noggrann genomgång av godset för att förvissa sig om att det är felfritt.

I gällande lag föreskrivs att reklamation måste ha skett inom ett år från köpet. Vi föreslår, i överensstämmelse med köplagsförslaget, att denna tid sträcks ut till två år. Det kan givetvis med en sådan regel inte undvikas att i enstaka fall köparen går miste om sin rätt att göra ett fel gällande därför att felet kommer till synes först sedan mer än två år har förflutit. Vi har dock ansett att fördelarna med en klar regel överväger dessa olägenheter. Ifall säljaren har handlat i strid mot tro och heder eller felet består i att godset inte är tillförlitligt från säkerhetssynpunkt skall dock bristande reklamation inte kunna åberopas mot köparen.

Ett dröjsmål med avlämnandet eller ett fel i godset kan vålla köparen ekonomiska förluster av olika slag, vilka inte kompenseras genom en hävning av köpet eller andra påföljder av de slag som hittills har behandlats. Ersättning för sådana förluster kan utgå i form av *skadestånd*. Den gällande allmänna köplagens dispositiva regler om skadestånd är ganska gynnsamma för köparen. De sätts emellertid i stor omfattning ur spel genom friskrivningsklausuler i avtalen, och konsumentköplagen ger f. n. ett ganska svagt skydd mot sådana klausuler. Vi föreslår att köparens ställning i skadeståndshänseende förstärks. Med hänsyn till bl. a. risken för

kostnadskrävande utredningar och svårlösta tvister har vi emellertid ansett att säljarna alltför lätt bör kunna friskriva sig från skadeståndsansvar i viss omfattning.

Prop. 1989/90: 89
Bilaga 1

Vårt förslag innebär att konsumenterna i första hand tillförsäkras en rätt till ersättning för sådana skador som typiskt sett blir en följd av säljarens kontraktsbrott och som köparen därför normalt inte kan undgå. En typ av sådan skada är den förlust som kan uppstå om priset på godset har stigit efter köpet och köparen därför måste betala ett högre pris, om han efter en hävning av köpet skall skaffa sig annat likvärdigt gods genom s. k. *täckningsköp*. Hit hör vidare direkta *utgifter* som köparen får, t. ex. för resor och transporter eller för hyra av en ersättningsvara medan det köpta godset repareras, samt *inkomstförlust* som beror exempelvis på att köparen måste stanna hemma för att ta emot en reparatör. När det gäller förluster av nu nämnda slag skall skadeståndsreglerna vara tvingande och alltså inte medge friskrivning från säljarens sida.

Beträffande s. k. *följdskador* ger lagförslaget däremot säljaren möjlighet att friskriva sig från skadeståndsansvar. Som exempel på en sådan skada kan nämnas att köparen på grund av ett fel i en bil inte kan utnyttja redan betalda biljetter för en resa med bilfärja. Hit hör också sådant som att köparen går miste om avsett utbyte av sin semester därför att en segelbåt inte levereras i tid. Följdskadorna har i allmänhet samband med särskilda förhållanden på köparens sida och är därför svåra att förutse för säljaren. Det förhållandet att friskrivningsklausuler i och för sig är tillåtna innebär inte att en sådan klausul alltid skall godtas. Klausulen kan av särskilda skäl vara att betrakta som oskäligen och därför sättas åt sidan med stöd av allmänna regler om oskäligen avtalsvillkor.

Säljarens skadeståndsansvar är inte betingat av att det har förekommit någon vårdslöshet på hans sida. Efter mönster av köplagsförslaget föreskrivs dock att säljaren går fri från skadeståndsansvar, om dröjsmålet eller underlåtenheten att avlämna felfritt gods beror på ett oförutsett hinder utanför såväl hans egen som i förekommande fall hans underleverantörs kontroll, vars följder de varken har kunnat undvika eller övervinna.

Varken köplagens eller konsumentköplagens regler om skadestånd vid fel i godset är i dag i princip tillämpliga på s. k. *produktskador*. Härmed avses skador som godset orsakar på person eller annan egendom. I produktansvarskommitténs betänkande (SOU 1979:79) Produktansvar II har föreslagits en lagstiftning om skadeståndsansvar för produktskador. Förslaget lägger i första hand ansvaret på godsets tillverkare eller importör. Det omfattar emellertid endast skador som drabbar person. Vi föreslår att detta kompletteras med regler i konsumentköplagen om skadestånd för produktskador som drabbar egendom.

Enligt vårt förslag skall konsumentköplagens bestämmelser om skadestånd på grund av fel i godset täcka också skador som det felaktiga godset orsakar på annan egendom, vilken tillhör köparen eller någon medlem av hans hushåll och är avsedd för enskilt ändamål. Ett typiskt

exempel är att ett klädesplagg färgar av sig i samband med tvätt. För produktskador som drabbar egendom blir alltså säljaren ansvarig mot konsumenten, men vi förutsätter att han i sin tur skall kunna föra ansvaret tillbaka till tillverkaren eller importören, om det är fråga om ett tillverkningsfel. Regeln föreslås bli tvingande och alltså inte möjliggöra friskrivning. I stor omfattning torde ansvaret komma att täckas av försäkring.

Den huvudsakliga skyldighet som åvilar köparen är att betala *priset*. I regel framgår priset av parternas avtal. I lagförslaget upptas en särskild regel för det fall att något bestämt pris inte får anses avtalat - säljaren har exempelvis förbehållit sig att debitera efter leveransdagens pris. Köparen skall då betala vad som är skäligt med hänsyn bl. a. till vad som är gängse pris för sådant gods som köpet avser.

Om köparen inte betalar i rätt tid har säljaren i princip rätt att hålla inne godset. Vid väsentligt *dröjsmål med betalningen* eller om betalning dröjer utöver en av säljaren utsatt skälig tilläggstid får säljaren häva köpet. Om godset redan har kommit i köparens besittning får dock säljaren häva bara om han har förbehållit sig rätt till detta, exempelvis genom ett återtagandeförbehåll vid avbetalningsköp, eller om köparen har avvisat godset. Efter det att köparen har betalat hela priset kan säljaren inte häva på grund av att betalningen var försenad. Enligt bestämmelser i räntelagen kan säljaren ha rätt att debitera köparen dröjsmålsränta. Vi föreslår att han vid hävning av köpet dessutom skall kunna kräva skadestånd för förlust på grund av hävningen.

När ett köpeavtal har slutits är parterna på ömse sidor skyldiga att fullgöra avtalet. Avtalet kan emellertid ha karaktären av ett *öppet köp* och köparen har då rätt att inom viss tid lämna tillbaka godset och få igen betalningen. Det är numera vanligt att säljarna går med på att återta sålt gods även utan att öppet köp uttryckligen har avtalats. Vi har inte ansett oss böra föreslå några allmänna regler om en sådan återlämningsrätt. Däremot föreslår vi en bestämmelse som ger köparen rätt att *avbeställa* ett köp innan leverans har skett. Säljaren skall alltså inte kunna påfordra att få fullfölja leveransen, om köparen deklarerar att han inte längre vill stå fast vid sitt köp. Däremot skall säljaren ha rätt till viss ersättning av köparen vid dennes avbeställning. Ersättningen skall täcka säljarens särskilda kostnader för köpet och en del av den förlust som han gör genom avbeställningen. För att underlätta den ekonomiska uppgörelsen i händelse av en avbeställning ges i lagförslaget parterna möjlighet att på förhand avtala om ersättningsens beräkning.

En grundläggande tanke i vårt lagförslag är att en konsument alltid skall kunna vända sig med sina anspråk i anledning av ett köp mot den som har sålt godset till honom. Han skall inte av denne kunna hänvisas att i stället rikta sina anspråk mot någon annan. I vissa fall kan det emellertid vara omöjligt att få någon rättelse hos säljaren därför att denna är på obestånd eller har upphört med sin rörelse eller inte går att anträffa. För sådana situationer föreslår vi en regel som ger konsumenten rätt att rikta

anspråk på grund av fel i godset mot tillverkaren eller något annat bakre led i säljkedjan. Härvid förutsätts dock att felet förelåg redan när godset lämnade det bakre ledet. Även i vissa andra hänseenden blir konsumentens rättsställning mot det bakre ledet något svagare än mot säljaren. Den föreslagna möjligheten till s. k. *direktkrav* innebär en principiell nyhet för svensk rätt.

Vi anser det önskvärt att den föreslagna nya konsumentköplagen träder i kraft så snart som möjligt. Det är i och för sig lämpligt att lagen träder i kraft samtidigt med den nya köplag som f. n. utarbetas. Skulle arbetet med köplagsförslaget dra ut på tiden kan dock en ny konsumentköplag på grundval av vårt förslag genomföras utan att slutresultatet av detta arbete avvaktas.

Prop. 1989/90: 89
Bilaga 1

**Förslag till
Konsumentköplag**

Inledande bestämmelser

1 §

Denna lag gäller köp av lös egendom, som är avsedd huvudsakligen för enskilt ändamål, om köparen är konsument och säljaren en näringsidkare som säljer godset i sin yrkesmässiga verksamhet.

Lagen gäller även om säljaren inte är en näringsidkare som avses i första stycket, såvida köpet förmedlas för säljaren av en näringsidkare i dennes yrkesmässiga verksamhet. I sådana fall svarar näringsidkaren jämte säljaren för de skyldigheter som enligt lagen vilar på denne och meddelanden som enligt 18 eller 20 § skall lämnas till säljaren kan i stället lämnas till näringsidkaren.

Lagen gäller i tillämpliga delar även byte. Lagen gäller inte överlåtelse av tomträtt.

2 §

Beställning av gods som skall tillverkas anses som köp, om inte beställaren skall tillhandahålla en väsentlig del av materialet. Avtal om uppförande av en byggnad eller annan fast anläggning på mark eller i vatten anses dock aldrig som köp.

Ett avtal enligt vilket den som skall leverera gods även skall utföra arbete eller någon annan tjänst anses inte som köp, om tjänsten utgör den övervägande delen av hans förpliktelse.

3 §

Avtalsvillkor som i jämförelse med bestämmelserna i denna lag är till nackdel för konsumenten är utan verkan mot denne, om inte annat anges i lagen.

4 §

Har ett meddelande som köparen skall lämna säljaren eller någon annan enligt 16, 18, 20, 22 eller 41 § avsänts på ett ändamålsenligt sätt, får köparen återropa meddelandet, även om det försenas, förvanskas eller inte kommer fram. Motsvarande gäller ett sådant krav på betalning från säljarens sida som avses i 34 och 35 §§.

Avlämnande

5 §

Godset skall hållas tillgängligt för avhämtning hos säljaren, om inte annat får anses avtalat.

Godset är avlämnat när det har tagits om hand av köparen eller av någon för hans räkning eller på annat sätt har överlämnats till köparen.

6 §

Om det inte får anses avtalat att godset skall avlämnas vid en bestämd tidpunkt eller utan uppskov, skall det avlämnas inom skälig tid.

Säljaren är inte skyldig att lämna ut godset förrän köparen betalar priset. Detta gäller dock inte vid kreditköp eller om köparen har fått anstånd med betalningen och inte heller i den mån köparen har rätt att hålla inne betalningen enligt 29 §.

7 §

Säljaren svarar för kostnaderna för godset tills det är avlämnat, om inte annat får anses avtalat.

Faran för godset

8 §

Står köparen faran för godset, skall han betala priset även om godset har förstörts, kommit bort, försämrats eller minskat av våda.

Faran för godset går över på köparen när godset avlämnas.

Har öppet köp avtalats och godset avlämnats, står köparen faran för godset tills det lämnas tillbaka.

Godsets beskaffenhet

9 §

Godset skall med hänsyn till art, mängd, kvalitet och andra egenskaper samt förpackning överensstämma med vad som får anses avtalat. Det skall vara åtföljt av de anvisningar som behövs för dess montering, användning och skötsel.

Godset är felaktigt, om det avviker från vad som sägs i första stycket.

10 §

Godset är felaktigt, om det

1. säljs i strid mot ett förbud enligt 4 § marknadsföringslagen (1975:1418) eller mot ett annat försäljningsförbud, som har meddelats i författning eller av en myndighet väsentligen i syfte att förebygga att den som använder godset drabbas av ohälsa eller olycksfall eller för att annars hindra användning av gods som inte är tillförlitligt från säkerhetssynpunkt, eller

2. är så bristfälligt att dess användning medför allvarlig fara för köparens eller någon annans liv eller hälsa.

11 §

Godset är även felaktigt,

1. om det inte överensstämmer med en uppgift om godsets egenskaper eller användning, som säljaren har lämnat vid köpet, och uppgiften kan antas ha inverkat på köpet, eller

2. om säljaren före köpet har underlåtit att lämna upplysning om något förhållande rörande godsets egenskaper eller användning, som han kände

till eller borde ha känt till och som köparen rimligen kunde räkna med att bli upplyst om, samt underlåtenheten kan antas ha inverkat på köpet.

Vad som sägs i första stycket 1 gäller även en uppgift som säljaren eller någon annan, i tidigare säljled eller för säljarens räkning, har lämnat vid marknadsföringen av godset före köpet, om inte uppgiften har rättats i tid på ett tydligt sätt.

Godset är också felaktigt, om någon annan än säljaren, i tidigare säljled eller för säljarens räkning, vid marknadsföringen av godset har underlåtit att lämna information om godsets egenskaper eller användning, som han enligt 3 § marknadsföringslagen (1975:1418) har ålagts att lämna, och denna underlåtenhet kan antas ha inverkat på köpet.

12 §

Har godset sålts i befintligt skick eller med ett liknande allmänt förbehåll, anses det trots detta felaktigt, om det är i väsentligt sämre skick än köparen med hänsyn till dess pris och övriga omständigheter har haft anledning att förutsätta.

När begagnat gods säljs på auktion skall det anses sålt i befintligt skick.

13 §

Godset skall vara felfritt när det avlämnas. Säljaren svarar för fel som har funnits vid denna tidpunkt, även om felet visar sig först senare.

Om köparen underlåter att i rätt tid hämta eller ta emot gods som hålls tillgängligt för hans räkning, svarar säljaren dock inte för försämring, som inträder därefter och som beror enbart på godsets egen beskaffenhet.

Uppkommer en försämring av godset efter avlämnandet, skall fel anses föreligga, om försämringen är en följd av säljarens avtalsbrott.

14 §

Har säljaren eller någon annan för hans räkning genom en garanti eller liknande utfästelse åtagit sig att under en viss tid svara för godset eller en del därav eller för en egenskap hos godset, skall fel anses föreligga, om godset under den angivna tiden försämras i det avseende som utfästelsen omfattar. Detta gäller dock inte, om det görs sannolikt att försämringen beror på en olyckshändelse eller på felaktig behandling eller något liknande förhållande på köparens sida.

Påföljder av dröjsmål med avlämnandet

15 §

Avlämnas inte godset eller avlämnas det för sent och beror detta inte på köparen eller på ett förhållande på hans sida, får köparen enligt vad som sägs i 16-18 §§ kräva att godset avlämnas eller häva köpet. Dessutom har han rätt till skadestånd enligt 26 och 28 §§. Han får hålla inne betalningen enligt 29 §.

16 §

Har godset inte avlämnats, får köparen kräva att det avlämnas. Säljaren är dock inte skyldig att avlämna godset så länge det föreligger ett hinder som han inte kan övervinna eller avlämnandet skulle förutsätta uppoffringar som är orimliga med hänsyn till köparens intresse av att säljaren avlämnar godset.

17 §

Köparen får häva köpet, om säljarens dröjsmål är av väsentlig betydelse för honom. Detsamma gäller, om köparen har krävt avlämnande enligt 16 § men godset inte avlämnas inom en av köparen utsatt skälig tilläggstid eller, om någon sådan tid inte har satts ut, inom skälig tid efter det att kravet framställdes.

Har godset tillverkats efter köparens anvisningar eller önskemål eller anskaffats särskilt för hans räkning, så att säljaren inte har möjlighet att på rimliga villkor avyttra godset till någon annan, får köparen häva köpet endast om hans syfte med köpet är väsentligen förfelat genom dröjsmålet.

18 §

Har säljaren avlämnat godset men har detta skett för sent, får köparen häva köpet eller kräva skadestånd på grund av dröjsmålet endast om han inom skälig tid efter det han fick kännedom om avlämnandet meddelar säljaren att han vill åberopa dröjsmålet.

Påföljder av fel i godset

19 §

Är godset felaktigt, får köparen enligt vad som sägs i 20-25 §§ kräva avhjälpande av felet, omleverans, prisavdrag eller ersättning för att avhjälpa felet eller häva köpet. Dessutom har han rätt till skadestånd enligt 26-28 §§. Han får hålla inne betalningen enligt 29 §.

20 §

Vill köparen åberopa att godset är felaktigt, skall han lämna säljaren meddelande om felet (reklamera). Reklamerar köparen inte inom skälig tid efter det att han märkt eller borde ha märkt felet, får han inte åberopa felet.

Har någon annan än säljaren åtagit sig att för dennes räkning avhjälpa fel i godset, kan reklamationen i stället göras hos honom.

Reklamerar köparen inte inom två år från det att han har mottagit godset, förlorar han rätten att åberopa fel i godset, såvida inte annat följer av en garanti eller liknande utfästelse.

21 §

Utan hinder av vad som sägs i 20 § får köparen åberopa fel i godset, om säljaren har handlat i strid mot tro och heder eller om felet är sådant som avses i 10 §.

22 §

Köparen får kräva att säljaren avhjälpes felet, om det kan ske utan oskälig kostnad eller olägenhet för säljaren. Är felet av väsentlig betydelse för köparen, får han i stället kräva omleverans.

Avhjälpan eller omleverans skall ske inom skälig tid efter det att köparen framställt sitt krav och utan kostnad eller väsentlig olägenhet för denne.

23 §

Även om köparen inte kräver det, får säljaren avhjälpa felet eller företa omleverans, om han när köparen reklamerar genast erbjuder sig att göra detta samt åtgärden kan ske inom skälig tid efter reklamationen och utan kostnad eller väsentlig olägenhet för köparen.

24 §

Om varken felet avhjälpes eller omleverans sker enligt 22 eller 23 §, får köparen kräva prisavdrag som svarar mot felet eller enligt vad som sägs i 25 § häva köpet.

I stället för prisavdrag får köparen kräva ersättning för vad det kostar att avhjälpa felet, i den mån denna kostnad inte är oskäligt hög.

25 §

Köparen får häva köpet, om felet är av väsentlig betydelse för honom.

Har godset tillverkats efter köparens anvisningar eller önskemål eller anskaffats särskilt för hans räkning, så att säljaren inte har möjlighet att på rimliga villkor avyttra godset till någon annan, får köparen häva köpet endast om felet medför att hans syfte med köpet är väsentligen förfelat.

Säljarens skadeståndsskyldighet

26 §

Lider köparen skada genom säljarens dröjsmål med avlämnandet eller genom att godset är felaktigt, har han rätt till skadestånd av säljaren. Sådan rätt föreligger dock inte i den mån dröjsmålet eller underlåtenheten att avlämna felfritt gods beror på ett hinder utanför säljarens kontroll, som denne inte skäligen kunde förväntas ha räknat med vid köpet och vars följder han inte heller skäligen kunde ha undvikit eller övervunnit.

Beror dröjsmålet eller underlåtenheten att avlämna felfritt gods på någon som säljaren har anlitat för att helt eller delvis fullgöra köpet eller på säljarens leverantör eller någon annan i tidigare säljled, är säljaren fri från skadeståndsskyldighet endast om också den andre skulle vara fri enligt andra stycket.

27 §

Säljarens skadeståndsskyldighet enligt 26 § på grund av fel i godset omfattar även skada, som till följd av felet uppkommer på annan

egendom, vilken tillhör köparen eller någon medlem av dennes hushåll och är avsedd huvudsakligen för enskilt ändamål

Lagen är inte tillämplig på personskada.

Prop. 1989/90: 89

Bilaga 2

28 §

Skadestånd på grund av säljarens dröjsmål eller fel i godset omfattar ersättning för

1. utgifter och inkomstförlust som beror på dröjsmålet eller felet,
2. sådan prisskillnad som avses i andra stycket samt,
3. i fall som avses i 27 § första stycket, egendomens värde eller reparationskostnad och värdeminskning.

Har köpet hävts och köparen gjort ett täckningsköp till högre pris, omfattar skadeståndet ersättning för prisskillnaden mellan de båda köpen. Har något täckningsköp inte gjorts och överstiger gängse pris för sådant gods som köpet avser vid tiden för hävningen priset enligt köpet, omfattar skadeståndet denna prisskillnad.

Om inte annat har avtalats, omfattar skadeståndet även annan förlust till följd av dröjsmålet eller felet än sådan som avses i första och andra styckena.

Rätt att hålla inne betalningen

29 §

Har köparen krav på grund av säljarens dröjsmål eller på grund av att godset är felaktigt och skall priset helt eller delvis betalas vid eller efter tiden för avlämnandet, får köparen hålla inne så mycket av betalningen som fordras för att ge honom säkerhet för kravet.

Betalning av priset

30 §

Om bestämt pris inte får anses avtalat, skall köparen betala vad som är skäligt med hänsyn till godsets art och beskaffenhet, gängse pris vid tiden för köpet samt omständigheterna i övrigt.

Om inte annat får anses avtalat, skall priset betalas vid anfordran, dock inte förrän godset håll köparen till handa.

Avbeställning

31 §

Intill dess godset avlämnas eller eljest hålls tillgängligt för köparen har denne rätt att avbeställa köpet.

32 §

Om köparen avbeställer köpet enligt 31 §, har säljaren rätt till ersättning för de särskilda kostnader han har haft för att ingå och fullgöra avtalet, i den mån han inte kan tillgodogöra sig dessa på annat sätt, samt för sina särskilda kostnader till följd av avbeställningen.

Säljaren har vidare rätt till ersättning för sin förlust i övrigt på grund av avbeställningen med ett belopp som är skäligt med hänsyn till priset för godset, tidpunkten för avbeställningen, omfattningen av nedlagt arbete och omständigheterna i övrigt.

Prop. 1989/90: 89
Bilaga 2

33 §

Säljaren får förbehålla sig en på förhand bestämd ersättning vid avbeställning (avbeställningsavgift), om den är skälig med hänsyn till vad som vid avbeställning normalt kan antas tillkomma en säljaren som ersättning enligt 32 §.

Påföljder av dröjsmål med betalningen

34 §

Betalar inte köparen priset i rätt tid och beror detta inte på säljaren eller på ett förhållande på hans sida, får säljaren kräva betalning eller enligt vad som sägs i 35-37 §§ häva köpet och kräva skadestånd. Han får hålla inne godset enligt 6 §.

35 §

Säljaren får häva köpet, om köparens dröjsmål är väsentligt. Detsamma gäller, om säljaren har krävt betalning men köparen inte betalar inom en av säljaren utsatt skälig tilläggstid.

Har godset kommit i köparens besittning, får säljaren häva köpet endast om han har förbehållit sig rätt till detta eller köparen avvisar godset. Är priset i sin helhet betalt, får säljaren inte häva köpet.

36 §

Häver säljaren köpet och lider han skada genom köparens dröjsmål med betalningen, har han rätt till skadestånd av köparen. Sådan rätt föreligger dock inte i den mån dröjsmålet beror på lag, avbrott i den allmänna samfärdseln eller något annat liknande hinder, som köparen inte skäligen kunde förväntas ha räknat med vid köpet och vars följder han inte heller skäligen kunde ha undvikit eller övervunnit.

I ar avtal träffats om avbeställningsavgift enligt 33 §, får säljaren i stället för skadestånd kräva att köparen betalar denna avgift.

37 §

Skadestånd på grund av köparens dröjsmål med betalningen omfattar ersättning för säljarens utgifter, förlorad vinst och annan förlust med anledning av dröjsmålet. Om köparen vid tiden för hävningen hade kunnat avbeställa köpet, får skadeståndet dock inte överstiga den ersättning som säljaren skulle ha varit berättigad till vid en avbeställning.

Skadestånd kan jämkas i den mån det är oskäligt högt med hänsyn till den förlust som vanligen uppkommer i liknande fall och köparens möjligheter att förutse och hindra förlustens uppkomst samt till omständigheterna i övrigt.

Hävs köpet, bortfaller säljarens skyldighet att avlämna godset och köparens skyldighet att betala priset.

I den mån köpet har fullgjorts får vardera parten kräva att motparten lämnar tillbaka vad han har tagit emot. Var och en får därvid hålla inne vad han har tagit emot till den andre ger ifrån sig vad han skall lämna tillbaka samt betalar eller ställer säkerhet för skadestånd och ränta som han kan vara skyldig att erlagga.

Kräver köparen omleverans, får han hålla inne vad han har tagit emot tills omleverans sker.

39 §

Om köpet hävs eller omleverans sker, skall köparen lämna ifrån sig den avkastning han har fått och betala skälig ersättning för annan nytta som han har haft av godset.

40 §

Köparen förlorar rätten att häva köpet eller kräva omleverans, om han inte kan lämna tillbaka godset väsentligen oförändrat och oförminskat.

Första stycket gäller inte,

1. om godset har förstörts, kommit bort, försämrats eller minskat av våda, endast genom sin egen beskaffenhet eller till följd av något annat förhållande som inte beror på köparen, eller

2. om godset har förstörts, kommit bort, försämrats eller minskat till följd av en åtgärd, som har varit nödvändig för att undersöka godset, eller till följd av att det har använts av köparen för avsett bruk innan han insåg eller borde ha insett att det förelåg ett fel, som ger honom rätt att häva köpet eller kräva omleverans.

Har godset försämrats eller minskat av annan anledning än som sägs i andra stycket, förlorar köparen inte rätten att häva köpet eller kräva omleverans, om han ersätter säljaren för minskningen i godsets värde.

Anspråk mot näringsidkare i tidigare säljled

41 §

Om säljaren är på obestånd, har upphört med sin näringsverksamhet eller inte kan anträffas, har köparen rätt att rikta anspråk på grund av fel i godset mot en näringsidkare i tidigare säljled.

Vad som sägs i första stycket gäller endast i den mån motsvarande anspråk på grund av felet hade kunna göras gällande mot näringsidkaren i tidigare säljled av den som har förvärvat godset från honom. Avtal som inskränker rätten att göra anspråk gällande får dock åberopas mot köparen endast om en sådan inskränkning med bindande verkan hade kunnat avtalas mellan denne och säljaren. Bristande reklamation i tidigare led är utan betydelse för köparens rätt.

Vill köparen rikta anspråk enligt denna paragraf mot en näringsidkare i tidigare säljled, kan reklamation enligt 20 § göras hos denne eller hos säljaren. Har reklamation inte gjorts hos näringsidkaren i tidigare säljled, förlorar köparen sin rätt mot denne, om han inte underrättar honom om sitt anspråk inom skälig tid efter det att han insett eller borde ha insett att han hade anledning att framställa anspråket.

Denna lag träder i kraft den

Genom lagen upphävs konsumentköplagen (1973:877). I fråga om köp som har ingåtts före ikraftträdandet gäller dock äldre bestämmelser.

Sammanställning av remissyttrandena över konsumentköpsutredningens betänkande (1984:25) Ny konsumentköplag

Prop. 1989/90:89
Bilaga 3

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av hovrätten för Västra Sverige, Stockholms tingsrätt, kommerskollegium, marknadsdomstolen, näringsfrihetsombudsmannen, konsumentverket KO, allmänna reklamationsnämnden, juridiska fakultetsstyrelsen vid Uppsala universitet, 1983 års småhusköpsutredning (Ju 1983:03), produktåterkallelsekommittén (Fi 1982:6), Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), Sveriges advokatsamfund, Sveriges domareförbund, Sveriges Industriförbund, Sveriges Köpmannaförbund, Sveriges hantverks- och industriorganisation (SHIO)- Familjeföretagen, Kooperativa förbundet, Lantbrukarnas riksförbund, Svenska handelskammareförbundet, Sveriges grossistförbund, Näringslivets delegation för marknadsrätt, Svenska bankföreningen, Post- och kreditbanken, Svenska sparbanksföreningen, Bilindustriföreningen, Motorbranschens riksförbund, Sveriges Villaägareförbund, Sweboat-Båtbranschens riksförbund, Svenska försäkringsbolags riksförbund, Folksam, Konsumentvägledarnas förening, Kooperativa konsumentgillesförbundet, Sveriges trähusfabrikers riksförbund och Svenska fondhandlareföreningen.

LO har till sitt remissvar fogat ett yttrande från Handelsanställdas förbund.

Svenska bankföreningen och PK-banken har avgivit ett gemensamt yttrande.

Sveriges industriförbund, Sveriges grossistförbund, Svenska Handelskammarförbundet och Näringslivets delegation för marknadsrätt¹ har lämnat ett gemensamt yttrande, vilket i det följande redovisas under rubriken vissa organisationer inom näringslivet.

Yttranden har också kommit in från Sveriges pälshandlares riksförening och Kristianstads kommuns konsumentnämnd.

Konsumentpolitiska kommittén (Fi 1983:03), Centralorganisationen SACO/SR, Finansbolagens förening, Motorförarnas helnykterhetsförbund, Kungliga Automobilklubben, Sveriges hemkonsulenter förening, Husmodersförbundet Hem och Samhälle samt Svenska kommunförbundet har beretts tillfälle att avge yttranden men har avstått från att yttra sig.

I det följande återges yttrandena i oavkortat skick under olika avsnitt.

¹Delegationen representerar med sitt yttrande även annonsörföreningen, Bilindustriföreningen, Dagligvaruleverantörers förbund, Direktförsäljningsföretagens förening, SHIO-Familjeföretagen, Sweboat-Båtbranschens riksförbund, Svenska bankföreningen, Svenska bokläggareföreningen, Svenska företagares riksförbund, Svenska försäkringsbolags riksförbund, Svenska petroleuminstitutet, Svenska postorderföreningen, Svenska Sparbanksföreningen, Svenska tidningsutgivareföreningen, Svenska tobaksbranschföreningen, Sveriges direktreklamförening, Sveriges fastighetsmäklarsamfund, Sveriges föreningsbankers förbund, Sveriges marknadsförbund samt Sveriges reklambyråförbund. Flera av dessa organisationer har dessutom avgivit särskilda yttranden.

1.1 Hovrätten för Västra Sverige

Det innebär betydande svårigheter att på ett meningsfullt sätt besvara denna remiss. Förslaget till civilrättslig köplag har ännu inte presenterats i sin slutliga utformning. Det utkast till lagtext, daterat 1983-09-15, som fogats till betänkandet och till vars systematik kommitténs lagförslag anpassats och vars formuleringar i viss utsträckning följts, är uppenbarligen inte den definitiva utgåvan. Det bör vidare beaktas att köplagsförslagets lösningar blir att anse som av lagstiftaren övervägda normallösningar, som parterna är fria att förändra i den riktning de överenskommer; m a o dispositiva regler som samhället tillhandahåller som en service åt medborgarna i den mån dessa inte har begagnat sin avtalsfrihet till att själva utforma sina inbördes rättsförhållanden. Den hittillsvarande konsumentköplagen innehåller tvingande rättsregler som avser att vara minimilösningar för att skydda den som svagare ansedde konsumenten; sådana minimilösningar har erfarenhetsmässigt en tendens att samtidigt innebära maximilösningar. Den föreslagna konsumentköplagen avser att ibland öka nivån för konsumentens skydd i jämförelse med den nya köplagens normallösningar. Det är uppenbart att dessa tvingande lösningar och köplagens dispositiva lösningar måste stå i rimligt förhållande till varandra. Att utan tillgång till det slutliga köplagsförslaget tvingas ta ställning till den lämpliga utformningen av tvingande skyddsregler känns som att spänna karran före hästen.

Den begagnade legala tekniken att göra en fristående konsumentköplag i stället för att inarbeta de tvingande lösningarna som delar av en enda köplag förefaller inte övertygande. Betänkandet erbjuder en ingående diskussion om detta problem (s. 89 ff). Därvid nämns bl a, att förslaget jämför normalregler med minimiregler liksom man i Danmark och Norge "arbetar efter förutsättningen att köplagens normalregler på viktiga punkter också kan tjäna som minimiregler vid konsumentköp" (s. 94). Denna viktiga synpunkt saknades vid det redan tidigare gjorda svenska ställningstagandet till valet av legal teknik (s. 92 överst). Den i Danmark och Norge följda linjen att konsumentköp skall regleras uttömmande i en enda köplag har här fått ett tungt argument.

En gemensam lag skulle också betydligt underlätta en jämförelse mellan konsumentköp och övriga köp. Man slipper då att s. a. s. lägga två lagstiftningar ovanpå varandra för att registrera likheter och skillnader. Detta är viktigt inte minst därför att nyanseringen är så långt driven. Ett exempel härpå är, att köplagsförslaget antas begränsa säljarens informationsskyldighet till sådana förhållanden som han *måste* ha känt till, medan förslaget till konsumentköplag (11 §) anser sig böra anknyta till vad säljaren känt till eller *bort* ha känt till (s. 127). Bortsett från frågan om skillnaden i detta fall är sakligt motiverad, kan lämpligheten av en långtgående strävan efter millimeterrättvisa i och för sig ifrågasättas.

Det händer att det svenska förslaget i förhållande till det norska avstår från en komplicerande nyansering just för att tillgodose den nu antydda synpunkten, men råkar göra så just på en punkt där nyanseringen verkligen behövs. Exempel härpå är följande. Även vid distansköp skall konsumentgods anses avlämnat först då det överlämnas till köparen på bestämelseorten. Det norska förslaget gör undantag för det fall att köparen efter transporten är skyldig att hämta godset på bestämelseorten, då avlämnandet anses ske senast när denna skyldighet inträder. Den svenska kommittén har ansett att ingen särskild regel är påkallad för "denna ganska speciella situation" (s. 106). Med systemtransporternas och containeriseringens genomslag är transporter från terminal till terminal i själva verket den vanligastesituationen. Utan det norska tillägget omöjliggör man den vanliga ensidiga avvecklingen av transportavtalet i fall där mottagaren inte medverkar och hamnar därmed på tvärs med inarbetade kommersiella mönster.

Med stöd av dessa och andra iakttagelser vid läsningen kan man ställa frågan om en större nordisk enighet möjligen vore att vinna genom att Sverige på ett flertal punkter närmade sig de norska lösningarna. Det är alltför tidigt att ha en bestämd mening om detta. Men när de slutliga texterna till förslagen föreligger borde det vara möjligt att på varje avvikande punkt ställa frågan om skälen för den svenska avvikande lösningen väger så mycket tyngre att avvikelsen är värd sitt pris. Vid fortsatta departementsöverläggningar på grundval av de slutliga förslagen borde finnas möjligheter att nå ett större mått av enhetliga lösningar. Den nordiska rätten om köp och försäljning av lös egendom är enhetligare i den hittillsvarande gemensamma nordiska lagstiftningen, en enhetlighet som inte bör överges utan övertygande skäl.

Någon gång förekommer även att beskrivningen av den underliggande civilrätten inte är helt korrekt. Uttalandena om annonser, anbud och accept på s. 122 stämmer inte med härskande åsikter. En annons saknar den konkreta inriktning på en person, som är nödvändig för ett anbud. Köparens beställning blir i själva verket anbudet, och om priset avviker från det annonserade blir säljarens accept oren. Exemplet visar hur lätt tankegångar om konsumentskydd kan föra vilse vid användning av de grundläggande civilrättsliga reglerna.

Sammanfattningsvis ger betänkandet intryck av ett värdefullt och omsorgsfullt arbete. Men den slutliga utvärderingen måste anstå till dess den definitiva nya köplagtexten föreligger.

1.2 Stockholms tingsrätt

Den svenska köprätten är nu föremål för ett genomgripande lagstiftningsarbete. En ny allmän köplag, avsedd att ersätta 1905 års lag, utarbetas inom ramen för nordiskt lagstiftningssamarbete. Till detta centrala område fogar sig som ett komplement den rättsliga regleringen av köp mellan näringsidkare och konsument, avsedd att stärka konsumentens ställning.

Vidare kan nämnas utredningar angående konsumenttjänster, småhus och produktansvar.

Med detta omfattande lagstiftningsprogram - fördelat på ett flertal utredningar som slutför sina uppdrag vid skilda tidpunkter - föreligger givetvis risk för bristande överblick. En samordning av de olika delarna av reformarbetet är därför enligt tingsrättens mening nödvändig.

Den omständigheten att de olika förslagen inte erhållit slutlig utformning gör det svårt att ta ställning till förslaget till konsumentköplag. Till detta bidrar att motiven till köplagsförslaget inte varit tillgängliga för remissinstanserna.

Utredningens förslag ansluter i väsentliga delar till förslaget till allmän köplag såsom det förelåg i september 1983. Det skulle vara en väsentlig fördel om den allmänna köplagen erhöll sin slutliga form, innan en ny konsumentköplag antas, eftersom den senare är en särreglering. Enligt tingsrättens mening föreligger inte heller ett så trängande behov av ny konsumentköplag att den måste träda i kraft före en ny köplag.

Bestämmelserna i utredningens förslag är i princip av tvingande natur med möjlighet till avtalsfrihet på vissa angivna punkter. Lagförslaget är avsett att på ett i huvudsak uttömmande sätt reglera förhållandet mellan näringsidkare och konsument vid köp av varor, något som fått till följd att lagstiftningen blivit tämligen omfattande. Dock framhåller utredningen att vissa problem av mindre praktisk betydelse inte reglerats i lagförslaget utan att dessa får lösas med analog tillämpning av den allmänna köplagen.

Det sist anförda kan enligt tingsrätten ses som ytterligare ett argument för att de båda lagarna bör samordnas tidsmässigt. Tingsrätten delar ej utredningens uppfattning att en ny konsumentköplag kan införas utan att slutresultatet av arbetet med den allmänna köplagen avvaktas.

Utredningen har valt att samla de flesta bestämmelserna i en särskild konsumentköplag. Med denna teknik blir visserligen lagstiftningen omfångsrik, men mer överskådlig och lättillgänglig än nu gällande konsumentköplag. Tingsrätten anser utredningens tillvägagångssätt i detta hänseende lämpligt.

Mot bakgrund bl. a. av att bestämmelserna i allt väsentligt är av tvingande natur bör de, såsom också utredningen föreslår, intas i en särskild lag. Att låta lagstiftningsområdet ingå såsom en del i den allmänna köplagen - vilket tydligtvis avses skola ske i Norge och Danmark - bör enligt tingsrättens mening ej övervägas för Sveriges vidkommande.

Lagförslaget bör språkligt och redaktionellt överensstämma med kommande köplag och omarbetas utifrån det fortsatta arbetet med köplagen. Följande exempel kan ges. I utkast till köplag, daterat den 30 maj 1984, har man valt att ändra terminologin såvitt avser "gods" till "vara" och såvitt avser "fara" till "risk". Den paragraf som reglerar vem som står risken för att ett meddelande inte kommer fram till adressaten (motsvaras av 4 § i utredningens förslag) har placerats sist i köplagsförslaget. Vidare har den bestämmelse i köplagsförslaget, som har sin

motsvarighet i 6 § i utredningens förslag, ändrats så att hänvisningen till bestämmelsen om köparens rätt att hålla inne betalningen på grund av säljarens avtalsbrott fått utgå.

Prop. 1989/90: 89
Bilaga 3

1.3 Kommerskollegium

Enligt kollegiets mening synes förslaget i stort kunna läggas till grund för lagstiftning. Kollegiet vill dock kommentera några av de förslag som läggs fram i utredningen.

1.4 Marknadsdomstolen

Betänkandet innehåller en grundlig genomgång av de civilrättsliga frågorna i samband med konsumentköp. Marknadsdomstolen kan i huvudsak instämma i utredningens överväganden och förslag.

Marknadsdomstolen delar utredningens uppfattning att reglerna om konsumentköp bör tas upp i en särskild lag. Till de skäl som i betänkandet (s. 91) anförs för detta kan läggas att information om lagen blir lättare att sprida till allmänheten. Utredningen har på ett förtjänstfullt sätt beaktat behovet av samordning med de planerade konsumenttjänst- och köplagarna. Marknadsdomstolen vill dock ytterligare framhålla vikten av att språkbruk och terminologi dels samordnas så långt det går, dels utformas med särskild hänsyn till konsumenterna.

Utöver det anförda vill marknadsdomstolen endast anföra vissa synpunkter i anslutning till särskilda paragrafer i lagförslaget.

1.5 Näringsfrihetsombudsmannen

Betänkandet innehåller förslag till reviderad och utbyggd konsumentköplag. Förslaget har enligt NOs mening fått en stort sett väl avvägd utformning. NO i godtar t ex förslaget till allmän uppläggning av lagen, som innebär, att den, fristående från den allmänna köplagen, skall reglera alla i praktiken förekommande problem vid konsumentköp. Endast för det fall konsumentköplagen saknar bestämmelse i viss fråga skall den allmänna köplagen kunna aktualiseras genom analog tillämpning.

1.6 Konsumentverket/KO

Lagregler om konsumentköp rör situationer som de flesta av oss ställs inför dagligen. Betydelsen av dessa bestämmelser inses lätt när man studerar storleken av de belopp hushållen varje år spenderar på inköp av varor av olika slag. De ekonomiska följdverkningarna av misslyckade köp kan drabba det enskilda hushållet hårt. Reglerna måste därför utformas med starkt hänsynstagande till konsumenternas intressen. Regler av detta slag är dock av ringa värde om konsumenten inte förmår att göra dem gällande därför att de t ex är svåra att förstå eller besvärliga att överskåda. Bestämmelserna måste därför utformas så att de blir begripliga för så många konsumenter som möjligt.

Nu gällande regler för konsumentköp kan inte anses uppfylla dessa krav. Orsaken är grundläggande brister i regelsystemets konstruktion. Systemet består f. n. av tre kategorier regler av varierande räckvidd och dignitet. I den allmänna köplagen finns dispositiva "normalregler". Dessa gäller i den mån inget annat är avtalat. Därutöver ges konsumenten i den nu gällande konsumentköplagen vissa minimirättigheter i avseenden som har ansetts vara av särskild betydelse för konsumenten. Dessa regler är tvingande till konsumentens förmån. Dessutom innehåller ofta de standardkontrakt som förekommer i många branscher ytterligare bestämmelser som avviker från den allmänna köplagen.

Det är uppenbart att konsumenterna i allmänhet har stora svårigheter att överblicka ett så komplicerat regelsystem. Att i ett enskilt fall avgöra vilken regel som skall tillämpas blir för en lekman näst intill omöjligt. Regelsystemet kan därför inte sägas uppfylla kraven på överskådlighet och begriplighet.

Utformningen av regelsystemet har även gjort det svårare att ingripa mot avtalsvillkor i standardkontrakt som är oskäligen mot konsumenten. Enligt förarbetena till lagen (1971:112) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden (avtalsvillkorlagen) skall bedömningen av ett avtalsvillkors skälighet ske med utgångspunkt i en jämförelse med de verkningar som skulle följa av gällande dispositiva rättsregler, främst då allmänna köplagens bestämmelser (se närmare prop. 1971:15 s. 71). Konsumentombudsmannen (KO) påpekade i remissyttrandet över köplagsutredningens förslag till konsumentköplag (SOU 1972:28 Konsumentköplag), att det på goda grunder kunde antas att tillämpningen av avtalsvillkorlagen skulle försvåras om man införde tvingande minimiregler som höll en standard märkbart "under" den allmänna köplagens, sett från köparens synpunkt. KO anförde vidare: "När det gäller utformningen av standardkontrakt torde man nämligen på säljarsidan vara benägen att söka sig till det minimum som kan ha uppställts. Det torde i flertalet fall vara utomordentligt svårt för KO att med framgång hävda att ett villkor som överensstämmer med en tvingande minimiregel är otillbörligt på den grunden att det fråntager köparen befogenheter han har enligt den allmänna köplagens regler. Det kan med andra ord bli praktiskt taget ogörligt att upprätthålla den allmänna köplagens relativt högt ställda krav."

I Konsumentverkets remissyttrande över Konsumenttjänstutredningens betänkande (SOU 1979:36 Konsumenttjänstlag) framhölls att KO:s farhågor att de tvingande reglerna i konsumentköplagen skulle fungera som ett tak för möjligheterna att öka konsumenternas rättigheter har besannats. Verket konstaterade vidare att det vid förhandlingar enligt avtalsvillkorlagen inte sällan har varit svårt att nå fram till villkor som ger konsumenterna en bättre ställning än konsumentköplagen, t ex ifråga om rätt till skadestånd.

Konsumentköpsutredningens förslag innebär väsentliga förbättringar på denna punkt. Utredningen föreslår att lagreglerna om konsumentköp

samlas i en fristående konsumentköplag och att den allmänna köplagen inte skall gälla sådana köp. En sådan förändring innebär att regelsystemet blir lättare att förstå och att överblicka. En annan fördel med utredningens förslag till lagstiftning är att det är utformat i nära anslutning till det förslag till ny allmän köplag som f. n. är under utarbetande. Konsumentköplagen kan därigenom väntas komma att i allmänhet överensstämma med den allmänna köplagen. Denna samordning innebär att näringsidkarna slipper tillämpa två olikartade komplex av regler, ett mot konsumenterna och ett annat mot avtalsparter som är näringsidkare. Detta i sin tur bör öka lagens genomslagskraft.

Inledande synpunkter på lagförslaget

Utredningens förslag till lagstiftning utgör i stort en rimlig avvägning mellan konsumentens och näringsidkarens intressen. Förslaget är enligt Konsumentverkets mening väl lämpat att läggas till grund för lagstiftning.

Konsumentverket vill inledningsvis betona att lagen måste bedömas som en del av ett större konsumentskyddande system. Till följd av lagens tvingande karaktär har en del av de föreslagna bestämmelserna anpassats till branscher i vilka särskilda problem och förhållanden gör det svårt att fullt ut tillgodose konsumenternas intressen. Det går kanske i många fall inte att undvika detta vid lagstiftning. Verket ser dock som sin uppgift att i förhandlingar med branschorganisationer och företag i branscher där det är motiverat med en högre skyddsnivå för konsumenten än vad som kommer att följa av lagen, söka åstadkomma standardvillkor som ger konsumenterna en starkare ställning än vad lagen gör.

För att den föreslagna lagen skall kunna användas i alla de skiftande situationer som faller inom tillämpningsområdet har bestämmelserna i många fall givits en mycket generell utformning. Därmed lämnas utrymme för bedömningar som i det enskilda fallet leder till rimliga och väl avvägda resultat. Som exempel kan nämnas stadganden i vilka det krävs att något sker *inom skälig tid*, t. ex. reklamation av en felaktig vara. Vidare förekommer bl. a. regler om ersättning med *skäliga belopp* etc. Bestämmelser av denna karaktär kan dock vara svåra att tillämpa i det praktiska livet. De ger inte mycket hjälp till en konsument eller näringsidkare som söker ledning i frågan hur de skall uppträda i en viss situation. För att närmare fastställa lagens innebörd krävs ett studium både av lagens förarbeten och av rättspraxis. Det är visserligen möjligt att näringsidkare som dagligen ställs inför problem av detta slag i längden kommer att förvärva en viss kunskap om vad lagen innebär. För konsumenterna är lagens obestämda avfattning dock alltid ett problem.

Konsumentköpsutredningen har i såväl sina allmänna överväganden som i specialmotiveringen gjort vissa uttalanden till ledning för tolkningen av bestämmelserna. Det är dock Konsumentverkets intryck att dessa uttalanden i många fall är allmänt hållna och inte ger mycket ledning. Verket hade gärna sett att bestämmelserna konkretiserats genom flera exempel som belyser vad som skall anses vara skäligt i vanliga situationer.

Konkretiseringar kan också leda till en bättre styrning av rättstillämpningen. Detta innebär en minskad risk för att bestämmelserna i praktiken kommer att leda till en alltför låg skyddsnivå för konsumenterna.

Samordning med andra regelsystem

Utredningen har sökt anpassa lagförslaget till vad som enligt det förslag till konsumenttjänstlag, som remitterats till lagrådet, skall gälla beträffande konsumenttjänster. En sådan samordning är en naturlig följd av att de båda lagförslagen berör närliggande områden och att avgränsningen mellan konsumentköp och konsumenttjänster ofta är svår att göra. Ibland ingår konsumenten avtal om köp av egendom samtidigt med eller i nära anslutning till avtal om tjänst. I andra fall träffar han ett avtal med samme näringsidkare om både köp och tjänst. En samordning mellan reglerna för konsumentköp och konsumenttjänster är mot denna bakgrund nödvändig. Även om det vore värdefullt om reglerna också trädde i kraft vid samma tidpunkt, bör detta dock inte föranleda att man avvaktar ytterligare med att införa konsumenttjänstlagen.

Utredningens förslag till konsumentköplag ansluter i många stycken till det utkast till förslag om ny allmän köplag, som utarbetats inom en nordisk arbetsgrupp. Som här anförts tidigare är detta en fördel. Det skulle av pedagogiska skäl vara värdefullt om de båda lagarna trädde i kraft vid samma tidpunkt. Som framgår av betänkandet har dock arbetet med den allmänna köplagen drabbats av förseningar. Med hänsyn till att den allmänna köplagen inte kommer att bli tillämplig vid konsumentköp och till betydelsen av en snar förstärkning av konsumentens rättsskydd på köpområdet, förordar Konsumentverket att lagstiftningen om konsumentköp genomförs så snart det är möjligt och utan att förslaget till allmän köplag avvaktas.

En lagstiftning rörande konsumenters förvärv av nybyggda småhus från näringsidkare utreds av 1983 års småhusköpsutredning. Konsumentverket finner det inte heller vara motiverat att avvakta resultatet av denna utrednings arbete innan en ny konsumentköplag kan träda i kraft.

1.7 Allmänna reklamationsnämnden

Betänkandet handlar om frågor som är av central betydelse för verksamheten vid Allmänna reklamationsnämnden (ARN). Nämnden torde sålunda vara den instans till vilken de flesta tillämpningstvisterna på konsumenträttens område kanaliseras. Det är glädjande att utredningen under sitt arbete på olika sätt har tagit del av ARN:s erfarenheter.

Utredningen har på ett förtjänstfullt sätt diskuterat och analyserat de skilda problem som uppstår för sig. Betänkandet utgör otvivelaktigt en god grund för en reformerad lagstiftning på området. Enligt nämndens mening är utredningens överväganden och slutsatser i allt väsentligt väl avvägda.

Vissa problem följer dessvärre av att reformarbetet på det konsument-rättsliga och köprättsliga området av olika anledningar har måst bedrivas parallellt och i en tidsmässigt kanske något "bakvänd" ordning. Detta har naturligtvis försvårat samordningen mellan de olika reformprojekten. Trots utredningens ambitioner att beakta lösningarsom förordas för t. ex. konsumenttjänsterna och den allmänna köprätten har det ibland blivit så att likartade frågor har lösts på skilda sätt. Som ett exempel kan pekas på att utredningen föreslår ett strikt skadeståndsansvar för säljaren medan förslaget till konsumenttjänstlag bygger på presumtionsansvarets princip. En viss oenhetlighet i redaktionellt avseende mellan de olika förslagen har av förklarliga skäl inte heller kunnat undvikas. Det är ägnat att göra lagstiftningen svåröverskådlig.

De nyss berörda olägenheterna bör dock inte överdrivas. Skillnaderna i systematiskt hänseende torde sålunda knappast behöva medföra så stora svårigheter vid rättstillämpningen. Däremot är det väsentligt att de sakliga lösningarna så långt möjligt är desamma. Gränsdragningarna mellan konsumentköp och konsumenttjänster är inte alltid självklar, och det är angeläget att valet av rättsfigur i ett visst fall inte onödigtvis får stora konsekvenser för bedömningen i sak.

Vad som har sagts här gäller i motsvarande mån förhållandet mellan konsumentköp och köp som faller under den allmänna köplagen. ARN utgår från att samordningsfrågorna ägnas en fortsatt ingående uppmärksamhet under departementsberedningen av förslaget. Med tanke på att konsumenttjänstlagen inte avses träda i kraft förrän år 1986 torde det finnas praktiska möjligheter att göra ändringar däri för att få till stånd kongruens med de regler som är lämpliga för konsumentköpen.

- - - - -

Den nuvarande konsumentköplagen kom till för att ge konsumenten ett grundskydd när han köper varor från en näringsidkare. Köparen skall vid konsumentköp alltid ha de befogenheter som tillerkänns honomenligt konsumentköplagen. Lagen innehåller inte någon fullständig reglering av alla frågor som kan uppkomma vid konsumentköp. Om ett köp har ingåtts utan särskilda villkor kan således den allmänna köplagens regler tillämpas. I vissa avseenden är dessa förmånligare för konsumenten än konsumentköplagens regler. Det har under de tio år som konsumentköplagen varit i kraft visat sig att detta system är svåröverskådligt. Förhållandet mellan köplagen och konsumentköplagen är komplicerat t.o.m. för den som i sitt arbete har att syssla med sådana spørsmål. Det är naturligtvis inte tillfredsställande att det är svårt för de avtalsslutande parterna att veta vilka regler som skall tillämpas. Särskilt vad det gäller konsumentköp måste klara och enkla regler eftersträvas. Det kan dessutom tilläggas att de tänkta minimireglerna i konsumentköplagen ofta kommit att bli normalregler i standardvillkor. Mot bakgrund av detta finner reklamationsnämnden det angeläget att en ny ordning skapas. Det förslag som utredningen lämnar om en till stor del tvingande konsumentköplag avsedd att täcka de flesta situationer vid konsumentköp finner

1.8 Juridiska fakultetsstyrelsen vid Uppsala universitet

För närvarande regleras köp dels i 1905 års köplag, dels i 1973 års konsumentköplag. Regeringen har den 29 mars 1984 remitterat ett förslag till konsumenttjänstlag till lagrådet, och ett departementsförslag om ny köplag väntas bli färdigställt denna höst och sänt på allmän remiss. Det framlagda förslaget till konsumentköplag innebär att konsumentköpen i princip uttömmande regleras i den nya konsumentköplagen, medan köplagen endast behöver anlitas för analog rättstillämpning i frågor som mera sällan blir aktuella vid konsumentköp och därför förbigås i konsumentköplagen. Medan köplagen fortfarande skall vara dispositiv, blir nästan alla bestämmelser i konsumentköplagen tvingande. Ofta kommer dessa regler att överensstämma med köplagens regler för köp i allmänhet.

De sakligt centrala frågorna i förslaget till konsumentköplag är dels huruvida konsumentköpen skall brytas ut från köplagen till en fristående reglering, dels huruvida höjningen av skyddsnivån i förslaget jämfört med nuvarande konsumentköplag bör tillstyrkas med hänsyn till de effekter det nya förslaget kan antas få på prisnivån för konsumentvaror och detaljister-
nas möjlighet att återföra det ökade ansvaret till tidigare led.

Fakultetsstyrelsen tillstyrker att konsumentköpen bryts ut till *en separat reglering*. Den nuvarande ordningen, där friskrivningar måste göras i två olika avseenden för att köplagens felbegrepp och delar av dess påföljdssystem skall bli åsidosatta, är mycket svårtillgänglig för andra än specialister. Fakultetsstyrelsen finner också att utredningen träffat rätt i avvägningen mellan å ena sidan sådana frågor som är av betydelse för konsumenterna och bör regleras i konsumentköplagen och å andra sidan frågor som bör lämnas utanför för att lagen ej skall bli alltför detaljerad och omfattande.

Ett betydelsefullt problem för utredningen har varit att avgöra i vilken utsträckning den nya konsumentköplagens regler skall vara tvingande. I viss mån kan en tvingande reglering hindra lösningar som i andra avseenden vore fördelaktiga för konsumenterna, och den kan ibland också motverka schablonlösningar som av utrednings- och handläggningsskäl skulle vara önskvärda. I allt väsentligt synes utredningen ha klarat även denna balansgång, men fakultetsstyrelsen återkommer i det följande till några sådana problemställningar.

Förslaget till konsumentköplag innebär en väsentlig höjning av *skyddsnivån* för konsumenterna. I förslaget åläggs näringsidkarna en omfattande upplysningsplikt angående fel i godset, alla tidsbestämda garantier görs till s. k. funktionsgarantier, preskriptionstiden för talan å fel förlängs till två år, konsumenterna ges rätt att kräva avhjälpande av fel även om någon sådan utfästelse inte givits, näringsidkarna hindras att ta ut transportkostnader och självrisk i samband med avhjälpande av fel, förutsättningarna för skadestånd vidgas och fler poster skall ersättas bl.a.

produktskador på egendom, näringsidkare som förmedlat köpet får ett ansvar enligt konsumentköplagen och konsumenterna får rätt att i vissa fall föra talan mot bakre led vid fel, för att nämna de viktigaste förändringarna. Från näringslivets sida har genom särskilda yttranden i betänkandet invänts att utredningen inte har gjort några kostnadsanalyser och att det inte ligger i konsumenternas intresse att prisnivån på grund av nu nämnda reformer pressas upp. - Fakultetsstyrelsen utgår från att ett genomförande av förslaget kommer att påverka priserna. Generellt sett är detta emellertid ingen bärkraftig invändning mot förslaget. Naturligtvis vill alla köpare av konsumentvaror ha en så låg prisnivå som möjligt, men det gäller att ta ställning till om denna låga prisnivå skall skapas genom att de konsumenter som har otur och får försenade eller dåliga varor (måndagsexemplar) skall bekosta denna låga prisnivå genom att inte få tillräcklig rättelse. Styrelsen finner att dessa risker i huvudsak bör slås ut på alla köpare. Exempelvis bör de seglare som får en en fullgod båt levererad bidra till kompensationen av den som får sin semester förstörd genom att hans nya båt havererar omedelbart efter leveransen. Vad som nu sagts hindrar inte att reglerna om ersättning bör ålägga konsumenterna att anstränga sig att begränsa sina skador. Utredningen har också beaktat denna aspekt.

Sammanfattningsvis finner styrelsen att betänkandet är mycket väl genomarbetat och att förslagen i och för sig är ägnade att läggas till grund för lagstiftning. Ett särskilt problem är emellertid hur den nya konsumentköplagen skall samordnas med reformen av den allmänna köplagen och genomförandet av den nya konsumenttjänstlagen. Tidsmässigt hade det varit önskvärt att ett motsvarande förslag till ny köplag redan förelåg, eftersom konsumentköplagutredningen på åtskilliga punkter vill ha en överensstämmande reglering mellan dessa lagar och då den allmänna köplagen skall (analogt) supplera konsumentköplagen. Samtidigt måste även samordningsbehoven med konsumenttjänstlagen beaktas. I många fall är det likartade problem som behandlas, där mindre olikheter mellan köp och tjänster inte motiverar någon skild reglering (jfr fakultetsstyrelsens remissyttrande över SOU 1979:36). Från denna synpunkt är det bra att konsumentköpsutredningen lagt fram sitt förslag så tidigt att lagrådet och departementet har möjlighet att beakta förslaget, innan en proposition rörande konsumenttjänster läggs fram för riksdagen. För att en annan möjlighet, än att anpassa konsumentköplagen till konsumenttjänstlagen, skall stå öppen, bör således ingen proposition rörande konsumenttjänster läggas fram, förrän remissbehandlingen av konsumentköplagsförslaget är avslutad och departementet kunnat ta del av synpunkterna. I så fall torde det också bli möjligt att beakta den slutprodukt som den nordiska arbetsgruppen kommer fram till rörande köplagen. Tillräcklig anledning att fördröja både konsumenttjänstlagen och konsumentköplagen, ifall det slutliga genomförandet av den nya köplagen drar ut på tiden i flera år, synes emellertid inte föreligga, men vissa

förslag i konsumentköplagen behöver nog anstå tills den nya köplagen genomförs (se nedan).

Prop. 1989/90: 89
Bilaga 3

Fakultetsstyrelsen övergår nu till att behandla de särskilda lagförslagen. I den mån annat inte sågs tillstyrks dessa.

1.9 1983 års småhusköpsutredning

Förslaget till ny konsumentköplag har utformats i nära anslutning till det förslag till ny allmän köplag som är under utarbetande. Konsumentköpsutredningen har också tagit hänsyn till det arbete som pågått inom justitiedepartementet med att bereda konsumenttjänstutredningens förslag till konsumenttjänstlag. De grundläggande synsätten bakom särskilt förslagen till ny konsumentköplag och konsumenttjänstlag är likartade. Dessa förslag är också uppbyggda på ett likartat sätt.

Vi har funnit att förslaget till konsumenttjänstlag har kunnat tjäna som utgångspunkt för vårt arbete med regler rörande förvärv av nya småhus. Allmänt sett får alltså förslaget till ny konsumentköplag, mot den ovan angivna bakgrunden, anses väl förenligt med vårt kommande förslag.

När det gäller den närmare utformningen av reglerna i förslaget till ny konsumentköplag pågår inom utredningen arbete rörande motsvarande frågor när det gäller förvärv av nya småhus. Det vore därför att föregripa vårt kommande betänkande om vi nu närmare uttalade oss om de enskilda reglerna i förslaget till konsumentköplag. Vi har dock inget att invända mot att förslaget läggs till grund för lagstiftning.

Vi vill slutligen nämna att vi f. n. arbetar med sikte på att avge ett delbetänkande, som främst kommer att behandla frågan om skydd för konsumenter som förvärvar nya hus från en näringsidkare. Enligt det utkast till lag som vi f. n. har kommer en ny lag på området att gälla

1. förvärv av fast egendom som är bebyggd med ett nytt bostadshus avsett för en eller två familjer (permanenthus och fritidshus)

2. förvärv av sådant nytt bostadshus som inte utgör fast egendom och

3. åtagande (entreprenadavtal) att helt eller delvis låta utföra det arbete som behövs för att uppföra ett sådant nytt bostadshus som anges ovan.

De problem som rör förvärv av äldre bostadshus tas inte upp i delbetänkandet.

Hur gränsdragningen mellan konsumentköplagen, konsumenttjänstlagen och den lag vi arbetar med bör göras i alla detaljer kan knappast med säkerhet överblickas innan vi har slutfört arbetet med vårt delbetänkande. Vi vill dock ifrågasätta om det är lämpligt att låta konsumentköplagstiftningen utvidgas till att omfatta köp av nya byggnader på ofri grund, om senare sådana köp kommer att täckas av den lagstiftning vi f. n. arbetar med.

1.10 Produktåterkallelsekommittén

Produktåterkallelsekommittén (PÅK) har enligt sina direktiv (Dir 1982:60) att - som ett komplement till gällande lagstiftning om produktsäkerhet - överväga frågan om en lagstiftning för att möjliggöra återkallelse av

farliga varor. Begreppet återkallelse har därvid använts för att täcka ett vitt fält av åtgärder. I direktiven anges att man dit vanligen hänför ett författningsreglerat förfarande av innebörd att en myndighet kan ålägga en näringsidkare att erbjuda sig att ta tillbaka farliga varor som han sålt eller att rätta till säkerhetsbrister i dessa. Ett annat exempel som nämns är att näringsidkaren åläggs att gå ut med information om hur köparna skall undvika vissa faror. Det anges i direktiven också att särskilda överväganden bör ägnas åt tjänstesektorn.

En lagstiftning uppbyggd efter sådana linjer får uppenbarligen principiellt en näringsrättslig-marknadsrättslig karaktär. Det blir fråga om regler av påbudstyp direkt inriktade på att ge direktiv för myndigheters och näringsidkares handlande, regler som har nära anknytning till bestämmelserna om produktsäkerhet i 4 § marknadsföringslagen (MFL). Den föreslagna konsumentköplagen är däremot en rent civilrättslig lagstiftning som ger regler för förhållandet mellan enskilda parter, en näringsidkare och en konsument, vid vissa köp av lös egendom. Det rör sig emellertid här om regler som i princip skall vara tvingande till konsumentens förmån. Flera av dessa regler har till syfte att skydda konsumenter mot gods som inte är tillförlitligt från säkerhetssynpunkt. Det är alltså ett syfte av delvis samma slag som det som skulle bära upp en återkallelsereglering. Mellan de båda regelområdena måste uppenbarligen förekomma ett nära samspel och en växelverkan. För PÅK är det av stort intresse attförsöka belysa dessa förhållanden.

1.11 Landsorganisationen i Sverige (LO)

De ekonomiska följderna av misslyckade köp drabbar konsumenter mycket påtagligt. Därför är det av stor vikt att bättre än hittills reglera detta i lag. LO är således positiv till förbättringarna som föreslås på detta område.

I övrigt godtar LO förslagen och anser att de bör träda i kraft snarast möjligt.

1.12 Handelsanställdas förbund

Huvuddelen av lagens innehåll utgörs av regler om de skyldigheter som åvilar säljaren och de befogenheter som tillkommer köparen ifall säljaren åsidosätter sina förpliktelser. Handelsanställdas förbund anser att reglerna är väl avvägda i huvudsak. Dock vill vi fästa LOs uppmärksamhet på att förbundets medlemmar till stor del består av människor som uppträder som säljarens ombud, dvs affärsanställda.

När det gäller täckningsköp och ersättning för produktskador menar vi att personalen måste ges kunskap om innebörden av detta så att rutiner för handläggning av reklamationer kan ske tillfredsställande på försäljningsställena.

Förbundet menar att det är av vital betydelse för lagens efterlevnad att ombuden ges information om lagens skyldigheter och rättigheter.

När det gäller t. ex. förslaget om informationsplikt där säljarens ansvar utökas, menar vi att det inte är självklart att information ges till säljarens ombud. För att undvika onödiga konflikter mellan konsumenter och säljare krävs att ombuden delges lagens innehåll.

I övrigt har förbundet inget att anmärka utan tillstyrker de förändringar förslaget innebär.

1.13 Tjänstemännens centralorganisation (TCO)

Förslaget till ny konsumentköplag innebär en förstärkning av konsumenternas rättsliga ställning. En väsentlig fördel är att den föreslagna konsumentköplagen i motsats till den nuvarande är fristående från den allmänna köplagen. Den senare skulle alltså inte längre gälla konsumentköp. För den enskilde konsumenten gör detta att lagstiftningen blir lättare att överblicka.

Förslaget till ny konsumentköplag är utformat i nära anslutning till det förslag till ny köplag som för närvarande utarbetas. Det bör enligt TCOs mening vara möjligt att införa en ny konsumentköplag, i huvudsak i enlighet med förslaget, utan att avvakta en ny allmän köplag.

- - - -

Lagförslaget reglerar för konsumenterna viktiga frågor som formerna för avlämnande, när faran för godset övergår till köparen, när köparen kan kräva hävning eller omleverans och inte minst säljarens ansvar vid dröjsmål eller fel i godset. I samtliga dessa avseenden skulle konsumenternas rättsliga ställning stärkas om förslaget genomförs.

1.14 Sveriges Advokatsamfund

Styrelsen finner förslaget väl avvägt och lämpat att ligga till grund för lagstiftning. Styrelsen vill dock framhålla följande.

Styrelsen delar utredningens uppfattning att konsumentköpreglerna bör ha sin plats i en särskild konsumentköplag. Av många skäl är det emellertid angeläget att denna så långt som möjligt är redaktionellt samstämd med den allmänna köplagen och att bestämmelser i konsumentköplagen avviker från motsvarande bestämmelser i den allmänna köplagen endast i den utsträckning som är sakligt motiverad. Det bör alltid vara lätt att konstatera i vilka avseenden konsumentköpreglerna, sådana de framgår av lag, avviker från motsvarande regler i den allmänna köplagen. Ytterligare är det, med hänsyn till det stora antal företag som har att anpassa sig till konsumentköplagens regler, angeläget att konsumentköplagen inte ändras oftare än nödvändigt, och det gäller både innehållsmässigt och redigeringsmässigt. Det nu framlagda förslaget innebär i flera avseenden en förbättring av nu gällande konsumentköplag. Det är emellertid inte så angeläget att få genomfört en ändrad konsumentköplagstiftning att man för den skull bör först genomföra en ny konsumentköplag och därefter ändra den för att anpassa den till en ny eller omarbetad köplag eller behålla den i oförändrat skick trots att den inte helt är anpassad till en ny köplag. Om inte förslag till ny eller omarbetad

köplag och ny konsumentköplag kan framläggas samtidigt bör beslut om ny konsumentköplag anstå tills köplagsreformen genomförts.

Prop. 1989/90: 89
Bilaga 3

Även om de föreslagna reglerna allmänt sett förefaller vara väl avvägda bör, inte minst i konsumenternas intresse, stor vikt fästas vid de påpekanden som gjorts från näringslivsföreträdarna i deras särskilda yttranden av innehåll att de föreslagna skyddsreglerna ibland kan bli så kostsamma för konsumentkollektivet att de verkar till konsumenternas nackdel.

1.15 Sveriges Domareförbund

Föreliggande förslag till konsumentköplag är resultatet av ett utredningsarbete som påbörjades i slutet av 1970-talet. Parallellt därmed har pågått och pågår en bearbetning av det förslag till ny köplag som lades fram av köplagsutredningen (SOU 1976:66).

Det kan konstateras att två ytterst betydelsefulla områden inom förmögenhetsrätten befinner sig i omvandling. Eftersom utredningsarbetet beträffande en ny köplag ännu ej slutförts kan något säkert ställningstagande inte göras hur en ny köplag kommer att harmoniera med föreliggande förslag till konsumentköplag. Förbundet anser att vissa fördelar står att vinna om förslaget kan beredas samtidigt med en ny köplag, beträffande vilken utredningsarbetet inom en snar framtid synes kunna avslutas. Förbundet ställer sig därför avvisande till att en ny konsumentlag skulle träda i kraft så snart som möjligt. Det nära samband som finns mellan ifrågavarande lagar gör att också översynsarbetet av köplagen bör avvaktas.

Ett annat skäl för att låta ikraftträdandet något anstå är att man, om möjligt, bör ha en likartad lagstiftningsteknik inom Norden. Som framgår i betänkandet (sid. 89 f) finns olika uppfattningar bland de nordiska länderna om lämpligheten av att sammanföra regler om konsumentköp i en särskild lag. Danmark och Norge förordar att särregler om konsumentköp införs i de allmänna köplagarna. Kan enighet uppnås mellan de nordiska länderna i detta avseende anser förbundet flera fördelar finns att vinna också därmed.

I förevarande fall förordar utredningen att bestämmelser om konsumentköp samlas i en fristående lag, vilket överensstämmer med gällande ordning. Till skillnad mot 1973 års lag i ämnet har ytterligare ett antal köprättsliga frågor införts i lagen med bl.a. förebilder från den nuvarande köplagen. Förbundet har ingen erinran mot den valda lösningen, men vill dock varna för att lagstiftaren - med hänsyn till det indispositiva elementet i konsumentköplagen - i detalj söker reglera förhållandena mellan säljare och köpare. I stället bör överlåtas till parterna att med stöd av handelsbruk m. m. bestämma och utveckla rättsförhållandena dem emellan. Rättstvister i mindre frekventa situationer bör därför - såsom utredningen anfört - lösas med tillämpning av allmänna köpregler.

Utredningen berör på sid. 91 frågan hur den allmänna köplagens regler skall tillämpas om den särskilda lagen saknar regel. Normalt skall analog

tillämpning ske, men sådan tillämpning skall inte komma ifråga i fall där köplagsregeln har ansetts inte skola gälla vid konsumentköp. Ett exempel på fall då analogi skall vara utesluten är den viktiga regeln i 6 § nuvarande köplag om bundenhet av räkning, som enligt förslaget till ny köplag skall gälla alltid (sid. 201). Förbundet anser att en lagstiftningsmetod, där valet mellan analogi och icke analogi skall göras enbart med ledning av motivuttalanden, leder till missförstånd och oklarheter. Ett klart uttalande i lagtexten är önskvärt.

1.16 Vissa organisationer inom näringslivet

Konsumenters skydd vid varuköp

Vid en lagstiftning om skydd för konsumenters köp av produkter är det enligt vår uppfattning angeläget att man utgår från vad som är ett lämpligt avvägt skydd för konsumenter i gemen i situationer och vid avtalskomplex som inte är alltför sällsynta. Om man däremot inriktar intresset på vad som kan komma att inträffa i undantagsfall skärps kraven på näringsidkarens prestation långt utöver vad som ligger i den vanliga konsumentens intresse. Detta innebär i sin tur - på olika plan - ökade kostnader, vilka ytterst kommer att drabba konsumenterna själva.

Varje reglering, som siktar till ett ökat konsumentskydd, tenderar att kostnadsmässigt belasta konsumentkollektivet. Kostnadernas storlek är dock oftast mycket svåra att uppskatta på förhand. Detta beror på att de ligger på olika plan och kan vara direkta eller indirekta. Vidare är det mycket svårt att isolera effekten av en viss regeländring i konsumentköps-sammanhang, eftersom en mängd andra ändringar samtidigt tillkommer på samma område. Mot bakgrund av att nära nog varje förstärkning av konsumentskyddet kostar pengar bör det emellertid vara angeläget att man allmänt tillägnar sig ett cost/benefit- tänkande. Också här bör genomsnittskonsumentens behov vara vägledande.

Behovet av ett enkelt och lätthanterligt regelsystem är särskilt påtagligt ifråga om köp av konsumentprodukter, som i regel är varor som produceras och säljs i stora serier. Näringsidkare, som tillhandahåller produkter till konsumenterna, har ofta ett mycket stort antal kundkontakter varje dag. Ett invecklat och svårhanterligt regelsystem kommer att kräva betydande resursinsatser från näringsidkarnas sida och leda till byråkrati. Man riskerar också långvariga och onödiga tvistesituationer mellan säljare och köpare. Ett enkelt och lätthanterligt regelsystem, där det klart anges vilka rättigheter och skyldigheter köparna har måste vara ett starkt konsumentintresse.

En lagstiftning om produkter som spänner från de enklaste artiklar, spik, tvål etc, till komplicerade och tekniska produkter - t. ex. bilar och hus - måste utformas så att den låter sig tillämpas på ett smidigt sätt i de många och skiftande förhållanden under vilka den praktiska hanteringen av lagreglerna kommer att äga rum. Mot denna bakgrund finns det anledning att överväga om inte i större utsträckning lagens regler bör vara

dispositiva. Ett generellt tvingande regelsystem återspeglar nämligen ett statiskt synsätt, som på sikt kan göra mera skada än nytta.

Prop. 1989/90: 89
Bilaga 3

Ökad flexibilitet är inte liktydigt med ett försämrat konsumentskydd. Tvärtom gör ett mera flexibelt system det möjligt att skapa regler som är anpassade efter varan och köparnas speciella behov just beträffande denna. Av betydelse i detta sammanhang är också att det redan finns effektiva lagregler som tar sikte på att undanröja oskäligen villkor. Enligt motiven till dessa lagar skall den dispositiva regleringen vara utgångspunkt för domstolarnas bedömning.

Till detta kommer konkurrensens positiva effekter för konsumenterna. Den hårda konkurrensen på konsumentvarumarknaden i Sverige kommer även den att i praktiken ge konsumenten långtgående fördelar, även utan någon tvingande lagstiftning. I vårt yttrande över förslaget (SOU 1979:36) till konsumenttjänstlag har vi närmare utvecklat flera av de principiella synpunkter som tagits upp här ovan. Vi ber att få hänvisa till avsnitt 1 i yttrandet (här bilagt).¹

Utredningens betänkande

Utredningens förslag om att reglera konsumentköpen i en närmast komplett lag hälsas med tillfredsställelse, även om man i viss - men mycket begränsad - utsträckning också i fortsättningen blir hänvisad till analogier från köplagen.

Vid en bedömning utifrån de tidigare anförda allmänna synpunkterna på en konsumentköplagstiftning menar vi dock att utredningens förslag har vissa grundläggande brister. Utredningen har visat en benägenhet att välja schablonlösningar baserade på teoretiska eller principiella resonemang. I alltför ringa grad har hänsyn tagits till situationer som är praktiska och vanliga vid konsumentköp. På flera punkter skulle det ha varit ändamålsenligt att utredningen försökt göra en analys av konsumenternas behov av en viss reglering.

Den metod som nära nog genomgående valts av utredningen är att göra köplagsförslagets dispositiva normalregler till tvingande minimiregler. Härigenom har t. ex. ifråga om skadeståndsansvaret skapats en regelnivå, som knappast torde vara i den vanlige konsumentens intresse och som dessutom varken är praktiskt lätthanterlig eller välfärdsekonomiskt försvarbar.

Oaktat att några exakta siffror inte kan presenteras vill vi hävda, att kostnaderna för konsumentköp kommer att inte oväsentligt öka om konsumentköplagsförslaget genomförs. Förutom ökade ansvarsåligganden medför nämligen förslaget en omfattande administrativ belastning för företagen.

¹Bilagan här utesluten

Den tvingande regleringen på en hög nivå ger heller inte utrymme för den flexibilitet som tidigare efterlysts med tanke på de artskilda produkter som faller under lagens tillämpningsområde.

I några fall har utredningen introducerat nya principer på köpområdet som knappast torde svara mot ett dokumenterat behov hos konsumenterna. Vi tänker här bl. a. på avbeställningsrätten.

Sammanfattningsvis menar vi att utredningen skulle ha åstadkommit ett mera lätthanterligt, praktiskt förankrat och balanserat förslag om man allmänt sett valt en lägre konsumentskyddsnivå. Utredningen borde ha varit mera öppen för att införa dispositiva regler och att lita till konkurrensens förmåga att driva fram avtalsmodeller som ger konsumenterna en förbättrad ställning. Vi menar att utredningen inte heller tillräckligt beaktat den inneboende dynamiken i avtalsvillkorlagstiftningen liksom möjligheterna att genom branschförhandlingar med konsumentverket åstadkomma ändamålsenliga avtalsvillkor. Det är vår bestämda uppfattning att en lösning efter sådana linjer på sikt främjar konsumenternas intressen mera än det mera statiska lösningsalternativ som utredningens förslag representerar.

Samordningen mellan lagstiftningen om konsumentköp, konsumenttjänster och en ny allmän köplag

Utredningen har oförskyllt hamnat i en situation, där man funnit sig böra ta hänsyn till dels ett tidsmässigt längre framskridet förslag om konsumenttjänster, dels ett ännu på utredningsstadiet befintligt arbete på ny allmän köplag.

Trots att förslaget till allmän köplag ännu inte föreligger, har konsumentköplagsförslaget utsänts på remiss. Enligt vår bestämda mening hade man inom justitiedepartementet bort avvakta med konsumentköplagsremissen till dess förslaget om allmän köplag hunnit färdigställas. En samtidig remiss av de två förslagen är en förutsättning för en allsidig bedömning av båda förslagen. Den valda hanteringen av reformarbetet beträffande lagstiftningen på detta centrala och synnerligen viktiga rättsområde är svårförståelig och beklaglig.

Med hänsyn till dessa förhållanden vill vi understryka att vi i detta remissvar endast kan uttala oss om de föreslagna reglernas lämplighet i ett snävt rättsligt perspektiv och mot bakgrund av motivuttalandena i betänkandet.

Eftersom köplagsförslaget kan komma vissa föreslagna lösningar att framstå i nytt ljus och då den slutliga bedömningen av vissa frågor förutsätter tillgång till köplagsförslaget med motiv förbehåller vi oss rätten att återkomma beträffande konsumentköpsförslaget i samband med remissen av förslaget om allmän köplag. Trots det framskridna stadium i vilket förslaget till lagstiftning om konsumenttjänster befinner sig vill vi ånyo upprepa vår i olika sammanhang gjorda hemställan om att den slutliga behandlingen av köp- och tjänstelogstiftningarna samordnas. Även småhusköpskommitténs arbete måste beaktas i sammanhanget. Detta är

det enda sätt varpå i praktiken man kan tillgodose det självklara kravet om harmoni mellan lagstiftningarna.

Prop. 1989/90: 89
Bilaga 3

Sammanfattning

Allmänt bör en lag om konsumentköp vara inriktad på genomsnittskonsummentens behov. Kostnaderna till följd av lagstiftningen kommer därigenom att ligga på en rimlig nivå, samtidigt som den vanliga konsumentens skyddsintressen blir tillgodosedda.

Därutöver måste en konsumentköplag tillhandahålla ett enkelt och lätthanterligt regelsystem. Det är här fråga om produkter som produceras och säljs i stora serier. Näringsidkare som säljer till konsument har följaktligen ett stort antal kundkontakter varje dag. Alla parter är därför betjänta av bestämmelser som är enkla att tillämpa och som är anpassade till den praktiska verkligheten.

En lag som gäller för konsumentköp, vilket kan avse både enkla och synnerligen komplicerade produkter, måste också lämna utrymme för flexibla och produktrelaterade lösningar.

Sett utifrån dessa allmänna krav på en lagstiftning om konsumentköp menar vi att utredningens förslag lider av grundläggande brister. Särskilt beklagligt är att förslaget inte är ägnat att skapa ett praktiskt regelsystem, som är enkelt att tillämpa för konsumenter och näringsidkare.

Utredningen skulle ha åstadkommit ett mera lätthanterligt praktiskt förankrat, och balanserat förslag om man allmänt sett valt en lägre skyddsnivå. Utredningen borde ha varit mera öppen för att införa dispositiva regler och att lita till konkurrensens förmåga att driva fram avtalsmodeller som ger konsumenterna en förbättrad ställning. Utredningen har inte heller tillräckligt beaktat den inneboende dynamiken i avtalsvillkorlagstiftningen liksom möjligheterna att genom branschförhandlingar med konsumentverket åstadkomma ändamålsenliga avtalsvillkor.

Ifråga om förslagets enskildheter har vi främst riktat kritik mot felreglernas utformning beträffande krav på förpackning och anvisningar, ansvaret för marknadsföringsuppgifter av annan än säljaren, tolkningen av tidsbestämda garantier, preskriptionstidens förlängning, avhjälpningsreglerna, näringsidkarens skadeståndsskyldighet samt konsumentens generella rätt till avbeställning.

Slutligen har vi riktat uppmärksamheten på att det nu pågår ett flertal lagstiftningsprojekt på köp- och konsumenträttens områden som har ett nära samband med varandra. Det är nödvändigt att lagstiftningarna samordnas och att slutbehandlingen av dessa ärenden så långt möjligt drivs parallellt inom departementet.

1.17 Sveriges köpmannaförbund

Förslaget till ny Konsumentköplag innebär att man i stor utsträckning gör det allmänna köplagsförslagets dispositiva regler till tvingande minimiregler för konsumentköpens del. Det allmänna köplagsförslaget föreligger

än så länge endast i utkast och saknar lagtekniska motiv. Detta innebär att det är svårt att ta direkt ställning till innebörden och följderna av konsumentköpsutredningens framlagda förslag. Någon närmare analys av de konsekvenser som det innebär att göra dispositiva regler till tvingande har icke gjorts.

Vissa regler bör vara tvingande till konsumentens fördel. Större utrymme borde dock ges i utredningens förslag till frivilliga överenskommer mellan konsument och detaljist, vilket även gagnar konsumentintresset.

De skyddsregler som föreslagits i utredningens betänkande är ofta mycket komplicerade till sin natur vilket administrativt kommer att medföra en belastning på företagen i kostnadshänseende och som kan komma att verka fördyrande på konsumentledet. Detta har icke beaktats i utredningens förslag. Någonanalys av de kostnadsökningar som konsumentköplagens tvingande regler totalt sett innebär är inte genomförd.

Konsumentköplagen bör också till sitt huvudsakliga syfte vara till gagn för den genomsnittlige konsumenten. Ett flertal regler i utredningens förslag är emellertid avpassade för extrema förhållanden och kan på grund därav ge upphov till onödiga och kostnadskrävande utredningar från såväl köparens som säljarens sida. Detta kan icke vara lämpligt.

Det bör också beaktas att förslaget till konsumentköplag till uteslutande del är tvingande till konsumentens förmån. Säljaren å sin sida har att i första hand tillämpa den allmänna köplag som för närvarande är gällande. Den allmänna köplagen är dock dispositiv vilket ofta leder till att avtalsvillkoren mellan leverantören och köpmannen blir mindre långtgående än de regler som kommer att gälla mellan köpmannen och konsumenten. Det är därför synnerligen viktigt att detaljistledet får möjlighet att återföra de krav som konsumenten med stöd av konsumentköplagen kan komma att ställa på detaljisten. Enligt förbundet är det rimligt att ansvaret för kostnaden i konsumentledet slutligen belastar det led i distributionen ur vilket ansvaret härrör. Om så icke blir fallet kommer de tvingande reglerna i konsumentköplagen att medföra kostnadsökningar för konsumentkollektivet.

Lagen om oskäligen avtalsvillkor mellan näringsidkare har trätt ikraft 1 juli 1984. Det är ännu för tidigt att bedöma vilka verkningar lagen kan få för detaljister och servicegivare. Förbundet sätter tilltro till lagens anda och vill framhålla att dess tillämpning måste medföra en rättvis fördelning utav kostnadsansvaret för t. ex. felaktiga produkter som distribuerats och försåljs inom detaljistledet. Härvid hänvisas särskilt till det yttrande som avgivits av de sakkunniga Bergström och Holm.

Ur konsumentskyddssynpunkt är det också angeläget att rättsförhållandet mellan näringsidkarna är lösta på ett tillfredsställande sätt. En reklamation i konsumentledet påverkas troligen utav detaljistens möjligheter att återföra kravet. Det är därför ytterst angeläget att en

1.18 SHIO-Familjeföretagen

SHIO-familjeföretagen har i detta ärende nära samrätt med näringslivets övriga organisationer och inte minst Sveriges Köpmannaförbund, med vilken organisation SHIO-Familjeföretagen har ett utvecklat samarbete då bägge organisationers medlemmar till helt övervägande del består av småföretag. Vi ansluter oss därför till de remissyttranden som lämnats av dels Köpmannaförbundet, dels Näringslivets delegation för marknadsrätt med flera. (SHIO-Familjeföretagen är också ansluten till denna delegation.) De bägge remissyttrandena kompletterar varandra.

Vi hänvisar också till det särskilda yttrandet till utredningsförslaget från de sakkunniga Holm och Bergström, den senare nominerad av SHIO--Familjeföretagen.

Vi vill särskilt understryka vad Köpmannaförbundet anfört som allmänna synpunkter. Där betonas att förslaget till konsumentköplag är uteslutande tvingande till konsumentens förmån. Säljaren å sin sida har att i första hand tillämpa den allmänna köplagen som dock är dispositiv, vilket ofta leder till att avtalsvillkoren mellan leverantören och köpmannen blir mindre långtgående än de regler som kommer att gälla mellan köpmannen och konsumenten. Det är därför synnerligen viktigt att detaljistledet får möjlighet att återföra de krav som konsumenten med stöd av konsumentköplagen kan komma att ställa på detaljisten. Det naturliga är att ansvaret för kostnaden i konsumentledet slutligen belastar det led i distributionen ur vilket ansvaret härrör. Annars kommer de tvingande reglerna i konsumentköplagen att medföra kostnadsökningar för konsumentkollektivet som helhet.

Vidare betonas i Köpmannaförbundets yttrande att det är angeläget ur konsumentskyddssynpunkt att rättsförhållandet mellan näringsidkarna är lösta på ett tillfredsställande sätt. En reklamation i konsumentledet påverkas troligen av detaljistens möjligheter att återföra kraven. Det är därför ytterst angeläget att en rimlig balans uppnås mellan de olika grupper som för varan fram till konsumenten.

Beträffande utredningsförslaget anser vi sammanfattningsvis att detta lider av vissa brister. Förslaget är inte ägnat att skapa ett praktiskt regelsystem som är enkelt att tillämpa för konsumenter och näringsidkare. Utredningen skulle åstadkommit ett mera lätthanterligt praktiskt förankrat och balanserat förslag. Utredningen borde ha varit mera öppen för att införa dispositiva regler och att lita till konkurrensens förmåga att driva fram avtalsmodeller som ger konsumenten en förbättrad ställning.

I fråga om förslagets enskildheter har vi i likhet med övriga näringslivsorganisationer främst riktat kritik mot felreglernas utformning beträffande krav på förpackning och anvisningar, ansvaret för marknadsföringsuppgifter av annan än säljaren, tolkningen av tidsbestämda garantier,

preskriptionstidens förlängning, avhjälpningsreglerna, näringsidkarnas skadeståndsskyldighet samt konsumentens generella rätt till avbeställning.

Prop. 1989/90: 89
Bilaga 3

Slutligen vill vi också rikta uppmärksamheten på att det nu pågår ett flertal lagstiftningsprojekt på köp- och konsumenträttens område som har ett nära samband med varandra. Det är nödvändigt att lagstiftningarna samordnas och att slutbehandlingen av dessa ärenden så långt möjligt drivs parallellt inom departementet. Exempelvis måste förslaget till allmän köplag föreligga innan definitiv ställning kan tas till en konsumentköplag. Även beträffande produktansvaret bör pågående lagstiftningsarbete avvaktas. Hänsyn måste vidare tas till utvecklingen inom området för avtalsvillkor mellan näringsidkare, där den nya lagen från 1 juli 1984 har skapat nya förutsättningar.

1.19 Kooperativa förbundet (KF)

I detta slutbetänkande föreslår utredningen, att de civilrättsliga reglerna om konsumentköp av lös egendom i princip samlas i en fristående konsumentköplag. Förslaget tillgodoser härigenom ett önskemål, som KF framfört i ett flertal remissyttranden alltsedan förslaget till den gällande konsumentköplagen lades fram 1972. KF välkomnar därför naturligtvis förslaget. Härutöver vill KF tillägga att utredningen på ett berömvärt sätt tillgodosett, att förslaget är samordnat med befintliga förslag till allmän köplag och konsumenttjänstlag.

KF tillstyrker sålunda förslagets form. Detta gäller även huvuddelen av innehållet i de enskilda bestämmelserna i förslaget. Beträffande några av dessa finns det emellertid anledning att framföra vissa synpunkter.

Avslutningsvis vill KF framhålla (i likhet med utredningens majoritet), att den nya Konsumentköplagens genomförande inte bör fördröjas av kvarstående arbete på den allmänna köplagen. Av allt att döma tycks visserligen resultatet av den nordiska köplagsgruppens arbete med allmänna köplagar vara i det närmaste fullbordat. Men erfarenheterna hitintills av förseningarna härmed ger anledning att betona, att önskemål om rättsteknisk perfektion inte behöver tas till intäkt för ytterligare fördröjning av det nu föreliggande förslagets genomförande. Det är enligt KFs mening ifråga om de enskilda transaktionerna mellan näringsidkare och konsument som det är mest angeläget med en rättslig balans, och detta bör särskilt beaktas under en konjunkturperiod när andra konsumentpolitiska aktiviteter av resursskäl hålls tillbaka.

1.20 Lantbrukarnas riksförbund (LRF)

LRF tillstyrker i och för sig att lagreglerna om konsumentköp samlas i en fristående konsumentköplag och att den allmänna köplagen alltså inte skall gälla sådana köp. Dock anser LRF att resultatet av det pågående nordiska gemensamma arbetet med en ny allmän köplag bör avvaktas och en samordning ske innan en ny konsumentköplag i Sverige antages. LRF anser att den allmänna köplagen och konsumentköplagen bör antagas och

träda i kraft samtidigt. LRF har även en del invändningar i skilda sakfrågor varom mera nedan.

Prop. 1989/90: 89
Bilaga 3

1.21 Finansbolagens förening

Den föreslagna konsumentköplagen synes ha endast begränsad tillämpning på finansbolagens verksamhetsområde. Föreningen har, från de utgångspunkter föreningen har att beakta, inget att invända mot lagförslaget.

1.22 Bilindustriföreningen

Bilindustriföreningen instämmer i det särskilda yttrande som lämnats av de sakkunniga i konsumentköpsutredningen, Lennart Wiberg och Lars Lindahl. Vi hänvisar också till de remissyttranden som lämnats av Sveriges Industriförbund och Motorbranschens Riksförbund (MRF). Därutöver vill vi särskilt framhålla följande.

Innan konsumentpolitiska reformer genomförs, bör konsumenternas önskemål och behov noggrant utredas. Analyser bör göras, hur en viss konsumentpolitisk åtgärd påverkar priset på produkten. Kostnads-/nyttanalyser bör göras så långt som möjligt. Vi saknar dessa moment i konsumentköpsutredningens betänkande.

Den nya konsumentköplagen medför ökade priser/kostnader för flertalet konsumenter, eftersom de får vara med och betala de ökade kostnader som producenter och säljare kommer att drabbas av om förslaget genomförs. I dagens ekonomiska läge, där inflationsbekämpningen ges högsta prioritet, är det inte rimligt att införa ny fördyrande konsumentlagstiftning.

1.23 Motormännens riksförbund (M)

Avslutningsvis vill M poängtera att ju mer ansvar som ålägges näringsidkare som säljer i sin yrkesmässiga verksamhet desto mer ökar risken för s. k. oseriös handel. M hävdar därför att det är på sin plats att, i likhet med vad som gäller inom resebyråbranschen, ålägga näringsidkare inom bilbranschen skyldighet att genom försäkring eller på annat sätt ställa garantier för att köparen i praktiken erhåller vad han enligt domstol eller Allmänna Reklamationsnämnden ansetts berättigad till.

1.24 Sveriges villaägareförbund

Se avsnitt 2.20.

1.25 Båtbranschens riksförbund

Efter att ha fått möjlighet att ta del av Näringslivets Delegation för Marknadsrätt med flera organisationers yttrande, finner vi att vi kan ansluta oss till de där anförda synpunkterna.

Vi vill, för båtbranschens räkning, särskilt framhålla vikten av att de i organisationernas yttrande framförda synpunkterna vad gäller förmedling, funktionsgaranti och avbeställningsrätt beaktas. Prop. 1989/90: 89
Bilaga 3

1.26 Svenska Försäkringsbolags Riksförbund

Inledningsvis vill riksförbundet ifrågasätta värdet av och brådskan med att lägga fram en utredning som i centrala delar vilar på en annan, ännu icke presenterad utredning - köplagsutredningen, särskilt som departementet informerat om att köplagsutredningen kan väntas redan den 15 december 1984. Det är svårt att uttala sig med någon bestämdhet innan "huvudförslaget" lagts fram. Som utredningen också framhållit, är det väsentligt att det blir så stor överensstämmelse som möjligt mellan en allmän köplag och en konsumentköplag. Ingen av de nya särregler som föreslås för konsumentköp förefaller tillräckligt angelägen för att motivera denna brådska. Med denna grundinställning vill riksförbundet kommentera några delar av förslaget särskilt.

1.27 Folksam

Utredningen föreslår att alla lagregler som rör konsumentköp nu samlas i en ny konsumentköplag. Lagförslaget har enligt vår mening fått en i allt väsentligt välavvägd utformning.

Det är i och för sig lämpligt att den fortsatta beredningen av lagförslaget samordnas med det kommande förslaget till ny allmän köplag, som för närvarande bereds i nordiskt samarbete, så att onödiga olikheter mellan lagförslagen kan undvikas. Eftersom konsumentköplagsförslaget innefattar en rad betydelsefulla förstärkningar av konsumentens rättigheter är det ändå lämpligt att ny lagstiftning genomförs så snart som möjligt. Det torde därför inte vara nödvändigt att avvakta slutresultatet av arbetet med den allmänna köplagen om detta skulle komma att dra ut på tiden.

1.28 Konsumentvägledarnas förening

Vi finner förslaget bra genom att lagreglerna om konsumentköp samlas i en fristående konsumentköplag, och genom att den allmänna köplagen inte skall gälla sådana köp. Det kommer att underlätta för alla, som önskar, att sätta sig in i vilka regler som gäller konsumentköp och säkerställa en enhetligare bedömning i rådgivningsarbetet om konsumenters rättigheter och skyldigheter.

Att reglerna, förutom på några få punkter, skall vara tvingande till konsumenternas förmån tror vi på litet längre sikt kommer att verka i en förenklande riktning vid tillämpningen av lagen och påskynda tvistlösandet. Vid tvist bör konsumenten ges tolkningsföreträde.

Något som talar emot möjligheterna att lösa tvister i större utsträckning än i dag på ett lokalt plan är de många oprecisa uttrycken i den nya lagen

såsom: "är till *nackdel* för konsumenten", "till konsumentens *förmån*" "tillhandahålla en *väsentlig del* av materialet", *skäl*ig tid", *väsentlig betydelse* för köparen", "en *okunnig* granskare", etc. För att kunna tolka lagens många oklara begrepp bör lagstiftaren i propositionen ge tydliga exempel för tillämpningen av lagen. Att hänvisa alla svävande begrepp till rättsutslag skulle medföra stora kostnader för konsumenten - såväl vad gäller tid som pengar - samt också innebära ett omfattande, tidsödande arbete för konsumentvägledarna och andra som har att arbeta med rådgivning i konsumenträtt. Det torde finnas ett så omfattande underlag efter Allmänna Reklamationsnämndens mångåriga verksamhet, att man med ledning därav skulle kunna beskriva hur många oklara begrepp i lagen bör tolkas.

Prop. 1989/90: 89
Bilaga 3

1.29 Kooperativa konsumentgillesförbundet

Förslaget tycks i stort innebära tillfredsställande förbättringar för konsumenten men några påpekanden och förslag till ändringar vill vi göra.

1.30 Sveriges trähusfabrikers riksförbund

En ny konsumentköplag kommer att i många fall gälla för trähusfabrikerna när dessa säljer s. k. monteringsfärdiga småhus till konsumenter.

Eftersom försäljning av monteringsfärdiga småhus skiljer sig markant från försäljning av annan lös egendom, synes det erforderligt att inledningsvis redovisa principerna för de olika tillvägagångssätt, som tillämpas av trähusföretagen vid försäljning av monteringsfärdiga trähus.

Allmänt

När en konsument bestämt sig för att köpa ett monteringsfärdigt trähus av ett trähusföretag tecknas ett leveransavtal mellan parterna. Avtalet registreras hos företaget och visst förberedelsearbete och viss planering startar. I avtalet fastslås objektet, priset och säljarens åtaganden i övrigt, medan däremot tidpunkten för leverans inte kan bestämmas. Möjligen kan beräknad leveransmånad anges i avtalet.

Leveranstid

Det huvudsakliga skälet till att leveranstidpunkten ej bestäms i avtalet är, att ingen av parterna vid avtalstillfället vet - eller ens kan bestämma - när leverans kan ske. Efter det att avtal träffats måste köparen ansöka om - och få - bl. a. byggnadslov, byggnadskreditiv och statligt bostadslån. Regelmässigt upprättar trähusföretagets representant erforderliga ansökningshandlingar med därtill hörande ritningar och beskrivningar åt köparen. Tidsåtgången för endast behandlingen av dessa ansökningar hos respektive myndighet varierar mycket - i olyckliga fall kan det ta upp till ett halvår.

Först sedan köparen fått beslut om byggnadslov och statliga lån samt ordnat finansieringen kan han börja förbereda grundläggningen och överväga lämplig tidpunkt för leverans av det monteringsfärdiga trähuset. Eftersom köparens förberedande arbete ofta sker i samråd med trähusföretagets representant, kan företaget dock i stora drag planera in tillverkningen av huset i fabriken. Bestämt beslut om tidpunkten för leverans fattas emellertid först sedan köparen gjort s. k. avrop, dvs. meddelat företaget att förberedelserna är klara och när leveransen kan tas emot.

Objektet

Objektet för avtalet varierar, dels med hänsyn till förtillverkningsgrad, dels till följd av omfattningen av trähusföretagets åtagande.

Förtillverkningsgraden kan i princip indelas i tre varianter, nämligen småblock, storblock och volymelement. Småblock innebär att väggelementen är rumshöga och högst 1,2 meter breda. Vid storblockstillverkning är väggelementen väsentligt bredare, ibland upp till husets längd. Vid s. k. volymhustillverkning tillverkas husen i kuber, som är rumshöga och begränsade i längd och bredd av de regler, som gäller för vägtransporter. Förtillverkningsgraden av övriga komponenter till huset, exempelvis tak och takstolar, innerväggar och golv, varierar.

Omfattningen av företagens leveranser vid små- och storblockstillverkning kan variera avsevärt. Något företag kan således leverera enbart stommen till huset, medan ett annat levererar all inredning och utrustning, som dessutom behövs (t. ex. snickerier, köks- och badrumsinredningar, mattor, tapeter, taktegel). Vid volymhustillverkning levereras kuberna regelmässigt fullt färdiga med såväl ytterväggsbeklädnad som installationer, tapeter och golvbeklädnad på plats.

Åtaganden i övrigt

Förutom leverans av det monteringsfärdiga huset i dess olika utföranden kan företagen - även här i varierande omfattning - åta sig arbeten på byggnadsplatsen. Vid t. ex. storblocksleveranser, som måste lossas från lastbil med hjälp av kran, åtager sig företagen också ofta att i samband med lossningen montera väggarna på av köparen i förväg färdigställd grund. Vissa andra företag kan åta sig att göra s. k. stommontering, medan andra gör såväl grundsom allt annat arbete på byggplatsen. Vid leverans av ett inflyttningsfärdigt hus kan åter vissa finisharbeten, som exempelvis målning och tapetsering, vara undantaget, eftersom köparen tror sig om att kunna utföra dessa arbeten själv.

Marknadsföring

Flertalet företag marknadsför sina produkter med hjälp av visningshus, huskataloger eller annat material, som visar ett antal "standardhus" med bestämt material samt färdiga konstruktioner och planlösningar. Det är dock mer undantag än regel att köparna bestämmer just ett av dessa

standardhus. Flertalet köpare gör således andra materialval eller ändrar i planlösningarna, vilket också medför omkonstruktioner i större eller mindre omfattning. Ett husköp kan således inte jämföras med exempelvis ett Ikea-köp av en hopsättbar bokhylla, som bara finns i vissa standardutföranden.

Finansiering

Köparna finansierar sina husköp med dels en kontantinsats och dels ett byggnadskreditiv. Kontantinsatsen används regelmässigt för sådana kostnader som uppkommer i början, exempelvis tomtkostnad, lagfarts- och inteckningskostnader samt anslutningsavgifter. Kostnaderna för själva bygget - grundläggning, husleverans, montering etc - betalas från byggnadskreditivet i olika poster i anslutning till byggets framåtskridande.

1.31 Kristianstads kommun

En klar svaghet i lagförslaget är de punkter som lämnar utrymme för avtal som avviker från lagen, även om konsumenten därigenom får en mindre förmånlig ställning än lagen ger honom. Av nämndens mer än tioåriga verksamhet framgår klart att konsumenten är den svagare parten när det gäller att sluta avtal, så denna möjlighet kommer med högsta sannolikhet att innebära att konsumenten får en sämre rätt än vad lagen annars skulle ge honom/henne.

Vidare saknar nämnden ett generellt beslut om öppet köp, vilket skulle ha inneburit konkurrens på lika villkor för företagen och en tryggare värld för konsumenten.

Kristianstads kommuns konsumentnämnd konstaterar att man i stort ställer sig bakom det föreliggande förslaget i ny Konsumentköplag men hemställer även att Justitiedepartementet med beaktande av vad som ovan framförts genomför erforderliga ändringar i akt och mening att beakta dessa rimliga konsumentkrav.

1.32 Sveriges pälshandlares riksförening

Riksföreningen utgör riksorganisationen för de egentliga fackhandlarna i pälsbranschen med ca 100 medlemsföretag i hela Sverige. Många av medlemmarna är samtidigt medlemmar i Sveriges Körsnärsmästareförening (där medlemskapet är personligt).

Våra medlemmar säljer dels konfektionspälsar, dels egentillverkade pälsplagg, det sistnämnda i stor omfattning. De berörs alltså i hög grad av utredningens förslag, särskilt i sin egenskap av tillverkare utav den föreslagna regeln om avbeställningsrätt.

Vi vill därför trots att vi inte är remissinstans framföra våra synpunkter på utredningsförslagen.

Vi har inget att invända mot utredningens huvudsakliga tankegång att konsumenten ska ha ett bättre skydd på marknaden, tvärtom.

Däremot kan vi inte utan vidare gå med på förslaget att likställa underlåtna upplysningar med fel och vi avstyrker bestämt idén om en i princip obegränsad avbeställningsrätt. Vi har också invändningar mot förslagen såvitt avser kostnaderna för avhjälpande av fel, säljarens skadeståndsskyldighet och produktansvaret.

Konsumentskydd

Vi har i många år, tyvärr med ganska liten framgång, försökt förmå Konsumentverket att mer aktivt ingripa mot det vilseledande av konsumenterna som utgör det dominerande inslaget i tidningsannonseringen av påls, särskilt i de stora Stockholms-tidningarna. Som ett representativt uttryck för vår ståndpunkt hänvisar vi till ett inlägg i verkets tidskrift Konsumenträtt & Ekonomi 1/1985, som bilägges.

Om och i den mån köparens skydd kan stärkas genom den nya lagen är det alltså av godo. Tyvärr undergrävs dock detta ökade skydd genom andra åtgärder som får motsatt verkan: nedskärning av rättsskyddet, minskade anslag till Konsumentverket (som dock enligt vår bestämda åsikt lätt kan balanseras genom en riktigare prioritering.)

2 Tillämpningsområdet

2.1 Hovrätten för Västra Sverige

Den hitillsvarande konsumentköplagen har visat sig vara ganska sårbar för angrepp genom kringgående manövrer. Hitillsvarande erfarenheter i nämnda avseende har tillvaratagits i förslaget. Kringgåendemöjligheterna i förmedlingsfall har hindrats genom att förmedlare gjorts solidariskt ansvariga jämte säljarna (jfr situationen i 123 § SjöL). För fall då parterna underlåtit att precisera viss leveranstid införs nu den nya regeln att leverans anses skola ske inom skälig tid; en dröjsmålsfrist kan därmed börja löpa. Garantiregleringen tar ett stort steg framåt genom regler om funktionsgarantier. Utvidgningen av tillämpningsområdet till all lös egendom, däribland sålunda till monteringsfärdiga hus och bostadsrätter, synes vara motiverad.

2.2 Stockholms tingsrätt

Överväganden

1 § 1 st. Utredningen föreslår en utvidning av konsumentköplagens tillämpningsområde så att lagen skall gälla köp av lös egendom. Det är inte känt att det vid rättstillämpningen framkommit behov av en sådan utvidgning. Några direkta fördelar med en utvidgning har inte heller anförts av utredningen. Förvärv av sådan egendom som faller utanför

den nuvarande lagens område - t.ex. köp av byggnad på annans grund, bostadsrätt eller aktier - kan inte sägas utgöra typiska konsumentköp. Vid sådana köp är även säljaren i regel en privatperson. Visserligen förmedlas dessa köp ofta av en näringsidkare, men det kan ibland vara svårt att avgöra om förmedlaren företräder säljaren eller köparen. Behovet av särskilda regler till skydd för konsumenterna gör sig här inte med samma styrka gällande. Det torde också vara svårare att utforma en konsumentköplag som skall passa all lös egendom. Tingsrätten avstyrker den föreslagna utvidgningen.

1 § 2 st. Utredningen föreslår här en nyhet, nämligen att förmedlande näringsidkare jämte säljaren ansvarar för säljarens förpliktelser på grund av köpet. Därvid anföras bl.a. att en näringsidkare i de flesta fall torde ha betydligt bättre möjligheter än en privat säljare att avhjälpa fel. Detta stämmer enligt tingsrättens mening knappast vid försäljning av bostadsrätter, värdepapper och byggnader på annans grund. En sådan ändring kommer sannolikt att medföra minskade möjligheter för en säljare att anlita förmedlare eller medför att det blir dyrare, eftersom förmedlaren kan antas ta ut högre provision. Utredningen pekar även på andra nackdelar. Det kan ifrågasättas om nackdelarna kommer att uppvägas av den förbättrade trygghet köparen skulle uppnå om man införde bestämmelsen. Tingsrätten ställer sig därför tveksam till förslaget.

2.3 Marknadsdomstolen

1 §

Marknadsdomstolen anser liksom utredningen att all lös egendom - frånsett tomträtt - skall omfattas av lagen. Som beteckning för köpeobjektet används i lagen uttrycket "gods". Starka juridiska skäl talar otvivelaktigt för detta inom köprätten vedertagna språkbruk. För konsumenter i allmänhet har dock ordet "gods" säkerligen en annan innebörd. Lagen blir därför på denna viktiga punkt betydligt mera svårförståelig för konsumenterna än den nuvarande konsumentköplagen där köpeobjektet betecknas som "vara". Marknadsdomstolen förordar att den nuvarande lagens terminologi behålls. Utvidgningen av lagens räckvidd bör kunna komma till uttryck genom att det anges att vad som sägs om varor gäller även annan lös egendom som lagen omfattar. Även den allmänna köplagen bör på samma sätt kunna anpassas till allmänt språkbruk på denna punkt.

I paragrafen anges att lagen gäller "om köparen är konsument". Med uttrycket "konsument" åsyftas en enskild fysisk person (s. 256). Det bör dock uppmärksammas mera än som skett i betänkandet att begreppet inte har en entydig innebörd och användning i konsumentlagstiftningen. Marknadsdomstolen vill understryka att ordet "konsument" i sig inte utan vidare har den angivna innebörden. Sålunda avses med "konsument" i 2 § marknadsföringslagen även annan än privatperson (se prop. 1970:57 s. 88).

Lagen föreslås bli tillämplig vid köp av lös egendom som är avsedd huvudsakligen för enskilt ändamål, när köparen är konsument och säljaren är en näringsidkare som säljer godset i sin yrkesmässiga verksamhet (1 § 1 st). Avgränsningen av de parter som skall omfattas av lagstiftningen överensstämmer med vad som i allmänhet gäller i konsumentskyddande lagstiftning. Lagen kommer dock att omfatta ett större antal köpeobjekt än den nu gällande konsumentköplagen. Från att nu gälla köp av varor föreslås lagen gälla köp av lös egendom. Motsvarande avgränsning av tillämpningsområdet görs i utkastet till ny allmän köplag. Konsumentverket tillstyrker den föreslagna utvidgningen av lagens tillämpningsområde.

Avgränsningen av de köpeobjekt som lagen avses omfatta, görs i lagförslagets inledande mening. Redan där övergår man dock från att beteckna köpeobjekten som lös egendom, till att använda beteckningen gods. Att dessa båda beteckningar är avsedda att vara synonyma framgår på sid 96 f.

Många av de objekt som innefattas i beteckningen lös egendom är dock inte av det slag som i normalt språkbruk betecknas gods. Som exempel på detta kan nämnas flera av de köpeobjekt som omtalas på s. 255 f i betänkanDET, exempelvis byggnad på annans mark, nyttjanderätter, panträtter, fordringar och värdepapper. Mot bakgrund av detta anser Konsumentverket det vara värdefullt om det i lagen uttryckligen slås fast att begreppen lös egendom och gods har samma innebörd.

Avgränsningen mot tjänster

Förslagets 2 § 2 st behandlar avgränsningen till konsumenttjänstlagens tillämpningsområde. Ett avtal enligt vilket den som skall leverera gods skall utföra arbete eller någon annan tjänst skall inte anses som köp, om tjänsten utgör den övervägande delen av hans förpliktelse. En motsatsvis tolkning av detta leder till att avtalet skall betraktas som ett köp i de fall köpet utgör den övervägande delen av förpliktelsen.

Konsumentverket har ingen invändning mot denna avgränsning. Det borde dock komma till direkt uttryck i lagen att avtalet skall betraktas som ett köp när köpet utgör den övervägande delen av förpliktelsen. Ett klargörande på denna punkt skulle vara värdefullt med tanke på alla de vanliga vardagssituationer där gränsdragningen kan bli aktuell, exempelvis vid installation av en hushållsmaskin eller montering av ett kök. Konsumentverket föreslår att den bestämmelse i lagrådsremissen med förslag till konsumenttjänstlag som stadgar att lagen inte omfattar installation, montering eller annat arbete som en näringsidkare utför för att fullgöra ett avtal om köp av lös sak, tjänar som förebild.

Förmedling av gods

Lagförslaget innebär en avsevärd förbättring av konsumentens ställning i de fall näringsidkare uppträder som förmedlare. Förmedlaren föreslås

bli solidariskt ansvarig med säljaren för de skyldigheter som enligt lagen åvilar säljaren (1 § 2 st).

Prop. 1989/90: 89
Bilaga 3

Enligt verkets erfarenheter är problem med förmedling särskilt vanligt förekommande i fråga om bil- och båtköp. I dessa branscher bedriver förmedlaren ofta verksamheten i egna lokaler och köparen är inte alltid införstådd med att förmedlaren inte har ställningen av säljare. Även om det klargörs att det är fråga om förmedling är köparen ofta omedveten om att han inte kan göra befogenheter rörande fel i godset gällande gentemot förmedlaren.

Det föreslagna förmedlaransvaret får störst betydelse vid försäljning av varor. Verket vill dock uttrycka sin tillfredsställelse med att regeln, genom den samtidiga utökningen av lagens tillämpningsområde, även kommer att omfatta bl a förmedling av nyttjanderätter. Om utredningens förslag genomförs kommer lagen t ex att precisera mäklarens ansvar vid försäljning av bostadsrätter. I de, i och för sig kanske sällsynta, fall köprättsliga påföljder aktualiseras vid sådana överlåtelser, kommer utredningens förslag att leda till en skärpning av mäklarens ansvar.

2.5 Allmänna reklamationsnämnden

Beträffande partsförhållandet (1 § 1 st) föreslås samma avgränsning som för närvarande gäller i konsumentköplagen. ARN vill i detta sammanhang peka på de tillämpningsproblem som kan uppstå om konsumenter i samverkan köper varor av en näringsidkare. Det kan gälla en ideell förening, t ex en idrottsklubb, där varor köps för de enskilda medlemmarnas bruk. Utredningen redogör för det danska förslaget till köplag enligt vilket definitionen av konsumentköp är något vidare och även täcker fall då köparen är en juridisk person som inte handlar i förvärvssyfte. En sådan utvidgning kunde kanske också vara en lämplig ordning i Sverige. Eftersom övrig konsumenträttslig lagstiftning laborerar med det snävarare begreppet bör dock en eventuell sådan förändring inte genomföras bara i konsumentköplagen utan även i de övriga författningarna.

När man nu tänker sig en i stort sett heltäckande reglering av konsumentköp finner ARN det naturligt att köpeobjektet utvidgas från vara till lös egendom och att lagen i tillämpliga delar även skall gälla byte (1 § 1 st och 3 st).

Utredningen tar på s. 258 upp frågan om konsumentköplagens tillämplighet på exekutiv försäljning. Utredningen synes medge att rättsläget inte är alldeles kristallklart men finner, med hänvisning till ett utlåtande från departementetschefen i propositionen med förslag till utsökningsbalk, antagligt att konsumentköplagen inte skall tillämpas på sådana köp vare sig det kronofogdemyndigheten själv som ombesörjer försäljningen eller denna omhändertas av någon annan för myndighetens räkning. Utredningen förordar inte att denna fråga tas upp till omprövning nu.

ARN har haft att pröva denna fråga vid några tillfällen och har därvid gett lagen ett mera vidsträckt tillämpningsområde. Nämnden hänvisar till

bilagda beslut 1982-10-25 och 1984-10-25.¹ Som framgår av motiveringen till ARN:s båda nyss berörda beslut anser nämnden att det finns goda skäl att låta konsumentköplagen omfatta försäljning vid exekutiv auktion. Att en missnöjd köpare med hänsyn till auktionsköpets natur har mindre möjlighet till reell framgång är en annan sak (jfr 12 § i förslaget). I allt fall bör lagens räckvidd i detta hänseende klargöras i motiven.

Vad gäller avgränsningen mot tjänster skall enligt förslaget (2 § 2 st) ett avtal enligt vilket den som skall leverera gods även skall utöra arbete eller någon annan tjänst inte anses som köp, om tjänsten utgör den övervägande delen av hans förpliktelse. Detta motsvaras i förslaget till konsumenttjänstlag av en bestämmelse (2 § 2) som stadgar att denna lag inte gäller installation, montering eller annat arbete som en näringsidkare utför för att fullgöra ett avtal om köp av lös sak. ARN har inget att erinra mot denna avgränsning som princip men anser att avgränsningsfrågan borde ytterligare klargöras i motiven. Enligt specialmotiveringen torde i första hand de olika delarnas värde få läggas till grund för gränsdragningen, men även andra faktorer bör beaktas, exempelvis hur kvalificerat det arbete är som skall utföras. I lagrådsremissen med förslag till konsumenttjänstlag (s. 139) framhålls emellertid vad gäller blandade avtal, att så snart arbetsåtagandet framstår som ett väsentligt moment i avtalet torde detta normalt böra betraktas som ett avtal om en tjänst och inte som ett köp samt att man härvid uppenbarligen inte enbart eller ens i första hand kan se till värderelationen mellan arbete och gods. Visserligen anför konsumentköpsutredningen (s. 260) att gränsdragningen ofta inte blir av någon avgörande betydelse, eftersom en tillämpning av köprättsliga och tjänsterättsliga regler skulle leda till samma resultat. Inte minst när det gäller skadestandsfrågor kan man dock, med de två förslagen, komma till olika resultat om man betecknar avtalet som en tjänst eller ett köp.

Det händer inte sällan främst inom båt- och bilområdena att ett köp mellan privatpersoner förmedlas av en näringsidkare. Konsumentköplagen blir tillämplig på sådana köp. Anspråken riktas mot säljaren-privatpersonen. ARN har dock i sin praxis ålagt näringsidkaren ett långtgående upplysningsansvar. Näringsidkaren måste upplysa köparen om att han endast förmedlar köpet och inte är säljare av varan samt om att anspråk på grund av fel i varan måste riktas mot privatpersonen. Såsom framgår av flera ärenden i nämnden uppfattar köparen i dessa ärenden förmedlaren som säljare. Ofta har privatpersonen-säljaren aldrig varit med eller över huvud taget nämnts i sammanhanget. Det är först vid klagomål på grund av t ex fel i varan som köparen hänvisats att kontakta en för honom helt okänd person, med vilken han inte har haft att göra i samband med köpet. Det är inte tillräckligt för konsumenten att konsumentköplagen är tillämplig, då eventuella anspråk måste riktas mot

¹Bilagorna här uteslutna.

privatpersonen. ARN tillstyrker därför utredningens förslag att den näringsidkare som har förmedlat ett köp mellan privatpersoner får svara solidariskt med säljaren för dennes förpliktelser mot köparen (1 § 2 st). Därigenom slipper man som regel ifrån att pröva om förmedlaren är kommissionär eller inte.

Prop. 1989/90: 89
Bilaga 3

2.6 Juridiska fakultetsstyrelsen vid Uppsala universitet

En betydelsefull förändring är att, när ett köp mellan privatpersoner *förmedlas av en näringsidkare*, köparen skall kunna rikta krav enligt konsumentköplagen inte endast mot säljaren-privatpersonen, vilket gäller redan i dag, utan även mot förmedlaren. Redan säljarens skärpta ansvar men i än högre grad näringsidkarens eget ansvar enligt konsumentköplagen är ägnat att motverka att begagnade varor kommer att säljas genom förmedling av näringsidkare. Härvidlag bör bl a observeras att förmedlaren kommer att ansvara strikt för uppgifter som säljaren själv eventuellt har lämnat till köparen och att förmedlaren även svarar strikt för att varan är i normalgott skick eller i vart fall inte är i sämre skick än köparen haft anledning att förutsätta; i vissa fall blir förmedlaren även skyldig att undersöka godsets kvalitet för att upplysa köparen om vad förmedlaren därvid bort upptäcka.

Förmedlarens ansvar enligt konsumentköplagen blir således strängare än en fastighetsmäklarens ansvar enligt lagen om fastighetsförmedling, eftersom anvaret där begränsas sig till ett culpaansvar. I likhet med utredningen finner emellertid fakultetsstyrelsen att konsumentköplagen alltför lätt skulle kunna kringgåas om förmedlingsfallen inte föll under lagen. Har man väl intagit denna ståndpunkt - nämligen att det förhållandet att objektet förmedlas av en näringsidkare på ett sätt som åtminstone inledningsvis ofta ger köparen intrycket att näringsidkare är säljaren - så ligger det egentligen närmare till hands att näringsidkaren blir ansvarig enligt konsumentköplagen än att säljaren blir det. Utredningen har anfört att det knappast kan komma i fråga att inskränka reglernas tillämpningsområde i förmedlingsfallen, dvs. att lätta på säljarens ansvar (s.100 m). Frågan är emellertid om inte detta borde ha övervägts, eftersom ett kvarstående ansvar för säljaren sedan även näringsidkaren föreslagits bli ansvarig endast fyller funktionen att bereda näringsidkaren regressrätt mot säljaren. Skulle säljaren däremot inte vara ansvarig enligt konsumentköplagen, skulle näringsidkaren ofta behöva särskilt överenskomma med den säljande privatpersonen att näringsidkarens ansvar enligt konsumentköplagen i sin helhet skall kunna återföras på säljaren, och överenskommelser av detta slag skulle kunna jämkas med stöd av 36 § avtalslagen. Det kan inte uteslutas att en förmedlares ansvar för bristande undersökning och upplysningar till köparen avseende exempelvis en begagnad bil just på grund av att förmedlaren är en sakkunnig näringsidkare blir och bör vara så strängt att det inte framstår som rimligt att den enskilde säljaren skall ha samma ansvar. Styrelsen menar alltså att det bör övervägas om inte 1 § 2 st borde innehålla, att när köp mellan

privatpersoner förmedlas av en näringsidkare, denne skall ansvara som om han vore säljaren. Huruvida köparen kan kräva den säljande privatpersonen direkt enligt konsumentköplagen och huruvida näringsidkaren kan regressvis övervältra ett ansvar enligt konsumentköplagen, som inte beror på särskilda utfästelser av näringsidkaren, får utredas vidare, men styrelsen kan tänka sig att något sådant ansvar ej skall åvila privatpersonen.

Å andra sidan känner styrelsen en viss tvekan när det gäller tillämpningen av det nya förmedlaransvaret på vissa fall, som i dag går under den nya lagen om fastighetsmäklare. Utredningen har själv särskilt berört konsekvensen, att en mäklare genom förslaget får ett ansvar enligt konsumentköplagen vid förmedling av bostadsrätter, men utredningen har accepterat att så blir fallet med möjligheten att köprättsliga påföljder enligt vad som inhämtats sällan aktualiserats vid sådana överlåtelser (s. 102 f). Emellertid måste det med jämna mellanrum inträffa att en fastighet har dolda fel, vilket påtagligt minskar bostadsrättens värde, eller att för köparen okända trafikomläggningar eller nybyggnader i bostadsrättens närhet likaså aktualiserar en fråga om fel. Fakultetsstyrelsen vill hålla öppet om inte överlåtelse och förmedling av bostadsrätt borde brytas loss ur konsumentköplagen och regleras i anslutning till överlåtelser av fastigheter och byggnader på annans grund (jfr s. 97 f). Ändamålet med förmedlarens ansvar enligt konsumentköplagsförslaget är att hindra att en näringsidkare, som normalt är säljare, uppträder som en förmedlare endast för att kringgå de tvingande reglerna i konsumentköplagen. Vid förmedling av bostadsrätter är utgångspunkten emellertid en annan.

2.7 Produktåterkallelsekommittén

Den nya konsumentköplagen skall enligt 1 § första stycket i lagförslaget vara tillämplig vid köp av lös egendom, som är avsedd huvudsakligen för enskilt ändamål, i fall då köparen är konsument och säljaren en näringsidkare som säljer godset i sin yrkesmässiga verksamhet. Att tillämpningsområdet alltså begränsas till transaktioner mellan en konsument och näringsidkare överensstämmer med vad som gäller enligt nuvarande konsumentköplag och flera andra civilrättsliga lagar på konsumentskyddsområdet. Av särskild vikt för begränsningen är den snäva och fast fixerade betydelse som begreppet konsument har i dessa sammanhang: till konsumenter hänförs bara privatpersoner som köper varor (eller andra nyttigheter) huvudsakligen för eget bruk. En juridisk person, t.ex. en ideell förening, kan alltså inte vara konsument i den mening som här avses.

Den lagtekniska begränsningen till transaktioner mellan konsumenter och näringsidkare används även i konsumentskyddande lagar utanför det civilrättsliga området. Så gäller produktsäkerhetsbestämmelsen om säljförbud i 4 § MFL när en näringsidkare till konsument för enskilt bruk saluhåller en farlig vara. Att ett säljförbud nödvändigt skall begränsas till förbud att fortsätta att saluhålla varan till konsumenter i juridisk-teknisk

mening, för enskilt bruk, synes knappast motiverat. Har en vara så skadebringande egenskaper att den inte får saluhållas till konsumenter i den mening som nyss sagts, borde presumptionen snarast vara att säljförbudet skall göras generellt och varan alltså i regel helt tas bort från marknaden (jfr marknadsdomstolens beslut 1984:2 och 24 angående en brandsläckare). Endast om det framgår att varan har ett speciellt användningsområde för näringsidkare i deras yrkesmässiga verksamhet, torde det finnas skäl att förse säljförbudet med undantag.

När det gäller utformningen av en lagstiftning om återkallelse av farliga varor, framstår det som uppenbart att en sådan reglering inte kan begränsas till det fallet att en konsument har köpt varan för enskilt bruk. Syftet med en återkallelse måste rimligen vara att så långt möjligt undanröja eller i varje fall minska den skaderisk som den farliga varan medför, oavsett vem som innehar varan. Och detta måste gälla även om regleringen i princip begränsas till varor av det slag som kan betecknas som konsumentprodukter. Varor av det slaget köps också av andra rättssubjekt än privatpersoner men kommer sedan ofta till användning ungefär på samma sätt och under likartade förhållanden som om varan hade hamnat i ett enskilt hushåll. Det bör därför inte komma i fråga att söka avgränsningen för en återkallelsereglering i ett krav på att den farliga varan köpts av en konsument för enskilt bruk. Avgränsningen torde i stället böra hänföras till varans allmänna typ, t.ex. typen av konsumentprodukt, och till arten och graden av den skaderisk som varan medför.

Enligt PÅK:s uppfattning är det alltså viktigt att man vid utformningen av regler om återkallelse - och för övrigt även andra bestämmelser om produktsäkerhet - inte anses bunden av den förebild som reglerna om konsumentköplagens tillämpningsområde utgör. Under den förutsättningen finns från PÅK:s sida inget att erinra mot 1 § första stycket i lagförslaget. Rent allmänt sett kunde det visserligen vara önskvärt att man bl.a. i konsumentköplagen använde ett något vidare konsumentbegrepp så att man liksom i det danska lagförslaget fångade in även vissa fall då köparen är en juridisk person, exempelvis en ideell förening. Med hänsyn till den förankring som det nuvarande snäva konsumentbegreppet har i svensk lagstiftning torde emellertid en sådan lösning inte vara praktiskt genomförbar.

Det hade för övrigt också varit önskvärt att man i betänkandet hade behandlat vad som bör gälla i fall då även säljaren är en privatperson och köpet avser begagnat gods. Också här är det en situation - t.ex. när begagnade bilar säljs privatpersoner emellan - där säljaren kan vara i ett överläge och betinga sig särskilt förmånliga villkor på köparens bekostnad. Och även i det fallet kan godset medföra skaderisker för köparen och andra.

2.8 Landsorganisationen i Sverige (LO)

Konsumentköpsutredningen lämnar förslag till en helt ny konsumentköplag. Den ska reglera konsumenters köp av lös egendom från näringsidkare.

Lagen kommer att omfatta ett större antal köpeobjekt än den nu gällande konsumentköplagen. Lagen föreslås utvidgas till att gälla köp av lös egendom mot i tidigare lag gällande köp av varor. LO är positiv till denna utvidgning.

I avgränsningen av de köpeobjekt som lagen avses omfatta använder man ibland beteckningen lös egendom och ibland gods. Enligt LOs mening vore det värdefullt att begreppen får samma innebörd i lagtexten.

Lagens karaktär är civilrättslig och reglerna är i huvudsak tvingande till konsumenternas förmån.

2.9 Handelsanställdas förbund

Utredningen föreslår att lagreglerna om konsumentköp samlas i en fristående konsumentköplag och att den allmänna köplagen inte skall gälla konsumentköp, samt att reglerna i princip skall vara tvingande till konsumenternas förmån. Utredningen föreslår även att konsumentköplagens tillämpningsområde utvidgas till att gälla köp av lös egendom i sin helhet. Reglerna föreslås även tillämpliga då köp sker mellan privatpersoner i de fall då förmedlingen av köpet sker av en näringsidkare. Förmedlaren föreslås bli ansvarig jämte säljaren, vilket innebär att konsumenten alltid skall kunna vända sig till förmedlaren med sina krav i samband med köpet.

Handelsanställdas förbund ställer sig bakom dessa förändringar i lagens omfattning, vilka syftar till att ge konsumenterna en starkare ställning gentemot säljarna.

2.10 Tjänstemännens centralorganisation (TCO)

Lagen föreslås omfatta köp av lös egendom avsedd huvudsakligen för enskilt ändamål där säljaren är en näringsidkare och köparen en konsument. Den snäva definitionen av begreppet konsument anser TCO vara en fördel: som konsumenter räknas bara privatpersoner som köper varor och annan lös egendom huvudsakligen för eget bruk.

Däremot skulle det vara av värde om en konsumentköplag kunde omfatta inte bara lös egendom utan också konsumentköp i allmänhet. En kommande lag rörande konsumenters köp av nybyggda småhus från näringsidkare borde exempelvis enligt TCOs helst mening ingå som en del av konsumentköplagen.

2.11 Sveriges Advokatsamfund

Samfundet kan inte oreserverat tillstyrka den föreslagna utvidgningen av konsumentköplagens tillämpningsområde. Egendomliga situationer skulle exempelvis kunna tänkas uppstå om man skulle tillämpa konsumentköplagen på köp av aktier och andra värdepapper. Här passar sålunda lagens avbeställningsbestämmelser mindre väl. Inte heller synes byggnader på annans mark utan vidare kunna inordnas i lagens indispositiva regelsystem.

2.12 Sveriges Domareförbund

Prop. 1989/90: 89

Bilaga 3

Gällande konsumentköplag inleds med en bestämmelse om lagens tillämplighet. Denna föreslås något vidgad, vilket förbundet finner lämpligt.

2.13 Vissa organisationer inom näringslivet

"Lös egendom"

Utredningen föreslår att konsumentköplagens tillämpningsområde utvidgas från att gälla "varor" till att omfatta "lös egendom". Motiven härför anges vara (s. 96) att det knappast finns anledning att låta vissa konsumentköp av lös egendom regleras av den allmänna köplagen om man inför en fristående konsumentköplag.

Vi anser att utredningen inte på ett tillfredsställande sätt har analyserat vare sig behovet av eller följderna av sitt förslag. I själva verket har lagförslaget klart utformats med sikte på lösa saker. Detta torde ge upphov till en mängd frågor vid reglernas tillämpning på köp av annan egendom. Hur skall man förfara med det utvidgade marknadsföringsansvaret när man t ex säljer en ideell andel i en fastighet? Bortfaller även då den för fastighetsköpet centrala undersökningsplikten?

Utredningen har i motiven överhuvud inte belyst hur de enskilda reglerna i konsumentköplagsförslaget skall tillämpas på köp av aktier, obligationer och andra värdepapper. Det kan konstateras att vissa av de föreslagna reglerna i konsumentköplagen inte alls passar för köp av sådan egendom. Exempelvis uppkommer svårigheter vid bedömningen om fel skall anses föreligga enligt bestämmelserna i förslagets 11 §. Utgör t ex underlåtenhet att upplysa om något förhållande i ett aktiebolag, som kan komma att påverka aktiekursen, en underlåtenhet att upplysa om "förhållande rörande en akties egenskaper eller användning"?

Avhjälpande kan knappast utgöra en adekvat påföljd vid "fel" i aktie och en rätt att avbeställa ett aktieköp öppnar möjligheter att på ett illojalt sätt spekulera i kursfluktuationer. Om t ex kursen på aktier sjunker efter det att köpet på börsen skett men innan aktien avlämnas skulle köparen enligt 31 § kunna avbeställa köpet och istället köpa till den nya lägre kursen.

Åtskilliga skäl talar således för att konsumentköplagstiftningen inte bör göras tillämplig på köp av värdepapper och det torde överhuvud taget krävas ett betydligt större mått av analys innan tillämpningsområdet vidgas utöver "varor".

Försäljning till utländsk konsument

Många kapitalvaror säljs i icke oväsentlig omfattning till utländsk enskild konsument genom bland annat tax-free-försäljning. I flertalet fall torde de säljande företagen knappast ha en ordnad serviceorganisation m m i den utländska konsumentens hemland. Utgångspunkten för innehållet i svensk

konsumentskyddslagstiftning torde för övrigt vara de möjligheter säljaren har att agera på den svenska marknaden.

Prop. 1989/90: 89
Bilaga 3

Av dessa skäl bör på lämpligt sätt klargöras att säljarens förpliktelser normalt inte kan aktualiseras vid konsumentköp av varor för konsumtion/användning utom Sverige.

Förmedlarens ansvar

Lagen föreslås gälla även om säljaren inte är en näringsidkare, såvida köpet förmedlas för säljaren av en näringsidkare i dennes yrkesmässiga verksamhet. Denna regel överensstämmer med vad som för närvarande gäller enligt konsumentköplagen. En nyhet i förslaget är däremot att förmedlaren skall svara jämte säljaren för skyldigheter, som enligt lagen vilar på denne, och att vissa meddelanden, som skall lämnas till säljaren, istället skall kunna lämnas till förmedlaren.

Vi ställer oss tveksamma till att ett sådant ansvar läggs på förmedlaren. Som påpekas i utredningen innebär den föreslagna regeln att förmedlaren kommer att bära risken för den private säljarens insolvens. Detta kommer att medföra minskad benägenhet hos näringsidkare att åta sig förmedlingsuppdrag för privatpersoners räkning eller i vart fall risk för väsentligt höjda förmedlingsprovisioner. Eftersom det finns ett klart behov av att ha tillgång till ifrågavarande förmedlingstjänster, kan en sådan reglering inte anses ändamålsenligt. Åtminstone bör den föreslagna regeln utformas så att förmedlaren undgår ansvar i fall där säljaren själv formellt uppträtt som part, t ex genom att underteckna avtalet.

Vi vill också peka på den i vårt tycke egendomliga konsekvensen av den föreslagna regleringen, att en mäklare av bostadsrätter kommer att omfattas av ett "säljaransvar" medan en fastighetsmäklare inte är underkastad ett sådant ansvar.

2.14 Kooperativa förbundet (KF)

I sitt remissyttrande över förslaget till den gällande konsumentköplagen framhöll KF, att lagen bör omfatta köp som en konsument gör huvudsakligen för sitt enskilda bruk, oavsett vilket användningsområde varan i allmänhet har. Både gällande lag och förslaget är emellertid utformade så, att det är tveksamt om ordalagen omfattar t ex det fall att en husägare köper något speciellt verktyg eller material, som mestadels brukar användas av yrkesmän.

KF finner sig föranlåtet upprepa sin i förenämnda remissyttrande anförda ståndpunkt, att lagtexten bör utformas så att fall som det nyss nämnda tvekslöst omfattas av lagen (t ex: "Denna lag gäller köp av lös egendom mellan näringsidkare och konsument, om köpet sker huvudsakligen för konsumentens enskilda ändamål och näringsidkaren säljer egendomen i sin yrkesmässiga verksamhet").

I förslaget används nu - med hänsyn till att lagen föreslås omfatta lös egendom och inte, såsom gällande lag, endast varor - uttrycket gods. Detta är också förestavat av att det används i den allmänna köplagen.

Ändå framstår detta språkbruk som onödigt ålderdomligt och svår-
förståeligt för många, och det är önskvärt att tillämpningsområdet anges
på ett annat sätt.

Prop. 1989/90: 89
Bilaga 3

2.15 Lantbrukarnas riksförbund (LRF)

Lagens tillämpningsområde föreslås vidgat till att omfatta inte som nu
enbart köp av vara, utan köp av lös egendom i största allmänhet, om
den är avsedd för huvudsakligen enskilt ändamål. Lagen skulle därmed
komma att omfatta vissa husköp, t ex köp av hus på arrenderad mark
och köp av monteringsfärdiga hus. Den nu gällande konsumentköplagen
är tillämplig även på köp med en privatperson som säljare om köpet
förmedlas för säljaren av en näringsidkare. Detta föreslås även i
föreliggande betänkande. Utredningen går längre än så och föreslår att
en förmedlande näringsidkare i så fall skall vara ansvarig jämte säljaren
för de förpliktelser som på grund av köpet åvilar denne.

Konsumenten skall alltså alltid kunna vända sig till förmedlaren med
sina krav i anledning av köpet. När andra stycket är tillämpligt ansvarar
förmedlaren solidariskt med säljaren. Detta innebär att köparen kan välja
om han vill rikta sina krav på grund av fel eller dröjsmål mot säljaren
eller mot förmedlaren. Förmedlaren har därvid samma befogenhet som
säljaren att undgå andra påföljder genom att avhjälpa felet. I köparens
valrätt ligger att han, om ett krav mot den ena av de båda ansvariga inte
tillgodoses har möjlighet att i stället vända sig mot den andre. Vad gäller
lagens tillämpning på lös egendom hade LRF gärna sett en utförligare
analys, bl a avsende värdepapper och ideella andelar i fast egendom. Det
gäller t ex felbegreppets användning.

LRF kan godta huvudprincipen om förmedlaransvar, men invänder mot
att andra stycket skulle vara tillämpligt även vid de fall då försälj-
ningsförmedlingen har formen av auktion. Anledningen härtill är att i
27 § i lagförslaget säljarens skadeståndsskyldighet på grund av fel i godset
omfattar även skada som till följd av felet uppkommer på annan
egendom, vilken tillhör köparen eller någon medlem av dennes hushåll
och är avsedd huvudsakligen för enskilt ändamål. (Lagen är dock inte
tillämplig på personskada.) Inom slakteriorganisationen förekommer att
vid livdjursauktioner och gårdsauktioner djur säljs till allmänheten. Till
sådana auktioner lämnar även privatpersoner in ridhästar för auktions-
försäljning. De flesta köparna vid gårds- och livdjursauktioner är
näringsidkare, men just beträffande hästarna är köparna ofta privat-
personer. Fel i godset på levande djur består bl a däri att de är behäf-
tade med någon smittosam sjukdom. Ett sådant djur kan smitta ner andra
djur och därmed orsaka skada hos dem. För förmedlaren kan det vara
omöjligt, ens vid veterinärundersökning, att fastställa om sådant fel
föreligger eller inte. LRF anser att ett solidariskt skadeståndsansvar för
sådana fel och skador på annan egendom skulle vara oskäligt betungande
för auktionsanordnaren. LRF föreslår därför att andra stycket inte skall
vara tillämpligt vid auktion eller åtminstone att levande djur skulle

2.16 Svenska bankföreningen och PK-Banken

Den av konsumentköputredningen föreslagna konsumentköplagen har endast begränsad tillämpning på bankernas verksamhetsområde. Lagen föreslås emellertid gälla på ett något vidare område än den nu gällande konsumentköplagen (1973:877). Den avses således gälla köp av lös egendom. Därigenom skulle, till skillnad mot i gällande lag som omfattar köp av varor, också köp av värdepapper, såsom exempelvis aktier, omfattas av lagstiftningen. Eftersom en viktig del av bankernas verksamhet är att driva fondkommissionsrörelse och därmed handel med värdepapper skulle således denna bankernas verksamhet beröras av den föreslagna lagen.

Bankföreningen uppfattar den föreslagna lagen så att den i första hand är anpassad för köp av varor och liknande och mindre lämpad för den typ av handel som drivs inom fondkommissionsrörelsen. Detta framgår såväl av lagens avfattning som av motiven. Vissa regler i lagen synes direkt olämpliga att tillämpa i samband med fondkommissionsrörelse. Här kan främst pekas på 31 §, som medger köparen att avbeställa köpet intill dess godset avlämnats. En sådan bestämmelse är självklart inte lämpad i fondhandeln med hänsyn främst till de "varor" som förekommer i denna, där "varans" egenskaper som sådana generellt har mindre betydelse än varans egenskap att vara bärare av ett ekonomiskt värde. 31 § är olämplig i fondhandeln också med hänsyn till de tidsfrister som gäller inom denna. Det kan visserligen sägas att bestämmelserna i 32 §, och i någon mån 33 §, om säljarens rätt till ersättning vid köparens avbeställning, neutraliserar de skador 31 § kunde medföra i dessa fall. Det synes emellertid olämpligt att införa bestämmelser av denna karaktär på ett område för vilket de inte är lämpade.

När det gäller flertalet övriga bestämmelser i lagen torde dessa i stort sett genomgående vara av den karaktär att de knappast alls är ägnade att tillämpa på värdepappershandeln. Flertalet av de situationer som bestämmelserna är avsedda för torde aldrig inträffa på denna marknad. Trots det vidgade tillämpningsområdet i förhållande till gällande konsumentköplag synes den föreslagna lagen i första hand lämpad för köp av traditionella varor.

Bankföreningen anser således att den föreslagna lagen inte är anpassad eller lämpad för fondhandeln. Den handel som sker genom fondkommissionär är ställd under samhällelig tillsyn av bankinspektionen, varigenom konsumentskyddet torde vara tillräckligt tillgodosett. Det är dessutom av vikt för en fungerande fondhandel att alla köpare och säljare på denna marknad är underkastade samma villkor. De uttalanden som gjorts på sidorna 100, 256 och 257 i betänkandet om handel i kommissionen anger ingen tillfredsställande lösning på den nu upptagna frågan.

Mot bakgrund av det anförda anser bankföreningen att den föreslagna lagen inte bör omfatta handel med värdepapper. Om en sådan begränsning av tillämpningsområdet inte görs måste under alla förhållanden den fondhandel som utförs av eller genom fondkommissionär undantas.

Prop. 1989/90: 89
Bilaga 3

2.17 Svenska sparbanksföreningen

Den föreslagna konsumentköplagen får ett vidare tillämpningsområde än nuvarande konsumentköplag. Medan gällande konsumentköplag omfattar en konsuments köp från en näringsidkare av en *vara*, föreslås i den nya konsumentköplagen en utvidgning till att gälla köp av *lös egendom*. Anledningen till denna utvidgning sågs enligt motiven vara en anpassning till köplagens bestämmelser. Något behov i sig av en sådan utvidgning nämns emellertid inte. Tvärtom sägs uttryckligen att en sådan utvidgning torde i och för sig endast få begränsad praktisk betydelse. Enligt Sparbanksföreningens uppfattning bör man inte på så vaga grunder göra denna anpassning. Det är stor skillnad på köplagens dispositiva regler och konsumentköplagens tvingande bestämmelser. Om uttryckligt behov inte föreligger bör man vara försiktig med att utvidga lagstiftning över huvud taget. I nu aktuellt fall torde dessutom nackdelarna vara större än fördelarna. Förslaget synes inte genomtänkt.

För sparbankernas del innebär den föreslagna utvidgningen att den nya konsumentköplagen kommer att omfatta bl a köp av aktier, obligationer och andra värdepapper. Denna fondkommissionsrörelse är en viktig del av sparbankernas verksamhet. Sparbanksföreningens uppfattning är, att den konstruktion som den föreslagna konsumentköplagen har, inte lämpar sig för köp av värdepapper. Text är regeln i 31 § om rätt för köparen att avbeställa köpet intill dess godset avlämnas eller eljest hålls tillgängligt direkt olämplig. Normaltiden från det en konsument beställer text aktier till dess han kan få dem i sin hand är omkring en vecka och utanför Stockholmsområdet oftast längre. Ökande respektive fallande priser på aktiemarknaden skulle givetvis inverka på köparens vilja att hämta ut aktierna eller ej. En sådan ordning skulle i praktiken omöjliggöra aktiehandel. De regler som föreslagits angående ersättning till säljaren om köparen avbeställer köpet är visserligen avsedda att överbrygga olägenheterna, men skyddet är ofullständigt och hela konstruktionen är tillkrånglad och opraktisk.

Ett annat exempel som visar olämpligheten i att låta lagen omfatta köp av värdepapper är 11 §. Vilka uppgifter skall banken i egenskap av säljare av värdepapper lämna för att godset inte skall anses felaktigt? Skall text information ges beträffande ett aktiebolags interna förhållanden, om detta kan anses komma att påverka kursutvecklingen framöver? Dylika värderingar är för övrigt av naturliga skäl ofta ogörliga att lämna och dessutom med nödvändighet präglade av den enskilde uppgiftslämnarens personliga värderingar. Utredningen nämner inte vad som bör gälla vid sådana köp. Tvärtom behandlar motiven endast olika typer av varor, alltså den traditionella formen av konsumentköp.

Motivet till den konsumentpolitiska lagstiftning som tillskapats under de senaste femton åren har varit att skydda konsumenterna. En person som handlar med värdepapper är knappast konsument i den gängse mening som åsyftats när man infört konsumentskyddande lagstiftningar. Tvärtom får en sådan person anses vara en ganska medveten konsument som förutsätts besitta ett visst mått av kunnande vad gäller aktiehandel och risktagande. Något särskilt skäl att utvidga det skydd som redan finns för just dessa konsumenter synes därför knappast föreligga.

Förslaget har uppenbarligen den konsekvensen att konsumenter behandlas olika beroende på om de är köpare eller säljare av värdepapper. I det ena fallet kommer man att omfattas av konsumentköplagens skyddsregler men inte i det andra. Det resonemang som förs härom på sid 100, 256 och 257 är förvirrande och föga genomtänkt.

Den föreslagna utvidgningen av konsumentköplagen skulle också innebära att förvärv av bostadsrätt och byggnad på annans mark skulle komma att omfattas av lagen. Sparbanksföreningen har genom egen verksamhet och genom verksamheten i Svenska Sparbankernas Fastighetsbyrå (Spafab) synnerligen stor erfarenhet av köp och försäljning av sådan egendom. Sparbanksföreningen anser att även i detta avseende är en utvidgning av lagen olämplig. Lagens konstruktion passar helt enkelt inte in på denna slags egendom. Sådan egendom säljs nästan uteslutande av konsumenter till konsumenter. Om konsumenten/säljaren väljer att anlita en fastighetsmäklare - vilket är vanligt förekommande - kommer han att omfattas av ett strängare ansvar än om han väljer att själv sälja egendomen. Konsekvensen skulle vara att lagen "straffar" den som anlitar en expert till hjälp vid kanske den största affär man någonsin gör. En sådan tingens ordning kan väl knappast vara åsyftad.

Som bekant gäller sedan 1 juli 1984 en lag om fastighetsmäklare. Lagen gäller förmedling av bl a bostadsrätter och byggnader på annans mark. Den innehåller såväl ett näringsrättsligt som ett civilrättsligt avsnitt. Denna lag torde på ett fullt tillfredsällande sätt tillgodose konsumenten/köparens behov av skydd. Därför bör konsumentköplagen inte vara tillämplig vid i vart fall sådan förmedling av köpeobjektet som sker genom registrerad fastighetsmäklare om förmedlingen ingår i dennes näringsverksamhet.

Vad gäller köp av bostadsrätter och av byggnad på annans mark är det normalt att tillträdet sker först en viss tid efter det att köpet ingåtts. Tiden mellan köp och tillträde används ofta av säljaren till att anskaffa ny bostad och av köparen till att avveckla det pågående bostadsinnehavet. Om lagförslaget antas skulle den egendomliga situationen inträffa - när förmedling sker av fastighetsmäklare - att konsumenten/säljaren blir bunden vid överlåtelsen medan däremot konsumenten/köparen blir obunden. Konsumenten/köparen skulle under sådana omständigheter sannolikt inte våga träffa nytt avtal om anskaffande av hyresrätt, småhus eller liknande. För konsumenten/säljaren måste denna konsekvens framstå som orättfärdig, i synnerhet vid jämförelse med om försäljning istället

skett utan anlåtande av en fastighetsmäklare. En fungerande bostadsmarknad förutsätter, oavsett vad slags bostad det är fråga om, en planering från de enskilda bostadskonsumenternas sida i förvissning om att ingångna avtal skall hållas. Dessutom förhåller det sig så att ett köp av bostad i allmänhet föregås av ingående förhandlingar och noggranna överväganden från köparens sida. Regelmässigt är köparen medveten om att säljaren är privatperson.

Den rätt till ersättning som föreslås till förmån för den som drabbas av en avbeställning uppväger inte den eljest väl kända principen att ingångna avtal skall fullföljas. Det bör särskilt observeras att kommittén anser att ersättning för det positiva kontraktsintresset endast undantagsvis ska kunna komma ifråga. Detta är oacceptabelt ur konsumenten/säljarens synpunkt.

Även beträffande köp av bostadsrätter och byggnad på annans mark inger bestämmelserna om fel i godset allvarliga betänkligheter.

Vad slutligen gäller byggnad på annans mark anser Sparbanksföreningen att man bör avvakta småhusköpsutredningens förslag till lagstiftning. Att nu införa någon slags parentetisk reglering på detta område skulle innebära att tre olika regelsystem skulle komma att gälla inom loppet av några få år.

Sparbanksföreningen avstyrker bestämt av ovan anförda skäl förslaget att utvidga tillämpningsområdet vad gäller handeln med värdepapper och bostadsrätter m m.

2.18 Bilindustriföreningen

Vi föreslår att konsumentköplagen görs dispositiv när det gäller varor sålda till konsument för export - s.k. tax-free försäljning. Denna försäljningsform har blivit av betydande omfattning bl.a. för bilar. En tvingande skärpt svensk lagstiftning skulle bli mycket betungande för säljaren när en bilköpare tar med sig en tax-free bil till ett land med dåligt fungerande eftermarknad och därifrån gör gällande olika skadeståndskrav etc. Svensk lagstiftning borde inte gälla för dessa varor, där parterna redan från början kommit överens om att svensk lag inte skall gälla. Varorna är inte avsedda för svensk marknad. Det ter sig därför naturligt att konsumentköplagen görs dispositiv för denna försäljningsform.

2.18 Motormännens riksförbund (M)

Erfarenhetsmässigt kan konstateras att konsumenter som säljer via förmedling av näringsidkare i dennes yrkesmässiga verksamhet ofta inte har klart för sig att köparen kan åberopa nu gällande konsumentköplag gentemot säljaren/konsumenten. M konstaterar vidare att det inte på något sätt är ovanligt att näringsidkare uppträder som förmedlare för att på så vis undgå säljansvaret. Förslaget måste därför betraktas såsom ett steg i rätt riktning. M ifrågasätter emellertid om man inte bör gå längre och låta förmedlaren ensam svara enligt lagförslaget gentemot köparen.

Eventuellt kan man tänka sig att kombinera detta med en möjlighet för förmedlaren att inom ramen för köplagen föra talan gentemot säljaren.

M befärrar nämligen att lagförslaget kan medföra en ökning av antalet s k förmedlingsaffärer. I sammanhanget bör då poängteras att det regelmässigt ligger till på det viset att det är förmedlaren som tillhandahåller köpeavtalsformulär, gör utfästelse angående godset och ofta i praktiken uppträder som säljare ända fram till det ögonblick då affären skall avslutas.

2.20 Sveriges villaägareförbund

Enligt förslaget kommer under lagens tillämpningsområde att falla bl a köp av byggnad på annans mark, t ex fritidshus på arrenderad mark, såväl nyproducerad som äldre bebyggelse. De problem från konsumenträttslig synpunkt som kan vara förknippade med dylika förvärv är f n under utredning. Sålunda har 1983 års småhusköpsutredning enligt sina direktiv att överväga om reglerna om överlåtelse av byggnad på annan mark kan bringas i närmare överensstämmelse med dem som gäller för fastighetsöverlåtelse. Direktiven anger också att behovet av konsumentskydd vid förvärv av äldre småhus bör ses över. Enligt uppgift arbetar småhusköpsutredningen f n med frågor som rör konsumentskyddet vid förvärv av nyproducerade småhus. Enligt betänkandet omfattar lagen även köp av monteringsfärdiga småhus. En tämligen vanlig situation är att köparen förvärvar en byggsats och sedan själv eller med anlitande av en eller flera underentreprenörer uppför huset. Själva köpet av byggsatsen kommer enligt förslaget att regleras av konsumentköplagens bestämmelser medan ett annat regelkomplex blir tillämpligt på uppförandet av huset. Sannolikt kommer småhusköpsutredningen att framlägga förslag i sistnämnda hänseende.

För den händelse leverantören också åtar sig att uppföra huset uppkommer frågan om avtalet skall hänföras till köp eller tjänst. Vissa anvisningar för hur gränsen mellan dessa två avtalstyper bör dras finns i 2 § andra stycket i kommittéförslaget. Enligt den bestämmelsen skall ett leveransavtal som är förbundet med ett åtagande att utföra arbete eller någon annan tjänst inte anses som köp, om tjänsten utgör den övervägande delen av leverantörens förpliktelser. Som exempel på faktorer som kan beaktas vid denna gränsdragning nämns i betänkandet (s 260) de olika delarnas värde och hur kvalificerat det arbete är som skall utföras. För att undanröja alla tvivelsmål hur den nu skisserade situationen skall bedömas är det önskvärt med klarläggande om rättsförhållandet mellan parterna är att anse som ett avtal eller som två skilda avtal (köp- och tjänsteavtal).

Enligt kommittéförslaget skall en tvåårig preskriptionstid gälla för rätt till reklamation. I betänkandet diskuterades i detta sammanhang (s 151) huruvida det är motiverat med en längre preskriptionstid vid vissa typer av köp, av byggnader på ofri grund, köp av monteringsfärdiga trähus och köp av byggnadsmaterial. Med hänsyn till det pågående arbetet i

småhusköpsutredningen har konsumentköpsutredningen stannat för att inte föreslå några särregler i dessa hänseenden. Sveriges Villägareförbund vill i detta sammanhang påminna om den obligatoriska produktionsgaranti och försäkring som numera gäller för nybyggda småhus. En gäller detta skyddspaket för grupphusbebyggelse men på sikt torde det även komma att omfatta styckebyggda småhus. Försäkringsdelen ger ett ekonomiskt skydd mot väsentliga fel och brister i huset från och med garantitidens utgång fram till tio år från slutbesiktningen. Med hänsyn till det skydd som sålunda gäller och kommer att gälla för en stor del av småhusmarknaden är det önskvärt om samma regler gäller vid köp av byggnader på annans mark och köp av monteringsfärdiga trähus till den del dessa förvärv omfattas av konsumenttjänstlagen.

De problem som ur konsumenträttslig synvinkel kan aktualiseras vid förvärv av byggnad på annans mark och vid köp av monteringsfärdiga hus behandlas alltså i förslaget i konsumentköplag och kan åtminstone till dess - förväntas bli berörda av småhusköpsutredningen. Ytterligare lagförslag är av intresse i detta sammanhang, nämligen konsumenttjänstlagen, som bl a reglerar konsumentskyddet vid reparation och ombyggnad av hus. Om åtgärden ifråga är av mer omfattande slag står den i sak mycket nära uppförande av ny byggnad. Det kan erinras om att 1983 års småhusköpsutredning enligt sina direktiv har att överväga behovet av konsumentskydd vid förvärv av sådana småhus som renoverats av byggmästare.

Hur gränsdragningen mellan konsumentköplagen, konsumenttjänstlagen och det lagförslag som småhusköpsutredningen kommer att framläggas, kan i dagens läge inte med säkerhet överblickas. Sveriges Villägareförbund anser sig mot den bakgrunden inte ha anledning att mera i detalj gå in på konsumentköplagens bestämmelser såvitt gäller de fastighetsrättsliga delarna i förslaget. Med tanke på att lagregler till skydd för konsumentintresset på detta område kommer att finnas i tre olika lagar, är det emellertid nödvändigt med en samlad översyn av dessa regler i samband med att småhusköpsutredningen framlägger sitt förslag. Målsättningen bör därvid vara att få så ensartade regler som möjligt för de olika områden som därvid blir berörda. Vad gäller förmedlarens ansvar vill förbundet bara påpeka att numera finns en lagstiftning som rör fastighetsmäklares skyldigheter. För att undvika konflikter mellan konsumentköplagen och denna lag bör konsumentköplagen innehålla en erinran om att särskilda bestämmelser gäller för fastighetsmäklare.

2.21 Sveriges Trähusfabrikers Riksförbund

Konsumentköplagen föreslås gälla vid köp av lös egendom, dit monteringsfärdiga trähus räknas. Man kan möjligen ifrågasätta, om inte handeln med monteringsfärdiga småhus skulle komma att inordnas i den lagstiftning, som förbereds av 1983 års småhusköpsutredning. Försäljningen av monteringsfärdiga trähus är, som ovan berörts, emellertid inte ett entydigt begrepp. Trähusföretagen säljer ibland allt, som erfordras för

ett hus, ibland bara delar av huset. Vissa företag sysslar till och med med sådan försäljning, som i dagligt tal benämns byggvaruhandel.

Prop. 1989/90: 89
Bilaga 3

För trähusföretagen är det ytterst angeläget att deras leveranser regleras av samma lagstiftning. Dessutom är det i praktiken i princip omöjligt att dra en gräns för när leveransen avser antingen allt eller det mesta som krävs för ett färdigt hus - och då en annan lag än konsumentköplagen skulle kunna tänkas tillämpas - eller enbart delar av ett hus. Av dessa anledningar bör samtliga leveranser från trähusföretagen regleras av konsumentköplagen.

Förhållandena blir annorlunda när visst byggplatsarbete ingår i trähusföretagets åtagande, även om också då vissa gränsdragningsproblem kan uppkomma. Vid "rena" leveransavtal samt vid försäljning av inflyttningsfärdiga trähus torde några problem inte uppkomma. I det förra fallet gäller konsumentköplagen, i det senare gäller den ej. Fråga om tillämplig lag kan däremot uppkomma vid avtal som, förutom leverans, också innehåller ett visst mått av byggplatsarbeten. Rimligen borde leverans inklusive stommontering regleras av konsumentköplagen medan däremot försäljning av inflyttningsfärdiga hus, där visst finisharbete undantagits, skall regleras annorlunda.

Trähusbranschen skulle värdesätta om dessa gränsdragningsproblem kunde utvecklas närmare i det fortsatta arbetet med konsumentköplagen.

2.22 Svenska fondhandlareföreningen

Fondkommissionslagen, som reglerar den betydelsefulla delen av värdepappersmarknaden, är utformad med särskild hänsyn till allmänhetens skyddsintressen i olika väsentliga hänseenden. Banker och fondkommissionsbolag får bedriva fondhandel endast efter statligt tillstånd och bankinspektionen kontrollerar den verksamhet som bedrivs. Med stöd av den sundhetsprincip som kommer till uttryck i såväl bank- som fondkommissionslagstiftningen blir tillsynsmyndighetens mandatsynnerligen vidsträckt. Inspektionen står ytterst som garant för att även allmänhetens intressen av konsumentskyddskaraktär tillgodoses.

Beträffande de värdepapper som inregistrerats vid Stockholms Fondbörs gäller dessutom de i börslagen och börsförordningen givna bestämmelserna, som tillsammans med de i bolagens inregistreringskontrakt avtalade föreskrifterna reglerar den ordning i vilken börshandeln skall äga rum, bolagens upplysningsskyldighet m.m. I främsta rummet är det börsstyrelsens uppgift att övervaka att dessa normer iakttages. Vidare står börsverksamheten i sin helhet under överinseende av bankinspektionen.

För en konsument kunde det å andra sidan sannolikt komma att te sig en smula avlägset att i en allmän konsumentköplag söka bestämmelser gällande avtal av det slag som ingås genom förmedling av fondkommissionär. Inom fondhandeln förefaller nämligen det konsumentskydd, som kan aktualiseras, vara uttömmande behandlat och klart strukturerat just genom de nämnda rättsreglerna.

I den noga reglerade och offentligt genomlysta miljö, i vilken fondkommissionärerna ingår sina affärsavtal, blir det svårförståeligt att man av systematiska lagstiftningsskäl skall föranledas att låta konsumentköplagen omfatta även en så speciell sektor som fondhandeln. Det framstår som mindre naturligt att stadganden rörande handeln med "goods" - varmed i praktiken torde förstås hushållens kapitalvaror - skall inbegripa även värdepapper såsom börsnoterade aktier, obligationer m.m.

I detta remissärende har fondhandlareföreningen samrått med Svenska Bankföreningen, som också den företräder uppfattningen, att den föreslagna lagen inte bör omfatta handel med värdepapper eller åtminstone inte den fondhandel som utförs av eller genom fondkommissionärer. Fondhandlareföreningen biträder jämväl den kritik av vissa särskilda regler som bankföreningen framfört och anser att dennas synpunkter väl illustrerar hur främmande förslaget framstår, när det blir utvärderat i sammanhang med fondhandeln.

Flertalet av de föreslagna reglerna synes ej vara av beskaffenhet att bli tillämpliga på avtal inom fondhandeln.

De situationer som kan tänkas falla under lagen får sin författningsmässiga behandling i annat sammanhang. Följaktligen anser fondhandlareföreningen att åtminstone den fondhandel som utförs av eller genom fondkommissionärer skall undantas från den föreslagna lagen.

3 Avlämnande och faran för godset

3.1 Stockholms tingsrätt

5 § 2 st., jfr 8 § 2 st. Enligt förslaget skall faran för godset övergå på köparen först när godset överlämnats till honom. Denna regel föreslås tvingande.

En tvingande regel i enlighet med förslaget kan innebära nackdelar för konsumenten. Även om köparen är villig att stå faran för godset, blir det med den föreslagna regeln omöjligt att "avtala bort" tidpunkten för farans övergång. Detta kan medföra svårigheter att ta godset levererat i enlighet med köparens önskemål, vilket bör beaktas innan man fråntar parterna den möjlighet som enligt gällande rätt finns att fritt avtala i detta hänseende.

7 § I köplagsförslaget anges uttryckligen att säljaren inte svarar för kostnader på grund av att avlämnandet har försenats till följd av förhållande på köparens sida. Utredningen anser att en sådan regel inte torde ha någon större betydelse vid konsumentköp och föreslår ingen motsvarighet. Utredningen uttalar vidare att, för den händelse kostnader orsakade av köparens dröjsmål uppstår, köplagens bestämmelser bör kunna tillämpas analogt.

Det är inte helt ovanligt att köparen kommer i dröjsmål och det bör framgå av lagen hur kostnadsfrågans skall hanteras i ett sådant fall. Konsumentköplagen föreslås tvingande till konsumentens förmån. En

analog tillämpning av köplagen i dessa situationer skulle innebära att en där intagen regel till konsumentens nackdel skulle komma till användning. En konsument borde vid sådant förhållande kunna påstå att en motsvarande regel inte finns i konsumentköplagen och att köparen därför inte på grund av dröjsmål vid avlämnandet kan åläggas att betala av honom orsakad transportkostnad. Mot bakgrund härav bör en regel motsvarande den i köplagsförslaget införas i konsumentköplagen.

- - - - -

Bestämmelsen i 8 § 2 st, som reglerar vid vilken tidpunkt faran för godset övergår på köparen, bör placeras först i paragrafen.

3.2 Marknadsdomstolen

7 §

Enligt denna bestämmelse skall säljaren svara för bl. a. transportkostnaderna, om inte annat får anses avtalat. I specialmotiveringen anges att avtalsvillkor som ålägger köparen att svara för transportkostnaderna knappast torde kunna betraktas som oskäligen vid konsumentköp. Marknadsdomstolen utgår från att detta uttalande inte är avsett som en anvisning om avtalsvillkorslagens tillämpning. Det kan anmärkas att domstolen i flera fall förbjudit villkor som helt lagt transportkostnaderna vid åtgärdande av fel på köparen. Även om det här endast är fråga om kostnaderna för transport från säljaren till köparen av en nyinköpt vara, torde det inte vara uteslutet att ett avtalsvillkor som ålägger köparen att helt ansvara för dessa kostnader i vissa fall kan strida mot avtalsvillkorslagen.

3.3 Näringsfrihetsombudsmannen

Lagförslaget ger på många punkter förnuftiga lösningar på viktiga problemställningar som hittills i vissa fall varit oreglerade i konsumentköplagen. Däribland bör framhållas förslaget till 5 och 8 §§ om att godset inte är avlämnat förrän det överlämnats till köparen vilket innebär att säljaren står faran för godset ända fram till överlämnandetidpunkten. NO anser också, liksom utredningen, att regeln i 7 § skall vara dispositiv vilket möjliggör avtal om att t ex transportkostnader före överlämnandet betalas av köparen. Som utredningen framhåller (s. 109) är det från konsument-synpunkt föga motiverat att genom tvingande regler gynna de konsumenter som vill ha godset hemsänt på bekostnad av dem som själva är villiga att hämta godset.

3.4 Konsumentverket/KO

Utredningen föreslår vissa förändringar beträffande reglerna om godsets avlämnande. Av 5 § 2 st följer att säljaren, även i de fall han åtagit sig längre transporter som utförs av fristående transportföretag, kommer att stå faran för godset till dess godset tagits om hand av köparen.

Nu gällande regler leder, som utredningen påpekar, till gränsdragningsproblem. Frågan om köparen kan göra påföljder för skador under transporten gällande gentemot säljaren avgörs enligt dessa regler dessutom av omständigheter som i praktiken är ovidkommande för köparen. Även från försäkringssynpunkt är det ändamålsenligt att säljaren svarar för transportrisken. Med hänsyn till detta finner Konsumentverket de föreslagna förändringarna vara välgrundade och tillstyrker att de genomförs.

Enligt 6 § 1 st skall godset avlämnas inom skälig tid om det inte får anses avtalat att det skall avlämnas vid en bestämd tidpunkt eller utan uppskov. Enligt utkastet till allmän köplag skall godset i situationer som dessa avlämnas utan uppskov. Konsumentköputredningens förslag innebär således ett avsteg i liberaliserande riktning från vad som föreslås gälla utanför konsumentssektorn.

Konsumentverket kan i och för sig acceptera detta, men med hänsyn till att detta avsteg är till nackdel för konsumenten vill verket betona att det måste bli fråga om en mycket restriktiv bedömning av vad som skall anses utgöra skälig tid. Enligt verkets mening bör detta klargöras ytterligare i motiven.

Konsumentverket tillstyrker utredningens förslag i 7 § att säljaren skall få svara för kostnaderna för godset tills det är avlämnat, om inte annat får anses avtalat. En sådan regel tvingar en näringsidkare som inte vill svara för transportkostnaderna att klargöra detta för konsumenten. Därigenom kan många missförstånd undvikas. Enligt specialmotiveringen (s. 265) bör det, för att en sådan ordning skall anses avtalad, ofta vara tillräckligt med ett tillkännagivande genom anslag i säljarens butik, genom upplysning i försäljningskatalog eller på annat liknande sätt. Konsumentverket förutsätter att det vid tillämpningen av 7 § ställs höga krav på tydligheten hos sådan information.

Faran för godset

Faran för godset går enligt utredningens förslag över på köparen när godset avlämnas (8 § 2 st). Enligt specialmotiveringen anses en vara vara avlämnad exempelvis när den ställts på en villatomt. Utredningen har således inte sett sig föranledd att föreslå någon ändring av vad som nu anses utgöra gällande rätt.

Konsumentverket vill understryka utredningens uttalande (s. 263) att säljaren är skyldig att hänsyn till köparens intressen och inte onödigtvis utsätta denne för risken att godset förstörs eller försvinner. Enligt verkets mening bör faran för godset gå över på köparen endast i de fall godset överlämnas direkt till köparen eller annan behörig person eller eljest levereras på betryggande sätt. En sådan övergång av faran bör också ske i de fall leveransen sker vid en bestämd tidpunkt som parterna kommit överens om. Mot denna bakgrund kan leverans som sker genom att godset placeras på en villatomt anses vara tillräckligt fyllest endast om det på

3.5 Allmänna reklamationsnämnden

Vid transport av en vara från säljaren av en självständig transportör till köparen kan komplicerade avtalsrättsliga tvister uppkomma. ARN har i sin verksamhet erfarenhet av att överenskommelser mellan köpare och säljare ofta är oklara vad gäller ansvaret för transporter. Köparen bollas mellan säljaren och transportören. ARN ser därför med tillfredsställelse att det nu föreslås att om säljaren skall ordna med en transport av godset detta anses avlämnat först när det kommer fram. Säljaren skall således bära risken för eventuella skador. De föreslagna reglerna om avlämnande (5 och 6 §§) verkar väl avvägda.

Det är ibland oklart vad som har avtalats mellan parterna om kostnaden för en transport. Genom utredningens förslag att säljaren skall svara för transportkostnaden om inte annat har avtalats (7 §) torde sådana missförstånd kunna undvikas. ARN tillstyrker därför förslaget. Nämnden vill dock påpeka att det, med det informella sätt att avtala om transportkostnader som utredningen enligt specialmotiveringen (sid. 265) är beredd att godta, lätt kan uppkomma missförstånd och tvister.

ARN har inget att erinra mot de föreslagna bestämmelserna om faran för godset. I sammanhanget vill ARN dock betona vad utredningen anför i specialmotiveringen till 5 § (sid 263) beträffande säljarens skyldighet att ta hänsyn till köparens intressen och inte onödigtvis utsätta denne för risken att godset förstörs eller försvinner.

Endast i undantagsfall torde därför kravet på överlämnande vara uppfyllt om en vara placeras på tomten utanför köparens hus.

3.6 Juridiska fakultetsstyrelsen vid Uppsala universitet

Fakultetsstyrelsen tillstyrker att distinktionen mellan plats- och distansköp utmönstras och att godset, när säljaren åtagit sig att sända det till köparen, inte anses avlämnat förrän det tagits om hand av köparen. Som utredningen framhåller talar försäkringsmässiga aspekter för denna regel (s. 105 f). Fakultetsstyrelsen tillstyrker att regeln om avlämnande och därmed *farans övergång* och den *avgörande tidpunkten för konstaterande av fel* görs tvingande, även om detta kan avhålla vissa säljare från att åta sig att transportera godset till köparen, medan det blir möjligt att avtala om att köparen skall betala *transportkostnaderna*. Fakultetsstyrelsen vill blott framhålla att regleringen kan tänkas leda till att säljaren åtar sig att ordna transporten som ombud för köparen (jfr s. 107 y). Huruvida ett sådant avtal medför att godset anses avlämnat, redan när en självständig transportör tar godset om hand, får lämnas öppet. På s. 265 x skriver utredningen att ett avtal om att köparen skall betala transportkostnaden får anses ingången, om detta tillkännages genom anslag i säljarens butik, genom upplysning i försäljningskatalog eller på annat liknande sätt. Utifrån allmänna avtalsrättsliga synpunkter har man anledning att vara

tvivlande till att ett sådant tillkännagivande alltid skulle vara tillräckligt. Mycket höga krav på tydlighet bör ställas, så att köparna kan bedöma prisets konkurrensförmåga på ett riktigt sätt.

I 6 § föreslås en tvingande regel att godset skall avlämnas *inom skälig tid*, när det inte får anses avtalat att godset skall avlämnas vid en bestämd tidpunkt eller utan uppskov. Härmed åstadkommes att det redan enligt konsumentköplagen och utan tillgripande av 36 § avtalslagen blir möjligt att konstatera att en säljare är i dröjsmål och tillgripa dröjsmålspåföljder, när säljaren gjort leveranstiden helt obestämd eller villkorad av händelser som visar sig icke inträffa på länge. Därigenom avviker förslaget från lagrådsremissen avseende konsumenttjänstlag, där även relativt bestämda leveranstider enligt 24 § är bindande och endast kan sättas å sido enligt 36 § avtalslagen. Det kan synas vara en nackdel för näringsidkarna att ett avtal om leverans "när godset kommit från grossisten" inte blir giltigt, och det finns naturligtvis en risk att näringsidkarna därför i allmänhet kommer att ta till en lång bestämd leveranstid samtidigt som de säger till köparen att han troligen kommer att få varan betydligt tidigare. Någon större risk för ett sådant beteende föreligger emellertid knappast - och därmed inte heller någon större vinst med att genom tvingande lag ogiltigförklara relativt bestämda leveranstider - eftersom begreppet skälig, som utredningen framhåller (s. 264 my) bl a skall bedömas inte bara mot bakgrund av vad som är normal leveranstid utan även mot bakgrund av vad säljaren sagt vid avtalet och vilka hinder som kommit i vägen. Därmed blir det enligt fakultetsstyrelsens mening utan större betydelse om man väljer konsumenttjänstlagens lösning eller vad konsumentköplagutredningen föreslår i denna del. En samordning är dock önskvärd. Konsumentköplagens reglering synes här vara att föredra. - Det kan tilläggas att det för en säljare, som inte riktigt kan överblicka sina leveransmöjligheter, torde vara bättre att lämna leveranstiden obestämd än att ta till en för kort leveranstid, eftersom möjligheten att åberopa hinder förefaller vara större inom ramen för 6 § än enligt 16 § och då 16 § endast avskär köparen från att begära full görande men inte hindrar att köparen häver och kräver skadestånd.

I 6 § 2 st andra meningen bör orden "kreditköp eller" tas bort. Med kreditköp förstås enligt 3 § konsumentkreditlagen bl. a. köp vid vilket någon del av betalningen erläggs med belopp som köparen får låna av kreditgivare på grund av överenskommelse mellan denne och säljaren. I dessa fall måste naturligtvis köparen vara skyldig att betala köpeskillingen i den formen att han skriver på låneförbindelsen, innan godset behöver lämnas ut. Övriga former av kreditköp faller under rekvisitet "köparen har fått anstånd med betalningen".

Faran för godset 8 §

Fakultetsstyrelsen håller med utredningen om att det från faresynpunkt är skillnad om konsumenten är i dröjsmål med å ena sidan att hämta en köpt sak och å andra sidan att återta egendom som han lämnat till

näringsidkaren för reparation el dyl (s. 111 f). Styrelsen tillstyrker därför utredningens förslag att faran skall ligga kvar på säljaren tills godset avlämnats men att köparen, vad det gäller fel, dock bör stå risken för att godset under köparens dröjsmål försämras genom sin egen beskaffenhet.

I 8 § 3 st bör ordet "lämnas" skrivas i participform. Det torde vara särskilt vanligt att en vara som köpts på öppet köp skadas under transport tillbaka från köparen till säljaren, särskilt som köparen kanske inte är så van att förpacka varor av det slag det gäller. Av lagen bör då otvetydigt framgå att köparen står faran ända tills säljaren åter tagit hand om godset. Däremot kan ordet avlämnas i andra stycket fortfarande stå i presens, dels därför att ordet är mer juridiskt tekniskt och därmed har en momentan innebörd, dels därför att verben "går" respektive "står" styr olika tempus i detta sammanhang.

3.7 Landsorganisationen i Sverige

Enligt § 6 första stycket ska godset, om det inte får anses avtalat att det ska avlämnas vid en bestämd tidpunkt eller utan uppskov, avlämnas inom skälig tid. Av motiven i betänkandet framgår inte vad som är skälig tid. LO anser att detta bör preciseras närmare så att det inte blir till nackdel för konsumenten.

3.8 Sveriges advokatsamfund

Samfundet vill påpeka att det är tveksamt om det överensstämmer med det allmänna rättsmedvetandet att säljaren skall stå fara för godset även om köparen är i dröjsmål med att avhämta detta.

3.9 Vissa organisationer inom näringslivet

5 §

Genom den bestämmelse som föreslås i 5 § andra stycket upphävs för konsumentköpens del skillnaden mellan distansköp och platsköp. Vi kan i och för sig acceptera den föreslagna regleringen. Vad avser den betydelse som tidpunkten för avlämnandet föreslås få ifråga om dels farans övergång dels bedömningen av om godset är felaktigt får vi dock hänvisa till vad vi anför till 8 och 13 §§ i förslaget.

Faran för godset (8 §)

I förslaget saknas en bestämmelse som svarar mot 15 § andra stycket i det till betänkandet fogade köplagsförslaget, dvs. ett undantag från huvudregeln som innebär att faran övergår på köparen om godset inte avlämnas i rätt tid och detta beror på honom.

Även enligt den föreslagna lagstiftningen om konsumenttjänster skall faran övergå på konsumenten före avlämnandet, om avlämnandet försenas på grund av omständigheter hänförliga till konsumenten.

Utredningen anför att ett undantag motsvarande köplagsförslagets skulle få en begränsad praktisk betydelse för konsumentköpens del. Vi anser det

dock vara principiellt felaktigt att låta säljaren stå faran för godset trots att det beror på köparen att godset inte avlämnats i rätt tid. Några tungt vägande konsumentpolitiska skäl torde inte heller kunna anföras för utredningens ståndpunkt.

I situationer där godset, medan det befinner sig hos säljaren, förstörs av t. ex. brand eller översvämning eller blir stulet kan det inte anses rimligt att säljaren skall stå risken när avlämnandet försenas på grund av omständigheter som är hänförliga till köparen.

Med hänvisning till det anförda anser vi att en regel motsvarande 15 § andra stycket köplagsförslaget bör inflyta i konsumentköplagen.

3.10 Svenska försäkringsbolags riksförbund

Den i 8 § föreslagna regeln om faran för godset är i och för sig lämplig från ren försäkringssynpunkt. Bestämmelsen bör underlätta försäkringshanteringen genom att anknytningen till det faktiska avlämnandet gör det lätt att avgöra var faran ligger. Det kan dock påpekas att det blir svårt att överblicka konsekvenserna av att ha olika fareregler för samma köpsituation, beroende av vem som är köpare.

3.11 Folksam

Den i 8 § föreslagna regeln om faran för godset är lämplig lig ur försäkringssynpunkt, eftersom den gör det lätt att avgöra var faran ligger.

3.12 Kristianstads kommuns konsumentnämnd

§ 5, 1:a stycket föreslås få följande skrivning: "Godset skall hållas tillgängligt för avhämtning hos säljaren, om inte annat får anses avtalat", dock skall gods som köparen svårligen kan bära med sig innebära att säljaren har leveransplikt. Om inte denna ändring sker får man lätt för sig sinnebilderna av den gamla 80-åriga damen med käpp som på ryggen släpar hem en 26-tums färg-TV-apparat eller kylskåp, spis m m.

§ 6, 1:a stycket skall jämföras med § 30 2:a stycket. § 6 reglerar säljarens rätt vid sin prestation och § 30 köparens rätt vid sin prestation. Skall säljaren då annat inte anses avtalat ha rätt att leverera varan d. v. s. sin prestation inom skälig tid, så skall rimligtvis även köparen ha rätt att lämna sin prestation, betalningen, inom skälig tid. Därför föreslås följande ändringar. § 6, 1:a stycket med den nuvarande skrivningen § 30, 2:a stycket: Om inte annat får anses avtalat, skall priset betalas inom skälig tid, räknat från dag då felfri produkt hålls köparen tillhanda.

Redan finns en praxis innebärande "Kontant inom 30 dagar", som tillämpats sedan många år inom de flesta branscher bland de seriösa företagen. Detta torde vara en lämplig "skälig tid" för köparen som då får garanterat en månadslön före betalningen. På så sätt borde antalet problem för köparen bli färre.

§ 6, 2:a stycket kan innebära med sin nuvarande skrivning att konsumenten för sin egen säkerhets skull då börjar handla mer på kredit, för

4. Godsets beskaffenhet

4.1 Hovrätten för Västra Sverige

Men i vissa hänseenden kan ifrågasättas om det föreslagna konsument-skyddet inte har kommit att sträckas ut alltför långt. Att uteglömmandet av en monteringsanvisning för en IKEA-möbel generellt medför att godset anses felaktigt (9 § 1 st jfrt med 2 st.) och omedelbart utlöser felpå-följderna är förbluffande. Underlåtenhet att lämna uppgifter om godset har sådan verkan bara om "underlåtenheten kan antas ha inverkat på köpet" (11 § under 2). Samtidigt medför detta den egendomliga effekten att man kan missleda hur mycket som helst i förhållande till godsets egenskaper, om bara det konkreta missledandet inte antas ha haft inverkan på köpet i det konkreta fallet - något som helt säkert inte kan uppfattas som särskilt moraliskt tillfredsställande och inte heller i sakligt hänseende framstår som en särskilt lyckad lösning.

Någon gång förekommer oöverensstämmelse mellan lagtext och motiv. I 10 § 2 st, som sägs motsvara hittillsvarande konsumentköplag 8 §, har sålunda uttrycket "uppenbar fara" utbyts mot "allvarlig fara". Detta sägs vara en förstärkning av konsumentskyddet (s. 120) men är i själva verket en försvagning. "Allvarlig fara" är en restriktion i förhållande till "uppenbar fara". Översatt till ett konkret exempel krävs för "allvarlig fara" körförbud för bilen av Svensk bilprovning, men "uppenbar fara" kanske motsvarar en etta i protokollet.

4.2 Stockholms tingsrätt

9 §, jfr 11 §

Förslaget ger uttryck för den principen att godset är felaktigt om det inte överensstämmer med vad som får anses avtalat. Utredningen, som inte bedömer att det föreligger något mera påtagligt behov av allmänna lagregler om godsets beskaffenhet, har likväl i 9 § fört in en bestämmelse med detta innehåll. Som skäl anføres att förslaget till ny köplag upptar en sådan bestämmelse.

Förslaget upptar i 11 § vissa fall då godset "även" skall anses felaktigt. Genom placeringen i en särskild paragraf efter huvudregeln i 9 § och genom att texten inleds med ordet även får man det intrycket att fallen i 11 § inte täcks av definitionen på vad som är fel enligt 9 §.

11 § 1 st. 1 p. framstår närmast som ett exempel på vad som är avtalat eller får anses avtalat om godset. Här synes inte vara fråga om utvidgning av felbegeppet enligt 9 §.

Bestämmelsen i 11 § 1 st. 2 p. ger också intryck av att vara ett exempel på vad som får anses avtalat. Utgångspunkt för en felbedömning är vad

köparen rimligen bort räkna med. Här är närmast fråga om en abstrakt felbedömning. För en felbedömning är det vanligtvis utan betydelse vad säljaren känt till eller bort känna till om att godset avviker från vad som är avtalat eller på annat sätt förutsatt beträffande dess beskaffenhet. Av betydelse kan vara om säljaren insett eller bort inse köparens förutsättningar och förväntningar beträffande godset.

Enligt 11 § 1 st. 2 p. är godset att anse som felaktigt om säljaren före köpet har försummat att lämna vissa upplysningar om godset. Det skall gälla förhållanden som köparen rimligen kunnat räkna med att bli upplyst om. Ytterligare ett rekvesit skall föreligga, nämligen att den underlåtna upplysningen skall ha gällt ett förhållande som säljaren kände till eller borde känt till. Detta framstår närmast som en inskränkning av det felbegrepp som annars skulle gälla.

Till undvikande av svårigheter vid rättstillämpningen bör bestämmelsernas inbördes förhållande klarläggas och felbegreppet - eller felbegreppen - förtydligas.

11 § 2 st

Det är av största vikt att en konsument kan lita på att den information som säljaren lämnar om en vara är riktig. Inte minst gäller det uppgifter som konsumenten får genom reklam och liknande. Konsumentköplagen innehåller en bestämmelse om detta. Utredningen finner, efter ett ingående resonemang främst om prisuppgifter, ej motiverat att utvidga bestämmelsen i fråga till att avse annat än ansvar för uppgifter som direkt eller indirekt kan uppfattas som påståenden om godsets beskaffenhet och användning.

Dagens konsument är prismedveten och därför är prisuppgiften vanligtvis av stor betydelse när han gör sitt val. Det är föga tröst för den enskilde konsumenten att problem med missvisande prisuppgifter eventuellt går att angripa enligt marknadsföringslagen. Inte heller är den möjlighet som teoretiskt finns att i vissa fall tillämpa avtalsrättsliga regler tillräcklig. Vad utredningen anför om att en vara, trots felaktig prisuppgift, kan vara värd sitt pris är oftast ovidkommande. Om konsumenten trott sig göra ett fynd blir han knappast nöjd ändå (Se som exempel Allmänna reklamationsnämndens beslut 1984-09-27, dnr 84/R1790). Även om vissa oriktiga prisuppgifter går att angripa med gällande rätt får konsumentköplagen slagsida med hänsyn till prisets stora betydelse, om endast uppgifter om godsets beskaffenhet och användning omfattas av lagen. Enligt tingsrättens mening bör konsumentköplagen innehålla bestämmelser som knyter civilrättsliga påföljder till oriktliga uppgifter om pris och betalningsvillkor. Så länge en sådan bestämmelse inskränker sig till oriktiga eller vilseledande uppgifter föreligger inte någon risk för att lagstiftningen används som ett instrument för priskontroll. Hur frågan lagtekniskt skall lösas och var bestämmelsen skall inplaceras kräver ytterligare överväganden.

Vad gäller säljarens ansvar för uppgifter om godset föreslås en betydande utvidgning för uppgift om varan som lämnats av annan än säljaren. Till en början bör undersökas i vilken omfattning nu gällande bestämmelse i konsumentköplagen kommit till användning och om det vid rättstillämpningen framkommit något behov av en utvidgning. Vidare måste man ta hänsyn till att det är svårt för säljaren att överblicka den marknadsföring som finns, t.ex. annonser i utländsk press och andra internationella media. Tingsrätten anser inte att det föreligger skäl att utsträcka ansvaret längre än till vad som nu gäller.

14 §

Tingsrätten anser att det av den föreslagna lagtexten inte med tillräcklig tydlighet framgår att en garantiförbindelse alltid skall betraktas som en funktionsgaranti.

4.3 Kommerskollegium

I utredningen föreslås att godset skall anses felaktigt om det inte överensstämmer med lämnade uppgifter och uppgiften kan antas ha inverkat på köpet. Detta gäller även om uppgiften lämnats av någon annan än säljaren under förutsättning att detta har skett som led i marknadsföringen av godset. Kollegiet har i och för sig inget att invända mot detta utökade konsumentskydd. I praktiken torde det dock inte vara helt lätt för säljaren att alltid kunna överblicka den marknadsföring som sker i tidigare säljled.

Av intresse ur utrikeshandelssynpunkt är bl. a. att konsumentköputredningen finner det vara ett angeläget önskemål att varor som säljs till konsumenter åtföljs av erforderliga instruktioner för montering, skötsel etc (§ 9 i förslaget). Konsekvenserna av en sådan regel blir enligt förslaget att godset anses felaktigt om erforderliga instruktioner saknas, oavsett om bristen har lett till att godset skadats eller inte. Såvitt kollegiet förstår skulle en sådan bestämmelse i samband med internationell handel i många fall ställa krav på utländska producenter med export till Sverige. I praktiken skulle denna del av förslaget innebära att de utländska producenterna tvingas applicera eller bifoga instruktions- eller skötselanvisningar (normalt troligtvis på svenska), något som kan anses få handelshindrande effekter på importen till Sverige. Beroende på hur allmänt eller strikt denna regel kommer att utformas i ett slutgiltigt lagförslag får då bedömas om behov föreligger att tillkännage detta enligt gällande informations- och konsultationsprocedurer i GATT och EFTA. Eftersom kollegiet för svensk del svarar för dessa notifikationsprocedurer förutsätts att kollegiet hålls underrättat om det fortsatta arbetet med utformningen av en kommande ny konsumentköplag.

4.4 Marknadsdomstolen

Som påpekas på sid 271 i betänkandet har utredningen inte beaktat riktlinjekommitténs förslag till ändrad lydelse av denna paragraf. Sistnämnda förslag innebär att den civilrättsliga betydelsen av marknadsdomstolens beslut i ärenden enligt 4 § marknadsföringslagen utvidgas, så att den berörda varan blir att anse som felaktig också då den sålts av säljare som inte varit part i rättegången. Marknadsdomstolen utgår från att förslaget, som har tillstyrkts av domstolen, beaktas i det fortsatta lagstiftningsarbetet. Konsumentköpsutredningens förslag ansluter nära till den nuvarande 8 § konsumentköplagen och är med sin begränsade räckvidd mindre tillfredsställande från konsumentsynpunkt.

11 §

Enligt denna paragraf har säljaren ett ansvar för uppgifter som lämnats i leverantörernas marknadsföring. I betänkandet anförts (s. 126) att detta kan ge detaljhandlarna anledning att i avtal med sina leverantörer förbehålla sig rätt till ersättning för fall då leverantören lämnat felaktig information i konsumentreklam. Om leverantören motsätter sig detta kan frågan, anförts det, prövas enligt lagen om avtalsvillkor mellan näringsidkare. Såvitt marknadsdomstolen kan finna är sistnämnda uttalande inte hållbart. Enligt den angivna lagen kan marknadsdomstolen förbjuda villkor som har "ställts upp", d. v. s. påkallats av någon av parterna (prop. 1983/84:92 s. 16). Domstolen kan däremot inte ålägga den ena parten att godta ett villkor som påkallas av den andra parten. I den i betänkandet avsedda situationen torde inte finnas något villkor som kan prövas. Annorlunda förhåller det sig om det är fråga om friskrivningsklausuler från leverantörens sida. Möjligen kan utredningen ha åsyftat sådana klausuler. I vad mån leverantörerna kan ha intresse av sådana klausuler i detta sammanhang beror på vad köplagens dispositiva regler kommer att innebära.

13 §

I paragrafens tredje stycke behandlas försämring av godset som är en följd av säljarnas avtalsbrott. Marknadsdomstolen har ingen invändning i sak mot de synpunkter och exempel som utredningen i sammanhanget för fram på s. 278-279. Det är dock tveksamt om åsidosättande av en skyldighet enligt konsumentköplagen kan innefattas i beteckningen avtalsbrott.

4.5 Näringsfrihetsombudsmannen

När det gäller frågan om utformningen av bestämmelsen om godsets beskaffenhet (9 §) ansluter sig NO till utredningens ståndpunkt (s. 114) att i lagen inte skall anges en viss minimistandard som godset alltid måste uppfylla. NO vill understryka utredningens uttalande att den som önskar köpa sig en vara av låg kvalitet till ett lågt pris inte skall hindras från

detta genom lagens utformning och tvingas att välja en bättre men också dyrare vara. Den föreslagna ordningen är också önskvärd från konkurrenssynpunkt.

Prop. 1989/90: 89
Bilaga 3

I 11 § föreslås regler om säljarens ansvar för uppgifter om godset. NO biträder utredningens ståndpunkt att säljarens felansvar bör begränsas till uppgifter om godsets egenskaper eller användning och inte omfatta uppgifter om priset. Ett köprättsligt felansvar för prisuppgifter skulle, som utredningen framhåller (s. 125), strida mot principen att köplagstiftningen inte skall användas som instrument för priskontroll. Reglerna i 11 § är tvingande och relativt långtgående. NO ifrågasätter om säljaren skall åläggas ansvar för uppgifter som lämnats av någon annan än honom själv och som säljaren inte ens känt till (s. 126). NO instämmer i uttalandet i särskilt yttrande (s. 338) att hänsyn bör tas till säljarens problem att kunna överblicka den marknadsföring som kan komma ifråga, inte sällan på internationell nivå och i icke-svenska media. Konsumenternas informationsvägar är idag betydligt fler än som tidigare var vanligt.

4.6 Konsumentverket/KO

Godsets beskaffenhet

Den nu gällande konsumentköplagen innehåller, med undantag för vissa specialfall, inte några bestämmelser som kan tjäna till ledning för en bedömning av om ett fel skall anses föreligga i godset. I förslaget till ny konsumentköplag finns däremot regler som på ett mer heltäckande sätt preciserar felbegreppet (9-14 §§). Dessa regler kan indelas i två grupper: Den ena gruppen består av regler som i allmänt hållna ordalag pekar på faktorer som generellt bör beaktas vid en bedömning av om ett fel skall anses föreligga (9 §). Den andra typen av regler är sådana som fastslår att ett fel alltid skall anses föreligga i vissa särskilt angivna fall. Den sistnämnda gruppen av regler gäller mycket speciella situationer. Som exempel kan nämnas att godset sålts i strid mot viss lagstiftning eller att en användning av godset medför allvarlig fara för köparen eller någon annans liv eller hälsa (10 §).

Det är således i dessa fall fråga om försäljning av gods som inte klarar ens en mycket lågt hållen minimistandard. Orsaken till att utredningen inte föreslagit regler som innebär att minimigränser för fel kommer på en "högre" nivå är att dessa regler inte är avsedda att påverka varuutbudet. En konsument skall ha möjlighet att köpa en vara av dålig kvalitet till lågt pris om han så önskar.

Det torde vara sällsynt att köpare och säljare avtalat om en så låg standard hos en såld produkt att en bedömning enligt normalreglerna skulle leda till att man tangerar minimireglernas låga skyddsnivå. Det kan dock finnas risk för att tolkningen av normalreglerna kan komma att påverkas av den låga skyddsnivå som anges i minimireglerna. Konsumenterna riskerar på detta sätt att få en sämre ställning än avsett. Konsumentverket föreslår därför att felbestämmelserna disponeras så att

det klarare framgår att vissa bestämmelser är avsedda att gälla huvudprinciperna för felbedömningen, medan andra skall klargöra den absoluta minimistandard som kan krävas.

I övrigt delar Konsumentverket utredningens bedömning att det med hänsyn till lagens stora tillämpningsområde är ogörligt att närmare precisera kraven på godsets beskaffenhet. Av denna orsak är det också svårt att i lagtexten styra felbedömningen i en för konsumenten gynnsammare riktning.

Utredningen föreslår att fel skall anses föreligga om godset inte är åtföljt av de anvisningar som behövs för dess montering, användning och skötsel (9 §). Ett krav på att sådana anvisningar skall medfölja hushållsapparater följer redan nu av Konsumentverkets riktlinjer för bruksanvisningar för elektriska hushållsapparater. Konsumentverket tillstyrker att detta krav lagfästs i tvingande lagstiftning och utvidgas till hela konsumentvaruområdet.

I nämnda riktlinjer avses med bruksanvisning skriftlig eller bildmässig information om installation, användning och underhåll av elektrisk hushållsapparat. Enligt riktlinjerna skall en bruksanvisning innehålla uppgifter om hushållsapparatens funktion och erforderlig installation och skötsel. Detta får anses överensstämma med lagförslaget. Därutöver krävs dock enligt riktlinjerna att bruksanvisningen skall innehålla uppgift om gällande garantivillkor och serviceåtaganden eller hänvisning till dokument som innehåller sådana villkor eller åtaganden. Dessutom föreskriver riktlinjerna bl. a. att bruksanvisningen skall vara på svenska. Riktlinjerna grundar sig väsentligen på den bestämmelse om informationsplikt som finns i 3 § marknadsföringslagen.

I lagförslaget finns ingen motsvarighet till de sistnämnda punkterna i riktlinjerna. Riktlinjerna ställer således längre gående krav på anvisningarnas innehåll än den föreslagna lagen. För att undvika missförstånd anser konsumentverket att det i lagmotiven bör göras klart att längre gående förpliktelser om skyldighet att informera konsumenterna om användning, skötsel etc. kan följa av 3 § marknadsföringslagen.

I en del av de fåtaliga bestämmelser i den nuvarande konsumentköplagen som närmare berör felbegreppet, stadgas att fel skall anses föreligga när en vara är så bristfällig att dess användning medför *uppenbar* fara för köparens eller annans liv eller hälsa. Utredningen föreslår att fel skall anses föreligga redan vid *allvarlig* sådan fara (10 §).

Konsumentverket tillstyrker denna ändring. För att en köpare skall få häva köpet på grund av ett sådant allvarligt fel krävs dock enligt utredningens förslag att säljaren inte vill utnyttja sin rätt till avhjälpande och att felet är väsentligt. Konsumentverket anser det vara orimligt att köparens rätt till hävning vid brister av denna allvarliga karaktär skall vara villkorad. Verket föreslår att konsumenten ges en omedelbar rätt till hävning vid köp av gods med allvarliga säkerhetsbrister.

Den enda bestämmelse i lagförslaget som uttryckligen tar sikte på köp av begagnat gods är stadgandet att begagnat gods som sålts på auktion

skall anses vara sålt i befintligt skick (12 § 2 st.) Verket har inte heller i betänkandet i övrigt kunnat finna några uttalanden om felbedömningen vid köp av begagnat gods. En motsatsvis tolkning 12 § 2 st. leder till att felbedömningen när det gäller begagnat gods skall göras med utgångspunkt i det allmänna stadgandet i 9 § om fel i godset. För begagnat gods som inte säljs på auktion måste således den allmänna princip för felbedömningen som utredningen redovisar på sid 115 i övervägandena gälla. Om inte annat framgår av omständigheterna, får köpavtalet anses innebära att köparen är berättigad att erhålla gods av normalgod beskaffenhet. Vid den bedömningen får hänsyn tas till varans ålder. Hänsyn måste också tas till bl. a. slitage, exempelvis det antal mil en begagnad bil har körts.

När det gäller begagnat gods är ramen för vad som skall anses vara normalgod beskaffenhet vidare än vad som gäller för nytt gods. Denna ram är dock, om inte annat framgår av avtalet, aldrig så vid att gränsen för när ett fel skall anses föreligga blir densamma som när gods sålts i "befintligt skick" eller med ett liknande allmänt förbehåll. Bedömningen av vad som skall anses utgöra normalgod beskaffenhet kan således aldrig, inte ens vad gäller begagnat gods, leda till att ett fel anses föreligga först när godset är i "väsentligt sämre skick än köparen med hänsyn till godsets pris och övriga omständigheter haft anledning att förutsätta" (jfr 12 § 1 st.).

Högsta domstolen har i dom nr DT 11 1984 uttalat att det utan särskild föreskrift är tydligt att en köpares möjlighet att göra gällande fel i såld vara inte är mindre långtgående då varan sålts utan förbehåll om befintligt skick eller liknande. HD säger dock ingenting i frågan om denna befogenhet är mer långtgående i sådana fall. Den föreslagna regeln i 9 § leder dock, som ovan utvecklats, till att denna oklarhet undanröjs.

Garantier

Utredningen föreslår en regel om att tidsbestämda garantier alltid skall behandlas som funktionsgarantier (14 §). Alla tidsbestämda garantier skulle därigenom komma att överensstämma med en vanlig uppfattning om innebörden av sådana garantier. Konsumentverket tillstyrker därför utredningens förslag i denna del.

Konsumentverket ifrågasätter dock om det av den föreslagna ordalydelsen av paragrafen tillräckligt tydligt framgår att tidsbestämda garantier alltid skall anses ha att av ordalydelsen sluta sig till att en tidsbegränsad utfästelse av säljaren att enbart ansvara för att godset var utan fel vid tiden för leveransen betraktas som en funktionsgaranti. Det bör klargöras i motiven att lagen har denna innebörd.

En funktionsgaranti innebär att godset skall behålla sin funktionsduglighet under hela garantitiden. Verket kan dock inte heller finna att detta framgår av den föreslagna ordalydelsen av paragrafen. Det talas tvärtom där om att garantiutfästelsen kan gälla del av godset eller en egenskap hos godset. Den föreslagna ordalydelsen skulle t. ex. inte lägga hinder i

vägen för en garanti innebärande att säljaren under viss tid svarar för enbart hållbarheten i ett kylskåps dörrhandtag. Verket anser att garanti-bestämmelsen bör utformas så att det klart framgår att utgångspunkten för tidsbegränsade garantier är att de gäller hela godset och dess funktion under hela garantitiden. Detta bör inte hindra att säljaren undantar vissa särskilt specificerade delar i godset från garantin. I lagmotiven bör dock klargöras att denna möjlighet bör tillämpas restriktivt och endast kan få gälla detaljer av förslitningskaraktär och liknande.

Bevisbördan vid fel

Det kan - som utredningen anför (s. 137) - inte uteslutas att den föreslagna regeln om funktionsgarantier kommer att leda till att garantier i framtiden lämnas vid färre köp än idag. Det bör mot den bakgrunden övervägas att reglera frågan om vem som i de garantilösa fallen har bevisbördan för att ett uppkommet fel förelegat redan vid leveransen. Det är enligt Konsumentverkets mening rimligt att lägga på säljaren att bevisa att felet inte är ursprungligt, åtminstone om felet har visat sig relativt kort efter köpet. En sådan regel om omkastad bevisbörda är motiverad med hänsyn till att fel som upptäcks i nära anslutning till avlämnandet oftast har förelegat redan vid leveransen. Som exempel på att ett sådant synsätt förekommer i rättstillämpningen kan nämnas att allmänna reklamationsnämnden brukar presumera att fel som visat sig i nära anslutning till en motorreparation har förelegat redan vid avlämnandet efter reparationen.

4.7 Allmänna reklamationsnämnden

Allmänna krav på godset

En synnerligen central köprättslig fråga är när en vara skall anses behäftad med fel. Att en vara är felaktig måste i allmänhet innebära att den negativt avviker från en viss tänkt standard. Utredningen har valt att inte i lagen ange någon tvingande minimistandard om godsets beskaffenhet men har med hänvisning till 19 § i utkastet till ny köplag tagit in en allmän bestämmelse enligt vilken godset med hänsyn till art, mängd, kvalitet och andra egenskaper samt förpackning skall överensstämma med vad som får anses avtalat.

ARN delar utredningens bedömning att det knappast är möjligt att annat än för vissa särskilda fall ange mer exakt när en vara är felaktig. Även om en allmän regel, sådan som den föreslagna, med nödvändighet blir tämligen "urvattnad" och kanske inte kan ge så stor direkt ledning för själva tillämpningen finner nämnden det likväl från bl. a. pedagogisk synpunkt bra, att det även i lagtexten markeras att utgångspunkten för felbedömningen är vad parterna sinsemellan har eller får anses ha avtalat. Det får sedan prövas från fall till fall vilka förväntningar som en köpare t.ex. med ledning av priset rimligen kan ha rätt att ställa på varans kvalitet.

Som utredningen anför får det in dubio antas att köparen skall ha rätt att få gods av normalgod beskaffenhet. Att ledning för bedömningen av vad som är normal standard emellanåt kan hämtas från konsumentverkets riktlinjer har nämnden utvecklat i sitt remissvar till finansdepartementet över betänkandet (SOU 1983:40) Konsumentpolitiska styrmedel, till vilket hänvisas. Särskilda svårigheter att avgöra vilka förväntningar på varans skick som en köpare bör ha rätt att ställa uppkommer naturligtvis vid köp av begagnade varor. Ett exempel på dessa svårigheter är rättsfallet NJA 1984 sid 271.

Den föreslagna allmänna bestämmelsen om godsets skick har kompletterats med en särskild föreskrift enligt vilken godset skall vara åtföljt av de anvisningar som behövs för dess montering, användning och skötsel. I sina motiv till denna senare bestämmelse har utredningen speciellt hänvisat till ARN:s praxis. Nämnden vill dock anmärka att förslaget går längre än vad nämndens praxis ger stöd för genom att felansvar skall inträda oavsett om bristen på instruktion etc. har lett till någon konkret skada eller inte. I de ärenden där ARN har funnit instruktionsbrist utgöra fel i varan har felet så att säga dokumenterat sig självt genom att godset har tagit skada. Med den föreslagna ordningen lär det emellanåt kunna bli besvärligt att i ett visst fall avgöra i vilken utsträckning en särskild instruktion etc. är så behövlig att avsaknaden därav innebär ett (abstrakt) köprättsligt fel. Nämnden vill förorda viss försiktighet i tillämpningen så att felansvar inte inträder slentrianmässigt så snart en vara inte åtföljs av instruktion etc. För att sådant ansvar skall föreligga bör det krävas att en normalt kunnig konsument har behov av anvisningarna.

Ett särskilt problem som inte berörs i betänkandet är hur kravet på instruktion skall kunna upprätthållas vid affärer med begagnat gods. Här lär det i praktiken ofta bli svårt eller omöjligt för en säljare att prestera ett instruktionshäfte eller dylikt.

Farligt gods

ARN har inget emot att den nuvarande 8 § konsumentköplagen behålls med endast den jämkningen att kravet på "uppenbar fara" ändras till "allvarlig fara" för liv eller hälsa. Av motiven har nämnden dock inte fått alldeles klart för sig omfattningen av det ingrepp i avtalsfriheten som följer av 10 § 2 lagförslaget. Tanken är tydligen att en säljare skall "gå fri" om han inte har anledning att räkna med att den farliga varan inte skall bli använd i föreliggande skick. Men detta framgår inte av lagtexten som i likhet med nuvarande 8 § inte innehåller någon reservation för sådan "god tro" hos säljaren.

Säljarens ansvar för uppgifter om godset

Nämnden delar utredningens uppfattning att det kan vara svårt att i den praktiska tillämpningen fullt ut applicera det köprättsliga regelsystemet på oriktiga uppgifter om pris etc. Nämnden godtar därför förslaget att här avsedda fall även i fortsättningen lämnas utanför vid angivandet av

säljarens ansvarighet för oriktiga uppgifter. Som anges på sid 126 i betänkandet saknas ändå inte alla remedier mot "bluffuppgifter" om speciellt förmånliga prisvillkor. ARN har sålunda i ett par ärenden funnit köpavtal, som kunden har ingått under inflytande av säljarens oriktiga påståenden att priset var kraftigt nedsatt, ogiltigt med stöd av avtalslagen.

Nämnden kan anmärka att nämnden redan för närvarande emellanåt har ansett sig kunna slå fast att inte bara positivt oriktiga uppgifter om varans beskaffenhet är vilsegrundande och felgrundande utan även ofullständiga eller utelämnade sådana uppgifter. Den i 11 § första stycket 2 föreslagna utvidgningen av ansvaret för uppgifter om varan uppfattar nämnden som en bekräftelse av att nämndens praxis i detta avseende är befogad.

Befintligt skick

Förbehåll om befintligt skick eller liknande är tämligen ymnigt förekommande när det gäller försäljning av begagnade varor. Förbehållets betydelse och vikt i avtalsrelationen mellan parterna kan dock variera avsevärt. Har risken för fel i varan ingående diskuterats mellan kontrahenterna och kanske "diskonterats" i ett lägre pris är det naturligt att man ställer stora krav på avvikelse från vad hade kunnat förväntas, för att det skulle anses köprättsligt felaktigt. Inte sällan innehåller emellertid gängse standardkontraktsformulär en klausul bland många andra mer eller mindre finstilla bestämmelser, enligt vilken varan om den inte är ny skall anses såld i befintligt skick, utan att den frågan särskilt har berörts vid diskussionerna mellan parterna före köpet. Det finns i sådana situationer anledning att fästa mindre vikt än annars vid friskrivningen från ansvar för dolda fel och anse godset felaktigt även om det inte dramatiskt avviker från vad som kunde ha förutsatts. ARN:s praxis innehåller exempel på fall där förhållandevis måttliga avvikelser från vad som hade kunnat förväntas har betraktats som fel enligt 9 § konsumentköplagen. Nämnden ifrågasätter om inte lokutionen "väsentligt sämre skick" med fördel kunde bytas ut mot "påtagligt sämre skick" för att ge ett något större utrymme för ingrepp mot alltför slentrianmässiga friskrivningar från felansvar.

Den för felbedömning avgörande tidpunkten. Verkan av garanti

ARN delar utredningens uppfattning att konsumenter i allmänhet torde uppfatta en garanti som en utfästelse enligt vilken säljaren garanterar att godset behåller sin funktionsduglighet garantitiden ut, d. v. s. som en funktionsö garanti. De flesta standardgarantier som förekommer i konsumentförhållanden är emellertid av den svagare typ som ibland kallas Almén-garantier. En sådan garanti innebär egentligen inte något avsteg från den allmänna principen om att tiden för farans övergång skall vara avgörande för felbedömningen. Säljarens utfästelse är där begränsad till att godset var felfritt vid leveransen. Som utredningen påpekar föreligger - med hänsyn till gällande bevisbörderegler - inte någon avgörande skillnad mellan de två olika typerna av garantier vid den praktiska

tillämpningen. Enligt nämndens praxis tillämpas regelmässigt redan idag de s. k. Almén- garantierna på samma sätt som om de hade uttryckligen formulerats som funktionsgarantier. Även om det således vid en rättslig prövning inte blir någon egentlig skillnad mellan de två typerna av tidsbestämda garantier hindrar inte detta att användandet av Almén- garantier ger upphov till onödiga tvister angående omfattningen av säljarens garantiansvar i de fall felet visar sig först efter en viss tids bruk av godset. Nämnden ser därför med tillfredsställelse på utredningens förslag att i 14 § införa en tolkningsregel innebärande att alla tidsbestämda garantier, oavsett vad som i övrigt må ha föreskrivits, skall behandlas som funktionsgarantier. En annan ordning skulle för övrigt inte kunna försvaras med tanke på att man i förslaget till konsumenttjänstlag har bestämt sig för att göra garantier beträffande tjänster till hållbarhets- eller funktionsgarantier. Med tanke på att konsumentköplagen i ovanligt hög grad vänder sig till icke-jurister, lekmän, skulle det vara önskvärt om innebörden av garanti kunde komma något tydligare till uttryck i lagtexten. Utredningens förslag till 14 § är inte alldeles lättillgängligt.

4.8 Juridiska fakultetsstyrelsen vid Uppsala universitet

Godsets beskaffenhet 9-14 §§

I 9 § ges en stram bestämmelse som i förhållande till gällande rätt huvudsakligen har till innebörd att det blir fastslaget att fel i godsets *förpackning* medför att själva godset är felaktigt och att en vara likaså är felaktig (vilket får betydelse inte minst i produktskadesammanhang) om varans saknar erforderliga *anvisningar* för dess montering, användning och skötsel. Förslaget tillstyrks liksom ställningstagandet att det inte är meningsfullt att på ett mer ingående sätt försöka reglera vilken allmän kvalitet godset skall ha. Likaså tillstyrkes att konsumentköplagen inte får någon särskild regel om betydelsen av att konsumenten *undersökt varan före köpet* (s. 131 y), men som utredningen framhåller kan förhållanden som köparen iakttagit - och möjligen också vad han bort iaktta - före köpet få betydelse för vad som kan anses avtalat (s. 268 yn).

Utredningen synes inte ha berört frågan om erforderliga *anvisningar* skall medfölja även *begagnat gods*. Eftersom ingenting särskilt står om detta, bör lagens ståndpunkt anses vara den att säljaren även i sådant fall skall lämna med erforderliga *anvisningar*. Situationen kan emellertid vara den att säljaren har tappat bort de *anvisningar* han fick vid sitt köp och att tillverkaren inte längre kan förmås tillhandahålla ytterligare exemplar av *anvisningarna* (t. ex. en instruktionsbok till en bil). I ett sådant fall kan köparen knappast kräva att säljaren avhjälpel felet enligt 22 §. Lyckas emellertid säljaren komma över *anvisningar* och vidarebefordrar han dessa till köparen, har han naturligtvis enligt 23 § hindrat att andra påföljder träder i funktion. Köparen borde likaledes kunna få ersättning från säljaren för kostnader som han har att själv skaffa erforderliga *anvisningar*, 24 § 2 st. Men skall köparen kunna få prisavdrag enligt 24 § 1 st?

Saken har förmodligen ingen större praktisk betydelse, varför styrelsen nöjer sig med att peka på problemet.

Prop. 1989/90: 89
Bilaga 3

I 10 § 2 st stadgas att godset är felaktigt, om det är så bristfälligt att dess användning medför *allvarlig fara* för köparens/ eller någon annans liv eller hälsa. I betänkandet (s. 118 x) upprepas ett uttalande från propositionen 1973:138 (s. 230), att det i speciella situationer kan vara helt klart mellan parterna att godset inte i föreliggande skick skall användas på ett farligt sätt; godset skall då trots stadgandet inte anses felaktigt, om säljaren verkligen hade grundad anledning att räkna med att godset inte skulle komma till användning i föreliggande skick. Uttalandet synes innefatta en viss glidning såtillvida, att bedömningen undantagsvis skall avse huruvida fara föreligger i det konkreta fallet, fastän enligt lagtexten en abstrakt bedömning normalt synes åsyftad. Vi har dock ingen invändning mot detta, eftersom dylika glidningar torde bli nödvändiga när man gör normalregler till tvingande regler.

I syfte att öka konsumenternas skydd har ordet "uppenbar fara" i gällande konsumentköplag bytts mot "allvarlig fara". Förändringen kan diskuteras, eftersom ordet uppenbar otvetydigt handlar om sannolikheten för att faran skall realiseras, medan ordet allvarlig, trots att det är ett attribut till fara, lätt för tanken till den typ av skada som kan realiseras. Sett från denna synpunkt skulle ordet "påtaglig" vara bättre. Men det är å andra sidan kanske inte någon nackdel att man genom användningen av ordet allvarlig får en s. a. s. extra kvalifikation av skadans art (jfr s. 271).

De stora förändringarna i reglerna om godsets beskaffenhet föreslås i 11 §, där till att börja med en del mindre närmast redaktionella jämförelser görs i fråga om säljarens ansvar för egna uppgifter - fortfarande begränsade till godsets egenskaper och användning - och för underlåtenhet att lämna information som ålagts honom enligt marknadsföringslagen. Dessutom åläggs emellertid säljaren en tämligen långtgående *undersöknings- och upplysningsplikt* och han görs strikt ansvarig för *uppgifter lämnade i bakre led* oavsett om säljaren ens kände till uppgifternas existens. Fakultetsstyrelsen tillstyrker att säljaren får en viss undersöknings- och upplysningsplikt. För att exemplifiera från begagnade bilområdet är det önskvärt att de i allmänhet osakkunniga köparna får korrekta besked om bilens skick och att de sämre exemplaren därmed måste sättas ned i pris redan från början. Styrelsen har ingen erinran mot vad som uttalas i specialmotiveringen (s. 273 f) om upplysningspliktens utsträckning, men vi finner att vad som där sägs ändå är tämligen allmänt hållet. Det är främst i andra stycket på s. 274 som några mer konkreta besked ges. Det är önskvärt att departementschefen under den fortsatta beredningen av förslaget ytterligare diskuterar dessa frågor, gärna med konkreta exempel (jfr exempelvis hovrättens dom i NJA 1964 s. 239). En fråga, som fakultetsstyrelsen ställt sig, är om man överhuvudtaget kan begära att en säljare jämför sin vara med konkurrenternas. Ett särskilt skäl för ingående motivuttalanden på denna punkt är att tvister rörande denna paragraf i allmänhet kommer att handläggas som småmål eller av

Förslaget om att säljaren skall svara för uppgifter lämnade som ett moment i marknadsföringen i tidigare led eller utan fullmakt för säljarens räkning, oavsett om säljaren haft vetskap om uppgiften såfram uppgiften inte tydligt rättats, motiveras med att det ligger närmare till hands att säljaren bär konsekvensen av att köparen vilseleds av sådana uppgifter än att konsumenten skall göra det (s. 126 y). Fakultetsstyrelsen hyser en viss tvekan inför detta förslag såvitt avser ansvaret för uppgifter i bakre led, där det bakre ledet inte kan sägas ha handlat för säljarens räkning. Det torde inte vara alldeles ovanligt att en mycket väl produktorienterad konsument, som tar del av olika tillverkares kataloger, ber en detaljist att ta hem en vara som denne inte har i lager. I en sådan situation är det inte givet att detalj-isten ligger närmare än konsumenten att bära risken för en vilseledande reklam. Vad utredningen anför på s. 126 yn om att detta skärpta ansvar ger detaljisterna anledning att i sina avtal med leverantörerna förbehålla sig rätt till ersättning då leverantörerna lämnat felaktig information i konsumentreklam och att detaljisten kan utnyttja lagen om avtalsvillkor mellan näringsidkare för att framtvinga sådana villkor verkar vara föga realistiskt. Skall detaljisterna kunna övervältra sitt ansvar bakåt på tillverkarna får det nog ske i den formen att godsets avtalade skick mellan detaljisten och tillverkaren eller grossisten påverkas av konsumentreklamen och att friskrivningar från detta avtalade skick anses oskäligen enligt 36 § avtalslagen. Detaljisten måste emellertid vara beredd att genomdriva denna sin uppfattning i en pilotprocess, eventuellt inför skiljenämnd, där tillverkaren kanske satsar mycket stora resurser på att förhindra att det bli en dom till hans nackdel. Utredningens förslag skulle vara lättare att acceptera, om det samtidigt i den nya köplagen görs uttalanden som ganska klart ålägger tillverkaren eller grossisten ett felansvar i den berörda situationen - i sista hand genom hänvisning till 36 § avtalslagen - så att vägen till dom mot det bakre ledet framstår som någorlunda lättframkomlig. I avvaktan på sådana förändringar i köplagen anser fakulteten att risken för att uppgifter i bakre led är oriktiga inte bör läggas på detaljisten utan att kravet i gällande lag på att detaljisten skall ha åberopat uppgiften från det bakre ledet inte bör släppas.

Däremot är det rimligt att säljaren svarar för uppgifter från all sin egen personal, oavsett huruvida denna hade ställningsfullmakt att lämna uppgiften. Ett skäl för denna ståndpunkt är bl. a. att det är synnerligen lätt att i tryckta ordersedlar skriva att försäljarna inte är behörliga att lämna uppgifter om godset vid sidan av kontraktet. Möjligen är uttrycket, att uppgiften lämnats "för säljarens räkning", tillräckligt för att täcka denna situation (s. 275 m-n).

I 12 § 1 st. ges en regel om säljarens ansvar när godset sålts i *befintligt skick*; i sådant fall är godset ändå felaktigt om det är i väsentligt sämre skick än köparen med hänsyn till godsets pris och övriga omständigheter haft anledning att förutsätta. Bestämmelsen motsvarar vad som idag gäller

enligt 9 § nuvarande konsumentköplag. Eftersom även förslagen i 11 § i nya konsumentköplagen är tvingande, blir säljaren ansvarig för farliga produkter, oriktiga uppgifter givna av honom själv eller av bakre led, och säljaren har även när gods säljs i befintligt skick en undersöknings- och upplysningsplikt (s. 277 ö). Samtidigt är regeln i 12 § om en viss objektiv minimistandard a fortiori gällande även när begagnat gods säljs utan förbehåll om att godset säljs i befintligt skick (se NJA 1984 s. 271). Mot bakgrund härav blir 12 § emellertid något svår att förstå. För att tillgodose synpunkten att paragrafen bör klargöra att säljaren alltid svarar för att godset har en viss objektiv minimistandard, borde paragrafen inledas med orden "även om" eller "oavsett om". Men även en hänvisning till 9-11 §§ behövs, om regeln placeras efter dessa paragrafer (jfr den inledande hänvisningen i dagens 9 § konsumentköplagen), för att läsaren ej av lagtexten skall få intrycket att 12 § uttömmande reglerar säljarens ansvar vid försäljning i befintligt skick. Vad bestämmelsen avses ge uttryck för är väl att den sänkning av ansvaret för godsets kvalitet till inget ansvar alls, som en klausul om befintligt skick ordagrant tolkad innebär, ej är giltig. Även om inget särskilt sagts och säljaren inte ens bort känna till något om godsets svagheter, svarar säljaren alltid strikt för att godset aldrig är i väsentligt sämre skick än köparen med hänsyn till godsets pris och övriga omständigheter haft skäl att förutsätta. Denna tanke skulle komma allra klarast till uttryck, om regeln i 12 § 1 st blev en ny 10 § och att paragrafen får inledas med orden "Även om". Därefter kan nuvarande 10 § följa som 11 § utan ändring, eftersom det är uppenbart att den gäller för alla konsumentköp, och sedan nuvarande 11 §, vilken i ingressen redan innehåller ordet "även", som 12 §.

I 12 § 2 st. står att *begagnat gods som sålts på auktion* skall anses sålt i befintligt skick. Formuleringen är inte alldeles lyckad, eftersom rättsverkan av att godset är sålt i befintligt skick enligt 12 § 1 st. framför allt är att säljaren ansvarar för att godset har en standard som inte allför mycket avviker från dess pris. Men som utredningen framhåller kan priset inte tillmätas någon avgörande vikt vid gods sålt på auktion (s. 129 my). Frågan är om priset ens kan tillmätas någon vikt utom i det fall säljaren har förbehållit sig ett visst minimipris eller bestämt ett visst utropspris. Vad som bör ha betydelse för frågan om fel föreligger är i stället främst om säljaren eller någon för hans räkning givit särskilda utfästelser om godset i samband med en beskrivning av detta. Utredningen har förmodligen övervägt, att i 12 § 2 st. skriva att säljaren vid auktion svarar för att godset inte är i väsentligt sämre skick än köparen med hänsyn till omständigheterna haft anledning att förutsätta, men ansett att en sådan regel vore alltför innehållslös och dessutom oestetisk efter det första stycket. Lagrummet bör emellertid inte tillåtas få ett vilseledande innehåll. Om förslaget ändras på sätt som här nyss förordats avseende gods sålt i befintligt skick genom att orden "Även om" tillfogas inledningsvis, kommer denna bestämmelse att formellt omfatta även gods sålt på auktion. Någon anledning att ha ett andra stycke med samma innehåll finns då inte.

Däremot kunde det finnas skäl att modifiera bestämmelsen så att priset inte skall beaktas främst av alla omständigheter vid auktionsköp. En sådan modifiering av en bestämmelse som har ett bredare tillämpningsområde än bra auktionsköp bör emellertid kunna göras i motiven. Fakultetsstyrelsen avstyrker således det lagda förslaget till 12 § 2 st. och förordar att auktionsköpen antingen endast diskuteras i motiven i anslutning till köp i befintligt skick eller att en särskild regel ges om auktionsköp utan att priset nämns främst bland de omständigheter som skall beaktas.

I 13 § sägs att godset skall vara "*felfritt*" när det *avlämnas*. Ordet *felfritt* kan vara vilseledande, eftersom termen inte används i övrigt i lagen och kan ge läsaren intrycket att godset skall vara helt utan anmärkning enligt en fristående objektiv skala. Det vore bättre att återigen använda termen "inte vara felaktig" eller att i stället skriva att "avgörande för om fel föreligger är godsets skick vid avlämnandet".

I tredje stycket görs säljaren felansvarig för varje försämring av godset efter avlämnandet. Avsikten är emellertid uppenbarligen att sådant ansvar för försämring skall inträda endast om godset blir att anse som felaktigt enligt 9-12 §§. Tredje stycket bör därför lyda: "Uppkommer fel efter avlämnandet, svarar säljaren för det, om försämringen ---".

I 14 § slås genom en tvingande regel fast att alla tidsbestämda garantier är s. k. *funktionsgarantier*. Förslaget tillstyrks. Som utredningen framhåller har säljaren obetydliga möjligheter att i praktiken undgå ansvar för fel, även om garantin är att uppfatta som en s. k. Almén-garanti. Eftersom det vidare sägs i paragrafen att en avvikelse från den tidsbestämda garantin medför att godset skall anses behäftat med *fel* blir hela påföljdsmaskineriet för fel tillämpligt. Detta betyder bl. a. att säljaren inte kan begära att köparen betalar hela transportkostnaden eller delar av denna eller en självrisk, eftersom avhjälpande av fel enligt 22 § 2 st. och 23 § skall ske *utan kostnad eller väsentlig olägenhet för köparen*. Det har, bl. a. i särskilda yttranden i betänkandet, diskuterats om en sådan tvingande och stel ordning medför att säljarna i vissa fall kommer att avstå från att lämna garantier som skulle vara fördelaktiga för köparna jämfört med vad som utan garantier gäller enligt konsumentköplagen, eftersom säljarna ibland inte är beredda att ta på sig ett fullständigt felansvar för en "extrastandard" (se t. ex. s. 341 f). Fakultetsstyrelsen kan utan vidare hålla med utredningen så långt, att begreppet garanti inte bör få användas om köparen i själva verket får en sämre rättsställning än som skulle gällt, ifall garantin inte hade givits. Men det är inte lika givet att en säljare ej borde kunna garantera godsets funktionsduglighet under exempelvis längre tid än två år på villkor att köparen betalar transporten av godset till säljaren för reparation eller betalar en viss självrisk för varje reparation efter tvåårstiden. Som förslaget nu är skrivet tvingas en säljare, som vill konkurrera med konsumentvänliga villkor, att i stället exempelvis formulera utfästelsen så att han efter två år ansvarar för så allvarliga fel att reparaionen kostar mer än 1 000 kronor. Men då måste ansvaret bäras fullt ut. För utredningens ståndpunkt talar att lagen skulle bli mer

invecklad, om det i 22 § 2 st. och 23 § gjordes ett tillägg, att bestämmelsen är dispositiv när säljarens ansvar uteslutande grundar sig på en garanti, varigenom säljaren åtagit sig ett mer långtgående ansvar än vad som skulle gällt ifall garantin inte lämnats. På grund härav och då en samordning med konsumenttjänstlagen är önskvärd, tillstyrks utredningens förslag på denna punkt.

I detta sammanhang vill fakultetsstyrelsen också uppmärksamma utredningens uttalande på s. 137 y och 279 n, att en garanti kan *villkoras* av att köparen *sköter godset på visst sätt*, exempelvis regelbundet lämnar godset för tillsyn hos en märkesverkstad. Om den egenskap som garanteras visar sig saknas, blir effekten av att en köpare låtit godset undergå tillsyn hos en annan verkstad, dels att det måste konstateras huruvida avvikelserna är sådana att den utgör ett fel enligt konsumentköplagens regler frånsett vad som sägs i garantin, dels att köparen måste styrka att felet förelåg åtminstone latent när godset avlämnades. I och för sig är det väl inget att säga om att säljaren kan villkora sitt åtagande, om han vill åta sig ett längre gående ansvar än vad som direkt följer av lagen. Man kan emellertid anta att säljaren ibland tillämpar garantiavtalet godtyckligt, varför säljaren i den nämnda situationen såsom nämns i förarbetena till 36 § avtalslagen (SOU 1974:83 s. 146) bör anses bunden av sin egen praxis. Om säljaren brukar uppfylla sitt garantiåtagande trots att köparen åsidosatt villkoret, när åsidosättandet inte får antas ha orsakat felets uppkomst, bör säljaren vara skyldig att göra så i alla fall. Ett mer långtgående alternativ är att det i 14 § stadgas, att villkor rörande godsets tillsyn eller dylikt för garantins giltighet får åberopas endast om villkorets åsidosättande kan antas ha orsakat felets uppkomst. Fakultetsstyrelsen vill dock inte föreslå en sådan lösning, eftersom den förmodligen i stor utsträckning skulle motverka att garantier lämnas. Det bör emellertid observeras att säljaren genom att använda ordet garanti lätt kan inbilla köparen att denne får ett väsentligt bättre skydd än han skulle haft om ingen garanti givits, fastän garantin är blank och dess enda effekt är att ett uppkommande fel presumeras ha funnits redan vid avlämnandet. Härigenom förmås köparen ofta att följa givna serviceanvisningar. Mot denna bakgrund bör det ankomma på konsumentombudsmannen och marknadsdomstolen att överväga, om garantibegreppet alls bör få användas, när garantin inte ger köparen ett klart bättre skydd än vad som följer direkt av konsumentköplagen i de fall då garantin är förenad med villkor som är förmånliga för säljarsidan men medför inskränkningar för köparen i något avseende.

4.9 Produktåterkallelsekommittén

Godsets beskaffenhet

Den grundläggande regeln om godsets beskaffenhet meddelas i 9 § lagförslaget och innebär att godset med hänyn till egenskaper och förpackning skall överensstämma med vad som får anses avtalat. Denna regel genombryts emellertid genom bestämmelserna i 10 § om att godset

är felaktigt när det inte fyller vissa säkerhetskrav. Avsikten är att de bestämmelserna skall gälla oavsett vad som kan ha blivit avtalat mellan parterna.

Prop. 1989/90: 89
Bilaga 3

Enligt 10 § 1 är godset felaktigt bl. a. om det säljs i strid mot ett förbud enligt 4 § MFL. Lagförslaget överensstämmer i den delen med vad som stadgas i 8 § gällande konsumentköplag. Här finns emellertid anledning erinra om att riktlinjekommittén i sitt betänkande "Konsumentpolitiska styrmedel - utvärdering och förslag" (SOU 1983:40) föreslår en avsevärd utvidgning av tillämpningsområdet för 4 § MFL och som konsekvens därav också en ändring i 8 § konsumentköplagen. Förslaget beträffande 4 § MFL innebär att säljförbud skall kunna riktas inte bara mot näringsidkare som saluhåller en vara direkt till konsumenter utan också mot näringsidkare i bakre led, såsom tillverkare och importörer. Syftet därmed är att säljförbudsinstitutet skall göras effektivare; man skall kunna gå direkt till "källan" när man vill hindra spridning av en farlig vara. Och innebörden av den föreslagna ändringen i 8 § konsumentköplagen är att en vara som marknadsdomstolen har bedömt som farlig alltid skall anses behäftad med fel, även om förbudet inte har riktats mot den som sålt varan till konsumenten utan exempelvis mot tillverkaren eller importören eller mot en annan detaljhandlare än säljaren.

Konsumentköpsutredningen erinrar i en fotnot (s. 271) om riktlinjekommitténs förslag till ändring i 8 § konsumentköplagen men förklarar samtidigt att detta förslag inte har beaktats i förslaget till ny konsumentköplag.

Riktlinjekommitténs förslag att säljförbud skall kunna riktas också mot näringsidkare i bakre led har vid remissbehandlingen fått ett gynnsamt mottagande och har starka skäl för sig. Förslaget till ändring i 8 § konsumentköplagen har däremot mött kritik, särskilt från konsumentköpsutredningens sida. Om ändringarna i 4 § MFL genomförs - vilket väl är högst sannolikt - kan det väntas få till följd att konsumentombudsmannen i praktiken kommer att så mycket som möjligt rikta talan om säljförbud mot tillverkare och importörer. Det är ju i det distributionsledet som störst effekt kan uppnås sett från konsumentskyddssynpunkt. Möjligen kommer då säljförbud riktade mot enskilda detaljister att bli mer sällsynta. Detta skulle i sin tur medföra att det mera sällan kommer att inträffa att varor säljs formellt i strid mot förbud enligt 4 § MFL - ett förbud riktat mot säljaren i det aktuella fallet - och att den korresponderande felregeln i konsumentköplagen följaktligen mera sällan blir direkt tillämplig. Ett av marknadsdomstolen meddelat säljförbud avseende en viss produkt kan emellertid, oavsett mot vilket distributionsled det riktar sig, väntas få stor bevisverkan, när det gäller att bedöma om produkten är behäftad med fel enligt konsumentköplagens allmänna principer: normalt kommer produkten säkerligen att anses som felaktig. Något omedelbart behov av att utforma 10 § 1 så att riktlinjekommitténs tankar i ämnet genomförs torde därför inte föreligga. PÅK:s arbete med en återkallelsereglering kan emellertid leda till att frågan kommer i ett nytt

läge. Sannolikt får PÅK anledning att under sitt fortsatta arbete återkomma till utformningen av 10 § 1 konsumentköplagen.

Enligt 10 § 2 förslaget till konsumentköplag är godset felaktigt, om det är så bristfälligt att dess användning medför allvarlig fara för köparens eller någon annans liv eller hälsa. Lagförslaget ansluter sig även i den delen nära till 8 § gällande konsumentköplag. I syfte att i någon mån stärka konsumenternas skydd mot farliga varor har emellertid uttrycket "uppenbar fara" i den nuvarande bestämmelsen ändrats till "allvarlig fara". Det finns anledning erinra om att det här är fråga om en tvingande regel som trots den föreslagna ändringen ställer höga krav på graden av den fara som skall föreligga. Enligt konsumentköplagens allmänna felregler torde fel på grund av bristfällig säkerhet ofta föreligga långt innan faran har nått den grad som anges i 10 § 2. För att undvika missförstånd är det därför angeläget att man utformar 10 § så att det klart framgår både att dess innehåll är tvingande och att bestämmelsen i 10 § 2 inte exklusivt reglerar vad som vid sidan av 10 § 1 skall gälla i fråga om brister från säkerhetssynpunkt. Detta torde förslagsvis kunna ske genom att paragrafen inleds med orden: "Oavsett vad som får anses avtalat är godset felaktigt, om det..."

Vid utformningen av en återkallelsereglering kan det vara motiverat att uppställa skilda farerekvisit för olika rättspåföljder som kommer i fråga och att därvid ha både 4 § MFL och den nu föreslagna 10 § 2 konsumentköplagen för ögonen som tänkbara förebilder. Allmänt kan sägas att det, i fråga om förutsättningarna för ålägganden att vidta återkallelseåtgärder, finns anledning att dra en skiljelinje mellan ålägganden som endast innebär att näringsidkaren skall gå ut med underrättelser eller andra informationsåtgärder och ålägganden som innebär att själva den farliga produkten skall genom näringsidkarens försorg bli föremål för åtgärd av något slag. Det är möjligt att ålägganden att fysiskt eliminera skaderisker hos försålda varor bör förbehållas fall där man kan konstatera en klart påtaglig risk för skador av allvarlig art. Tänkbart är sålunda att i dessa senare fall kraven på skaderisker får ställas högre än vad som gäller för säljförbud enligt 4 § MFL. Det kan måhända betyda att rekvisitet för återkallelse i dess mest ingripande form kommer att ligga ganska nära fareformuleringen i den föreslagna 10 § 2 konsumentköplagen. Det kan rent av te sig eftersträvansvärt att söka direkt samordna förutsättningarna för "fysisk återkallelse" och för felansvar enligt 10 § 2.

4.10 Sveriges Domareförbund

I 13 § 2 st stadgas för det fall köparen är i dröjsmål, att säljaren inte svarar för försämring av godset som inträder efter det dröjsmål inträtt och som beror "enbart" på godsets beskaffenhet. Givetvis kan många fall tänkas, då godsets beskaffenhet jämte annan orsak ger upphov till fel. Det förefaller olämpligt att för sådant fall säljaren skall svara för hela felet. Regeln kan medföra praktiska problem som kan undvikas om säljaren svarar för vården men köparen för godsets beskaffenhet.

Krav på förpackning

Av paragrafen följer att godset anses felaktigt bl. a. om det med hänsyn till förpackningen avviker från vad som får anses avtalat. Innebörden härav är oklar. Om regeln hårddras leder den till orimliga konsekvenser.

Utredningen uttalar (s. 268) att det i många fall inte torde gå att utläsa några mer bestämda krav i detta hänseende ur avtalet. Härfter ges vissa exempel på de krav som kan ställas på förpackningen i de fall inte annat har avtalats. Mot bakgrund av vad som uttalas (s. 267) angående uttryckssättet "vad som får anses avtalat" torde man kunna utgå från att utredningens mening är att en förpackning, där ej annat avtalats, skall motsvara vad som är "normalt".

Regeln synes medföra att i sig felfritt gods skall betraktas som felaktigt om det förpackats på ett sätt som avviker från det "normala". Flera invändningar kan resas häremot. Svårigheter torde uppkomma vid bedömningen av vad som skall anses avvika från en "normal" förpackning. Vidare förefaller det oss orimligt att en köpare i princip skulle kunna göra samtliga felpåföljder gällande om godset endast till följd av en avvikelse beträffande förpackningen skulle anses felaktigt.

Sammanfattningsvis anser vi att "förpackningsregeln" bör utgå. Den har enligt vår mening inte sin plats i en tvingande reglering och torde orsaka avsevärda problem i den praktiska tillämpningen.

Krav på anvisningar

Enligt 9 § skall vidare godset anses felaktigt om det inte åtföljs av de anvisningar som behövs för dess montering, användning eller skötsel.

Motiven i denna del (s. 269 f) är såvitt avser kraven på anvisningar för montering av reservdelar minst sagt oklara. Å ena sidan sägs att "anvisningar för exempelvis hur en reservdel skall monteras in en maskin är att betrakta som anvisningar för reservdelens användning". Å andra sidan uttalas att regeln inte tar sikte på hur man rent allmänt hanterar gods av det aktuella slaget och att den som säljer reservdelar till en bil inte behöver lämna "allmänna instruktioner" om hur reservdelen skall infogas i bilen. Utredningen uttalar också att det i princip är den individuella köparens behov av upplysningar som skall vara avgörande men att säljaren i de flesta fall kan utgå från att köparen har för konsumenter normala kunskaper.

Om utredningen menar att reservdelar generellt skall försees med "behövliga" monteringsanvisningar kommer - även med det i viss mån "typiserade" upplysningsbehovet - avsevärda svårigheter att uppkomma när det gäller att avgöra vilket behov som kan finnas av monteringsanvisningar. En rad kriterier är här avgörande och förhållandena varierar starkt från bransch till bransch.

Många reservdelar till produkter är avsedda att i normalfallen inmonteras av yrkesmän. Det är enligt vår mening inte ändamålsenligt att behöva belasta omsättningen av sådana reservdelar med kanske många gånger omfattande anö visningar riktade till konsument. Här bortses från fall av marknadsföring och försäljning av "reservdelspaket" och dylikt riktad till konsument.

Det är också svårt att avgöra om reservdelar kan komma att bli använda av yrkesmän, eller av konsument. Det har, t. ex. inom bilbranschen och byggnadsbranschen, blivit vanligt med ett försäljningssystem där såväl yrkesmän som "gör-det-självare" kan köpa tillbehör och reservdelar. Vid sådan försäljning kan emellertid inte krävas att säljaren skall efterforska om köparen är yrkesman eller konsument. Säljaren måste kunna lita på konsumentens omdöme i de fall denne anser sig kompetent nog att själv montera in den reservdel han köper.

Ett allmänt krav på monteringsanvisningar skulle ställa sig kostsamt för säljaren och därmed konsumentkollektivet. Man kan t. ex. företälla sig kostnaden för att utfärda anvisningar för de ca. 100 000 bilreservdelar som en generalagent för bilar måste ha tillgängliga.

Det som sagts ovan om reservdelar är också tillämpligt på sådana *produkter* som inte är egentliga konsumentprodukter, dvs. produkter som marknadsförs till yrkesmän. Resonemangen visar att man inte utan allvarliga komplikationer kan uppställa ett allmänt krav på anvisningar för montering, användning eller skötsel av godset. Också här skapas en onödigt stelbenthet genom den föreslagna regeln. Behovet av anvisningar bör kunna tillgodoses utan en uttrycklig och tvingande lagregel härom. Sista punkten i första stycket 9 § bör således utgå.

I anslutning till uttalandena på s. 270, angående de påföljder köparen kan göra gällande om frånvaron av eller en bristfällig bruksanvisning leder till att godset skadas, vill vi framhålla följande.

Om en bruksanvisning saknas bör i allmänhet kunna krävas att konsumenten iakttar viss aktsamhet innan varan används. Skulle förslaget om ett allmänt krav på anvisningar genomföras trots de invändningar vi tidigare gjort bör motiven kompletteras med ett uttalande av denna innebörd. Om exempelvis en möbel saknar monteringsanvisning eller ett plagg saknar tvättanvisning, anser vi det vara rimligt att konsumenten, vid tveksamhet om hur monteringen eller tvätten skall ske, efterfrågar en dylik anvisning och ger säljaren möjlighet att åtgärda bristen. Därigenom undviker man onödiga skador på produkten. Vi förutsätter att en jämkning av säljarens eventuella skadeståndsskyldighet kan komma ifråga där konsumenten inte visat tillbörlig aktsamhet.

11 §

Vi måste rikta kritik mot de uttalanden som görs i motiven till *första styckets andra punkt* (s. 274) om de allmänna normer som utvecklats för informationslämnande till konsument och normernas betydelse för bedömningen av vad köparen rimligen kan räkna med att bli upplyst om.

Enligt utredningen får dessa normer stor betydelse för bedömningen av vad en säljare borde ha upplyst om. Utredningen uttalar att sådana normer kan ha utbildats inom näringslivet eller "följa av beslut från marknadsdomstolen eller riktlinjer från konsumentverket".

Riktlinjer är inte bindande. Genom de återgivna motivuttalandena kan de emellertid i praktiken få en sådan karaktär.

Vi anser det visserligen naturligt att riktlinjerna, bland andra faktorer, tillmätts betydelse vid felbedömningen. Det måste emellertid klargöras att bristande fullgörande av en upplysningsplikt som finns föreskriven i en riktlinje inte utan vidare konstituerar ett fel. Detsamma bör gälla de beslut som fattats av marknadsdomstolen. Även här måste allmän domstol självständigt pröva om informationsskyldigheten enligt förevarande paragraf har eftersatts.

Beträffande säljarens, i *paragrafens andra stycke*, stadgade ansvar för uppgift som lämnats av annan anser vi det vare sig förenligt med grundläggande avtalsrättsliga principer eller skäligt att säljaren skall svara för uppgifter som han inte känner till eller rimligen bort känna till.

Man kan också fråga sig hur principen om ansvar för marknadsföringsuppgifter är tänkt att tillämpas i samband med byte när en uppgift har lämnats beträffande en märkesvara - t.ex. en bil - och den felaktiga uppgiften avser såväl det objekt som förvärvas från näringsidkaren som inbytesobjektet? Skall i förekommande fall ett prisavdrag endast verkställas på konsumentens förvärv eller skall motsvarande procentuella prisavdrag även tillämpas på inbytesobjektet? Föreligger i sistnämnda fall någon skillnad jämfört med det fall att såväl säljaren som konsumenten känner till ett seriefel som motiverar ett nedsatt pris på båda objekten? Och hur skall man förfara när inbytesobjektet har ett högre värde än det objekt som näringsidkaren tillhandahåller, t.ex. när konsumenten vill byta till en billigare bilmodell, men av samma märke, som drabbats av den felaktiga uppgiften i tidigare säljled?

Även om man skulle anse att näringsidkaren, och icke konsumenten, är "närmast att bära risken" för de förväntningar som kan uppkomma genom felaktiga marknadsföringsuppgifter i tidigare säljled, är det inte lätt att fastställa de civilrättsliga konsekvenser som följer av ett sådant resonemang. När man säger att någon är "närmast att bära risken", innebär detta endast att man utan tillämplig rättsgrund sätter en etikett på resultatet. Svårigheter inställer sig emellertid när de rättsliga konsekvenserna av det utvidgade marknadsföringsansvaret skall fastställas. Det är t.ex. mycket lättare att acceptera en utvidgning om konsekvenserna inskränks till hävning och prisavdrag. Man håller sig då till köpobjektet och kan då också mena att konsumenten inte bör betala mer för detta än vad det egentligen är värt, med hänsyn till den felaktiga uppgiften och dess betydelse för avtalet. Detta gäller oavsett om näringsidkaren själv eller någon annan lämnat uppgiften. Förhållandet blir däremot helt annorlunda när man kommer över till bestämmelserna om säljarens

skadeståndsskyldighet. Detta gäller i synnerhet det produktansvar som föreslås i 27 §.

Prop. 1989/90: 89
Bilaga 4

En säljare med ett mycket blandat eller omfattande sortiment måste få oöverstigliga svårigheter att skaffa sig kännedom om de uppgifter som lämnas om varje vara. En järnhandlare t. ex. kan ha uppemot 20 000 artiklar i sitt sortiment. Det förekommer också att detaljhandlare på en konsuments begäran köper in en viss produkt som normalt inte ingår i sortimentet. Vidare kan det beträffande importerade produkter vara fråga om marknadsuppgifter som har lämnats i främmande land. Det förefaller inte rimligt att kräva att säljaren i sådana lägen måste försäkra sig om vilka uppgifter som tidigare kan ha lämnats om den begärda produkten.

Reklamationer görs i regel hos detaljisten som, av goodwill-skäl, ofta ser sig tvungen att genast gå konsumenten till mötes. Risken för att grundlösa reklamationer företas - kanske till följd av missförstånd från konsumentens sida - kan inte negligeras. Detaljisten, som kanske redan låtit köpet gå tillbaka eller medgett prisavdrag, torde då inte kunna få kompensation av tillå verkaren.

Vad som ovan sagts leder till att den föreslagna regeln bör jämkas så att en uppgift måste ha återopats för att kunna läggas till grund för felbedömningen. Skulle en sådan ändring inte ske måste i vart fall uttrycket "i tidigare säljled eller" utgå ur 11 § andra stycket.

13 §

Om det av oss förordade undantaget från regeln om farans övergång i 8 § införs bör första styckets första mening ändras så att tidpunkten för felbedömningen relateras till *farans övergång*.

Paragrafens andra stycke bör utgå om vårt förslag till ändring av 8 § följs.

14 §

De garantier som förekommer på konsumentområdet är till övervägande del utformade som s. k. Almén-garantier; dvs. garanti för avsaknad av ursprungligt fel. S. k. funktionsgarantier lämnas i mycket liten utsträckning.

I likhet med vad som framhölls i vårt yttrande över förslaget till konsumenttjänstlag anser vi det under sådana förhållanden felaktigt att genom en legaldefinition föreskriva att alla tidsbestämda garantier skall uppfattas som funktions- eller hållbarhetsgarantier. Vad innebörden av en viss garanti är bör istället bestämmas genom branschvisa förhandlingar.

Det förhållandet att godset, om det försämras i något avseende som garantin omfattar, blir att anse som felaktigt medför också att samtliga felpåföljder kan göras gällande. Detta förstärker och snedvrider effekterna av att garantier alltid skall anses som funktionsgarantier. Man riskerar att många tvistesituationer uppstår med diskussioner mellan parterna huruvida ett visst förhållande utgör en "försämring", om nedsatt funktion är resultatet av normal förslitning etc. Man får inte heller bortse från att

överdrivna anspråk på garantiskydd kan få motsatt verkan. Om t. ex. en näringsidkare beroende på produktens beskaffenhet inte anser sig kunna lämna en funktionsgaranti, blir han tvungen att avstå från att överhuvud lämna garanti och att hänvisa konsumenten till de befogenheter som denne kan ha enligt den tvingande lagen.

Skulle förslaget trots allt genomföras måste under alla förhållanden garantigivaren ges möjlighet att från garantins tillämpningsområde undanta vissa delar i godset eller vissa egenskaper hos detta. Det får härvid inte krävas någon uttömmande uppräkningsdetaljer som önskas undantagna. I enlighet med förslaget måste också ges möjlighet att föreskriva vissa villkor i garantin, exempelvis om godsets användning.

Skulle utredningens förslag till lagstiftning om funktionsgarantier genomföras bör andra punkten i paragrafen ersättas med en text som svarar mot lydelsen av 14 § andra stycket i lagrådsremissen med förslag till konsumenttjänstlag. Vi kan inte se något skäl till varför full överensstämmelse här inte skall råda mellan de båda lagarna.

4.12 Sveriges köpmannaförbund

Godsets beskaffenhet

Enligt förslaget skall en vara anses felaktig om varan vid försäljningen till konsument inte är åtföljd av de anvisningar som behövs för dess montering, användning och skötsel.

Enligt förslaget skulle blotta frånvaron av en bruksanvisning innebära att varan är att anse som felaktig. Detta anser vi inte vara acceptabelt. En förutsättning för att en anvisning skall behöva medfölja en produkt vid försäljningen är att anvisningen kan anses vara nödvändig för den genomsnittlige konsumenten när han skall bruka produkten. Varan kan därför inte anses felaktig om en konsument icke får en bruksanvisning men han ändå vid normal aktsamhet och förstånd kan använda varan för sitt avsedda ändamål. Oförsiktigt handhavande av konsumenten vid monteringen t. ex. våld m. m. skall icke göra att varan anses felaktig.

Godset skall även anses felaktigt om säljaren före köpet har underlåtit att lämna upplysning om något förhållande rörande godsets egenskaper eller användning som han kände till eller *borde ha känt till* och som köparen rimligen kunde räkna med att bli upplyst om samt att underlåtenheten kan tänkas ha inverkat på köpet.

Allmänt kan sägas att bestämmelsen är svårgripbar och synnerligen besvärlig att tolka och tillämpa. Tre kriterier skall vara uppfyllda för att godset skall anses felaktigt. Säljare skall först ha underlåtit att lämna upplysning om en speciell egenskap och denna underlåtenhet skall antas ha inverkat på köpet. Det skall dessutom vara en egenskap som säljaren kände till eller bort ha känt till. Dessutom skall köparen rimligen kunna räkna med att bli upplyst om egenskapen. Man frågar sig i första hand hur skall en säljare bete sig innan han överhuvud taget vågar sälja en vara mot bakgrund av den ovan relaterade bestämmelsen? Det kan inte anses

rimligt att godset skall anses felaktigt om säljaren underlåter att upplysa om en egenskap som han *bort känna till*. Det måste vara tillfyllest att han underlåtit att lämna upplysningar om något han ägde vetskap om. Detta överensstämmer också med det allmänna köplagsförslaget. Skäl finns inte att utvidga ansvaret så långt som föreliggande förslag ger vid handen.

Förbundet vill samtidigt framhålla att Konsumentverkets riktlinjer icke är en norm som utbildats inom näringslivet och som detaljisten därför bort känna till. En underlåtenhet att lämna information om en sådan riktlinje skall inte alltid medföra att felansvaret träder ikraft.

Konsekvensen utav förslaget tycks enligt utredningen bl. a. innebära att man kan ställa större krav på en säljare i en specialaffär än då produkten köpts i ett lågprisvaruhus eller hos en mindre detaljhandel med blandat sortiment. Det kan inte vara rimligt att uppgiftsskyldigheten skall vara olika beroende på vem som sålt varan. Skadan som tillfogas konsumenten är ju lika stor i båda fallen. Det är därför mer riktigt att godset endast skall anses felaktigt om man underlåter att lämna uppgift om en egenskap som man hade vetskap om som säljare.

Utredningen föreslår vidare att säljaren skall ansvara för sådan uppgift om varans egenskap eller användning som har lämnats av någon annan i tidigare säljled eller för säljarens räkning och oavsett om säljaren känt till den felaktiga uppgiften eller ej.

Enligt förbundet är detta en alltför långt gående ansvarighet för säljaren. Enligt utredningen skall med annan än säljaren förstås uppgifter som härrör från en näringsidkare som har till uppgift att bistå säljaren med marknadsföring av det aktuella godset eller från en branschorganisation som bedriver marknadsföring för sina medlemmars räkning. Dessutom skall uppgifter som lämnas av representanter vilka inte har behörighet att sluta avtal på säljarens vägnar inkorporeras i ansvars-skyldigheten.

Utredningens förslag härvidlag innebär dessutom att säljaren även om han inte bort känna till den av någon annan lämnade vilseledande uppgiften detta icke skall frita honom från ansvar när det gäller godsets felaktighet. Detta är oacceptabelt.

Det torde vara svårt för säljaren att vid varje tillfälle kunna känna till vilka uppgifter som andra personer eller företag lämnat om den vara han säljer och därmed inte har möjlighet att eventuellt korrigera sådan uppgift. Förbundet anser det icke acceptabelt att säljaren skall ansvara för sådana lämnade uppgifter. Konsumentens ersättningsanspråk bör i förevarande fall riktas mot den som faktiskt har lämnat den vilseledande uppgiften.

Garantiutfästelse

Det nya förslaget innebär att en tidsbestämd garanti alltid har karaktären utav en funktionsgaranti.

Den föreslagna garantiregeln kan komma att begränsa säljarens intresse av att lämna garantier, vilket därför kan medföra en försämring ur

konsumentskyddssynpunkt. En bättre lösning vore att det fanns möjligheter vid lämnande utav garantier att undanta vissa funktionsdelar i varan.

Prop. 1989/90: 89
Bilaga 3

4.13 Kooperativa förbundet (KF)

10 §. Riktlinjekommittén har i sitt betänkande "Konsumentpolitiska styrmedel" (SOU 1983:40) föreslagit, att om Marknadsdomstolen meddelar förbud mot en näringsidkare att saluhålla vara, som medför särskilda skaderisker enligt 4 § marknadsföringslagen, skall varan ifråga civilrättsligt anses som felaktig, även när den säljs av näringsidkare som inte är part i rättegången. Konsumentköpsutredningen har lämnat riktlinjekommitténs förslag utan beaktande. KF föreslår, att det inarbetas i konsumentköplagen.

13 §. I sista stycket stadgas, att fel skall anses föreligga om det köpta försämras efter avlämnandet om försämringen är en följd av säljarens avtalsbrott. Sistnämnda rekvisit förekommer, såvitt KF kunnat finna, endast i denna bestämmelse och innebörden därav är oklar. KF ifrågasätter om det inte bör bytas ut mot "om försämringen beror på säljaren eller på ett förhållande på hans sida".

4.14 Lantbrukarnas riksförbund (LRF)

LRF finner inte anledning att närmare gå in på reglerna vid konsumentköp beträffande köparens och säljarens prestationer avseende avlämnande, faran för godsets beskaffenhet, dröjsmål med avlämnande eller med betalning. Dock skall sägas vad avser de rena nyheterna i den föreslagna nya konsumentköplagen, att LRF finner det vara till fördel att en uttrycklig bestämmelse om att godset skulle vara åtföljt av erforderliga monteringsföreskrifter, bruksanvisningar och skötselråd tas in i lagen.

4.15 Bilindustriföreningen

Monteringsanvisningar

Utredningen föreslår att godset skall anses vara felaktigt, om det inte åtföljs av anvisningar som behövs för dess montering, användning och skötsel. Utredningens skrivning i specialmotiveringen angående anvisningar för montering av reservdelar är inte klargörande.

En generalagent för bilar måste ha ca. 100 000 olika bildelar tillgängliga och det kan inte begäras att alla detaljer skall ha medföljande monteringsanvisningar. Monteringsanvisningar på varje detalj är i praktiken ogörligt och skulle medföra orimliga kostnader. Montering framgår av nödvändiga verkstadshandböcker.

Många reservdelar, bl. a. till bilar, är avsedda att inmonteras av yrkesmän. Det kan inte krävas att dessa delar skall förses med anvisningar riktade till konsument.

Garanti

Utredningen föreslår att tidsbestämda garantier skall betraktas som funktions- eller hållbarhetsgarantier.

Förslaget om funktionsgarantier i kombination med de skärpta skadeståndsreglerna kommer att innebära väsentliga fördyringar för företagen. Även om det finns möjlighet till friskrivning i garantin från förslitningsdetaljer, kommer tvister och diskussioner att uppstå, om det inträffade utgör en försämring av funktionen eller en normal förslitning. Detta kommer att bli ett problem inte minst på bilsidan. Alltför långtgående krav på garantiskydd riskerar att få motsatt verkan, dvs. viljan att utfärda garantier minskar. Vi avstyrker förslaget till tvingande lagbestämmelse om att alla tidsbestämda garantier skall uppfattas som funktionsgarantier. Innebörden av en viss garanti bör i stället bestämmas genom branschvisa förhandlingar.

Om utredningens förslag om funktionsgarantier ändå genomförs, måste garantigivaren få göra undantag för förslitningsdetaljer utan att för den skull behöva specificera varje detalj. Vissa krav på bilens skötsel och användning måste också kunna ställas för att garantin skall gälla.

Begagnade bilar

Utredningens förslag kommer att vålla särskilda problem vid försäljning av begagnade bilar. Köparen kan rimligen inte ställa lika stora krav på en begagnad som en ny vara. De skärpta skadeståndskraven riskerar i många fall att få orimliga proportioner i förhållande till den begagnade bilens marknadsvärde. Kravet på felavhjälpande utan kostnad innebär bl. a. att självrisken i MRF:s garanti för begagnade bilar måste slopas. Denna självrisk, som i första hand syftar till att begränsa antalet klagomål på småfel och därmed hålla nere kostnaderna för reklamationshanteringen, kan närmast jämföras med premien för en försäkring.

Kostnadsfördyringar på begagnade bilar på grund av ökade köprättsliga krav kommer i praktiken enbart att drabba den reguljära bilhandeln. Detta innebär att den oseriösa delen av branschen och försäljning mellan privatpersoner kommer att öka sina andelar av begagnatmarknaden.

Vi anser att reglerna för fel och påföljderna för dessa bör göras mer flexibla för begagnade varor.

4.16 Motorbranschens riksförbund

Säljarens ansvar för uppgifter om godset

Utredningen föreslår att säljaren skall ansvara för sådan uppgift om varans egenskaper eller användning som har lämnats av någon annan i tidigare säljled eller för säljarens räkning och oavsett om säljaren känt till den felaktiga uppgiften eller inte.

Förbundet anser att det från principiell synpunkt är stötande att säljaren skall ansvara för sådana uppgifter. Konsumentens ersättningsanspråk bör i stället rimligen riktas mot den som faktiskt har lämnat den vilseledande uppgiften.

10 § 1 p.

M föreslår här att godset skall anses felaktigt om försäljningen sker i strid med bestämmelserna i Konsumentkreditlagen 8 §. I sådant fall skall köparen ha rätt att häva köpet. Den främsta anledningen till detta Ms förslag är att avbetalningsköp utan kontantinsats och med lång amorteringstid ställer sig synnerligen kostsamt för köparen. Effekten kan även bli den att godset hinner bli värdelöst innan det till fullo betalats.

13 §

I detta sammanhang kan ordet "felfritt" leda till missförstånd. M föreslår i stället att godset skall vara i "avtalat skick" när det avlämnas.

4.18 Konsumentvägledarnas förening

Det är bra med en klar enkel regel om att godset skall vara åtföljt av erforderliga monteringsföreskrifter, bruksanvisningar och skötselråd. Inte minst viktigt är att dessa skall vara skrivna på ett för konsumentgruppen förståeligt språk. Detta bör också skrivas in i lagtexten.

Det är vidare en klar förbättring att felbegreppet också vidgas till att gälla "...om säljaren har underlåtit att lämna information om något förhållande rörande godsets egenskaper eller användning som han kände till eller borde ha känt till och som köparen rimligen kunde räkna med att bli upplyst om, samt att underlåtenheten kan antas ha inverkat på köpet". I dag krävs MD-uttalanden om vad som kan anses vara ett informationskrav på säljaren. I och med denna vidgade informationsplikt undanröjs nuvarande möjligheter för många oseriösa handlare att utnyttja att konsumenten för att kunna hävda sina rättigheter oftast har haft det omöjliga uppdraget att bevisa att handlaren varit vårdslös.

Den nuvarande konsumentköplagens garantibegrepp stämmer dåligt överens med vad gemene man uppfattar som garanti. Det är därför en klar förbättring att den nya lagens garantibegrepp skall avse funktionsgaranti. Man kan hysa förhoppningen att detta tillsammans med den längre reklamationstiden kan få till följd att onödigt svaga och snabbslitna delar i produkterna kommer att förbättras i kvalitet. Det är trots allt tillverkaren och inte konsumenten som har ett direkt inflytande över produktionen och därför är det bra att hela ansvaret i garantifall ligger där. Vi hoppas att det nya garantibegreppet inte kommer att urholka innehållet i garantierna eller verka hämmande på utfärdandet av garantier, men vi tror att konkurrensen motverkar en sådan utveckling.-

----- Vad gäller köparens undersökningsplikt och vad som sägs i § 9 beträffande godsets beskaffenhet och "vad som får anses avtalat", och i § 12 om huruvida varan "är i väsentligt sämre skick", anser vi att den svenska lagen, precis som den finska, ska klart slå fast att denna undersökningsplikt inte bör gälla vid konsumentköp. Enligt föreliggande

lagförslag tillåts konsumenten att vara okunnig granskare av varor - men endast till en viss grad. Så gott som alla konsumenter är ovetande om var den gränsen går. Frågan prövas alltid i efterhand och vad den enskilde konsumenten anser spelar mycket liten roll. Den här typen av regler bör bort och en säljaren bör inte kunna avvisa reklamation med hänvisning till att undersökningsplikten inte uppfyllts.

Prop. 1989/90: 89
Bilaga 3

4.19 Sveriges trähusfabrikers riksförbund

Objektets skick

Vid de försäljningar av monteringsfärdiga trähus, som kommer att regleras av en konsumentköplag, kommer trähusföretagen att ta begränsad eller ingen befattning med materialet efter leverans. Däremot kommer trähusföretagen regelmässigt att svara för transporten och att lämna en ett- eller två-årig "garanti" för huset.

Som tidigare anförts omfattar leveransen av ett monteringsfärdigt trähus ofta ett stort antal olika komponenter. Vissa av dessa komponenter har tillverkats av trähusfabriken, medan andra har köpts från olika tillverkare (t. ex. fönster, dörrar, hushållsmaskiner, sanitetsporcelain etc.). I vissa fall vidarebefordras bara dessa varor från tillverkaren via trähusföretaget till husköparen utan att ens förpackningen har brutits.

Självklart är det trähusföretagens ambition att de delar, som ingår i leveransen - såväl från egen tillverkning som inköpta och "vidarebefordrade" - skall vara felfria. Denna ambition måste emellertid vägas mot kostnaderna för att göra en 100-procentig kontroll. Följande exempel kan tjäna som en illustration till tankegången: Ett trähusföretag köper in 200 handfat från en tillverkare. Handfaten är emballerade och paketerade var för sig. Givetvis kontrollerar trähusföretaget att det inte finns några synliga skador på emballage eller förpackning. Däremot skulle det ställa sig alltför kostsamt för trähusföretaget - och slutligen för husköparen - om trähusföretaget skulle avemballera alla handfat för kontroll och sedan ånyo emballera dem för vidare transport till köparen. Följaktligen måste trähusföretaget - på samma sätt som idag - vid leverans ta risken gentemot köparen för att fel kan finnas på något handfat. För denna risk måste trähusföretagen givetvis gardera sig ekonomiskt genom påslag på huspriset.

Vid leverans av ett monteringsfärdigt trähus inklusive inredning och utrustning består "objektet", som ovan påpekats, av ett stort antal olika delar. Många av dessa delar är också tillverkade av andra näringsidkare. Oberoende av hur rigorös kontroll trähusföretaget än utför, kan det omöjligt "garantera" att alla ingående delar är felfria. Exempelvis kan ytskiktet på en bänkskiva, som vid leverans är till synes helt felfri, släppa från underlaget efter några månaders användning eller så kan en bräda i en vägghpanel krympa mer än andra.

Om en köparens möjligheter att tillämpa olika ekonomiska påföljder för fel väsentligen ökas, måste också företagets riskpåslag ökas i motsvarande

mån. Så småningom når man den gräns där företagens riskpåslag överstiger värdet av köparnas "trygghet".

Många delar av ett monteringsfärdigt hus är tillverkade av trä. Trä är ett "levande" material, som, särskilt vid väderomslag, förändras något. Regelmässigt tillverkas exempelvis fönsterbågar och fönsterkarmar av maskintorkat virke i fabriker. När dessa komponenter sedan kommer till byggsplatsen och monteras i huset utsätts de för luftens fuktighet. Detta kan medföra, att träet förändras och fönstren kan bli svåra att öppna. Detta förhållande är i och för sig känt för tillverkarna, som därför också tillverkar fönstren så, att de går lätt att justera. Men de måste justeras, ibland ett par gånger.

Vidare kan ett hus efter viss tid sätta sig någon millimeter, med följd att visst justeringsarbete även av den anledningen kan vara erforderligt. Att fel i lagens mening kan finnas vid leverans av ett monteringsfärdigt trähus är således inte klandervärt, utan fastmer en följd av olika mer eller mindre kalkylerbara förhållanden, som vidlåter en så komplicerad produkt som ett monteringsfärdigt trähus.

Ovannämnda exempel har presenterats för att visa, att ett monteringsfärdigt hus rimligen inte kan behandlas som vilken enskild produkt som helst utan måste särbehandlas i vissa bestämmelser i en ny konsumentköplag. Visserligen består många andra produkter också av ett stort antal delar, men skillnaden mellan dessa och de monteringsfärdiga husen är att de förra säljs sammansatta som en produkt medan husdelarna är lösa och dessutom inte kunnat "provmonterats" i full skala före leverans.

Efter dessa allmänna kommentarer lämnas nedan påpekanden i anslutning till de olika paragraferna i lagförslaget.

I specialmotiveringen till 9 § anförs att "i princip är det den individuella köparens behov av upplysningar som skall vara avgörande" såvitt avser monteringsanvisningar. Trähusföretagen tillhandahåller regelmässigt monteringsanvisningar för de hus som säljs, men dessa är och kan rimligen inte vara avpassade för alla köpare. Motiven till bestämmelsen bör kompletteras med en regel om att det vid försäljning av t. ex. monteringsfärdiga trähus är tillfyllest att monteringsanvisningarna kan användas av fackfolk.

11 § reglerar säljarens ansvar för uppgifter som vid marknadsföringen lämnats av annan än säljaren. Trähusföretagen har regelmässigt en god kunskap om sina leverantörers produkter och även om hur dessa marknadsförs. Detta hindrar emellertid ej att det kan förekomma att exempelvis köparen begär, att en särskild produkt skall ingå i husleveransen. Det kan då vidare förhålla sig så, att säljaren inte är medveten om tillverkarens av denna produkt marknadsföring. Det kan under sådana omständigheter icke vara skäligt att säljaren skall bära ansvar för om marknadsföringsuppgifterna är felaktiga. Vi föreslår därför att ett undantag för säljarens ansvar avseende annans marknadsföring införs när köparen begärt eller föreslagit att en viss bestämd produkt skall ingå i husleveransen.

I 13 § föreskrivs, att godset skall vara felfritt när det avlämnas. Självklart har vi ingenting att erinra mot denna princip. Ett monteringsfärdigt trähus innehåller emellertid, som vi ovan påpekat, ett flertal komponenter, som måste justeras viss tid efter leveransen. Med hänsyn särskilt till skadeståndsreglerna vid fel vill vi föreslå att 13 § kompletteras med en bestämmelse av innebörd, att normala efterarbeten och erforderliga justeringar får göras efter leveransen, utan att för den skull påföljderna för fel skall aktualiseras.

Vid leverans av monteringsfärdiga trähus krävs ofta som villkor för statliga lån, att säljaren lämnar två års garanti. Även om vi håller med om att uttrycket garanti skall ha den innebörd som anges i förslaget till konsumentköplag, vill vi dock påpeka, att flera delar i ett monteringsfärdigt trähus inte är avsedda att fungera oklanderligt i två år. Något tillspetsat kan man påstå att en leverantör av ett monteringsfärdigt trähus enligt förslaget också skulle svara för att alla säkringar ("proppar") som kan gå, skulle bytas ut under den 2-åriga garantitiden. Vi föreslår därför ett tillägg till 14 § av den innebörden, att garantin inte heller skall gälla för "fel", som uppkommer av normalt brukande.

4.20 Kristianstads kommuns konsumentnämnd

Det är glädjande att säljarens ansvar för sina produkter har utsträckts till två år, men nämnden hade å sin sida helst sett att tiden blivit fem år i stället, mot bakgrund av att konsumenten rimligen skall räkna med en livslängd på hushållskapitalvarorna av minst tio år. I detta sammanhang kan även konstateras att det hade varit befriande om det funnits en skrivning som förbjöd användandet av begreppet garanti under den gällande tvåårsperioden om inte garantibeviset innehåller mera rättigheter för konsumenten än det nya lagförslaget.

Att produkten i sin helhet även skall innebära erforderliga monteringsföreskrifter, bruksanvisningar och skötselråd på svenska borde vara en självklarhet, men mot bakgrund av de senaste tio årens verksamhet bland konsumenterna så tvingas man konstatera att det är en nödvändighet med en formulering i det nya lagförslaget för att säkra konsumentens rätt.

§ 13 bör lyda enligt följande: "Godset skall vara felfritt när det avlämnas," om icke, så har säljaren skyldighet att omedelbart verkställa byte. "Säljaren svarar för fel Denna ändring föreslås mot bakgrund av flera fall som hänt på fältet där äldre människor rivit ut sin gamla spis, ställt den på gården och fått en ny levererad. Den nya har vid provning sedan säljaren hunnit avlägsna sig från platsen visat sig icke fungera varvid konsumenten/köparen icke kunnat laga mat på flera dagar, då säljaren haft skälig tid till sitt förfogande att verkställa reparation.

4.21 Sveriges pälshandlares riksförening

Felbegreppet

Det är enligt vår mening att gå för långt om man ska anse en vara felaktig om säljaren glömt eller inte tänkt på att meddela något om varans egenskaper eller användning som köparen kunde räkna med att bli upplyst om. Ännu orimligare blir tankegången när den utsträcks till egenskaper som säljaren inte ens känt till, eller sådana som en fabrikant eller annan säljare i förra ledet kan ha annonserat om.

En köpare som ångrar sig kan alltid hitta något som han/hon ytterligare borde ha fått veta och som, vid sena-re eftertanke, kan anses ha påverkat köpet. Det blir en omöjlig uppgift för domstolarna att avgöra sådana situationer, och säljarens läge blir vanskligt om han/hon i två år efter varje försäljning ska behöva befara sådana rättegångar. Risken är stor att det blir slumpen som styr.

Vi rekommenderar i stället att KOV tar sig an de svaga konsumenternas sak och med hjälp av informationsförelägganden och kraftiga snabba ingripanden mot de i själva verket mycket fåtaliga men desto resursstarkare syndarna höjer marknadens nivå till det plan där våra medlemmar allt har funnits: korrekta upplysningar om relevanta förhållanden i stället för den "säljande" reklamen om "halva priset", "konkursutförsäljning" osv.

Någon risk att informationsnivån allmänt skulle sjunka om förslaget inte genomförs finns inte. Fackkunnandet är fackhandelns starkaste konkurrensmedel och används förvisso (ibland rentav för mycket). Och om den oorganiserade handeln tvingas lära sig något om päs så är det också en stor fördel för konsumentkollektivet.

Men nivåhöjningen bör bygga på annat än en lagregel som bara kommer att skapa otrygghet, dvs. garderingar = kostnadsökningar.

Om utredningens felbegrepp i det här avseendet ska behållas måste det vara ett tankefel om - som det antyds - man skulle ställa större krav på en fackhandel än på t. ex. ett lågprisvaruhus. Skadan är lika stor för kunden i båda fallen. Det framstår som fullständigt abderitiskt att ett varuhus skulle kunna klara sig undan ansvar för att man inte upplyst om väsentliga egenskaper hos varan därför att man på grund av sin okunnighet inte ens *bort* kännat till egenskapen. Detta belyser hur tokiga konsekvenser utredningsförslaget kunde få.

Att fackhandeln ställer större krav på *sig själv* är en annan sak - väl så väsentlig när man talar om konsumentskydd.

5 Påföljder av säljarens dröjsmål

5.1 Stockholms tingsrätt

16 §

Enligt förslaget till köplag förlorar köparen rätten att kräva att säljaren fullgör köpet, om han väntar orimligt länge med att framställa kravet.

Utredningen anser att man vid konsumentköp bör vara försiktig med att kräva att en konsument iakttar ett viss handlingsmönster i olika situationer med risk att annars gå förlustig sin rätt. Utredningen menar att man i situationer som den aktuella kan lösa problem genom en tillämpning av allmänna regler om verkan av parts passivitet och en försiktig analog tillämpning av köplagen under hänvisning till de särskilda synpunkter som gör sig gällande vid konsumentköp. Enligt tingsrättens mening bör en motsvarighet till köplagsförslagets bestämmelse i 27 § 2 st. intas i konsumentköplagen.

17 § 1 st

Köparen får häva köpet om säljarens dröjsmål är av väsentlig betydelse för honom. Väsentlighetsprövningen skall - såsom enligt gällande rätt - ske sett ur köparens synvinkel. Något krav på leveransuppmaning som förutsättning för hävning är inte föreskrivet. Här föreligger således en ändring i förhållande till gällande rätt. Förslaget till nuvarande konsumentköplag uppställde inget krav på att dröjsmålets väsentlighet skulle varit synbart för säljaren (prop 1973:138 s. 165). Under remissbehandlingen riktades kritik mot detta. Kritiken tillbakavisades med den motiveringen att den i lagtexten intagna bestämmelsen om leveransuppmaning torde undanröja den tvekan som säljaren eventuellt kunde hysa i frågan om dröjsmålet var väsentligt eller ej. Vidare tillades i lagtexten följande: "Även utan att sådan uppmaning lämnats har köparen rätt att häva köpet, om det av annan anledning måste ha stått klart för säljaren att dröjsmålet är av ej ringa betydelse för köparen".

Utredningen har inte behandlat eller motiverat denna ändring, men kravet på synbarhet har uppenbarligen försvunnit.

I köplagsutredningens förslag till ändring i 3 § konsumentköplagen (SOU 1976:66 s. 354) hade kravet på leveransuppmaning slopats och det föreslogs att köparen skulle få häva köpet om dröjsmålet var av väsentlig betydelse för honom och säljaren insett eller bort inse detta.

Här kan också noteras formuleringen av lagtexten i förslaget till ny köplag (27 § i den nordiska köplagsgruppens utkast av den 30 maj 1984) nämligen att köparen får häva köpet, om dröjsmålet utgör ett väsentligt avtalsbrott. Härav framgår att köplagen ej avstått från kravet på synbarhet.

Det framstår som anmärkningsvärt att kravet på synbarhet slopats. Tingsrätten anser det ej ur konsumentskyddssynpunkt motiverat att göra avsteg från en allmänt gällande obligationsrättslig princip om synbarhet för den avtalsbrytande parten.

5.2 Marknadsdomstolen

16 §

På sid. 283 framhålls att en köparen enligt allmänna passivitetsgrundsatser kan förlora sin rätt att kräva avlämnande av godset om han väntar "orimligt länge". Domstolen vill ifrågasätta om inte denna regel bör tas in

17 §

Andra stycket begränsar köparens hävningsrätt när "godset tillverkats efter köparens anvisningar eller önskemål". I en likartad regel i 7 § hemförsäljningslagen talas om fall då "godset tillverkats eller väsentligt ändrats efter konsumentens särskilda önskemål". Marknadsdomstolen har i beslutet 1984:25 funnit att sistnämnda regel inte normalt är tillämplig i fråga om förstörade flygfotografier. Mot bakgrund av det ärendet är det önskvärt att den nu aktuella bestämmelsen blir mera belyst än som skett i betänkanget. Bl.a. bör klarläggas vilka skäl som finns för att ha olika formuleringar i de två lagarna. En viktig fråga i sammanhanget är hur aktiva och uttryckliga köparens önskemål skall vara och om det räcker med ett passivt eller t.o.m. motvilligt godtagande av säljarens förslag. I detta avseende synes hemförsäljningslagens uttryck "konsumentens särskilda önskemål" innebära ett starkare aktivitetskrav än det här föreliggande förslaget.

5.3 Konsumentverket/KO

Om godset inte avlämnats, skall köparen enligt 16 § i förslaget få kräva att det avlämnas. Tidpunkten för detta krav har betydelse bl.a. för köparens möjligheter till hävning. Utredningen klargör dock inte närmare vilken grad av aktivitet från köparens sida som krävs för att det skall anses att ett krav på avlämnande har framställts. För många köpare torde det vid säljarens dröjsål målig ligga närmast till hands att kontakta säljaren och fråga varför inte leverans har skett samt begära besked om vid vilken tidpunkt leverans kommer att ske. Det fram går inte av motiven om en sådan förfrågan är att anse som ett krav på avlämnande och om ett besked om leveranstidpunkt skall ses som ett fastställande av en s.k. tilläggsfrist. Utredningen har i ett annat sammanhang (s. 153) påpekat att man bör undvika att ställa upp formkrav som medför risk för rättsförlust för en köpare som inte känner till lagens regler. Verket delar till fullo denna inställning. Mot bakgrund av det sagda bör enligt verkets mening en förfrågan av här beskrivet slag kunna räknas som ett sådant krav. Detta bör framgå av motiven.

Utredningen föreslår att hävning skall kunna ske om godset inte avlämnas inom en av köparen utsatt skälig tilläggstid /k/(17 § 1 st.)-/k/. Tilläggstiden skall enligt utredningens förslag sättas ut av köparen. För en konsument måste det emellertid föreligga stora svårigheter att bedöma vad som skall anses utgöra skälig tid. Mot bakgrund av sin större erfarenhet och kunskap på detta område kommer säljaren sannolikt i många fall att styra bestämmandet av denna frist i för honom önskad riktning. På detta sätt kan tilläggstiden bli oskäligt lång. Det är därför önskvärt att det i motiven, gärna genom exemplifieringar, närmare

preciseras vad som avses med uttrycket skäligen tilläggstid. I denna fråga kommer det för övrigt att behövas särskilda informationsinsatser till allmänheten.

Prop. 1989/90: 89
Bilaga 3

Konsumentverket har inte kunnat finna att det av utredningen klart framgår att den rätt till skadestånd som kan följa av 26 § och 28 § även omfattar den skada som kan drabba köparen under en utsatt tilläggstid. Verket förutsätter dock att skadestånd skall kunna utgå även för denna tidsperiod. Detta bör klargöras i motiven.

Utredningen föreslår att även den nya konsumentköplagen skall innehålla en undantagsregel beträffande hävning vid köp av gods som tillverkats efter köparens anvisning eller önskemål eller anskaffats särskilt för hans räkning (17 § 2 st.). Undantaget skall dock gälla utan att särskilt förbehåll ställs upp. Konsumentverket vill påpeka risken av att en vid tolkning kan leda till att bestämmelsen kommer att tillämpas i ett mycket stort antal situationer. I specialmotiveringen hänvisar dock utredningen till vad som beträffande motsvarande bestämmelse sagts i propositionen till den nu gällande konsumentköplagen (prop 1973:138 s. 172). Verket vill särskilt peka på att det i denna proposition ges flera exempel på situationer i vilka bestämmelsen inte är tillämplig. Av såväl exemplen som skrivningen i övrigt framgår att bestämmelsen är avsedd att tolkas mycket restriktivt. Detsamma bör framgå av motiven till den nya konsumentköplagen.

För att den nyss nämnda bestämmelsen skall kunna göras gällande krävs också att säljaren inte har möjlighet att på rimliga villkor avyttra godset till någon annan. Verket vill särskilt understryka utredningens uttalande att det för att en avyttring inte skall kunna anses ske på rimliga villkor förutsätts att säljaren måste nöja sig med ett uppenbart underpris. I den nyssnämnda propositionen talas om "skrotpris" eller "eljest med stor förlust".

Verket noterar att inget sägs i frågan vid vilken tidpunkt en avyttring på rimliga villkor skall vara möjlig att genomföra. Mot bakgrund av det resonemang som i övrigt förs rörande den restriktiva tillämpningen av 17 § 2 st, är det dock rimligt att kräva, för att bestämmelsen skall bli tillämplig, att en försäljning på rimliga villkor till någon annan skall vara utesluten under en mycket lång tidsperiod. Även tidsaspekten bör enligt verkets mening beröras i lagmotiven.

5.4 Allmänna reklamationsnämnden (ARN)

ARN ansluter sig till utredningens förslag beträffande påföljder av dröjsmål med avlämnandet (15-18 §§).

5.5 Juridiska fakultetsstyrelsen vid Uppsala universitet

Enligt 16 § får köparen trots säljarens dröjsmål (jfr 6 §) inte kräva avlämnande, så länge det föreligger ett hinder som säljaren inte kan övervinna eller avlämnandet skulle förutsätta uppoffringar som är orimliga med hänsyn till köparens intresse av att säljaren avlämnar godset.

Förslaget innehåller således en regel om objektiv omöjlighet och en mycket sträng force majeure-regel. Enligt motiven skall säljaren aldrig kunna undslippa leveransskyldighet med hänvisning till prishöjning på godset efter avtalets ingående, eftersom köparens intresse av leverans då ökar i motsvarande grad (s. 140 y). I sådana fall kan således säljarens leverans framtvingas genom talan om vitessanktionerad dom. Däremot slipper säljaren att betala skadestånd, om prisstegringen varit oväntad och extremt stor enligt vad som anförs i motiven till 26 § (s. 300 x). Något täckningsköp kan alltså inte företas på säljarens bekostnad. Teoretiskt går systemet ihop, eftersom krav på fullgörande och skadestånd är olika saker, men fakultetsstyrelsen har svårt att förstå vad det är för mening med att skydda säljaren mot skadeståndsanspråk på grund av täckningsköp, när köparen kan få bifall till talan om fullgörelse och vite. Eftersom frågan f.n. inte ser ut att få någon praktisk betydelse, spelar det mindre roll om man låter en extrem prisstegring bli befriande från leveransskyldighet eller ej. Frågan bör lösas på det sätt som kommer att ske i köplagen. Fakultetsstyrelsen förordar att säljaren ej är leveransskyldig om en extremt stor prisstegring inträffat. - I övrigt nämns i motiven som exempel där leveransskyldigheten kan falla bort bl.a. fallet, att säljaren inte längre kan få tag i något exemplar av godset hos tillverkaren eller grossisten men köparen utan större svårighet kan uppbringa ett exemplar hos en annan detaljhandlare (s. 140 my och 282 y). I ett sådant fall kunde man kanske tycka att det likaledes borde vara lätt för säljaren att skaffa ett exemplar från en konkurrerande detaljhandlare, varför behovet av undantagsregeln just för att täcka detta fall inte kan vara särskilt stort. - I motiven nämns vidare att säljaren inte bör få åberopa befrielsegrunden, om säljaren *medvetet tagit en risk*. I så fall är det inte orimligt att kräva att säljaren överkommer svårigheten, där det överhuvudtaget är möjligt (s. 282 m). Här kan vi instämma, men det förefaller inte lika givet att säljaren ej skall vara ursäktad ifall även köparen var medveten om risken (t.ex. en allmän transportstrejk). Då är det knappast orimligt att säljaren slipper leverera, fastän det kanske vore möjligt med stora uppoffringar; f.ö. kan nog redan avtalet om leveranstiden i sådana fall anses villkorat, varför man måste gå tillbaka till 6 § och fastställa om skälig tid för leveransen redan har lupit till ända.

Av lagen ("så länge") och motiven (s. 282 yn) framgår att säljarens leveransskyldighet återuppstår, *när hindret upphört*. Enligt gällande köprätt anses emellertid leveransskyldigheten falla bort. Om hindret varat så länge och medfört sådana förändringar att förpliktelsen framstår som en helt annan när hindret upphört (se Hellner, Speciell avtalsrätt I. Köprätt s. 108). En samordning bör här ske med den blivande köplagen. Något behov av ett särskilt konsumentskydd föreligger inte.

I 17 § föreslås att köparen skall få häva köpet, om säljarens dröjsmål är *väsentligt för honom*. Därefter ges en kompletterande hävningsregel för situationen att säljaren försuttit en tilläggsfrist att leverera. Enligt motiven skall väsentlighetsbedömningen vid hävning utan tilläggsfrist precis som

det står i lagtexten bedömas uteslutande från köparens synpunkt, och det krävs inte -så som enligt gällande köplag - att säljaren har bort inse denna effekt av dröjsmålet (s. 141 y och 283 y-n; vad som står på s. 142 ö om säljarens insikt torde vittna om ett förbiseende). Fakultetsstyrelsen avstyrker att en köpare blir berättigad att häva ett köp, därför att dröjsmålet är väsentligt just för honom utan att säljaren har bort inse detta. Om det exempelvis är avtalat att en ny bil skall levereras en viss fredag, och anledningen säljaren ovetande är att köparen då skall starta en längre semesterresa, bör köparen kunna häva direkt endast om han för säljaren förklarat sina planer. Även om 17 § 1 st endast handlar om vad som i allmänhet är standardgoods, finns det ingen anledning att ge konsumenten ett mer långtgående skydd. Även lagrådsremissen till konsumenttjänstlag 29 § (motiven s. 249 x) kan kritiseras från denna utgångspunkt, och än värre blir det om även den nya köplagen ges samma utformning (saken är lämnad öppen i förslaget till 29 § 1 st. och 41 § 1 st.). Ett särskilt skäl för att väsentlighet för köparen inte skall räcka för omedelbar hävning är att köparen genom utsättande av en skälig tilläggstid blir berättigad till hävning, om säljaren även försitter sin leveransskyldighet under denna tid. Vid utmätandet av den skäliga tiden spelar köparens behov av varan en stor roll (s. 284 xm).

I förbigående kan den systematiska anmärkningen göras, att väsentlighetsbedömningen vid hävning på grund av säljarens kontraktsbrott (17 och 25 §§) görs med hänsyn till kontraktsbrottets verkningar för köparen, medan väsentlighetsbedömningen vid hävning på grund av köparens kontraktsbrott (35 §) görs med hänsyn till hur stor avvikelse köparens beteende innebär från vad som ålegat honom, dvs. med hänsyn till kontraktsbrottet som sådant (s. 322 ö). Fakultetsstyrelsen finner detta i och för sig vara bra.

I 17 § 2 st. slopas kravet, att säljaren för att få häva skall ha gjort ett förbehåll om inskränkt hävningsrätt, när godset *tillverkas speciellt för köparen eller anskaffas särskilt* för hans räkning så att säljaren inte har möjlighet att på rimliga villkor avyttra godset till någon annan. Oavsett sådant förbehåll får köparen häva endast om hans *syfte med köpet blir väsentligen förfelat* genom dröjsmålet. Samma regel gäller enligt 25 § 2 st när sådant specialtillverkat eller specialanskaffat gods är behäftat med fel. Fakultetsstyrelsen kan acceptera regleringen vad avser hävning på grund av säljarens dröjsmål. När godset är behäftat med fel synes hävningsbegränsningen emellertid vara alltför långtgående, vartill vi återkommer nedan.

5.6 Vissa organisationer inom näringslivet

Köparens rätt att häva vid säljarens dröjsmål (17§)

För att köparen skall kunna häva köpet krävs att dröjsmålet är av "väsentlig betydelse för honom". Ett mindre dröjsmål eller fel (jfr 25 §) som i normala fall är helt utan betydelse för en konsument bör, enligt vår uppfattning, inte kunna föranleda hävning om inte köparen ifråga vid

avtalets ingående har omnämnt sakernas särskilda vikt. Vi menar att regeln bör förses med tillägget "... och säljaren insett eller bort inse detta". Ett tillägg av nyss angiven art innebär en rimligt avvägning av parternas intressen.

Av pedagogiska skäl bör en motsvarighet till säljarens interpellationsrätt enligt 28 § andra stycket i köplagsförslaget införas i själva lagtexten till en ny konsumentköplag. Vi kan godta att, i enlighet med utredningens resonemang (s. 145), något strängare krav härvid ställs på säljaren vid ett konsumentköp än vid ett kommersiellt köp.

Likaså bör av pedagogiska skäl framgå direkt av lagtexten att köparen inte har en rätt att häva under utsatt Nachfrist. Både köpare och säljare har intresse av att direkt i regeln kunna konstatera vad en utsatt Nachfrist har för verkan.

Reklamation enligt 18 §

Om säljaren har avlämnat godset men detta har skett för sent föreslår utredningen att s.k. neutral reklamation skall vara tillräcklig för att köparen skall befara sin rätt att häva köpet eller kräva skadestånd. Enligt 32 § i köplagsförslaget måste köparen inom reklamationstiden ange vilken påföljd han vill göra gällande.

Vi godtar att man nöjer sig med neutral reklamation vid konsumentköp. En sådan ordning förutsätter dock enligt vår mening att säljaren - i samband med eller efter reklamationen - skall kunna fråga köparen om vilken påföljd denne gör gällande och att köparen då måste precisera sig relativt omgående. En regel härom bör införas i lagtexten.

5.7 Sveriges trähusfabrikers riksförbund

I 17 § och även i andra paragrafer i förslaget till konsumentköplag lämnas särbestämmelser när godset tillverkats efter köparens anvisningar etc. Varje köp av ett monteringsfärdigt trähus kan sägas i någon del vara beroende av köparens särskilda anvisningar. Vi vill därför föreslå, att det i motiven till en ny konsumentköplag intas en förklaring av innebörd att monteringsfärdiga trähus regelmässigt skall betraktas som om de tillverkats efter köparens särskilda anvisningar eller önskemål.

6 Påföljder av fel

6.1 Stockholms tingsrätt

Genom förslaget ges säljaren befogenhet att avhjälpa felet och därigenom undgå andra påföljder på grund av felet även om konsumenten inte själv begär att få felet avhjälpt utan t.ex. kräver att få häva köpet eller att få annat gods. Härigenom görs ett viktigt undantag från principen att det är köparen som avgör vilken påföljd han önskar göra gällande. Denna nyhet torde leda till att det i betydande utsträckning blir säljaren som

bestämmer påföljden i godset. Köparens rättighetskatalog blir därigenom endast förment konsumentvänlig. Som utredningen fastslår är det ett grundläggande krav att det gods konsumenten köper skall vara felfritt. Avsevärt större vikt måste fästas vid att det för den enskilde köparen framstår som en nackdel att behöva finna sig i att felet avhjälpas i stället för att få nytt felfritt gods eller få köpet hävt. Godset blir oftast mindre värt därför att det är lagat. Den värdeförsämringen bör inte drabba köparen.

Tingsrätten finner således att köparen bör ha rätt att välja påföljd, i första hand vid väsentliga fel.

I såväl förslaget till köplag som konsumenttjänstlag föreslås en bestämmelse av innehåll att köparen inte kan göra påföljder vid fel gällande om felet beror på köparen eller förhållande på hans sida. Utredningen föreslår inte någon motsvarande bestämmelse, utan anser att godset i sådant fall ändå skall anses felaktigt, men att köparen kan bli skadeståndsskyldig gentemot säljaren. Tingsrätten delar ej utredningens mening utan anser att en bestämmelse motsvarande den i förslagen till köplag och konsumenttjänstlag bör införas.

I överensstämmelse med köplagsförslaget föreslår utredningen att reklamationstiden för fel utsträcks till två år. Om lagens tillämpningsområde utvidgas till att gälla all lös egendom kommer byggnad på annans grund att inbegripas. Enligt det till lagrådet remitterade förslaget till konsumenttjänstlag är reklamationstiden för fel på arbete på fasta saker tio år. Tingsrätten anser att även konsumentköplagen - i avvaktan på särskild lagstiftning beträffande småhus - bör innehålla en särskild till tio år utsträckt reklamationstid för fel på byggnad på annans grund.

För att en säljare skall äga rätt att avhjälpa fel krävs enligt utredningens förslag att han tillkännager detta för köparen genast då denne reklamerar. Tingsrätten anser att säljaren skall ha möjlighet att ta ställning till om ett eventuellt fel är av sådan art att han kan avhjälpa detsamma. Ordet genast bör därför ersättas av snarast.

Köparen får enligt förslaget häva köpet om felet är av väsentlig betydelse för honom. Frågan om felet är väsentligt skall således bedömas från köparens synpunkt. Här finns enligt tingsrättens mening anledning till samma resonemang som vid hävning på grund av säljarens dröjsmål. Skäl saknas att avvika från den obligationsrättsliga principen om synbarhet för den avtalsbrytande parten. Förslaget bör ändras så att detta krav blir en förutsättning för hävning vid fel.

- - - - -

Bestämmelsen i 23 §, som reglerar säljarens rätt att avhjälpa fel, bör placeras efter 25 §.

6.2 Marknadsdomstolen

18 och 20 §§

Både 18 § och 20 § första st. reglerar reklimationsfrister och båda fristerna är bestämda till "inom skälig tid". Bestämmelsernas närmare utformning är dock olika på så sätt att medan 18 § är positivt bestämd innehåller 20 § första st. en dubbelnegation. Domstolen ifrågasätter om inte 20 § kan göras enklare och mer lättförståeligt genom att första styckets andra mening får lyda exempelvis "Köparen får åberopa felet endast om han reklamerar inom skälig tid efter det han märkt eller borde ha märkt felet". Vidare är det tveksamt om begreppet "reklamera" bör införas först i 20 § och syfta endast på meddelanden om fel. Även meddelanden om dröjsmål enligt 18 § är ju reklamationer.

23 §

Säljarens rätt att avhjälpa felet skall inte finnas om avhjälpanDET innebär "väsentlig olägenhet" för köparen. Detta uttryck i lagtexten motsvarar knappast motivuttalandena. På sid. 157 sägs att avhjälpanDET inte får medföra några beaktansvärda olägenheter och på sid 293 att det får godtas att konsumenten får underkasta sig "visst besvär". Dessa formuleringar torde ange en betydligt lägre "olägenhetsnivå" än "väsentlig olägenhet". Detta uttryck synes med fördel kunna bytas ut mot "beaktansvärd olägenhet". I varje fall bör regelns innebörd göras klarare. Därvid måste givetvis också beaktas att 22 § innehåller motsvarande formulering (och dessutom - i första stycket - begreppet oskälig olägenhet).

Näringsfrihetsombudsmannen

I 22 och 23 §§ föreslås tvingande regler om säljarens avhjälpanDE av fel som också innebär att avhjälpanDET skall ske helt utan kostnad för köparen. Med gällande bestämmelser i konsumentköplagen kan parterna i ett konsumentköp komma överens om en viss fördelning av kostnaderna för avhjälpanDE av fel under förutsättning att avtal härom träffats redan vid köpets ingående. Av betänkandet framgår (s. 160-163) att sådana villkor idag förekommer i vissa sammanhang. NO ifrågasätter om det är ett primärt konsumentintresse att köparen inte på några villkor skall kunna få stå för vissa kostnader vid avhjälpanDE av fel. Nuvarande ordning bör kunna bibehållas. Som tidigare framhållits utgör 1971 års avtalsvillkorlag och generalklausulen i 36 § avtalslagen skydd mot avtalsklausuler som gjorts oskäligt betungande för konsument.

6.4 Konsumentverket/KO

En av huvudprinciperna i de föreslagna påföljdsreglerna är att köparen, om han vill åberopa fel i godset, måste reklamera inom skälig tid efter det att han märkt eller borde ha märkt felet (20 § 1 st.). I specialmotiveringen ges vissa riktlinjer beträffande vilka faktorer som skall beaktas vid bedömningen av vad som skall räknas som skälig tid. Dessa

riktlinjer är dock mycket allmänt hållna. För en person utan kännedom om praxis är det - som här anförts inledningsvis - svårt att avgöra om skälig tid i ett konkret fall rör sig om dagar, veckor eller månader. Verket efterlyser konkretiseringar och exempel på vad som i ett enskilt typfall kan anses utgöra skälig tid. I sammanhanget kan nämnas att Konsumentverket i många fall godtagit standardvillkor som stipulerar att reklamation måste ske "inom skälig tid, normalt 14 dagar, efter det att köparen upptäckt eller bort upptäcka felet".

Utredningen föreslår som huvudregel att köparen förlorar rätten att åberopa fel i godset om han inte reklamerar inom två år från det att han har mottagit godset (20 § 3 st). Detta innebär en förlängning av vad som gäller enligt den nuvarande konsumentköplagen. Den föreslagna tidsfristen understiger dock den allmänna preskriptionstid som annars gäller (10 år).

En av utredningens motiveringar för att preskriptionstiden för fel i köpt gods bör vara begränsad, är att det från säljarens synpunkt är angeläget att kunna räkna med att inte behöva drabbas av reklamationer när en längre tid har förflutit från köpet. Verket har förståelse för att det kan vara en fördel för säljaren att slippa ansvaret för fel som visar sig först efter preskriptionstidens utgång. Detta argument kan dock inte vara avgörande när det gäller att finna en skälig avvägning av ansvarsfördelningen för fel i köpt gods.

Utredningen redovisar också följande argument (s. 149): "Även om sena reklamationer mycket ofta kan antas vara oberättigade medför de kostnader för utredning, vilka skulle undvikas om säljaren kunde avvisa dem utan vidare under hänvisning till att eventuella krav preskriberats". Detta argument bygger på förutsättningen att sena reklamationer ofta kan antas vara oberättigade. Något närmare belägg för riktigheten i detta påstående har inte redovisats. Eftersom det kan antas att reklamationer som framställs efter den nuvarande preskriptionstidens utgång som regel behandlas på det sätt som beskrivs i citatet ovan, finns det skäl att anta att detta påstående är tämligen löst grundat. Konsumentverket har inte heller några erfarenheter av att det i någon högre grad skulle förekomma obefogade reklamationer beträffande varor med en normal hållbarhetstid understigande den nuvarande preskriptionstiden på ett år.

Företrädare för näringslivet har, enligt utredningen framhållit att varje förlängning av preskriptionstiden, måste medföra kostnader som inverkar på varornas pris. Som framgår av föregående stycke anser verket det inte vara troligt att en kostnadsökning kommer att åstadkommas av ett ökat antal obefogade reklamationer. Vid en förlängning av preskriptionstiden kommer näringsidkare som säljer undermåliga produkter i vilka fel, som förelegat vid avlämnandet, visar sig först efter den av utredningen föreslagna preskriptionstidens utgång, att drabbas av ökade kostnader. Dessa kostnadsökningar kan komma att avspeglas i prishöjningar på näringsidkarens sortiment. Att näringsidkare genom att sälja undermåliga produkter skall kunna skaffa sig konkurrensfördelar i förhållande till andra näringsidkare kan inte vara en försvarbar ordning.

Utredningen anför att köparens praktiska värde av en lång preskriptionstid minskar dels på grund av svårigheter att visa att felet förelåg vid godsets avlämnande och dels på grund av att säljaren kan invända att köparen borde ha upptäckt felet tidigare. Detta är i och för sig korrekt. Det är dock inte något argument mot att köparen, i de fall bevissvårigheter och invändningar inte lägger hinder i vägen, skall ha rätt att göra befogenheterna vid fel gällande under en tid som är rimlig med hänsyn till varans normala egenskaper och livslängd. Utredningen ger i sina översväganden (s. 148 f) flera exempel på praktiska situationer i vilka sådana bevissvårigheter och invändningar i många fall torde kunna övervinnas.

Många varor har en normal hållbarhetstid understigande två år. Utredningens förslag till preskriptionstid är därför tillräckligt för att tillgodose konsumenternas intressen i dessa fall. En begränsning av preskriptionstiden i förhållande till vad som annars gäller, får således främst betydelse vid fel i produkter som förutsätts fungera i mer än två år. Produkter av sådant slag är ofta dyrbara i inköp och fel i dem kan därför medföra kännbara ekonomiska följdverkningar för konsumenten. Konsumenten har således ett extra stort skyddsbehov vid köp av sådana varor som främst kommer att beröras om utredningens förslag om en preskriptionstid på endast två år genomförs.

Konsumentverket ser i och för sig med tillfredsställelse att preskriptionstiden nu föreslås bli förlängd. Med hänvisning till vad som här förut sagts kan verket dock inte tillstyrka förslaget om en tvåårig preskriptionstid för fel i godset. Konsumentverket förordar i stället att den allmänna preskriptionstiden skall gälla även i fråga om fel i köpt gods. Preskriptionstiden bör därvid räknas från tidpunkten för godsets avlämnande. I andra hand föreslår verket att regeln om en tvåårig preskriptionstid förenas med en möjlighet till genombrytning av denna gräns vid fel i produkter med en normal hållbarhetstid överstigande två år.

Om lagen utformas i enlighet med verkets huvudförslag kan undantagsbestämmelsen rörande fallet att säljaren handlat i strid mot tro och heder (21 §) utgå. Om bestämmelsen ändå kvarstår, krävs i ett avseende ett klargörande av bestämmelsens innehåll. I de fall bestämmelsen blir tillämplig kommer nämligen den allmänna tioårspreskriptionen att gälla. Som konsumenttjänstutredningen påpekat i betänkandet Konsumenttjänstlag (s. 287) är det emellertid inte klart från vilken utgångspunkt tioårspreskriptionen skall beräknas när det gäller fel i såld egendom. Den skulle antingen kunna räknas från tidpunkten för köpeavtalets ingående eller från den tidpunkt felet upptäckts eller borde ha upptäckts. Något klarläggande av detta spörsmål finns inte i konsumentköpsutredningens betänkande. Enligt Konsumentverkets mening är ett sådant klarläggande nödvändigt.

Om godset är felaktigt får köparen, enligt lagförslaget, i första hand kräva att felet avhjälpes (22 § 1 st.). Konsumentverket ansluter sig till detta förslag. Enligt förslaget är dock köparens rätt till avhjälpande begränsad

till de fall avhjälpandet "kan ske utan oskäligen kostnad eller olägenhet för säljaren". Konsumentverket ifrågasätter om denna begränsning är motiverad. Syftet med avhjälpande är att köparen, om än med en viss fördröjning, skall erhålla den avtalade prestationen. Risker för att ett felavhjälpande kan aktualiseras måste därför tas i beräkning av säljaren redan när köpeavtalet ingås. Även om den föreslagna begränsningen godtas, bör köparen i vissa fall ha rätt till avhjälpande även om det skulle medföra höga kostnader för säljaren. Det kan gälla situationer i vilka dessa kostnader orsakats av att näringsidkaren i något avseende bedriver sin verksamhet på ett från konsumentens synpunkt oacceptabelt sätt. Det kan gälla fall i vilka orsaken till de höga kostnaderna är att säljaren själv är mindre kunnig eller saknar tillgång till en väl fungerande serviceorganisation. Den faktiska kostnadsgränsen för när en säljare skall ha rätt att vägra ett avhjälpande kan således komma att variera beroende på den enskilde säljarens förutsättningar.

Utredningen föreslår att säljaren, även om inte köparen kräver det, får avhjälpa felet eller företa omleverans, om han genast erbjuder sig att göra detta och åtgärden kan ske inom skälig tid efter reklamationen och utan kostnad eller väsentlig olägenhet för köparen (23 §).

Till detta vill Konsumentverket anföra följande. Ett fel i godset innebär att säljaren misslyckats med att till köparen överlämna den avtalade prestationen. Säljaren har i en sådan situation gjort sig skyldig till ett kontraktsbrott. Som en följd av detta kontraktsbrott drabbas köparen av allehanda besvär. Dessa består i inledningsskedet ofta i att godset inte kan användas för avsett ändamål. Därutöver tillkommer i ett senare skede de ytterligare besvär som följer av att godset skall reklameras. Redan de här beskrivna följderna av ett fel kan medföra stora problem och uppoffringar för köparen. Enligt verkets mening är detta det maximala besvär det kan vara rimligt att begära att en köpare skall behöva tåla när en säljare gjort sig skyldig till ett kontraktsbrott. Att därutöver, som utredningen föreslår i 23 §, skapa en regel som kategoriskt medför att köparen dels kan tvingas avvara godset under ytterligare en tid och dels riskerar att tvingas besöka säljaren ytterligare en gång för att avhämta det reparerade godset, kan enligt verkets mening inte vara rimligt.

Som nyss sagts har situationer av detta slag sin grund i säljarens kontraktsbrott. I ett sådant läge är det rimligt att köparen, inom vissa ramar, får möjlighet att välja påföljd. Huvudargumentet mot en sådan regel är en befarad risk att köparen skulle kräva omleverans eller hävning också när det är uppenbart oberättigat. Ett sådant antagande innebär en underskattning av konsumenterna. Det finns ingen anledning anta att det stora flertalet köpare inte skulle ge säljaren möjlighet att avhjälpa felet i de fall detta kan ske utan väsentliga olägenheter för köparen. Om köparen ges möjlighet att välja påföljd innebär det att han ställs i en starkare position än säljaren och att han därmed kan sätta en press på säljaren att fullgöra avtalet på det sätt som vållar köparen minsta möjliga olägenhet. Köparen möjlighet att välja andra påföljder än avhjälpande är

av särskild betydelse i sde fall det visar sig att säljaren saknar tillgång till en väl fungerande serviceapparat.

Sammanfattningsvis avstyrker Konsumentverket utredningens förslag om en rätt för säljaren att avhjälpa felet för att undvika andra påföljder än skadestånd. Den regel som finns i nu gällande konsumentköplag (5 §) tillgodoser väl det behov som säljaren har att skydda sig mot hävning m.m.

Konsumentverket ansluter sig i övrigt till utredningens förslag beträffande påföljder av fel i godset. Verket vill dock erinra om att det som i avsnittet om påföljder vid dröjsmål med avlämnandet anmärkts beträffande gods som tillverkats efter köparens anvisningar eller anskaffats särskilt för hans räkning, även gäller motsvarande undantagsstadgande i bestämmelserna om påföljder av fel i godset.

Styrelseledamoten Ulla Orrings reservation

Utredningen föreslår som huvudregel att köparen förlorar rätten att åberopa fel i godset om han inte reklamerar inom två år från det han har mottagit godset.

Konsumentverket avstyrker detta förslag och förordar att den allmänna preskriptionstiden skall gälla även i fråga om fel i köpt gods. I andra hand föreslår verket att regeln om en tvåårig preskriptionstid förenas med en möjlighet till genombrytning av denna gräns vid fel i produkter med en normal hållbarhetstid överstigande två år.

Jag reserverar mig mot styrelsens yttrande i denna del och instämmer i utredningens huvudförslag.

6.5. Allmänna reklamationsnämnden

Reklamation m.m.

Förslaget att reklamation måste göras inom skälig tid från det att köparen upptäckte eller bort upptäcka felet överensstämmer med vad som gäller för närvarande, och ARN finner inte skäl att förorda någon ändring härvidlag.

Även förslaget att reklamationstidens gräns, dvs, preskriptionstiden, skall utgöra två år från det att godset togs emot stämmer överens med vad som snart avses bli gällande lag för såväl de "allmänna köpen" som för konsumentköpen och konsumenttjänsterna. Som utvecklas närmare i betänkandet kan helt visst skäl anföras för att man helt avstår från den speciella preskriptionstiden vid konsumentköp eller i allt fall vidgar möjligheten till s.k. genombrott av tvåårspreskriptionen. ARN finner likväl inte tillräckliga skäl att motsätta sig den kompromiss mellan de motstående intressena som utredningens överväganden i detta avseende får anses utgöra.

ARN tillstyrker förslaget att köparen ges en legal rätt att få fel i varan avhjälpta genom säljarens försorg oavsett om något avhjälpningsåtagande har gjorts eller ej. Det har nämnden ibland tillåtit sig att rekommendera redan för närvarande utan uttryckligt stöd i lagen. Nämnden godtar också regeln om att säljaren skall ha rätt att avhjälpa ett fel även i fall där köparen kanske skulle föredra en annan påföljd. En sådan ordning gäller redan nu i praktiken på grund av garantiavtal inom en stor del av kapitalvarumarknaden och får, genom att den hindrar onödig kapitalförstöring, anses ägnad att hålla priserna nere och därmed vara till fördel för konsumenterna som kollektiv.

Att avhjälpan enligt förslaget skall ske utan kostnad eller väsentlig olägenhet för köparen finner nämnden principiellt tillfredsställande. Därigenom kommer man ifrån det i de nuvarande garantibestämmelserna vanliga bruket av självrisker och dylikt som nu kan reducera värdet av ett avhjälpningsåtagande icke obetydligt. En konsekvens av att avhjälpan skall ske kostnadsfritt för köparen är att denne får rätt till kompensation för kostnader som han har fått vidkännas i samband med avhjälpan; det omak eller besvär av mer personlig natur som köparen kan ha åsamkats skall däremot inte vara ersättningsgillt (sid. 163).

ARN undrar om den föreslagna ersättningsrätten inte kan leda något långt i den praktiska tillämpningen. Om t.ex. köpare skulle ta till vana att allmänt begära ersättning för resa - ofta väl då med egen bil - för att reklamera och lämna in den felaktiga varan till säljaren kan kanske onödiga diskussioner i den frågan lätt uppstå, vilka kan vara ägnade att onödigtvis skärpa motsättningarna mellan dem och försvåra en smidig reglering av reklamationen. En praktisk ordning synes vara att köparens rätt till ersättning för utlägg aktualiseras först då utlagget överstiger en viss tröskel, förslagsvis något eller några tiotal kronor.

Enligt motiven (sid. 163) synes sådan ersättning för utlägg i samband med avhjälpan som nyss har berörts inte vara att anse som skadestånd enligt 28 § lagförslaget. Samma slags kostnad tycks däremot utgöra skadestånd i samband med hävning eller omleverans (betänkandet sid. 306). Nämnden ifrågasätter om distinktionen är helt konsekvent. Oavsett hur det förhåller sig därmed anser nämnden att motsvarande tröskelresonemang är rimligt även i skadeståndshänseende.

- - - - -

22 §

På s. 292 i betänkandet berörs ett i praktiken ganska vanligt förekommande spørsmål. När en vara lämnas in för reparation i tro eller förhoppning att åtgärden faller inom ramen för en garanti försummar parterna ofta att beröra den eventualiteten att felet /k/inte/-k/ omfattas av garantiutfästelsen. Köparen reagerar i den senare situationen inte så sällan mot ett krav från säljaren på undersökningskostnad. ARN uppfattar motiven i betänkandet så att utredningen menar att bifall till ett krav på

undersökningskostnad i den nu berörda situationen förutsätter att säljaren har förbehållit sig rätten till det innan undersökningen företogs. Situationen i det här aktuella fallet påminner om den som föreligger när en vara utan samband med köp lämnas in för undersökning och uppgift om reparationskostnaden. Enligt 37 § i förslaget till konsumenttjänstlag är utgångspunkten i det senare fallet att näringsidkaren i princip har rätt till ersättning för undersökningskostnaden om det inte på grund av sedvana inom branschen eller i övrigt finns skäl att tro att undersökningen skall göras gratis. Det kan ifrågasättas om inte presumptionen även i garantifallen borde vara att skälighetsundersökningskostnad får tas ut om inte omständigheterna talar i motsatt riktning. Å andra sidan kan det sägas att en garantiutfästelse in dubio bör omfatta även kostnad för att bedöma om garantin i visst fall är tillämplig. Ett klarläggande är under alla förhållanden önskvärt.

23 §

I motiven till paragrafen behandlas avslutningsvis preskriptionsreglernas tillämpning när rättelse har skett genom reparation eller utbyte av den felaktiga varan. Utredningen framhåller att tvåårsregeln i sådana fall bör räknas från reparationen eller omleveransen. Vad gäller reparation anmärks det att förskjutningen av preskriptionstiden bara avser det fel som har avhjälpits genom reparationen. Hur det förhåller sig därmed vid omleverans sägs inte. ARN menar att det inte är möjligt att på samma sätt som vid reparation göra en uppspaltning i preskriptionshänseende mellan olika fel. Vid omleverans bör sålunda alltid tiden räknas från omleveransen vare sig det senare påtalade felet är detsamma som har föranlett omleveransen eller om det är helt fristående från detta. I annat fall kunde t.ex. en omleverans som sker dagarna före tvåårstidens utgång medföra att köparen från början har förlorat all möjlighet att påtala andra fel i den nya varan än det som lett till omleverans.

25 §

ARN ifrågasätter om det är rimligt att en köpare, som av särskild anledning anser att ett fel, som för köpare i allmänhet är betydelselöst, är väsentligt just för honom, skall ha rätt att åberopa detta till stöd för ett hävningsyrkande, även om inte säljaren har haft anledning att inse betydelsen. Enligt nämndens mening bör det kunna begäras att köparen i den åsyftade situationen på något sätt har markerat för säljaren vilken vikt han fäster vid sina speciella önskemål eller att säljaren ändå med hänsyn till omständigheterna bort förstå detta. En sådan ordning skulle också stå i samklang med den lösning som man har valt för konsumenttjänsternas del (jfr lagrådets yttrande i anslutning till 21 § konsumenttjänstlagförslaget).

I 19 § förekommer för första gången ordet "*omleverans*". Termen, som ursprungligen lanserades i SOU 1976:66, är inte bara ful utan även otydlig. Den är avsedd att betyda "nytt gods", men sedd isolerad kan den lika gärna antas innebära att säljaren skall ta tillbaka det levererade godset och efter avhjälpande återigen leverera samma gods. Fakultetsstyrelsen föreslår därför att ordet genomgående byts ut mot termen "nytt gods".

I 20 § åläggs köparen att framföra en neutral *reklamation* inom skälig tid från det att han märkt eller bort märka felet. Medan det framstår som utan vidare välmotiverat att köparen enligt 18 § är skyldig att reklamera inom skälig tid om han, sedan godset levererats, vill häva köpet eller kräva skadestånd på grund av dröjsmål med leveransen, kan det diskuteras om köparen vid äventyr av talans preklusion bör vara reklamationskyldig avseende fel. Visserligen torde kraven på vad köparen bort märka bli mycket milda och konsumenten vid bedömning av huruvida skälig tid förflutit vara ursäktad av olika personliga orsaker (s. 286 y f), men kvar står att ett kontraktsbrott från säljarens sida blir prekluderat på grund av köparens underlåtenhet, vilken kanske blott är culpös, (jfr s. 145 x-m). Styrelsen anser att det mot bakgrund härav hade varit önskvärt att utredningen mer förutsättningslöst hade övervägt om en underlåten reklamation mot fel skulle ha någon annan rättsverkan än att konsumenten blir skyldig att bära konsekvensen att skadan kan förvärras (jfr 4:4 och 5:9 i AB 72) och att han måhända även skulle kunna drabbas av en omvänd bevisbörda härvidlag. Likaledes borde köparen om preklusionsverkan slopas bli skyldig att ersätta säljaren den skada säljaren lider av att inte kunna föra felanspråket vidare mot bakre led. När konsumenten vill häva, står det dock utom allt tvivel att han bör åläggas att meddela säljaren detta inom skälig tid från det han bort förstå att hävningsgrund förelåg (jfr 40 § 2 st. 2 mom. och 18 §). Tydligt är det så att det finns många skäl som typiskt sett talar för en reklimationsregel men att en generell reklimationsregel i enskilda fall kan vara onödig, därför att säljaren kan skyddas på annat sätt. Även en mer individuell teknik skulle fungera och t.o.m kunna ge bättre lösningar i det individuella fallet. Kvar står emellertid att det blir ett administrativt mer betungande system. Eftersom en generell reklimationsregel på ett smidigare sätt ofta torde leda till samma materiella resultat, tillstyrks förslaget.

I specialmotiveringen till 20 § 3 st. skriver utredningen (s. 289 x), att, om säljaren lämnat en utfästelse att svara för godset under viss tid, köparen har rätt att reklamera en kortare tid efter garantitidens utgång, om felet omfattas av utfästelsen och har upptäckts först i slutskedet av garantitiden. Detta innebär att reklamation ibland blir godtagbar t. o. m. efter den tvååriga preskriptionstiden. Det kan förväntas att näringsidkarna för att få en definitiv gräns för reklamationerna i allmänhet kommer att

ge sina garantier den utformningen att säljaren svarar för fel som visar sig och *reklamerar* inom två år från leveransdagen. Under sådana förhållanden uppkommer tolkningsfrågan, om säljaren får anses ha avstått från kravet att köparen skall avge en reklamation inom skälig tid från det han bort upptäcka felet. 20 § konsumentköplagen hindrar ju inte att köparen får en bättre ställning än som följer av konsumentköplagen. Övervägande skäl synes tala för att preklusionsregeln i 20 § 1 st. då inte längre gäller. Det är önskvärt att frågan tas upp under den fortsatta beredningen av lagen.

Enligt 20 § 2 st. gäller *reklamation hos någon, som åtagit sig att för säljarens räkning avhjälpa fel i godset*, även mot säljaren. En effekt av bestämmelsen blir att, om en tillverkare, som lämnat en sådan garanti, efter mottagen reklamation från köparen inte avhjälper ett väsentligt fel inom skälig tid, köparen kan häva köpet i förhållande till säljaren utan att denne kommer att beredas någon egen möjlighet att avhjälpa felet enligt 23 §. Bl.a. eftersom det inte är givet att en tillverkares garantiåtagande i förhållande till konsumenterna ger detaljisten något anspråk mot tillverkaren för förluster till följd av tillverkarens underlåtenhet att uppfylla sitt åtagande (jfr allmänna regler om tredjemansavtal), vill fakultetsstyrelsen ifrågasätta det lämpliga i denna ordning. En reklamation inom skälig tid hos en tillverkare, som gjort ett garantiåtagande, bör visserligen alltid medföra att man inte senare mot köparen kan åberopa att han reklamerat för sent, men innan köparen häver köpet hos säljaren bör köparen ha gjort en ny reklamation hos säljaren och därvid givit denne tillfälle att inom skälig tid avhjälpa felet. Vid utmätandet av vad som är skälig tid kan man då beakta att köparen redan en gång gjort framställning om avhjälpan av felet.

I 20 § 3 st. förlängs *preskriptionstiden* för reklamation mot fel *till två år*, såvida inte annat följer av en garanti eller annan liknande utfästelse. Fakultetsstyrelsen konstaterar att tvåårsfristen egentligen innebär en något egenartad kompromiss mellan å ena sidan en ettårig preskriptionstid, som vore lagom för de allra flesta ordinära fel som en levererad vara kan vara behäftad med, och en betydligt längre preskriptionstid, som vore lämplig i fråga om fel som endast visar sig under speciella förhållanden t.ex. kalla vintrar eller vid häftig nederbörd. Styrelsen kan emellertid tillstyrka utredningens bedömning, att den tvååriga preskriptionstiden utgör en rimlig avvägning och av att något undantag för dolda eller särskilt dolda fel inte bör göras, eftersom själva idén med preskriptionsregeln då skulle undergrävas. Hellre än att domstolarna härefter gör undantag från en i lagen klar preskriptionsregel (se dock NJA 1977 s. 138) bör lagstiftaren sträva efter att i lagen ange de avgränsade situationer där preskriptionsregeln inte skall gälla. Fakultetsstyrelsen instämmer i utredningens något outtalade rekommendation (s. 151 m) att det bör övervägas om en längre preskriptionstid bör gälla exempelvis för byggnader på annans mark och monteringsfärdiga trähus (s. 151 m); möjliga bör detsamma gälla även för bostadsrätter. I 21 § stadgas att bestämmelsen om reklamation och

preskription inte gäller, då säljaren handlat *i strid med tro och heder* eller då felet är sådant som sägs i 10 § (bristande säkerhet). Förslaget innebär en inskränkning av köparens möjlighet att tala å fel jämfört med gällande rätt, när köparen bort upptäcka felet men ej reklamerat, dock utan att preskription enligt köplagstiftningen inträtt. Idag kan nämligen en köpare alltid reklamera inom preskriptionsfristen, om säljaren varit grovt vårdslös och felet orsakar märklig skada. Mot bakgrund av den tveksamhet som ovan yppats i frågan, huruvida reklamation alls skall behöva ske, är det naturligt att fakultetsstyrelsen finner skärpningen till handlande i strid med tro och heder alltför drastisk vad gäller bristande reklamation inom preskriptionsfristen. Det blir då ingen proportion mellan säljarens och köparens försummelse. Den föreslagna sammanföringen av undantagen i 21 § innebär emellertid en teknisk förenkling som medför en vinst i och för sig, och det bör anses uteslutet att medge avsteg från preskriptionsfristen därför att köparen lider märklig skada. Styrelsen har emellertid svårt att förstå, varför en förekommande vetskap hos säljaren vid leveransen om att godset är behäftat med fel skall behöva närmare kvalificeras såsom handlande i strid mot tro och heder. Med hänsyn till reklamlations- och preskriptionsreglernas syfte menar styrelsen därför, att undantag från 20 § bör göras redan när säljaren har måst inse att godset var behäftat med fel vid leveransen (eller felet är sådant som avses i 10 §). Härigenom kommer inte bara dolusfallen utan även de allra grövsta culpafallen att läka den vårdslöshet som köparen gör sig skyldig till genom sin underlåtna reklamation. Det bör räcka om säljarens insikt om felet förelåg *vid leveransen*, eftersom säljaren vid avtalet ibland ännu inte vet med vilket gods han kommer att fullgöra avtalet. Det skulle rent av kunna diskuteras om inte säljaren borde ansvara oavsett reklamation enligt 20 §, ifall säljaren *i samband med avhjälpande av fel i godset* efter leveransen måste inse att godset är behäftat med ytterligare något fel, som köparen ännu inte har upptäckt. I sådana fall kan det sägas vara gott affärsskick att säljaren upplyser köparen om felet, och det är också önskvärt att man uppmuntrar till ett handlande som medför att felet blir avhjälpt så snart som möjligt innan det möjligen förvärras. Ibland kan säljaren på grund av reklamationer från vissa kunder förstå att ett konstruktionsfel föreligger, som måste ha medfört att även gods som sålts till andra kunder är felaktigt. En sådan insikt uppkommen efter leveransen till dessa andra kunder bör dock enligt fakultetsstyrelsens mening inte medföra att reklamlations- och preskriptionsreglerna i 20 § skall åsidosättas.

I 22 § stadgas att köparen har rätt att begära *avhjälpande* av fel, även om säljaren inte gjort någon sådan utfästelse, om det kan ske utan oskälig kostnad eller olägenhet för säljaren. Förslaget tillstyrks. Till undanröjande av varje tveksamhet bör reservationen emellertid formuleras "I så, att köparen har rätt till avhjälpande, om det kan ske antingen utan oskälig kostnad eller utan olägenhet, men det synes inte vara meningen

med förslaget. På motsvarande sätt bör ändring övervägas i 22 § 2 st och 23 §.

Enligt 22 § 2 st skall avhjälpande ske *inom skälig tid* och *utan kostnad eller väsentlig olägenhet* för köparen. Av motiven framgår att regeln i 22 § 2 st och 23 §, om att avhjälpande skall ske utan kostnad eller väsentlig olägenhet, inte bara medför att säljaren ej kan begära ersättning för sina egna transportkostnader eller ta ut en självrisk för sina egna kostnader för avhjälpandet utan även medför att köparen enligt dessa regler skall få ersättning för sina eventuella utgifter i samband med avhjälpandet (s. 294 f och 304 m-n; jfr även lagrådsremissen till konsumenttjänstlagen särskilt s. 220). Köparens kostnader kan framför allt bestå i transportkostnader för att lämna och hämta godset i samband med avhjälpandet. Det anses nämligen att köparen måste underkasta sig en del besvär i samband med avhjälpandet; bl.a. bör det ankomma på köparen att ombesörja transporten till och från säljaren av mindre varor (s. 163 ö och 306 m). En effekt av att köparens kostnader skall ersättas redan enligt 22 § 2 st. och 23 § är att säljaren aldrig kan undgå skadeståndsskyldighet med hänvisning till force majeure enligt 26 § 1 st. Utredningens förslag i detta avseende tillstyrks. Ett speciellt skäl för att direkta utgifter i samband med avhjälpandet bör ersättas helt undantagslöst är att det då blir av mindre betydelse, huruvida säljaren skall hämta och återlämna varan hos köparen eller tvärtom köparen har att lämna och hämta varan hos säljaren i samband med avhjälpandet. - Den valda regleringen har emellertid medfört en teknisk ofullkomlighet i förslaget. Visserligen skall 26 § om förutsättningarna för skadeståndsskyldighet ej tillämpas på säljarens ansvar enligt 22 § 2 st. och 23 § för köparens kostnader för avhjälpande av fel. Inte desto mindre omtalas samma kostnadspost i specialmotiveringen till 28 § 1 st. (s. 306 m) som en form av skadestånd. För konsekvensens skull bör säljarens ansvar enligt 22 § 2 st. för köparens kostnader överhuvudtaget ej ses som skadestånd enligt lagen.

I specialmotiveringen till 22 § (s. 292 x) anförs att säljaren kan *debitera köparen kostnader för undersökning av godset* om undersökningen ger vid handen att godset inte var felaktigt. Däremot tilläggs att säljaren "bör" "göra detta klart för köparen före undersökningen, om han vill förbehålla sig en sådan rätt (detsamma sägs i lagrådsremissen till konsumenttjänstlag s. 220 f). Läsaren frågar sig om härmed påstås att säljaren går förlustig denna rätt, ifall han ej gör ett sådant förbehåll. Svaret torde vara nej. Om köparen lämnar godset till säljaren med begäran om avhjälpande av fel, får köparen anses vara strikt ansvarig för de kostnader som han åsamkar säljaren genom en eventuell felbedömning, precis så som en part blir strikt ansvarig för förluster som uppkommer om han utan fog häver ett avtal. Säljaren blir genom köparens begäran om avhjälpande tvungen att undersöka godset, och någon grund för att förvägra säljaren en rätt till ersättning för sin undersökningskostnad, när fel inte föreligger, synes ej finnas utan stöd i lag. Om köparen däremot söker upp säljaren och säger att han tror att godset är behäftat med fel och ber säljaren undersöka

godset, är saken en annan. I detta fall är säljaren inte tvungen att undersöka godset annat än som en ren serviceåtgärd. Därmed bör han även i detta fall utan att förbehåll gjorts kunna få betalt om han räknat med detta vid undersökningen, eftersom det torde vara dispositiv rätt att en näringsidkare skall ha sedvanlig betalning när han utför en tjänst inom sitt yrkesområde. Endast om säljaren bort förstå att köparen hade en motsatt uppfattning (t.ex. därför att det är en mindre undersökning som begärs) men säljaren ändå ej sagt något, saknar säljaren rätt till ersättning (jfr NJA 1969 s. 409). - Ovanstående utläggning innebär självfallet inte att vi tar avstånd från att säljaren bör tala om för konsumenten att han tänker ta betalt.

Enligt 23 § har säljaren *rätt* att inom skäligen tid efter reklamationen *avhjälpa fel*, om det kan ske utan kostnad eller väsentlig olägenhet för köparen, varigenom köparen hindras att göra andra påföljder gällande. Säljaren skall dock genast erbjuda sig att avhjälpa felet. Enligt motiven (s. 293 ö) kan säljaren dock dröja med sitt erbjudande tills han hunnit undersöka godset, och erbjudandet kan även villkoras av att godset vid undersökningen visat sig vara behäftat med fel. Denna uttolkning av rekvisitetet "genast erbjuda sig" kan accepteras.

Om avhjälpande av fel inte skett inom skäligen tid, vare sig på köparens begäran eller på säljarens eget initiativ, har köparen bl.a. rätt att enligt 22 § 1 st kräva *nytt gods* ifall felet är av *väsentlig betydelse för köparen*. Under samma förutsättningar får köparen *häva* köpet enligt 25 §.

Befogenheten att kräva nytt gods kan inte gärna föreligga när avtalet från början gällt *bestämt gods*. Varken lagen eller motiven (s. 157 n och 290 y) gör emellertid undantag för detta fall. Ändå torde ett sådant undantag vara avsett. Fakultetsstyrelsen föreslår att 22 § 1 st. kompletteras med en mening om att nytt gods inte får krävas, när avtalet avser bestämt gods.

I avsnittet ovan om säljarens dröjsmål framhöll styrelsen med eftertryck att köparen inte borde ha hävningsrätt när det inte var synbart för säljaren att dröjsmålet har *väsentlig betydelse för köparen*. Även när det gäller rätten till hävning på grund av fel anför utredningen att det inte gäller något krav på att kontraktsbrottets väsentliga betydelse för köparen skall ha varit synbar för säljaren (s. 297 n f, ehuru utredningen säger att det är önskvärt att en köpare som fäster speciell vikt vid en viss egenskap som för köpare i allmänhet inte har så stor betydelse upplyser säljaren om detta redan i samband med köpet). Vad gäller rätten till nytt gods på grund av fel nämns ingenting om betydelsen av väsentlighetens synbarhet för säljaren (se s. 290 y), men någon sådan synbarhet är uppenbarligen inte avsedd eftersom det av lagtexten framgår att kontraktsbrottets väsentlighet skall bedömas från köparens synpunkt. I dessa fall kan fakultetsstyrelsen -tvärt emot vad som anfördes beträffande dröjsmål - godta att felets väsentlighet bedöms uteslutande från köparens synpunkt utan avseende på vad säljaren insett. Anledningen härtill är att säljaren enligt 23 § alltid har möjlighet att avhjälpa felet, innan nytt gods behöver

levereras eller köpet kan hävas. Säljaren får alltså ännu en chans, och därför kan kravet på ursprunglig synbarhet efterges. Möjligen skulle man dock kräva att kontraktsbrottets väsentlighet gjordes synbart för säljaren åtminstone i samband med reklamationen. En sådan regel finns i NL 79 punkt 27 och NLM 80 punkt 54 (jfr tingsrättens dom i NJA 1979 s. 483). Styrelsen vill dock hålla öppet om detta är nödvändigt, särskilt som hela väsentlighetsbedömningen anses kunna bli slopad vid säljarens dröjsmål, när säljaren har försuttit att leverera efter utsättandet av en extra frist.

I 25 § 2 st. återkommer samma regel som ges i 17 § 2 st. om en begränsning av hävningsrätten, när godset har *tillverkats eller anskaffats särskilt för köparens räkning*. Hävning förutsätter i sådana fall att köparens syfte med köpet är väsentligen förfelat. Som ovan anförts i avsnittet om dröjsmål, kan regeln godtas i det sammanhanget. Konsekvensen av inskränkningen blir där bara att köparen får vänta längre än eljest på leverans, innan hävningsrätt inträder. När godset väl levererats förutsätts det dock vara i kontraktssenligt skick. När begränsningsregeln skall tillämpas i samband med fel blir effekten emellertid en annan. Köparen kommer för framtiden att behöva behålla ett gods som är behäftat med väsentligt fel, låt vara att syftet med köpet inte blir väsentligt förfelat. Detta senare krav är emellertid mycket starkt. Fakultetsstyrelsen konstaterar att hävningsbegränsningen är mer långtgående än vad som anses utgöra en rimlig avvägning i industrins leveranskontrakt NL 79 och NLM 80 (punkterna 27 resp. 54). Enligt dessa kontrakt får köparen häva vad som kan vara en specialtillverkad maskin, vilken rent av dessutom kan ha sålts med ett montageåtagande, i den del maskinen inte kunnat tas i avsett bruk, så snart felet är väsentligt för köparen och detta är synbart för säljaren samt avhjälpande inte skett inom skälig tid. Rekvisitet "inte kunnat tas i avsett bruk" är naturligtvis något obestämt, eftersom man kan anse hävning utesluten redan när maskinen överhuvudtaget kan användas för sitt avsedda ändamål, låt vara med väsentligt nedsatt verkningsförmåga. En mer närliggande tolkning är emellertid, att rekvisitet inte är åsyftat att göra någon ytterligare kvalificering av väsentligheten utan att därmed endast avses att slå fast att hävningen inte får omfatta mer än den del av leveransen som påverkas av felet, medan övriga särskiljbara delar av leveransen måste behållas (jfr reglerna om beräkning av viten och om partiell hävning vid dröjsmål). Utgår man från den senare tolkningen, kommer alltså konsumenternas möjlighet att häva specialtillverkade eller specialanskaffade varor som är behäftade med väsentligt fel att bli mindre omfattande än vad en kommersiell köpare kan göra när verkstadsindustrins normala standardkontrakt är tillämpligt. Det bör vidare observeras att den nuvarande konsumentköplagen i 4 § 1 st 2 p. har en mindre långtgående hävningsbegränsning beträffande specialtillverkade och specialanskaffade varor när dessa är behäftade med fel än när leveransdröjsmål föreligger, se 3 § 1 st. in fine. Styrelsen avstyrker därför 25 § 2 st. Säljarens intresse synes tillräckligt kunna tillgodoses inom ramen för hans avhjälpningsmöjlighet under skälig tid och väsentlighets-

bedömningen. Eventuellt kan i motiven uttalas att säljarens starka intresse av att undvika hävning vid dessa slags leveranser talar för att han bereds särskilt god tid att avhjälpa fel.

Prop. 1989/90: 89
Bilaga 3

I 24 § 1 st. regleras köparens rätt till *prisavdrag*, om varken felet avhjälpes eller nytt gods levereras. Enligt paragrafens andra stycke kan köparen i stället kräva säljaren på *ersättning för vad det kostar att avhjälpa felet*, i den mån kostnaden inte är oskäligt hög. Båda reglerna tillstyrks. Särskilt hälsas terminologin med tillfredsställelse i jämförelse med språkmissbruket i 22 § i lagrådsremissen till konsumenttjänstlag, där ersättning för självhjälp betecknas som ett slags prisavdrag. - Ett motivuttalande skall dock uppmärksammas. På s. 296 x-y står att köparen har rätt till ersättning för självhjälp, även om han inte begärt att säljaren avhjälper felet. Detta uttalande har gott stöd i lagtexten. I motiven tilläggs emellertid att köparen först "bör" ge säljaren tillfälle att enligt 23 § avhjälpa felet, eftersom han annars riskerar att säljaren vägrar ersätta reparationskostnaden. Det avgörande är emellertid om säljaren med fog kan vägra. Såsom lagen är skriven verkar det inte vara möjligt; motivuttalandet synes därför vara vilseledande.

Rätt att hålla inne betalningen 29 §

Tillstyrks.

6.7 Produktåterkallelsekommittén

En återkallelseavgörande avseende vad som nyss har betecknats som fysisk återkallelse kan tänkas innebära att en näringsidkare åläggs att gå ut med erbjudanden att reparera den farliga varan så att säkerhetsbristerna undanröjs eller att ta tillbaka varan och i dess ställe leverera en ofarlig produkt. Det kan också bli fråga om att näringsidkaren skall erbjuda sig att betala tillbaka eller ersätta vadsom har erlagts i köpeskilling för varan; det förutsätts då att varan lämnas åter till honom eller, i undantagsfall, förstörs av innehavaren.

I de fall då återkallelseåtgärder av nu angivet slag kan komma i fråga blir godset vanligen att bedöma som felaktigt i den föreslagna konsumentköplagens mening. Detta kommer att innebära att, beträffande en och samma farliga vara, två skilda regelkomplex kan bli tillämpliga. Den som köpt den farliga varan kommer alltså ibland att kunna välja mellan att ta fasta på ett generellt utformat återkallelseerbjudande, grundat på en återkallelseavgörande, och att vända sig mot säljaren-näringsidkaren med ett individuellt krav, grundat på konsumentköplagens regler. Eventuellt kan han söka sig fram på båda vägarna.

De i förslaget till konsumentköplag, 19-25 §§, anvisade påföljderna av fel i godset får uppenbarligen i många fall samma resultat som en återkallelseåtgärd syftar till, nämligen att undanröja den skaderisk som den defekta produkten representerar. Detta gäller utan vidare i fråga om påföljderna felavhjälpan, omleverans och hävning. Andra påföljder

såsom prisavdrag har däremot inte någon säkerhetsfrämjande effekt utan tillgodoser endast syftet att hålla köparen ekonomiskt skadeslös.

Återkallelseregleringen måste genomgående inriktas på att motverka skaderisker som är förenade med farliga produkter och måste därför sträcka sig längre än till förhållandet mellan säljare och köpare av sådana produkter. Om en konsument köper en vara av en näringsidkare och sedermera överlåter varan till en annan konsument, kommer den senare inte att stå i något avtalsförhållande till näringsidkaren och blir därmed utesluten från möjligheten att gentemot näringsidkaren åberopa konsumentköplagens regler om påföljder av fel i godset. Någon motsvarande begränsning lär inte kunna uppställas i en återkallelsereglering. Här får man nog tänka sig ett oinskränkt näringsidkaransvar, ett ansvar som i princip gäller oavsett vilka vidareöverlåtelser som har ägt rum av den farliga varan och oavsett vem som vid det aktuella tillfället innehar denna. Av flera skäl finns det anledning räkna med att återkallelseåtgärder i första hand kommer att riktas mot näringsidkare i bakre led, tillverkare och importörer.

När ett återkallelseförfarande skall genomföras, blir det väsentligt att erbjudandet om återkallelse av den farliga produkten konstrueras på sådant sätt att man kan förvänta sig att det accepteras i mycket vid utsträckning. Villkorsutformningen i återkallelseerbjudanden får alltså en central betydelse. Det ter sig naturligt att konsumentköplagens påföljdsregler därvid delvis får bli vägledande. Ett erbjudande om avhjälpande av fel eller utbyte av defekt gods (omleverans) bör sålunda troligen innefatta utfästelse från näringsidkaren att verkställa åtgärden inom viss kortare tid och utan kostnad eller väsentlig olägenhet för köparen. Om, som det är tänkt, återkallelseerbjudanden får relativt stor publicitet - och därtill ett innehåll som väsentligen överensstämmer med vad en köpare kan räkna med att erhålla med åberopande av konsumentköplagen - torde konsumenterna ofta sakna skäl att utnyttja den senare regleringen. Möjligheten därtill bör dock alltid stå öppen och kan få betydelse, t.ex. i de fall köparen har skadeståndsanspråk mot säljaren. Återkallelseerbjudanden lär nämligen med hänsyn till deras generella inriktning knappast kunna omfatta också skadeståndsåtaganden.

Den möjlighet att välja mellan de båda regelkomplexen som sålunda tänks föreligga torde inte behövas medföra några avsevärda komplikationer. Risken för att en konsument/köpare i vissa fall skulle kunna lockas att välja bort återkallelsealternativet med dess säkerhetsinriktning och i stället ta fasta på möjligheten att med stöd av konsumentköplagen söka få ut en summa pengar av säljaren, t.ex. i form av prisavdrag, hör -liksom över huvud taget frågan om konflikter mellan konsumentköplagen och en återkallelsereglering - till de problem som PÅK har att överväga under sitt fortsatta utredningsarbete.

Utredningen föreslår som huvudregel att köparen förlorar rätten att åberopa fel i godset om man inte reklamerar inom två år från det man mottagit. Enligt LOs mening är detta en alltför kort tid på vissa konsumentprodukter. När det gäller direkta fel i godset bör man ha samma preskriptionstid som den allmänna, som för närvarande är tio år.

6.9 Tjänstemännens centralorganisation (TCO)

I 20 § föreslås en ovillkorlig preskriptionstid på två år: "Reklamerar köparen inte inom två år från det att han har mottagit godset, förlorar han rätten att åberopa fel i godset". En sådan tidsgräns är inte oproblematisk. Många kapitalvaror i hushållen håller normalt väsentligt längre tid än två år. Vad gäller sådana varor har ibland uppmärksamats problemet med så kallat inbyggt åldrande, det vill säga att vissa vitala komponenter har åtskilligt kortare livslängd än varan i övrigt. Att ersätta sådana komponenter kan vara både svårt och dyrt och därför föranleda konsumenten att ersätta den gamla produkten med en ny.

En tvåårig preskriptionstid ter sig i de flesta fall rimlig. Men möjlighet att i flagranta fall reklamera fel i godset även efter två år skulle enligt TCOs mening kunna öka företagets intresse av att motverka så kallat inbyggt åldrande i sina produkter.

6.10 Sveriges domareförbund

Flera regler behandlar godsets beskaffenhet samt fall då godset skall anses behäftat med fel. Förslaget överensstämmer i huvudsak med gällande lag. Nytt är emellertid att köparen som påföljd vid fel i godset får kräva att säljaren avhjälper felet. Förbundet finner de överväganden utredningen redovisat för att införa en sådan bestämmelse (sid. 155 f) väl grundade. En sådan rätt bör därför godtas.

- - - - -

Beträffande preskriptionstidens längd godtar förbundet att denna förlängs.

6.11 Vissa organisationer inom näringslivet*Påföljder av fel i godset (19 §)*

Paragrafen anger köparens befogenheter vid fel i godset.

Till skillnad från motsvarande paragraf i köplagsförslaget (33 §) har inte upptagits något undantag för fall där felet beror på köparen eller ett förhållande på hans sida. Utredningen har inte närmare motiverat skälet härtill.

8 I motiven (s. 286 och s. 278) uttalas att köparen även om han själv har skadat produkten kan göra gällande att godset är felaktigt. Han kan dock, sågs det, bli skadeståndsskyldig mot säljaren.

Dennalösning förefaller egendomlig. Den metod som valts i köplagsförslaget bör följas även här.

Vi är medvetna om att en tvåårsfrist för reklamation av fel nu föreslås inte bara för konsumentköp och -tjänster utan också i den allmänna köplagen. Enligt vår mening har inte utredningen (lika litet som tidigare utredningar) på ett övertygande sätt visat att en tvåårsfrist är påkallad av några verkliga konsumentbehov eller att nuvarande ettårsfrist skulle vålla praktiska problem. Intill dess detta visats menar vi att nuvarande ordning skall bibehållas.

Vi har i tidigare remissyttranden framhållit att en förlängning av preskriptionstiden från ett till två år måste medföra en fördyring av produkterna. Kostnadsökningar till följd av flera klagomål från konsumenterna beror inte enbart, eller ens huvudsakligen, på att det uppstår så många flera fel på produkterna. Oavsett om klagomålen är berättigade eller oberättigade blir det nämligen regelmässigt säljaren, såsom den sakkunnige i sammanhanget, som får utreda hur felet uppstått. Icke motiverade klagomål, som har sin grund i t.ex. normal förslitning av produkten, föranleder sålunda onödigt tidsåtgång och ger upphov till kostnader.

Det är högst troligt att antalet ogrundade reklamationer kommer att öka med en förlängd preskriptionstid. Utredningen har ju själv framhållit, att den missuppfattningen förekommer att en utsträckning av preskriptionstiden innebär detsamma som en tvåårig funktionsgaranti för alla konsumentvaror. Många konsumenter kommer säkerligen att leva i en sådan tro, vilket ger upphov till reklamationsökningar.

Genom en tvåårig preskriptionstid försvåras vidare en önskvärd differentiering av garantitiderna mellan olika slag av produkter. Visserligen förekommer idag avvikelser från den gällande ettårsregeln, men om garanti ges torde i flertalet fall den frist som anges i lagen bli styrande. Detta torde också bli fallet om fristen förlängs till två år. Den önskvärda differentieringen mellan olika produkter försvåras därigenom än mer.

Vi menar alltså att preskriptionstiden ett år bör bibehållas. En sådan tid torde tillgodose de allra flesta konsumenters intressen. I detta sammanhang vill vi starkt framhålla att det är orimligt att - såsom ibland diskuteras - helt slopa den särskilda preskriptionstiden vid konsumentköp. Detta skulle nämligen medföra att säljaren kunde tvingas att antingen ägna avsevärd tid åt att diskutera och utreda huruvida ett fel förelåg vid ett leveranstillfälle, som går många år tillbaka i tiden, eller att ge efter för kunden av rena kostnadsskäl. Och för säljaren är det nödvändigt att veta att han inte behöver drabbas av reklamationer efter att viss, ganska begränsad, tid har förflutit från det att han sålt en vara.

I övrigt vill vi också beträffande denna regel föreslå att säljaren ges en interpellationsrätt. Därigenom har han möjlighet att avkräva köparen besked om val av påföljd efter det att en neutral reklamation kommit. Utredningens skrivning (s. 287 mitten) ger i vårt tycke inte en tillfredsställande klarhet. En uttrycklig regel om interpellationsrätt bör därför införas.

Vi delar utredningens uppfattning att den tvååriga preskriptionstiden bör genombrytas då säljaren har handlat i strid mot tro och heder eller om felet är sådant som avses i 10 §. Det har dock inte anförts något skäl till att slopa kravet på att köparen skall reklamera inom "skälig tid efter det att han märkt eller bort märka felet" (20 § första stycket). Vi anser att 21 § bör kompletteras med ett motsvarande krav på reklamation inom "skälig tid".

Vi förutsätter att ett eventuellt lagförslag från Produktåterkallelsekommittén kommer att inverka på utformningen av denna bestämmelse.

Avhjälpande av fel och omleverans (22-23 §§)

Allmän inställning till förslaget om avhjälpanderegler

Utredningen föreslår skyldighet respektive rätt för säljaren att avhjälpa fel. Vissa kriterier omgärdar avhjälpanderegler, såsom att köparen kan kräva avhjälpande endast "om det kan ske utan oskälig kostnad eller olägenhet för säljaren".

Utredningens förslag om avhjälpande av fel innebär att man lagfäster ett system som många näringsidkare redan tillhandahåller konsumenten genom garantiåtagande. På många håll finns nämligen idag välutvecklade system för att ta emot och reparera gods. Samtidigt måste emellertid hållas i minnet att inte alla säljare har möjlighet att avhjälpa fel.

Det är ett oeftergivligt näringslivskrav att säljaren bibehålls vid rätten att avhjälpa fel. Skulle köparen ges full frihet att välja påföljd riskerar man att hela det omfattande servicesystem som byggts upp på konsumentvaruområdet raderas. Säljssidan är inte beredd att binda stora resurser vid serviceorganisationer för att åtgärda fel, om man inte kan räkna med att få ta hand om produkterna och vidta erforderliga åtgärder. Sett från ett mera övergripande samhällsperspektiv innebär det också ett slöseri med resurser om produkter som kan repareras kasseras.

Vi kan å andra sidan inte oreserverat tillstyrka att näringsidkaren genom en tvingande bestämmelse påläggs en skyldighet att avhjälpa fel och att omlevera felaktigt gods, om näringsidkaren genom bestämmelsen i 14 § berövas rätten att utforma sitt åtagande på ett rationellt sätt. Endast om den tvingande legaldefinitionen av en tidsbestämd garanti, som ju vanligen innehåller avhjälpningsåtagandet, faller bort och om näringsidkaren ges rimliga möjligheter att differentiera sitt avhjälpningsåtagande beroende på produktens beskaffenhet och förhållandena i övrigt, bör det komma ifråga att i lag ange skyldighet att avhjälpa fel och att leverera annat gods istället för det felaktiga. (Till förslaget om att avhjälpande alltid skall ske "utan kostnad" för konsumenten återkommer vi nedan.)

Ett steg i rätt riktning vore här att göra regeln i 22 § dispositiv. En allmän regel om avhjälpningsskyldighet måste som anförts ge utrymme för flexibilitet i tillämpningen, bl.a. med tanke på att reglerna skall användas på olika varugrupper och under olika förhållanden. Vidare har som tidigare påpekats långt ifrån alla säljare möjlighet att själva avhjälpa fel,

vilket är särskilt påtagligt ifråga om näringsidkare som säljer till konsument. Avsevärda kostnader skulle uppstå om säljaren tvingades att själv reparera varan.

Prop. 1989/90: 89
Bilaga 3

Vi har här framhållit flera förbättringar som skulle kunna åstadkommas i förhållande till den av utredningen föreslagna regeln om avhjälpnings-skyldighet. Vår grundinställning i frågan framgår också av det ovan sagda. Vi föreslår dock att den slutliga diskussionen angående reglerna om skyldighet att avhjälpa fel och prestera nytt gods får anstå till dess köplagsförslaget behandlas. Kopplingen till köplagens system är här mycket påtaglig och det kan i detta sammanhang finnas ett bättre underlag för att diskutera hur en regel om skyldighet att avhjälpa och omleverera bör nyanseras och preciseras.

Kommentarer till motiveringarna i förslaget

Vi övergår här efter till att kommentera vissa uttalanden som görs av utredningen i avsnitten om avhjälpande.

Vad gäller tolkningen av begreppet "skälig tid" tas visserligen genom vad som sägs på s. 291 viss hänsyn till säljarens praktiska möjligheter att avhjälpa fel. Det finns dock åtskilliga situationer, där utredningens krav på ett som det synes nära nog omgående avhjälpande är alltför onyanserat. I många fall krävs således att säljaren får en längre tid på sig för att avhjälpa felet. Sådana fall kan vara avhjälpande av fel i tekniskt komplicerade produkter och svårigheter att i samband med helger och semestrar åtgärda fel lika snabbt som annars. Arbetsanhopning hos säljaren och svårigheter att anskaffa reservdelar är andra exempel. Den faktiska situationen idag är också sådan att många säljare inte kan klara ett "omgående" avhjälpande åtminstone om åtgärderna skall göra anspråk på någon kvalitet.

Konsumenten bör givetvis kunna kräva att ett avhjälpande sker snabbt. Det är som nyss anförts dock motiverat att säljaren får enmed hänsyn till sina förhållanden rimlig tid på sig. Även om utredningen i vissa avsnitt tycks vara inne på denna linje anser vi, att bl.a. sådana uttalanden från utredningen som att man "normalt" bör "kunna räkna med att avhjälpandet skall klaras av på ett par dagar" inte är tillräckligt nyanserade.

Mycket ofta torde säljaren behöva sända produkten till en central serviceanläggning, som kan ligga på annan ort. Konsumenterna har i allmänhet också full förståelse för att reparationen ibland kan ta några dagar extra. Uttrycket "normalt" använt i samband med angivande av två dagars reparationstid kan lätt leda till missförstånd och är alltför kategoriskt. Eftersom konsumentköplagen är tillämplig på produkter av de mest skilda slag måste tidsbestämningen beskrivas på ett mera flexibelt och verklighetsanpassat sätt, t.ex. knyts an till vad som är normalt för reparationer av ifrågavarande art, omfattning och utförande, under skäligt hänsynstagande till särskilda omständigheter, såsom mellankommande semestrar o.dyl.

Ett ytterligare exempel på ett kategoriskt uttalande är vad som anförs om köparens rätt att disponera ersättningsvara om inte säljaren kan ombesörja reparationen omgående (s. 293 näst sista stycket). Vi anser det helt orealistiskt att vilja närmast förutsättningslöst föreskriva, att köparen kan rikta sådana krav gentemot säljaren. Uttalandet innebär att säljaren tvingas hålla ett antal produkter i lager som kan lånas ut till konsumenter vars varor är behäftade med fel som skall rättas till. Enligt vår uppfattning bör konsumenten ha rätt att disponera ersättningsvara endast i de fall där avsaknaden av produkten vållar honom väsentliga olägenheter eller kostnader. Detta är en synnerligen viktig fråga, där utredningens uttalanden måste förändras av lagstiftaren.

I mittersta stycket på s. 295 diskuteras följderna av ett misslyckat avhjälpande. Utredningen uttalar bl.a. följande: "Tvåårsregeln (dvs. bestämmelsen om tvåårig preskription) bör emellertid ges analog tillämpning såtillvida att anmärkningarna måste göras inom två år från reparationen eller omleveransen". Uttalandet är oklart och kräver förtydligande.

Om tanken är att en helt ny preskriptionstid om två år skall löpa från det att ett avhjälpande gjorts eller en omleverans skett ifrågasätter vi riktigheten i ett sådant analogislut. Detta skulle leda till ett "evigt" ansvar för utbytta delar eller - vid omleverans - för hela produkten. Säljaren måste för sin prissättning och även av administrativa och andra praktiska skäl kunna räkna med att ansvaret normalt upphör när preskriptionstiden för den ursprungligen levererade varan löper ut. Vid krav som grundar sig på konsumentköplagens regler bör vad som nyss sagts i och för sig inte hindra att säljaren inom en skälig men kortare tid efter preskriptionstidens utgång svarar för ett misslyckat avhjälpande som skett strax före det att preskriptionstiden löpt ut.

Fördelning av kostnader vid avhjälpande

Slutligen vill vi här peka på nödvändigheten av att säljare och köpare ges möjlighet att sinsemellan fördela vissa kostnader som uppstår i samband med avhjälpande.

Huvudregeln bör givetvis vara att avhjälpande skall ske utan kostnad för konsumenten. Som framgår av utredningens redogörelse svarar också säljaren enligt dagens garantier alltid för material och arbetskostnad. När det gäller transportkostnaderna sker emellertid ofta en fördelning. Detta anses enkelt, skäligt och kostnadsbesparande. Även ifråga om monteringskostnader eller demonteringskostnader har avsteg från huvudregeln visat sig kunna vara praktiskt motiverade och välfärdsekonomiskt riktiga. Har konsumenten köpt en vara som byggts in eller på annat sätt fogats till en annan vara, kan det ställa sig mycket dyrbart att demontera den felaktiga varan. Kostnaderna härför bör belasta konsumenten.

Vidare förekommer i inte ringa omfattning att garantier förenas med villkor innebärande att viss "självrisk" skall belasta konsumenten. Genom att konsumenten tar på sig en viss självrisk vinner han regelmässigt andra

"Kostnadsregeln" bör sålunda också den vara dispositiv och kompletteras med motivuttalanden om att säljaren i regel skall stå för avhjälpningskostnaderna, men att det i vissa fall eller för vissa kostnader - typ transportkostnader - är rimligt att en viss fördelning sker.

Hävning vid fel (25 §)

Av samma skäl som tidigare anförts angående köparens rätt att häva vid dröjsmål anser vi att det bör krävas att "säljaren insett eller bort inse" ett fels väsentlighet.

6.12 Sveriges köpmannaförbund

Reklamation

Köparen skall reklamera inom skäligen tid efter det han märkt eller borde ha märkt felet för att ha rätt att åberopa felet som grund för ersättning.

Det är angeläget att påpeka att konsumenten har en undersökningsplikt och att han inte kan undandra sig en undersökning i vart fall ytlig sådan, i samband med att han tar emot godset. Om konsumenten vid köpetillfället skulle ha upptäckt felet i produkten t.ex. en repa på ett bord vid leverans utav en möbel, måste reklamation ske i samband med avlämnandet. I det fallet skall icke "inom skäligen tid" gälla.

Preskriptionstidens längd

Utredningen föreslår att preskriptionstiden förlängs från nuvarande ett år till två år. Reklamationstiden räknas från det att konsumenten mottagit godset vilket är detsamma som att godset avlämnats på rätt sätt och i rätt tid. Felbedömningen hänför sig till tiden för godsets avlämnande och det synes vara sällsynt att ett ursprungligt fel på en vara i konsumtionsledet uppkommer efter ett år från köpet. Det kommer dock att ställas krav på säljaren att han oberoende av om reklamationen är berättigad eller ej får utreda när och hur ett fel har uppstått. Detta kommer att medföra ökade kostnader för säljaren och i slutändan även för konsumenten.

Reklamationer, orsakade utav normal förslitning av varan, medför onödig tidsåtgång för säljaren och därmed ökade kostnader för detaljisten. Många konsumenter uppfattar också preskriptionstidens längd som en reklamlationsfrist för varans funktion.

Förbundet anser det därför inte nödvändigt att förlänga nuvarande preskriptionstid.

Kostnader för avhjälpande av fel

Utredningen föreslår att avhjälpande av fel skall ske utan kostnad för konsumenten. Detta är en tvingande bestämmelse och innebär att parterna icke med bindande verkan kan träffa överenskommelse om att köparen själv skall stå för vissa kostnader t.ex. transportkostnad eller

betala självrisk vid reklamation av ett garantifel. Detta medför att avhjälpandet av rena bagatellfel vida kan komma att överstiga kostnaden för transport av varan för att avhjälpa felet. Dessutom är förekomsten utav olika former av garantier ett utsträckt skydd för konsumenten. Detta utsträckta skydd bör kunna ge parterna frihet att avtala om att t.ex. konsumenten vid avhjälpande av fel skall svara för transport av godset.

Utredningens förslag ger vid handen att en överenskommelse av sådan innebörd icke skulle vara möjlig. Motiven kan läsas i motsatt riktning. Det bör därför i lagtexten göras undantag så att parterna kan avtala om att köparen svarar för sådana kostnader som är nödvändiga för att felet skall kunna avhjälpas exempelvis för transport av godset.

Enligt utredningens skall tvåårsregeln ges analog tillämpning genom att anmärkning måste göras inom två år från reparation eller omleverans (sid. 295). Detta uttalande får enligt förbundet inte förstås på så sätt att en ny preskriptionstid inträder från den tidpunkt avhjälpandet skett. Detta skall nämligen leda till någon form utav tidsobegränsat ansvar, vilket förbundet motsätter sig.

6.13 Kooperativa förbundet

20 §

Den i sista stycket stadgade preskriptionstiden, som begränsar köparens rätt att reklamera fel har utredningen föreslagit till två år. Detta är anpassat till köplagsförslaget och förslaget till konsumenttjänstlag. I sitt remissyttrande över förslaget till köplag 1977 ställde sig KF tvivlande till det samhällsekonomiskt motiverade med en förlängning av preskriptionstiden från ett till två år och föreslog, att frågan skulle prövas på nytt i samband med översyn av konsumentköplagen. I remissyttrandet överförslaget till konsumenttjänstlag 1980 framhöll KF, att valet av preskriptionstidens längd ofrånkomligt måste grundas på en viss skönsmässig bedömning. KF föreslog dock när det gällde konsumenttjänsterna, att det borde övervägas, om en anknytning kanske kunde göras till den treåriga preskriptionstiden för konsumentfordringar som numera gäller enligt preskriptionslagen.

KF vidhåller, att det är svårt för att inte säga omöjligt att förutse effekterna av en förlängd preskriptionstid. Huvudregeln, att reklamation skall ske inom skälig tid från det köparen märkt eller borde ha märkt fel är ju ändå det som materiellt främst begränsar rätten att reklamera.

Mot denna bakgrund är KF numera snarast böjt att förorda, att den tidigare nämnda anknytningen till treårsperioden för preskription av konsumentfordringar övervägs på nytt.

22 och 23 §§

Avhjälpande eller omleverans (22 § andra st.) skall ske utan *väsentlig* olägenhet för köparen och säljaren får (23 §) avhjälpa fel eller företa omleverans om det kan ske utan *väsentlig* olägenhet för köparen. Enligt KF:s praktiska erfarenheter av den s.k. köptryggheten har kravet på

olägenhet för köparen, genom tillägg av uttrycket "väsentlig", satts onödigt högt i lagtexten. I varje fall anser KF att det kan bytas ut mot "beaktansvärd".

Prop. 1989/90: 89
Bilaga 3

6.14 Lantbrukarnas riksförbund

LRF godtar vidare den föreslagna regeln att köparen ges rätt att kräva att säljaren avhjälper felet, men det bör övervägas om inte regeln är för generell. En förutsättning för att köparen skall få göra ett fel gällande är att han har reklamerat. I gällande lag föreskrivs att reklamation måste ha skett inom ett år från köpet. I betänkandet föreslås att denna tid sträcks ut till två år. LRF kan ansluta sig till det förslaget.

6.15 Bilindustriföreningen

Förlängt reklamationsstöd

Utredningen föreslår att reklamationstiden förlängs från ett till två år.

En förlängning av reklamationstiden till två år kommer att öka företagens kostnader för att klarlägga om ett fel har förelegat vid leveransen eller ej. Även om det rent formellt är köparen som har bevisbördan, är det i praktiken säljaren med sin större sakkunskap som får stå för utredningsarbetet. Ju längre tid som går efter leveransdagen, desto krångligare blir utredningsarbetet. Antalet klagomål, som har sin grund i normal förslitning av produkten och inte i ursprungliga fel kommer att öka. Även dessa fall måste utredas av säljaren.

Vi anser att nuvarande reklamationstid på ett år är tillräcklig. En förlängning till två år fyller inget konsumentpolitiskt behov utan leder enbart till ökade kostnader för konsumenten.

Avhjälpan av fel

I specialmotiveringen till § 23 sägs att avhjälpan av fel normalt skall klaras av på ett par dagar från det att säljaren fick hand om godset.

Alltför stora krav på avhjälpningshastigheten medför att verkstäderna måste ha onödig överkapacitet. När det gäller hur snabbt ett felavhjälpan skall ske måste hänsyn tas till felets art och omfattning, svårigheten att fastställa felet, köparens behov av varan, tillgången på reservdelar och tillgänglig verkstadskapacitet. Detta gäller idag enligt Nybilsgaranti 82. T.ex. ett seriefel på en bilmodell kan helt kullkasta de normal avhjälpningsstiderna.

Vi anser att det är orimligt att sätta upp normer om så korta avhjälpningsstider som utredningen gjort.

Omleverans utan kostnad

Utredningen föreslår att vid omleverans av varan skall detta ske utan kostnad för köparen.

Idag finns i Nybilsgarantin den s.k. promilleregeln, som innebär, att köparen vid hävning får betala för antalet km han haft nytta av bilen. För

att inte köparen skall göra oskäligen vinster vid omleverans eller hävning, måste säljaren ha rätt att även i fortsättningen få ta ut en viss kilometerersättning. Det kan inte vara rimligt att bilägaren skall kunna disponera bilen utan kostnad under lång tid och många mil. Hävning skulle då bli utomordentligt attraktiv för köparen.

Prop. 1989/90: 89
Bilaga 3

6.16. Motorbranschens riksförbund

Preskriptionstidens längd

Utredningen föreslår att preskriptionstiden förlängs från ett till två år.

Förbundet ifrågasätter om den föreslagna förlängningen av preskriptionstiden fyller ett verkligt konsumentpolitiskt behov. Felbedömningen skall ju hänföras till tiden för godsets avlämnande och det torde vara ytterst sällan som ett ursprungligt fel på en konsumtionsvara upptäcks först efter ett år från köpet.

Det föreligger betydande risk för att säljaren nödgas lägga ner ansträngningar och kostnader för att utreda hur och när ett reklamerat fel har uppstått. I praktiken torde det bli så, även om det från formell synpunkt är köparen som har bevisbördan för att felet förelåg redan vid leveransen. En förlängning av preskriptionstiden torde därför leda till ökade kostnader för konsumenterna.

Ansaret för begagnade varor

Förbundet vill understryka att det föreligger särskilda problem vid avhjälpande av fel på begagnade varor, exempelvis bilar. En alltför ambitiös ansvarsnivå vid denna typ av varor leder ofrånkomligen till betydande negativa marknadseffekter för den reguljära handeln, som varken vill eller kan undandra sig de köpsrättsliga reglerna. En sådan utveckling leder till att den irreguljära och oseriösa delen av branschen ökar sin andel av begagnatmarknaden liksom försäljningen mellan privatpersoner.

Mot bakgrund härav anser förbundet att reglerna om fel och påföljderna för sådana bör göras mera flexibla när det gäller begagnade varor. Såsom i så många andra sammanhang framhållits kan konsumenten rimligen inte ställa lika stora anspråk på begagnad vara som på en ny sådan.

Kostnadskrävande reparationer på en äldre begagnad bil är emellanåt omotiverade med hänsyn till bilens marknadsvärde. Många gånger "lönar" det sig därför inte att utföra större reparationer på en sådan bil. Vid en reklamation av exempelvis en havererad motor framstår det enligt förbundet som rimligt att säljaren ges en rätt att återfå bilen mot att köparen återfår erlagd köpeskilling. Säljaren kan därefter använda bilen som reservdelsobjekt eller sälja den till en skrothandlare, medan konsumenten kan köpa en annan begagnad bil. Konsumentens olägenheter av ett sådant arrangemang torde i allmänhet inte vara alltför stora.

Utredningen föreslår att avhjälpande av fel skall ske utan kostnad för konsumenten. Detta innebär attparterna inte längre kan avtala om att köparen själv skall stå för t.ex. transportkostnader eller betala självrisk vid reklamation av ett garantifel. Sådana villkor förekommer i dag i exempelvis MRF:s garanti för begagnade bilar. Syftet med dessa villkor är i första hand att söka begränsa antalet klagomål på småfel för att på så sätt förenkla reklamationshanteringen samtidigt som kostnaderna kan hållas nere. Utan sådana villkor finns nämligen en uppenbar risk för att köparen i "tid och otid" uppsöker säljaren för att få tillrättat olika bagatellfel.

Ett annat skäl till förekomsten av sådana villkor är ju att köparen genom garantin tillförsäkras förmåner utöver gällande lagstiftning. Självrisken kan i detta sammanhang jämföras med premien för en försäkring. Härtill kommer att bilens marknadsvärde ofta ökar genom en dylik garantireparation. Därför är det helt motiverat att låta köparen betala en del av förmånen. Särskilt vid försäljning av begagnade varor utgör funktionsgarantin en värdefull förmån för köparen.

Om inte säljaren längre får avtala att köparen skall stå för transportkostnad och självrisk vid lämnande av garanti, som ovan nämnts, blir konsekvensen den att säljaren blir mer ovillig att lämna garanti. Ökade kostnader kommer sannolikt att vältras över på samtliga bilköpare - alltså även på dem som inte kommer i åtnjutande av garanti - genom höjda bilpriser. En sådan utveckling kan knappast ligga i konsumentkollektivets intressen.

Förbundet vidhåller bestämt att nuvarande avtalsfrihet bör få kvarstå oförändrad. Om förslaget ändå skulle genomföras, måste förbundet allvarligt överväga ett slopande av MRF-garantin på begagnade bilar.

6.17 Svenska försäkringsbolags riksförbund

Effekten av många av de säljargarantier som idag finns på marknaden är att säljares garantiansvar övervältras på försäkring. Garantin blir alltså i många fall sekundär till konsumentens egen försäkring. Detta drabbar ytterst försäkringstagarkollektivet. Mot bakgrund av dessa förhållanden anser riksförbundet att den i 22 § föreslagna möjligheten för köpare att kräva avhjälpande av fel i godset är utmärkt. Rätten till självhjälp enligt förslagets 24 § garanterar att 22 § inte blir en bestämmelse utan substans.

6.18 Folksam

Många av de säljargarantier som nu förekommer på marknaden blir ofta sekundära till konsumentens egen försäkring. Detta drabbar ytterst försäkringstagarkollektivet. Mot denna bakgrund är det tillfredsställande att konsumenten enligt 22 § får rätt att kräva avhjälpande av fel i godset.

Reklamationstidens längd bör varieras med hänsyn till produktens naturliga livslängd. Om tiden 2 år skall anges i lagtexten måste detta ses som ett angivande av en minimitid.

Beträffande säljarens rätt att avhjälpa fel är det positivt att kostnader såsom reskostnader, transporter, etc. skall betalas av säljaren. Det är en förbättring för den konsument som råkar illa ut med sitt köp. Men man kan fråga sig om det inte kommer att upplevas som orätt att konsumenten alltid måste finna sig i att en ny vara lagas. Vi anser det fel att kunden måste vänta på reparation. Hävning eller omleverans måste i sådana fall vara ett självklart konsumentkrav.

Det brukar framhållas att kostnaderna blir för höga för handeln om kunderna skulle få en ny vara, eftersom många varor då skulle säljas som begagnade varor. Det finns emellertid många företag som börjar tänka annorlunda i dylika reklamationssituationer, och det finns forskare som hävdar att ett annorlunda tänkande vid reklamationer - där konsumenten får full kompensation - är lönsamt för företaget, alltså en rakt motsatt uppfattning om kostnaderna i dessa sammanhang. Företag tar alltför sällan hänsyn till alternativkostnader i tillräcklig grad och förlorar på så sätt intäkter i framtiden, vilket på sikt kan vara mycket mindre lönsamt. Även om lagen kommer att skrivas enligt förslaget, trots den mycket allvarliga kritik som kan riktas mot det, så hoppas vi att det inte behöver hindra ett begynnande nytänkande inom företagen om hur reklamationer bäst bör tas emot och användas som informationskälla.

6.20 Kooperativa konsumentgillesförbundet

En förlängning av reklamationstiden till två år som föreslås är naturligtvis en förbättring, men inte tillräckligt. Det borde enligt vår mening vara en gräns på 10 år.

Det är också viktigt att det är *köparen* som ska avgöra åtgärd vid fel på godset. Med andra ord avgöra om hon/han vill byta vara, häva köpet, få varan reparerad eller få en prisnedsättning.

6.21 Sveriges trähusfabrikers riksförbund

Enligt 20 § skall köparen reklamera fel inom skälig tid efter det att han märkt eller bort märka felet. För handeln med monteringsfärdiga trähus är det erforderligt att denna bestämmelse diskuteras mer ingående. Som vi tidigare påpekat, ansvarar säljaren regelmässigt för transporten till byggplatsen. För de skador, som kan uppkomma på huset under transporten, har trähusföretagen en försäkring. Enligt försäkringsvillkoren måste trähusföretagen, för att försäkringen skall gälla, meddela försäkringsbolaget eventuella transportskador inom en mycket kort tid. Eftersom köparen tar emot godset vid byggplatsen är det för trähusföretagens krav gentemot försäkringsbolagen erforderligt, att köparen omgående undersöker synliga transportskador och meddelar dessa till trähusföretaget. Om den "skäliga" tid inom vilken reklamation skall ske är längre än

den som företagen behöver för att i sin tur kunna påpeka transportskador för försäkringsbolaget, kan trähusföretagen således inte utnyttja försäkringen. För trähusföretagen är det således av stor vikt att omgående få kännedom om eventuella transportskador. I dessa fall måste således köparens "skäliga" tid bli förhållandevis kort. Vi föreslår därför att motiven till en ny konsumentköplag också kommer att innehålla en precisering av att köparen har skyldighet att omedelbart undersöka huruvida transportskador uppkommit och därefter genast meddela säljaren detta.

Sedan leveransen tagits emot av köparen är det köparen som har att tillse att huset monteras. Mot bakgrund av skadestandsreglerna i förslaget är det därför ytterst angeläget för säljarna av monteringsfärdiga småhus att köparen innan de olika delarna monteras, gör en så noggrann undersökning att reklamationer kan ske före montage. Även detta måste framgå av motiv eller lagtext.

- - - - -

Enligt 22 § andra stycket skall avhjälpande av fel ske inom skälig tid. Trots vetskapen om att justeringsarbete krävs vid leverans av monteringsfärdiga småhus, ställer bl.a. långivande myndigheter idag krav på två års "garanti". För att hålla nere kostnaderna fungerar idag den garantin så, att säljarna får vänta med vissa justeringsarbeten till efter den två-åriga garantins utgång. Den "skäliga" tid som idag gäller, kan således i vissa fall bli förhållandevis lång. Även för framtiden är det viktigt att kunna begränsa kostnaderna för justeringsbesök genom att utföra vissa arbeten vid samma tidpunkt. Den "skäliga" tid inom vilken avhjälpande skall ske måste således för vissa arbeten bli förhållandevis lång. Detta bör särskilt påpekas i det fortsatta arbetet med lagstiftningen.

6.22 Kristianstads kommuns konsumentnämnd

Det är glädjande att säljarens ansvar för sina produkter har utsträckts till två år, men nämnden hade å sin sida helst sett att tiden blivit fem år i stället, mot bakgrund av att konsumenten rimligen skall kunna räkna med en livslängd på hushållskapitalvarorna av minst tio år. I detta sammanhang kan även konstateras att det hade varit befriande om det funnits en skrivning som förbjudit användandet av begreppet garanti under den gällande tvåårsperioden om inte garantibeviset innehåller mera rättigheter för konsumenten än det nya lagförslaget.

- - - - -

På bakgrund av att man inom vissa branscher lyckats åstadkomma en tolkning av lagen så att konsumenten/köparen är tvungen att acceptera att ett fel repareras tre gånger och kommer igen en fjärde gång för att rättighet skall föreligga att häva köp, detta utan att det på något sätt förekommer en sådan skrivning i den nu gällande lagen, så hade det varit befriande om det i det nya lagförslaget hade funnits en direkt formulering som uttryckt att säljaren/företagaren har en säger en gång på sig att avhjälpa ett väsentligt fel hos produkten, och om inte detta lyckas så har

konsumenten/köparen ovillkorlig rätt att häva köpet. Nämnden vill gärna tolka det nu liggande lagförslaget så, men är mot bakgrund av tidigare tolkningar av föregående lag rädd för att konsumenten inte ens med denna lag får bättre behandling.

Det är även ur konsumentsynpunkt väsentligt att man räknar med reella garantitider d.v.s. garantitiden skall vara den tid då köparen har hand om varan. Detta innebär att de tider då köparen lämnat ifrån sig varan för reparationer eller service samt liknande åtgärder skall motsvaras av en lika lång förlängning av den ursprungliga garantitiden.

I samband med att en vara bytes ut under gällande garantitid vore det rimligt att den nya varan konsumenten/köparen då får, finge en ny löptid med motsvarande garanti till innehåll och tidsrymd som den första varan hade. I annat fall riskerar vi få varor som med det nya lagförslaget håller ungefär två år och även vid utbyte av varan mot slutet av den första garantitidens utgång så har konsumenten en hushållskapitalvara t.ex. med en livslängd på ca fyra år mot den rimliga tioårsperioden och det är varken konsumenter eller /k/seriösa/- k/ företag betjänta av.

- - - - -

§ 20 följande tillägg efter 3:e stycket punkten göres till komma, dock är säljaren alltid ansvarig för rena fabrikationsfel inom en tidsrymd av tio år.

Det kan ur konsumentsynpunkt inte anses skäligt att exempelvis fabrikationsfel som upptäckts efter en tvåårsperiod skall åvila köparen.

- - - - -

§ 29 utgår i sin nuvarande formulering och ersättes med:

§ 29 Köparen är ej skyldig att betala produkten förrän han/hon givits en möjlighet att undersöka den. Vid större leveranser icke förrän allt fungerar.

Denna skrivning grundar sig på att det förekommer vid exempelvis köksleveranser att säljaren får det mesta att fungera, men enstaka skåpluckor visar sig i det närmaste omöjligt att få fram på grund av för korta tillverkningsserier m.m.

6.23 Sveriges pälshandlares riksförening

Avhjälpande av fel m. m.

När det gäller kostnaderna för avhjälpande av fel, säljarens skadeståndsskyldighet och produktansvaret kan vi instämma i vad Sveriges Köpmannaförbund anfört. Vi delar dess syn på dessa problem.

7 Säljarens skadeståndsskyldighet

7.1 Stockholms tingsrätt

Beträffande skadestånd vid dröjsmål och fel påpekas i utredningens direktiv att det synes befogat att stärka köparens ställning i skadeståndshänseende och att särskild ersättning för täckningsköp bör övervägas.

Utredningen uttalar att en förstärkning av köparens ställning måste innebära att rätten till friskrivning begränsas. Utredningen har valt att utforma bestämmelserna så att skadestånd i dessa fall skall utgå utom i vissa angivna force majeure-situationer. Tingsrätten har ingen invändning häremot. Vad gäller skadeståndsskyldighetens omfattning innehåller köplagsförslaget och förslaget till konsumenttjänstlag regler om jämkning av skadeståndsskyldigheten. Utredningen har i stället valt att ge säljaren möjlighet att friskriva sig från ansvar för följdskador. Tingsrätten ifrågasätter emellertid om friskrivning i något hänseende skulle kunna ersätta en jämningsregel. Som utredningen konstaterar kan småföretagare - dvs. de som typiskt sett skulle komma att erhålla jämkning - bli missgynnade om de inte varit förutseende nog att utnyttja sin friskrivningsmöjlighet.

Tingsrätten anser, i motsats till utredningen, att en jämningsregel är ägnad att förkorta tvister, bidra till förlikning och överhuvudtaget göra regelsystemet mindre stelbent. En jämningsregel bör därför införas.

7.2 Kommerskollegium

Utredningens förslag vad gäller skadestånd innebär att konsumenterna i första hand tillförsäkras en rätt till ersättning för sådana skador som typiskt sett blir en följd av säljarens kontraktsbrott. Vad gäller s.k. följdskador ger lagförslaget säljaren möjlighet att friskriva sig från skadeståndsansvar. Eftersom det krävs att friskrivningen skall vara avtalad kan det bli svårt för säljaren att tillgodogöra sig denna möjlighet speciellt vid överdiskköp.

7.3 Marknadsdomstolen

28 §

Första stycket kan möjligen läsas så, att rätten till ersättning vid produkt-skada är begränsad till vad som sägs i punkt 3. Det skall dock finnas en rätt till ersättning även för utgifter och inkomstförlust enligt punkt 1 (s. 306). Detta kanske kan komma till klarare uttryck i lagtexten.

7.4 Konsumentverket/KO

Säljaren får enligt förslaget ett strikt ansvar för skador på grund av dröjsmål eller fel (26 § 1 st.). Undantag görs endast för vissa händelser av force majeure-karaktär. Detta undantag är mer vidsträckt än vad som enligt nu gällande köplag gäller för leveransavtal. Det ansluter dock till de huvudprinciper som föreslås i utkastet till ny allmän köplag. Verket anser att den av konsumentköpsutredningen föreslagna bestämmelsen innebär en rimlig avvägning mellan parternas intressen. Verket ansluter sig också till utredningens förslag om ett utvidgat ansvar för säljaren för avtalsbrott som beror på någon som säljaren anlitat eller på säljarens leverantör eller någon annan i tidigare säljled (26 § 2 st.).

Vad gäller säljarens möjligheter till friskrivning från ansvar för följdskador (28 § 3 st.), framhåller utredningen i sina överväganden (s. 179) att en friskrivningsklausul inte torde kunna åberopas när en skada har orsakats uppsåtligt eller genom grov vårdslöshet. Enligt Konsumentverkets mening bör friskrivningsklausuler inte heller frita säljaren från ansvar för följdskador som har orsakats genom klar vårdslöshet från säljarens sida även om vårdslösheten inte kan klassificeras som grov.

Om säljaren ges möjlighet att friskriva sig från ansvar för följdskador kommer Konsumentverket/KO självfallet att i sitt arbete med stöd av avtalsvillkorlagen söka tillse att ansvarsfriskrivningen inte utformas på ett sätt som leder till oskäligt resultat.

Se även avsnitt 5.3.

7.5 Allmänna reklamationsnämnden

Skadeståndsskyldighetens omfattning

Som nämnden har anfört redan inledningsvis är det mindre lyckat att man har olika regler för konsumentköp och konsumenttjänster, såvida skillnaden inte är motiverad av olikheter i sak. Nämnden har där också pekat på skadeståndsreglerna som ett område där en bättre harmonisering mellan lagarna är önskvärd. Olikheter föreligger här inte bara ifråga om den principiella utgångspunkten - strikt ansvar med undantag för force majeure eller presumtionsansvar - utan även i andra hänseenden såsom möjligheterna till jämkning och friskrivning. Men tanke på att gällande rätt på konsumenttjänstområdet till viss del bygger på analogier från köprätten och av naturliga skäl därför ligger väl i linje med det köprättsliga systemet skulle det onekligen te sig en smula paradoxalt om reformarbetet på konsumenträttens område skulle få till effekt ökade skilljaktigheter mellan instituten.

Nämnden vill med det anförda inte påstå att konstruktionen med presumtionsansvar i och för sig skulle vara att föredra framför strikt ansvar. I den praktiska tillämpningen torde skillnaderna nog inte bli så stora, i vart fall om force majeurebegreppet inte görs alltför restriktivt.

När det gäller omfattningen av säljarens skadeståndsskyldighet vid konsumentköp kan ARN i princip biträda utredningens förslag som innebär en rätt kraftig utvidgning av konsumentens skydd. Nämnden är dock tveksam om inte skadeståndsskyldigheten i viss utsträckning har gjorts väl omfattande. Det är givetvis från allmän konsumentsynpunkt värdefullt att en konsument har möjlighet att få ersättning för en skada som han drabbas av p.g.a. dröjsmål eller fel vid ett köp. Enligt nämnden kan det dock ifrågasättas om alla slags skador är i behov av samma skydd.

I försäkringssammanhang hävdas det ofta att det är de större förlusterna som man måste skydda sig mot medan skador av mindre omfattning kan tillåtas att drabba försäkringstagaren själv t.ex. till följd av sådan självrisk som i allmänhet är förknippad med en konsumentförsäkring. Därigenom kan försäkringspremierna begränsas till försäkringstagarkollektivets fromma. Även om jämförelsen inte får härddras torde i någon mån

samma resonemang kunna anläggas på möjligheten till skadestånd vid köp. Ett alltför tätt skadeståndsrättsligt skyddsnät för köparna är naturligtvis ägnat att fördyra varorna i allmänhet och går på så sätt ut över konsumentkollektivets intresse av att priserna hålls nere.

Rätten till ersättning för utlägg innebär visserligen endast en möjlighet till mindre ersättningsbelopp men kan ändå med den nuvarande lagstiftningens utformning sägas en funktion utöver den rent reparativa på så sätt att det ovillkorliga skadeståndet utgör ett påtryckningsmedel gentemot säljaren att leverera eller avhjälpa fel. Denna rätt bör därför enligt nämndens mening kvarstå. Idag har en säljare möjlighet att exculpera sig från ansvar även i denna del. Som utredningen påpekar försöker dock säljaren väldigt sällan att frita sig från skadeståndsansvar i denna del. Det förefaller därför naturligt att därest säljaren inte fullgör sina skyldigheter enligt avtalet låta ett strikt skadeståndsansvar gälla beträffande utlägg. Skadeståndsskyldigheten bör dock inte träda in förrän säljaren har försuttit sin möjlighet att leverera gillt gods eller avhjälpa felet enligt 22 eller 23 § lagförslaget.

När det gäller möjligheten till annat skadestånd i form av ersättning för täckningsköp samt ersättning för förlorad arbetsförtjänst kan det ifrågasättas om det är skäligt att ersättning utgår med fullt belopp i varje enskilt fall. Vad först gäller täckningsköp torde köparens förlust i sådana fall inte alltid vara så lätt att beräkna som utredningen antar (sid. 176). Utbudet av många konsumentvaror - t.ex. kläder - varierar med säsongens eller modets växlingar och identiska produkter går ofta inte att få tag på när hävning av köpet blir aktuellt. Huruvida en viss såsom täckningsköp inhandlad ersättningsvara är likvärdig eller kanske håller högre kvalitet kan vara vanskligt att i efterhand avgöra. Det kan också vålla svårigheter att bestämma ersättningen för täckningsköp om den reklamerade varan har inköpts t.ex. på realisation eller liknande utförsäljning. I fråga om inkomstbortfall kan det diskuteras hur långt köparens sociala ställning och privatekonomi bör få inverka på köpet eller med andra ord - något tillspetsat - skall en säljare komma lindrigare undan genom att handla med den fattige än med den rike? En viss skönsmässig uppskattning av skadeståndet synes inte opåkallat beträffande både täckningsköp och inkomstbortfall.

Utredningen anför (sid. 174 f) att friskrivning från skadestånd utöver utlägg för närvarande är ofta förekommande, eftersom skadeståndet upplevs som alltför riskfyllt ur säljarens synvinkel. Man pekar också på den börda som skadeståndsskyldigheten innebär i form av olika kostnader som är förenade med skaderegleringen. Utredningen kostaterar att man bör iakttaga viss försiktighet när det gäller att införa tvingande regler till köparens förmån i vad avser skadestånd. Som nyss har antytts delar nämnden i viss mån dessa farhågor. När det gäller möjligheten att få ut större skadeståndsbelopp är detta en viktig del av det konsumenträttsliga skyddsnätet. Det är ju de allvarliga skadorna som drabbar den enskilda konsumenten hårdast. I sådana fall kan inte heller utredningsdelen te sig

oskäligt betungande. Skadeståndsbeloppet "bär" ju kostnaden för utredningen. Nämnden utgår också ifrån att flertalet näringsidkare bör ha möjlighet att försäkra sig mot större skadeståndsanspråk, antingen i säljledet eller i vart fall i leverantörsledet. Vid anspråk på mindre summor gör sig dock kostnaden för skaderegleringen påmind i större utsträckning. Sådana ersättningsanspråk kan emellanåt också psykologiskt förgifta relationen mellan parterna och försvåra eller omöjliggöra en lösning i godo. Det ger ARN anledning att ifrågasätta om man inte kunde tänka sig att sätta en viss lägre "tröskel" för skadeståndsskyldigheten. Lagtekniskt skulle det kunna ske genom att man helt enkelt i lagtexten till 28 § anger att skadeståndet skall omfatta *skälig* ersättning för de olika slagen av förlust. Genom ett skälighetskriterium bör man också i viss mån kunna tillgodose det intresse som en jämningsregel liknande den som föreslås i konsumenttjänstlagen skulle fylla.

När det gäller ersättning för följdskador har utredningen föreslagit att en näringsidkare skall ha möjlighet att friskriva sig från sådana. Annars gäller ersättningsrätten fullt ut även här. Oskäliga friskrivningar skall enligt motionen kunna jämkas med stöd av 36 § avtalslagen. ARN anser denna konstruktion svåröverskådlig. Med tanke på marknadens struktur är det också risk att den skulle väl mycket gynna vissa säljarkategorier och missgynna andra. Butikshandeln "över disk" där formaliserade avtal ju knappast förekommer skulle drabbas av full ansvarighet för följdskador medan branscher med standardkontrakt och allmänna villkorsformulär säkerligen skulle se till att friskrivningar blev regel i formulären. Nämnden misstänker att de mest behjärtansvärda följdförlusterna kan komma att uppstå inom den senare kategorin, som i allmänhet torde gälla väsentligt större affärer än de rena butiksköpen. Om man, som nämnden har föreslagit i det föregående, begränsar rätten till skadestånd till skälig ersättning kan det ifrågasättas om man inte samtidigt kan ta bort möjligheten till friskrivning för följdskador och istället behandla dessa på samma sätt som övriga skadeståndsposter. Det hindrar inte att utrymmet för modifiering av ersättningsanspråken med hänsyn till skäligheten kan ges ett större utrymme vid följdskadorna än vid andra slag av förlust.

7.6 Juridiska fakultetsstyrelsen vid Uppsala universitet

I 26 § slås fast att säljaren är i princip *strikt* skadeståndsskyldig vid dröjsmål och fel men att han har möjlighet att återopa vissa *befrielsegrunder*. För att säljaren skall vara ursäktad krävs att det förelegat "hinder utanför säljarens kontroll, som denne inte skäligen kunde förväntas ha räknat med vid köpet och vars följder han inte heller skäligen kunde ha undvikit eller övervunnit". Beror dröjsmålet eller underlåtenheten på någon som säljaren anlitat för att fullgöra köpet eller på säljarens leverantör eller någon annan i tidigare led, är säljaren fri från skadeståndsskyldighet endast om *också* den andre skulle vara fri enligt vad som nyss sagts.

Force majeureklausulen, som överensstämmer med 1980 år Wienkonvention och utkastet till ny köplag, är av en ganska mild typ i flera avseenden.

Till att börja med saknar klausulen en exemplifiering av hindrande omständigheter som med tillägget "andra liknande omständigheter" visar att det måste vara händelser av en viss dignitet och allmängiltighet. Som klausulen nu är skriven kommer även *individuella* hinder utanför säljarens kontroll, t.ex. sjukdomsfall (se s. 180 y och 299 n) som varken kunnat förutses eller övervinnas, att bli befriande. Vidare medför ordet *skäligen* framför orden undvikit eller övervunnit, att hindret kan vara av mindre betydelse än vad som följer av nuvarande köplag ("leveransen --- må anses utesluten"). Ett viktigt exempel på detta är att även lokal arbetskonflikt normalt avses bli befriande (s. 299 m). Som tidigare nämnts måste dock en prisstegring ha varit extremt stor för att leda till att skadeståndsskyldigheten faller bort (s. 300 x). Jämfört med nu gällande konsumentköplag innebär förslaget en skärpning, eftersom säljaren i dag endast har ett exculpationsansvar. Även i lagrådsremissen till konsumenttjänstlag föreslås näringsidkaren få ett exculpationsansvar.

En regel om strikt ansvar med undantag för force majeure även av individuellt slag kommer i allmänhet att leda till samma resultat som en regel om exculpationsansvar (jfr utredningen s. 180 my). Kärnfrågan är därför om individuella hinder över huvud taget skall kunna beaktas. Skall säljaren exempelvis kunna påberopa oväntade sjukdomsfall eller maskinhaverier, vars följderna han inte skäligen kunnat övervinna? Svaret blir naturligtvis beroende på hur den sistnämnda prövningen skall göras. Här om säger utredningen inte så mycket. Hade säljaren kunnat övervinna hindret genom insatser av extra arbetskraft, övertid eller liknande, får han inte återropa hindret (s. 299 nf). Felaktigt handlande av anställda i tjänsten kan aldrig återropas (s. 299 xm). Däremot sägs inget om säljarens skyldighet att göra ersättningsanskaffning, när hans varulager förstörts genom eldsvåda (s. 299 m), men det finns ingen anledning att tolka det gjorda uttalandet så att en dylik skyldighet till ersättningsanskaffning skulle saknas. Fakulteten tillstyrker att individuella hinder i och för sig kan beaktas men att prövningen blir sträng mot säljaren (jfr NJA 1982 s. 301). Huruvida regeln skall formuleras som skett i förslaget eller som en exculpationsregel spelar med denna utgångspunkt mindre roll (se vidare nedan).

Utredningen framhåller att den viktigaste sakliga skillnaden mellan ett exculpationsansvar och ett strikt ansvar med undantag för force majeure visar sig, om levererat gods är felaktigt på grund av ett fabriktionsfel som säljaren inte hade anledning att räkna med och inte heller bort upptäcka (s. 180 nf). Enligt förslaget blir säljaren befriad från skadeståndsskyldighet endast om också det bakre ledet kan återropa force majeure. Det räcker således inte att säljaren efter köparens reklamation har utnyttjat alla sina lagliga möjligheter att få fram kontraktss enligt gods från underleverantören eller en ny leverantör. Säljaren får således ett

slags principalansvar, när ett fel i godset kan tillskrivas en underleverantör och denne ej kan åberopa någon godtagbar ansvarsfrihetsgrund. Ett sådant ansvar finns redan i viss utsträckning, ifall en säljare anlitar en självständig företagare att i stället för honom utföra en konkret förpliktelse som han åtagit sig, exempelvis att transportera godset till köparen (jfr Hellner, Skadeståndsrätt kap. 9.7.a). Det kan synas vara en naturligt utveckling att säljaren inte skall kunna ursäktas sig med att vållande föreligger i bakre led. Dessutom skulle gränsdragningssvårigheter kunna uppstå. Av betydelse är att säljaren har frihet att utföra sina åligganden på det sätt som passar honom bäst och att ansvaret för vållande i bakre led vidare nästan bara aktualiseras vid generiskt köp. Ytterligare ett skäl för att säljaren bör ha ett strikt ansvar för ansvarsgrunden i bakre led är att säljaren eljest - när han själv kan åberopa en särskild ansvarsfrihetsgrund - skulle sakna varje intresse av att försöka kräva ersättning från leverantören, även om denne varit culpös. Det bör dock observeras att säljaren ofta får svårt att återföra ett ansvar som åläggs honom för handlande i bakre led, eftersom det bakre ledet i allmänhet torde ha friskrivit sig från skyldighet att ersätta indirektskada. Likaså torde säljaren få svårighet att försäkra sig mot ersättningsskyldighet som uppstår på grund av dröjsmål eller fel i den egna leveransen, om den inte leder till skada på annan egendom. Sett från riskfördelnings-synpunkt kan det således anföras skäl både för och emot att säljaren görs strikt ansvarig för ansvarsgrunder som hänför sig till andra självständiga företagare. Åläggandet av ett sådant ansvar kommer med all sannolikhet att i någon mån slå igenom på priset. Fakultetsstyrelsen har emellertid inledningsvis hävdad, att de konsumenter som inte får fullgod leverans bör ges rättelse på ett bättre sätt än idag, även om det medför att alla konsumenter får betala ett högre pris. Ett viktigt moment i denna rättelse är rätten till skadestånd. Styrelsen tillstyrker därför att säljaren görs ansvarig även för ansvarsgrunder i bakre led vad gäller uppfyllandet av säljarens skyldigheter.

Frågan blir då slutligen om regeln skall formuleras som en regel om strikt ansvar med undantag för force majeure i anslutning till vad som förväntas komma att stå i den nya köplagen eller om regeln bör skrivas som en exculpationsregel, vilket gjorts i lagrådsremissen till konsumenttjänstlag. För den första lösningen talar att konsumenten vid köp annars skulle få ett sämre grundskydd än en köpare som är näringsidkare, vilket sammanhänger med att konsumentköplagens tvingande regel även blir normalregeln. Ett annat skäl för samma ståndpunkt är att konsumenttjänstlagens lösning ändå inte kan tas över ograverad, om säljaren anses böra ha ett strikt ansvar för culpa i bakre led; man måste i så fall under alla förhållanden göra ett tillägg om att även det bakre ledet skall kunna exculpera sig (jfr s. 181 m). Fakultetsstyrelsen tillstyrker därför grundprinciperna i 26 §.

Härefter må något sägas om vissa detaljer i förslaget till 26 §. Bestämelsen innebär att ett åberopande av hindret kan ske med framgång

endast när *säljaren inte skäligen kunde ha räknat med hindret*. Styrelsen tillstyrker att en force majeureregel får innehålla detta rekvisit för såvitt det endast var säljaren som skäligen borde ha räknat med hindret, exempelvis en lokal arbetskonflikt. Men om även köparen förutsåg eller skäligen kunde ha förutsett hindret är utgången inte lika given. Beroende på om hindret då är allmängiltigt och ligger utanför båda parternas sfär, t.ex. en allmän transportkonflikt, borde säljaren kunna åberopa hindret som befrielsegrund; leveransskyldigheten kan då ofta anses villkorad av att det förutsedda hindret inte inträffar (jfr vad som ovan anförts vid 16 § och den allmänna förutsättningsläran). Något bör skrivas härom i motiven.

Rörande 26 § skall till sist framföras en redaktionell anmärkning. Det står att det måste röra sig om "ett hinder utanför säljarens kontroll, som denne inte *skäligen kunde förväntas ha räknat med vid köpet*". Varför skall prövningen göras s.a.s. från en utomståendes synpunkt? Går det inte lika bra att mera enkelt och sakligt mer korrekt skriva "utanför säljarens kontroll, som denne inte bort räkna med vid köpet"? Eller är en saklig skillnad eftersträvad?

Övriga bestämmelser om skadeståndsrättens omfattning finns i 28 §. Där står först att köparens skadestånd på grund av dröjsmål och fel omfattar ersättning för utgifter och inkomstförlust som beror på dröjsmålet eller felet. Ersättning för direkta utgifter torde vara självklar. Mer problematiskt är det om inkomstbortfall skall ersättas, eftersom det här kan röra sig om stora belopp och konsumenten ofta torde ha möjlighet att påverka huruvida förlusten uppkommer. I motiven framhåller utredningen dels att konsumenten är skyldig att begränsa sin förlust (s. 177 y), dels att konsumenten även är skyldig att styrka sin förlust (s. 305 n). Fakultetsstyrelsen tillstyrker, i enlighet med sin grundinställning att kostnader och skador orsakade av felaktiga eller försenade varor bör slås ut på alla konsumenter, att möjligheten till ersättning för inkomstbortfall finns. Med hänsyn till de stora möjligheter som idag torde finnas för de flesta arbetstagare att förskjuta sin arbetstid eller att få ledigt några timmar för personliga angelägenheter, bör det ankomma på den anställda att inte bara styrka sin förlust i betydelsen av löneavdrag utan även att styrka att möjlighet att förskjuta arbetstiden inte förelegat. I båda fallen bör intyg från arbetsgivaren normalt godtas som bevismedel.

Därefter stadgas att *prisskillnad* vid tiden för hävningen för verkligt eller fiktivt täckningsköp skall ersättas. förslaget tillstyrks på de grunder som anförts på s. 173 ö-x. Likaså tillstyrks förslaget om hur *produktskador* skall ersättas.

I 28 § sista stycket föreslås en *dispositiv* regel, att även *annan förlust* till följd av dröjsmålet eller felet skall ersättas. Det är här fråga om följdförluster innebärande t.ex. att ett köp av färjebiljetter blivit onödigt på grund av dröjsmål med leverans av en bil men även vissa besvär eller olägenheter som inte direkt kan mätas i pengar, såsom längre tidsåtgång för arbetsresor därför att en bil inte kan användas, ökad belastning genom att

en köksmaskin eller en motorgräsklippare inte kan användas eller minskat utbyte av semester därför att en beställd segelbåt inte levereras i tid. I anslutning till köplagsutredningen framhålls det i betänkandet att privatpersoner i betydande utsträckning köper varor just för att tillgodose fritidsintressen eller för att bespara sig oönskat arbete, varför ett intrång i ett sådant intresse kan anses ha direkt ekonomisk betydelse (s. 174 ö-y). Fakultetsstyrelsen finner att ersättning för ifrågavarande slags poster kan motiveras med att köparen ofta har rätt att hyra en ersättningsprodukt och att i vissa fall, när en vara normalt används i liten utsträckning i förhållande till sitt pris, vilket torde vara vanligt med många fritidsartiklar, en ekonomisk förlust går att uppskatta såsom ett minskat utbyte av en gjord investering. Uppenbarligen blir emellertid gränsdragningen mycket svår i förhållande till rent ideella skador, t.ex. allmän irritation över att en beställd färg-TV blir försenad (s. 179 m-y), vilka ej skall ersättas. Utredningens förslag, att indirekta skador skall ersättas med att bestämmelsen skall vara dispositiv, kan synas vara en rimlig kompromiss. Effekten torde i praktiken bli att säljaren får ansvara för ifrågavarande följdskador vid överdiskköp, där någon giltig friskrivning knappast är praktiskt möjlig, men att köparen sällan får ersättning när han skrivit på en beställningssedel, vilket naturligtvis blir det vanliga beträffande varaktiga konsumtionsvaror. I själva verket kommer regelns fortsatta tillämpning i allt väsentligt att bero på hur standardvillkorsgranskningen sker enligt avtalsvillkorlagen, vilket i sin tur torde bli tämligen styrande för hur 36 § avtalslagen kommer att tillämpas i dessa fall. Den enda vägledning som ges i utredningen för hur denna granskning skall gå till, att det kan framstå som oskäligt att säljaren helt friskriver sig från ansvar för indirekta förluster vid köp, där det typiskt sett föreligger en betydande risk för att kontraktsbrott av säljaren skall medföra ekonomisk förlust för köparen, varefter som exempel nämns köp av byggnadsmaterial och maskiner, som skall användas till ett pågående bygge (s. 179 x). I dessa fall liknar emellertid konsumentköp mer ett kommersiellt köp än eljest, och vid kommersiella köp är det allmänt acceptabelt att säljaren friskriver sig just för sådana indirekta skador (se exempelvis punkt 30 i NL 79 och NJA 1979 s. 483). Ett argument för att en sådan friskrivning emellertid skall vara oskälig just i förhållande till konsumenten är att dessa förmodligen har svårare att försäkra sig mot ifrågavarande slags följdskador (driftsavbrott) än vad en näringsidkare har. Fakultetsstyrelsen finner att utredningen knappast löst uppgiften, huruvida indirekta skador i praktiken skall bli ersatta vid konsumentköp, och styrelsen efterlyser i vart fall ytterligare vägledande motivuttalanden i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Utredningens ståndpunkt att konsumentköplagen inte skall innehålla någon allmän jämningsregel vid sidan av skadeståndslagen beträffande säljarens kontraktsbrott tillstyrks (s. 184 f).

Av särskild betydelse är enligt TCOs uppfattning att säljaren ges ett noga beskrivet skadeståndsansvar och att det inte skall gå att friskriva sig från detta ansvar. TCO anser att det bör vara möjligt att gå längre i fråga om att begränsa säljarnas möjlighet att friskriva sig än vad utredningen föreslår.

7.8 Sveriges domareförbund

Såsom påpekas sätts den för säljaren stränga *skadeståndsskyldigheten* enligt köplagens regler ofta ur kraft genom friskrivningsklausuler. Gällande konsumentköplag ger dock köparen rätt till viss mindre ersättning även i sådana fall. Möjligheten för försäljaren att friskriva sig från skadeståndsskyldighet kvarstår enligt förslaget. Säljarens skadeståndsskyldighet föreslås dock bli utvidgad genom att säljaren inte får rätt att friskriva sig från ersättning för s.k. täckningsköp, direkta utgifter för köparen och inkomstförluster för köparen.

Då det gäller skadeståndsskyldighet bör enligt förbundets mening ett brett utrymme finnas för avtalsfrihet. Utvecklingen kan lämpligen begränsas genom frivilliga överenskommelser mellan konsumentombudsmannen och branschorganisationerna samt genom tillämpning av 36 § avtalslagen. Förbundet delar uppfattningen att utrymme bör finnas för säljaren att kunna friskriva sig från följdförluster, och accepterar att sådan möjlighet inte skall föreligga i de tre särskilt uppräknade avseendena.

På sid. 184 uppges att i det köplagsförslag som refereras finns en särskild regel av innebörd att köparen är skyldig att vidta skäligen åtgärder för att begränsa sin förlust och att skadeståndet kan sättas ned om han inte gör det. Någon motsvarande regel finns inte i förslaget till konsumentköplag. Utredningen motiverar detta med att regeln innefattar en allmänt erkänd princip som inte behöver tas upp i lagen. En hänvisning till detta resonemang finns på andra ställen i betänkandet (t.ex. sid. 177). Förbundet instämmer i att regeln innefattar en allmänt erkänd princip. Denna princip torde dock inte vara särskilt välkänd. Det förekommer inte sällan att skadeståndskrav i praxis nedsätts på grund av denna princip. Förbundet anser att det såväl av hänsyn till önskvärdheten av likställighet med den allmänna köplagen som för information till konsumenter är av vikt att principen ges lagstöd även i konsumentköplagen.

7.9 Vissa organisationer inom näringslivet

De inledningsvis anförda skälen för ett regelsystem, som - utan att ge avkall på konsumentkollektivets rimliga krav - är praktiskt lätthanterligt har särskild bäring på skadeståndsreglerna.

Vi tar bestämt avstånd från flertalet punkter i utredningens förslag till skadeståndsbestämmelser. Förslaget är komplicerat och kommer - i den mängd av kontakter som förekommer - att leda till en rad onödiga diskussioner och tvister mellan konsumenter och säljare. Den administra-

tiva belastningen på företaget blir besvärande stor. De kostnadshöjningar som kommer att ske till följd härav och p.g.a. den omfattande rätten till ersättning kan inte rimligen anses motsvara genomsnittskonsumentens nytta av förslaget.

Prop. 1989/90: 89
Bilaga 3

Ansvarsgrunden

Utredningen föreslår ett starkt skadeståndsansvar med undantag för force majeure. Denna utformning av skadeståndsansvaret kan inte accepteras. Vi anser att utredningen särskilt på denna punkt inte har lyckats skapa vare sig lätthanterliga eller balanserade bestämmelser.

Skadeståndsreglerna bör istället bygga på vållande. Ett genom omvänd bevisbörda skapat s.k. presumtionsansvar för säljaren kan godtas i fråga om de ersättningsposter som vi återkommer till nedan.

En regel byggd på presumtionsansvar torde te sig avsevärt naturligare för vanliga näringsidkare och konsumenter än ett strikt ansvar. Man är van att resonera i termer av "vållande". Även erfarna jurister torde få svårigheter att tolka vad som närmare avses med flera av de rekvisit som används i 26 §. Man kan då fråga sig hur näringsidkarna och konsumenterna skall kunna veta vad som avses med uttrycken "hinder", "utanför säljarens kontroll", "skäligen kunde förväntas ha räknat med vid köpet" och "följder han inte heller skäligen kunde ha undvikit eller övervunnit". Kraven på enkla och balanserade regler kan omöjligen anses uppfyllda genom den föreslagna bestämmelsen. Reglerna måste istället skrivas för de praktiska situationer där de skall användas och inte mera utgöra en aldrig sinande källa för rättslärda diskussioner.

Också med hänsyn till att skadeståndsreglerna skall gälla både för standardvaror och för köp av begagnat (bestämt) gods samt behandla skadestånd såväl vid dröjsmål som vid fel åstadkoms en lämpligare avvägning genom att använda presumtionsansvaret.

Vi vill här slutligen också erinra om att konsumenttjänstförslagets skadeståndsregler bygger på presumtionsansvar vilket ytterligare talar för vår ståndpunkt.

Skadeståndets omfattning

Utredningen föreslår en reglering som i princip skall ge konsumenten ersättning för all skada. Bestämmelsen är tvingande, med undantag för ansvaret för följdskada. För s.k. produktskada skall dock ersättning utgå enligt tvingande bestämmelser.

Förslaget uppfyller inte kravet på lätthanterliga regler som tillgodoser genomsnittskonsumentens behov och håller kostnaderna på en acceptabel nivå.

Inkomstförlust

Ifråga om ersättning för inkomstförlust vill vi anföra följande. Gällande regelsystem torde ha fungerat tillfredsställande trots att en uttrycklig rätt till ersättning för inkomstförlust saknas. När ett fel skall rättas till ordnas

detta för närvarande på det sätt som praktiskt passar båda parter bäst. I regel uppkommer ingen nämnvärd inkomstförlust för konsumenten. Genom praktiska arrangemang söker köparen, liksom säljaren, att undgå inkomstförluster; grannar eller släktingar vidtalas att ombesörja att reparatörer släpps in i huset eller lägenheten etc.

Med förslagets genomförande minskar incitamenten att minimera inkomstförluster. Utredningen anför visserligen (s. 350 nederst) att köparen inte bör "utan vidare kunna få ersättning för löneavdrag, om han lika gärna hade kunnat utnyttja sin fritid". Ett sådant uttalande ger dock föga klarhet och det kan befarias att parterna helt i onödan hamnar i tvistesituationer om konsumenten "lika gärna hade kunnat utnyttja sin fritid".

Ytterligare administrativa omgångar skapas. Köparen måste t.ex. ordna intyg om bortovaron från arbetsplatsen och säljaren torde bli tvungen att införa rutiner för inkomstuppgifter till skattemyndigheterna om utbetalt skadestånd p.g.a. inkomstförlust. I förhållande till vissa yrkeskategorier, t.ex. egna företagare eller s.k. fria yrkesutövare, blir förhållandena särskilt komplicerade vid diskussioner om eventuella inkomstbortfall. Konsumentnyttan av den föreslagna regleringen torde överhuvud inte uppvägas av de kostnader och besvär som bestämmelsen ger upphov till.

Vi motsätter oss således bestämt att en regel om ersättning för inkomstförlust införs. De praktiska svårigheterna till följd av en sådan ordning skulle bli avsevärda och leda till ett närmast ohanterligt ersättningssystem.

Sammanfattningsvis menar vi i skadestandsfrågan att kraven på ett lätthanterligt ansvarssystem väger synnerligen tungt. Enligt vår mening bör skadestandsreglerna utformas enligt samma mönster som i nu gällande konsumentköplag, med tillägg av en rätt för konsumenten att få ersättning för prisskillnad vid täckningsköp i samband med hävning av köpet.

Skulle - trots vad vi nu anfört - ett mera omfattande skadestandsansvar införas måste detta kompletteras med en jämningsregel. Därutöver måste utrymme skapas för att på förhand kunna träffa avtal om normalersättning vid fel eller dröjsmål. Möjligheter att friskriva sig från följdskador måste också på de grunder som anförs av Lindahl och Wiberg, konstrueras på ett annat sätt än vad utredningen föreslagit. Under alla förhållanden måste det räcka att det "får anses avtalat" att ersättning för följdskada inte skall utgå.

7.10 Sveriges köpmannaförbund

Förslaget till ny konsumentköplag innebär en betydande skärpning av säljarens skadeståndsskyldighet vid leveransförsening och fel i varan.

Förslaget innebär att säljaren slipper betala skadestånd om han kan åberopa force majeure. Force majeurebegreppet föreslås bli uppmjukat och överensstämmer med förslaget till ny allmän köplag när det gäller dess utformning. Som tidigare anmärkts finns icke några motiv till hur det nya force majeurebegreppet i den allmänna köplagen skall tolkas. Detta

är ett skäl till varför förbundet icke anser att undantag skall kunna åberopas endast på grund av force majeure.

Prop. 1989/90: 89
Bilaga 3

Konsumenttjänstlagen föreslås bygga på en regel om presumtionsansvar för säljaren vid dröjsmål eller felaktigt gods. Konsumenttjänstlagen och konsumentköplagen bör bygga på samma regel. De motiv som utredningen anfört som skäl till olika regler finner förbundet inte särskilt övertygande. Tvärtom talar övervägande skäl för att en likartad reglering bör finnas för såväl konsumentköp som konsumenttjänster. Regeln bör även kompletteras med en rätt till jämkning.

Det kan dock ifrågasättas om det överhuvud taget föreligger ett behov av ett så utvidgat skadeståndsansvar för säljaren på det sättet som utredningen föreslår. Förslaget innebär bl.a. att köparen äger rätt att få ersättning för utgifter och inkomstförluster som beror på dröjsmålet eller felet. Enligt ordalydelsen innebär detta att konsumenten skall ha full ersättning och att ersättningen inte kan jämkas på andra grunder än att konsumenten själv orsakat att utgiften eller inkomstförlusten blivit större än nödvändig. Emellertid kan skadeståndet för säljaren uppgå till betydande summor beroende på de skiftande omständigheter som kan uppkomma i konsumentledet. Skadeståndets storlek beträffande en inkomstförlust kan därför inte komma att stå i rimlig proportion till varans pris. En oinskränkt rätt till ersättning för inkomstförlust kan medföra att konsumenten inte vidtar skäliga åtgärder för dess begränsning. Under nuvarande förhållanden vidtalas ofta bekanta eller släktingar för att ta emot besök av hantverkare för avhjälpande utav fel. I stor utsträckning kan konsumenten få ett fel avhjälpt utan att för den sakens skull lida någon inkomstförlust. Såväl köpare som säljare är angelägna att lösa problemet på ett så smidigt sätt som möjligt. Som regeln nu är utformad minskar incitamentet på konsumenten att hålla nere sin förlust.

Om förslaget genomförs anser förbundet det nödvändigt att i bestämmelsen intas den ändringen att ersättning skall utgå *i skälighetsomfattning* för utgifts- och inkomstförlust som beror på dröjsmålet eller felet.

Beträffande täckningsköp kan överhuvud taget ifrågasättas om en sådan rätt för konsumenten skall gälla och i vart fall måste den princip efter vilken ersättning skall utgå vid täckningsköp noggrant utredas vilket inte har skett enligt föreliggande förslag. Många av de varor som är föremål för konsumentköp utsätts för snabba prisförändringar. Identiska varor men med olika utspringsbeteckning och tillverkare har avsevärda prisskillnader. Det måste därför bli mycket svårt att med godtagbar rättvisa fastställa den prisdifferens som skall vara ersättningsgrundande. Redan detta förhållande talar för att konsumenten endast i *skälighetsomfattning* skall få ersättning för prisdifferensen.

Beträffande följdskada skall det vara möjligt enligt utredningen att avtala bort en sådan rätt för konsumenten. Det måste dock som huvudregel anses vara obilligt att skadeståndet även skall omfatta annan förlust till följd av dröjsmålet eller felet. Säljaren har rimligen inte möjlighet att sätta sig in i alla de situationer som kan medföra skada för

konsumenten. Konsumenten å sin sida bör ha större möjlighet att själv förutse de olika situationer som kan leda till ett ökat ersättningskrav. Vid vanliga försäljningar över disk då ju regeln också skall vara tillämplig torde det vara svårt för säljaren att friskriva sig från ansvar för sådana förutsebara och ibland oförutsebara följdskador. *Huvudregeln* bör därför enligt förbundet vara att endast om parterna avtalat om ersättning för följdskada sådan skall utgå.

7.11 Bilindustriföreningen

Utredningen föreslår att vid säljarens dröjsmål eller vid fel i godset skall köparen få ersättning för inkomstförlust, resor, transporter, hyra av ersättningsvara etc.

Bilföretagen kommer att drabbas extra hårt av de väsentligt skärpta skadeståndsreglerna. Bilar är tekniskt komplicerade produkter och man kan inte undgå att vissa fel uppstår efter leveransen. En bil måste justeras och felaktigheter avhjälpas i efterhand. Hundraprocentigt felfria bilar redan från leveransen skulle bli så dyra att få skulle ha råd att köpa dem. Förutom föreskriven förstaservice måste bilägaren räkna med vissa verkstadsbesök inom reklamations tiden. Ingen skulle vinna på att nybilspriset höjdes för senare återbäring till praktiskt taget alla köpare.

Det är här fråga om en mycket kraftig skärpning av säljarens skadeståndsskyldighet. Företagen kommer att drabbas av markant ökade kostnader, vilket i sin tur faller tillbaka på konsumentpriserna. Lagförslaget sporrar konsumenten till att hitta fel på produkten och kommer att medföra stridigheter och ändlösa diskussioner köpare-säljare om hur inkomstbortfallet skall beräknas, kräva intyg från arbetsgivare om frånvaro från arbetet etc. Kravet på ersättningsvara innebär att bilföretagen ständigt måste ha en hyrbilsflotta tillgänglig. Ett sådant arrangemang är naturligtvis en utopi. En byråkratisk apparat av försäkringskassakaraktär måste byggas upp på företagen för att kunna hantera de krångliga skadeståndsreglerna.

Vi anser att nuvarande skadeståndsregler i konsumentköplagen innebär en rimlig avvägning mellan köparens och säljarens intressen. De bör kvarstå oförändrade.

7.12 Motorbranschens riksförbund

Utredningen föreslår en betydande skärpning av säljarens skadeståndsskyldighet vid leveransförsening och fel i varan.

Till en början finner förbundet det mycket märkligt att konsumentköplagen föreslås innehålla en bestämmelse om s.k. strikt ansvar och ett nytt, oklart force majeure-begrepp medan konsumenttjänstlagen föreslås bygga på en regel om s.k. presumtionsansvar. Utredningens motivering till skillnaden framstår inte som särskilt välmotiverad. Förbundet anser att man bör sträva efter en likartad reglering för konsumentköp och konsumenttjänster.

Det kan ifrågasättas om det verkligen föreligger ett reellt behov av att förstärka konsumentens skadeståndsmöjligheter på sätt utredningen föreslagit. Enligt förbundets erfarenheter torde nuvarande skadeståndsmöjligheter vara tillfyllest. En ytterligare utvidgning av skadeståndsmöjligheterna framstår därför inte som motiverad.

Förbundet får återigen understryka de särskilda problem som föreligger vid försäljning av begagnade varor, exempelvis bilar. Vid sådan försäljning kan säljarna drabbas av oskäligt hårda skadeståndskrav vid fel i den sålda bilen, eftersom säljaren sällan lär kunna visa att ett fel beror på ett "hinder utanför säljarens kontroll". Med den föreslagna bestämmelsen finns stor risk för att säljaren konsekvent drabbas av diverse skadeståndskrav så fort konsumenten reklamerar fel. En sådan utveckling leder till svåröverskådliga konsekvenser med stor risk för ytterligare förskjutning av handeln med begagnade bilar till den oseriösa bilhandeln.

Det måste i sammanhanget understrykas att bilen är en tekniskt komplicerad produkt. Även en aldrig så noggrann kontroll av bilen före leverans kan tyvärr inte förhindra att fel ändå visar sig senare. Detta gäller i viss mån även nya bilar.

Vid bedömningen av frågan om skadestånd måste hänsyn även tas till priset för varan. Vid försäljning av t.ex. en billigare och äldre begagnad bil, där köparen måste räkna med att bilen inte har samma kvalitet och hållbarhet som en dyrare och yngre bil, är det orimligt att kunden skall kunna komma i åtnjutande av betydande skadestånd vid fel.

Den föreslagna skadeståndsregeln innebär enligt förbundet långt ifrån någon rimlig avvägning mellan säljarens och köparens intressen. Den saknar förankring i det allmänna rättsmedvetandet och kommer att orsaka onödiga och långdragna tvister mellan parterna i ett köpeförhållande. Förbundet anser att konsumenten är väl tillgodosedd om denne ges ersättning för direkta utgifter i sådana situationer där säljaren kan sägas ha varit försumlig. Skadeståndsansvaret bör därvid bygga på ett s.k. presumtionsansvar och särskild hänsyn bör tas vid försäljning av billigare begagnade varor. En jämkningsmöjlighet bör med andra ord införas.

När det gäller s.k. följdskador anser förbundet att sådana generellt bör undantas från skadeståndsansvar, alltså även utan uttrycklig, avtalad friskrivning härom. Sådana skador är i allmänhet svårförutsebara och säljaren kan rimligen inte ta dessa i beräkning redan vid köpeavtalets ingående.

Förbundet anser således att nuvarande skadeståndsregler i konsumentköplagen bör kvarstå oförändrade, eftersom dessa ger konsumenten en rimlig ersättning vid säljarens kontraktsbrott.

7.13 Motormännens Riksförbund (M)

M konstaterar att det f.n. inte synes vara möjligt att överblicka vilka prisökningar som kan uppkomma i och med att bestämmelser om skadeståndsskyldighet för säljaren införes. M ställer sig därför något

tveksam till införandet av en så pass vittgående skadeståndsskyldighet som föreslagits.

Prop. 1989/90: 89
Bilaga 3

I 27 § bör förtydligas så att det klart framgår att skadeståndsskyldigheten omfattar skada på godset.

Köparens skyldighet att begränsa skadans omfattning bör i 28 § återspegla sig så att skadeståndet skall omfatta skälig ersättning för ...

7.14 Svensk Försäkringsbolags Riksförbund

Förslaget 26 § innebär en väsentlig utvidgning av säljarens ansvar vid fel och dröjsmål. Man inför ett nytt köprättsligt force majeure-begrepp med allt vad det innebär av osäkerhet och tillämpningsproblem. Säljarens möjligheter att åberopa force majeure blir i praktiken minimala. Riksförbundet ifrågasätter om det verkligen finns tillräckligt starka motiv för en sådan utvidgning av säljarens skadeståndsansvar. Riksförbundet vill också påpeka att det är oklart vilka krav på produktkontroll stadgandet ställer.

Vad gäller rätten till ersättning för icke-ekonomisk skada, sådan den utformats i förslaget 28 §, vill riksförbundet framhålla att det av många skäl är olämpligt att införa en sådan rätt. Det utmärkande för dessa följdförluster är att de är subjektivt betingade. Från försäkringssynpunkt kan anföras dels att risken är mycket svår att beräkna, dels att när skada inträffar denna är ytterst komplicerad att utreda och värdera. Att bestämmelsen är dispositiv medför att det blir ganska slumpartat vilka köpare som härigenom kommer att kunna få ersättning för följdförluster. I utredningen pekas också på alla dessa nackdelar, men de har inte ansetts uppväga konsumentens intresse av rätt till olägenhetsersättning. Riksförbundet vill kraftigt understryka att förbundet inte delar denna uppfattning.

7.15 Folksam

I motiven till 28 § tredje stycket uttalas att begreppet "annan förlust" skall ges en vidsträckt tolkning och omfatta även vissa besvär och olägenheter som inte direkt kan mätas i pengar. Enligt vår mening är det svårt att beräkna risken för sådana följdförluster. Dessutom blir det vid vår skadereglering svårt att utreda och värdera sådana förluster, eftersom dessa är subjektivt betingade. Med beaktande av att regeln dessutom är dispositiv blir det ofta slumpen som får avgöra vilka konsumenter som får ersättning för följdförluster.

7.16 Konsumentvägledarnas förening

En positiv nyhet är säljarens skadeståndsskyldighet vid dröjsmål som beror på säljaren, eller vid fel på godset. Konsumenten bör alltså förutom ersättning för direkta utlägg även kunna få ersättning för förlorad arbetsförtjänst, resor o.dyl. I dag kan ett reklamationsförfarande enbart på grund av säljarens ovilja bli onödigt besvärligt och kosta konsumenten oproportionerligt mycket, utan att han kan hindra det. Det här förslaget

innebär ett jämlikare förhållande mellan säljare och köpare på marknaden i samband med reklamationer och tvister. En liknande verkan i riktning mot mer jämlikhet har förslaget att konsumenten har möjlighet att kräva ett fels avhjälpande.

Prop. 1989/90: 89
Bilaga 3

7.17 Kooperativa konsumentgillesförbundet

Enligt vår erfarenhet fördröjer ofta säljare utredningar m.m. vid reklamation av varor. Vi vill därför understryka och betona vikten av att skadestånd kan utdömas om säljaren genom sin handläggning av en reklamation orsakar köparen skada.

7.18 Sveriges Trähusfabrikers Riksförbund

Enligt lagförslaget ingår i säljarens skadeståndsskyldighet bl.a. att ersätta köparen för inkomstförlust som köparen kan drabbas av när säljaren skall justera någon felaktighet. Som tidigare påpekats måste visst justeringsarbete alltid göras i samband med ett nytt hus. Idag fungerar justeringsarbetena på det sättet, att köparna "alltid" ser till att någon kan öppna och släppa in säljarens personal för erforderliga justeringar och efterarbeten. Eftersom köparna idag inte har rätt till ersättning för detta arbete ser köparna också till att det flyter smidigt. Grannar kan hjälpa varandra, någon anhörig kan finnas i huset för att öppna etc. Om en ny konsumentköplag skulle ge köparna rätt till ersättning för inkomstförlust, skulle också köparnas incitament att hantera justeringsarbetena smidigt försvinna. Risken finns att köpare gärna skulle stanna hemma en dag från arbete bara för att öppna en dörr. Om det sedan behövs fler besök för att göra justeringar vid olika tillfällen, kan kostnaderna för inkomstbortfall bli avsevärda. Därmed skulle också trähusföretagen tvingas göra ytterligare påslag på priserna, vilket inte kan gynna konsumenterna - särskilt inte de konsumenter, som aktivt agerar för att hålla nere kostnaderna i samband med efterarbetena. Som vi tidigare anfört vill vi föreslå, att köparnas rätt till skadestånd inte skall föreligga när det gäller normala justeringsarbeten.

- - - - -

Köparnas rätt till skadestånd enligt 28 § 1 bör, på skäl som tidigare anförts, inte intas i en ny konsumentköplag.

7.19 Kristianstads kommuns konsumentnämnd

§ 27, 2:a stycket bör lyda: Lagen är tillämplig även på personskada. Nämnden menar att om personskada uppstår på grund av felaktig vara så skall självfallet konsumenten även i detta fall hållas skadelös.

8 Produktansvar

8.1 Stockholms tingsrätt

Förslagets bestämmelser om skadestånd på grund av fel i godset täcker också skador som det felaktiga godset orsakar på viss annan egendom. Visserligen kan det rent teoretiskt ifrågasättas om det är lämpligt att på detta sätt bryta ut och lagreglera en del av frågorna om skadeståndsansvar för produktskador på egendom. Lösningen framstår emellertid som praktisk och tingsrätten vill därför inte ställa sig negativ till den föreslagna lagtekniken.

Enligt förslaget kan en säljare bli skadeståndsskyldig för följdskador som uppkommit på köparens egendom och dessutom för skador på egendom som tillhör medlem av köparens hushåll. Om skada uppstår på t.ex. av köparen förhyrd egendom kan köparen i vissa fall bli skadeståndsskyldig och därmed skadelidande i samma utsträckning som om han ägde egendomen. Med hänsyn härtill och till de utredningssvårigheter som den föreslagna regeln kan orsaka vore det lämpligare att ansvaret för sådana följdskador utvidgas till att avse skador som *drabbar* köparen.

8.2 Marknadsdomstolen

Frågan om produktskador är av stor betydelse och marknadsdomstolen uppfattar det som angeläget med en lagreglering. Frågan är dock invecklad och under utredning i olika sammanhang. Marknadsdomstolen anser det tveksamt om utredningens analys av problemen är tillräcklig som grund för den föreslagna regeln, även om denna i och för sig har begränsad räckvidd. Förslaget avser skada som uppkommer "till följd av" fel i godset. Orsakssambanden kan dock sannolikt vara mycket osäkra, vilket kan göra regeln oklar och svårtillämpad. I betänkandet finns i stor sett ingen diskussion av sådana problem. Marknadsdomstolen har dock inte funnit skäl att avstyrka den föreslagna regeln. Det förefaller rimligt att den föreslagna lösningen prövas i praktiken och att frågan därefter vid behov tas upp på nytt.

8.3 Konsumentverket/KO

Konsumentverket tillstyrker också utredningens förslag att säljaren skall kunna hållas ansvarig för vissa produktskador (27 §). En produktskada har oftast samband med ett fel i godset. Syftet med den föreslagna bestämmelsen är att köparen skall kunna rikta anspråk för såväl felet i godset som produktskador mot säljaren.

Bestämmelsen omfattar dock endast skada som uppkommer på egendom som tillhör köparen eller någon medlem av dennes hushåll och som är avsedd huvudsakligen för enskilt ändamål. Konsumentverket vill ifrågasätta om inte bestämmelsen borde omfatta all egendom i köparens hushåll som är avsedd huvudsakligen för enskilt ändamål och som köparen eller någon i dennes hushåll har vårdansvaret för, oavsett vem

egendomen tillhör. Bestämmelsen skulle då även komma att omfatta egendom i hushållet som köparen eller någon i dennes hushåll har vårdansvaret för genom exempelvis ett hyresavtal. Även i ett sådant fall är det en fördel för köparen att kunna rikta anspråken beträffande produktskador mot säljaren.

8.4 Allmänna reklamationsnämnden

Reklamationsnämnden har redan för närvarande ibland rekommenderat säljaren av en felaktig vara att ersätta inte bara skada på själva varan utan även skada på annan egendom hos köparen. Ett relativt vanligt fall är klädesplagg som färgat av sig på andra plagg eller på möbelklädsel. Nämnden har inte ansett 19 § nuvarande konsumentköplag lägga hinder mot en på så sätt begränsad analogisk tillämpning av de köprättsliga reglerna vid produktskador.

Mot bakgrund av sin nyss beskrivna praxis kan nämnden inte annat än tillstyrka utredningens förslag till reglering av produktskadeansvaret. Nämnden vill i anslutning till det som sägs avslutningsvis i detta avsnitt av betänkandet anmärka, att den omständigheten att lagregler införs för vissa i praktiken frekventa fall av produktskador inte behöver hindra en fortsatt vidareutveckling på andra delar av detta komplicerade rättsområde genom lagstiftning eller domstolsspraxis.

8.5 Fakultetsstyrelsen vid Uppsala universitet

I 27 § stadgas att säljarens skadeståndsskyldighet omfattar även skada, som till följd av felet uppkommer på annan egendom, vilken tillhör köparen eller någon medlem av dennes hushåll och är avsedd huvudsakligen för enskilt ändamål. Lagen gäller dock inte personskada. Förslaget innebär således att säljaren med ändring av hittillsvarande principer får ett *strikt ansvar för produktskada* på köparens och vissa andra personers konsumtionsegendom om den egendom som förorsakar skadan är behäftad med *köprättsligt fel*. I de flesta fall godset orsakar en produktskada torde godset vara behäftad med köprättsligt fel, åtminstone i den formen att säljaren inte lämnat erforderliga anvisningar (jfr 9 § 2 p.). Fakultetsnämnden har i ett tidigare remissyttrande vänt sig mot ett likartat förslag från produktansvarskommittén med motiveringen att det strikta produktansvaret då endast kommer att omfatta sakskador som drabbar köparen och dennes hushåll (se betänkandet s. 190 m). Vid förnyad prövning finner vi dock att denna invändning inte har någon avgörande betydelse. Det bästa bör inte vara det godas fiende, och finns det tillräcklig anledning att köparen och hans familj får ett vidgat skydd mot produktskador bör denna möjlighet inte avvisas därför att inte även andra personer kan få samma skydd. Den avgörande frågan synes i stället vara om det strikta ansvaret bör ligga på säljaren eller på det bakre ledet (tillverkaren eller importören). Som utredningen framhåller på s. 195 xm är det önskvärt att ansvaret drabbar eller åtminstone kan föras tillbaka på tillverkaren eller importören, så att ansvaret belastar hela produktionen

eller åtminstone den produktion som avsättes i Sverige, och så att produktansvaret blir ett omedelbart incitament till en bättre konstruktion och kontroll av produktionen. Som utredningen också framhåller (s. 195 öx) är det angeläget att en detaljist kan föra tillbaka ett strikt produktansvar på det bakre ledet, så att ansvaret inte blir oskäligt betungande för detaljisten. Sedan fortsätter utredningen med att anta att en detaljist har goda möjligheter att återföra ett sådant ansvar, eftersom detaljistens skyldighet att betala skadestånd till konsumenten blir en ren förmögenhetsskada som omfattas av hans skadeståndsrätt enligt köplagen mot det bakre ledet (s. 195 y). Problemet är bara att köplagen ofta inte är tillämplig mellan detaljisten och hans leverantör. Leverantörerna har inte sällan friskrivit sig från skyldigheten att ersätta indirekt skada. I NL 79, som visserligen inte tillämpas så ofta på varor som skall säljas vidare till konsumenter men som är en förebild för många speciella företagsvillkor, är normallösningen enligt punkt 32 att säljaren inte ansvarar för produktskador som godset orsakar hos tredje man som förvärvat egendomen från köparen. Utredningen uttalar som sin mening att sådana friskrivningsklausuler bör kunna sättas åt sidan med stöd av 36 § avtalslagen eller förbjudas enligt lagen om avtalsvillkor mellan näringsidkare. Inte heller nu gällande försäkringsvillkor är anpassade till ett strikt produktansvar för detaljisterna (s. 197 x), men försäkringsvillkoren kan naturligtvis ändras.

Fakultetsstyrelsen finner sammantaget att det från konsumentens synpunkt är rationellt att han även avseende produktskador kan vända sig mot säljaren, eftersom krav på grund av produktskador ofta torde förekomma tillsammans med andra anspråk på grund av fel i godset. Med nu gällande regler i köplagen är dock risken mycket stor att detaljisterna kommer i kläm och i praktiken ofta inte kommer att kunna återföra ansvaret på tillverkaren eller leverantören. Vidare är det fråga om ett ansvar för mer speciella skador än som var aktuellt, när styrelsen vid granskningen av 26 § ansåg att säljaren trots svårigheten att återföra sitt ansvar borde svara för vållande i bakre led. I de fallen - i motsats till vad som gäller vid produktskador - skulle konsumenten för övrigt helt sakna möjlighet att själv vända sig mot det bakre ledet, eftersom konsumenten endast lidit en förmögenhetsskada och utomobligatoriska regler ej kan grunda sitt ansvar. Styrelsen vill därför f. n. avstyrka att säljaren görs strikt ansvarig för produktskador. Om man emellertid i det fortsatta lagstiftningsarbetet gör sådana ändringar i köplagen eller sådana uttalanden i motiven till denna att man kan räkna med att detaljisterna utan någon svårighet kan regressvis övervältra ett strikt ansvar på det bakre ledet, kan saken komma i ett annat läge (jfr vårt resonemang ovan beträffande säljarens ansvar för uppgifter från bakre led).

På s. 302 x uttalar utredningen att en förutsättning, för att köparen skall kunna göra produktansvaret gällande mot säljaren, är att köparen reklamerat enligt 20 § konsumentköplagen. Uttalandet väcker frågan, om köparen inom den allmänna tioåriga preskriptionstiden kan föra fram

anspråk mot säljaren, ifall köparen grundar sitt krav på utomobligatoriska skadeståndsregler. Det kunde synas naturligt att en sådan möjlighet inte står till buds, ifall ett utomobligatoriskt ansvar aldrig kan föreligga utan att godset samtidigt får anses ha varit behäftat med köprättsligt fel (se 1 kap 1 § skadeståndslagen och NJA 1972 s. 246). Emellertid måste det tills vidare anses stå öppet, huruvida det alltid kan anses avtalat (se 9 § 1 st. 1 p.) att godset skall ha sådana egenskaper att det är ofarligt för saker som finns hos köparen och personer som ingår i dennes hushåll. Via bestämmelsen i 9 § 1 st 2 p kan man dock förmodligen oftast anse att godset är felaktigt, om det orsakar en produktskada. Men *om* en skadebringande egenskap kan föreligga utan att godset är behäftat med fel, borde talan enligt skadeståndslagen kunna föras även efter den tvååriga preskriptionstiden i konsumentköplagen mot en culpös säljare. Frågan är emellertid om man bör stanna vid detta. 20 § konsumentköplagen kan inte hindra att personer, som ej ingår i köparens hushåll, utkräver ansvar från säljaren på grund av dennes vållande inom tio år från den skadegörande handlingen; dessa skadelidande kan ju aldrig åberopa konsumentköplagen som grund för säljarens ansvar, och de bör då inte heller drabbas av regeln i 21 §. Däremot skulle ett bortfall av säljarens ansvar efter två år mot personer i köparens hushåll kunna motiveras med att dessa personer i vissa andra avseenden gynnas av lagen, eftersom säljarens ansvar mot dessa personer för skada på deras egendom ofta kommer att bli strikt. Fakultetsstyrelsen anser sammanfattningsvis, att det är rimligt att säljarens ansvar för produktskador bortfaller enligt 21 § konsumentköplagen i den mån ansvaret går längre än det utomobligatoriska ansvaret enligt skadeståndslagen. Möjligen kunde man också stipulera att ansvaret faller bort enligt 21 §, så snart ansvaret täcks av konsumentköplagens regler, eftersom det då får anses föreligga en speciell reglering av skadeståndsfrågan. Det kan dock lika väl hävdas att säljaren under tio år bör ansvara mot alla skadelidande, när säljaren har varit vårdslös i förhållande till risken för produktskada; någon egentlig motivering varför det ansvar som säljaren i dag har enligt den allmänna skadeståndslagen i dessa situationer skall mildras har ej givits. Ett undantag från 21 § för dessa fall är relativt lätt att avgränsa (jfr s. 150 n).

8.6 Produktåterkallelsekommittén

Enligt 27 § i lagförslaget omfattar säljarens skadeståndsskyldighet på grund av fel i godset även skada som till följd av felet uppkommer på annan egendom, vilken tillhör köparen eller någon medlem av dennes hushåll och är avsedd huvudsakligen för enskilt ändamål; däremot inbegriper denna skyldighet inte personskador. Säljarens skadeståndsansvar är i princip strikt. Emellertid går säljaren fri från skadeståndsansvar om underlåtenheten att avlämna felfritt gods beror på ett oförutsett hinder utanför såväl hans egen som i förekommande fall hans leverantörs eller annat tidigare säljleds kontroll.

Lagradsremissen med förslag till konsumenttjänstlag innehåller också regler om produktansvar. Skadeståndsskyldigheten är där utformad som ett s. k. presumtionsansvar, dvs. näringsidkaren som har utfört en tjänst är skyldig att ersätta konsumenten skada som denne tillfogats på grund av fel hos tjänsten, om inte näringsidkaren visar att skadan ej beror på försummelse från hans sida. Och skyldigheten omfattar även ersättning för skada på föremålet för tjänsten eller annan egendom som tillhör konsumenten eller någon medlem av hans hushåll.

I debatten om utformningen av ett produktansvar har det sedan länge varit en tydlig tendens att lägga ett strängt ansvar på tillverkaren-importören, i regel på denne ensam. Produktansvarskommitténs förslag till produktansvarslag avseende personskador ger uttryck för detta synsätt, och för en sådan lösning kan anföras flera skäl. De flesta produktskador, både personskador och saksador, förorsakas otvivelaktigt av fel som föreligger redan när godset lämnar tillverkaren. Som konsumentköpsutredningen själv framhåller ligger det redan från den synpunkten närmast till hands att ansvaret för produktskador slutligen drabbar tillverkaren eller, när produkten har tillverkats utomlands, importören. Allmänna produkt-säkerhetssynpunkter, behovet av ekonomisk prevention, riskfördelningssynpunkter, försäkringssynpunkter m.m. talar i samma riktning. Det produkt-säkerhetsarbete som bedrivs av konsumentverket, konsumentombudsmannen och andra myndigheter inriktas helt naturligt i första hand på tillverkare och importörer. För PÅKs del ligger det särskilt nära till hands att understryka att ett strängt produktansvar ger tillverkare och importörer starka motiv för att öka produktsäkerheten och för att, när en farlig produkt har kommit ut på marknaden, vidta effektiva återkallelseåtgärder. Mellan regler om produktansvar och en återkallelsereglering finns alltså ett starkt samband. Detta bevisas på ett övertygande sätt av utländska erfarenheter, särskilt från USA.

Det kan ifrågasättas, om den särreglering som nu föreslås beträffande produktansvaret vid konsumentköp och konsumenttjänster inte på ett olyckligt sätt bryter mot tendensen att placera ansvaret i första hand på tillverkare och importörer. Vad konsumenttjänsterna angår behöver betänkligheterna inte vara så stora. Den näringsidkare som i sin yrkesmässiga verksamhet utför tjänster åt konsumenter är i stort sett att jämföras med en tillverkare, och de föreslagna reglerna om produktansvar i form av ett något utvidgat ansvar för fel hos tjänsten faller naturligt in i lagstiftningen. Större skäl finns då att ifrågasätta den lösning som föreslås i den nya konsumentköplagen. Det produktansvar som föreslås där är på grund av sammankopplingen med den köprättsliga regleringen starkt begränsat; det gäller endast vissa saksador, och ansvaret åvilar normalt endast näringsidkaren-säljaren. De möjligheter som säljaren har att föra skadeståndsansvaret vidare mot bakre led, alltså slutligen mot tillverkaren, kan knappast med fog betecknas som goda. Särskilt blir försäkringsfrågorna svårlösta. Och till slut blir det även fortsättningsvis så att privatpersoner som har tillfogats saksador genom farliga varor i flera

situationer måste falla tillbaka på allmänna skadeståndsrättsliga regler för att hålla sig skadelösa.

Om man trots dessa betänkligheter skall kunna godta de föreslagna produktansvarsreglerna i konsumentköplagen, beror det på de praktiska fördelar som reglerna åtminstone för närvarande - i det otillfredsställande läge som råder på produktansvarsområdet - kan anses medföra genom att de förstärker det civilrättsliga konsumentskyddet. Från PÅKs sida är det emellertid angeläget att framhålla att lösningen bör betraktas som ett provisorium. Reformarbetet beträffande produktansvaret för saksador, tillfogade konsumenter i vid mening, bör inte anses avslutade med detta. Det är enligt kommitténs mening önskvärt att vi i Sverige får till stånd en övergripande lagstiftning om produktansvar, som i princip reglerar tillverkares och importörens ansvar inte bara för personskador utan också för vissa saksador. Om möjligt bör detta ske i nordiskt samarbete och i anslutning till det arbete på produktansvarsområdet som bedrivs inom EG.

8.7 Sveriges domareförbund

Vad avser frågan om *produktansvar* har förbundet i och för sig inget att erinra mot att en bestämmelse intas i konsumentköplagen om skadeståndsskyldighet vid produktskador. Förbundet anser det dock väsentligt att utformningen av en sådan regel överensstämmer med vad som föreslås i konsumenttjänstlagen och vad som kan bli resultatet av produktansvarskommitténs förslag (SOU 1979:79).

8.8 Vissa organisationer inom näringslivet

Utredningen föreslår också att ett produktansvar för saksador införs. Vi anser inte att något påtagligt behov av en särskild reglering om produktansvar påvisats. Förutom det skydd som hemförsäkringarna ger kan den skadelidande alltid använda möjligheten till ersättning via vanliga skadeståndsrättsliga normer. Under alla omständigheter måste resultatet av pågående internationellt lagstiftningsarbete inom det aktuella området avvaktas.

Vidare är utredningsunderlaget bristfälligt. Särskilt gäller detta försäkringsfrågorna. Genomförs förslaget måste säljaren av produkten A försäkra sig mot att hans produkt skadar produkten B, C, D etc i konsumentens hem. Även säljaren av produkten B måste emellertid teckna försäkring för att *hans* produkter inte skadar varorna A, C, D etc. Således kan man förutse inte oväsentliga kostnadsökningar till följd av ett ökat antal försäkringar, som dessutom helt eller delvis täcker varandra.

Vidare har konsumenten själv ofta en hemförsäkring, där regressanspråk mot tillverkarna kan komma ifråga. Vi vill här hänvisa till vad som anförs i Lindahls och Wibergs särskilda yttrande.

Ett produktansvar av föreslagen art synes således kunna ge upphov till åtskilliga kringkostnader, som utredningen inte vare sig beaktat eller analyserat. Till följd av vad som nu sagts och då det dessutom för den

enskilde konsumenten måste röra sig om begränsade skaderisker anser vi det inte motiverat att införa ett produktansvar.

Prop. 1989/90: 89
Bilaga 3

8.9 Sveriges köpmannaförbund

Utredningen föreslår att skadeståndsskyldigheten även skall omfatta skada som till följd av att felet uppkommer på annan egendom vilken tillhör köparen eller dennes hushåll och är avsedd huvudsakligen för enskilt ändamål.

Detta är en principiell nyhet och man bör icke utan närmare analys utav de följder förslaget kan innebära ur såväl praktisk som ur kostnadshänsyn införa en lagregel om produktansvar i konsumentledet. Det bör dessutom påpekas att ett internationellt lagstiftningsarbete pågår inom detta område.

Produktansvaret innebär till exempel att en detaljist blir ansvarig för en skada som uppkommer på grund av att takpapp icke skyddar mot regn med den påföljden att de delar som därmed skadas på byggnaden skall ersättas utav säljaren. Detta kan få mycket långtgående konsekvenser. Det kan inte vara rimligt att säljaren skall svara för den skada som därför uppkommer när han icke själv kan bedöma om produkten inte har den egenskapen vid saljstillfället som den rimligen bör ha. Det är naturligt att ansvaret skall åvila den som tillverkat produkten.

Det bör också beaktas att ett ansvar för produkten hos säljaren medför ökade kostnader för säljaren. I första hand ökade premiekostnader. Detta innebär i slutändan en ökad kostnad för konsumenten. Försäkringen är även försedd med en självrisk som detaljisten i vart fall har att svara för. Enligt vad som upplysts från försäkringsgivare kan man beräkna dennat till cirka ettusenfemhundra kronor. Denna kostnad kommer också att drabba detaljistledet vilket inte kan vara acceptabelt mot bakgrund av orsaken till skadans uppkomst.

Förbundet vill samtidigt understryka att skador kan uppstå till följd utav konsumentens felaktiga användning eller hantering utav varan. Varan kan också ha anbringats på ett felaktigt sätt vilket gett upphov till en skada varom konsumenten söker göra detaljisten ansvarig för. Sådana skador kan av köparen uppfattas som produktansvarsskador och ge upphov till långa och komplicerade utredningar vilka detaljisten oförskyllt drabbas utav.

8.10 Kooperativa förbundet

Den del av lagförslaget som reglerar frågorna om produktskador utgör enligt KFs mening en godtagbar delreglering av detta svåra rättskomplex och bör i vart fall kunna prövas tills vidare.

8.11 Lantbrukarnas riksförbund

LRF noterar att den i 27 § intagna regeln att säljarens skadeståndsskyldighet på grund av fel i godset omfattar även skada som till följd av felet uppkommer på annan egendom, med andra ord att säljarens (förmedla-

rens) skadeståndsansvar omfattar även s. k. produktskador. Förslaget omfattar endast skada på egendom och inte på person. Detta överensstämmer med rättsutvecklingen i Europa i övrigt, där bl. a. EG-kommisionen har föreslagit en lagstiftning omfattande ansvar för produktskador på konsumentens enskilda egendom, alltså ej egendom som näringsidkare förvärvat. LRF finner dock att utredningens förslag innehåller åtskilliga problem och svårigheter och att det bör ytterligare övervägas med hänsyn till bl. a. kostnadsaspekter och försäkringsfrågor.

Prop. 1989/90: 89
Bilaga 3

8.12 Motorbranschens riksförbund

När det gäller säljarens ansvar för s. k. produktskador har förbundet samma uppfattning som redovisats ovan. Förbundet anser således att s. k. presumtionsansvar skall gälla i föreningen med en jämningsregel, som bl. a. tar hänsyn till priset på den försålda varan.

8.13 Motormännens riksförbund

I 27 § bör förtydligas så att det klart framgår att skadeståndsskyldigheten omfattar skada på godset.

8.14 Svenska försäkringsbolags riksförbund

Lydelsen av förslagens 27 § innebär att man inför en princip om strikt produktansvar för sakskada. Man får inte förledas att tro att förslaget på denna punkt skulle sakna större betydelse bara för att det begränsas till konsumentköp, och att dessa produktskador ofta är tämligen bagatellartade och avser små värden. Bestämmelsen kommer att få smittoeffekter, både genom analog tillämpning och genom att bereda väg för än längre gående lagstiftning. Om en felaktig produkt samtidigt förorsakar sak- och personskada, blir säljarens enda möjlighet att undgå ansvar för sakskadan att åberopa den mot honom stränga force majeure- bestämmelsen i 26 §. Beträffande personskadan däremot måste den skadelidande styrka vållande från säljarens sida för att bli skadeståndsberättigad. Sådant vållande kommer sannolikt att i många situationer anses styrkt - med stöd av fingerad culpa eller andra konstruktioner - om säljaren inte kan åberopa force majeure enligt 26 §. Ansvarsbestämmelsen i 27 § kommer på detta vis att få återverkningar även på personskadeområdet. Redan det allmänna felbegreppet enligt 10 och 11 §§ är enligt riksförbundet så omfattande, att det härigenom är olämpligt att kombinera detta med produktansvar enligt 27 §. Paragrafen kommer att omfatta också rena utvecklingsskador. Enligt utredningen skulle utvecklingsskadorna inte vara något betydande problem när det gäller sakskador orsakade av konsumentvaror. Riksförbundet vill emellertid ifrågasätta lämpligheten av att sådana skador omfattas av föreslagen ansvarsbestämmelse. För övrigt har riksförbundet den principiella uppfattningen att frågan om produktansvar är av så stor vikt, och kommer att få så omfattande konsekvenser, att det är olämpligt att på detta vis rycka loss en bit ur sitt sammanhang för

särreglering. Det är också lämpligt att invänta utvecklingen inom EG innan man vidtar några lagstiftningsåtgärder överhuvudtaget.

Prop. 1989/90:89
Bilaga 3

Det resonemang som börjar på s. 195 tredje stycket i betänkandet är något förbryllande vilket till en del synes bero på att kommittén använt begreppet "ren förmögenhetsskada" på ett sätt som inte överensstämmer med definitionen i skadeståndslagen 1:2 ("Med ren förmögenhetsskada förstås i denna lag sådan ekonomisk skada som uppkommer utan samband med att *någon* lider person- eller sakskada"). Av denna definition följer bland annat att det aldrig kan bli tal om ren förmögenhetsskada om den yttersta orsaken till en förlust är en sakskada även om denna har drabbat annan. Detaljisten som blir skadeståndsskyldig enligt den föreslagna produktansvarsbestämmelsen drabbas av en förmögenhetsskada - och han kan inte utan vidare få ersättning för denna skada av sin säljare enligt de allmänna (utomobligatoriska) skadestandsreglerna. En förutsättning för att han med stöd av allmänna skadestandsregler skall kunna föra ansvaret vidare mot bakre led är bland annat culpa av den mot vilken kravet riktar sig eller någon för vilken denne svarar. Frågan är då om detaljisten kan föra tillbaka ansvaret enligt de köprättsliga reglerna. Enligt riksförbundets uppfattning är det tveksamt om en sådan möjlighet finns. HD fastslog för mer än sextio år sedan (NJA 1918 s. 156) att den förlust som tillfogades en lantbrukare genom en produktskada "icke är att hänföra till sådan skada som avses i andra stycket av 43 § i lagen om köp och byte av lös egendom". Detta har alltsedan dess ansetts vara svensk rätts ståndpunkt vad beträffar köplagens tillämplighet på skada på grund av produkts skadebringande egenskaper. Kommittén gör emellertid nu gällande att om någon blir skyldig att betala ersättning för en sådan skada - som ostridigt inte omfattas av köplagen - så blir hans skada av annan natur och kan omfattas av köplagens regler. Ett sådant synsätt är enligt riksförbundets uppfattning felaktigt. Frågan om en förlust av ifrågasvarande slag kan anses omfattad av köplagen torde dock aldrig ha kommit under domstolarnas prövning; frågan torde överhuvudtaget aldrig ha aktualiserats eftersom en detaljist enligt nu gällande rätt inte blir ersättningsskyldig med mindre det i något led föreligger culpa eller utfästelse. Även om kommitténs uppfattning i detta hänseende vore riktig är en detaljists möjligheter att föra skadeståndsansvaret vidare mot bakre led starkt begränsad på andra sätt. Underlåter han att inom ett år reklamera har han som regel förlorat sin rätt till ersättning (köplagen 54 §). Ofta kan det ta betydligt längre tid innan detaljisten överhuvudtaget får kännedom om en produktskada. Han har då förlorat den rätt som köplagen kan ge honom gentemot säljaren. Även om denna frist enligt köplagsförslaget förlängs till två år, är det långt ifrån tillräcklig tid. Vidare finns möjligheten att friskriva sig från det köprättsliga ansvaret. Riksförbundet delar ej kommitténs bedömning att sådana friskrivningsvillkor näringsidkare emellan bör "i princip betraktas som oskäliga och kunna sättas åt sidan med stöd av 36 § avtalslagen".

Enligt riksförbundets bedömning skulle kommitténs förslag komma att innebära att flertalet av de produktskador som avses i lagen i sista hand belastar detaljisten. Kommittén anser att det är önskvärt att ansvar för produktskador slutligt drabbar tillverkaren eller importören. Riksförbundet delar denna värdering. Det torde emellertid vara omöjligt att uppnå detta enbart genom bestämmelser i en konsumentköplag som reglerar förhållandet mellan detaljist och konsument.

Kommitténs missuppfattning beträffande innebörden av begreppet "ren förmögenhetsskada" medför också att resonemanget på sidan 197 tredje stycket blir felaktigt. Om en detaljist blir skyldig att utbetala ersättning till en konsument för en skada och sedan vänder sig med regresskrav mot tillverkaren så täcks denna skada (givetvis på villkor att övriga förutsättningar, som t. ex culpa eller utfästelse, föreligger) enligt gällande villkor av produktansvarsförsäkringen eftersom den inte är en ren förmögenhetsskada, utan en sakskada.

8.15 Folksam

Förslagets 27 §, som är en principiell nyhet, innebär att säljaren får bära ett strikt produktansvar för sakskada. Regeln medför emellertid att ansvaret blir begränsat till sakskador som drabbar köparen och hans hushåll. Produktskador som drabbar annan enskild egendom måste även fortsättningsvis ersättas enligt allmänna skadeståndsrättsliga regler. Eftersom produktansvaret till väsentlig del är en konsumentskyddsfråga av stor vikt är det mindre lämpligt att införa en begränsad särreglering som den nu föreslagna. Det torde enligt Folksams mening vara lämpligast att invänta utvecklingen av EG-arbetet och i vart fall försöka få till stånd nordisk rättslikhet på produktansvarsområdet.

Givetvis är det, som utredningen också anser, angeläget att ansvar för produktskador slutligen drabbar tillverkaren eller importören. Det kan ifrågasättas om utredningens uppfattning att detaljisten har goda möjligheter att enligt de köpsrättsliga reglerna föra skadeståndsansvaret vidare mot bakre led (sid 195 tredje stycket) är riktig. I vart fall är detaljisternas möjligheter för närvarande begränsade av den ettåriga reklamationsfristen i köplagen. Det torde vara tveksamt om friskrivningsklausuler, som innebär att detaljisterna får bära ansvaret för produkterna, kommer att betraktas som oskäligen och sättas åt sidan med stöd av 36 § avtalslagen eller förbjudas enligt lagen om avtalsvillkor mellan näringsidkare. Det kan således inte uteslutas att ansvaret i praktiken blir alltför betungande för detaljisterna, vilket Folksam anser vara en klar nackdel med förslaget.

8.16 Sveriges trähusfabrikers riksförbund

27 § i förslaget ålägger säljaren ansvar för s. k. produktskador. Storleken av dessa skador är omöjliga att kalkylera, eftersom köparna kan utrusta och möblera sina hus helt efter eget skön med dyrbara mattor och tavlor, antika möbler m. m. Införandet av ett produktansvar skulle tvinga fram ytterligare riskpåslag från trähusföretagen, riskpåslag som enligt STRs

mening skulle överskrida gränsen för behovet av trygghet för köparna. STR avstyrker att förslaget om produktansvar intas i en ny konsumentköplag.

Prop. 1989/90: 89
Bilaga 3

9 Betalning av priset m. m.

9.1 Allmänna reklamationsnämnden (ARN)

Nämnden biträder förslaget att man behåller den för närvarande i rättspraxis (NJA 1975 sid. 280) intagna ståndpunkten, att det i konsumentförhållanden som regel är säljaren som belastas med bevisbördan vid tvist om bestämt pris har avtalats eller ej. Att priset, om bestämt pris inte har avtalats, enligt förslaget skall bestämmas efter vad som *är skäligt* och inte såsom hittills efter vad som *inte är oskäligt* är måhända teoretiskt en relativt subtil ändring. I praktiken torde ändringen dock vara rätt betydande med tanke på bevisfrågorna. Nämnden tillstyrker ändringen men vill gärna påpeka att tillämpningsproblemen säkert kommer att öka.

Rätten att hålla inne betalningen är ett effektivt påtryckningsmedel mot säljare som har begått kontraktsbrott. Frågor om ur denna rätt skall utövas ställs ofta vid den telefonrådgivning som nämnden bedriver och aktualiseras så gott som uteslutande vid kreditköp. Utredningens förslag att säkerheten får omfatta också en eventuell fordran på skadestånd stärker naturligtvis köparens ställning ytterligare. Som utredningen påpekar kan det vara svårt för en konsument att uppskatta hur mycket som får hållas inne. En alltför drastisk reaktion kan leda till att köparen anses vara i dröjsmål och berättiga säljaren till köprättsliga påföljder och dröjsmålsränta. Det kan sättas i fråga om inte någon slags "tumregel" skulle kunna underlätta tillämpningen av konsumentens rätt i detta avseende. I 4 § nuvarande konsumentköplag finns en regel för vissa sådana fall. Även om bedömningen hur mycket som får innehållas kanhända inte förenklas så mycket genom denna regel ger den dock en fingervisning i själva lagen om vilken marginal som kan godtas. Nämnden vill föreslå att man överväger en komplettering av utredningens förslag efter förebild av nyssnämnda 4 §.

9.2 Juridiska fakultetsstyrelsen vid Uppsala universitet

I 30 § 1 st. ges en regel för det fall *bestämt pris inte får anses avtalat*. Köparen skall då betala vad som är skäligt med hänsyn till godsets art och beskaffenhet, gängse pris vid tiden för köpet och omständigheterna i övrigt. När det gäller *bevisbördan* samt pris får anses avtalat anför utredningen, att det vid konsumentköp bör åvila säljaren, som är näringsidkare, att säkerställa bevisning i prisfrågan (s. 200 y med hänvisning till NJA 1975 s. 280). Fakultetsstyrelsen anser emellertid att principiella skäl talar för att köparen bör ha bevisbördan för att bestämt pris får anses avtalat och utfyllnadsregeln således ej vara tillämplig. Det är generellt sett svårare för säljaren att säkra bevisning om att något *inte*

hämt än för köparen att säkra bevisning om att något *har* hänt. Hänsynen till att det är konsumentköp behöver - särskilt som regeln i nuvarande 5 § köplagen ersätts med en regel om gängse pris - inte sträcka sig längre än att beviskravet sätts lågt, gärna så långt att det räcker att köparen gör sin uppgift om avtalat pris sannolik.

I specialmotiveringen till 30 § framhåller utredningen att enligt lagtexten gängse pris *vid tiden för köpet* i första hand är avgörande. Näringsidkaren får alltså bära risken för prisstegringar, men så har han också typiskt sett större möjligheter än konsumenten att överblicka den sannolika pris- och kostnadsutvecklingen (s. 311 y-n). Regeln synes vara lämplig, eftersom den lägger bördan på säljaren att göra förbehåll om att priset vid leveranstidpunkten skall vara avgörande. På samma ställe anförs emellertid vidare, att det vid prisfall finns goda skäl för att vinsten härav skall komma konsumenten till godo. Fakultetsstyrelsen finner det inte vara möjligt att förena detta generella uttalande med lagtexten ("omständigheterna i övrigt?"). Över huvud taget förefaller det vara lämpligt, att samma part gynnas eller drabbas av prisförändringar. För det fall att säljaren redan vid avtalet har skaffat godset från sin leverantör och har det tillgängligt för leverans, men godset lämnas kvar hos säljaren i köparens intresse, synes det direkt märkligt om köparen skulle kunna dra nytta av ett prisfall före leveransdagen.

9.3 Vissa organisationer inom näringslivet

Utredningen diskuterar (s. 311) frågan vem som - i fall priset inte är avtalat - skall bära konsekvenserna av prisstegring respektive prisfall. Utredningens slutsats är att i båda fallen skall konsumenten åtnjuta fördelen. Vid prishöjning skall gängse pris vid avtalets träffande gälla och vid prisnedgång skall leveranstidpunktens gängse pris vara utslagsgivande. Vi kan inte odelat ansluta oss till detta.

Först och främst bör gälla vad parterna kan ha avtalat eller avsett beträffande tidpunkten för prisets fastställande. Framgår direkt eller indirekt att det är leveransdagen som får anses överenskommen, får också gängse pris vid denna tidpunkt anses gälla. Det bör också vara klart, att om pris angivits med indextillägg, skall det indexerade priset gälla såvida ej indexberäkningen jämkas med stöd av 36 § avtalslagen.

10 Avbeställning

10.1 Stockholms tingsrätt

Rätten till avbeställning bör enligt tingsrättens mening begränsas till att avse gods som tillverkas enligt köparens anvisningar eller önskemål eller anskaffas särskilt för hans räkning.

Vad gäller de föreslagna ersättningsreglerna vill tingsrätten instämma i utredningens egen uppfattning att de onekligen är svåra att tillämpa. För

parterna kan de medföra onödiga och kostsamma tvister. Oavsett vilken omfattning avbeställningsrätten får bör ersättningsreglerna förenklas.

Prop. 1989/90: 89
Bilaga 3

10.2 Kommerskollegium

En nyhet i utredningen är förslaget att köparen får rätt att avbeställa ett köp innan leverans har skett. Kollegiet konstaterar att en sådan rätt innebär ett avsteg från principen att avtal skall hållas. Argumenten för att vid sedvanliga konsumentköp införa en generell avbeställningsrätt förefaller inte helt övertygande.

10.3 Näringsfrihetsombudsmannen (NO)

NO sätter också ett frågetecken vid förslaget om införande av tvingande regler om avbeställningsrätt för köparen. NO är liksom de sakkunniga Lindahl och Wiberg (s. 343-344) tveksam till om avbeställningsrätt motsvaras av ett så brett önskemål från konsumenthåll att det uppväger de nackdelar i form av bl.a. ökade kostnader för säljarnas administration av systemet.

10.4 Konsumentverket/KO

Från konsumentsynpunkt måste utredningens förslag om en lagstadgad rätt till avbeställning /k/(31-33 §§)-k/ välkomnas. En avbeställningsrätt är dock endast av begränsat värde för konsumenten, om säljaren ges rätt till en alltför omfattande avbeställningsersättning. Enligt förslaget skall säljaren vid avbeställning ha rätt till ersättning för särskilda kostnader som kan hänföras till avtalet och avbeställningen och dessutom skäligen ersättning för sin förlust i övrigt. I det senare beloppet ingår ersättning för utebliven vinst.

Enligt Konsumentverkets mening tar en sådan beräkningsmetod inte i tillräcklig grad hänsyn till att köparen typiskt sett är den svagare parten i avtalsförhållandet. Risken för avbeställningar av detta slag är något näringsidkare bör ta i beräkning vid planerandet av sin verksamhet. Huvudprincipen bör därför vid de sedvanliga konsumentköpen inte vara att säljaren skall ersättas för utebliven vinst. Ersättning bör däremot kunna utgå för säljarens särskilda kostnader i samband med försäljningen, dock endast i de fall de varit mer betydande. Om den avbeställda varan är en vara som säljs i stora volymer och som säljaren utan svårighet kan avyttra till annan köpare, torde de särskilda kostnaderna normalt vara så små att någon avbeställningsersättning överhuvudtaget inte skall utgå. I de fall det är fråga om en vara som säljaren har stora svårigheter att avyttra till annan, kan det dock vara rimligt att det ges viss ersättning utöver säljarens särskilda kostnader. Ersättning upp till det positiva kontraktsintresset bör dock medges om det är omöjligt att sälja godset till någon annan.

Enligt utredningens förslag (33 §) skall säljaren under vissa förutsättningar få förbehålla sig en på förhand bestämd ersättning vid avbeställning (*avbeställningsavgift*). Beträffande avbeställningsavgiftens storlek

uttalas i specialmotiveringen (s. 320) att den bör ligga något i underkant av en genomsnittlig avbeställningsersättning. Verket delar denna uppfattning. Verket vill dock rikta en erinran mot utredningens uttalande (s. 319) att ett avtal om handpenning i många fall kan vara att uppfatta som ett individuellt avtal som reglerar frågan om ersättning vid avbeställning. För att ett belopp som erlagts i handpenning skall förverkas vid avbeställning krävs det enligt verkets mening att det av avtalet klart framgår att handpenningen tillika utgör avbeställningsavgift. Därutöver krävs dock även att handpenningen utgör ett skäligt ersättningsbelopp.

De föreslagna bestämmelserna avser avbeställning före det att godset avlämnas. Utredningen framhåller (s. 319) att om köpet är av sådant slag att säljaren normalt tillämpar öppet köp får han förutsättas inte ha någon rätt till erl. sättning vid avbeställningar. Konsumentverket instämmer i detta uttalande. Att det i lagen införs regler om säljarens rätt att ta ut ersättning vid avbeställning före godsets avlämnanden får inte leda till att det i branscher som nu tillämpar öppet köp införs avgifter vid återlämnandet av varan.

I specialmotiveringen (s. 320) förutsätter utredningen att förhandlingar om avbeställningsavgifter kommer att tas upp mellan Konsumentverket och de branscher där frågan är särskilt aktuell. Utredningen påpekar dessutom att det inte finns anledning att införa standardklausuler om avbeställningsavgift på andra områden än sådana där avbeställningar skapar särskilda problem för säljarna. Verket anser att det är i samma grad motiverat att införa avbeställningsavgifter på områden där det kan finnas behov för konsumenten att förutse storleken av ersättningsbeloppet vid en eventuell avbeställning.

10.5 Allmänna reklamationsnämnden

Nämnden har inte sällan uppe till prövning tvister som rör avbeställning av köp. Det gäller både fall där köpet i alla avseenden har fullbordats och varan sålunda har levererats till kunden och fall där avbeställningen sker innan godset har avlämnats, ofta helt kort efter det att köpeavtalet har ingåtts. För de senare fallen har utredningen förslagit regler om villkoren för en sådan avveckling av affären. Nämnden har ingen invändning mot den föreslagna avbeställningsrätten.

Vad gäller villkoren för återgången av köpet, så medger utredningen att de föreslagna reglerna om ersättningens bestämmande är komplicerad. Nämndens erfarenhet motsäger inte detta. Någon enhetlig metod för att bestämma ersättningen i dessa tvister har inte utbildats i nämnden. Det kan skönjas en tendens mot schablonlösningar i form av fasta procentsatser i likhet med de 10 procent av köpesumman som t.ex. tillämpas i motorbranschen. Det förefaller som om också företag i andra branscher beräknar sina ersättningskrav enligt schablon. Det är alltså ovanligt att säljare presterar beräkningar av vilka utgifter som inte fått täckning och av utebliven vinst. Det skulle möjligen vara en fördel om en schabloniserad procentsats angavs direkt i lagen, förslagsvis 10 procent, med rätt

för säljaren till högre ersättning om denne klart visar att den faktiska förlusten enligt den av utredningen angivna beräkningsmetoden blir större.

Lika vanligt hos nämnden är emellertid tvister som har uppstått sedan varan redan har levererats (ofta möbler). Säljaren har då gått med på en annullering men parterna har inte kunnat komma överens om de ekonomiska villkoren. Problemen är likartade med dem som kommer att följa av utredningens förslag om en generell avbeställningsrätt för konsumenten innan varan har levererats. Med tanke på att någon legal rätt att bringa köpet att gå åter inte föreslås blir det emellertid här närmast fråga om en tillämpning av 36 § avtalslagen på uppgörelsen rörande den avtalsändring som återgången i princip torde få anses utgöra. Det är tveksamt i vad mån analogier för dessa fall kan göras från de nu föreslagna reglerna för ännu inte levererat gods.

10.6 Juridiska fakultetsstyrelsen vid Uppsala universitet

I dessa paragrafer föreslås köparen få en rätt att avbeställa godset, intill dess det hålls tillgängligt för honom. Köparen måste då betala säljarens särskilda kostnader samt en skälig andel av säljarens vinst enligt den s.k. additionsmetoden. Ett på förhand träffat avtal om avbeställningsavgift är giltigt, om avgiften är skälig med hänsyn till vad som vid avbeställning normalt kan antas tillkomma en säljare vid en individuell beräkning.

Förslaget tillstyrks i allt väsentligt. En synpunkt som inte uppmärksamats i utredningen, men som talar för detta förslag, är att additionsmetoden på ett naturligt sätt lägger bevisbördan på säljaren för dennes kostnader och förlustberäkning, medan det med subtraktionsmetoden blir fråga om att styrka besparingar eller frånvaron av möjligheten att göra besparingar. Av särskilt intresse för beräkningen av vad som är en skälig förlustersättning är utredningens uttalande i motiven på s. 318 m, enligt vilket säljaren normalt inte ens då han vidtagit alla de åtgärder som ankommer på honom för att avtalet skall kunna fullgöras bör vara berättigad till ersättning för hela sin förlust. Fakultetsstyrelsen kan inte instämma i detta. Samtidigt som kostnaderna för misslyckade köp, som beror på säljarens kontraktsbrott, bör spridas bland alla konsumenter, bör inga kostnader av överlagda köp övervältras på andra konsumenter, vilket blir fallet om säljaren inte får ta ut sin normala vinst, när han utfört alla åtgärder på vilka vinstpåslaget baseras. - I lagtexten, 32 § 3 st, talas om ersättning för säljarens "förlust". Ändå tänker sig utredningen att ersättning för säljarens "förlust". Ändå tänker sig utredningen att ersättningen i vissa fall skall kunna uppgå till hela det positiva kontraktsintresset (s. 318 y). Detta väcker frågan, om det inte i bestämmelsen borde stå ersättning för "utebliven vinst". Antagligen bör dock ordet förlust även kunna täcka utebliven vinst när det som i detta fall rör sig om underlåtet fullgörande av ett avtal.

10.7 Sveriges domareförbund

I förslaget har köparen medgivits en /k/rätt till avbeställning/-k/ av beställt gods. Bestämmelsen modifieras med att säljaren har rätt till ersättning för de särskilda kostnader och för den förlust som kan uppkomma till följd av avbeställningen i det enskilda fallet. En sådan rätt för köparen innebär en långtgående möjlighet för denne att frånträda ett ingånget avtal. Förbundet ställer sig avvisande till att köparen ensidigt skulle få säga upp ett avtal om ej annan gångse köprättslig grund för uppsägning föreligger. Enligt förbundets mening torde föreliggande förslag bryta mot principen om att ingångna avtal skall hållas och ge upphov till onödiga tvister. Ej heller uppvägs den föreslagna avbeställningsrätten av de fördelar för konsumenten som utredningen anför (s. 205 f).

10.8 Vissa organisationer inom Näringslivet

Organisationerna har i remissyttrandet över konsumenttjänstlagen i och för sig godtagit att konsumenten medges rätt att avbeställa en begärd tjänst, trots den risk som därigenom kan uppstå för omotiverade eller från allmän synpunkt icke önskvärda avbeställningar. Det avgörande motivet för detta ställningstagande har varit att det skulle vara obilligt om en konsument måste godta en tjänst - utförd på konsumentens /k/egen/-k/ egendom - som han har anledning tro att han inte blir nöjd med eller inte längre vill ha utförd.

Dessa skäl kan inte återopas för en motsvarande avbeställningsrätt vid köp, vilken ju innebär ett generellt avsteg från den i det allmänna rättsmedvetandet väl förankrade principen att avtal skall hållas.

Bestämmelsen lämpar sig, som inledningsvis anfördes i avsnittet "Tillämpningsområdet", inte heller för alla de skilda objekt som enligt utredningens tanke skall omfattas av konsumentköplagen.

Konsekvenserna för näringsidkarnas vidkommande av en generell avbeställningsrätt enligt utredningens modell redovisas inte närmare i betänkandet. Utredningen anför dock att särskilda problem kan uppstå för säljaren vid avbeställning av en vara som säljaren har anskaffat speciellt för köparens räkning. Utvecklingen beträffande tyngre kapitalvaror, t.ex. bilar och båtar, har i praktiken blivit att dessa från början - i många fall redan i fabrik - specialutrustas enligt den enskilda köparens önskemål. Leveranstiderna är ofta långa - upp till sex månader - medan säljaren belastas med betydande kostnader för den enskilda produkten ganska snart efter det att en beställning gjorts. Inom bilindustrin tillverkas ett stort antal varianter för den svenska marknaden och en generell avbeställningsrätt skulle här medföra avsevärda kostnadsökningar.

På begagnad-marknaden skulle en avbeställningsrätt medföra betydande problem. En kund kan teckna avtal på flera ställen och därefter utnyttja avbeställningsrätten. Säljaren är naturligtvis i sådana fall förhindrad att sälja varan till annan till dess avbeställning skett. Det är här också svårt för säljaren att visa att någon kostnad uppkommit genom beställningen. Dessa förhållanden skulle troligen leda till större handpenning och/eller

ökade krav på säkerhet. Det senare skulle särskilt drabba konsumenter vid köp av färdigtillverkade småhus. Från allmänna synpunkter kan det inte vara rimligt att näringsidkare vid planering av sin verksamhet skall ta i beräkning risken för avbeställningar enligt en så generell avbeställningsrätt som utredningen föreslagit.

En generell avbeställningsrätt kan antas påverka näringsidkarens benägenhet att erbjuda öppet köp eller leda till att särskild ersättning uttas vid sådant köp. Inom vissa branscher kan negativa effekter av avbeställningsrätten uppkomma vid modellbyten. En konsument kan t.ex. vilja avbeställa en bil för att istället köpa en ny årsmodell som kommit ut på marknaden. Säljaren kan få svårt att sälja den "omoderna", och i många fall specialutrustade avbeställda bilen till det ursprungliga priset.

Kunders önskemål om hemtagning av särskilda varor, vilket inte minst är vanligt i glesbygden, torde också ha mindre möjligheter att bli tillgodosedda om avbeställningsrätt införs.

Mot denna bakgrund kan organisationerna inte acceptera förslaget till avbeställningsrätt. Framhållas bör att det bakom detta ställningstagande inte ligger en önskan att tvinga på konsumenten en produkt. Avgörande för vårt ställningstagande är istället dels den vikt vi tillmäter principerna "pacta sunt servanda" och att avtalspart inte skall berövas det s.k. positiva kontraktsintresset dels de ovan anförda, allvarliga praktiska svårigheter som uppstår om dessa principer urholkas. Konsumenternas avbeställnings-skydd bör istället - utan hinder av tvingande lagstiftning - kunna utformas inom respektive branscher med möjlighet att ta hänsyn till produkternas olika beskaffenhet och omständigheterna i övrigt. För det stora flertalet varor torde för övrigt konsumenternas intresse av att kunna ångra sig tillgodoses genom den ökade tillämpningen av öppet köp utan att därför någon avbeställningsrätt behöver tillförsäkras vederbörande. Eventuella avbeställningsproblem bör alltså kunna lösas utan ingrepp från lagstiftaren.

Skulle en generell rätt till avbeställning införas i lagen måste säljaren ovillkorligen tillförsäkras ersättning för det positiva kontraktsintresset.

10.9 Sveriges köpmannaförbund

Utredningen föreslår en ovillkorlig rätt för konsumenten att avbeställa en vara innan varan avlämnats. Mot detta kan följande anföras.

Hos allmänheten finns en djupt rotad inställning att ett ingånget avtal skall hållas. Att bryta en sådan allmänt vedertagen rättsregel måste innebära att man kan påvisa tungt vägande skäl. En säljare som får i uppgift att leverera en produkt vilken kan vara särskilt anpassad för konsumenten skall icke behöva sväva i ovisshet om leveransen faktiskt kommer att äga rum. Det är rimligt att begära av konsumenten att han före beställningen av varan noggrant överväger om han eller hon är i behov av densamma. Avbeställningsrätten kommer i annat fall att få den effekten att konsumenten inte iakttagit vanlig aktsamhet då han står inför ett köp. Inom vissa branscher t.ex. möbelbranschen kommer avbeställningar att medföra stora problem. Det blir administrativt kostsamt och

dessutom komplicerat att för den händelse konsumenten avbeställer varan få ut ersättning för den skada som säljaren lider.

Prop. 1989/90: 89
Bilaga 3

Köp utav en möbel kan varken ur ekonomisk eller annan synpunkt hänföras till den typ av impulsköp, som kan förekomma i många andra branscher. Val och köp av möbler och möbelgrupper föregås praktiskt taget alltid av planering och bedömning och man borde därför kunna ställa stora krav på köparen att efter ett beslut om beställning genomföra transaktionen.

Många gånger är det fråga om att specialtillverka en soffgrupp för konsumentens särskilda behov. Det kan vara både såvitt avser form och färg som storlek. Att ge konsumenten obetingad rätt till avbeställning mot utgivande utav viss ersättning kan inte vara en rimlig avvägning mellan konsumenten och detaljistens intressen. Även inom andra branscher av detaljhandeln kan liknande synpunkter anföras.

I många fall förekommer i dag tillämpning av öppet köp. Detta har skett mot bakgrund av att de som tillämpar öppet köp också anser skadan vid "avbeställningen" vara obetydlig eller ingen. Förhållandena inom olika branscher varierar avsevärt vilket har fått till följd att en del branscher inte anser sig kunna acceptera ett generellt öppet köp. De branscher som i dag har funnit det lämpligt att av olika skäl tillämpa öppet köp bör icke få till följd att en generell avbeställningsrätt införs på alla områden. Nuvarande regler fungerar fullt tillfredsställande ur konsumentens synpunkt. De problem som kan komma att uppstå vid en generell avbeställningsrätt blir icke oansenliga för säljarledet.

Utredningens förslag bygger också på att säljaren inte skall få full kompensation för den förlust eller skada som han drabbas av vid en avbeställning. Förbundet finner det inte motiverat att säljaren skall svara för över huvud taget någon förlust eller skada på grund av avbeställningen.

Utredningen konstaterar att de ersättningsregler som finns för det fall att köparen avbeställer varan onekligen är svåra att tillämpa.

Förbundet finner det anmärkningsvärt att föreslå först en regel som innebär generell avbeställningsrätt sedan föreslå en princip för ersättningsberäkning som innebär att säljaren inte får full ersättning samt dessutom föreslå regler som onekligen är svåra att tillämpa.

Förbundet anser därför övervägande skäl tala för att någon generell avbeställningsrätt inte införs.

Skulle en avbeställningsrätt, oaktat våra framförda synpunkter, införas anser förbundet att denna rätt skall vara dispositiv och sålunda ge utrymme åt konsument och detaljist att bestämma annorledes. Lagtexten skulle då kunna erhålla följande lydelse "Om inte annat har avtalats äger köparen rätt att, intill dess godset avlämnas eller eljest hålls tillgängligt för honom, avbeställa köpet". Utredningens förslag såvitt avser ersättningsberäkning kan då accepteras.

10.10 Lantbrukarnas riksförbund

I 31 § tas upp en ny regel att intill dess godset avlämnats eller eljest hålles tillgängligt för köparen har denne generellt rätt att avbeställa köpet. Säljaren föreslås få rätt att täcka sina kostnader på grund av avbeställningen. LRF noterar att regeln är mycket långtgående och att konsekvenserna för näringsidkarna inte analyserats närmare. Detta bör belysas i det fortsatta arbetet innan slutlig ställning tas till förslaget.

10.11 Bilindustriföreningen

Utredningen föreslår en generell avbeställningsrätt till dess varan levererats.

Utredningen synes utgå ifrån att alla varor är standardvaror, där man utan problem direkt kan finna en ny köpare till en vara som avbeställts. Detta stämmer inte när det gäller t.ex. bilar. Bilar beställs idag med specialutrustning, olika färger etc. anpassade efter kundens önskemål. Vid en eventuell avbeställning kan det vara svårt att hitta en ny köpare, som vill ha just den varianten och den utrustningen.

En fri avbeställningsrätt medför att företagen får leva i ständig osäkerhet om köpet blir av eller inte. Vi anser att ingångna avtal skall hållas. Vi avstyrker förslaget om generell avbeställningsrätt.

Utredningsförslaget leder ofrånkomligen till tvistigheter om hur avbeställningsavgiften skall beräknas. Den avräkningsregel som tillämpas idag inom bilbranschen när köpet inte fullföljs är mycket smidigare utan att vara oskäligen för köparen. Enligt denna regel får säljaren antingen kräva köpets fullgörande eller få en ersättning på 10 % av köpeskillingen.

10.12 Motorbranschens riksförbund

Förbundet ställer sig tveksamt till om man i lag skall införa en rättighet för konsumenten att avbeställa ett köp. Den hos allmänheten djupt rotade inställningen att avtal skall hållas kan därigenom på ett betänkligt sätt komma att ruckas. Den naturliga utgångspunkten är att en avbeställning betraktas som ett kontraktsbrott från köparens sida med full skadeståndsskyldighet som följd.

Den omständigheten att vissa säljare i dag på frivillig väg tillämpar ångerrätt bör inte leda till att alla näringsidkare skall påtvingas en sådan. Förhållandena inom olika branscher varierar avsevärt, varför skilda hänsyn måste tas till frågan om ångerrätt.

Om en tvingande regel om avbeställningsrätt likväl skulle införas, anser förbundet att säljaren skall vara berättigad till ersättning fullt ut för det s.k. positiva kontraktsintresset. Det finns nämligen ingen anledning att säljaren skall gå miste om den vinst han lyckats förhandla sig fram till enbart av den anledningen att köparen ångrar sig utan några s.k. ömmande skäl. På samma sätt som när säljaren "ångrar" en affär bör köparen stå för sitt handlande fullt ut.

Även här finner M att det är svårt att överblicka om ett införande av dessa bestämmelser kan ha en prishöjande effekt.

M vill även i sammanhanget fästa uppmärksamheten på att i p. 8, anbuds- och leveransbestämmelser personbilar som tillämpas av säljare anslutna till Motorbranschens riksförbund, kan köparen under vissa omständigheter undgå kostnader i händelse av avbeställning.

10.14 Båtbranschens riksförbund

En generell rätt till avbeställning är inte acceptabel för vår bransch där tillverknings/leveranstiderna ofta är tre till sex månader, där produkternas värde är flera tio- eller hundratusentals kronor och där produkterna ofta på ett tidigt stadium "skraddarsys" för beställaren.

10.15 Konsumentvägledarnas förening

Förslaget om avbeställningsrätt för köparen är nytt och innebär att den grundvärdering som finns i dag - att avtal skall hållas - får anses bli något modifierad i den nya lagen. I många konsumentsituationer är det välkommet med en sådan modifiering. Det är å andra sidan svårt att förutse eventuella tunga negativa konsekvenser för konsumenter och handlare. Vi föreslår att Konsumentverket som en fortsättning på verkets tidigare uppdrag att förhandla om öppet köp får i uppdrag att följa utvecklingen och granska konsekvenserna av denna nya lagregel, samt att rapportera till regeringen. Säljaren får möjlighet att få ersättning för vissa kostnader han har haft även på så sätt att en viss procentsats som kan vara bestämd på förhand i avtalet tas ut vid avbeställning. Det vore en olycklig utveckling om alla standardkontrakt förses med en sådan klausul eller att det utvecklas en praxis så att det alltid blir en kostnad för konsumenten att avbeställa ett köp - även inom branscher som i dag inte tar ut någon ersättning av konsumenten.

10.16 Sveriges trähusfabrikers riksförbund

Utredningen föreslår en legal avbeställningsrätt, dvs. en förändring av en av vår rättsordnings mest grundläggande principer om att avtal skola hållas. STR motsätter sig en sådan förändring.

Som inledningsvis berörts skiljer sig köp av monteringsfärdiga trähus avsevärt från köp av andra "lösa saker". Dels är husen regelmässigt specialkonstruerade för köparen och dels påbörjar trähusföretagen förberedelsearbetet (bygglovsritningar, beskrivningar etc.) och planerar tillverkningen så snart avtalet registrerats. Dessa rutiner kan visserligen ändras, men en ändring därav skulle ytterligare förlänga tidsperioden från avtal till leverans och omöjliggöra planering i fabriken, vilket i sin tur skulle medföra avsevärda kostnadsökningar för köparna.

Om en legal avbeställningsrätt skulle införas i en ny konsumentköplag måste monteringsfärdiga småhus särbehandlas. Att särbestämmelser införs

för småhus behöver inte komplicera lagstiftningen. Således har exempelvis specialbestämmelser för monteringsfärdiga trähus kunnat intas i hemförsäljningslagen.

Prop. 1989/90: 89
Bilaga 3

Förslaget om avbeställningsrätt är kombinerat med en skyldighet för köparen att utge viss ersättning till säljaren. Vid köp av monteringsfärdiga trähus uppstår emellertid avsevärda kostnader redan på ett tidigt stadium och vid avbeställningar snart före leverans kan kostnaderna, t.ex. vid mycket specialkonstruerade hus, belöpa sig på uppemot 70-80 000 kronor. Även vid leveranser av s.k. standardhus tillverkas de enskilda husen för sig, varför avbeställning jämväl av sådana hus blir kostsam. Det är inte ekonomiskt försvarbart att spara tillverkade block för att vid ett senare tillfälle försöka ta reda på om något av dessa block kan passa till ett annat hus.

Om en avbeställningsrätt skulle införas jämväl vid avtal om leveranser av monteringsfärdiga trähus måste en förutsättning för att köparna skall få använda sin avbeställningsrätt vara, att köparna ställer godtagbar säkerhet för kostnaderna. Utan en sådan förutsättning skulle regeln om köparnas betalningsskyldighet bli illusorisk, eftersom köparna sällan skulle ha pengar att betala kostnaderna. Säljarna kan inte heller vid avtalstillfället skaffa sig säkerhet, eftersom köparnas kontanta medel måste tas i anspråk för tomtköp etc. - Jämför vad som ovan anförts under rubriken finansiering - och s.k. lyft på byggnadskreditivet ej kan ske förrän efter leverans.

10.17 Kristianstads kommuns konsumentnämnd

§ 32, 2:a stycket föreslås utgå. Nämnden ställer sig nämligen mycket avvisande mot krav på konsumenten från säljaren då det icke motsvaras av direkta kostnader som säljaren kan verifiera. Dessutom är man mycket kallsinnig till säljarens rätt att ta ut förlorad vinst från köparen för försäljning som icke blivit av. Mot bakgrund av detta föreslås § 37 få följande formulering:

§ 37 Skadestånd på grund av köparens dröjsmål med betalningen täckes av dröjsmålsränta bestående av diskonto plus 4 %. Resten av paragrafen föreslås utgå.

10.18 Sveriges pälshandlares riksförening

Avbeställningsrätt

Pälsbranschen kan inte acceptera en sådan rätt. Det handlar om väsentliga insatser i tid och pengar som riskerar att gå helt förlorade om kunden får för sig att avbeställa, av kanske helt irrelevanta skäl.

Ingen tillverkare är angelägen om att tvinga på kunden ett plagg som inte passar. Men beställningen är inte något hastverk. Kunden tar god tid på sig innan hon bestämmer sig. När så skett startar en procedur utan återvändo.

Det kan inte vara för mycket begärt att kunderna ska veta vad de vill. Detta anser även konsumenterna praktiskt taget utan undantag, vilket

visas av den utomordentligt ringa frekvens av tvister vi har - kanske någon per år. Denna inställning är sund och skall stödjas.

Prop. 1989/90: 89
Bilaga 3

När det gäller färdiga plagg finns alltid möjligheten att avtala om öppet köp.

Vi kan alltså under inga omständigheter gå med på någon avbeställningsrätt.

11 Påföljder av köparens avtalsbrott

11.1 Stockholms tingsrätt

Inledningen i 36 § bör enligt tingsrättens mening lyda: "Häver säljaren köpet och har han lidit skada...."

11.2 Marknadsdomstolen

36 §

I specialmotiveringen till 36 § anføres (s. 323-324) att köparens skadeståndsansvar enligt paragrafen i princip är strikt och att han inte kan åberopa att han utan egen förskyllan har råkat i ekonomiskt trångmål eller på grund av sjukdom eller någon annan oförutsedd orsak blivit förhindrad att ta emot godset. Visst utrymme för att ta hänsyn till köparens förhållanden, däribland anledningen till betalningsförsummelsen, finns enligt jämningsregeln i 37 § andra st.

Ändringar i köparens personliga förhållanden såsom dödsfall, allvarlig sjukdom, äktenskapsskillnad m. m. (s. k. personlig force majeure) kan tilläggas betydelse på flera olika sätt vid en civilrättslig bedömning av ett konsumentköp. Utredningens ståndpunkt synes vara att sådana förhållanden skall kunna beaktas i mycket ringa mån och endast vid bestämmande av storleken på det skadestånd som köparen i visst fall kan vara skyldig att betala. Köparens personliga force majeure kan emellertid principiellt också tänkas få begränsa säljarens rätt att häva ett avtal. Sålunda har marknadsdomstolen i beslutet 1979:3 vid prövning av avtalsvillkor vid försäljning av fast egendom funnit det i hög grad påkallat att köparen som godtagbar ursäkt för sitt dröjsmål skall kunna åberopa sjukdom och därmed jämförbar omständighet. I beslutet 1982:8 fann dock domstolen beträffande avtalsvillkor vid entreprenad att sådana omständigheter enligt dispositiv rätt inte inverkade på entreprenörens hävningsrätt. Även beträffande köparens egen rätt till hävning kan hans personliga förhållanden tänkas få spela in. Exempelvis föreskrivs i standardavtal som ABS 80 och STR AL 74 att köparen under vissa förutsättningar kan häva avtalet vid bl. a. dödsfall och allvarlig sjukdom.

Marknadsdomstolen ifrågasätter om utredningsförslaget beträffande köparens personliga force majeure tillräckligt beaktar konsumentintresset. Utrymmet för att ta hänsyn till personliga förhållanden enligt jämnings-

regeln i 37 § synes väl smalt. Det kan även påpekas att det i fråga om tillämpningen av motsvarande force majeure-regel vid säljarens dröjsmål förutsätts att hänsyn skall kunna tas till sjukdomsfall (s. 299).

Prop. 1989/90: 89
Bilaga 3

11.3 Konsumentverket/KO

Från konsumentsynpunkt är det värdefullt att det i tvingande lagstiftning fastslås hur långt säljarens rätt sträcker sig vid köparens dröjsmål. Konsumentverket tillstyrker därför utredningens förslag att regler om vilka påföljder säljaren kan göra gällande vid konsumentens dröjsmål tas in i konsumentköplagen (34-37 §§). Verket har ingen erinran mot de föreslagna bestämmelserna.

11.4 Juridiska fakultetsstyrelsen vid Uppsala universitet

I 35 § 1 st. ges den tidigare antydda regeln att säljaren får *häva* köpet om köparens betalningsdröjsmål är väsentligt. Väsentligheten bedöms här inte utifrån säljarens synpunkt utan med hänsyn till kontraktsbrottet i sig (s. 322 ö). Betalningsdröjsmålet måste alltså ha varat en viss tid. Förslaget tillstyrks. Likaså tillstyrks vad som är en variant av samma regel, nämligen att säljaren får häva om köparen inte betalar inom en av säljaren utsatt skälig tilläggstid.

I 35 § 2 st. föreslås den nya regeln, att säljaren inte får häva köpet trots betalningsdröjsmål, om priset i sin helhet är betalt. Effekten härav blir främst att säljaren endast får kräva ränta, men inte kan få skadestånd, eftersom säljarens rätt till skadestånd förutsätter att hävning skett. Eftersom en försenad men inte utebliven betalning från enskilda konsumenter knappast kan förorsaka andra särskilda indirekta skador hos säljaren än vissa inkassokostnader, vilka torde kunna bli ersatta i särskild ordning, tillstyrks förslaget. För att hävningsbegränsningen skall kunna upprätthållas blir det av betydelse att säljaren inte kan delvis avräkna en betalning på ränta (jfr s. 322 n) med hänvisning till att köparen vid betalningen inte bestämt något om hur avräkning skall ske (se NJA 1958 s. 117). Om köparen har betalat det pris som godset betingar, torde det emellertid vara alldeles klart att betalningen skall uppfattas som avsedd att täcka priset, varför säljarens sekundära rätt att bestämma avräkningen inte träder i funktion.

I 36 § stadgas att säljaren har rätt till *skadestånd* efter hävning men att skadeståndsrätt inte föreligger i den mån dröjsmålet beror på lag, avbrott i den allmänna samfärdseln eller något annat liknande hinder, som köparen inte skäligen kunde förväntas ha räknat med vid köpet och vars följd han inte heller skäligen kunde ha undvikit eller övervunnit. Har avtal träffats om avbeställningsavgift enligt 33 §, får säljaren i stället för skadestånd kräva att köparen betalar denna avgift. - Skadestandsregeln är således uppbyggd på samma grund som regeln om köparens rätt till skadestånd vid säljarens kontraktsbrott; ansvaret är strikt med undantag för force majeure. Emellertid föreligger den olikheten, att medan säljaren till ursäkt kan åberopa även individuella hinder, köparen endast kan

åberopa hinder av *allmängiltighet* natur (obs. ordet liknande). Detta betyder att en köpare, som på grund av oförutsedd sjukdom eller kollision med egen bil el. dyl. inte hinner hem på avtalad tid för att ta emot en vara, inte kan åberopa hindret om säljaren häver köpet och kräver ersättning. Individuella hinder torde emellertid sällan ha en sådan dimension, att betalningsdröjsmål blir väsentligt och säljaren får rätt att häva köpet, vilket som tidigare nämnts är en förutsättning för att skadeståndsskyldighet alls skall uppstå. Dessutom kan köparen enligt förslaget vid sjukdom etc. slippa betala skadestånd med stöd av jämningsregeln i 37 § 2 st. Behålls denna särskilda jämningsregel (se nedan), kan styrelsen därför godta att endast allmängiltiga hinder nämns i 36 § 1 st. I vart fall bör köparens egen solvens inte kunna åberopas som en grund att bli befriad från skadeståndsskyldighet. I övrigt kan fakultetsstyrelsen när det gäller förutsebarhetskravet och formuleringen "somboköparen inte skäligen kunde förväntas ha räknat med" hänvisa till vad som anförts ovan angående 26 §.

I 37 § ges en regel angående *omfattningen* av säljarens skadeståndsrätt. Enligt första stycket har säljaren rätt till ersättning för utgifter, förlorad vinst och annan förlust med anledning av dröjsmålet, dock högst vad som skulle utgått av beställningsersättning vid tidpunkten för hävningen. Bestämmelsen tillstyrks, inklusive uttalandet i motiven (s. 222 y) att säljaren utöver prisskillnad har rätt till ersättning för förlust därför att en kund försvunnit på marknaden.

I 37 § 2 st. ges en särskild *jämningsregel*. Skadeståndet kan jämkas i den mån det är oskäligt högt med hänsyn till den förlust som vanligen uppkommer i liknande fall och köparens möjligheter att förutse och hindra förlustens uppkomst samt till omständigheterna i övrigt. - Hänvisningarna i lagtexten verkar delvis vara inadekvata. Köparen har sällan möjlighet att förutse och hindra förlustens uppkomst. Däremot kan han ibland förutse och förebygga den svårighet att betala, som ledde till betalningsdröjsmålet. Om det är detta som avses (jfr s. 325 x), bör det komma till uttryck direkt i lagtexten. Det kan diskuteras om en särskild jämningsregel behövs i konsumentköplagen vid sidan av den allmänna jämningsregeln i 6:2 skadeståndslagen och principen att borgenären är skyldig att begränsa sin förlust (jfr. s. 222 f). Eftersom regeln i skadeståndslagen på den skadelidandes sida endast hänvisar till hur betungande skadeståndet blir för denne med hänsyn till dennes ekonomiska förhållanden men inte tillmåter orsaken till skadans uppkomst (kontraktsbrottet) någon betydelse, finner fakulteten att en särskild jämningsregel är befogad, åtminstone när 36 § innehåller en *force majeure*-regel som för sin tillämpning kräver allmängiltiga hinder. Eftersom inte bara skadeståndets storlek utan även köparens kontraktsbrott avses bli beaktade vid tillämpning av 37 § 2 st, vill fakultetsstyrelsen dessutom ifrågasätta om inte jämningsregeln borde placeras i en särskild paragraf efter både 36 och 37 §§.

36 och 37 §§. Köparens skadeståndsskyldighet för dröjsmål med betalning påverkas inte av hans personliga force-majeure. KF finner det för sin del motiverat, att sjukdom och därmed jämförbar omständighet skall kunna åberopas av köparen som godtagbar ursäkt för dröjsmål med betalning.

11.6 Motormännens riksförbund (M)

Enligt Ms mening bör även den situation då köparen erlagt köpeskillingen men är i dröjsmål med avhämtande av godset regleras. I sådant fall kan man tänka sig att säljaren åläggs att uppmana köparen att inom viss skälig tid avhämta godset. Ett sådant meddelande från säljaren till köparen bör även innehålla uppgift om att, om köparen inte avhämtar godset inom angiven tid, anses köparen ha avbeställt köpet.

11.7 Kristianstads kommuns konsumentnämnd

§ 32, 2:a stycket föreslås utgå. Nämnden ställer sig nämligen mycket avvisande mot krav på konsumenten från säljaren då det icke motsvaras av direkta kostnader som säljaren kan verifiera. Dessutom är man mycket kallsinnig till säljarens rätt att ta ut förlorad vinst från köparen för försäljning som icke blivit av. Mot bakgrund av detta föreslås § 37 få följande formulering:

§ 37 Skadestånd på grund av köparens dröjsmål med betalningen täckes av dröjsmålsränta bestående av diskonto plus 4 %. Resten av paragrafen föreslås utgå.

12 Andra frågor om förhållandet mellan säljaren och köparen**12.1 Konsumentverket/KO**

Om köpet hävs eller omleverans sker skall köparen enligt 39 § lämna ifrån sig den avkastning han har fått och betala skälig ersättning för annan nytta som han har haft av godset. I specialmotiveringen (s. 327) anføres att vid bedömningen av om och i vilken mån ersättning för nytta skall utgå bör skälig hänsyn tas till de besvär och obehag som säljarens kontraktsbrott har medfört för köparen. Prövningen torde därför enligt utredningen i de flesta fall leda till att det inte finns utrymme för att beräkna någon ersättning för nytta. Det heter vidare att det bör krävas att nyttan har varit ganska betydande för att det skall framstå som skäligt att köparen alls utger ersättning.

Konsumentverket instämmer helt i detta. Verket anser dock inte att denna motivskrivning i tillräcklig grad avspeglas i den föreslagna lagtexten. I denna sägs endast att köparen skall betala skälig ersättning för annan nytta han haft av godset. Verket anser därför att den föreslagna lagtexten bör ändras så att det klarare framgår att köparen endast skall betala

skälig ersättning för annan *betydande* nytta han har haft av godset. Därtill bör det i motiven än tydligare framhållas att anspråket på grund av nytta normalt skall kvittas mot köparens besvär.

Prop. 1989/90: 89
Bilaga 3

I övrigt ställer sig Konsumentverket bakom utredningens förslag till gemensamma bestämmelser om hävning och omleverans. Dessa bestämmelser innehåller värdefulla klarlägganden av konsumentens ställning.

12.2 Allmänna reklamationsnämnden

Utredningen har utvecklat efter vilka förutsättningar som säljaren skall kunna kompenseras för den nytta köparen har haft av en vara i samband med avräkningen mellan parterna vid hävning. Utredningens förslag ger uttryck för en restriktivare hållning än den som idag avspeglar sig i nämndens praxis. I nämnden medges mycket ofta säljarens viss kompensation för den nytta som köparen haft, låt vara att värdet av nytta ofta kvittas mot utgifter eller besvär som köparen har haft och avkastningsräntan på köpeskillingen. Det är mycket sällsynt att nämndens intresseledamöter inte kan enas i denna fråga. Förlängs preskriptionstiden för reklamationer till två år förlängs i motsvarande grad den tid under vilken en vara kan nyttjas före hävning. Även om köparen också skall kompenseras för olägenheter och besvär, vilket nämnden finner befogat och som nämnden för övrigt ofta tillgodoser redan, framstår utredningens förslag som ibland väl fördelaktigt för köparsidan.

Nämnden vill vidare ta upp en fråga som utredningen inte har berört och som aktualiseras vid hävningssituationer. Det förekommer ofta - särskilt i motorärenden - att köparen samtidigt med hävningsyrkandet begär ersättning för kostnader som har lagts ned på godset innan dess dåliga beskaffenhet upptäcktes. En köpare av en begagnad bil kan ha bytt batteri och avgassystem eller ha låtit utföra smärre reparationer och visst underhåll innan bilen rasar. Ibland begärs ersättning för den skatt och försäkring som belöper sig på innehavstiden. Inte heller i denna fråga kan nämnden bidra med någon enhetlig praxis. Ofta har lösningen blivit att kvitta dessa kostnader mot säljarens krav om kompensation för nytta. - Köplagsutredningen (SOU 1976 sid. 335) har berört problemet och menat att man i dessa fall får falla tillbaka på allmänna principer om rätt till ersättning för nyttiga kostnader som nedlagts av godtroende besittare t. ex. i 5 kap. 3 § jordabalken. Nämnden anser emellertid att frågan förtjänar en reglering direkt i köplagarna.

12.3 Juridiska fakultetsstyrelsen vid Uppsala universitet

38 § angående återgång av prestationer och *innehållanderätt* tills motparten återlämnar eller utger vad som åligger honom tillstyrks. Principiellt är regeln i tredje stycket, att köparen vid krav på nytt gods inte får innehålla felaktigt gods till säkerhet för en skadeståndsfordran, kanske diskutabel (jfr. s. 326 n). Regeln kan accepteras, eftersom säljaren normalt torde vara god för de ersättningsbelopp det kan vara fråga om och då en innehållanderätt i dessa fall förmodligen skulle kunna verka störande på

vad som i allt väsentligt har karaktären av en samarbetslösning mellan parterna.

I 39 § stadgas att köparen vid hävning eller omleverans skall lämna ifrån sig den avkastning han fått och betala skäligen ersättning för annan nytta som han haft av godset. Enligt motiven (s. 327 n) skall nyttan ha varit ganska betydande för att det skall vara skäligt att konsumenten ersätter denna trots det besvär och obehag han har haft, när godset varit felaktigt. Ibland, t. ex. om köparen använt en bil eller en båt i rätt stor omfattning, skall skälig ersättning för nytta ändå betalas. I ett sådant fall kan det hända att köparen samtidigt är berättigad till skadestånd från säljaren på grund av fel i godset eller dröjsmål med leveransen. Utredningen tar inte upp frågan om rätt till skadestånd skall beaktas såsom en avräkningspost, när ersättningen för nytta beräknas (nettoberäkning), eller som en post för sig, vilken sedan får gå i kvittning mot ersättningen för nytta; observera härvidlag att köparen har rätt att hålla inne godset tills skadestånd erläggs enligt 38 §. Frågan kan synas akademisk, men den får betydelse ifall säljaren på grund av någon befrielsegrund ej skulle vara skyldig att betala skadestånd. Vid en nettoberäkning skulle i ett sådant fall avräkning ändå kunna ske. Fakultetsstyrelsen anser att en nettoberäkning bör vara möjlig.

40 § om *förlust av rätten att häva eller kräva nytt gods* när det mottagna godset förstörts tillstyrks.

12.4 Vissa organisationer inom näringslivet

Lagförslaget innehåller inte några regler om *var* godset skall återlämnas vid hävning. Utredningen anger (s. 326) att köparen i princip inte är skyldig att svara för transport av godset tillbaka till säljaren. Något längre fram uttalas att köparen i vissa situationer dock bör ombesörja återtransporten "mot en rätt att få eventuella utgifter ersatta av säljaren".

Vi anser att det citerade uttalandet inte ger uttryck för en balanserad bedömning av ersättningsfrågan. Om köpet hävs p. g. a. köparens kontraktsbrott bör denne rimligen stå för återtransporten. Skadestandsregeln i 37 § måste också tolkas så att en säljare, som själv hämtar tillbaka varan, har rätt till ersättning för sina utgifter för återtransporten.

Beträffande 40 § andra stycket första punkten vill vi ifrågasätta om man bör hålla fast vid den nuvarande principen i svensk rätt, att säljaren står faran om godset drabbas av vådahändelser när köparen är berättigad att häva, eller har hävt, köpet. Flera skäl talar för att man bör överväga en lösning, som innebär att säljaren står faran för godset endast med avseende på händelser som är en följd av fel i godset. Eftersom frågan bör lösas i enlighet med den linje som väljs i den allmänna köplagen avser vi att återkomma till frågan i detta sammanhang.

13.1 Stockholms tingsrätt

Tingsrätten vill framhålla att bestämmelserna om direktkrav kan öka kostnaderna för konsumenten, eftersom de bakre leden kan tänkas vilja kompensera sig för kraven. Det kan också tänkas att de bakre leden med större försiktighet väljer sina köpare, varvid de kan komma i konflikt med andra lagregler. Kritik kan även riktas mot den långa tid som de bakre leden måste riskera att drabbas av direktkrav, t.ex. om säljaren av en eller annan orsak haft en lång lagerhållning innan han i sin tur säljer varan. Tingsrätten förordar att möjligheten att rikta direktkrav begränsas så att ett sådant krav inte får framställas under obegränsad tid efter försäljningen från det bakre ledet.

13.2 Konsumentverket/KO

Konsumentverket anser det värdefullt att utredningen övervägt regler om konsumentens möjligheter att ställa anspråk mot näringsidkare i tidigare säljled. Verket tillstyrker utredningens förslag till bestämmelser om detta (41 §). De föreslagna reglerna får betydelse för konsumenten främst i de fall säljaren är på obestånd eller varan köpts vid en tillfällighetsförsäljning. De torde dock knappast innebära några reella förbättringar för köparen i de fall säljaren direktimporterat godset från utlandet.

13.3. Juridiska fakultetsstyrelsen vid Uppsala Universitet

När säljaren är på obestånd, har upphört med sin näringsverksamhet eller inte kan anträffas, föreslås köparen i paragrafen efter norskt möster få rätt att rikta anspråk på grund av fel (men ej på grund av dröjsmål) mot en näringsidkare i tidigare säljled. Denna rätt finns endast i den mån anspråk på grund av felet hade kunnat göras gällande mot näringsidkaren i tidigare säljled av den som förvärvat godset från honom. Avtal som inskränker rätten att göra anspråk gällande mellan någon i tidigare säljled och säljaren får åberopas mot köparen endast om en sådan inskränkning med bindande verkan hade kunnat avtalas mellan parten i det tidigare ledet och köparen. Därefter ges vissa särskilda regler om reklamation.

Utredningen antar att gällande rätt innebär att konsumenten aldrig kan rikta anspråk mot andra än sin kontraktspart (s. 237 my). Detta torde i allt väsentligt vara riktigt. T.o.m. om någon i ett bakre led har utfäst sig att ersätta säljaren vad denne kan tvingas ge ut till konsumenten på grund av fel i varan, är det tveksamt om konsumenten på grund härav har förvärvat ett anspråk direkt mot tredje man. Om inte syftet har varit att ge konsumenten en sådan självständig rätt, följer både av reglerna om tredjemansavtal och av 56 § kommissionslagen att köparen knappast kan överta säljarens täckningsfordran mot det bakre ledet. Frågan är dock något oklar och har bl.a. diskuterats av Hult i boken Om kommissionsavtalet (s. 32 ff). Frågan kommer också så vitt fakultetsstyrelsen har sig

bekant att närmare penetreras av kommissionslagskommittén i dess fortsatta arbete.

Prop. 1989/90: 89
Bilaga 3

En anledning till att köparen bör få ett direktkrav mot bakre ledet är, att det kan synas olämpligt, att det bakre ledet skulle undgå att utge ersättning för en felaktig vara bara därför att säljaren gått i konkurs; så kan emellertid tänkas bli fallet, om köparens krav blir utan utdelning i säljarens konkurs, och konkursboet därför ej lider någon indirekt skada som det har anledning att regressvis föra bakåt. Det är väl emellertid inte alldeles givet att den bästa lösningen av detta problem är att ge köparen (och tredje man i kommissionsförhållanden) en självständig rätt att utnyttja mellanmannens täckningsfordran, eftersom detta kan tyckas innebära en slumpartad fördel för dessa jämfört med den ställning som övriga oprioriterade borgenärer äger i konkursen. Man kan alternativt tänka sig att konkursboet får rikta anspråk mot gäldenärens bakre ledet redan om den fordran som kan ge upphov till den indirekta skadan har bevakats i konkursen, varigenom täckningsfordringen skulle komma alla oprioriterade borgenärer till godo (jfr Rodhe i Festskrift för Hellner s. 488 ang. NJA 1975 s. 45). Frånsett dessa sakrättsliga betänkligheter, om vilka fakultetsstyrelsen inte är beredd att nu uttala någon bestämd mening och som f.ö. inte heller är relevanta när säljaren håller sig undan, kvarstår emellertid några andra frågetecken kring förslaget. Om möjligheten till direktkrav genomförs, medför detta att exempelvis en tillverkare får sin rättsställning i hög grad påverkad av vad som händer i senare led, som han inte kan råda över. Förslaget skall gälla oavsett om tillverkaren levererat varor, vilka ibland säljs vidare till näringsidkare och ibland till konsumenter. Om tillverkaren då gjort en friskrivning för indirekta skador och från produktansvar, blir friskrivningen ofta gällande ifall vidareförsäljningen sker till en näringsidkare, men däremot i allmänhet inte gällande om vidareförsäljningen sker till en konsument. Antag vidare att en tillverkare levererat diverse handverktyg till en mekanisk verkstad för användning i denna. Efter en kortare tid går den mekaniska verkstaden i konkurs, varefter konkursboet säljer verktygen vidare till konsumenter. När slututdelningen skett och det säljande konkursboet upphört att existera, blir tillverkaren ansvarig mot konsumenterna enligt konsumentköplagens regler. Eller antag att en tillverkare sålt ett parti mycket billigt till en annan näringsidkare, därför att han visste att varorna höll låg kvalitet. Om den köpande näringsidkaren sedan vidareförsäljer varorna till konsumenter, kan tillverkaren bli ansvarig enligt 12 § 1 st. konsumentköplagen. Fakultetsstyrelsen medger att dessa exempel är tillspetsade, men vi vill ändå ifrågasätta om det i situationer, där det (i motsats till kommissionsförhållanden) inte finns någon direkt affärsgemenskap mellan det bakre ledet och säljaren är så angeläget att det bakre ledet blir ansvarigt mot konsumenter att lagstiftaren på detta sätt bör bryta igenom strukturen i näringslivet. Under alla förhållanden får det antas att det bakre ledet, där detta inte har någon serviceorganisation, kommer att

13.4 Produktåterkallelsekommittén

Om säljaren är på obestånd, har upphört med sin näringsverksamhet eller inte kan anträffas, skall köparen enligt 41 § första stycket i lagförslaget ha rätt att rikta anpråk på grund av fel i godset mot näringsidkare i tidigare säljled. Direktkrav skall kunna riktas mot vilket tidigare led som helst, men förutsättningarna för bifall till sådant krav begränsas högst väsentligt genom bestämmelser i paragrafens andra stycke. Det kan ifrågasättas, om dessa begränsningar till alla delar är befogade, t.ex. om det inte, vid fel i begagnat gods, bör kunna riktas direktkrav mot tillverkaren, när det är fråga om fabriktionsfel.

Under alla omständigheter är utrymmet för direktkrav enligt de föreslagna bestämmelserna så begränsat att den praktiska betydelsen av detta nya institut inte kan väntas bli så stor. Rätten till direktkrav innebär dock en ytterligare markering av de bakre ledens ansvar för produkter som tillhandahålls konsumenterna och en viss förstärkning av konsumenternas ställning. Från PÅK:s sida finns därför i huvudsak inget att erinra mot förslaget i denna del. PÅK vill emellertid framhålla att en återkallelse-reglering av det slag som kommittén har att överväga kan komma att innehålla nya typfall av direktkrav mot näringsidkare i tidigare led och materiella regler om dessa krav som delvis avviker från de nu föreslagna. Även här är det fråga om problem som kommittén ännu inte har tagit ställning till.

13.5 Näringslivets organisationer

Utredningens förslag om rätt för konsumenten att i vissa situationer rikta anspråk mot bakre led är en principiell nyhet för svensk rätt.

Det är tveksamt och på intet sätt klarlagt om konsumenterna verkligen har något påtagligt behov av direktkrav. Klart är emellertid att många tillverkare och grossister saknar organisatoriska resurser för att kunna hantera konsumentreklamationer.

Oklarhet råder om hur förslagets regler förhåller sig till reglerna i kommissionslagen och hur saken ställer sig när näringsidkaren är kommissionär. Om kommittenten då betraktas som "en näringsidkare i tidigare säljled", måste man ändra principen i kommissionslagen att direktkrav inte kan riktas mot kommittenten av tredje man på grund av avtalet med kommissionären (56 § kommissionslagen). I kommissionslagskommitténs betänkande (SOU 1984:85) antyds visserligen möjligheten att modifiera förbudet mot direktkrav mot kommittenten, bl.a för att underlätta den internationella rättsenheten på mellanmansrättens område (SOU 1984:85 s. 170 ff). Kommittén anser emellertid frågan "inte tillräckligt utredd för ett slutligt ställningstagande" (s. 175).

Vi hyser i och för sig förståelse för direktkravsmöjligheter i de situationer som utredningen angett. Med hänsyn till de oklarheter vilka,

som sagts, vidlåder förslaget, anser vi dock inte att förslaget kan genomföras på grundval av utredningens betänkande.

Prop. 1989/90: 89
Bilaga 3

Vi vill dock understryka, att om en direktkravsmöjlighet sedermera införs, den under alla förhållanden måste begränsas till klart angivna och väl preciserade undantagssituationer. Sett från denna synpunkt kan utredningens förslag i huvudsak accepteras, även om alltså vissa oklarheter även här vidlåder förslaget. Det måste t.ex. klargöras att med obestånd inte avses obeståndssituationer av endast tillfällig beskaffenhet. Det är vidare inte fullt klart om en tillverkare ansvarar i en situation, där ett mellanliggande säljled använt varan i leasingverksamhet innan varan sålts till konsumenten. Vi menar att direktkrav i sådana fall inte bör kunna riktas mot tillverkaren. Utredningens uttalande på s. 332 översta stycket om att förutsättningarna för direktkrav inte är uppfyllda "om ett mellanliggande led har innehaft varan för eget bruk" bör kompletteras i motiven med ett uttryckligt omnämnande av leasingfallen.

Vidare bör klarläggas att med utredningens uttalande i andra meningen på s. 244 om att det torde "vara lättare för konsumenten att få reda på vem som är tillverkare eller generalagent" inte avses att konsumenten skall kunna rikta direktkrav mot en generalagent i Sverige som inte alls försålt den specifika produkten. Varan kan ju ändock ha kommit in i landet genom parallellimport.

Vi vill också fästa uppmärksamheten på att utredningens olikauttalanden om vilka anspråk konsumenten kan rikta mot tidigare säljled i viss mån synes motstridiga. Själva lagtexten i 41 § andra stycket - liksom tolkningen av den norska regeln (s. 245 tredje stycket) - tycks i och för sig klar. Skrivningarna i specialmotiveringen (s. 333 tredje stycket och 334 femte stycket) skapar dock oklarhet om vilken betydelse man skall tillmätta avtalet mellan näringsidkaren i bakre led och den som förvärvat godset från honom. Ett förtydligande krävs på denna punkt.

13.6 Lantbrukarnas riksförbund

I lagförslagets sista paragraf har intagits den principiella nyheten med möjlighet till s.k. direktkrav mot näringsidkare i tidigare säljled. Förutsättning härför är att säljaren är på obestånd, har upphört med sin näringsverksamhet eller inte kan anträffas. Det kan tyckas rimligt att en konsument inte skall förtas sin möjlighet till rättelse bara på den grunden att säljaren har kommit på obestånd eller har upphört med näringsverksamheten eller inte kan anträffas. LRF finner det dock tveksamt att en leverantör enligt andra stycket och motiven därtill skall gentemot konsumenten kunna göras ansvarig för försummelse från säljarens sida att göra anspråk gällande på grund av fel i godset. Leverantören som inte mottager någon reklamation från säljaren, kan inte förutse och gardera sig mot framtida skadeståndsanspråk på grund av de sålda produkterna.

Texten bör förtydligas så att det klart framgår att en näringsidkare i tidigare säljled bär samma ansvar som säljaren.

13.8 Konsumentvägledarnas förening

Vi anser det mycket väsentligt att det slås fast, som i förslaget, att avtalsparten är detaljisten. Vi finner det dock tillfredsställande att det fåtal konsumenter som inte kan vända sig till sin säljare med en felreklamation t.ex. därför att säljaren gått i konkurs - alltså av mycket speciella skäl - får en möjlighet att vända sig till bakre säljled.

13.9 Kristianstads kommuns konsumentnämnd

Konsumentens rätt att rikta anspråk på grund av fel i godset mot tillverkare eller något annat bakre led i säljkedjan bör kunna användas inte bara i situationer då säljaren/detaljisten gått i konkurs, utan även i de lägen då man klart kan konstatera att tillverkaren brustit i omdöme eller icke i önskvärd grad kontrollerat varan innan den släpptes ut på marknaden.

14 Kostnadseffekter**14.1 Näringsfrihetsombudsmannen**

NO är dock inte alltigenom positiv till lagförslaget och utredningens uppläggning av betänkandet. Utredningen framhåller (s. 253) att lagförslaget "innefattar en rad betydelsefulla förstärkningar av konsumenternas rättsskydd". NO har ingen annan bedömning. Det förefaller dock uppenbart att ett lagförslag som kraftigt förstärker konsumenternas köprättsliga ställning i förhållanden till säljarsidan måste innebära att ökade kostnader uppkommer hos de senare. Kostnadsökningar som i sin tur påverkar prissättningen. Sistnämnda förhållande har också - liksom intresset av ett gott rättsskydd - stor betydelse från konsumentsynpunkt. Förstärkningar av konsumenternas rättsskydd - i synnerhet betydelsefulla förstärkningar - skall därför inte bedömas isolerat utan att kostnadseffekterna vägs in. För en allsidig bedömning av lagförslagets fördelar och nackdelar ur konsumentsynpunkt skulle det således varit värdefullt om kostnadseffekterna närmare belysts i betänkandet. Frågan har emellertid behandlats mycket kortfattat i *avsnitt 3.14* och på några enstaka andra ställen i betänkandet. Frågan har belysts på ett alltför knapphändigt sätt och möjliggör inte den bedömning av kostnadseffekterna som varit önskvärd. Detta är enligt NOs mening en allvarlig brist.

I sammanhanget kan också erinras om kungörelsen (1970:641, ändrad senast 1983,223) om begränsningar i myndighets rätt att meddela föreskrifter, anvisningar eller råd; den s. k. begränsningskungörelsen. Enligt 1 § kungörelsen, skall myndigheten - i de fall föreskrifterna m. m.

kan leda till kostnadsökningar av mer än oväsentlig grad i berörd verksamhet - underställa regeringen frågan. Till grund för detta ställningstagande skall finnas utredning om ett förslags kostnadsmässiga konsekvenser för de som berörs av föreskrifterna. I analogi härmed bör enligt NOs uppfattning rimligtvis fordras att även ett förslag från en statlig kommitté som kan leda till kostnadsökningar innehåller utredning om de kostnadsmässiga konsekvenserna för den verksamhet som berörs av lagförslaget. I detta fall bör med "verksamheten" närmast förstås de handelsföretag som säljer konsumentprodukter. Tilläggas kan att riktlinjekommittén i sitt betänkande "Konsumentpolitiska styrmedel" (SOU 1983:40 s. 154) uttalat att en ökad tillämpning av kostnads/nyttanalyser bör eftersträvas inför beslut om olika konsumentpolitiska åtgärder.

Konsumentintresset av att prisökningar hålls tillbaka är som ovan framhållits en viktig aspekt även i lagstiftningssammanhang. För att så långt som möjligt undvika att det uppstår onödiga kostnadshöjande faktorer för säljarna som inverkar på priserna bör nivån för konsumentskyddsreglerna inte sättas onödigt högt utan anpassas till vad som behövs för att tillgodose ett klarlagt behov hos en "genomsnittskonsument". Med hänsyn härtill och till att utredningen inte närmare klarlagt kostnadseffekterna har lagförslaget enligt NOs mening blivit onödigt långtgående på vissa punkter efter vad som nedan kommer att framgå. NO ifrågasätter bl. a. valet av tvingande lagregler i några fall. Gällande konsumentskyddsregler - bl. a. 1971 års avtalsvillkorslag (1971:112) och generalklausulen i 36 § avtalslagen - erbjuder redan ett gott konsumentskydd som gör tvingande regler mindre påkallade.

14.2 Konsumentverket/KO

I avsnittet om den föreslagna lagstiftningens kostnadseffekter (s. 252 f) framhåller utredningen att genomförandet av lagförslaget ställer krav på samhälleliga informations- och utbildningsinsatser. Det framhålls särskilt att det är en av Konsumentverkets huvuduppgifter att ge information till konsumenterna om lagstiftning som är väsentligt för dem. Utredningen anser det vara särskilt viktigt att de personer som skall ge allmänheten vägledning i konsumentfrågor får den information och utbildning rörande en ny konsumentköplag som de behöver. Utredningen förutsätter att erforderliga informations- och utbildningsinsatser skall kunna genomföras inom ramen för tillgängliga resurser.

I samband med redogörelsen för förslagets kostnadseffekter för näringslivet noterar utredningen att förekommande avtalsvillkor behöver ses över och anpassas till de nya lagreglerna. Utredningen underlåter dock att peka på att även denna effekt av utredningens förslag i hög grad kommer att belasta Konsumentverkets resurser. Som påpekats i andra avsnitt av betänkandet, har Konsumentverket att vaka över utformningen av näringsidkarens avtalsvillkor. Konsumentverkets åligganden i dessa avseenden framgår också av 3 § i instruktionen för verket.

Konsumentverket bedömer att det är möjligt att genomföra en översyn av redan befintligt informations- och utbildningsmaterial rörande konsumentköp inom ramen för nuvarande resurser. Införandet av en ny konsumentköplag kräver dock särskilda informationsinsatser. Det är verkets bestämda uppfattning att de nödvändiga insatserna i fråga om dels information och dels översyn av avtalsvillkor, inte ryms inom ramen för verkets redan hårt ansträngda resurser. För att den nya konsumentköplagen skall få avsedd genomslagskraft krävs således att ökade resurser ställs till verkets förfogande.

14.3 Allmänna reklamationsnämnden

Förslaget innebär en inte obetydlig höjning av skyddsnivån för konsumenter vid konsumentköp jämfört med förhållandena för närvarande. Nämnden finner detta välgrundat men vill i sammanhanget dock anmärka att det i slutändan torde bli konsumentkollektivet som får betala förbättringarna. Säljare och andra näringsidkare lär sålunda inte underlåta att kompensera sig för kostnadsökningarna med anledning av konsumentskyddet genom höjda priser.

14.4 Landsorganisationen i Sverige (LO)

Utredningen förutsätter att de informations- och utbildningsinsatser som behövs ska kunna genomföras inom ramen för tillgängliga resurser. LO vill här fästa uppmärksamheten på att de yrkesgrupper som dagligen i praktisk handling ska hantera denna lagstiftning också får den utbildning de behöver. LO hänvisar här även till remissvaret från Handelsanställdas förbund.

14.5 Juridiska fakultetsstyrelsen vid Uppsala universitet

Se avsnitt 1.8.

14.6 Vissa organisationer inom näringslivet

Se avsnitt 1.17.

14.7 Bilindustriföreningen

Se avsnitt 1.22.

1 Förslag till

Konsumentköplag

Härigenom föreskrivs följande

Inledande bestämmelser

Tillämpningsområde

1 § Denna lag gäller köp av lösa saker som en näringsidkare i sin yrkesmässiga verksamhet säljer till en konsument huvudsakligen för enskilt ändamål.

Lagen gäller även i fall då säljaren inte är en näringsidkare som avses i första stycket, om köpet förmedlas för säljaren av en näringsidkare i dennes yrkesmässiga verksamhet. I sådana fall svarar både näringsidkaren och säljaren för säljarens skyldigheter enligt lagen.

Lagen gäller i tillämpliga delar även byte av lösa saker.

2 § Lagen gäller beställning av en vara som skall tillverkas utom när beställaren skall tillhandahålla en väsentlig del av materialet.

Lagen gäller inte avtal som innebär att den som skall leverera en vara även skall utföra arbete eller någon annan tjänst, om tjänsten utgör den övervägande delen av hans åtagande.

Avtalsvillkor som avviker från lagen

3 § Avtalsvillkor som i jämförelse med bestämmelserna i denna lag är till nackdel för köparen är utan verkan mot denne, om inte annat anges i lagen.

Första stycket gäller inte vid köp av byggnadsdelar, om köparen tillförsäkras ett sådant garanti-, försäkrings- och avtalsskydd som ställs som villkor för statlig bostadsfinansiering.

Varans avlämnande

Platsen för avlämnandet

4 § Om inte annat följer av avtalet, skall varan hållas tillgänglig för avhämtning där säljaren vid köpet hade sitt affärsställe.

Tiden för avlämnandet

5 § Om det inte följer av avtalet att varan skall avlämnas vid en bestämd tidpunkt, efter anfordran eller utan uppskov, skall den avlämnas inom skälig tid från köpet.

Har köparen inte fått kredit, är säljaren inte skyldig att lämna ut varan förrän den betalas.

Prop. 1989/90: 89
Bilaga 4

Avlämnandet

6 § Varan är avlämnad när den har kommit i köparens besittning.

Kostnaderna för varan

7 § Om inte annat följer av avtalet, skall säljaren svara för transportkostnader och andra kostnader för varan som uppkommer före avlämnandet och som inte beror på att avlämnandet har försenats till följd av något förhållande på köparens sida.

Risken för varan

8 § Om köparen bär risken för varan är han skyldig att betala varan även om den har förstörts, kommit bort, försämrats eller minskat genom en händelse som inte beror på säljaren.

Risken för varan går över på köparen när varan avlämnas. Om köparen underlåter att i rätt tid hämta eller ta emot en vara som hålls tillgänglig för hans räkning, bär köparen dock risken för försämring som inträder därefter och som beror på varans egen beskaffenhet.

Om öppet köp har avtalats och varan avlämnats, bär köparen risken för varan till dess den lämnas tillbaka.

Säljarens dröjsmål

Vad som avses med dröjsmål

9 § Dröjsmål på säljarens sida föreligger om varan inte avlämnas eller avlämnas för sent och detta inte beror på något förhållande på köparens sida.

Påföljder vid dröjsmål

10 § Vid dröjsmål på säljarens sida får köparen hålla inne betalningen enligt 11 §. Han får välja mellan att kräva att säljaren fullgör köpet enligt 12 § och att häva köpet enligt 13 §. Dessutom får köparen kräva skadestånd av säljaren enligt 14 §.

Rätt att hålla inne betalningen

11 § Köparen får hålla inne så mycket av betalningen som fordras för att ge honom säkerhet för hans krav på grund av dröjsmålet.

Rätt att kräva att säljaren fullgör köpet

12 § Köparen får hålla fast vid köpet och kräva att säljaren fullgör köpet.

Säljaren är dock inte skyldig att fullgöra köpet, om det föreligger ett hinder som han inte kan övervinna eller om fullgörelsen skulle förutsätta upppoffringar som inte är rimliga med hänsyn till köparens intresse av att säljaren fullgör köpet. Om ett förhållande som nyss nämnts upphör inom rimlig tid, får köparen dock kräva att säljaren fullgör köpet.

Köparen förlorar rätten att kräva att säljaren fullgör köpet, om han väntar orimligt länge med att framställa kravet.

Rätt att häva köpet

13 § Köparen får häva köpet, om säljarens dröjsmål är av väsentlig betydelse för honom.

Har köparen förelagt säljaren en bestämd tilläggstid för varans avlämnande och är den inte oskäligt kort, får köparen även häva köpet om varan inte avlämnas inom tilläggstiden. Medan tilläggstiden löper får köparen häva köpet endast om säljaren meddelar att han inte kommer att fullgöra köpet inom denna tid.

Har köparen utan att förelägga säljaren någon tilläggstid krävt fullgörelse av köpet, får köparen häva köpet om varan inte avlämnas inom en skälig tid efter det att kravet framställdes.

Avser köpet en vara som skall tillverkas eller skaffas särskilt för köparen efter dennes anvisningar eller önskemål och kan säljaren inte utan väsentlig förlust tillgodogöra sig varan på annat sätt, får köparen häva köpet endast om syftet med köpet är väsentligen förfelat genom dröjsmålet och säljaren insåg eller borde ha insett detta..

Rätt till skadestånd

14 § Köparen har rätt till ersättning för den skada han lider genom säljarens dröjsmål, om inte säljaren visar att dröjsmålet beror på ett hinder utanför hans kontroll som han inte skäligen kunde förväntas ha räknat med vid köpet och vars följder han inte heller skäligen kunde ha undvikit eller övervunnit.

Beror dröjsmålet på någon som säljaren har anlitat för att helt eller delvis fullgöra köpet, är säljaren fri från skadeståndsskyldighet endast om också den som han har anlitat skulle vara fri enligt första stycket. Detsamma gäller om dröjsmålet beror på en leverantör som säljaren har anlitat eller någon annan i tidigare säljled.

Meddelande om hävning och skadestånd

15 § Har varan avlämnats för sent, får köparen inte häva köpet eller kräva skadestånd på grund av dröjsmålet, om han inte inom skälig tid efter det att han fick kännedom om avlämnandet meddelar säljaren att han häver köpet eller vill kräva skadestånd. Om köparen häver köpet,

behöver han dock inte lämna särskilt meddelande om att han dessutom vill kräva skadestånd.

Prop. 1989/90: 89
Bilaga 4

Meddelande om hävning eller skadestånd kan, i fall som avses i 1 § andra stycket, i stället lämnas till den näringsidkare som svarar jämte säljaren för dennes skyldigheter enligt lagen.

Fel på varan

Vad som avses med fel

16 § Varan skall i fråga om art, mängd, kvalitet, andra egenskaper och förpackning stämma överens med vad som följer av avtalet. Den skall vara åtföljd av de anvisningar som behövs för dess montering, användning, förvaring och skötsel.

Om inte annat följer av avtalet, skall varan

1. vara ägnad för det ändamål för vilket varor av samma slag i allmänhet används,

2. vara ägnad för det särskilda ändamål för vilket köparen avsåg att varan skulle användas, om säljaren vid köpet måste ha insett detta särskilda ändamål och köparen har haft rimlig anledning att förlita sig på säljarens sakkunskap och bedömning,

3. ha egenskaper som säljaren har hänvisat till genom att lägga fram prov eller modell, och

4. vara förpackad på vanligt eller annars försvarligt sätt, om förpackning behövs för att bevara eller skydda varan.

Om varan avviker från vad som föreskrivs i första eller andra stycket eller i något annat avseende avviker från vad köparen med fog kunnat förutsätta, är varan att anse som felaktig.

17 § Även om en vara har sålts i "befintligt skick" eller med ett liknande allmänt förbehåll, skall den anses felaktig, om den är i sämre skick än köparen med hänsyn till varans pris och övriga omständigheter med fog har kunnat förutsätta.

När en begagnad vara har sålts på auktion anses den såld i "befintligt skick". Vid tillämpning av första stycket skall hänsyn i så fall tas till utropspriset.

18 § Varan är felaktig, om den

1. säljs i strid mot ett förbud enligt 4 § marknadsföringslagen (1975:1418) eller 6 § produktsäkerhetslagen (1988:1604) eller mot ett annat försäljningsförbud som har meddelats i författning eller av en myndighet väsentligen i syfte att förebygga att den som använder varan drabbas av ohälsa eller olycksfall eller för att annars hindra användning av en vara som inte är tillförlitlig från säkerhetssynpunkt, eller

2. är så bristfällig att dess användning medför påtaglig fara för liv eller hälsa.

19 § Fel föreligger även om varan inte överensstämmer med sådana uppgifter om varans egenskaper eller användning som säljaren har lämnat vid marknadsföringen av varan eller annars före köpet och som kan antas ha inverkat på köpet.

Varan skall vidare anses felaktig, om den inte överensstämmer med sådana uppgifter om dess egenskaper eller användning som någon annan än säljaren, i tidigare säljled eller för säljarens räkning, har lämnat vid marknadsföringen av varan och som kan antas ha inverkat på köpet. Varan skall dock inte anses felaktig, om säljaren varken kände till eller borde ha känt till uppgifterna.

Första och andra styckena gäller inte, om uppgifterna har rättats i tid på ett tydligt sätt.

Varan är felaktig också om säljaren har underlåtit att lämna sådan information om varans egenskaper eller användning som han enligt marknadsföringslagen (1975:1418) har ålagts att lämna eller underlåtit att efter åläggande enligt produktsäkerhetslagen (1988:1604) lämna säkerhetsinformation om varan. Detsamma gäller om åläggandet har meddelats varans tillverkare eller någon annan som i tidigare säljled tagit befattning med varan och säljaren har känt till eller borde ha känt till underlåtenheten att fullgöra åläggandet. En förutsättning för att varan skall anses felaktig enligt detta stycke är dock att underlåtenheten kan antas ha inverkat på köpet.

20 § Frågan om varan är felaktig skall bedömas med hänsyn till dess beskaffenhet när den avlämnas. Säljaren svarar för fel som har funnits vid denna tidpunkt, även om felet visar sig först senare.

Uppkommer en försämring av varan efter avlämnandet, skall varan anses felaktig om försämringen är en följd av säljarens avtalsbrott.

21 § Har säljaren eller någon annan för hans räkning genom en garanti eller liknande utfästelse åtagit sig att under en viss tid svara för varan eller en del därav eller för en egenskap hos varan, skall fel anses föreligga, om varan under den angivna tiden försämras i det avseende som utfästelsen omfattar.

Första stycket gäller inte, om det görs sannolikt att försämringen beror på en olyckshändelse eller därmed jämförlig händelse eller på vanvård, onormalt brukande eller något liknande förhållande på köparens sida.

Påföljder vid fel på varan

22 § Är varan felaktig, får köparen enligt 23-29 §§ kräva avhjälpande, omleverans, prisavdrag eller ersättning för att avhjälpa felet eller häva köpet. Dessutom får han kräva skadestånd enligt 30 - 32 §§. Han får även hålla inne betalningen enligt 25 §.

23 § Köparen får inte åberopa att varan är felaktig, om han inte lämnar säljaren meddelande om felet inom skälig tid efter det att han märkt eller borde ha märkt felet (reklamation). Meddelande om felet kan dock, i fall som avses i 1 § andra stycket, i stället lämnas till näringsidkaren.

Har någon annan än säljaren åtagit sig att för dennes räkning avhjälpa fel i en vara, kan reklamationen i stället göras hos honom.

Reklamerar köparen inte inom två år från det att han har tagit emot varan, förlorar han rätten att åberopa felet, om inte annat följer av en garanti eller liknande utfästelse.

24 § Utan hinder av 23 § får köparen åberopa att varan är felaktig, om säljaren har handlat grovt vårdslöst eller i strid mot tro och heder eller om felet är sådant som avses i 18 §.

Rätt att hålla inne betalningen

25 § Köparen får hålla inne så mycket av betalningen som fordras för att ge honom säkerhet för hans krav på grund av en felaktig vara.

Avhjälpande och omleverans

26 § Köparen har rätt att kräva avhjälpande av felet eller omleverans, om detta kan ske utan oskälig kostnad eller olägenhet för säljaren.

Avhjälpande eller omleverans skall ske inom skälig tid efter det att köparen framställde sitt krav och utan kostnad eller väsentlig olägenhet för denne.

27 § Även om köparen inte kräver det, har säljaren rätt att på egen bekostnad avhjälpa felet eller företa omleverans, om han när köparen reklamerar utan uppskov erbjuder sig att göra detta samt åtgärden kan ske inom skälig tid efter reklamationen och utan kostnad eller väsentlig olägenhet för köparen.

Säljaren får ej åberopa att han inte har beretts tillfälle att avhjälpa felet eller företa omleverans, om köparen har avhjälpt felet och det med hänsyn till omständigheterna inte skäligen kunde krävas att köparen skulle avvakta avhjälpande eller omleverans från säljarens sida.

Rätt till prisavdrag eller hävning

28 § Om avhjälpande eller omleverans inte kommer i fråga eller inte sker inom skälig tid efter reklamationen, får köparen kräva prisavdrag som svarar mot felet eller häva köpet enligt 29 §.

Köparen har vidare rätt till ersättning för vad det kostar att avhjälpa felet, till den del denna kostnad inte är oskäligt hög eller täcks genom att köparen erhåller ett prisavdrag.

Köparen har dock inte rätt till prisavdrag vid köp av begagnade varor på auktion.

Skadestånd

30 § Köparen har rätt till ersättning för den skada han lider genom att varan är felaktig, om inte säljaren visar att underlåtenheten att avlämna en felfri vara beror på ett hinder utanför hans kontroll som han inte skäligen kunde förväntas ha räknat med vid köpet och vars följder han inte heller skäligen kunde ha undvikit eller övervunnit.

Beror underlåtenheten att avlämna en felfri vara på någon som säljaren har anlitat för att helt eller delvis fullgöra köpet, är säljaren fri från skadeståndsskyldighet endast om också den som han har anlitat skulle vara fri enligt första stycket. Detsamma gäller om felet beror på en leverantör som säljaren har anlitat eller någon annan i tidigare säljled.

31 § Säljarens skadeståndsskyldighet enligt 30 § omfattar även skada som på grund av fel i den sålda varan uppkommer på annan egendom som tillhör köparen eller någon medlem i hans hushåll och är avsedd huvudsakligen för enskilt ändamål.

Skadeståndets omfattning vid säljarens dröjsmål och vid fel på varan

32 § Skadestånd på grund av säljarens dröjsmål eller fel på varan omfattar ersättning för utgifter, inkomstförlust, sådan prisskillnad som avses i 33 § samt annan förlust på grund av dröjsmålet eller felet.

Skadestånd enligt denna lag omfattar inte i andra fall än som avses i 31 § ersättning för förlust som köparen tillfogas genom skada på annat än den sålda varan.

Prisskillnad

33 § Har köpet hävts och köparen gjort ett täckningsköp till högre pris, omfattar skadeståndet ersättning för prisskillnaden mellan de båda köpen. Har något täckningsköp inte gjorts och överstiger vid tiden för hävningen gängse pris för en sådan vara som köpet avser priset enligt köpet, omfattar skadeståndet denna prisskillnad.

Jämkning av skadestånd

34 § Om skyldigheten att utge skadestånd på grund av säljarens dröjsmål eller fel i varan skulle vara oskäligt betungande med hänsyn till den skadeståndsskyldiges ekonomiska förhållanden, kan skadeståndet jämkas efter vad som är skäligt. Härvid skall även beaktas föreliggande försäkringar och försäkringsmöjligheter på köparens sida, den skadeståndsskyldiges möjligheter att förutse och hindra skadan samt andra särskilda omständigheter.

Vilket pris köparen skall betala

35 § Om ett bestämt pris inte följer av avtalet, skall köparen betala vad som är skäligt med hänsyn till varans art och beskaffenhet, gängse pris vid tiden för köpet samt omständigheterna i övrigt.

Tidpunkten för betalningen

36 § Om tidpunkten för betalningen inte följer av avtalet skall köparen betala när säljaren kräver det, dock inte förrän varan hålls köparen till handa.

Avbeställning

37 § Om köparen avbeställer varan innan den har avlämnats, har säljaren inte rätt att hålla fast vid köpet och kräva betalning. I stället har han rätt till ersättning enligt 41 §.

Köparens dröjsmål

Vad som avses med dröjsmål

38 § Dröjsmål på köparens sida föreligger om priset inte betalas i rätt tid och detta inte beror på något förhållande på säljarens sida.

Påföljder vid dröjsmål

39 § Vid dröjsmål på köparens sida får säljaren hålla inne varan enligt 5 §. Han får välja mellan att kräva att köparen betalar priset eller, enligt 40 §, häva köpet. Om säljaren häver köpet får han dessutom kräva skadestånd av köparen enligt 41 §.

Hävning

40 § Säljaren får häva köpet om köparens dröjsmål med betalningen utgör ett väsentligt avtalsbrott.

Har säljaren förelagt köparen en bestämd tilläggstid för betalningen och är den inte oskäligt kort, får köpet även hävas om köparen inte betalar inom tilläggstiden. Medan tilläggstiden löper får säljaren häva köpet endast om köparen meddelar att han inte kommer att betala inom förelagd tid.

Har varan kommit i köparens besittning, får säljaren häva köpet endast om han har förbehållit sig rätt till detta eller om köparen avvisar varan. Sedan priset i sin helhet har betalats, får säljaren inte häva köpet.

Skadestånd

41 § Häver säljaren köpet eller avbeställer köparen varan enligt 37 § har säljaren rätt till ersättning för

1. särskilda kostnader som han har haft för att ingå och fullgöra avtalet till den del han inte kan tillgodogöra sig dessa på annat sätt,
2. särskilda kostnader till följd av hävningen eller avbeställningen, samt
3. förlust i övrigt med ett belopp som är skäligt med hänsyn till priset för varan, tidpunkten för hävningen eller avbeställningen, omfattningen av nedlagt arbete och omständigheterna i övrigt.

Säljaren får förbehålla sig en på förhand bestämd ersättning vid hävning eller avbeställning, om den är skälig med hänsyn till vad som normalt kan antas tillkomma en säljare som ersättning enligt första stycket.

Säljaren har inte rätt till ersättning enligt första eller andra stycket om köparen avbeställer en vara innan säljaren har accepterat ett anbud som köparen har lämnat till säljaren. Säljaren har inte heller rätt till ersättning om köparen visar att dröjsmålet eller avbeställningen beror på lag, avbrott i den allmänna samfärdseln eller betalningsförmedlingen eller annat liknande hinder som köparen inte skäligen kunde förväntas ha räknat med vid köpet och vars följder han inte heller skäligen kunde ha undvikit eller övervunnit.

Gemensamma bestämmelser

Begränsning av skadan

42 § Den skadelidande parten skall vidta skäliga åtgärder för att begränsa sin skada. Försummar han det, får han själv bära en motsvarande del av förlusten.

Verkningar av hävning och omleverans

43 § Hävs köpet, bortfaller säljarens skyldighet att överlämna varan och köparens skyldighet att betala priset.

I den mån köpet har fullgjorts får vardera parten kräva att motparten lämnar tillbaka vad han har tagit emot. Var och en får därvid hålla inne vad han har tagit emot till dess att den andre ger ut vad han skall lämna tillbaka samt betalar eller ställer godtagbar säkerhet för skadestånd och ränta som han kan vara skyldig att erlägga.

Om säljaren skall företa omleverans, får köparen hålla inne vad han har tagit emot till dess att omleverans sker.

44 § Hävs köpet, skall köparen ge ut den avkastning av varan som han har fått samt betala skälig ersättning, om han har haft annan nytta av varan.

Om säljaren skall lämna tillbaka betalningen, skall han betala ränta från den dag han tog emot betalningen.

Bortfall av rätt till hävning och omleverans

45 § Köparen får häva köpet eller kräva omleverans endast om han kan lämna tillbaka varan väsentligen oförändrad och oförminskad.

Rätten att häva köpet eller kräva omleverans går dock inte förlorad, om

1. varan har förstörts, kommit bort, försämrats eller minskat genom sin egen beskaffenhet eller något annat förhållande som inte beror på köparen,

2. varan har förstörts, försämrats eller minskat till följd av en åtgärd som har varit behövlig för att undersöka om varan är felfri,

3. varan har använts av köparen för förutsatt bruk innan han märkte eller borde ha märkt det fel på grund av vilket han vill häva köpet eller kräva omleverans.

Rätten att häva köpet eller kräva omleverans går inte heller förlorad, om köparen ersätter säljaren den minskning i varans värde som är en följd av att varan har försämrats eller minskat.

Anspråk mot näringsidkare i tidigare säljled

46 § Om säljaren är på obestånd, har upphört med sin näringsverksamhet eller inte kan anträffas, har köparen rätt att rikta anspråk på grund av fel på varan mot en näringsidkare i tidigare säljled som har överlåtit varan för vidareförsäljning.

Första stycket gäller endast i den utsträckning motsvarande anspråk på grund av felet hade kunnat göras gällande mot näringsidkaren i tidigare säljled av den som förvärvat varan från honom. Avtal som inskränker rätten att göra anspråk gällande får dock åberopas mot köparen endast om en sådan inskränkning med bindande verkan hade kunnat avtalas mellan denne och säljaren. Bristande reklamation i tidigare led är utan betydelse för köparens rätt.

Om köparen vill rikta anspråk enligt denna paragraf mot en näringsidkare i tidigare säljled, kan reklamation enligt 23 § göras hos denne eller hos säljaren. Har reklamation inte gjorts hos näringsidkaren i tidigare säljled, förlorar köparen sin rätt mot denne, om han inte underrättar näringsidkaren om sitt anspråk inom skälig tid efter det att han insett eller borde ha insett att han hade anledning att framställa anspråket.

Vissa meddelanden

47 § Har ett meddelande som köparen skall lämna säljaren eller någon annan enligt 15, 23, 26 eller 46 § avsänts på ett ändamålsenligt sätt, får meddelandet åberopas även om det försenas, förvanskas eller inte kommer fram. Detsamma gäller ett sådant meddelande om krav på betalning som säljaren skall lämna köparen enligt 39 eller 40 §.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1990.

Genom lagen upphävs konsumentköplagen (1973:877).

I fråga om avtal som har ingåtts före ikraftträdandet gäller äldre föreskrifter.

Lag om ändring i konsumenttjänstlagen (1985:716)

Härigenom föreskrivs att 31 § konsumenttjänstlagen (1985:716) skall ha följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

21 §

Avhjälpas inte felet enligt vad som sägs i 20 §, får konsumenten göra avdrag på priset.

Om syftet med tjänsten i huvudsak är förfelat, får konsumenten i stället häva avtalet. Detsamma gäller, om tjänsten har utförts i strid mot förbud enligt 4 § marknadsföringslagen (1975:1418) eller 6 § produktsäkerhetslagen (1988:1604).

Har tjänsten utförts till en del och finns det starka skäl att anta att den inte kommer att fullföljas utan fel av väsentlig betydelse för konsumenten får denne häva avtalet beträffande återstående del. Är felet sådant att syftet med tjänsten i huvudsak är förfelat eller utförs tjänsten i strid mot förbud enligt 4 § marknadsföringslagen eller 6 § produktsäkerhetslagen, får konsumenten i stället häva avtalet i dess helhet.

Om det redan innan tjänsten har påbörjats finns starka skäl att anta att den inte kommer att utföras utan fel av väsentlig betydelse för konsumenten, får denne häva avtalet.

Om syftet med tjänsten i huvudsak är förfelat *och näringsidkaren insett eller bort inse detta*, får konsumenten i stället häva avtalet. Detsamma gäller, om tjänsten har utförts i strid mot förbud enligt 4 § marknadsföringslagen (1975:1418) eller 6 § produktsäkerhetslagen (1988:1604).

Har tjänsten utförts till en del och finns det starka skäl att anta att den inte kommer att fullföljas utan fel av väsentlig betydelse för konsumenten får denne häva avtalet beträffande återstående del. Är felet sådant att syftet med tjänsten i huvudsak är förfelat *och näringsidkaren insett eller bort inse detta* eller utförs tjänsten i strid mot förbud enligt 4 § marknadsföringslagen, får konsumenten i stället häva avtalet i dess helhet.

Är dröjsmålet av väsentlig betydelse för konsumenten, får han häva avtalet. Har mer än en obetydlig del av tjänsten utförts, får konsumenten dock häva avtalet endast beträffande den del som återstår. Även i ett sådant fall får avtalet hävas i sin helhet, om syftet med tjänsten i huvudsak är förfelat på grund av dröjsmålet.

Är dröjsmålet av väsentlig betydelse för konsumenten, får han häva avtalet. Har mer än en obetydlig del av tjänsten utförts, får konsumenten dock häva avtalet endast beträffande den del som återstår. Även i ett sådant fall får avtalet hävas i sin helhet, om syftet med tjänsten i huvudsak är förfelat på grund av dröjsmålet *och näringsidkaren insett eller bort inse detta.*

Om det finns starka skäl att anta att det kommer att inträffa dröjsmål av väsentlig betydelse för konsumenten, får han häva avtalet i enlighet med vad som sägs i första stycket.

Näringsidkaren är skyldig att ersätta konsumenten skada som denne tillfogas på grund av *fel eller* dröjsmål, om inte näringsidkaren visar att *skadan ej beror på försummelse av honom eller någon som på hans sida har anlitats för att utföra tjänsten.*

Näringsidkarens skadeståndsskyldighet på grund av fel eller dröjsmål omfattar även ersättning för skada på föremålet för tjänsten eller annan egendom som tillhör konsumenten eller någon medlem av hans hushåll. Näringsidkaren och konsumenten kan träffa avtal om att ersättning enligt första eller andra stycket ej skall omfatta förlust i näringsverksamhet.

Näringsidkaren är skyldig att ersätta konsumenten skada som denne tillfogas på grund av dröjsmål, om inte näringsidkaren visar att *dröjsmålet beror på ett hinder utanför hans kontroll som han inte skäligen kunde förväntas ha räknat med vid köpet och vars följder han inte heller skäligen kunde ha undvikit eller övervunnit.*

Beror dröjsmålet på någon som näringsidkaren har anlitat för att helt eller delvis utföra tjänsten, är näringsidkaren fri från skadeståndsskyldighet endast om också den som han har anlitat skulle vara fri enligt första stycket. Detsamma gäller om dröjsmålet beror på en leverantör som näringsidkaren har anlitat eller någon annan i tidigare led.

Näringsidkaren är skyldig att ersätta konsumenten skada som denne tillfogas på grund av *fel*, om inte näringsidkaren visar att det har förelegat ett sådant hinder som avses i första eller andra stycket för en *felfri tjänst.*

Näringsidkarens skadeståndsskyldighet på grund av fel eller dröjsmål omfattar även ersättning för skada på föremålet för tjänsten eller annan egendom som tillhör konsumenten eller någon medlem av hans hushåll. Näringsidkaren och konsumenten kan träffa avtal om att ersättning enligt första, andra eller tredje stycket ej skall omfatta förlust i näringsverksamhet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1990.

I fråga om avtal som har ingåtts före ikraftträdandet gäller äldre föreskrifter.

Lag om ändring i lagen (1914:45) om kommission, handelsagentur och handelsresande

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1914:45) om kommission, handelsagentur och handelsresande

dels att 56 § skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas in en ny paragraf, 56 a §, av följande lydelse.

*Nuvarande lydelse**Föreslagen lydelse*

56 §

Genom avtal, som kommissionären, för kommittentens räkning men i eget namn, ingår med tredje man, förvärvar denne fordringsrätt *allenast* mot kommissionären och *icke* mot kommittenten.

Genom avtal, som kommissionären, för kommittentens räkning men i eget namn, ingår med tredje man, förvärvar denne fordringsrätt mot kommissionären och *inte, i vidare mån än som följer av 56 a §,* mot kommittenten.

Tredje man kan icke mot kommissionären eller hans borgenärer grunda någon rätt därå, att kommissionären av kommittenten har att fordra eller bekommit gods eller penningar till fullgörande av avtalet.

56 a §

Har en konsument förvärvat en vara av en näringsidkare som har överlåtit varan i kommission för en annan näringsidkares räkning och är förhållandena sådana att konsumenten enligt 46 § första stycket konsumentköplagen (1990:00) har rätt att rikta anspråk mot en näringsidkare i tidigare säljled, har konsumenten rätt att mot kommittenten rikta samma anspråk på grund av fel i varan som han kan göra gällande mot säljaren. Vad som föreskrivs i 46 § andra stycket konsumentköplagen skall ej gälla i sådana fall.

En konsument som med stöd av 46 § konsumentköplagen har rätt att rikta anspråk mot en kommissionär i dennes egenskap av näringsidkare i tidigare säljled har rätt att göra samma anspråk gällande mot dennes

*kommittent, om kommittenten är
näringsidkare.*

*Bestämmelserna i 46 § tredje stycket
konsumentköplagen om reklamation
med anledning av anspråk mot nä-
ringsidkare i tidigare såljud tillämpas
också när konsumenten vill rikta
anspråk mot någon som är kommit-
tent.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1990.

Bilaga 1. Sammanfattning av utredningens betänkande	3
Bilaga 2. Utredningens lagförslag	11
Bilaga 3. Remissammanställning	20
1 Allmänna synpunkter	21
2 Tillämpningsområdet	47
3 Avlämnande och faran för godset	66
4 Godsets beskaffenhet	73
5 Påföljder av säljarens dröjsmål	103
6 Påföljder av fel	109
7 Säljarens skadeståndsskyldighet	138
8 Produktansvar	155
9 Betalning av priset m. m.	165
10 Avbeställning	166
11 Påföljder av köparens avtalsbrott	176
12 Andra frågor om förhållandet mellan köparen och säljaren	179
13 Köparens förhållanden till tidigare led	182
14 Kostnadseffekter	186
Bilaga 4. Lagrådsremissens lagförslag	189
1 Förslag till konsumentköplag	189
2 Förslag till lag om ändring i konsumentköplagen	200
3 Förslag till lag om ändring i kommissionslagen	203

